

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Merle_Robert-Dedictvi_otcu_08-Mladicky_kral.pdb

PDB Name: Merle - DO8 - Mladický král
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.9.2007
Modification Date: 25.9.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Robert Merle

Dědictví otců
Mladický král

Přeložila Magdalena Lavalová

SLOVO ÚVODEM

Vzpomínám si, jak jistý arabský vládce jednou v televizi prohlásil, že v jeho zemi manželky králů nesmějí nikdy převzít politickou roli a je to tak mnohem lepší, neboť jak dokazuje příklad Francie, panování ženy vede ke katastrofě. Nejsem si jist! Blanka Kastilská vládla energicky a prozíravě a zanechala Svatému Ludvíkovi pacifikované království. Kateřina Medicejská čelila vyhozené situaci po smrti Jindřicha II. s velkou obratností. A Anna Rakouská sice nebyla příliš inteligentní, ale měla dostatek rozumu, aby v okamžiku, kdy jí připadla koruna, nechala vládnout Mazarina. Na druhé straně není pochyb, že panování její předchůdkyně Marie Medicejské se projevilo v nejednom ohledu jako velmi neblahé. Nicméně je snad možno souhlasit, že jedna neschopná panovnice ze čtyř není ještě dostatečným potvrzením misogynické teorie. Kdybychom vážili na lékárnických vážkách politické schopnosti všech panovníků, kteří kdy vládli Francii, věru nevím, zda bychom u mužů dospěli k lepšímu poměrnému výsledku!

Abychom se vrátili k Marii Medicejské, nikdo nehodlá obhajovat způsob, jakým se za její vlády pečovalo o státní finance, ani fakt, že přenechala nezměrnou moc dobrodruhům, ani její slabošský postoj vůči nejvyšší šlechtě. Co však říci o jejím vztahu k synovi? Je to vztah často tak krutý a zoufalý, že čtenář možná zapochybuje, zda jsem ten či onen rys záměrně nezvýraznil. Nikoliv. Podklady ke svému vyprávění jsem čerpal z nejspolehlivějších zdrojů. Jako velký přítel gentil sesso bych býval sám rád, kdybych mohl u Marie objevit alespoň nějakou vlastnost, jež by ji učinila sympatičtější.

Pokud jde o použité prameny, rád bych zde znovu vyjádřil svůj dík paní Madeleine Foisilové za vynikající práci, kterou ona a její spolupracovníci odvedli, když rozluštili a připravili k úplnému vydání Deník doktora Héroarda (1989). Na třech tisících stran je zde dvacet sedm let Ludvíkova života vyličeeno formou každodenních zápisů, které snad mohou svým suchým, jednotvárným slohem působit únavně, avšak místy jsou v nich roztroušena zajímavá svědectví o některých okolnostech či rozhovorech, jež vrhají nové světlo na psychiku mladého krále či na dobovou politickou konstelaci. Čtenáři Dědictví otců mne v dopisech žádají o radu, jaké knihy by si měli přečíst, chtějí-li si doplnit znalost daného historického období.

Znám dobře tento druh lačnosti: je příznakem dějepisecké vášně, jejíž obětí jsem i já. Přesto jsem s odpovědí na rozpacích, neboť jak každý jistě tuší, seznam mé literatury je bohatý a díla, která jsem četl - především dobové memoáry -, jsou většinou dosažitelná jen v Národní knihovně. Novější historické práce, které pro mne byly stejně cenné, jsou zase často rozebrány, což je nejspíš i případ tří vynikajících studií Louise Battifola: Soukromý život francouzské královny (La Vie intime d'une reine de France), Richelieu (Autour de Richelieu) a Státní převrat z 24. dubna 1617 (Coup d'Etat du 24 avril 1617), skvělých a velmi věrohodných knih, z nichž zejména poslední je založena na zprávách cizích vyslanců. Trisvazkový Richelieu Philippa Erlangena je rovněž rozebrán a já sám vděčím za možnost získat fotokopie panu de Vivie, řediteli nakladatelství Perrin. Výborná publikace Rolanda Mousniera Muž v červeném (L'Homme Rouge), vydaná před několika měsíci, je naštěstí dosud k mání ve všech knihkupectvích. Totéž, alespoň doufám (mně totiž knihu zapůjčil přítel), platí o nenahraditelném Ludvíku XIII. (Louis XIII) od Pierra Chevalliera (Fayard a France Loisirs, 1979). Naopak hůře bude zřejmě dostupná kniha Emila Magne Všední život za časů Ludvíka XIII. (La Vie quotidienne au temps de Louis XIII), vydaná v roce 1942, pro romanopisce skutečně fascinující a velmi pěkně napsaná. Častokrát jsem využil i dvoudílný slovník Velkého století, vydaný v roce 1990 v nakladatelství Fayard pod vedením Franoise Bluche.

Než se rozloučím se svým čtenářem na prahu románu, do něhož se chystá vstoupit, sdíleje se mnou, jak doufám, dojetí, s nímž jsem psal o Ludvíkovi XIII. v jeho dětských a jinošských letech, chtěl bych dodat posledních pár slov. Zatímco píší tyto řádky, všude kolem zaznívají pesimistické výroky o budoucím osudu této země. Nevěřím jim, odmítám je, a řeknu také proč: Francouzi nemohli pozbýt víry v budoucnost své vlasti, na to se příliš živě zajímají o její minulost. Bylo

tomu tak i v tragických časech německé okupace za druhé světové války, zejména v roce 1942. Důkazem je mi skutečnost, že krásná kniha Emila Magne, o níž jsem se zmiňoval, dosáhla tehdy obrovského čtenářského ohlasu. To znamená, že i v době, kdy trpěli zimou a hladem, šťárami Gestapa, smutně proslulými akcemi milicionářů a rasovým pronásledováním, nacházeli Francouzi potěšení a užitek v četbě o každodenním životě za vlády Ludvíka XIII.

Robert MERLE

KAPITOLA PRVNÍ

Ráno onoho dvacátého sedmého května, když jsme v našem sídle na Rozkvetlém lánu seděli smutně a zamlkle u snídaně, přišel za námi Franc požádat o volno pro služebnictvo, které by rádo zhlédlo popravu.

"Všechno služebnictvo?" povytáhl otec tázavě obočí.

"Kromě Margot a Gréty, pane markýzi, jejich srdce jsou příliš slitovná a hrozí se krve, byť by patřila nejodpornějšímu zločinci, jaký se kdy plazil po povrchu zemském..."

Tato krásná věta z úst našeho majordoma by mne byla jistě udivila, kdybych nevěděl, že ji ve svém posledním kázání pronesl farář Courtil.

"A Lojzka?" zeptal jsem se.

"Lojzka v tom čase odpočívá, pane rytíři," mrkl po mně Franc a okamžitě sklopil víčka...

"A co ty, Franci, ty půjdeš?" otázal se La Surie.

"Nikoliv, pane rytíři, já zůstanu zde."

Ve své ostýchavosti neřekl proč a nikdo se ho na to neptal. Franc byl už patnáct let tak zamilován do své Gréty, že se od ní nehnul, pokud to můj otec výslovně nepřikázal. Otcí byla taková stálost hrubě po chuti, byť ji nemínil napodobit. U majordoma je manželská věrnost neocenitelnou předností, najmě je-li mu podřízeno tolik rozkošných komorných," říkával. "Pomyslete, co svárů by dolehlo na náš dům, kdyby jí nebylo!"

"Chudák Faujanet taky půjde?" zeptal se ještě La Surie. Slovo chudák zaznělo přízvukem rodného Périgordska a vyřčeno takto, prozrazovalo spíše náklonnost nežli útrpnost.

"Nikterak, pane rytíři," odvětil Franc, "kulhá stále hůř a velmi se strachuje pařížské tlačenice. A mimo to, jak sám dobře víte, je to pořád ještě sprostný chám, žádný měšténin. Jakmile je vzdálen své studny a záhonů, připadá si dočista ztracen."

"Nepůjdeš-li s nimi ty, Franci, převezme velení nad naším malým stádečkem Poprda," pravil otec. "Zavolej mi ho sem a ostatní mužské taktéž."

Dostavilo se všech sedm, pěkně v řadě za sebou: obrovitý kočí Lachaise a jeho podkoní, kuchař Caboche i s kuchtíkem, poslíček Jeník a nakonec naši dva vojáci, Poscanec a Poprda, oba vousatí, zavalití svalovci.

"Moji milí," oslovil je otec, "jsem si jist, že chcete-li se popást podívanou na bídáka, sténajícího v mukách, nevede vás k tomu zloba, nýbrž pouze snaha ulevit hlubokému žalu, do něhož vás uvrhl zločin spáchaný na našem dobrém Jindřichovi. Ježto však poblíž popravčího kola shromáždí se mocný zástup lidu, dojde zajisté na výstřelky a nepořádky, jež se rodí v nitru rozvášněného davu. Musíte se tudíž vyvarovat potyček, střežit měšce proti pobertům a chmatákům, jakož i ochraňovat náš fraucimor před drzostí neomalenců."

"Postaráme se, aby byl pořádek, pane markýzi," pravil Poprda, bera na sebe ctnostný výraz.

"Hlavně se postarejte, abyste se vy sami řádně chovali," pokračoval otec. "Nepřeji si, aby se mi tu zítra někdo objevil a na mou čeleď si stěžoval. A poslyšte: až odsouzenec duši a život vypustí, žádné potulování, natož pijatyka. Chutě se vraťte zpět: Gréta vám nachystá přesnídávku."

Třebaže nám naše služebnictvo projevovalo oddanost a lásku, mé milé kmotřičce vévodkyni z Guise se nelíbilo, že není dosti početné. "Stěží dva tucty!" poznamenala onehdy. "Sedmnáct, přesně řečeno." "Sedmnáct! Totě skrblictví, jež nehodno vašeho vysokého postavení!"

"Neměřím výšku svého postavení tímto loktem," odsekl otec. "Nikoliv počet služebníků je důležitý, nýbrž práce, kterou zastanou. Dovolte, abych vám dal příklad. Ve vašem paláci člověk na každém kroku naráží na kolohnáta v livreji, kterýžto lelkuje se svěšenými rukama, jen aby dělal dojem. Propusťte jich dvacet, a ani to nepoznáte."

"Vzít mi dvacet lokajů!" zvolala vévodkyně. "Vy na to jdete zhurta! Aby každý řekl, že jsem žebračka!"

"Však také jste!"

"To tedy ne! Kdykoliv se mi nedostává prostředků, vypomůže mi královna."

"Vaše dluhy vás, jak vidno, nezajímají. Vsadím se, že ani nevíte, o jakou částku se jedná!"

"To máte pravdu, ale že jste mi to připomněl, dotáží se hned dnes večer pana z Nevrlava."

"Toho! To je povedený komoří! Okrádá vás a zahrnuje penězi toho zakrslíka, kterého miluje. Mezi námi, jak můžete pod svou střechou strpět takovou zvrhlost!"

"Ale jděte! To nehraje vůbec roli! Vždyť ten skřet je tak maličký!"

Ježto Lojzka meškala s příchodem k naší společné siestě, pozoroval jsem zatím oknem svého pokoje, jak se dole na nádvoří shromažďuje naše služebnictvo. Muži se sešli první a dovolili si, ovšem polohlasem, pár pepných žertů na účet komorných, neboť ty se parádily a líčily jako na bál a drze na sebe nechávaly čekat. Neušlo mi, že se v těch svátečních kabátcích snaží tvářit zachmuřené a odhodlaně, jak se sluší na věrné poddané, chystající se přihlížet popravě odporného královraha. Přesto však nedokázali úplně skrýt potěšení z toho, že budou svědky památné události, kterou navíc jednou budou moci patřičně vylepšenou vyprávět svým dětem a vnukům.

Uspokojení, jež tu a tam prokmitlo pod slavnostní strnulostí jejich obličejů, pak ještě zesílilo, když se na nádvoří konečně objevily komorné, k nakousnutí v nažehlených spodničkách a hluboko vystřížených živůtcích, jejichž krátké rukávy nijak neskrývaly půvabné nahé paže.

"Pojďme!" zvolal Poprda vážným hlasem, avšak s jiskrou v oku. "Ke Conciergerie to máme dosti daleko. Vydejme se bez meškání na cestu!"

Když jsem o tom později přemýšlel, pochopil jsem, jak příznačná byla volba této trasy! Naši sloužící by se byli zajisté mohli odebrat přímo na náměstí před radnicí, kde už se shromáždila většina lidu před rozlehlým pevným lešením, na němž spočívalo popravčí kolo, důkladně připevněné, aby odolalo tahu čtyř silných koní, jejichž úkolem bude odervat končetiny od nešťastníkovy trupu. Ale kdež! Nechtěli o nic přijít a zmeškat hrůzný průvod, který bude Ravaillaka převážet na popravčí káře z věznice Conciergerie (kdež byl předtím držen a kdež jej ostatní vězni, sami zločinci, mnozí dokonce odsouzení na šibenici, přijali voláním hanba a výkřiky odporu) ke chrámu Matky Boží, kde měl s pochodní v ruce vykonat veřejné pokání, a odtud pak k popravišti na radničním náměstí, kde se již vše chystalo pro to, aby jeho muka byla co nejdelší.

"Ach, pane markýzi," zvolal Poprda o tři hodiny později, když se celé stádečko navrátilo domů, "je to zázrak, že toho bídáka neroztrhali na cucky hned, jak vyšel z Conciergerie! I když jej obklopoval silný houfec strážců a biřiců, lidi se na něj vrhli, ledva ho zahlídli, a jen tak tak, že ho dočista nerozcupovali. Některé rozlícené ženské (od slabšího pohlaví se toho biřici nejmenší nadáli) protlačily se až k němu, drásaly ho, ba i kousaly, a to všechno za hrozného mručení davu, divějšího než řev stovky lvů. Konečně se kára pohnula, ale tu nastala nejhorší chvíle. Z oken totiž, kde trůnily nejstarší matrony, které se pro vysoký věk bály sejít na ulici, se za hrozného jakotu sneslo na Ravaillakovu hlavu hotové krupobíjení kořenáčů s tymiánem, majoránkou a bazalkou. A řeknu vám, pane markýzi, Pařížankám se musela pořádně vařit krev, aby se vzdaly svých rozmilých květináčků, vždyť to jsou jejich jediné záhonky, jak rád říkáva chuděra Faujanet. Rozhodně by královraha vyřídily v mžiku, nebýt toho, že kati byli opatrní a vyzbrojili se štíty, aby ho mohli chránit."

"A chránit taky sebe," spustila Marietta, která jako všechny auvergueské kmotry nedokázala dlouho udržet jazyk za zuby. "Poněvadž hrncům bylo jedno, esli letí na zakuklenou hlavu katovskou nebo na hlavu toho pekelníka."

"Zkrátka," Poprda přidal na hlase ve snaze převzít znovu hlavní slovo, "kára se za velikého otřásání a potáčení pod náporu hučící lůzy protlačila až před chrám, kde zločinec v košili, bos a s pochodní v ruce učinil pokání."

"Co se mě dotejče," vmísila se Marietta, "v košili mně ten Ravaillac nepřipadal tak urostlý a svalnatý, jak se povídalo, venkoncem ne tak pořádný chlap jako ten můj."

Takto chválen, Caboche se zazubil, leč ani nepípl, neboť za dvacet let manželského soužití, kdy jeho uši mívaly mnohem častěji naplno než jeho jazyk, osvojil si ctnost mlčení. Přitom však náš kuchtík ujišťoval, že u plotny donekonečna rozmlouvá s rendlíky, táže se například, zda var není příliš rychlý nebo zda se maso neopéká příliš zprudka, jindy zase, zda mají připravované pokrmy sdostatek koření či zda by se mělo něčeho přidat.

"A kdes ty, kmotra, slyšela, že kdo chce vrazit ostrý a špičatý nůž někomu do srdce, musí být veliký silák? Zvlášť když srdce je tak blízko pod kůží! Na válečných taženích se říkávalo, že pro odvrácení rány je lepší kazajka z buvola než plátěná, nad kazajku z buvolí kůže je drátěná košile, avšak nad drátěnou košili je kyrys. Je tak, pane markýzi?"

"Je, je, ale zkrat' to, Poprdo, prosím tě. Gréta vás už čeká v kuchyni s prostřeným stolem."

"K vašim službám, pane markýzi," pronesl Poprda a zasalutoval. Nato Poscanec také zasalutoval, ačkoliv mlčel jako ryba, než domníval se, že výzva ke stručnosti platí pro oba.

"To hlavní," začal znovu Poprda, "se událo před radnicí, na lešení s kolem. Katovi pacholci strhli Ravaillakovi košili, a když byl nahý jak ten červ, položili ho nahoru a roztažené ruce a nohy pevně připoutali k loukotím. Co konali tyto přípravy, poznenáhlu jako zázrakem všichni ztichli, zástup lidu i vznešené dámy a pánové, pro něž bylo připravené sezení na stupních před radnicí, aby měli na nešťastníkově tělo hezký pohled z výšky."

"Pravda je," vmísila se poznovu Marietta, "že jsme neviděli nic, nebýt toho, že tady chlapi nás protlačili skorem až do první řady. Pár daremníků mělo nápad přinést si chůvy a vyšplhat na ně, aby byli nad ostatními, jenže jejich sousedi to nechtěli trpět a hned je shazovali na zem. Ale vědí, pane markýzi, nejlepší se měly děti, co vylezly svým tátům na ramena. Ty si tam klidně seděly, jako že je to samo sebou, a nikdo z té chátry vám proti tomu ani nepíp."

Když Marietta řikala "té chátry", našpulila se povzneseně, přesvědčená, že ona mezi ně nepatří, když už celých dvacet let posluhuje v šlechtické rodině.

"Jak jsem říkal," nedal se Poprda, "když přivazovali Ravaillaka ke kolu, mezi lidem i mezi dvorským panstvem se udělalo preveliké ticho. To se ale změnilo, jakmile ho kati začali zpracovávat kleštěmi na prsou, pažích, stehnech a na lýtkách a pak mu na rány, do živého masa, lili vařící vodu a roztavené olovo. Při každé další tortuře řval ten nebožák jak posedlý! A na každé zařvání odpovídali ti počestní lidé okolo nenávisným hučením."

"Upřímně řečeno," vzdychla Marietta, Já už toho nakonec měla dost. Čím víc ta příšera pekelná kvílela, tím víc jsem byla celá nespá. Na mou věru, pomohlo mi, až když jsem si řekla, že hodina nebo dvě třebas těch nejhorších muk, co ten bídák musí tady na zemi vytrpět, není docela nic proti bolesti, co nám všem způsobil, když nás připravil o tak dobrého krále a nadělal z nás sirotky."

"Já jsem zas nedokázala strávit," řekla náhle Lisetta, která na rozdíl od ostatních komorných, zdravých to výhonků

francouzského venkova (nebo alsaského, jako Gréta), byla kvítkem pařížské dlažby, bledoučká, křehká, avšak s pusou správně proříznutou, "že lidi nechťeli, aby se Ravaillacovi zazpívalo Zdrávas královno, když o to přitom prosil se smrtí na jazyku, těsně před tím, než ho čtyřmi koňmi rozčtvrtili."

"Jakže? Lidé nechťeli?" podivil se otec. "Což taková úrada nebyla věcí zpovědníků?"

"Však oni se uradili, pane markýzi!" opáčil Poprda. "Ale sotva spustili, lid začal křičet silněji než předtím, a že nechťejí, aby se zpívalo Zdrávas královno, nýbrž si přejí z celého srdce, aby se ten nešťastník propadl rovnou do pekla jako Jidáš. A když zpovědníci dost rychle nepřestali, ozvalo se mručení silnější než prve, někteří vytáhli nože a dokonce hrozili, že zpovědníkům rozpárou břicha, ať si jsou klidně doktoři ze Sorbonny... Takže ti potom zmlkli, báli se, že by biřící útok těch zuřivců neodrazili."

"Pramálo křesťanský se zachovali ti zuřivci," pronesla Lisetta tiše a pevně. "Myslím, že tady byla míra překročena, a rovněž v tom, že mučení před rozčtvrcením trvalo příliš dlouho."

"To proto, že chťeli, aby promluvil a na mučení doznal, jestli měl spoluvíníky, kteří ho možná k té hanebné vraždě navedli," vykládal Poprda.

"A doznal se?" zeptal se otec.

"Kdepak!" potřásl hlavou Poprda. "Že jsem byl v první řadě, slyšel jsem to na vlastní uši. Ravaillac ujišťoval: 'Už jsem vám říkal a říkám znova: udělal jsem to úplně sám.' Než může být," dodal Poprda, "že ho někdo přivedl k vraždě krůček po krůčku, aniž si toho vůbec všiml. A že ten, kdo na něj tak tlačil, nebyl jen tak ledajaký hej nebo počkej, o tom bych možná za lubem nějaký nápadík měl, a myslím, že nejsem sám."

"Tedy se střež jej zpoza toho lubu vytáhnout!" pronesl otec velitelským tónem. "A když už se naskytla tahle příležitost, poslouchajte dobře i vy všichni ostatní: jsou časy, kdy každý může pronést svou myšlenku pěkně nahlas, a jindy jsou zas časy, kdy není radno na ni ani pomyslet."

* * *

Králova vražda mne uvrhla do tak hlubokého žalu, že uplynulo několik týdnů, než jsem si uvědomil, co vlastně v mém životě způsobila, třebaže tento následek, arcit' nicotný ve srovnání s utrpením celého národa, nebyl pro mne samého nijak zanedbatelný. Po Jindřichově smrti jsem se ocitl bez zaměstnání. Jak každý ví, s výjimkou Sullyho nechoval nebožtík král velkou důvěru ve své ministry - jinž se pro jejich pokročilý věk přezdívalo šedobradí -, a když potřeboval koncipovat v cizích jazycích tajné listy, jež rozesílal panovníkům okolních zemí před zahájením svého velkého boje proti Habsburkům, povolal v posledních měsících svého panování k této službě mne.

Vědomí, že jsem v osmnácti letech svého věku pomocníkem tak velkého krále, byť nejmenším z nejmenších, navíc v záležitostech tak velkého významu, plnilo mne blahem. Stejně tak i skutečnost, že jsem často volán do Louvru a mohu s dovolením Jeho Veličenstva navštěvovat dauphina Ludvíka, k němuž jsem již o tři léta dříve zahořel citem neobyčejné náklonnosti.

Toto štěstí, tato radost i pocit užitečnosti mi byly odňaty, když Jindřich zahynul rukou onoho fanatika. Uvnitř i kolem mne zelo náhle prázdno, dá-li se to tak říci, a já vpravdě nevěděl, co si nadále počít se životem.

Zajisté jsem nemohl naprosto ničeho očekávat od regentky. Pojmenování "bratránek", kterým mne ve své převeliké dobrotě poctil král v den mého představení u dvora, se dostalo z úst Jejiho tak málo milostivého Veličenstva krutého přídomek. * I kdybychom však předpokládali nemožné, totiž že by souhlasila, abych byl pověřen nějakým posláním, jsem si jist, že vzhledem k danému vývoji situace bychom si můj otec ani já sám byli nepřáli dostat zaměstnání, které by mne nutilo podporovat politiku velmi pravděpodobně zcela protichůdnou té, kterou dosud prováděl Jindřich.

Pravda, zpočátku se "věci" nejevily tak zle. Dvacátého sedmého září časně zrána, což nás silně udivilo, nám vévodkyně z Guise přišla zvěstovat, že malý francouzský expediční sbor se za pomoci Holanďanů zmocnil Jülichu, aniž rakouští nebo španělští Habsburkové hnuli byť jen malíčkem, aby tomuto úspěchu našich zbraní zabránili.

Otec byl vítězstvím mnohem méně nadšen než paní z Guise.

"Jistotně," pravil (a to "jistotně" prozrazovalo obráceného hugenota), "je lépe, jsou-li Jülich a Kleve v rukou našich přátel německých luteránů než v rukou Habsburků. Ve skutečnosti je však toto tažení jen piskem v očích, třebaže lichotí naší cti. Šedobradí, regentčini rádcové, jsou lišky podšité. Tváří se, že v této záležitosti pokračují v protihabsburské politice nebožtíka krále, a přitom se s královnou matkou naprosto shodují ve snaze vykročit opačným směrem. Je to jasné: regentská vláda bude ligistická, papeženská a prošpanělská. A buďte ujištěna, že Habsburkové to vědí: proč by nám jinak nechali Jülich bez mrknutí oka?"

"Pane," pravila paní z Guise se zdviženým obočím, "zanechte, prosím, buřičských řečí. Zraňují mi sluch. A krom toho již nejdou s duchem doby. Co se Marie stala regentkou, nechceme již s Habsburky válčit, nýbrž s nimi uzavírat manželské svazky. Mají ve Vídni takový houfec maličkých arcivévodkyň, jakož i liheň infantů a infanetek v Madridu, že nevědí, co s nimi počít. Nu a ani nám v Louvru nechybějí synové a dcery Francie. Co jiného bychom měli činit, než je sezdávat dohromady?"

"Co mi to tu vyprávíte?" rozkřikl se otec. "Nebohý Jindřich dosud nevychladl v hrobce, a již bychom chťeli kout manželská pouta s nejhoršími nepřáteli království, s těmi, kteří za Jindřicha III. a Jindřicha IV. tolik usilovali roznítit ve Francii občanskou válku, a to s jediným cílem - rozchvatit naši zem?"

"Pane," zrozpačitěla paní z Guise, "zapomeňte, prosím, na mou řeč, můj jazyk promluvil příliš rychle. Vždyť plán se španělskými sňatky je dosud pouhým snem. Zapomeňte naň. Prozatím nám Madrid pro malého krále nabízí jen mladší infantku. Jenže my chceme tu starší. Rozhodně chceme jen ji! O ničem menším jednat nebudeme!"

"Starší nebo mladší," vrčel otec, "obě jsou vypečené! Ničehož nemám proti malým infantkám, leč vezte, že tyto pečinky, ať mladší či starší, připravil tentýž kuchař a francouzský žaludek je velmi špatně snáší. Prvorozená či druhorozená! Můj Bože! Je-li toto jediný spor mezi Paříží a Madridem, papež, který je ve věcech stolování odborník, jej srovná obratem ruky."

"Och, pane! Nemluvte tak o Svatém otci!" zvolala pani z Guise. "Z vašeho protipapežského zápalu se mi dělá mdlo! Ne nadarmo se říká, že pes se vždy vrací ke svým zvratkům! Neboť kde mají původ, ptám se vás, všechny ty protipapežské výroky, ne-li ve vašem bývalém vyznání?"

Otec sebou trhl a jeho slova praskla jak rány bičem: "Madame, jestli po psovi ještě začnete mluvit o zapáchajících bečkách,* upozorňuji vás, že odejdu, a vy si pak číňte, co vám libo!"

Paní z Guise po jeho slovech polil nach, rozvlnila se co klasy ve vichřici a vzápětí přikročila těsně k otci, živě jej uchopila za ruku a vroucně ji stiskla: "Ach, příteli," začala chvějivým hlasem, pozvedajíc k němu polekané oči, jako by uvažovala, jak dosíci vrcholu té rozbrázděné skály, jež ji o tolik převyšuje, "byla bych věru hloupá..."

"To nepochybně jste," procedil otec mezi zuby.

"Byla bych věru hloupá," pokračovala, předstírajíc, že neslyšela, aby se znovu nerozčertila, "a pramálo prozíravá, kdybych si vás chtěla znesvářit právě teď, kdy od vás očekávám zvláštní důkazy vaší přízně..."

Pronesla ta slova s dílem upřímným, dílem hraným výrazem naivity a podobně obojakým zábleskem v pomměnkových očích. Tato směsice na otce trochu zapůsobila, neboť jeho trup se uvolnil a on, skláněje se k paní z Guise, která k němu zvedala zdánlivě tak oddaný pohled, k ní pravil již míměji:

"Madame, není-liž bláhové, abyste nacházela zalíbení v psovi, který stojí před vámi, a zároveň nenáviděla, co nazýváte zápachem jeho kacířství, ačkoliv je to pouze věrnost nebožtíku králi a nejvyšším státním zájmům? Avšak to vy, obávám se, nikdy nepochopíte. Uzavřeme tedy příměří, co říkáte? Vy už nebudete mluvit o psech a o bečkách a já vám nepovím, že hlasité vzlyky, jimiž papež v Římě veřejně oplakával smrt našeho Jindřicha, mi připomínaly slzy, jaké se přičítají krokodýlům."

"Ale to je hrůza!" vzkřikla vévodkyně, pustila jeho ruku a buclaté paže jí vylétly vzhůru. "U všech všudy! Jak ohavné, takhle smýšlet o Jeho Svatosti! A co horšího, říkat to nahlas!"

Než více již neprotestovala, neboť otec ji vzal do náručí, ještě se usmívaje pod vousy nad svým posledním výpadem. Já pak jsem hned vyklouzl ven a běžel do studovny, kde mě očekával můj učitel latiny pan Philiponneau.

S něžnou návštěvnící jsem se opět setkal u oběda, přesně v jedenáct hodin, neboť v naší domácnosti se na rozdíl od paláce Guisů dodržoval časový rozvrh. Kmotřička vyhlížela velmi spokojena s tím, jak strávila dopoledne, byla veselá a rozverná jako ve svých nejlepších časech, temperamentních způsobů, řeči šťavnaté a zemité.

Jako blízká přítelkyně denně navštěvovala královnu a vyprávěla nám o Louvru řadu veselých historek, kterým jsem lačně naslouchal, zvláště jednalo-li se o malého krále.

"Představte si," vyprávěla, "onehdy dostal malý král na královnin příkaz výprask metlou. Když pak nazítří vešel do jejích pokojů, královna ihned povstala a hluboce se poklonila, jak vyžaduje etiketa. Na to řekl Ludvík potichu, leč velmi zřetelně: „Ne tolik poklon a trochu mň metly!"

Nato paní z Guise vyprskla smíchy.

"Nevím, je-li čemu se smát," pravil otec. "Vidím zde zárodky nejhorších konfliktů. V zásadě je on král a ona jeho poddaná. Ve skutečnosti má ona nad ním veškerou moc, jako regentka i jako matka. A mezi námi, říkám vám, že ji používá bez rozmyslu. Slyšel jsem, že jej potrestala, protože do ní vrazil, když šel kolem. Ihned se omluvil, ale nechtěla věřit, že se tak stalo z nepozornosti. Dala ho vyplatit metlou. A to nikoliv hned, ale až druhý den ráno za svítání, neboť takový panuje zvyk v domě, kde jej nazývají králem. Podle mého názoru není nic odpornějšího než takto odložený trest. Představte si, má milá, jak ten chudáček strávil zbytek dne - a noci - v očekávání výprasku, který si nikterak nezasloužil."

Zde jsme rozhovor přerušili, neboť Marietta přinesla mísu s dalším chodem a s labužnickým výrazem ji kladla na stůl. Pokračovali jsme, až když za povídkou zaklaply dveře.

"Co se dá dělat, příteli?" povzdechla si paní z Guise, "královna nechová ke svým dětem přílišnou náklonnost, snad s výjimkou Gastona. Ráda bývá obtěžkána, avšak jakmile plod spadne ze stromu, už ji k němu nic nevíže. Můj ubohý zesnulý bratránek" (tak hovořila paní z Guise o nebožtíku králi) "se jí toho dost navyčítal. Když bylo některé z dětí nemocné, pranic jí na tom nezáleželo. „Ať mu pustí žilou!" říkala se znechuceným výrazem a ani svým vznešeným zadkem nepohnula, aby se na ně šla podívat."

"Madame," ozval se otec, "takovými slovy hovořit o královně!"

Jakže?" podivila se paní z Guise napůl v žertu, napůl vážně, zvedajíc hlavu od talíře. "Jsem zde snad u markýzy z Rambouilletu? Jak dlouho ještě nás bude ta neblahá stydlivka cítýrovat? To snad od nynějška už nikdy nebudu moci pronést to staré dobré slovo našeho jazyka, aniž se kolem mne na její rozkaz zachmuří všechna čela? Co má znamenat taková tyranie? Slovo je slovo a zadek je zadek! Je-li pak ten její tak odlišný od našeho, že jej nelze pojmenovat? Ze všech významů tohoto slova existuje snad přece jeden, který jí čas od času cosi příjemného připomene. Litovala bych věru chudáka Karla, kdyby tomu tak nebylo! I když je pravda," dodala se smíchem, "že Karel se zajímá hlavně o koně. Koňský zadek je mu milejší než ženský..."

"Už zase, Madame!" zvolal otec.

Ale tentokrát se smál na celé kolo a já s ním.

"Abychom se vrátili ke králi," navázala paní z Guise, spokojená a snad i maličko pyšná, že nás pobavila, "ten chlapec má nepochybně dobré srdce. Avšak je zakřiknutý, koktá, nevypraví ze sebe souvislou větičku, a hlavně utrácí čas v nicotnostech, těší ho jenom pracovat vlastníma rukama, hraje si na zedníka, na zahradníka, a mám-li být zcela upřímná, domnívám se, stejně jako mnozí jiní, že je to převelice dětinské dítě..."

"Ach, Madame," vzkřikl jsem živě, "dovolte, abych s vámi nesouhlasil! Ludvík všemu naslouchá! Vše pozoruje, aniž to dá na sobě znát, a jestliže mlčí, je to z obavy, že by se mu otevřenost mohla vymstít. Než pamatuje si všechno, a zejména to, že je král. Mimo jiné se již nyní velmi dobře vyzná ve vojenských záležitostech."

"To tedy ano," pravila paní z Guise. "Jak možná víte, když se nám vzdal Jülich, Ludvík si nechal zevrubně vyložit

průběh obléhání. Ledva byl výklad u konce, vykřikl: „To město jsem dobyl já!“ Velmi naivní výrok, nezdá se vám?“
"Výrok krále!" pronesl otec. "Ludvík dobře ví, že byl doma v Louvru, když jsme dobyli Jülich. Co na tom? Vítězství bylo dosaženo za jeho vlády a on si je pro sebe se vši samozřejmostí nárokuje."

"Ale nejzábavnější na celé věci je," pokračovala paní z Guise, kterou otcova filipika zanechala ledově chladnou, "jak Ludvík o několik dní později přijal jistého španělského velmože z doprovodu vévody de Feria. Nechal si přinést plán Jülišska a s viditelným potěšením mu podrobně vyložil, jak se ho Francouzi se svými spojenci zmocnili. Není-liž to vrcholně komické? Hovořit takto se Španělem! Může být někdo takový prostáček?"

"Madame," pravil otec vážně, "to od Ludvíka nebyla prostoduchost. Nenechte se zmást! Můžete si být jista, že tak činil ze škodolibosti. A podobnou škodolibostí se vyznačovaly i způsoby nebožtíka krále. Totéž lze říci o Ludvíkově zvyku hovořit s každým, koho potká na lovu."

"Ó nikoliv, ó nikoliv," odporovala paní z Guise. "Tomu nevěřím! Vyprávět o Jülichu Španělovi, nadto Španělovi blízkému vyslanci! Kdepak, v tom není škodolibost, nýbrž prostota ducha. Ostatně, co si myslet o chlapci, který při jídle ustavičně bubnuje nožem do stolu, do nádobí, do pohárků, do vlastního talíře? Ne, ne, říkám vám, je to dítě, velmi dětinské dítě!"

"Ale Madame," namítl otec se známkami netrpělivosti, kterou v něm vzbudila ta známá pohrdlivá písnička, často nikoliv bez postranních úmyslů znějící v okolí regentky, "pokud jde o bubnování do stolu, Petr Emanuel tak činil též, a to mu nebylo devět, nýbrž dvanáct."

Po těch slovech zapomněla paní z Guise naráz na předmět hovoru a odmlčevši se, pohlédla na mne, oblévající mě jasně pomněnkových očí.

"Však já pevně doufám," řekla, "že můj Petr Emanuel, byť vážný a učený, zůstane po celý život mladý a hravý." Po chvilce ticha hovořila dále: "Nícméně, sličný kmotřenče, pokud se nemýlím, je vám osmnáct let. Měli bychom uvažovat o vašem sňatku."

Další známá písnička!, pomyslí jsem si a dolehl na mne nesmírný smutek. Nikoliv kvůli pomyšlení na svatbu, ale poněvadž jsem se upamatoval, že paní z Guise poprvé o této věci promluvila cestou kočárem do Paříže sotva tři hodiny před zavražděním našeho Jindřicha.

"Najednou jste nějak posmutněl," ozvala se znovu paní z Guise. "Cožpak od vás žádáme, abyste položil hlavu na špalek? A myslíte si snad, že pro vás míním vyhrabat někde na venkově kdovíjakou šeredu, abyste s ní zplodil potomstvo? Ó kdežpak! Vězte, že bych chtěla být hrdá na svá..."

Hnedle již řekla "na svá vnoučata", ale vzpomatovala se:

"Na vaše syny a dcery, aby krása, již je vidět ve vaší rodině, milý Petře, mohla skrze vás přetrvat dále."

"Madame," řekl jsem s lehkou úklonou, "jsem vám hluboce vděčen za náklonnost, kterou mi projevujete. Než mám-li být zcela upřímný, cítím se na ženění ještě příliš mlád."

"Příliš mlád?" opáčila paní z Guise. "Vždyť s tou nemožnou Tonkou se miliskujete už takřka šest let."

"Jste o jednu lásku pozadu, Madame," vložil se do debaty otec.

"Už to není Tonka, nýbrž Lojzka."

"Tonka nebo Lojzka, na tom nezáleží!" řekla paní z Guise. "To jsou milenky z nízkého rodu, jimiž se šlechtic může ukojit asi tak, jako vezme zavděk skývou chleba, když po ukončení honu odpočívá v příkopu u silnice. Ale ve vašem věku, drahý Petře, a s vaším původem, o němž si troufám říci, že není špatný," pokračovala s mrknutím na otce, "musíte mířit výše."

Otec, vida mé rozpaky, mi přispěchal na pomoc:

"Máte snad, Madame, již vhodné uchazečky, jež by tyto podmínky splňovaly?"

"Měla jsem dvě. Ale první z nich, slečna z Aumale, k všeobecnému pohoršení naznačuje, že vstoupí do kláštera."

"Pohoršení? A proč to?" chtěl vědět otec.

"Protože měla dostat věnem nejen obrovský majetek, nýbrž také vévodský titul."

"Jakže?"

"Jistě si vzpomínáte, že Jindřich zbavil vévodu z Aumale titulu za to, že se vévoda odmítl k němu připojit po dobytí Paříže. Naopak slečně z Aumale Jindřich přislíbil, že titul udělí jejímu budoucímu manželovi, pokud mu ovšem bude nápadník vyhovovat."

"Pryč se slečnou z Aumale!" uzavřel otec. "Která by byla vaše další kandidátka, Madame?"

"Inu, samozřejmě slečna z Fonlebonu."

Otec po mně šlehl okem a pronesl bezbarvým tónem:

"Její příběh znám."

"Avšak neznáte jej celý!" namítla živě paní z Guise. "Tady je. Princ Condé překročí hranice a uvězní svou Charlottu v Bruselu. Chudáček Jindřich, opuštěn v Louvru, prolévá hořké slzy. Když je však návštěvou u královny, ocitne se tvář v tvář jedné z jejích dvorních dam, slečně z Fonlebonu, a nevěří svým očím: panna jako by princezně z oka vypadla, jsouc z rodu oněch zlatovlasých klisniček s modrými očima, před nimiž se žádný hřebec neudrží."

"Madame," ozval jsem se zprudka, "slečna z Fonlebonu si zaslouží lepší ocenění."

"Vskutku," pronesla paní z Guise, vyměňujíc si s otcem pohled. "A na důkaz toho poslyšte, jak to bylo dále. Neboť náš starý hřebec zaržal a začal se dívence dvořit rovnou po vojensku, mohu-li se takto vyjádřit, ba doslova vztáhl ruku na její oblé tvary..."

"To jsem nevěděl," podivil se otec. "Řekl bych, že zašel opravdu příliš daleko."

"Arciž. Leč malá Fonleboňová není, na rozdíl od princovy Charlotty, neřectižádostivá, jak by řekla vaše Marietta. Tato dvorní dáma je vskutku dáma. Chvějíc se obavou o svou počestnost, ztratí hlavu, prchne, vrhne se královně k nohám a všechno jí vypoví. Marie ji přitiskne ke svým bytelným strukům..."

"Madame!" ozval se otec.

"...poděkuje jí za upřímnost, ujistí ji svou vděčností a svou ochranou, slíbí jí věno, až se bude vdávat, a okamžitě ji vyexpeduje do rodičovského domu v Périgordsku. Jak truchlivá to asi byla pout'! Paříž, dvůr, plesy, slavnosti a kdovíkolik nápadníků, všechno musela ta chudinka opustit! Nemluvě o rozbitých cestách, nekonečných lijácích, výběrech mýtného a zavšivených hospodách! Konečně zhlédne prastará cimbuří rodového hnízda, ale v jeho zdech nalezne svého děda takřka na smrtelném loži. Malá Fonlebonová má dobré srdce. Obejme ho, políbí, postará se o něj. Když pak za měsíc stařec v pokoji zemře, odkáže jí vše. A to už je co říci! Starý lakota zuřivě hrabal po celý život. Mezitím je v Paříži můj nebohý bratranec zavražděn. Královna na svou dvorní dámu nezapomněla. Káže jí poslat list a malá Fonlebonová přijíždí, stejně moudrá jako krásná, stejně krásná jako dobrá a také převelice bohatá, což arcit' jen zvyšuje její cenu. Co víc je vám třeba, můj sličný kmotřenče?"

"Milovat ji."

"Jakže?" zvolala paní z Guise, lomíc rukama, zatímco modré oči jí zlosti potemněly. "Vy ničemné kuře! Vy si troufáte říci mi, že ji nemilujete! Když jste se jí v Paříži tak nezřízeně dvořil!"

"Madame," řekl jsem, "hovořil jsem se slečnou z Fonlebonu dvakrát v životě, vždy po dobu asi deseti minut. Jednou při turnaji ve Fontainebleau pod bdělým dohledem paní z Guercheville, neboť jsem objevil, že jsme příbuzní, a podruhé v Louvru, když se jej s pláčem chystala opustit a vydat se do pustých Končin périgordských. Tehdy, dojat její krásou a žalem, jsem jí řekl, že až budu v létě pobývat v sarlatském kraji u svého děda barona z Mespechu, docválám na koni až k jejímu příbytku a navštívím ji. To je celé to nezřízené dvoření, Madame."

"Je-li tomu tak..."

"Ovšemže je tomu tak, Madame!"

"Inu, je-li to mu tak, nelze pochybovat, že ji znáte poměrně málo," pravila paní z Guise, postupně nabývající klidu.

"Nuže, ožeňte se s ní! Poznáte ji lépe! Ach, můj Bože!" vykřikla a krátkozrakýma modrýma očima pohlédla chvatně na hodinky. "Dvě hodiny! Na mou věru, dvě hodiny. A regentka mě už dobře půl hodiny očekává v Louvru. Tak! Drahý kmotřenče! Honem běžte a vyřídte mému kočímu, že vzápětí odjíždíme! Co říkám, vzápětí! Ihned!"

Když milá kmotřička za velikého víření své vyztužené suknice odtřepetala, otec se zabořil do křesla a seděl mlčky, vychutnávaje snad stejně jako já ticho, jež se rozhostilo. Promluvil až po dosti dlouhé chvíli, ale polohlasem, jako by po tolikerých výbuších dával nyní přednost šepotu.

"Paní z Lichtenbergu stále ještě tolik zaměstnává vaši mysl?"

"Ano, pane," odpověděl jsem po stejném způsobu. "A doufám nyní, že ji znovu uvidím. Podle toho, co píše v posledním listě, snad již dohlédá konce svých starostí s dědictvím v Heidelbergu a hodlá se vrátit do Paříže."

"Proto vás vzpomínka na slečnu z Fonlebonu zanechala chladným?"

"Vůbec ne tak chladným, pane otče," řekl jsem. "A dovolu, abych vám pověděl, co bych za nic na světě nesvěřil kmotřičce: že slečna z Fonlebonu se mi náramně líbí, a to po všech stránkách. Vyprávění paní z Guise o její dobrotě ve vztahu k dědovi jen posílilo úctu, kterou k ní chovám."

Po těch slovech na mne otec pozorně pohlédl, odmlčel se a po jistém váhání se zeptal:

"Jak tedy vlastně smýšlíte?"

"Nuže," opověděl jsem po chvíli, "krom toho, že bych nechtěl nabízet slečně z Fonlebonu srdce, jež by nepatřilo jen jí, domnívám se, že v současné době není sňatek mou nejpřednější povinností."

"A co je tou povinností?"

"Pane otče, vy jste sloužil Jindřichovi ve chvílích nejhoršího nebezpečí. Já bych byl rád stejně užitečný jeho synovi."

"Souhlasím, zajisté, ale nebude to jednoduché. Nejprve byste musel k němu proniknout. Leč v tom je právě ta potíž! Regentka dává malého krále dobře střežit. Ona vlastně nevidí ráda oddanost a věrnost, jsou-li určeny pouze jemu. Spatřuje v nich vždy jakousi hrozbu pro sebe a pro své kralování, jež by zřejmě chtěla prodloužit na věky věkův."

* * *

Protože se může jevit překvapivým, že jsem před dokonalými vlastnostmi slečny z Fonlebonu dal přednost ženě, která byla dvakrát starší než já, což byl případ Gráfin z Lichtenbergu, rád bych se vrátil k její podobizně, jak jsem ji načrtl v prvním díle těchto Pamětí, abych tak snad i těm nejskeptičtějším čtenářkám přiblížil, jak jsem byl její bytostí fascinován. Paní z Lichtenbergu byla vysoká a majestátní, oblá, ale nikoliv tučná, a její tvář by se našim dvorským krasotinkám asi nelíbila, neboť neměla pravidelných rysů. Než v mých očích byla tato nepravidelnost vyvážena, musela-li se vůbec vyvažovat, citlivými ústy, přemýšlivýma černýma očima a vysokým čelem, jež nehyzdila krátká ofina, příkrášená tu a tam hloupou droboučkou lokýnkou, jak si to oblíbily naše krasavice, leč právě naopak, jeho krása byla zvýrazněna sčesáním černých, tuhých a hustých vlasů dozadu.

Viděl jsem u francouzského dvora jedinou ženu s takto upravenými vlasy: královnu. Účes odhalující čelo bezesporu přidává na důstojenství, leč dle mého mínění oči mají stejný význam jako čelo a královny oči byly, žel, bledé a vypouklé, obočí pak rovněž světloučké, takřka neviditelné. Tak ani širka čelní kosti nemohla dodat ducha této tváři, jež byla zároveň měkká i tvrdá. Královna sice měla čelo široké, avšak podobalo se spíše lebce skotu a prozrazovalo pouhou tvrdohlavost.

Čelo Gráfin bylo zvýrazněno černým, krásně tvarovaným obočím a zkrášleno ohněm planoucím v jejích očích, jenž chvílemi doutnal, jindy zářil či zase vyšehoval náhlým plamenem, což prozrazovalo bohatost duševního života, a totéž mohu říci o ústech, výrazných i v okamžicích odpočinku. Její pohled býval pronikavý, řeč jasná, ústa pevná, než jakmile se Gráfin cítila mezi svými, obklopena láskou a úctou, její oči a rty se snadno, téměř bezděčně oddávaly nekonečným příslibům, třebaže dosud zahaleným a zdrženlivým.

Ve své zemi patřila k nejurozenějším, bylať blízkou příbuznou kurfiřta falckého, ježto však milovala Paříž, kde jí patřil

krásný palác v Bourbonské ulici, pobývala většinou zde. U dvora se arcit' neobjevovala, neboť byla vdova a neměla zálibu ve světské marnivosti. Krom toho se možná jakožto protestantka v našem světě necítila příliš volně. Jindřich, který ji ochraňoval a nepochybně také využíval pro svou tajnou diplomacii (udržoval totiž úzké styky s německými knížaty luteránského vyznání), mi ji určil za preceptoru německého jazyka, kteréžto zaměstnání se jen málo slučovalo s jejím postavením a bohatstvím. Ode dne, kdy jsem ji poprvé spatřil - a vidal jsem ji během vyučování dvakrát i třikrát do týdne -, jsem se do ní vášnivě zamiloval. A jak má sličná čtenářka jistě vytuší, než vůbec otevru ústa, sama zralost - to pozdní léto, jež činí ženy tak přitažlivými - představovala pro mne jen další kouzlo k těm, jimiž má Gräfin oplývala. Jelikož tu však vedle svých snů lícím i každodenní život, řekl bych, že oproti pohrdlivým výrokům paní z Guise jsem nikdy neměl Tonku a po ní Lojzku jen za "skývy chleba, jimiž bēřeme zavděk sedíce kdesi v příkopě".

Věvodkyně se takto vyjádřila, protože záviděla těm prostým ženám jejich troufalé mládí. Moje komorné, či jak by řekla Tonka, mé dvě panské vskutku nepocházely z vysokého rodu, jejich neurozenost jim ale nikterak nebránila něžně mne pojmout do vlahého náručí. K Tonce, jež mne zasvětila do tajů laskání a milování, jsem choval náklonnost, kterou jsem si plně uvědomil až v hloubce žalu, když mne opustila. Přesto mi neuniklo, že jedna jako druhá mi patřily jen proto, že byly chudé a neměly vlastně na vybranou. Nechci tím říci, že by jim jejich role byla proti mysli. Tonka to svým zdravým selským rozumem vystihla, řkouc: "Je mi tu u vás dobře, můj pane. Práce není mnoho a je příjemná."

Moje Gräfin - pokud si arcit' troufnu nazývat ji svou - byla oduševnělá, sečtělá, vyznačovala se dokonalými způsoby, úzkostlivou mravností, trpkou znalostí životních nesnází a skrývanou, leč nepopíratelnou velkodušností.

Božská její svatozář mne oslepovala z takové výše, že jsem ji ve svém zeleném mládí považoval za nedostupnou a cítil se vedle ní pranepatrný. Nedokázal jsem si ani představit, že naopak ona se vzhledem ke svému věku a k mému mládí cítí vůči mně v podřízeném postavení.

Nicméně právě v době, kdy se vydala do Heidelberku vyřídit nástupnictví po úmrtí svého otce, oba dva jsem si v tom pozvolném, půvabném pokroku našich vztahů začínali uvědomovat, že vzdálenost mezi námi není tak nepřekonatelná, jak jsme se zprvu domnívali.

Lze uhodnout, jak nadšeně jsem uvítal její úmysl navrátit se do Paříže. Jenže po vyslechnutí úvah paní z Guise o obratu naší politiky vůči Habsburkům začal jsem se obávat, že cizinka luterského vyznání by mohla být pro naše nové panstvo persona non grata. Mé obavy, že jí bude francouzská půda zakázána, ještě vzrostly po rozhovoru s Petrem z Hvězdy u nás doma na Rozkvetlém lánu, neboť skutečnosti, jež nám odhalil, načerpané jako vždy z nejjistějších zdrojů, vrhly na situaci v království takové světlo, že jsem byl hrubě znepokojen nejen jako příslušník národa Francouzů, nýbrž i jako milenec.

Onen den, který pro mne tak nedobře skončil, započal nicméně vesele. Neboť při podávání snídaně nás Marietta obdařila jednou ze svých zázračných historek, jež neúnavně sbírala přímo z úst drben z naší čtvrti, zastavujíc s nimi na kus řeči obtížena dvěma obrovskými koši na obou mohutných bocích, provázena a chráněna před nebezpečnostmi našich ulic Poscancem a Poprdou.

"Pane markýz," začala po svém návratu, "líbějí mě vyslechnout', musím jim povědít o velikém zázraku, ale je to pravda pravdoucí, anžto ta kmotra, co mi ho vypravovala, to má rovnou od velebníčka z jejich farnosti."

"Jen mluv, Marietto," povzbuzoval ji otec s obvyklou bodrostí.

"Ve čtvrti Hulepoix zůstává děvčice, které říkají Treperenda, a ta je ještě nezkažená a k tomu panna."

"Obojí najednou? Není to zvláštní?" optal se La Surie.

"A ta děvčice," pokračovala Marietta, "nešla sedmadvacet dnů čurat'."

"Snad močit, ne?" opravoval La Surie.

"Vždyť povídám - čurat'."

"Sedmadvacet dnů," podivil se otec, "a nezemřela z toho?"

"Ani za mák ne."

"Totě už první zázrak," děl otec.

"Pokračujte, Marietto," řekl La Surie.

"Měla břicho jako kámen a vytrpěla si mecítma muk pekelných."

"Mecítma?" opakoval La Surie. "Nevěděl jsem, že jich je tolik. Hle námět k zamyšlení."

"Pokračuj, Marietto," vybídl ji otec.

"Naštěstí, pane markýz, šel kolem zrovinka páter jezovita a ledva zaslechl ten srdcervoucný nářek, na všechno se vyptal, zavěsil holce na krk hezky převázaný a zapečetěný škapulír s ostatkami svatého Ignáce z Loyoly a řek' jí, že to jí jistojistě pomůže, pokavád' se před svátky postí, půjde ke svaté zpovědi a k přijímání. Holka, to se ví, slíbila a dobře udělala, poněvadž najednou z ničehož nic začala čurat' a čurat' a čurat: no hotový vodopád...!"

"To se nedívím, po sedmadvaceti dnech zdržování," uzavřel otec. "Převeliký dík, Marietto, žeš nám ten úžasný zázrak vyprávěla."

"Říká se mu smočný zázrak," prozradila Marietta, "a je slavný v celé čtvrti Hulepoix. Už ho i vytiskli."

"Avšak neměla bys zapomínat, Marietto," připomněl La Surie, "že zesnulý otec Ignác z Loyoly dosud není svatý. Pouze blahoslavený."

"Zapišu si to za uši, pane rytíř," slíbila Marietta.

Petr z Hvězdy, který byl toho dne naším hostem, patřil do řad úřednictva, a třebaže spřízněn se šlechtou, byl počestným pařížským měšťanem, dobře zajištěným pozemskými statky (byť to skrýval) a dozajista věrnějším králi a svému národu než leckterý vévoda, jehož bych mohl jmenovat. Před několika lety prodal svůj úřad nejvyššího dveřníka, avšak stále měl velký počet přátel jak u soudu, tak i u dvora, takže se v paláci ani v Louvru nepříhodilo nic, o čem by nebyl zpraven. Můj otec k němu choval velké přátelství a své rozhovory s ním považoval za velmi poučné, byť

barvilily jeho vlastní osud i budoucnost království odstíny nejčernějšími. Nutno říci, že pan Petr z Hvězdy byl vždy povahy spíše melancholické (dokonce nechtěl být pochován v kostele své farnosti, kterýžto se mu jevil příliš temným), avšak po smrti králově nabylo v něm vrchu čiré zoufalství, ačkoliv dokud jsme se ještě mohli těšit z královny přítomnosti, jako rodověrný Gal si nikdy při vši lásce k Jeho Veličenstvu neodpustil posměšek na jeho účet.

Po prvním soustě večere (kterou pojedl s velikou chutí) zvěstoval nám pán z Hvězdy, že tentokrát je skutečně konec, že je na mizině (což nebyla pravda) a že se milovými kroky blíží k smrti (což se, žel, za několik měsíců potvrdilo).

Nu a naše ubohá, ztrápená Francie na tom nebyla o nic lépe než on sám, vydána všanc hanebnému plenění všelikých klik a o vlásek ušedší rozpadu a rozchvácení nepřáteli. I při těchto kritických výpadech však zachovával značnou opatrnost, přecházející z francouzštiny do latiny, kdykoliv vstoupila Marietta s dalším chodem.

Mám-li konečně popsat jeho podobu, po tělesné stránce se náš přítel neměl příliš čím chlubit, bylť shrbený, zakrslý, s tváří zbrzděnou hlubokými vráskami, avšak pohled měl bystrý, pronikavý, někdy až posměvačný, když recitoval nestoudné verše a popěvky, po nichž Pařížané tolik lační. Hvězda ovšem tvrdil, že v nich jen podává svědectví o mravech našich časů.

"Jest vskutku nadmíru podivná ta vláda" (vtom vešla do jídelny Marietta)"istius mulieris.* Patří k ní rada regentky, ustavená zesnulým králem. V této radě zasedají princové z krve královské, vévodové a párové, maršálové a kardinál z Joyeuse. Nazval bych ji radou slavnostní a reprezentační. Disputuje se zde o mnohém, leč rozhodnutí, jsou-li přijata, nedočkají se nikdy uskutečnění. Výkonnější je tajná rada, které já říkám rada malé písárny. Patří sem hrstka lidí: šedobradí, prokurátor Dolé, který je advokátem regentky, otec Cotton, úlisnější a licoměrnější než kdy předtím..."

"Vy nemáte rád jezuitu, pane?" otázal se La Surie s nevinným výrazem.

"Miloval bych valně francouzské jezuitu," odpověděl pan z Hvězdy, vyčkav, až Marietta vypluje z jídelny, "kdyby byli loajálními poddanými francouzského krále. Oni však, žel, jsou zcela oddáni papeži a králi španělskému. Krom toho mi působí pramálo radosti, vidím-li, že otec Cotton držíval malého krále více než hodinu při zpovědi... S Jindřichem býval hotov za pět minut. Z toho usuzuji, že Cotton zneužívá útlého Ludvíkova věku, aby jej zcela ohlupil a vyloudil z něho i to, co by snad pacholík rád smlčel."

"Tu ztrácí čas, buď Bohu chvála," mnil otec. "Dobrá krev se nezapře. Dle mého názoru je Ludvík již nyní tak protišpanělsky naladěný, jak jen to lze. A navíc, necítí-li se mezi svými, uzavře se jako ústřice. Než pokračujte, prosím, drahý příteli."

"Kde jsem přestal?"

"U složení rady malé písárny."

"Tedy znovu: šedobradí, Dolé, otec Cotton, papežský nuncius, vyslanec španělský."

"Cože?" vzkřikl otec vášnivě. "Papežský nuncius! Vyslanec španělský! V radě, která vládne Francii, zasedají cizinci! Ubohá, nešťastná země, uvržená v područí! A nebohému Jindřichovi ležely zájmy království tolik na srdci! Proč jen nemůže vyjít z hrobu a skoncovat s tímto zrádovstvím!"

"Dosud jsem neskončil," řekl Hvězda. "To nejhorší teprve přijde. Dále zasedají v radě malé písárny Leonora Galigaiová a Concino Concini..."

"Leonora a Concini!" zvolal otec. "Na mou věru, já se zalknu! Nemám slov! Ta nicka! Ten falešný dobrodruh! A rozhodnutí této neblahé rady mají platnost zákona!"

"Ne vždy. Neboť po každém zasedání se královna ještě radí s Dolém, s Leonorou a s Concinim, i stává se, že podle jejich názoru ještě mění rozhodnutí právě přijatá. Šedobradí jsou z toho ovšem zuřiví, ale stěžovat si netroufají, leda polohlasem."

"Proč nesloží své úřady?" vybuchl La Surie. "Místo aby pomáhali krýt takovou bezpátečnost! Měli by pochopit, že jsou z nich obyčejní sluhové, žádní ministři... a že nám prostě vládne tré favoritů."

"Nikoliv tré," zarazil jej pan z Hvězdy pohybem ruky. "Advokát Dolé k nim nenáleží. Bývá tam, jen aby se všem nezákonnostem dodalo zdání legality. Concini se jistě počítá, avšak jako ochranný štít a manžel Leonory. To ona je jediná skutečná favoritka, to ona má neomezenou moc nad myslí..."

Marietta vkračela do hodovní síně a Hvězda se zarazil, než pokračoval:

"Istius mulieris, již byla dána v raném dětství jako společnice her. Bylať dcerou jejího kojné. Z čehož někteří dovozují, že má-li takový vliv na..."

"Najmenovanou osobu," napověděl otec.

"...je to proto, že sály stejné mléko ze stejných prsů."

"Hloupost a pověrčivost!" zvolal otec.

"Tak, tak, příteli, máte pravdu," souhlasil Hvězda. "To vše jsou jen bláboly, nic víc. Pravým důvodem je, že tato žena nízkého rodu, ošklivá co strašidlo, nemotorná, nepohledná, s tělem pokřiveným, nervy zničenými, prapodivnou tváří s mužskými rysy a planoucíma očima, zkrátka stvůra, má po pravdě značnou inteligenci, zatímco osoba, o níž hovoříme, nemá takřka žádnou."

Odmlčel se, popřáváje tak Mariettě času k přepečlivému zavření dveří.

"Když si ve Florencii povšiml, jaký nesmírný vliv má na dívčinku o pět let mladší, měli je od sebe okamžitě oddělit. Leč Marie Medicejská byla velmi tvrdohlavá a velkovévoda toskánský si usmyslel, že Leonoru využije k ovládnutí své neteře. To znamenalo připoutat jednu k druhé ještě pevněji. Náš Jindřich se zpočátku dopustil stejného omylu. Když se královna mračila pro jeho vztah k Verneuilové, využil tohoto v zásadě tak zhoubného vlivu, aby u jeho krku opět zavládl klid a mír. Až posléze si uvědomil, že Leonora mu může stejně tak prospět jako uškodit."

"Jaké útrapy sužují Leonorino tělo?" zeptal se otec, v němž lékař zhusta nabýval vrchu.

"Všechny. Bolesti hlavy, žaludku, břicha, nohou. Však hlavně ji trápí nervy. Někdy ji komorné najdou sedět v křesle s hlavou vyvrácenou, jak není mocna pohybu ani slova a stravuje ji třesavka. Spí málo, sotva co poji a kromě královny

se s nikým nestýká."

"Slyšel jsem, že přebývá v Louvru," podotkl La Surie.

"Tak jest," přisvědčil pan z Hvězdy, "v malém apartmá nad komnatami královninými, s nimiž je spojují to číté schody. Večer co večer slézá co obrovská černá pavoučice přímo do Mariiny ložnice a snová kolem ní své sítě, až je nešťastná královna zcela opředena a učiní, co si Leonora přeje či kterak rozhodne."

"A co si přeje?"

"Zlato. Může být, že Concino Concini baží po moci a jeho ctižádost nezná mezí. Leonora však má ve věci jasno. Její vášní je bohatství. Můžete ji nazývat držgrešlí, lakotou, hamiznicí, šklublílkou a co já vím jak ještě, nebude to nikdy dosti k vyjádření nekonečné, chorobné hrabivosti, již je posedlá."

"A daří se jí, oč usiluje?"

"Již za časů zesnulého krále dokázala páčit z královny nemalé částky. Leč od Jindřichovy smrti se královna už necítí držena na uzdě jeho pevnou rukou, i začala nabírat z královského pokladu plnými hrstmi a věnuje své favoritce dary, zvící celých majetků."

"Tak daleko že to došlo?" zděsil se otec.

"Baže, až blednou veškeré představy! Chcete příklad? Královna právě věnovala Leonoře tři sta třicet tisíc liber, jež jsou třeba k zakoupení markýzátu z Ancre, neboť titul si již přivlastnila."

"Markýzou z Ancre? Ta holka odnikud!" vzkřikl La Surie, jenž si svého šlechtického titulu cenil o to více, že jej dobyl vlastní udatností ve službě králi.

"A Concini markýzem!" řekl Hvězda. "Obávám se však, že ten se bude muset spokojit s pouhým titulem, anžto majitelkou panství je Leonora a v jejich svatební smlouvě bylo vymezeno oddělení majetků. Concini naopak obdržel od královny sto dvacet tisíc liber na zakoupení guvernéřství Péronne, Montdidier a Roye od pana z Créqui, jakož i dvě stě tisíc liber, za něž získá od pana z Bouillonu úřad prvního komořího. Stěží čtyři měsíce od královny smrti stál tento neblahý pár pokladu již šest set padesát tisíc liber!"

Od Jindřichova skonu žili jsme s otcem v naprostém ústraní, ponoření do hluboké bolesti, a třebaže k nám doléhaly určité zprávy o dění u dvora, kam jsme již čtyři měsíce nevčkročili, dosud nikdy nám nebyla pravda předestřena s takovou přesností, doložena tolika ciframi. Conciniho jsem spatřil dvakrát v životě: poprvé na plesu u vévodkyně z Guise, kam se ten arogantní krasavec pozval s nevidanou nestydatostí sám, prohlásiv se za člena královnina doprovodu, ačkoliv královna v té chvíli ještě u paní z Guise nebyla. Otec mi jej tehdy ukázal, když rozhovořoval s panem z Vitry, a pokud si vzpomínám, poznamenal jsem tehdy cosi o falešnosti jeho šikmých očí. Podruhé jsem se s ním setkal na turnaji. Hovořil jsem tehdy se slečnou z Fonlebonu, obklopen bzučícím rojem dvorních dam, a byl jsem z této okouzující rozmluvy vytržen bezostyšnou smělostí dobrodruha, který vida, že konetabl Francie loučí se s Jejím Veličenstvem a odchází, odvážil se usednout na jeho místo po královnině pravici a ještě k tomu jí před očima celého dvora cosi dlouze šeptat do ucha. A tenhle prohnaný šibal, který býval ve Florenci tak často za mřížemi či vypovídán pro své přestupky a dluhy, je nyní ve Francii markýzem z Ancre! Nosí jméno a titul staré pozemkové šlechty! Vystavuje na odív šlechtický meč, on, jehož nikdo nikdy neviděl s mečem v ruce! Ba co horšího, jako markýz z Ancre bude pozván na slavnost korunovace malého krále.

"Ten děšť darů a jiných projevů přízně, jenž se snesl na hlavu sprostého podvodníka," pokračoval pan z Hvězdy, "měl dva následky, oba stejné neblahé. Podnítl žárlivost princů a vévodů - těch, které zveme velmoži, nepochybně proto, že jejich cíle jsou tak nízké a jejich žravost tak nezměrná. I vyhrožují nyní královně, že opustí dvůr a zdvihnou proti ní vojska, jestliže je neobdarí stejně jako Florentány... A regentka ustoupí! Šedobradí, známi to zbabělci, ji k tomu nutí, a propast v pokladně se tudíž ještě prohloubí!"

"A druhý následek?" otázal se otec, vida, že Hvězda mlčí.

"Sotva se to odvažují vyslovit, příteli. Mezi lidem, který snadno uvěří sebesmělejším výmyslům, obzvláště jsou-li nestydaté, převládá mínění, že Concini je královniným milencem."

"Což zajisté není," řekl otec.

"Těž tomu nevěřím, než Concini sám, chtěje si dodat u dvora na významu, dělá co může, aby tu povídačku podpořil. Jistý šlechtic mne ujistil, že na vlastní oči viděl, jak Concini vychází z královniny ložnice, kde s ní bylo samotě, a okatě si přitom zavazuje šňůrky poklopce."

"Jaká mrzkost!" rozkřikl se hněvivě La Surie, "což se nenajde někdo, kdo by toho lotra propíchl?"

"Ten někdo by na to neměl sdostatek času," pravil otec, pokládaje dlaň na La Surieho ruku. "Jak jsem slyšel, Concini je vždy obklopen přečetným doprovodem."

* * *

Následující noc jsem takřka nespál, sužován obavami, že naděje mé Gräfin na návrat do Paříže je ohrožena. Vždyť kterak by regentka, jež přijala do rady malé písárny otce jezuitu, papežského nuncia a vyslance španělského, mohla nyní připustit, aby se vrátila na její území kalvinistka, tak blízká falckému kurfiřtovi?

Když se mne ráno u snídaně otec při pohledu na mé kruhy pod očima a ztrápený výraz tázal po příčinách takového stavu a mezi řečí mi položil ruku na ramena a přitáhl mě k sobě, pohnut jeho něhou jsem nevydržel déle mlčet a svěřil mu příčinu své mrzutosti.

"Oho! Tomu nevěřte! To není jisté! Věci jsou složitější! Regentka právě ujistila francouzské protestanty, že Edikt nantský odvolán nebude."

"A proč by to u všech všudy dělala?" zeptal jsem se ohromeně. "Že by se z ničehož nic stala tolerantnější?"

"Kdepak. Avšak hugenoti představují v této zemi jistou sílu. Se všemi městy, jež jim patří, tvoří stát ve státě. Regentka pak se obává zaútočit na jejich privileje, aby se nespojili s velmoži, kteřížto jí už beztak nedávají spát. Ovšem," doložil po chvíli, "v politice regentčině se nic neřídí zákony logiky. Snadno může šetřit francouzské protestanty a zároveň

napadat německé luterány. Bylo by třeba, aby se u ní za naši přítelkyni někdo přimluvil. Než jak to provést?" Nenabyl-li jsem po tomto rozhovoru naděje, alespoň mne opustilo zoufalství. A přešel rychle z jedné krajnosti do druhé, jak je mládí vlastní, cítil jsem se náhle veselý a bláznivý jako ti vrabčáci, jež jsem viděl za okny poskakovat po dlažbě našeho nádvoří. Otec mlčel, i vstal jsem a postavil se k oknu, abych se potěšil jejich poletováním. Jak bezstarostně vyhlíželi! A jak si byli jisti, že každý z nich nalezne v pravý čas svého vrabčáka či vrabčici! V tu chvíli se otevřela malá branka a já uhlídal, že Marietta se vrací z trhu, jako vždy s našimi dvěma vojáky a se dvěma koši plnými zásob, přimknutými k buclatým bokům.

Vída, že její široká ústa, plná dokonalých zubů, otevírají se směrem ke mně, usoudil jsem, že chce se mnou hovořit, a otevřel jsem okno.

"Pane rytíři!" zvolala. "Je s váma v knihovně pan markýz?"

"Baže, Marietto! Cožpak mu chceš?"

"Navštívit' ho, pane rytíři. Dověděla jsem se tak důležitou novinu, že mi z toho hlava div nepraskne a musím mu ji neprodleně povědět'."

"Nějaký další zázrak, bezpochyby," poznamenal otec. "Řekni jí, ať jde nahoru. V našich mizerných časech jsou důvody k pobavení tak vzácné!"

Měl jsem sotva čas zavítat okno a již obrovité, vzdouvající se prsy Mariettiny vplouvaly co předvoj do knihovny, kde se otec vyhříval u krbu, neboť na konec září bylo dost chladno.

"Pane markýz! Pane markýz!" špitála Marietta dramaticky, "vědí-li pak, že regentka udělala z Conciniho markýze z Ancre?"

"To jsem věděl," řekl otec.

"A že mu k tomu přidala víc než milion liber!"

"Vidím," mrkl na mne otec, "že cifra od včerejška přibrala na váze."

"A eslipak taky vědí, pane markýz," pokračovala Marietta a v černých očích ji šelmovsky zablýsklo, "že už o královně zpívají písničku?"

"Skutečně? Písničku? A o čempak pojednává ta písnička?" otázal se otec chladně, zvedaje obočí.

„O tomhle." Marietta labužnický našpulila rty a prsa se jí vzedmula:

"Až bude Mařka příště chovat,

budou si na ni ukazovat!

Proč je to mně černé v tváři?

Vykoupalo se v kalamáři!"*

Otec si nedovolil ani pousmání, protože i já jsem zůstal co mramor, byť jsem měl namále.

"Marietto," pronesl otec vážně, "To je špinavá, buřičská píseň, kteráž sama o sobě představuje zločin urážky majestátu. Kdybych se snad dozvěděl, že ji zpíváš zde v domě či na ulici Na Rozkvetlém lánu k potěše sousedek, sám bych tě vydal soudcům, nechat' tě pověsí."

"Pane markýz, pane markýz! Jakápak urážka!" kvílela Marietta.

"Ráčeji odpusť, vždyť jsem to zpívala jen pro jejich poučení." A s puklaty vycouvala ze síně, ani ne tak vyděšena otcovou hrozbou, jako spíše rozmrzena, že ty pěkně šťavnaté veršiky nebude moci zopakovat ostatnímu služebnictvu.

"Taková jsme my Francouzi," povzdechl otec, ledva zmizela. "Skládáme popěvky na všechno, i na pohromy."

Ježto otec setrval v zamyšlení, osmělil jsem se zeptat: "Není-liž možné, že by ten poměr skutečně existoval?"

"Nikoliv," mávl otec odmítavě rukou, "to je rozhodně nemožné. Vaše kmotřička regentku tuze dobře zná a tvrdí, že o její počestnosti není pochyb. Tím spíše, dodává vždy, že ctnost a necitelnost chodívají ruku v ruce. Jak vidíte, synu, ženu nejlépe posoudí její přítelkyně."

Po chvíli pokračoval:

"A krom toho skandál by nebyl tak veliký, kdyby si regentka zvolila za favorita některého z velmožů, například vévodu z Epernonu."

"Není již trochu starý?"

"Bah! Od královy smrti omládl o deset let a nosí hlavu téměř tak vysoko jako jeho kůň! Kdepak, synu můj, vězte, že špatná je pouze volba favorita. Soustředit tolikou přízeň na neurozeného darebáka, a ještě k tomu cizince, totě právě to, co lidi popouzí a vede k posměchu. Jsou přesvědčeni, že královská důstojnost klesla příliš hluboko."

KAPITOLA DRUHÁ

Jednoho dne začátkem října, právě když jsme dojídali oběd, objevil se Franc a hlásil, že moje bývalá panská Tonka prosí o přijetí.

"Je pořád tak pěkná?" tázal se otec s úsměvem.

Otázka uvedla France, který nebyl s to obdivně promluvit o jiné ženě než o své Grétě, do značných rozpaků. Nevěda co odpovědět, chasník vysoký šest stop a bytelný jak truhla zčervenal jako panenka.

"To vám mohu říci já," ozval se La Surie. "Vešel jsem včera k ní do pekařství pro rozinkový chléb a můj názor zní, že je krásná jak anjelík. Mérilhou lelkoval v krámě ničeho nedělaje a jen ji pozoroval, kterak odbývá kupující. Myslím, že nemá-li zrovna napilno u díže nebo u pece, tráví čas zbožným hleděním na svou žínku."

"Jen ať si ji střehne, aby mu ji nějaký budižkničemu nepřebíral," řekl otec.

"Bah, o to není!" odvětil La Surie. "Všechny hlavní hříchy přec nejdou dohromady. A Tonku chrání před smilstvem pýcha a lakota."

"Vy jste zlomyslník, rytíři!" vzkřikl jsem. "Jeť to snad pýcha, když si dívka myslí, že je krásná, statečná a chytrá, je-li skutečně taková? Jeť to lakota, chce-li se zabezpečit penězi, když se narodila a vyrostla bez grošíku? Tonka zná svou cenu a ví, co chce, avšak srdce má na pravém místě. Dočista jste to obrátil!"

"Kdo by to mohl vědět lépe než vy, spanilý synovče?" pravil La Surie se zkormouceným výrazem. "Odpusťte mi. Snaha o duchaplnost způsobila, že jsem se nechal unést."

"Franci," řekl otec, který byl toho rána ve šprýmovné náladě a chtěl majordoma trochu poškádlit, "ty se v tom vyznáš, pověz nám, kterak je oděná?"

"Takřka jak urozená osoba, pane markýzi."

"Takřka?"

"V ruce drží masku s rukojetí, kterou si na ulici zakrývala tvář. Je velmi pěkně obuta, ovšem zuje-li nejprve galoše. Živůtek má z vyšívaného sametu a její spodnička se šíří téměř vyrovná vyztužené suknici. Na hrdle pak ji zdobí zlatý náhrdelník, žádný brak."

Otec se ke mně naklonil a pravil sotto voce:

"He won't say she's pretty, but he did look at her.* Nu a závěr, Franci?"

"Zkrátka, pane markýzi, kdyby vystupovala z kočáru, považoval byste ji ne-li rovnou za urozenou, tedy alespoň za měšťku."

"Svatý Bože!" zvolal La Surie. "Tak povýšenou se stala?"

"Nikterak, pane rytíři," vysvětloval Franc. "Není ani povýšená, ani upejpavá. Když přišla, políbila Grétu a Mariettu z celého srdce, pro všechny ostatní měla milé úsměvy a ke mně byla tak zdvořilá jako nikdy před tím, když ještě u nás

sloužila. Dovolíte-li, pane markýzi, řekl bych, že její způsoby se valně polepšily."

"Nuže, Franci, přiveď ten zázrak a řekni zároveň Mariettě, ať nám přinese nějaké sladkosti."

"Ten zázrak bude též sladkostí pro naše oči," děl La Surie.

Tonka vstoupila a obdařila nás všechny tři krásnou poklonou. Otec, odměřiv dávku zdvořilosti na míru návštěvnice, napůl povstal ze židle a my s La Suriem jsme ho napodobili. Usedaje zpátky, uvědomil jsem si, že přítomnost mé bývalé panské mě nenechává lhostejným. Trochu jsem se na sebe proto hněval, neboť jakkoliv se má věrnost v lásce nemohla rovnat Francově, přece bych býval raději, kdyby mou hlavu i smysly zaměstnávala pouze a jedině má Gräfin. Leč hle, každický Boží den sdílela se mnou sestru Lojzka, pohled na Tonku mě celého roztesknil a na dokonalé půvaby slečny z Fonlebonu, jakkoliv jsem se s ní nehodlal oženit, myslíval jsem přece častěji než zdrávo. Později jsem se ze svých skrupulí vyznal otcí, on se však jen smál.

"Třesky plesky, synku!" řekl. "Proč byste se měl vzdávat svých snů, jestli vás okouzluje a nikomu nejsou ke škodě? Chtěl byste snad převrátit svůj věk a být raději jednaosmdesátiletým starcem než osmnáctiletým jinochem? Ostatně, soudě dle vašeho děda, ani v devadesáti letech není člověk ještě prost poštilostí..."

Tonka si dobře povšimla, do jakého zmatku mne uvrhl její příchod. Věnovala mi významný pohled, jeden jediný, a to bylo vše.

"Hle žena, jež se ovládá lépe, než to dokážu já," pomyslel jsem si.

"Nuže, Tonko, jak se ti daří v tom říjnovém nečase?" optal se otec.

"Ó, znamenitě, pane markýzi, děkuji vám pěkně."

"Franci," pokynul otec majordomovi, který otevíral dokořán dveře, aby mohla projít Marietta, nesoucí v obou rukou mísu plnou voňavého, kouřícího hruškového kompotu, "podej Tonce židli. Okusíš hrušek, Tonko?"

"Ne, pane markýzi, děkuji."

Otec vyčkával s otázkami, až nás Marietta všechny obslouží. Ledva však skončila, ustoupila za otcovu židli, a místo aby položila mísu na stůl, opřela si ji o břicho a nedala z rukou, byť ji jistě páčila. Co však naplat? Pohodlí muselo ustoupit širavé zvědavosti.

"Tak tedy, Tonko," pravil otec, "copak máš na srdci?"

"Mám na srdci, pane markýzi, že když jsem předevčírem zahlédla na ulici váš kočár, připadl mi celý oprýskaný, barvy i zlacení pryč a záclonky v oknech hrubě vybledlé."

Začátek to byl tak překvapivý, že otec nevěděl, co si o tom myslet, neb ode dne, kdy nás Tonka opustila, aby pojala za chotě mistra pekařského Mérilhous, chodívala za námi spíš proto, abychom se zabývali jejími záležitostmi, nikoliv aby hovořila o našich.

"Ale to je svatá pravda, no bodejť! Dyk je to hanba pro pana markýze," ozvala se Marietta.

"Co tu děláš, Marietto?" otočil se k ní otec.

"Čekám, až jim budu moct přidat pane markýz. Ty Cabochovy hrušky se jen rozplývají, dozajista si vezmou ještě."

"Tak čekej, kmotra, čekej, ale se zavřeným zobákem. Pokračuj, Tonko."

"Co se tkne záclonek, pane markýzi, tak vaše Margot umí moc pěkně šít hedvábí a vyšívát ho zlatem..."

Tonka zmlkla, jako by sama udivena, že chválí Margot, kterou v době své služby u nás tak silně nenáviděla, jsouc přesvědčena, že nově přichozí se nad ní chce vyvyšovat, neboť se stará o blaho a pohodlí pana markýze, nikoliv pouhého rytíře jako ona.

"Zkrátka," řekla, "Margot by vám mohla zhotovit záclonky nové a hezké, nadto z hedvábí místo z bavlny, co z ní máte ty své hadříky."

"Avšak," poznamenal La Surie, "hedvábné záclonky by nepěkně ladily se dřevem v jeho nynějším stavu."

"Však právě," pokračovala Tonka, "proto myslím, že by bylo zapotřebí kočár znovu namalovat a pozlatit od shora dolů. Vždyť je to k pláči, jak teď vyhlíží. Nebýt na dvířkách váš erb, pane markýzi, jeden by hádal, že je to nájemný kočár..."

"Řekl bych, že to šňoření nijak nespěchá," mnil otec.

"Ale ano, pane markýzi," zvolala Tonka energicky, "spěchá! Rozhodně to spěchá, a moc! Velice moc, pomyslí-li, jaká událost se očekává!"

"Jaká událost?"

"Korunovace malého krále! V Remeši! Patnáctého tohoto měsíce! Na niž budete nepochybně pozván!"

"A paní vévodkyně," ozvala se Marietta, "ta by dozajista zas dostala záchvat, kdyby jich uhlídala v Remeši v tak odrané ekvipáži."

"Zavři zobák, Marietto!" řekl otec a pokračoval, obraceje se k Tonce. "Vsadím se, Tonko, že mi chceš představit nějakého malíře a pozlacovače?"

"Baže, pane markýzi!" řekla Tonka beze známky studu. "Svého bratra Lukáše. Lepšího tovaryše toho řemesla nenaleznete po celé Paříži. Však pracoval u mistra Tourniera. To už je co říct!"

"Pracoval? Už nepracuje?"

"Mistr Tournier se s ním rozžehnal."

"Tvůj bratr provedl něco nekalého?"

"Nikoliv. Pracoval až příliš dobře."

"To je tedy zábavné! Vyprávěj mi o tom!"

"Napřed musím povědět, pane markýzi, že není krásnějšího muže nad mého bratra Lukáše."

"Kdo by o tom pochyboval při pohledu na jeho jiskrnou sestřičku?" přizvukoval La Surie. Jeho poklona se mi však, neznámo proč, docela nic nezamlouvala.

"Tournierova žena přichází do špatných let a vzplanula k Lukášovi bláznivou láskou, stále mu byla v patách, tiskla ho a

mačkala, pronásledující ho od půdy po sklep. A on, že ne."

"Přitom," řekl La Surie, "jednou si smočít ještě nikomu neuškodilo."

"Ale fuj, Miroule!" okřikl jej otec.

"Zkrátka ji odmítl," řekla Tonka.

"A ta žena ho očernila u svého manžela?" hádal La Surie. "Baže! Tvrdila, že to on je chlípák a dotěravec."

"Es clásico!"* zvolal La Surie: "Žena Putifarova..."

"S dovolením, pane rytíři," řekla Tonka, "nejmenuje se Putifar, ale Tournier."

Otec vzal bradu do dlaní a hladil si vous. Nosil po módě bradku, k tomu mušku pod spodním rtem a špičatý knírek. Ač nevydával mnoho peněz za ošacení, byl jedním z prvních, kdo dali přednost velkému vyšívanému límci, jenž ponechával volnost hrdlu, před okružím, které nenáviděl ze dvou důvodů: stahovalo chřtán a přišlo k nám ze Španěl. Otec vůbec věnoval své osobě značnou péči, čímž se pohříchu vymykal, například byl u dvora takřka sám, kdo dával přednost koupeli před voňavkami.

"Jenomže jak dobře víš, Tonko," řekl po chvíli, "pokud týká práce na vlastní pěst, nejsa připuštěn mezi cechovní mistry, hrozí mu, že na to doplatí."

"Ne však, pracuje-li u vás jako pomocník zahradníkův, pane markýzi," začala znovu Tonka. "A slyšela jsem, že chudáček Faujanet se teď moc a moc nadře, když má sám navážít všechnu vodu ze studny."

"Ajta, zde tuším jakýs komplot!" zvolal otec, obracaje se na Mariettu, které pořád bezpečně spočívala na břiše mísa s horkými hruškami. "Nu, Marietto? Nic nám nepovíš?"

"Pane markýz," pronesla Marietta důstojně, "jak bych mohla něco povědět, když mi pan markýz přikázal zavít' zobák?"

"A pokud jde o tebe, Tonko," pokračoval otec ani ryba ani rak, "ty tedy umíš hájit zájmy svého bratra, bravo bravissimo!"

"Ach, vždyť vůbec nejde jen o bratra," opáčila Tonka vehementně, "ale také o vás, abyste v Remeši vyhlížel co nejkrásněji a neudělal našemu malému králi hanbu! Já ho viděla ve Vincennes, jako teď vidím vás, třináctého srpna, když kladl základní kámen ke svému novému paláci, a to vám byla krása dívat se na toho drahouška, jak nabírá maltu ze stříbrného věderka a hází ji malinkou lžící docela tak šikovně, jako by byl zednickým tovaryšem! No a pak vyskočil do sedla bez pomoci podkoního, všem, co nás tam bylo, vysekl slavnostní pozdrav a byl ten tam. Ach, pane markýzi! Měl jste to slyšet! Lid ho vyvolával tak halasně, že by vzbudil mrtvého, někdo se smál, někdo plakal, i já jsem uronila slzu."

"A pročpak, Tonko?" ptal se otec, kterého vyprávění zřejmě dojalo.

"Protože jsme mysleli na jeho otce a nemohli se dočkat, až synek vyroste natolik, aby vyhnal z Francie vlášské pijavice."

Nevím, zda mezi ty pijavice řadila Tonka i královnu. Vzápětí po králově smrti získala královna značnou oblibu, ana zrušila berně, které Jindřich uvalil na lid, chtěje shromáždit prostředky na boj proti Habsburkům. Leč po několika měsících je zavedla znovu, jen aby měla z čeho financovat své pošetilé dary pro Conciniovy a pro velmože, hádal jsem tudíž, že čas shovívavosti k regentce již pro Pařížany vypršel. Právě tou dobou se totiž na ulicích a na veřejných prostranstvích začínalo šuškat, že je záhodno "hodit bohyni do moře s kotvou pěkně pověšenou na hrdle."* Otec hrubě nemiloval výloh, proto s La Suriem dlouhý čas vážili všechna pro i proti, zda světit Lukášovi dvojí úřad zahradníkovy pomocníka a malíře. Kdyžž však během jednání vyšlo najevo, že nejen náš kočár, nýbrž i dřevěné dveře, okna a okenice našeho pařížského paláce, item našeho venkovského sídla U osekaného dubu, jakož i La Surieho hrádku, již dávno potřebují ochranný nátěr, převážily se misky vah ve prospěch Lukášův a my jsme o dva dny dříve než dvůr odjeli do Remeše v povoze, který zářil tak oslnivě, že ani všechno bláto cest by se nebylo odvážilo jej postříkat.

* * *

Etiketa vyžadovala, aby má kmotřička používala u dvora titulu "vévodkyně matka z Guise", čímž se měla odlišit od své snachy, vládnoucí vévodkyně z Guise, choti svého nejstaršího syna Karla. A jakkoliv nenáviděla tento titul, který ji, jak říkávala, "činil zbytečně starší", neváhala jej nahlas a zřetelně uplatnit, když se jednalo o přidělení místa v královnině kočáře na cestu z Paříže do Remeše. Bylať to pocta, na níž by si mnohé princezny z krve královské zajisté činily nárok, kdyby je má předobrá kmotřička se vši rozhodností a autoritou nepředběhla.

Podobných drobných půtek vzplálo u příležitosti Ludvíkovy korunovace povícero. Nejzávažnější se odehrála mezi princem z Condé a kardinálem z Joyeuse, který odmítal být pasován malým králem na rytíře Svatého ducha až po princovi z Condé, namítaje, že dle protokolu mají kardinálové před princem královské krve přednost.

Takové pravidlo vskutku panovalo. Královna je však zcela nešetně porušila, obávajíc se méně kardinála z Joyeuse než Condého, jelikož Condé hrozil, že opustí dvůr a zvedne proti ní vojnu. A k velkému pohoršení celého dvora je porušila opětovně, když zbrusu nový markýz z Ancres se začal během obřadu dožadovat, aby mu byla dána přednost před Bellegardem, jenž byl vévoda a pair.

Ihned vyslala Bassompierra k Bellegardovi se vzkazem, aby ustoupil. Což pan vrchní* učinil jen hrubě nerad, jakkoliv byl vzorem dvořana. A bez odkladu se pomstil, parafrázuje slavný výrok Sullyho: "Nestoudnost a arogance," pravil sotto voce Bassompierrovi, "jsou dva prsy Conciniho. Co se týče prsů Leoneřiných," pokračoval, "ty jsem náhodou zahlédl v jejím doupěti, a to zcela proti své vůli. Jsou hrůzostrašně ploché krom chvíli, kdy se nadouvají pýchou jako párek žab. Víte-li pak, že si na korunovaci objednala obrovský zlacený kočár, který se velkolepostí vyrovná kočáru Jejeho Veličenstva, pokud jej dokonce nepředčí?"

Jak jsem slyšel, dvůr se hnul na cestu do Remeše druhého října za horkého počasí, zcela nezvyklého na tu roční dobu. V karavaně kočárů a povozů vládl takový zmatek, že jen cesta Paříží trvala dobrých pět hodin. Pravím "slyšel jsem", nikoliv "viděl jsem", neboť otec, La Surie a já, jakož i naši dva vojáci, kteříž nás doprovázeli koňmo, jsme vyrazili o dva dny dříve, dobře vědouce, že zařadit se do předlouhého průvodu by znamenalo nenajít na žádné zastávce noclehu, jenž

by nebyl špinavý, zavšivený a předražený, aniž stravitelné pečeně na talíř či sena a ovsy pro koně, item žádného kováře, který by se postaral o jejich kopyta. Nemluvě o další nepříjemnosti, totiž že královský průvod se ubíral vpřed krokem a čítal dobré tři míle zděli, a to se koně v postrojích svými náhlavníky téměř dotýkali zadní části před nimi jedoucího kočáru. A nemluvě konečně o mračnech prachu, která se zvedala ze silnice, vyschlé v tom překrásném počasí, a která by nikterak neprospěla našim očím, hrdlům ni plícím.

V Remeši jsme se neubytovali v krčmě, v klášteře, aniž v najatém kvartýře, neboť sebemenší pokoj, cela, jizbička či místnůstka byly již dávno předem zamluveny, a které zůstávaly volné, nabízely se za ceny, z nichž na hugenota padala hrůza. Avšak otec nám nalezl přístřeší i pohostinný stůl u bývalého druha a spolužáka z lékařského učení v Montpellieru (kterého je spolu se salernským nejlepším na světě), ctihodného doktora lékařství Carajaka, jenž byl lékařem a zároveň chirurgem - vzácné to spojení, ježto lékař obvykle chirurgií pohrdá, neboť jí považuje za dovednost příliš mechanickou.

Carajac učinil svého potomka apotekářem, i nebylo v Remeši syna dobré matky, jenž by nebyl zakusil jejich medikamentů, klystýrů či otcovského skalpelu. Jejich dobré bydlo hned bilo do očí, mělit' dům výhodně položený na náměstí před katedrálou a zbudovaný nikoliv ze dřeva podléhajícího zkáze, nýbrž z pevného, lesklého kamene a cihel a s přenáhelným štítem, přizdobeným navíc ve svém středu arkýřem, jenž se podobal balkonu či lodžií a dodával celku vzezření elegantního, takřka šlechtického sídla.

Po tělesné stránce byl Carajac důkazem toho, že po vítězství Karla Martela u Poitiers neuprchli z Franské říše všichni Arabové, pokud ovšem nepodědil svůj vlas, pleť i oko po nějakém tureckém pirátovi, který je zanechal v upomínku některé z panen v Aigues-Mortes, rodném to městě Carajakově, při jednom z barbarských nájezdů, jimiž ten nešťastný přístav často trpíval.

V jinošských letech míval otec Carajaka velmi rád, zakusit' s ním mnohá nebezpečí, když se s ním v noci vloupal na hřbitov Saint-Denis v Montpellieru, kde chtěli vykopat mrtvolu nevěstky a použít jí k pitvě, aby lépe poznali stavbu lidského těla, což byl arcit' zločin, za nějž jim v případě dopadení hrozilo upálení na hranici. Tuto příhodu otec vypráví ve druhém svazku svých Pamětí a já se dosud zachvívám, kdykoliv si na ni vzpomenu, najmě na to, kterak Carajac vyňal milostníci srdce, než s otcem trup znovu zašili a navrátili zemi, a pak je zabalené v šátku odnesl k sobě domů, aby mohl po libosti zkoumat jeho kanály a dutiny, tak silná byla jeho vůle poznat tento orgán, o němž, jak tvrdil, psal Galénos jen samé nesmysly.

Carajakův barbarský zjev budil velký dojem, leč ještě působivější byla jeho mlčenlivost. Vyhlíželo to, jako by si ráno, vstávaje z lože, předsevzal, že během dne nevysloví více než sto slov, a pak po celý den dbá, aby tu skrovnou zásobu nevyčerpal bez rozmyslu. Ani zdvořilostí nevynikal. Když mu otec vřele děkoval za pohostinství, odvětil bez mrknutí oka: "Kdyby zde nebylo vás, správce by mi pokoje zrekvíroval a přidělil je dvorským holobrádkům." A přece mne otec ujišťoval, že mu je naše společnost milá. "K čertu," myslel jsem si, "co by byl pravil, kdyby mu milá nebyla?"

Carajac byl lakonický, jeho žena však němá. Alespoň jsem ji za němou považoval, dokud se u stolu neobrátila na otce a nepravila sladkým, libým hlasem: "Prosím, poslužte si ještě kapounem, pane."

Carajac měl snědou pleť, černé oči a tělo suché, avšak samý sval. Jeho žena byla velká, plavovlasá, s modrými očima, růžovými rty, mléčně bílými prsy. Její mlčení, poklidná tvář a rozložitě tvary budily ve mně představu čehosi přívětivě pohostinného a rozkošně poddajného, co mne utvrzovalo v přesvědčení, že ctihodný doktor medicíny Carajac je šťastný muž. Považoval jsem jej taktéž za dobrého manžela, jelikož se s ní oženil, když měla čtrnáct jar, a udělal jí během pětadvaceti let jenom deset dětí, moudře dbaje, aby mezi jednotlivými těhotenstvími ponechal časový odstup. Proto byly děti jejich zdravé a krásné a podle toho, co nám řekl, neztratil ani jedno z nich. Pomáhal při porodech své choti sám, anžto držel ve velikém opovržení porodní báby, jež stejně jako můj otec považoval za bytosti špinavé, nevědomé a pověřivé.

Pouze apotekář, druhý sloup Aeskulapova chrámu, stoloval spolu s námi, opravňovalat' jej k tomu jeho učenost i právo prvorozeného. Zbylých devět dětí rozsadilo se kolem kulatého stolu, umístěného tak blízko našeho, aby jejich otec mohl po nich čas od času šlehnout pánovitým pohledem a matka je počastovat něžným úsměvem. Nevím, zda to bylo současným působením oněch pohledů a úsměvů, ale po celý čas stolování se držely podivně zticha. Když jsem se zpočátku domníval, že paní Carajaková je němá, myslel jsem si, že příčinou jejich nemluvnosti je snad němota jejich rodičky, neboť se od ní nenaučily mateřskému jazyku.

U stolu dospělých, jak jej žertem nazýval La Surie, neodbývaly se obědy a večeře v obzvláštní rozjařenosti, třebaže pokrmby byly chutné a vína po libosti: otec i La Surie často byli již mluvením znaveni, leč jejich hostitel neutrousil slůvka odpovědi. Nezdálo se sice, že by svůj sluch šetřil tou měrou jako jazyk, jenže řečník si nebyl nikdy jist, zda Carajaka jeho slova zajímají, jelikož v odpověď se mu vždy dostalo pouhého zamručení.

Toto hluboké ticho vzápětí vystřídal převelký lomoz. Dvůr se objevil čtrnáctého října s ohlušujícím rachotem kol na remešském dláždění, koně ržáli, kočí se častovali kletbami a majordomové řvali příkazy, jimiž se nikdo neřídil.

Na milého doktora Héroarda se nedostalo ubytování v biskupském paláci spolu s královskou rodinou a příslušníky rodu Guise, i požádal o nocleh a pohostinství Carajaka. Nestudovali sice vůbec ve stejném čase, oba však kdysi náleželi ke slavnému lékařskému učení v Montpellieru, což postačovalo.

Héroardův příjezd nás potěšil. Nezačal sic hned u stolu hovořit o otázkách, jež nás všechny tři tolik zajímaly (na to byl věru příliš obezřetný), avšak ještě téhož večera, když jsme se opatření svícemi rozcházeli do určených pokojů, pošeptal mému otci, abychom jej za půl hodiny navštívili: otec, La Surie i já.

Byl před devíti lety vyvolen Jindřichem IV. za dauphinova lékaře, a to proti vůli královny, které nebylo po chuti, že je bývalý hugenot ("bečka vždy načpí slanečkem"), obával se Héroard po králově smrti nejhoršího, ne snad pro své bývalé vyznání (neboť od převzetí funkce u dauphina chodil na mši, ke zpovědi i k přijímání s přesností hodinového stroje), nýbrž proto, že královna jej podezírala z veliké oddanosti malému králi, podezíraje zároveň malého krále z veliké

náklonnosti k lékařům.

Nic tak nezbystří pozorovací schopnosti jako pronásledování. Ledva lékař a jeho malý pacient vytušili nebezpečí, bez slůvka dohody našli společnou taktiku: jali se předstírat, že jejich vztah ochladl. Královniny vyzvědače to ošálilo. Pan ze Souvré, králův pěstoun, byl na duchu stejně těžkopádný jako na těle. Naopak otec Cotton, jezuita, který Ludvíka držival dobrou hodinu u zpovědi, byl britký jak broušený křišťál. Leč jeden jako druhý se domnívali, že Héroard, dobrý lékař a dobrý katolík, je neškodný a bezvýznamný. Hodil se právě tak k tomu, aby měl králi puls, prozkoumával proti světlu jeho moč a prohlížel jeho stolic. Nebylo důvodu obávat se jeho vlivu. A vskutku, když uhodilo, blesk nezasáhl jeho, nýbrž preceptora Yveteauxe, který pochybil, neudržel jazyk za zuby, pokud šlo o kariéru Conciniových. Do hodiny se to královna dozvěděla a za další hodinu se Yveteaux musel poroučet.

Héroard zdaleka nebyl bezvýznamný, nýbrž vrcholně obezřelý. Svěřil-li nám oné noci něco podrobností o Ludvíkovi, učinil tak u vědomí naší bezvýhradné oddanosti malému králi. Vzdor tomu měla jeho slova k otevřenosti daleko. Jeho opatrnost jej vedla k tomu, že prozrazoval vždy jen fakta a nic než fakta a nikdy si nedovolil sebemenší úsudek.

"Loni v srpnu," řekl nám, "když jsme se s Ludvíkem navraceli z Gentilly, projížděl náš kočár svatojakubským předměstím, kde, jak víte, je kvartýrem část gardového pluku. Tu si Ludvík povšiml, že se na hradbách shromáždila skupina gardistů okolo vysokého stožáru, na jehož vrcholku byl uvázan jejich druh s rukama spoutanýma za zády. 'Co je to?' zeptal se Ludvík a kázal zastavit kočár. 'Sire,' vysvětloval hejtmán z Vitry, který byl s námi, tomuto druhu trestu se říká estrapáda. Provaz, na němž je uvázan viník, je veden přes kladku upevněnou na vrcholu stožáru. Několik chlapů jej drží při zemi a na rozkaz seržanta jej všichni naráz pustí. Svázaný provinilec padá z vršku stožáru do prázdna a zastaví se teprve dvě stopy nad zemí, když se lano znovu napne. Všechny údy jsou vystaveny neobyčejně prudkému otřesu, leč strašlivější je strach z roztříštění o zem. A takový pád se opakuje tolikrát, kolikrát žádá rozsudek.' 'Pane,' zeptal se Ludvík, stává se, že trestaný má z toho smrt?' 'Přihodilo se, že vojáci držící provaz z nešikovnosti či zlé vůle nezbrzdili pád včas.' 'Pane z Vitry,' řekl Ludvík po chvilce mlčení, buďte tak hodný a zavolejte seržanta.' Když pak seržant celý zadýchaný přikvačil a zdravil krále u dvířek kočáru, král jej oslovil: 'Seržante, kolik pádů má tamten gardista ještě podstoupit?' 'Sire, již vydržel dva. Zbývají mu ještě tři.' 'To stačilo,' řekl Ludvík. 'Zbytek mu promíjím.' A jsa si dobře vědom, že rozkaz má jen tehdy smysl, dohlédneme-li na jeho plnění, vyjevil přání, aby kočár vyčkal na místě, dokud trestaného nesundají a nerozváží."

Zatímco nám Héroard vyprávěl tuto příhodu, snadno jsem si představil vnitřek kočáru a v něm zarudlou a hrubou Vitryho papulu vedle citlivé, protáhlé tváře Ludvíkovy, ozářené velkýma, černýma, tolik výmluvnýma očima, alespoň pokud jim dovolil promlouvat, neboť přisnost jeho výchovy a malá důvěra v mateřskou lásku jej dávno již naučily uzavírat se do sebe.

"Ale odkud takový trest pochází?" otázal se La Surie. "Již to slovo, estrapáda, se mi jeví cizáckým."

"Tak jest," přitakal Héroard. "Tato tortura pochází z Itálie. Zrodila se v armádě, avšak inkvizice ji zdokonalila k větší krutosti a uplatnila proti kacířům. Nešťastník byl spuštěn do plamenů hořící hranice a vzápětí znovu vytažen. To se opakovalo, dokud lano, poutající jej ke stožáru, nepřehořelo a neutrhlo se. Tomu se říká 'rafinovanost.'"

"A tihle papeženci se odvažují nazývat se křesťany!" ozval se otec se zadržovaným hněvem.

Héroard mlčel, avšak vyměnil si s otcem pohled, v němž se zračila všechna utajovaná hořkost obrácených hugenotů vůči nelitostným katům jejich bývalé víry.

"Milý příteli," navázal otec, "dovolíte, abych vám položil nediskrétní otázku?"

"Pokusím se, aby odpověď měla diskretnosti za oba," řekl Héroard.

"Jistě si vzpomínáte," řekl otec, jak jistý španělský šlechtic z průvodu vévody de Feria přišel složit Ludvíkovi poklonu a král, nechav si přinést mapu, proslovil k němu menší přednášku o dobytí Jülišska Francouzi a jejich spojenci.

Domníváte se, že to byla od Ludvíka hloupost, nebo politická škodolibost?"

Héroard se arciť vyvaroval odpovědi, která by jej kompromitovala, kdyby ji někdo vyzradil. Spokojil se tím, že pro srovnání s otcovou příhodou uvedl jinou, kteroužto znal pouze on a jež vše vysvětlovala bez potřeby poznámek a komentářů.

"Někdy koncem září," vyprávěl Héroard, "ne dlouho po svých devátých narozeninách zpozoroval Ludvík na pracovním stolku Horaciovu knihu, vytištěnou v Antverpách. Ihned ji otevřel a se zájmem četl privilegium, povolující vydavateli vytištění knihy. Bylo sestaveno takto: 'S dobrozdáním papeže, krále Španělska a krále Francie.' Ludvík hned popadl pero, namočil je do inkoustu a slova 'krále Španělska' přeškrtnal. A neškrtnl je nijak ledabyly. Pokryl je inkoustem tak, aby byla zcela nečitelná. Aniž pak dal cokoliv dalšího najevo, odhodil brk a beze slova se pustil do učení."

"Vsadím se," pravil La Surie, "že v Ludvíkově okolí i stěny a dveře mají oči a uši. Co když kniha padne do rukou regentce..."

"Nebezpečí není velké," řekl Héroard, "regentka nechte."

"Ale co když na knihu někdo náhodou přijde a ukáže ji královně?"

"Však tam, kde se nyní nachází, ji ten někdo nikdy nenalezne," pousmál se Héroard a uzavřel se co ústřice.

"Jeví se mi," řekl otec, když jsme se odebrali do našeho společného pokoje pod Carajakovou střešou, "že historka našeho přítele nevypovídá pouze o Ludvíkově protišpanělském citění a o jeho oddanosti otci, nýbrž i o tom, jak je již vzdálen obrazu zcela dětinského chlapce, který o něm rád šíří dvůr. Čeká na chvíle samoty s Héroardem, aby mu beze slov otevřel své srdce i mysl."

V tu chvíli byl otec přerušen ženským sténáním, jež se zdálo vycházet z pokoje hostitelova. Sítilo až k srdcervoucím vrcholů, po němž následovalo decrescendo, stony se stávaly méně častými a přecházely ve vzdechy, jež rozhodně vyjadřovaly spíše slast než tíseň. Brzy pak se dům i noc ponořily v ticho.

"Poslyšte to ticho, synu," pravil otec s úsměvem, pozvedaje ruku. "Jak získalo na významu po tom, co nám bylo právě vyslechnout! Kolik je v něm milosti a spočinutí! Špatně jsme tu paní soudili. Nenít' ona němá. Šetří svého hlasu pro

vyjádření cennější slov. A kdo miluje vše lidské, synu můj, musí být věru potěšen, seznáv, že při plození oněch deseti krásných dětí se jí dostalo i čehosi jiného než jen útrap."

* * *

Nazítí úderem deváté hodiny zaklepal na dveře ctihodného doktora Carajaka vytáhlý lokaj v přepychové livreji s lotrinským křížem, a když se mu dostalo ujištění, že jsem vskutku rytíř ze Sioraku, předal mi lístek s erbem Guisů. Třebaže se kvůli mému psaníčku neobtěžoval dál než přes Katedrální náměstí, dal jsem mu za jeho námahu čtvrtáček, za kterýžto výdaj mne otec hrubě vyplácnul. Na druhé straně jsem nechtěl, aby se mezi služebnictvem domu Guise k převeliké bolesti kmotřiččině šuškal, že jsem skrblik, neboť i bez toho žila ta dobrá duše v obavách, že Siorakové si dostatečně nehledí svého postavení. Kdyby byla přítomna, když Tonka přesvědčovala s Mariettinou pomocí otce, že je třeba znovu pozlatit kočár, jistě by se v těchto obavách utvrdila.

Lístek datovaný včerejšího dne byl od paní z Guise a její byl též pravopis:

"Muj kmotřenče,

bila sem s té cesty celá zbitá. Desetkrát sem se vyděla mrtvá. Přit' te mně navštívit zýtra vdevjet hodin kmému popletovi sinovi."

"Pane na nebesích," zvolal jsem, podávaje otci lístek, ledva jsem vyběhl po schodech zpět do svého pokoje. "Devět hodin! A já nejsem ani oblečený! Ještě jsem neodešel a již mám zpoždění!"

"Jen klid!" smál se otec. "O desáté nebude paní z Guise ještě ani probuzena, vždyť je celá zbitá! Jinak se pojmenování, ten popleta' myslím na remešského arcibiskupa diákona výborně hodí."

"Co je to diákon?" ptal jsem se, chvatně oblékaje nohavice.

"Stupínek před vysvěcením. Náš popleta může kázat (ten milý nevědomec by jistě sestavil přepěkné kázání), křtít, v případě nezbytnosti zastane i přijímání, avšak mši sloužit nesmí. Někoho muselo napadnout, že na to není dost učený."

"Niměně," řekl jsem, "již před dvěma lety na plese u vévodkyně z Guise byl arcibiskupem, nosil fialovou suknicí a pobíral ze svého arcibiskupství požitky."

"Avšak během těchto dvou let zřejmě liturgii příliš nestudoval. Od královny smrti pak se honí za zcela jinými suknicemi."

"Jakými suknicemi?"

"Až budete v arcibiskupském paláci, otevřete oči i uši dokořán. Možná tam některou z těch půvabných suknic zahlédnete či zaslechnete."

Mladý arcibiskup (věru byl mladý a nadmíru pohledný, podědiv po matce pomměnkové oči a zlaté vlasy) snad chyboval v liturgii, leč srdečnosti měl na rozdávání, an ledva mne spatřil, vrhl se mi vstříc, objal mne pevně a vícekrát políbil na obě líce.

"Hle, bratránek!" zatrylkoval milým, přihlouplým hláskem. "Jak rád vás zase zřím! Co jste činil po ty věky, co jsme se neviděli? Žil jste v ústraní? Hodláte snad obléci řádové roucho? Nepřišel jste mi na oči snad již od sňatku vévody z Vendôme se slečnou z Mercoeuře."

Zdvořilosti nebraly konce, neboť sotva jsem opustil jeho náruč, hned jsem se ocitl v objetí jeho bratra, prince z Joinville. Vévoda z Guise však - jemuž u dvora přezdívali vévoda Beznoska - vyčkal, až se mu hluboce ukloním, a teprve pak mi podal ruku. Rád dával najevo odstup i vůči Joinvillovi a arcibiskupovi, svým mladším bratrům, jak pak neměl být ještě odměřenější k nevlastnímu bratru levobočkovi. Byť mne však nezval svým bratránkem jako oni, neměl mne v nelásce, shledávaje mne dokonce "velmi příjemným kumpánem" od jisté večere, kdy jsem pozorně naslouchal jeho věčnému brebentění, zatímco jeho vlastní máti se nezřízeně nudila.

Mladý vévoda nebyl bezduchý a měl zkrátka veškeré vlastnosti, jež mu dovoľovaly blýsknout se u dvora, avšak nižádnou z těch, bez nichž se neobejdou velké osobnosti. Má krásná čtenářka se možná upamatuje, že ve svém paláci stoloval s lvicí. Díky této výstřednosti si v Paříži lačníci po jakékoliv senzaci získal jistý věhlas, ovšem pouze do dne, kdy lvice ukázala drápy a rozsápala jednomu lokaji tvář. Vévoda netasil. Udatně povolal své vojáky, avšak vyplašená lvice skákala na všechny strany a bylo třeba mnoha výstřelů z mušket - což znamená tolikéž děr ve flanderských čalounech a neméně krvavých louží na tureckých kobercích -, než se ji podařilo složit.

Dovtípil jsem se podle netrpělivého ticha, jež se rozhostilo po milém přivítání vévodově, že držel před mým příchodem řeč a spěchá v ní pokračovat. I poodstoupil jsem kousek od rodinné trojice, naklonil zdvořile hlavu vpřed, upřel zrak na vévodu a vpadl hned do role pozorného posluchače, vpravdě jediné to ctnosti, které si na mně cenil.

"Víte-li pak," spustil a očka mu jiskřila, "že ten mrzký rošťák Končín (jak tehdy bylo u dvora zvykem, po francouzštili vévoda italské jméno Concini na Conchine neboli podělanec) si den před odjezdem do Remeše troutl lísat se ke mně, zrovna když jsme stáli bok po boku v královnině ložnici? 'Monsiňore,' řekl mi se spikleneckým pohledem, věnujte mi přízeň a já vás budu odměňovat.' 'Markýzi,' řekl jsem, byl bych pln nadšení, kdybyste mne odměňoval. Leč mám-li tomu uvěřit, musíte mi to stvrdit černě na bílém.' 'Prosím,' pravil on s úsměvem, to bude prostné. Můj titul markýze z Ancre mi k tomu dobře poslouží, navíc v Itálii sestupují z rodu hrabat della Penna.' 'Nu a?' podivil jsem se. 'La penna znamená italsky pero,' odpověděl. A dal se do smíchu. 'Markýzi,' opáčil jsem pohotově, víte, že k vašemu hrabství z brků a markýzátu z inkoustu už vám schází jen vévodství z papíru, abyste měl celou výbavu?'"

Gioco bylo přiléhavé a nemusel jsem se nutit do smíchu o nic víc než Joinville a arcibiskup, byť vévoda svůj výstup vzápětí poněkud pokazil, když pravil s takřka udiveným výrazem:

"Není to báječné? Ten bonmot mne napadl jen tak! Vysypal jsem jej z rukávu a nemusel se ani dost málo zamyslet..."

"Cožpak," vmísil jsem se, "Končín vskutku pochází z hrabat della Penna? "

"Regentka vyslala syna doktora Marescota do Florencie, aby propátral Končínův rodokmen," řekl Joinville, "a slyšel jsem, že je syn tajemníka velkovévody toskánského."

"Kdežpak," odporoval arcibiskup, "je syn truhláře."

"Ty všechno pleteš, arcibiskupe!" zvolal vévoda. "Není divu, že jsi stále jen diákonem. Dcera truhláře je jeho manželka, ta Leonora Galigaiová."

"Snad právě jeho povolala, aby pro ni zhotovil ten skvostný kočár?" hádal Joinville.

"Ale kdež, její truhlář je na pravdě boží," pravil vévoda. "Leonora nemusí své rodiče skrývat, už žádné nemá. Troufl bych si dokonce tvrdit, že je neměla nikdy. Vzešla ze spojení hoblíku a pily. A chce-li být upřímná, měla by si dát tyto dva nástroje vymalovat na hřebíkově azurové pozadí do erbu na dvířka kočáru!"

Na to Joinville vyprskl smíchem, arcibiskup však zvolal: "Oho, pane bratře, vy nejste příliš laskavý!"

"Kdo není příliš laskavý?" zeptal se hrabě z Bassompierre, jenž právě vcházel do síně. "A kdo z vás, pánové, se se mnou vsadí, že uhodnu, komu byla výtka určena? Sázím padesát zlatých."

"Na sázky je ještě příliš časně," pravil vévoda s kyselým obličejem, jelikož Bassompierre jej každoročně obehřávalo padesát tisíc zlatých.

"Jaká škoda!" děl Bassompierre. "Mohl jsem vyhrát: byl jste to vy."

Po těch slovech následovala objetí stejně vřelá jako ta, jichž se mně samému dostalo na uvítanou. Hrabě, velký hráč, velký sázkař, velký sukníkář, avšak též zkušený diplomat, udatný voják a vzdělaný muž, což ovšem skrýval, byl sice původem Němec, ale všichni jej považovali za vzor francouzského dvořana, již proto, že dokázal být dobře zapsán u zesnulého krále i u královny a být oběma vítaným hostem i v jejich nejzuřivějších rozepřích. Krom toho byl nadmíru čestný, a to i při kartách, statečný, dvorný, věrný svým přátelům a taktéž paní z Lichtenbergu, což bylo o to záslušnější, jak zdůrazňoval, že ona jediná ze všech žen odolala jeho útokům.

"A vůbec," prohlásil vévoda, "jak jsem slíbil matce i choti, už nechci hrát ani sázet."

"Jakže?" zvolal Bassompierre. "Vy byste se snad vzdal svých neřestí? Dosud tak mlád? Zrovna když si od vás regentka koupila za dvě stě tisíc liber vaši neutralitu ve sporu s velmoži? Víte, že jste jeden z těch, kdož na smrti nebohého krále nejvíce vydělali?"

Třebaže se mi tato poznámka hrubě nelíbila, nedal jsem na sobě ničeho znát. Říkal jsem si: hle, cynismus dvořanů, kteří vězí po krk ve svých přízemních zájmech a k zájmům království jsou jejich srdce lhostejná.

"Veliký omyl!" protestoval vévoda. "Joinville získal smrti nebohého krále více a arcibiskup rovněž. Joinville se užíral v exilu, kamž jej odsoudil Jindřich za to, že lovil v jeho vodách a nenechal na pokoji vnady hraběnky z Moretu. A teď je opět mezi námi, volný jako pták. Pokud jde o arcibiskupa..."

"Arcibiskupovi je dobře známo, co získal," vskočil mu do řeči Ludvík celý zrudlý.

"Všem je dobře známo, co získal," zopakoval vévoda zlomyslně posměšným tónem, jenž odhaloval podstatu jeho povahy: "Charlottu z Essartsů. Za života nebohého krále by se byl neodvážil se jí dotknout ze strachu, že bude sdílet Joinvillův osud. Ostatně sázím se, že ji teď skrývá někde ve svém biskupském paláci. Možná ve zpovědnici..."

"Vy se sázíte, Karle?" ujišťoval se Bassompierre, vida, do jakých rozpaků uvedla arcibiskupa ta řeč a chtěje obrátit jiným směrem nepříjemnou pozornost jeho nejstaršího bratra. "Říkal jste, že už se sázet nebudete!"

Leč vévoda, jakmile se jednou zahryzl, nerad pouštěl své mladší bratry ze zubů.

"Bude-li ten blázen takto pokračovat," řekl, "nestane se knězem nikdy. A nebude-li knězem, jak by jej papež mohl jmenovat kardinálem? Bude se muset spokojit s tím, že zůstane do smrti diákonem a Charlottu i sebe bude živit z výnosů arcibiskupství. V očích dámy král zajisté předčí arcibiskupa. Leč dobře zaopatřený arcibiskup je lepší než zesnulý král."

Díky těmto proradným slovům mi svítilo. Výnosy! Výnosy remešského arcibiskupství, jež jsou odhadovány na sto tisíc liber ročně! Když se malý vévoda přidal k Jindřichu IV., požádalo tyto výnosy pro sebe, než na prosbu mé drahé kmotřičky je král postoupil jeho mladšímu bratrovi. Ejhle zdroj tolikeré zatrpklosti.

"Nejste na Ludvíka poněkud tvrdý, pane bratře?" ozval se svým mírným hlasem Joinville.

"Máte pravdu," vyrazil malý vévoda opětovně do útoku, "měl jsem si schovat tvrdost pro vás. Z vás dvou jste totiž vy mnohem horší pošetilec. Račte si vzpomenout, že jsem vám jen z dobroty srdce přepustil titul prince z Joinville."

"A taktéž na přímlovu naší paní matky," připomněl Joinville, který svým prostým způsobem dokázal často projevit úsudek i odvahu.

"Titul prince z Joinville," pokračoval vévoda, "vám dává jistě společenské postavení. Avšak nezapomínejte, prosím, že je čistě formální, anžto zámek i celé panství patří mně."

"Vaše dobrota vás tedy nic nestála," doložil Joinville.

"A vy," nedal se vévoda, předstíraje, že neslyší, "jak jste se mi odvděčil? Vrhli jste se do náručí Moretové. Secundo, podepsal jste jí příslib sňatku."

"Inu musil jsem," prohlásil prostoduše Joinville. "Beztoho bych ji nedostal."

"No prosím, to je ta vaše krátkozrakost! Co však se nyní děje? Žaluje vás pro nedodržení slibu! Jak to dopadne, je zřejmé: buďto ji pojmete za choť, nebo vás zničí. Dnes již zajisté nechřadnete v exilu. Jste volný, pravda, ale na ocase máte přivázaný pořádný zvonec!"

Vévoda pronesl slova "na ocase" šprýmovně, leč nedočkal se úsměvu ani z mé, ani z Bassompierrovy strany. Tu začal jevit známky dětinského rozladění, tvář mu zrudla a já se zalekl, že nyní se stanu terčem jeho zlovolnosti zase já, nevlastní bratr. Naštěstí vše zachránil Bassompierre.

"Máte tisíckrát pravdu, Karle!" zvolal bodře. "Joinville je pošetilec a já nejinak. Vždyť i já jsem podepsal příslib sňatku, a to ze všech žen zrovna sestře markýzy z Verneuil! I ona mne žalovala a já ten proces - Joinville, hlavu vzhůru -, já ten proces, prosím, vyhrál! A jak? Jednoduše jsem se vrhl královně k nohám. Napsala soudcům lístek s poselstvím, že jsem nevinný, a oni ji uvěřili! Kdožpak by si troufl říci, či jen pomyslet, že regentka by neučinila totéž pro vás, Joinville, kdyby se za vás přimluvil váš starší bratr, který jak známo zaujímá tak významné politické postavení?"

"Významné politické postavení" načechralo našemu pávikovi chvost. Nabyl znovu obvyklého odstínu a ježto nic, ani

zlomyslnost, nedokázal dovést do konce, upustil od dalších sarkasmů.

V domě Guisů se opět rozhostil klid a mír, ne-li přímo svornost. A rázem se přidalo i veselí; neboť lokaj otevřel dokořán dveře salonu a ohlásil příchod princezny z Conti.

Přesněji řečeno, nebyl to příchod. Byl to spíš divadelní vstup. Vstup, jehož si musel každý všimnout, neboť princezna shledala dveře příliš úzkými pro svou vyztuženou suknici a nadzvedla si ji oběma rukama až hrudi. Přitom však, ať již omylem či záměrně, uchopila rovněž spodničku, odhalujíc tím vše, co se skrývalo vespod. Ten pohled přikoval na místo všechny tři bratry, Bassompiera i mne.

Ledva dveře překonány, spustila se suknice jak opona na divadle a princezna naklonila hlavu na labutím krčku, klopíc rozpačitě oči. S rozpaky však neladil šibalský úsměv, z něhož koukali všichni čerti. Přináleželať princezna dvojnásob k rodu Bourbonů - po své matce, vévodkyni z Guise, a prostřednictvím svého manžela, prince z Conti. I domnívala se, a nikoliv bezdůvodně, že není u dvora nic vznešenějšího, nic urozenějšího a nic krásnějšího než ona sama. Měla i sdostatek oduševnělosti, aby dokázala tyto nároky hájit proti všem, zejména však proti svému staršímu bratrovi vévodovi z Guise, který by si byl nikdy netroufl činit si z ní posměch jako ze svých bratří, neboť její odpovědi bývaly pohotové a zdrcující.

Blyštivý kyrys princezny z Conti měl však přece jen slabé místo: vášnivě milovala Bassompiera. Na té situaci - o níž věděl celý dvůr bylo nejzoufalejší, že ve své hrdosti mu odmítala být po vůli a chtěla se za něj provdat. Vyčkávala jen, až zemře její choť princ z Conti, který byl starý, koktavý, hluchý a neduživý a nebylo mu neznámo, s jakou netrpělivostí je očekáván jeho skon.

Později jsem se dověděl, že byla ubytována v biskupském paláci spolu s paní z Guise a mezi nás přišla jen proto, aby se mohla sejít s Bassompierrem (na nějž nicméně ani nepatřila, jakkoliv on ji stíhal nenasytnými pohledy); ledva vstoupila, spěchala skrýt pravý účel své návštěvy záminkou, že mi přináší poselství od matky, které by býval mohl stejně dobře vyřídít pan z Nevrlava.

"Ejhle, bratránku!" zvolala, předstírajíc, že se zajímá výhradně o mou osobu. "Přicházím jako herold zvěstovat vám vůli své paní matky. Pověřila mne, abych vám od ní předala tolik calůnků, co jen budu moci, což mne uvrhlo ve zmatek, v němž setrvávám, jelikož nevím, co že to ten calůnek je."

"Okcitánsky to znamená polibek, Madame," řekl jsem.

"Áá! To je ale roztomilé slovo!" zazpívala, prodlévajíc na každé hlásce. "Kdo z vás, pánové," pokračovala, obhlížejíc všechny shromážděné krom Bassompiera, "kdo z vás, pánové, by mi chtěl dát calůnek?"

"Já vždycky!" zvolal arcibiskup nadšeně.

"Tisíc láter, to je fráter," ozval se vévoda, "vždyť on nemyslí než na laškování, třeba i krvesmilné!"

"No tak, Ludvíku," pravila princezna arcibiskupovi, "nesmíte brát mou otázku tak doslova, byla míněna zcela řečnický.

Ostatně musím splnit své heroldské poslání. Nuže, bratránku! Přistupte, abych vás mohla pocalůnkovat..."

Poslechl jsem, říká si v duchu, že mám co do činění s největší koketou od stvoření světa. Princezna půvabně pozvedla paže, položila mi jemné ručky na ramena, aby si mne mohla přitáhnout, a lehce mne políbila na jednu a pak i na druhou tvář, doprovázejíc vše škádlivými pohledy, jež nebyly určeny pro mne.

"Běda, bratránku! Už jste se dost nasmál a nyní budete plakat!"

Neboť vaše milá kmotřička vás dnes dopoledne nebude moci přijmout, aniž po celý zbytek dne, neboť když na sebe ráno pohlédla do zrcadla, shledala, že je ,rozdrbaná, ušmudlaná, sinalá, bělmo má za žlutlé, bradu povislou a obličej proměněný ve vráscitou zříceninu. Zkrátka je děsivě ošklivá, strašidlo nahánějící hrůzu, na něž nelze pohlédnout... Vzhledem k této šerednosti' (stále cituji její vlastní slova) ,nechce být viděna ani sama nikoho vidět, ni vás, ni své syny, ba ani regentku', uzavřela se ve svém pokoji, a poživši zrnko opia, bude spát celý den..."

Tolik jsem se těšil, že znovu spatřím paní z Guise, navíc důvěrně mezi čtyřma očima v jejím soukromí, že mi zklamáním téměř vhrkly slzy do očí, což jsem se snažil skrýt o to usilovněji, že všichni Guisové se prohýbali smíchem nad tím, s jakou vervou princezna z Conti dokonale napodobila hlas, tón a výstřední způsoby jejich matky, když se hněvá na zrcadlo. Ach ano, i já jsem dobře znal stavy divoké malomyslnosti své dobré kmotřičky, jež od rána do noci vynakládala úžasnou energii na zastírání svého věku, a pak někdy zmožena únavou musela si jej přiznat, zhroutila se, leč nazítří opět vyskočila co míček v míčovně, dovádívá a bujná.

Pobyl jsem již jen dobu nezbytnou k tomu, aby se nezdálo, že od nich prchám, a rozžehnal jsem se s hostitelem. K mému velkému překvapení, a možná i k překvapení Guisů se Bassompierre nabídl, že mne vyprovodí ke schodišti, zdvořilost to zajisté neočekávaná vzhledem k mému věku a k jeho postavení.

Ledva se za námi zavřely dveře, vzal mne pod paží a polohlasem pravil:

"Jen na slůvko, spanilý synovče, jen na slovíčko! Spěchám totiž s návratem, jak jistě chápete. Jsem v nepřetržitém spojení s paní z Lichtenbergu a taktéž s královnou. Vaše záležitost, jak se zdá, vezme obrat. Vyhledejte mne po korunovaci a povím vám o tom více."

Cítil jsem, že blednu, a byl jsem blízce mdlobám. Vrhł jsem se mu do náručí a beze slova jej stiskl se srdcem v hrdle. Tak silné bylo mé pohnutí, že dojalo i Bassompiera.

"Není-liž to čiré bláznovství," řekl s teskným pohledem, mysle nepochybně více na sebe sama, "být po uši zamilován do ženy, jež je pro vás, alespoň v tuto chvíli, nedosažitelná? Kolikero očekávaných radostí! A kolikero zakoušených útrap! Jakou cenu platíme za štěstí! Nuže, příteli milý, jak jsem byl pravil, uvidíme se po korunovaci."

* * *

Rytíř z La Surie spal v noci před slavností pomazání málo. Bylť opojen radostí, že ho pozvali na ten památný obřad s námi: naskytla se mu tak možnost změřit, jak dlouhou cestu urazil od chvíle, kdy jako malý venkovský sirotek umíral po zavraždění svých rodičů hladu, jsa odkázán na drobné krádeže, a jen naléhavé prosby mého otce jej tehdy zachránily před oprátkou. Vyrůstal pak s otcem a své vzdělání získal v jeho stopách vlastní usilovností, neboť bystrost jeho

mozkových závitů si v ničem nezadala se svižností jeho údů. Z mládí si uchoval sklon vlastní samoukům, totiž pohrávat si s francouzskými slovy (bezpochyby ze samého štěstí, že se jim naučil, ježto původně hovořil jen jazykem périgordským), a též nezkrotnou touhu klást otázky. Jeho "giochi di parole"* mého otce někdy rozveselovaly, jindy rozčilovaly. Jeho otázky však zodpovídal vždy se svatou trpělivostí.

Nebyli jsme tedy nikterak překvapeni, když se ráno před korunovací objevil v naší ložnici, zatímco my s otcem jsme se teprve dooblékali, bystře na nás hleděl svýma dvoubarevnýma očima a ústa se mu chvěla množstvím otázek, jež v něm zřejmě zrály během horečnaté, bezesné noci.

"Pane," obrátil se na otce, "povězte mi laskavě, k čemu to pomazání, když už je Ludvík stejně králem?"

"Pomazání je svátost," pronesl otec bez hnutí brvou.

"I však jsem si to myslel! Ale já znám jen dvě svátosti, jež ustanovil Kristus: křest a svátost oltářní."

"To přesně tvrdí ti oškliví hugenoti," usmál se otec. "My katolíci jsme však počet svátostí hrubě rozhojnili, takže nýčko jich je rovných sedm!"

"Sedm?"

"Křest, biřmování, svátost oltářní, svátost smíření, poslední pomazání umírajících, kněžské svěcení a svátost manželská. Dovolte, pane rytíři, abych vám připomněl, že byste měl tento seznam znát z paměti, přece jste se mu naučil, když jste zároveň se mnou přešel ke katolické víře."

"To je pravda," řekl La Surie, ale jeho výraz přitom nebyl příliš kající. "Zapomněl jsem to. Vyznám se ze svého opomenutí příští rok o Velikonocích u svaté zpovědi. Dovolte, abych vám pomohl obléci kabátec, pane. Neztloustl jste snad trochu?"

"Ale kdež! A naznačovat něco takového, Miroule, je od tebe neobyčejně zlomyslné!"

"Pane," pokračoval La Surie, "ke které z těch sedmi svátostí náleží svátost pomazání?"

"K žádné. Je vyhrazena pouze králům. Církev tímto obřadem stvrzuje jejich božská práva. Je to také slavnostní příležitost, aby páirové a církevní i světští hodnostáři přísahali králi věrnost a poslušnost."

"Kdybych byl Bassompierre, vsadil bych se, že někteří ze světských párů již ve svém nitru přísahu porušili."

"Já bych proti vám nevsázal," odtušil otec. "Náboženská povaha obřadu je důležitá, neboť upevňuje panovníkovu autoritu v myslích lidu."

"A jak dlouho pomazání trvá?"

"Soudě podle korunovace Jindřicha IV., dobrých pět hodin."

"Dobrych pět hodin!" vzkřikl La Surie, který v kostelích vždy shledával, že čas plyne příliš pomalu. "Hrome! Není to příliš dlouhé a nudné pro devítiletého chlapce? Nemohla regentka posečkat, až bude o něco starší?"

"Regentka svou přízni Conciniovým a svým neskonálním plýtváním způsobila, že trůn se otřásá v základech, a cítí dnes potřebu zaštitit se oblíbeností svého syna, byť bude i nadále tvrdit a dávat rozhlašovat, že je neschopen ujmout se vlády."

"Což ona opravdu tolik miluje panování?" otázal se La Surie. Jelikož otec mlčel, rozhodl jsem se odpovědět sám.

"Podle mého nemiluje povinnosti, které přináší, zato však pravomoci, které jsou s ním spojeny: nabírat plnými rukama ze státní pokladny bez dodržování pravidel ustanovených Jindřichem, ovlivňovat rozhodování soudců, aby například osvobodili viníka, a vůbec porušovat zvyklosti, obyčeje a zákony naší země."

"Na kterého viníka narážíte?" otázal se otec se zdviženým obočím. "Na Bassompierra a jeho slib, že se ožení se slečnou z Entraigues." Otec pokýval hlavou:

"Slyšel jsem o tom. Mám Bassompierra ze srdce rád, ale ošklivím si toto nespravedlivé jednání se ženami, a tím více nespravedlnost rozsudku, který byl soudcům vnucen regentkou."

Jak vypadalo toho dne Ludvíkovo ráno, jsme se dozvěděli později od Héroarda. S Héroardem je však ta potíž, že z obav, aby neřekl příliš mnoho, neřekne nikdy dosti. Prozradil nám tedy, že sedmnáctého října vstal Ludvík o páté hodině a již od procitnutí byl vesel a dobré mysli. My, kdož jej milujeme, jsme toto sdělení vyslechli s potěšením, neboť nám dokazovalo, že mladičký král myslí méně na únavu z obřadu než na veliké důstojenství, jež mu pomazání přinese. Rádi bychom také zvěděli, zda toho rána posnídal, leč o tom Héroard nechtěl říci slůvka. Bylo to důležité, neboť nemohl-li pojíst (z důvodů dozajista nesdělitelných), znamenalo to, že snesl ten nekonečný, nejméně pětihodinový obřad na lačno, aniž jedinkrát zakolísal či zbledl. A to jsme viděli na vlastní oči! Což usvědčuje z nepravdy všechny pomluvy o jeho "slabé tělesné konstituci", jež roztrušovala královna.

Sotva Ludvík vstal a vykonal své přirozené potřeby (za puntičkářského dozoru Héroardova), již byl u něho jeho vychovatel pan ze Souvré a pravit: "Sire, vzpomínáte si, že dnes je den vašeho pomazání?"

"Vzpomínám," řekl Ludvík vesele. Začali ho oblékat. Nebylo to jeho obvyklé oblečení, nýbrž oděv, utvářený staletou tradicí: jemná košile, atlasová kazajka šarlatové barvy a přes ni dlouhé, stříbrem protkávané roucho se širokými rukávy. Mezitím se chystalo ve vedlejším kabinetě slavnostní lože. Když byl Ludvík připraven, natáhl se naň jak široký tak dlouhý. Ani nedutal, ale velké černé oči mu plály zvědavostí.

Tu se objevil vévoda z Aiguillonu, nejvyšší komoří Francie. A nejvyšší věru byl, nejen titulem, nýbrž i tělesnou výškou, jakož i zavalitostí. Pokloniv se králi tak hluboce, jak mu kázala etiketa, zkontroloval co nejbedlivěji jeho šat i úpravu lože. Načež se vztyčil v celé své výši, založil ruce na teřichu a s výrazem zároveň důležitým i poníženým vyčkával.

Čekání trvalo dlouho, až si Ludvík vzpomněl, že je král a smí klást otázky, i zeptal se:

"Co se nyní děje, pane nejvyšší komoří?"

"Sire, vyčkáváme, až pro vás přijdou páirové království, aby vás odvezli do katedrály."

"A co mám zatím činit?" zeptal se Ludvík.

"Spát, sire."

"Pane nejvyšší komoří," opáčil Ludvík, "jak mohu spát, když nejsem vůbec, ale vůbec ospalý?"

"Sire, učinite tak naoko, budete spánek pouze předstírat."

Jeho odpověď Ludvíka rozveselila. Nikdy by si nebyl pomyslel, že jeho pomazání začne hrou. Chutě se k ní propůjčil a ihned zavřel oči.

"Sire," pronesl komoří poněkud nesvůj, neboť mu neušla veselost dítěte, "není nutné, abyste spal nyní, stačí spát, až vstoupí do kabinetu biskupové, neboť oni vás mají vzbudit, pozvednout a postavit na nohy."

"Cože! Pane nejvyšší komoří," pravil Ludvík, "což nedokážu vstát sám?"

"Nikoliv, sire, to při tak významné příležitosti není zvykem. Až vás však budou biskupové zvedat, pokuste se vážit co nejméně, neboť biskupové nemají mnoho sil, jsou staří a neduživí."

"Budu na to pamatovat," řekl Ludvík.

Za chvíli vyňal vévoda z Aiguillonu pompézním gestem z rukávu vyšňořeného kabátce hodinky, dlouze, vážně se na ně zahleděl a tiše, jako by mluvil sám k sobě, pravil:

"Je čas."

Trochu těžkým krokem zamířil ke dveřím kabinetu a zamkl je.

"Pane nejvyšší komoří," ozval se Ludvík, "proč zamykáte dveře?"

"Biskupové mne musejí požádat o dovolení vstoupit."

"A dáte jim je?"

"Ano, leč nikoliv hned," pronesl vévoda se vztyčeným hřebínkem.

"Musejí požádat třikrát."

"A proč třikrát?"

"Takový je, sire, zvyk od nepaměti."

Slova "od nepaměti" nechal nejvyšší komoří zadunět, jako by valil obrovský balvan před vstup do jeskyně, a tak ji navždy uzavřel. Avšak bystrý Ludvíkův zrak jej dosud trochu znepokojoval, takže váhal, zda má říci více. Po chvíli zvítězil smysl pro povinnost, komoří se Ludvíkovi znovu poklonil a pravil:

"Sire, račte mít na paměti, že až biskupové přijdou, budete spát a nebudete klást žádné otázky, ať již mně, jim či komukoliv jinému."

"Budu na to pamatovat," řekl Ludvík.

V tu chvíli zaslechli z vedlejší místnosti kroky a tlumené hlasy. Pak se ozvalo slabé zaklepání na dveře a Ludvík ihned zavřel oči.

"Co chcete?" zvolal nejvyšší komoří silným, chvástavým a bojovným hlasem, jako by se chystal zaštitit krále vlastním tělem proti útočníkům a posléze hrdinsky zemřít na bitevním poli.

Za dveřmi odpověděl třaslavý hlas biskupa z Laonu: "Ludvíka XIII., syna Jindřicha Velikého."

Když Ludvík uslyšel, že je jeho otec tak slavně jmenován, otevřel oči. Jen to nejvyšší komoří spatřil, chvatně sklonil tlusté tělo ke slavnostnímu loži a polohlasem zanaléhal:

"Pro lásku Boží, sire, zavřete oči!"

Pak se opět vzpřimil a obrátiv se ke dveřím, zvolal hlasem, jenž se silou a barvou převelice lišil od hlasu biskupa z Laonu:

"Král spí!"

A opět vyčkával. Ale tentokrát ne dlouho, neboť na dveře dopadl další úder, stejně slabý jako ten předchozí.

"Co chcete?" vykřikl nejvyšší komoří stejným tónem.

"Ludvíka XIII., syna Jindřicha Velikého," pronesl biskup stejným roztřeseným, zastřeným a takřka neslyšitelným hlasem, který věru nevzbuzoval pražádné obavy.

"Král spí!" vzkřikl nejvyšší komoří, nesleviv pranic ze své sveřeposti.

Po třetím úderu na dveře - byloť třeba tří, magického to čísla - se biskupova odpověď na komořího mohutné "Co chcete?" změnila; nedovolával se již Jindřicha IV., ale nebes - pozemský rod Jindřicha IV. byl odsunut do pozadí ve prospěch božského poslání jeho syna.

"Ludvíka XIII., jehož nám Bůh dal za krále."

Co nedokázal Jindřich IV., podařilo se našemu Pánu, neboť dveře se otevřely, i když ne samy od sebe, nýbrž rukou nejvyššího komořího, jenž odemkl. Biskup z Laonu zvolna vstoupil, za ním biskup z Beauvais. A nejvyšší komoří se z hrdého Sikambra náhle proměnil v nejposlušnější ovečku církve, sklonil před dvěma preláty hlavu a vyklidil pole.

Ludvík jistotně spal velice bděle, neboť ledva jej biskup z Laonu svým vyšeptalým hlasem oslovil "V zbud' se, synu můj!" (tykaje poprvé a naposled v životě králi), otevřel oči a nechal se zdvihnout; prý se přitom nedělal příliš těžkým, ani však příliš lehkým, neboť chtěl bezpochyby dodat zdání pravděpodobnosti úloze, kterou mu předepsali. Za několik minut vyskočil ve svém stříbrném rouchu s dlouhými rukávy, v němž předtím spočíval na slavnostním loži, na Katedrální náměstí, přešel jej a vstoupil do kostela, následován světskými pairy a duchovenstvem. Mnohem později mi jednou bude vyprávět, jak mu tehdy srdce tlouklo, div se nerozskočilo, když vstoupil na stupně ohlazené tolika staletími.

* * *

Díky přízni našich dvou ochránců, vévodkyně z Guise a arcibiskupa remešského, jenž zde byl pánem, dostali jsme já, můj otec i La Surie dobrá místa na galerii, odkud jsme měli dobrý rozhled po dějišti obřadu - pokud lze vůbec nazvat "dobrými" místa k stání, kde jsme se po hrubě dlouhou dobu mačkali s davem pozvaných, až nám nohy zdřevěněly, a k tomu jsme v té tlačnici padali horkem, byť se nám zpočátku ve srovnání s dusným povětrím venku jevil chrám spíše chladným.

Kam až jsem dohlédl, jako jediná seděla v křesle přistaveném k prolamovanému zábradlí osoba ženského pohlaví,

překrásně oděná, kterou jsem sic mohl pozorovat pouze zezadu, ale již při pohledu na její šíji a poloodvrácený profil jsem nabyl dojmu, že se jedná o bytost mladou a velmi žádoucí. Její přítomnost mi byla velkou záhadou, neboť dámská část dvora - princezny a vévodkyně - seděla arciť také, avšak v chóru, a pokud se neznámá (což bylo zcela zřejmé) nemohla prokázat dostatečně urozeným příbuzenstvím, aby se k nim mohla připojit, jakým právem pro ni vyhradili toto nenápadné křeslo na galerii, jakož i urostlého klerika, který jí stál po boku nepochybně jen proto, aby od ní odháněl případné otrapy? Povšiml jsem si také, že její sedadlo je umístěno za sloupem, což jí nebránilo ve výhledu do chóru, pokud by se naklonila, ale jestliže si to přála, mohla sama zůstat pohledům zezdola skryta.

Do Remeše přibyl z Paříže celý dvůr, katedrála byla zaplněna, že by špendlík nepropadl, bzučelo to tam jako v úle a myslím, že se nevedly řeči příliš zbožné, ačkoliv si to svaté místo zasloužilo od svých návštěvníků více úcty. Přesto zavládlo naprosté ticho, ledva se objevil malý král, kráčeje za biskupem z Laonu a biskupem z Beauvais a následován nejvyššími zástupci kléru a šlechty. Byl stále oděn ve stříbrem protkávané roucho, spadající mu až na paty, jež činilo nebo mělo činit dojem, že se sotva narodil a neobdržel dosud z rukou Stvořitele (ovšem prostřednictvím církve) háv a odznaky své moci.

Když Ludvík, drže se zpřímá a s čelem vysoko zdviženým, kráčel středem chrámové lodi, následován hodnostáři království, jevil se vpravdě maličkým a jeho budoucnost velmi křehkou, uvážíme-li, že byl obklopen samými dravými velmoži a nemilován bezcitnou, rozmařilou matkou, která v něm viděla svého soupeře. Kráčel pomalu, s očima upřenými k chóru, jak jej naučili pan ze Souvré a nejvyšší komoři, a hrál přidělenou úlohu v korunovační slavnosti se svou obvyklou svědomitostí, neboť vždy vše vykonával velmi pečlivě.

My tři jsme vnímali zejména hořkou ironi obřadu pomazání. Nebe i země se chystaly spojit a obdařit Ludvíka veškerými vnějšími znaky moci, ačkoliv nebyl pánem ani na těch několika čtverečních stopách své ložnice. Od rána do večera dostávalo se mu měrou vrchovatou projevů zdvořilosti, poklon a pokleknutí, a všecko bylo mu předkládáno s nejvyšší úctou, včetně výprasků.

Ne že by postrádal lásku vůbec, arciť kromě lásky matčiny. Rozhlížeje se kradmo po katedrále, viděl jsem, že nejedna dáma uronila slzičku, dojata jsouc pohledem na něžné pachole statečně krácející vpřed. A spatřil jsem rovněž četné šlechtice, jejichž tváře nachověly při pohledu na syna milovaného panovníka. Ti nyní prahli z celého srdce sloužit Ludvíkovi a stejně jako můj otec, La Surie nebo já, nikdy by nebyli ochotni klanět se před podlým lumpem Concinim, líbat mu ruce a plazit se mu u nohou, ačkoliv mnoho dvořanů již tak činilo. My jsme měli jen jediného pána a ten byl zde v chrámové lodi, byť dosud neopeřený a slabý.

Ze všech obřadů, které Ludvíka během slavnosti čekaly, bylo jistě nejdůležitější samo pomazání, jímž byl posvěcen a obdařen milostí Boží. Bylo k němu zapotřebí směsi dvou olejů: jeden pocházel ze svatého křížma a druhý ze svaté nádoby. Svaté křížmo, používané při křtu, je směs olivového oleje a balzámu. I svatá nádoba obsahuje olej, avšak původu mnohem vznešenějšího, neboť jej přinesl sám anděl z nebe svatému Remigiovi k pokřtění krále Chlodvíka. Poněvadž od toho dne sloužil k pomazání všech králů Francie, pochopíme, že bylo nutno s ním šetřit, nikoliv jej nabírat po lžících. Však také kardinál z Joyeuse ponořil do svaté nádoby jen zlatou jehlici a na ní ulpěvši pranepatrné množství oleje pak prstem promísl se svatým křížmem.

Tehdy Ludvíka odstrojili. Nejprve mu sňali jeho dlouhé roucho, nato rozvázali tkanice, jež mu držely na ramenou kazajku a košili, takže zůstal až do pasu zcela nahý. Takto se musel natáhnout na břicho, což byla poloha jednak nedůstojná, jednak hrubě nepohodlná, neboť dlaždice v katedrále jsou značně tvrdé. Co horšího, musel tak setrvat předlouho, protože nad králem ležícím mu u nohou stanul kardinál z Joyeuse a spustil nekonečný vodopád modliteb, které bych býval velmi rád vůbec neslyšel, neboť tudy jistotně mělo být dáno na srozuměnou, že moc duchovní je nadřazena moci světské. Otec vedle mne skřípěl zuby, ježto všude větil ultramontánské myšlenky.* Nevím však, zda měl tentokrát zcela pravdu, byť litanie prastaré a dilem věků i tradice se velmi rozrostly.

Kůněčně kardinál Ludvíka zdvihl a pomazal na temeni hlavy, na hrudi, uprostřed zad, na pravém rameni, na levém rameni a posléze i na rukou. Na tom pomazání skončeno. Tu jsem si všiml, že La Surie se ke mně naklání a v očích mu to zlomyslně hraje, i zalekl jsem se, že se chystá k jednomu ze svých čertovských žertíků, a uhodnuv zhruba k jakému, přikryl jsem mu ústa dlaní. Z druhé strany pak mu otec uštědřil štulec loktem do žeber, takže zůstal zticha.

Když byl Ludvík pomazán, přistoupil k němu nejvyšší komoři a oblékl mu zvláštní košili a dalmatiku.

* * *

"Dalmatika, copak to je, prosím vás?"

"Čtenářko sličná, tímto slovem se označuje druh tuniky z modrého atlasu, vyšíváného zlatými liliemi, jež by vám dovolíte-li, neskonale slušela, jste-li taková, jakou si vás představuji."

"Však já si, pane, dobře pamatuji, že chcete-li dámě zalichotit, pustíte se do toho lopatou i tam, kde by stačila lžička. Přesto máte mé díky. Nezapírám, že nad políčky jsou mi pohlazení, byť jen slovem učiněná. Leč chtěla bych vám položit otázku."

"Madame, naslouchám."

"Promiňte mi nemírnou zvědavost, ale podle toho, co jsem slyšela, měli důležití andělé jména. Jak se jmenoval ten, který přinesl svatou nádobku svatému Remigiovi?"

"Především, Madame, byl ten anjel ženského rodu. Nejsou mi tajny názory teologů, že totiž andělé, jsouce bez těla, nemají ani pohlaví. Ale ať se to doktorům andělologie líbí či ne, já sám se řídím Starým zákonem, zejména pokud jde o andělské bytosti, které navštívily Sodomu a které jistě nebyly ani trochu nehmotné, víme přec, jaké nebezpečí jim hrozilo. Co se týče poselkyně svatého Remigia, neznám sic její jméno, avšak znám alespoň její podobu. Viděl jsem ji vytesanou do kamene, aby byla uchována pro věčnost. A vy ji též poznáte, Madame, jsme přece v Remeši a stačí, abyste si povšimla jednoho vzrušujícího detailu na portálu katedrály, který je vyzdoben dvěma řadami soch, představujících světce zdejší diecéze. Zcela vpravo, vedle svatého Nikasia, vyhlížejícího smutně, zchřadle a zasmušile,

spatříte anjela nepopíratelně ženského rodu, jehož postoj je půvabný s lehkým prohnutím v pase, vzezření něžné, laskavé a šibalské, nakloněná hlava pak ozvláštňena úsměvem. Ano, Madame, jako jediná ze všech křesťanských andělů se tato žena usmívá! Věřte, že ten úsměv přináší útěchu, zejména pokud jsme předtím pozorovali světce a proroky Posledního soudu v pravém úkosu portálu. Ach, Madame! Budou-li nás oni soudit, nedal bych při pohledu do jejich zachmuřených, přísných tváří za své spasení ani grošík."

"Pane, zbavte mne však pochybností! Proč myslíte, že se ten krásný anjel usmívá?"

"Nuže, pokud je mi známo, když anjela opustila mrazivá nebesa a přistála na naší hřejivé planetě, aby doručila svatou nádobku svatému Remigiovi, sladký život na zemi mezi lidmi se jí převelice zalíbil, zamilovala se do jednoho sochaře, provdala se za něj, ztratila křídla a proměnila se v ženu; onen úsměv se jí poprvé zrodil na rtech, když seznala, že je též milována. Po její smrti, neboť zemřela mladá, chtěl nešťastný manžel vytesat do kamene její podobu a znovu přítom nalezl onen výraz, který jej rozechvěl při jejich prvním setkání."

"Se non é vero, é ben trovato!"* Ještě slovíčko, pane, snad už poslední. Ke svému štěstí mám syna v Ludvíkově věku. Je to spanilý chlapec a má mne převelice rád. Ale je také nesmírně neposedný a pochybuji, že by mohl vydržet tak dlouhou a obtížnou ceremonii a neprovést čas od času maličkou nepřistojnost. Budete mi tvrdit, že váš Ludvík byl tak hodný, jako by byl světcem z kamene?"

"Nikterak, Madame. Zachoval sic od začátku do konce vážnou a přemýšlivou tvář, avšak dvakrát či třikrát zpod masky krále vykoul čertík. Dovolíte-li, ještě se k tomu v našem vyprávění dostaneme. Prozatím, ráčíte-li si vzpomenout, krále teprve oblékají."

* * *

Jestliže před pomazáním vysvlékli Ludvíka takřka do naha, ledva s tím byli hotovi, navěsili naň naopak všelike kusy oděvu a předměty, nesoucí symbolický význam.

Nejprve mu podali meč. Pamětliv instrukcí, vytáhl jej z pochvy, políbil a odebral se k oltáři, kam měl podle pravidel obřadu obnažený meč položit.

"Co to všechno znamená?" šeptl mi do ucha La Surie.

"Že bude bránit církev," odpověděl jsem potichu.

"Pokud se nebude muset sám bránit proti ní, jako jeho otec..." pokračoval La Surie stejným tónem.

Tentokrát to ale řekl naším okcitánským jazykem, abych mu poznovu nestiskl zobák.

Po meči požehnal kardinál z Joyeuse králi zlatý prsten, který mu navlékli na prsteník pravé ruky na stvrzení Ludvíkova sňatku s královskou říší, zatímco prsteník levé ruky zůstal volný pro prsten, jenž bude v budoucnu symbolem svazku manželského. Po prstenu vtiskl ještě kardinál Ludvíkovi do levice rámě spravedlnosti jakožto symbol soudních pravomocí, a zároveň do pravice královské žezlo, odznak jeho moci panovnické.

Jestliže ručka ztělesňující spravedlnost byla lehká, jsouc zhotovena ze slonoviny a upevněna na dřevěné násadě, žezlo bylo pro devítiletého hošíka převelice těžké. Jak se snažil udržet je zpřímá, paže se mu začala chvět. Když si toho povšiml princ z Condé, první ze světských pairů, chtěl mu pomoci a žezlo přidržet, než Ludvík k němu otočil hlavu a prohlásil jasným, pevným hláskem:

"Radši je ponesu sám!"

Žádnému z dvořanů neuniklo ani gesto prince z Condé, jež možná vzhledem k jeho ctižádostivosti nebylo bez postranních úmyslů, ani pohotová Ludvíkova odpověď, z níž jsme se my tři upřímně zaradovali. Mělť Condé ze všech velmožů nejodbojnější povahu, kterouž působil regentce nemálo nesnázi.

Po žezle následovala koruna, vystavená od začátku obřadu všem na očích na hlavním oltáři, jež byla považována za korunu Karla Velikého. Nicméně Rakušané také tvrdí, že tuto korunu vlastní, uchovávají ji ve Vídni a užívají ke korunovacím svých císařů. Popravdě bych nedokázal říci, která z nich je ta pravá a která pouze kopie, i když na té naší je krom dvou set sedmdesáti šesti perel ještě osm liliových květů, které z ní činí korunu věru francouzskou. Tak či onak, pro dětskou hlavu byla přetěžká a převeliká a vsázím se, že jistě nějakým důmyslným způsobem zmenšili její vnitřní obvod, aby malému králi držela na hlavě a nehrozilo, že mu spadne na nos.

Když byl Ludvík usazen a statečně držel odznak spravedlnosti v jedné a žezlo v druhé ruce (třás pravé paže se mu podařilo ovládnout, když ji přitiskl k tělu), kardinál z Joyeuse se odebral s nadmíru slavnostním výrazem k oltáři, uchopil korunu a oběma rukama ji zvedl nad malého krále, leč na hlavu mu ji zatím nevložil.

V tom okamžiku povolal kancléř silným hlasem všechny církevní a světské pairy, kteří se shromáždili okolo Ludvíka a vztáhli ruce ke koruně, jako by ji chtěli podepřít: jak průhledný symbol, a kolikrát už byl v našich dějinách pošlapán...! Nato kardinál znovu uchopil korunu do levé ruky, požehnal ji a vložil ji na hlavu královského dítěte, načež se k ní opět vztáhly ruce všech pairů, tentokrát ne aby ji podepřely, nýbrž aby se jí dotkly.

Následovala pokleknutí a aklamace, poté kardinál a všech dvanáct pairů políbili krále na obě líce. V té chvíli došlo ke dvěma drobným příhodám, jež nikomu neunikly a z nichž první mohla pozornému divákovi poskytnout bohatou látku k přemýšlení, druhá pak zase vyvolat úsměv či něžné dojetí, podle toho, jak měl kdo Ludvíka v lásce.

Když přišla řada na vévodu z Eperonu, aby políbil Ludvíka na tváře - právě o něm se šušovalo, že nejspíš tahal za nitky, jež přivedly Ravaillaca k vraždě -, po každém z jeho polibků si Ludvík sáhl na korunu, jako by se chtěl ujistit, zda mu na hlavě dobře drží. Pro celý dvůr to byla příležitost k polohlasným komentářům a postranním pohledům, leč na víc si nikdo netroufal, jelikož slečna z Ecomanu, jež byla vévodu obvinila, úpěla v podzemní kobce, kam byla na regentčin rozkaz uvržena na doživotí, aniž se kdy kdo odvážil postavit ji před řádný soud, který by mohl být velice nebezpečný nejen pro vévodu z Eperonu, nýbrž i pro mnoho dalších vysoce postavených osob.

Jako poslední světský pair přišel s polibky na řadu nejmladší z nich - milý vévoda z Elbeufu. Patřil ke Guisům z větve vévodů z Aumale. Od narození nosil titul markýze z Elbeufu a v pěti letech byl jmenován vévodou a pairm.

V den korunovace dosáhl právě čtrnácti let a ve svém skvostném oděvu vyhlížel mezi ostatními velmi půvabně a ladně.

Ludvík ho dobře znal, neboť si s ním často hrával v Saint-Germain, ve Vincennes i v Louvru. Když jej Elbeuf dvakrát políbil, král mu žertem vytřel malý políček. Pak dělal, jako že si otírá tváře.

* * *

"Nuže, čtenářko sličná, spokojena?"

"Můžete mne započítat mezi ty, kdož zjihli dojetím, pane. Tot' vše?"

"Kdeže! Když po korunovaci započala mše, tuze dlouhá, přerušovaná zpěvy, Ludvík musel vstát a jít k ořech. Jelikož však myšlenky, jimiž se měl správně obírat, mu skýtaly pramalé rozptýlení, převážilo v tu chvíli jeho mládí a on se začal pokoušet přišlápnout vlečku pláště maršála z la Chatre, kráječícího před ním. Při korunovaci připadla maršálovi funkce konetabla, i dokážete si snadno představit, jak by se mu protáhl obličej, kdyby mu jeho velkolepý slavnostní plášť spadl z ramen. Dle mého mínění se Ludvík pouze tvářil, že mu jej chce přišlápnout, aniž by se o to skutečně snažil. Představa, že by zbavil maršála jeho nejkrásnější ozdoby, mu jistotně byla vítaným rozptýlením, vždyť kterak musel být již znaven vši tou slávou, již byl po dlouhých pět hodin zahrnován!"

"Ach, pane, jakého má ve vás obránce! Že vy mi skrýváte ještě nějaký další žertík! Nezapomeňte naň, prosím!"

"Já si totiž, Madame, nejsem jist, zda jde skutečně o žertík, zda se za ním neskrývá nějaký hlubší smysl. Když byl nazítří Ludvík pasován na rytíře Svatého ducha a přijal rytíře svého řádu, k nimž měl tu čest přináležet i můj pan otec, všichni jej postupně políbili na tvář. Ale když přišla řada na vévodu z Bellegarde, Ludvík jej chytil oběma rukama za vous a zvolal se smíchem: "Hejhle, čestný muž!"

"Byl snad v tom nevinném šprýmu nějaký záměr, pane?"

"Domnívám se, že byl. Račte si Madame, vzpomenout, že předešlého dne musel vévoda dát na regentčin rozkaz přednost ničemnému markýzi z Ancre. I myslím, že Ludvík jej chtěl odškodnit za toto ponížení tím, že mu pod rouškou žertu dal najevo svou úctu."

"Vraťme se ještě k té nekonečné korunovaci. Skončila vůbec?"

"Ve čtvrt na tři! Dovedl jsem si představit, jak musí být Ludvík unavený, neboť i mne řádně bolely nohy, kříž a hřbet. Konečně o půl třetí odvedli malého krále do jeho pokojů v biskupském paláci."

"Nu tak, pane! Povězte mi už, prosím vás, jaká byla jeho první slova po korunovaci a svatém pomazání! Ale copak, pane, vy se smějete? Ba co víc, vy se řehtáte na celé kolo? Odvažujete se snad tropit si ze mne posměch?"

"Och, Madame, ani zdání! Nicméně doufám, že pokud jde o výrazivo jazyka francouzského, přikláníte se spíše na stranu paní z Guise než paní z Rambouilletu!"

"Napínáte mou zvědavost. Nuže, pane! Mluvte bez okolků!"

"Poslechnu vás, Madame. Jakmile se Ludvík objevil ve svých pokojích v biskupském paláci, vrhl se mu vzdor své váze v ústřety pan ze Souvré, volaje: „Áá, sire! Musíte být nesmírně unaven! Co si račte přát? Pojíst?“ - „Nikterak, pane ze Souvré.“ - „Snad tedy spát, sire?“ - „Nikterak, pane ze Souvré.“ - „Což vy si, sire, nepřejete nic?“ - „Ale ano,“ vydechl Ludvík, čůrat."

Den poté, co se mému otci dostalo výsady, že mohl jako rytíř Svatého ducha políbit na obě líce Ludvíka, nyní velmistra řádu, dostal jsem znovu od paní z Guise lístek s pozváním, abych ji přišel úderem desáté navštívit do biskupského paláce; to znamenalo, jak jsem usuzoval, že se z hlubin "ošklivosti" již opět vyšvihla k vrcholům své podzemní krásy. Nalezl jsem ji na loži, avšak zkrášlenou barvičkami, učesanou a oděnou ve velmi slušivý ranní šat z bledě modrého atlasu. Po jejím boku jsem pod přikrývkami rozpoznal jakousi společnici, jež nám ukazovala záda.

"Ještě jsem na chvíli ulehla," pravila vévodkyně, "bylo mi chladno. Zničehož nic začalo mrznout. Nuže, kmotřenče! Nestůjte tam tak! Pojd'te hezky sem a klekněte si ke mně! Perretko, přines panu rytíři polštářek pod kolena! A ne abys na něj dělala oči, jak je tvým zvykem, nebo tě pošlu zpátky ke kravám!"

"Já jsem nikdy krávy nepásla, paní!" ohradila se Perretka pohoršeně.

"Tedy se do toho pustíš, daremnice! Všecko musí jednou začít!"

"Kdopak to tu je?" ozval se nvyvý hlas spící, která k nám byla obrácena zády.

"Rytíř ze Sioraku."

"Račte dát za mne bratránkovi hezký calúnek, máti. Stojí sám za víc, než všichni mí čtyři bratři dohromady."

I kdyby nocležnice nebyla řekla "máti" a nehovořila o bratrech, byl bych poznal princeznu z Conti dle posměšného, škádlivého tónu.

"Madame," pravil jsem, "mohu ihned obejít lože a přijmout tu poctu přímo od vás."

"Milý bratránku, již předevčírem jsem vás dvakrát políbila. To stačí. Ještě byste tomu uvykl... jako ten rošťák arcibiskup. Ten, kdybych ho nehlídala, olizoval by mi čenich třikrát denně. Nemohu přece plýtvat projevy své přízně jen proto, že mne všichni muži zbožňují."

"Avšak běda, všeho do času, i zbožňování!" vzdychla paní z Guise, potřásajíc plavými lokýnkami a vyhlížejíc smutně, ba truchlivě.

"Nezdá se mi, alespoň mám-li soudit podle vás, máti," řekla princezna, obracejíc se k nám tváří i celým tělem.

Zanechala šibalsky posměšného tónu, dotkla se hřbetem ruky matčiny tváře a láskyplně pokračovala:

"Nejeden šlechtic u dvora by se rád zahleděl do vašich krásných modrých očí, kdybyste nebyla zamilována - však vy víte do koho."

"Ach! Dcero má!" zhluboka si povzddechla paní z Guise. "Dceruško! Upřímně řečeno, jak ráda bych byla na vašem místě!"

Seznáv, že by mohla znovu ztroskotat v moři své nejčernější nálady, pocítil jsem lítost a pokusil se postavit přívalu hráz.

"Ač je princezna dokonale krásná," řekl jsem, "ztratil bych mnoho, kdyby snad vaše přání bylo vyslyšeno, Madame: už bych neměl kmotřičku. A v jakou prázdnotu by se rázem proměnil můj život!"

To řka, vzal jsem její ruku do dlaní a pokrýl ji polibky.

"Máte pravdu, dcero moje," řekla paní z Guise dojatě, "tenhle vydá za všechny ostatní dohromady! Ach, můj Bože!

Když na to pomyslím! Ten arcibiskup! Posadí si svou Charlottu do galerie nad chórem! V den svatého pomazání! Za sloup! To se mohla rovnou schovat za stéblo trávy! Kdyby alespoň nebyla tak tuctová!"

"Avšak podle toho, co jsem slyšela, má prý paní z Essartsů dobrý původ," řekla princezna, dopřávajíc si potěšení z nestrannosti.

"Nesmysl, dceruško, umět se dobře narodit nestačí. Žena musí mít navíc také půvab! Kdežto tahle maškara nemá prazádné vystupování! Jeto přišerná nemotora! Při chůzi pajdá špičkami dovnitř! A co horšího, je sice prsatá, ale zadek nemá."

"Máti," rozesmála se princezna, "jak vy to všechno víte?"

"Vždyť se vzadu vycpává, ale má to marné! Je to vidět! Hled'te! Vezměte si tady Perretku: seškrabte z ní trochu kravského lejna..."

"Ale paní," zoufala si Perretka, "já nikdy krávy nepásla!"

"I mlč, huso! Navěšte na Perretku stejné hadříky, jako má paní z Essartsů, bude se v tom pohybovat stokrát přirozeněji a bude na ni tisíckrát libější podívána."

"Ó, paní, tisíceré díky," zvolala rázem upokojená Perretka. "Ale jestli si můžu troufnout říct, co si popravdě myslím, tak já bych si s panem arcibiskupem nic začít nechtěla, to by mě hryzalo svědomí a připadala bych si jak poslední helmbrechtlice."

"Copak je tohle za výrazivo?" podivila se paní z Guise, do široka otvírajíc pomněnkové oči.

Anžto Perretka ve strachu z peskování mlčela jak zařezaná, odpověděl jsem za ni:

"U nás doma tak nazýváme povětrné ženštiny, Madame."

"Kdyby tak Bůh dal," vykřikla paní z Guise, pohlížejíc vzhůru k nebi (kteréhožto prostředku často užívala, neboť upoutával pozornost k jejím krásným očím), "kdyby tak Bůh dal a moji synové si dělali se svým svědomím stejné starosti! Zejména Karel! Můj sličný kmotřenče, povězte mi, viděl jste vévodu z Guise při korunovací mezi pairy?"

"Nikoliv, Madame, a velmi mne to udivilo, přece jsem se s ním předchozího dne tady setkal."

"Nu, já vám tedy povím, proč tam nebyl! V den vaší návštěvy se Karel až do večera pokoušel přesvědčit vévodu z

Neversu, aby jej při obřadech pomazání nechal kráčet před sebou, ovšem vévoda to zcela po právu odmítl, vždyť je remešským guvernérem, a tedy se zde cítí doma. Načež ten pošetilec Karel se navzdory mým prosbám rozhodl, že za takových okolností on na tu slávu jednoduše vůbec nepůjde. Bylo mu naprosto lhostejné, že tím urazí krále, regentku, kardinála z Joyeuse i všechny pairy!"

"Paní matko," přerušila ji princezna z Conti, která se možná bála, že po arcibiskupovi a vévodovi se dostane výtek i jí, "dovolte, abych se rozloučila a vypůjčila si Perretku. Už se připozdívá a ráda bych se trochu upravila."

"Jen běžte, dítě," řekla paní z Guise, "i když ve vašem věku je zcela zbytečné se krásnit, neboť ráno hned po probuzení jste nejkrásnější toť výsada mládí. Avšak nejprve mi udělejte radost a jděte pozdravit chudáčka prince."

Aniž cokoliv přislíbila, vstala princezna v noční košilce (velmi volné, tuze vystřížené a téměř průsvitné), ale nepřipravila nás o svou zářivou krásu hned, nýbrž nám pod záminkou protahování a sčesávání černých vlasů na temeno dopřála, abychom se dostatečně pokochali jejím velkolepým tělem, urostlým, štíhlým, a přesto správně zaobleným. Protahování doprovázela řadou vášnivě svůdných pohledů, jež však byly zároveň plné něhy, neboť princezna přes svou koketérii, povýšenost a sžiravé ironické šlehy, jimiž trápívala kdekoho, své blízké milovala.

"Slyšela jste mne, Luiso-Markéto?" řekla vévodkyně. "Přikazuji vám to! Jděte okamžitě navštívit prince: jste mu tím přímo povinována, strávilt' noc opět zcela sám."

"Já už prostě nemohu, Madame!" zaprotetovala. "Princ chrápe jako když pilou řeže! A nejhorší na tom je, že to jeho chroptění bývá přerušované jako škytavka. Skoro bych řekla, že koktá i ve spánku!"

"Ach! Vy jste ale zlá!" zvolala paní z Guise. "Běžte! Kdybyste nebyla má dcera, ošklivila byste se mi!"

Zatímco však pronášela toto podmínečné zatracení, usmívala se na ni napůl pobaveně, napůl pohněvaně, a provázela ji zjihlým pohledem, dokud princezna nenuceným krokem, s nosem nahoru a vzpřímená jak pravítko neopustila ložnici.

"Jak je člověk krutý, když nemiluje," povzddechla paní z Guise. "Chudáček princ! Pravda, je tuze starý, nadmíru ošklivý a hrubě neduživý! Nedokáže ze sebe souvisle vypravit tři slova! A co horšího, je hluchý! Jak s ním mluvit, když neslyší! A jak by odpověděl, když koktá? To nehovořím o jeho ostatních nedostatcích... Jak jistě tušíte, jediné, co může s princeznou dělat, je hltat ji očima, než ona mu ani tuhle rozkoš nedopřává nijak často. Ale k čertu s mými nářky! Hlavu vzhůru! Předjmež k naší záležitosti! Mám dost soužení s vlastními syny, než abych se ještě užírala pro zetě."

Poté si mne tiše a vážně změřila, kterážto vážnost se však na její tváři jakousi záhadou proměnila v nádherně dětinský výraz.

"Můj sličný kmotřenče," začala, "jsem šťastná, že si můžeme pohovořit o samotě, aniž jsem o to musela žádat, neboť již samo takové požádání by bylo neuvážlivé. Co vám musím nyní říci a co má dalekosáhlý význam pro vás i pro ty, kdož vás milují," (zde se na mne usmála), "musí totiž zůstat v největší tajnosti, jinak hrozí, že ztratíme vše. Svěřit se můžete pouze otci, neboť právě na něm bude nakonec záležet úspěch tohoto podniku, tak důležitého pro vaši kariéru."

Při těch slovech jsem se zachvěl, neboť naposledy má dobrá kmotřička uvažovala o mé "kariéře", když mi táhlo na dvanáctý rok. Tehdy ze mne chtěla učinit královské páže: kdyby byl otec ten návrh přijal (leč naštěstí jej rozzuřil k nepřičetnosti), byl bych musel zanechat studií a dostalo by se mi leda - cituji otcova slova - "školy v nicnedělání a zkaženosti". Avšak měl-li jsem o nynějším návrhu nejprve promluvit s otcem, zdálo se mi, jak jsem vše zvažoval, že mi velké nebezpečí nehrozí, vždyť pokud by byl plán opět nevhodný, otec by to nežádoucí hádě zahubil v zárodku.

"Vyhlížíte zamyšleně, kmotřenče..."

"To že jsem šířán zvědavostí, Madame."

"Budete spokojen. Znáte markýze ze Saint-Régis?"

"Vůbec ne."

"Zastává úřad jednoho ze čtyř prvních komoří."

"Ach tak! Vsadím se, že díky tomu je onen šlechtic řádně zaopatřen penězi."

"Vskutku. Markýz ze Saint-Régis však již překročil padesátku a má dosti dvora i pařížského zápachu, pročež hodlá svůj úřad prodat a uchýlit se do ústraní do Joinville, kde má venkovské sídlo, jež by rád pomocí takto získaných zlatáček obnovil. Svěřil mi tento plán pod pečeti tajemství."

"Proč tajemství?"

"Markýz je spřízněn s Guisy a nejraději by, pokud možná, prodal úřad mému nejmladšímu synovi, rytíři z Guise, který ovšem nemá ani groš."

"A proč mu tedy ten úřad nekoupíte vy, Madame?"

"Vy asi žertujete, spanilý kmotřenče! Markýz ze Saint-Régis prodává úřad za sto tisíc liber. Kde bych já vzala takovou částku? Mám čtyři sta tisíc liber dluhů a svou úroveň si uchovávám jediné díky královnině štědrosti. Ovšem i ta má své meze. Přesto jsem si dala dobrý pozor, abych Saint-Régise neodmítla hned. Tím spíše, že ve své věrnosti trvá za každou cenu na tom, aby úřad zůstal v domě Guisů. Takže jsem pomyslela na vás."

"Na mne, Madame!" opakoval jsem ohromeně.

"Na vás," usmála se. "Což není mezi námi pouto?"

"Jak by ne! A je mi velmi drahé! Ale sto tisíc liber! Kde bych je vzal?"

"Váš otec vám je dá."

"Otec! Víte stejně dobře jako já, že naše domácnost je šťastná, leč skromná."

"Právě tak se člověk stává bohatým a majetným, kmotřenče můj."

Když mnoho vydělává a málo vydává."

"Otec, bohatý a majetný? Nevěřím vlastním ušima!"

"A přece je tomu tak! Váš otec, drahý kmotřenče, se jakožto šlechtic sice nemůže účastnit všech svých kupeckých čachrů pod vlastním jménem, avšak prostřednictvím nastrčených osob dokáže proměnit groš ve zlaták sterým způsobem."

"Což by vydal sto tisíc liber, aby mi zajistil takový úřad?"

"Miluje vás sdostatek, aby tak učinil, jestliže usoudí, že takové postavení není pro vás nevhodné."

"To zajisté není!" zvolal jsem.

A znovu jsem jí zlíbal ruce. Ona však objala mou hlavu, vši silou si ji přitiskla k hrdlu a šeptala: "Ach, synu! Můj synu!" Dosud nikdy mi tak neřekla, ani když jsme bývali sami. Tentokrát se však již nedokázala zdržet. Cítila se na vrcholu pozemského blaha a přemohlo ji dojetí.

Sám jsem byl silně dojat důkazy lásky, kterých se mi od ní dostalo, a ještě více snad tím, že mi odjakživa dávala přednost před svými legitimními syny. Nebyl jsem nicméně šťasten ze stejných příčin jako ona, což jsem se jí střehl být jen naznačit. Paní z Guise už mne viděla usazeného u dvora, zajištěného čestným titulem, spojeným s celoživotní vysokou rentou a s výjimečnou poctou - totiž s právem na příbytek v Louvru. Nebyl jsem ani slepý, ani lhostejný vůči těmto výhodám, avšak nejvíce mne lákalo, že by mi takový úřad umožnil přiblížit se Ludvíkovi a sloužit mu, jak jsem si přál vždy, od smrti jeho otce pak dvojnásob.

"Bože můj!" vykřikla pojednou paní z Guise, uvolňujíc objetí, a přejela si se zděšeným výrazem obličej dlaní, "ale vždyť já pláču! Jsem nalícená a pláču! To je arcit' naprostá pohroma! Kmotřenče, prosím, nedívejte se na mne! A odejděte, prosím vás, odejděte...!"

Třebaže mne tak náhlé rozloučení poněkud vyvedlo z míry, znal jsem paní z Guise příliš dobře, než abych se jí pokoušel přivést k rozumu, byla-li v této náladě. Opustil jsem ji, rozloučiv se posledním pohledem, který mi ani nevrátila, jsouc zcela zaměstnána studiem své tváře v zrcátku, a to s výrazem takové úzkosti, že se mi sevřelo srdce.

Vzdálil jsem se od ložnice paní z Guise sotva na deset kroků, když jsem narazil na mladého klerika urostlé, statné postavy, který mě přeučtivě pozdravil a v němž jsem poznal onoho mladíka, který předevčírem při korunovaci střehl bezpečí paní z Essartsů v galerii nad chórem. Opětoval jsem jeho pozdrav a on se k mému velkému překvapení přede mnou zastavil a oslovil mne:

"Nejste, pane, rytíř ze Sioraku?"

"Jsem."

"Pan z Bassompierre vás zahlédl z okna, jak vcházíte do tohoto domu, a protože tušil, že jdete k paní vévodkyni z Guise, požádal mne, abych si na vás počíhal a přivedl vás ve vši důvěrnosti k němu. Nemáte nic proti tomu, pane rytíři?"

Prohlížel jsem si ho, zatímco ke mně držel tuto řeč. Měl slámově žluté vlasy, na temeni mu seděla malá čepička (stejně černá jako jeho sutana), bledé oči se mi jevily pramalé. Určitě proto, že ustavičně mrkal jako noční pták oslepený světlem. V protikladu k očím a nosu, rovněž malinkému, měl čelist tak dlouhou, že vyhlížel jako kůň. Poklonami rozhodně nikterak neskrblil. Takřka po každé větě se hluboce klaněl, člověk by řekl, že se skutečně "lámal v pase". Díky Bohu se vždy znovu zvedl v celé své výšce a vzpřímenosti, mrkaje přitom jak zjednaný, jak se říká v zemi mých otců.

"Jistěže nemám."

Po další pokloně se klerik ozval sladkým a švelivým hlasem, jaký mají kněží v takové oblibě, chtějí-li zdůraznit jednak svou pokoru, jednak odpor vůči veškerému válčení.

"Pane rytíři, jsem vaším služebníkem. Račte mne následovat. Doprovodím vás na místo, kde se s vámi pan z Bassompierre bude moci setkat bez obav, že vás někdo uzří."

Po nové úkloně vykročil přede mnou do labyrintu průchodů takovou rychlostí, že mi dalo práci jej sledovat, tím spíše, že měl dlouhatánské nohy a dělal obrovské kroky, až mu sutana, ke spodnímu okraji rozšířená, lítala hned dopředu, hned dozadu a odhalovala jeho neuvěřitelné tlapy. Skoro jsem za ním běžel, až se konečně zastavil před nízkými dvířky pod valeným obloukem, vsunul ruku do hlubokého kapsáře sutany a vytáhl odtamtud veliký klíč, jímž odemkl.

Dveře se otevřely do černočerné tmy a klerik, otáčeje ke mně svou koňskou hlavu, mne s novou úklonou požádalo chvíli strpení. Vykřesal pak jiskru, a natáhnuv předlouhou paži, rozžehl uvnitř dva svícní, jež ozářily malý oltářík s Ježíšem Kristem a nad ním klenutý strop, velmi nízký a značně vlhký, jenž vydával nepříjemný zápach plesniviny.

"Kde to jsme?" zeptal jsme se, překvapen stísněností komnaty.

"Jak vidíte, pane rytíři, toto zde je kaple. Jeden z monsignorových předchůdců se sem s oblibou uchyloval, právě proto, že kaple je tak tmavá a těsnější než hrobka."

"Byl snad tak zbožný, že se zaživa umrtvoval?"

"Jsem příliš mladý a neznal jsem ho, ale říká se, že byl zcela světského založení a že do diecéze zajížděl velmi málo. Dokonce se pochybuje, zda se v této kapli vůbec kdy modlil. Ale jiní tvrdí, že zde rád meditoval nad svou smrtí."

"A kdy že zemřel?"

"Pán jej k sobě povolal roku 1588 na zámku v Blois, když byl stár třicet tři léta," pronesl klerik, klopě zdrženlivě oči.

"Ajta!" zvolal jsem, "toť slavný kardinál z Guise! Strýc vašeho arcibiskupa!"

Klerik odpovídal další reverencí.

"Pane rytíři, dovolu, abych se vzdálil. Půjdu rovnou za panem z Bassompierre a požádám jej, aby se za vámi hned dostavil."

Podal jsem mu zlatý ák:

"Pane, přijměte prosím s tisícími díky za vaši ochotu i tuto skromnou obětinu a odslužte za mne mši."

Klerik se zmocnil penízu s obdivuhodnou pohotovostí, a vsunuv jej do jedné z kapes sutany, pravil: "Pane rytíři, jsem pouhý podjáhen a nemohu dosud sloužit mši, leč budu se za vás modlit."

Nato jediným obrovským kročejem překonal celou kapli a zabouchl za sebou dveře. Nevěřil jsem svým uším, když jsem uslyšel, jak se klíč dvakrát skřípavě otočil v zámku.

Taková přemíra obezřetnosti a tajnůstkářství mi připadla až směšná, neboť jsme si s Bassompierrem nehodlali sdělovat žádná státní tajemství. Příliš jsem naivnímu podjáhnovi nevěřil a spíš jsem se domníval, že chce své službě dodat důležitosti. Usedl jsem do křesla, které bylo kromě klekátka jediným kusem nábytku v maličké kapli, a vyčkával jsem,

aniž jsem cítil - proč vám to nesvěřit? - sebemenší chuť modlit se či meditovat nad vlastní smrtí, jak prý v těchto zdech činíval kardinál z Guise.

Po pravdě řečeno jsem tomuto výkladu nevěřil a měl jsem za pravděpodobné, že jde o jednu ze smyšlenek, jejichž pomocí vytvářeli ligisté mučednický obraz kardinála z Guise. Neboť kardinál byl přamálo pokojně "povolán k Bohu", vrazili mu totiž dýku do prsou dva dny poté, co byl jeho bratr vévoda z Guise na rozkaz Jindřicha III. popraven muži z oddílu Pětačtyřiceti: s touto dvojí vraždou se náš lidský, zbožný a tolerantní panovník nakonec smířil, když si uvědomil, že oba bratři jsou hrozbou pro trůn i pro jeho vlastní život.

Jak je známo, nebohý Jindřich III. se z vítězství dlouho netěšil. On sám byl zavražděn ligisty následujícího roku.

Ačkoliv jsem tehdy ještě nebyl na světě, můj otec, jenž byl svědkem těchto skutků, mi je v mém dětství tak znamenitě a na mou prosbu i tak často líčil, až bych málem uvěřil, že jsem to vše prožíval zároveň s ním.

Tyto vzpomínky, mohu-li je tak nazvat, nebyly nikterak příjemné. Místo pak, kde jsem si je vybavoval, jejich hrůznost ještě umocňovalo. Půltuctu svíc, žhnoucích v uzavřeném prostoru, nejenže zápach plesniviny nezmírňovalo, nýbrž mne navíc dusilo, až se mi dělalo mdlo; i pocítil jsem nekonečnou úlevu, když klíč ve dveřích znovu zaskřípěl a vstoupil Bassompierre.

"Příteli," obrátil se ihned ke klerikovi tónem nepřipouštějícím odmluv a podal mu hrst zlaťáků, "buďte té dobroty a půjčte nám klíče. Až skončíme svou rozmluvu, přinesu vám je a nezapomenu za sebou řádně uzamknout dveře. Na shledanou, příteli, a vzpomeňte na mne ve svých modlitbách."

"Můžete se spolehnout, pane hrabě," ujistil jej klerik, který překvapením z tak nesmírného daru přestal na okamžik mrkat.

"Můžete se spolehnout," zopakoval ještě s výrazem hlubokého přesvědčení.

Poklonil se Bassompierrovi až k zemi, otočil se na důkladných podpatcích a odešel, neustřediv mně již ani pohled a zůstaviv mne na pochybách, zda za můj ubohý zlaťáček odřká byť jediný Otčenáš.

Jakmile za ním Bassompierre zamkl dveře, vše mne objal a řekl mi sotto voce:

"Mluvme tiše. To podivné stvoření možná právě tiskne ušiska na dveře. Naštěstí jsou chvályhodně fortelné."

"Pane na nebesích!" vzkřikl nahlas, "totě snad hrobka! A jak to zde páchne! Non importa. Presto avro finito!* Spanilý synovče," pokračoval, přecházeje z italštiny do němčiny, "naše přítelka neprožívá v Heidelbergu šťastné dny. Falcký kurfiřt právě zemřel. Na jeho místo nastoupil jeho syn Fridrich, než je stár pouhých čtrnácte let a osoba nebo osoby, které se místo něho chopily otěží vlády, nechovají naši přítelkyni ve velké úctě, což je pro ni dalším důvodem - k tomu, o němž víte," dodal s úsměvem -, "aby se vrátila do Paříže a usídlila se ve svém paláci v Bourbonské ulici. Napsala mi: 'Neskrbte časem aniž penězi.' Z důvodů, o nichž pomlčím, synovče, nechci v této věci osobně vystupovat. Proto jsem se rozhodl využít svých styků s markýzem z Ancre, s nímž jsem se kdysi velmi dobře znal ve Florencii v době, kdy vedl život značně nezřízený - víte-li pak, že tehdy se mu říkalo Isabella? -, rozhazoval na všechny strany peníze, jež mu nenáležely, a žil v přepychu, leč na dluh. Je mi do jisté míry zavázán, že jsem šlechetně zapomněl na těch pár grošů, které jsem mu tehdy půjčil. I pohovořil na mou žádost s královnou, která jej laskavě vyslechla a řekla mu: 'Jděte za markýzou a dohodněte to s ní.'"

"Cože!" řekl jsem "Markýza z Ancre bude rozhodovat místo regentky?"

"Zajisté, za pomoci jehlic."

Bassompierre použil německého slova Nadel (tj. jehla, jehlice), které jsem znal, ale v tu chvíli jsem je nepochopil, zdáloť se mi, že nemá k naší věci prázdný vztah. Požádal jsem o vysvětlení a dostal jsem je.

"Jehlice?" žasl jsem, "z jakého důvodu? Co zde mají co činit jehlice?"

"Jehlice představují malou pozornost a jsou pro ženu tím, čím je pro muže spropitné."

"Jakže, já bych měl markýze zaplatit, aby regentka povolila návrat naší přítelkyně do Francie? Vždyť je to ohavnost!"

"Můj milý synovče," pravil Bassompierre, "já jsem Němec: nemohu tedy posuzovat, jak se to či ono nyní dělá ve Francii. Nezapomeňte prosím, že v této zemi jsem - a nechci být nic víc - jen farovník toho, jenž je farářem."

Zasmál se, když to říkal, připomenuv si nepochybně, jak jsem jej na plese u vévodkyně z Guise* upozornil, že se správně říká "farník", nikoliv "farovník".

"A kam přijdou ty peníze?" otázel jsem se s vypoulenýma očima.

"Inu, markýze do truhlic, a ty jsou bezedné, zrovna jako její poctivost. Snad nemusím dodávat, že nechtěje v téhle záležitosti vystupovat, nechám na vás, abyste navštívil markýzu v jejím doupěti."

"Já mám jít za ní?"

"Vy!" potvrdil se smíchem. "Byť jste tak mladý a krásný, markýza vás nesní. Její jedinou láskou jsou cinkavé zlaťáčky." Ještě se smíchem pokročil ke dveřím, bleskově odemkl a vyhlédl ven.

"Ohavně jsem pomluvil tu pomrkávající žirafu," řekl mi, když dveře znovu zavřel. "Náš mimochodník je právě někde mimo. Tak tedy," pravil energicky, "bude na vás, abyste s dámou dojednal ten handl. Nabídnete jí nejprve pět tisíc liber."

"Pět tisíc liber!"

"Kteréžto vám odevzdám jménem paní z Lichtenbergu, ona mi je pak vrátí. A vězte, že tato částka ani v nejmenším markýzu neudiví! Totiž pravděpodobně se zatváří pohrdlivě a prohlásí svým nosovým hlasem: 'E derisorio, Signo!'"* Tedy jí nabídnete deset tisíc."

"Deset tisíc! A co učiním, pakliže to nepřijme?"

"Rozloučíte se dvorně s tím, že si to musíte rozmyslet, a já napíši naší přítelkyni, zda mohu jejím jménem částku zvýšit."

"Předpokládejme, že markýza přijme deset tisíc. Kdo nám zaručí, že dodrží slovo?"

"Markýza z Ancre by pozbyla veškeré důvěryhodnosti, kdyby neplnila sliby. A proč by vlastníma rukama ničila obchod, který jí tak skvěle vynáší? I nepoctivec se musí umět zachovat poctivě, milánku." Bassompierre byl viditelně

šťasten, že našel závěrečný bonmot.

"Odejďte první, spanilý synovče, ať nás tu nikdo nevidí pospolu." Nato mne ještě jednou objal a já odešel se smíšenými pocity, neboť má horoucí naděje, že znovu spatřím paní z Lichtenbergu, byla kalena pomýšlením na odpuzující, ba podle mého takřka ostudné kupčení, které mělo její návrat umožnit. Pro Bassompiera, hráče a vyvolence Štěstěny, to byla jen další hra, při níž s rozkoší tahal ve skrytu za nitky. Než já vkládal do tohoto podniku celé srdce a hoře jsem želel, že jej musím pošpinit handlem s tou neblahou dvojicí, jež drancovala Francii.

* * *

Na zpáteční cestě do Paříže volil otec pro náš kočár velkou zajiždku přes Soissons a Villers-Cotterets, nechtěje se dostat do strašlivého zmatku všech povozů vracejících se zpět, neboť celý dvůr se třásl netrpělivostí, aby už už byl zas ve své krásné a smrduté Paříži, bez níž si po nějakém čase vždy připadal jako ryba na suchu. Ale protože dvůr následoval královnu a ta s oblibou využívala i zneužívala času k hojnému odpočinku, dospěli všichni do Paříže až dva dny po nás.

Na rozdíl od vznešených Pařížanů choval se můj otec ke služebnictvu stejně, jako si počínal jeho otec na svém hradě v Périgordsku. Nedostávali větší mzdu, než by měli jinde, patřili však u nás k rodině a jeden každý z nich se těšil patřičné úctě. Nazítří po návratu, ledva jsme setřáslí únavu z cesty, shromáždil otec po snídani všechnu čeleď a vyličil jim průběh korunovace téměř stejně, jak jsem to právě učinil na těchto stránkách já, notně zdůrazňuje zábavné či rozhodné počínání malého krále a naopak málo nebo vůbec ne pompéznost obřadů a pokrytectví velmožů.

Požádal mne, abych se cestou zdržel hovorů o úřadu po markýzovi ze Saint-Régis či o návratu paní z Lichtenbergu do Francie. Leč sotva jsme společně poobědvali, uchýlil se s La Surie a se mnou do knihovny a tam mne vybídl, abych mu vyličil, ničeho nevynechávaje, své remešské rozhovory s paní z Guise a s Bassompierrem.

Nebylo pozornějšího posluchače nad otce, uznal-li předmět hovoru důležitým jakož i roztržitějšího, jevil-li se mu snad nicotným). Když jsem skončil, pohlídl si bradku, jež měla barvu soli, a tenký knírek, který zas měl blíže k pepři, a pravil: "Naskýtá se tu zřejmě znamenitá příležitost zakoupit pro vás hodnost prvního komořího a byla by věru škoda jí nevyužít, jakkoliv požadovaná částka je značná."

"Není však přehnaná?" namítl La Surie. "Není tomu ani rok, co vévoda z Bouillonu žádal za tutéž hodnost padesát tisíc liber, když ji chtěl zakoupit král a darovat ji Bassompierrovi."

"A tentýž vévoda z Bouillonu právě zečtyřnásobil cenu za stále stejný úřad, když má být kupcem Concini! On ovšem zajisté ví, že peníze nemají valnou hodnotu pro osoby, jejichž natažené ruce pohodlně dosáhnou na poklady v Bastile... Ať tak či onak, uvážíme-li, že nesmyslně štědré dary, které regentka rozdává, zvýšily cenu všech královských úřadů, částka požadovaná markýzem ze Saint-Régis je dosti mírná. Háček vidím daleko spíše v tom, zda bych sumu v patřičné lhůtě shromáždil."

"Pane otče," dojetím jsem se téměř zajíkal, "opravdu pro mne vydáte tak obrovskou sumu? Neměly by pak vaše děti z Montfort l'Amaury právo domnívat se, že jim ujídám z krajíce jejich právoplatného dědictví?"

"Nikterak, synu můj. Jsouť dospěli a zaopatření: můj nejstarší syn již dávno, mé dcery jsou provdány a mladší synové vytvořili společnost pro námořní obchod, což je, jak víte, jediný druh obchodování, jenž je povolen šlechtě."

"Výjimka ovšem platí taktéž pro výrobu foukaného skla," dodal La Surie, aniž snad otce podezíral z nevědomosti, to jen sám sobě rád připomínal, že je šlechtic, znalý uzancí svého stavu.

"Prozatím mám k dispozici pouhých pětasedmdesát tisíc liber," řekl otec, "avšak jistě dostanu úvěr a nepochybuji, že pětadvacet tisíc liber si budu moci vypůjčit na slušný úrok."

"Čemu říkáte slušný?" optal se La Surie. "Žid, kterému svěřuji své finance, aby je zaokrouhlil, půjčuje na dvacet procent. Chtěl byste si uvázat na krk tak vysoký dluh?"

"Najdu lepší možnost," řekl otec.

"Již je nalezena," odvětil La Surie. "Právě jsem prodal kus lesa za částku o něco vyšší než tato suma. Je vaše, bez jakéhokoliv úroku. Vráťte mi ji, až budete s to."

"Ale to je pro tebe velká ztráta, Miroule!" zvolal otec, hluboce pohnut takovou nabídkou. "Jistě jsi hodlal svěřit těch pětadvacet tisíc svému Židovi, aby je půjčil na dvacet procent."

"Mně by však stejně nenechal více než deset procent," oponoval La Surie, "poněvadž veškerá rizika nese on."

"Miroule," pravil otec, "myslím, že by bylo spravedlivé, abych ti nechal také nějaký úrok."

"Fidonc!" pronesl La Surie, napodobuje žertem vznešené způsoby. "Budeme si snad mezi šlechtici hrát na lichváře? A nemohu-li i já přispět svým dílem Petru Emanuelovi na kariéru? Ne, ne, je rozhodnuto!"

"Převeliké díky tobě, Miroule!" zvolal jsem, objal jej kolem ramen a prudce k sobě přitiskl.

Poděkoval jsem taktéž otci, slibuje si, že mu ještě lépe vyjádřím vděčnost později o samotě. A pojednou, jak jsme všichni tři stáli u ohně, rozhostilo se mezi námi cosi jako stud, leč milý a mlčenlivý, jako by to, co mělo být vysloveno, přesahovalo moc slov. La Surie první porušil kouzlo chvíle, předstíraje, že se musí věnovat polenům, která to nijak nepotřebovala. Otec se usadil do svého křesla a natáhl nohy k ohni.

"Avšak," pravil jsem, "nevoláme snad hop, aniž bychom přeskočili?"

"Nikterak," odušil otec, "vaše kmotřička má tisíckrát pravdu. Dovedete si představit, že regentka řekne ne? Má z Guisů přílišný strach, než aby jim vyvedla takový kousek! Pakliže Saint-Régis od nabídky necouvne, je úřad váš, můj synu, a nemuseli jsme ani za markýzou s jehlicemi..."

Tomu jsme se zasmáli a La Surie se rozzehnal, buď že měl skutečně cosi na práci, buď že nás chtěl s otcem nechat o samotě, vycítiv, že skrze jehlice se řeč stočí na hraběnku z Lichtenbergu. Byl jsem jeho odchodem překvapen, poněvadž zpravidla tak nečinival, věda dobře, že tento dům nemá pro něj žádných tajností.

"Synu můj," začal otec, když mne předtím vybídl, abych se posadil, "neříkal jste mi, že Bassompierre se v záležitosti návratu peněz Lichtenbergu raději nechce příliš angažovat, takže požádal nejprve Conciniho, aby se přimluvil u

královny, a pak přiměl vás požádat o slyšení markýzu?"

"Tak jest, pane otče."

"A víte-li pak, proč si přeje zůstat ve stínu?"

"Nepochybně se obává, že by mu jednoho dne mohlo být vyčteno, že přivedl do Francie kacířku, neboť paní z Lichtenbergu je protestantka..."

"A vy se nedomníváte, že by vám kvůli chystanému jednání s markýzou mohlo být jednou vyčteno totéž?"

"To by se mohlo stát, vskutku."

"Jste nicméně připraven vzít na sebe riziko, jež není bezvýznamné, tak je paní z Lichtenbergu drahá vašemu srdci."

"Přesně tak."

"A což kdyby se vaše vyjednávání s markýzou regentce znelíbilo, nemohla by vám znemožnit koupi úřadu po Saint-Régisovi?"

"To by skutečně bylo možné," pronesl jsem hluše a v tu chvíli mé srdce sevřela ledová ruka: měl jsem strach z nejhoršího.

"Nebylo by pro ten případ moudré, kdybyste nejprve zakoupil úřad a teprve poté jednal s markýzou o návratu naší přítelkyně?"

"Je-li taková vaše rada, pane otče, budu se jí řídit," řekl jsem s nekonečnou úlevou, neboť jsem se obával, že z jeho rtů splynou slova docela jiná.

Otec pokynul hlavou, jako by mi děkoval za můj souhlas, a jal se beze slova bubnovat na opěradlo křesla, oči upřené do ohně. Nejprve jsem se domníval, že si přeje zůstat o samotě, než ticho se prodlužovalo, i pochopil jsem, že má ještě cosi na srdci a že váhá - on, zpravidla tak rozhodný! -, jakým způsobem mi má věc předestřít.

"Pane synu," řekl konečně s vážností, jež u něho nebyla běžná, an obvykle halil důležitá sdělení do hávu drobných žertíků, "hluboce mne dojí má cit, který chováte k paní z Lichtenbergu. Je pravda, že její věk je dvojnásobkem věku vašeho, leč já osobně nevidím na tomto rozdílu pranic zlého: Amor svými šípy zasahuje, jak se mu zlíbí, a na lidské předsudky se neohlíží. Nicméně takový rozdíl nebude bez následků pro váš příští život: naše přítelkyně, která vás též miluje, je příliš ušlechtilého srdce, než aby chtěla zneužít vaší mladické nerozváženosti, totiž provdat se za vás, a zároveň je jistě i sdostatek opatrná, aby vám nedala potomstvo. A poněvadž vaše vzájemné city hoří prudkým, mocným plamenem, jenž se zdá stálý, obávám se, aby vás právětato stálost neupoutala ve svazek, jehož neplodnosti byste později litoval. Rád bych vám v té věci položil jednu otázku a prosím, abyste mi odpověděl zcela otevřeně: můžete si být jist, že za deset let nebudete želet půvabů slečny z Fonlebonu a krásných dětí, které by vám byla mohla dát?" Jeho řeč mne udivila délkou, tónem i obsahem. Uvedla mne v takový zmatek, že se mi hrdlo dočista stáhlo a já se rozhodl odpovědět otci co nejupřímněji.

"Půjdou-li věci tou cestou, jak říkáte," pravil jsem po chvíli, "nemohu tvrdit, že jednou nebudu po slečně z Fonlebonu tesknit. Ale z druhé strany, kdyby má láska k paní z Lichtenbergu neměla nikdy překročit práh mých snů, jsem si naprosto jist, že bych toho želel po celý život."

"Tedy jste se již rozhodl," povzdechl si otec, "a já věru nevím, zda bych i ve svém věku neučinil totéž. Nejen že mé zkušenosti nejsou ku prospěchu vám, ony, po pravdě řečeno, neslouží ani mně."

To byla jediná náarážka, jakou si otec kdy dovolil na svůj vztah k Margot a na úsilí, s jakým její pobyt v domě skrýval před paní z Guise; takové skrývání jej zcela zjevně pranic netěšilo.

Po těch slovech, jež mi na dlouho utkvěla v paměti, otec povstal a já jej arcit' napodobil.

"Pane otče," ozval jsem se příškrčeným hlasem, "smím vám vyjádřit svůj vděk...?"

"Nic neříkejte," zabručel, vzal mne do náručí a s tváří přitisknutou na mé líčko mne vroucně objal.

* * *

Královna dala paní z Guise svůj souhlas - což učinila nevlídně a zachmuřeně, neboť Její Milostivé Veličenstvo nedovedlo nic provést milostivě - a obchod s markýzem ze Saint-Régis byl v jediném mžiknutí oka uzavřen, podepsán, zpečetěn a zaplacen v naprosté tajnosti z obou stran, takže dvůr se dozvěděl, že tak významný úřad změnil majitele, až když bylo vše hotovo a já byl dokonce již ubytován v Louvru.

Můj příbytek byl sice součástí královského sídla, leč po pravdě řečeno v něm nic královského nebylo, skládalo se jen ze dvou místností, jedné na spaní a druhé pro přijímání návštěv. V té však prozatím nebylo nic než holé zdi, protože jsem si netroufal uvádět tam hosty a s jistou netrpělivostí jsem čekal na první výplatu, abych si opatřil koberce, čalouny a křesla.

Dosud jsem se nebyl ujal své funkce v Louvru, když mne otec pozval na oběd na Rozkvetlý lán a řekl mi, že se po dlouhých úvahách rozhodl naučit mne Jarnakův úder.

"Vidím, čtenářko sličná, že krčíte svůj půvabný nosík a zdviháte obočí."

"Inu, ráda bych věděla, proč se váš pan otec rozhodl vás to naučit."

"Madame, dvůr není jen místo, kde se plesá a jásá a spodky se honí za suknicemi, kteréžto suknice neprchají tak rychle, aby je nebylo možno dostihnout. Mohou vás tam se vši elegancí i podříznout, jen pro nicotnou hádku. Za vlády nebožtíka krále zahynulo v soubojích neméně než čtyři tisíce mužů."

"Byl jste tedy v nebezpečí?"

"Zajisté. Byl jsem v Louvru nováček a náhlostí svého postupu jsem si nadělal nepřátele mezi závistivci. Jarnakův úder, který v celém království znal pouze můj otec, se stal mým brněním i štítem, ledva mi byl předán a ledva to vešlo ve známost."

"Což jej opravdu nelze odrazit?"

"Odrazit tento úder, Madame, by znamenalo vědět, jak se provádí."

V tom to všechno vězí. Krom toho všem elegantům u dvora nahání velikou hrůzu."

"Pročpak?"

"Protože nezabíjí, jen mrzačí."

"A toho se děší?"

"Nevýslovně! Naši šviháci nejsou žádní strašpytlové, Madame: čerta se starají, kde na ně číhá smrt. Jenže přijít o nohu! Poskakovat za kráskami o jedné!"

"Nechali vás tedy na pokoji?"

"Ne tak docela. Kabala na mne vyslala pár šípů, ne tak ostrých, abych cítil povinnost bránit se proti nim mečem, leč dosti zlých, abych pocítil jejich bodnutí. Zkrátka vysmívali se mi, ale já mám ústa dobře proříznutá a dokázal jsem vtipálkům oplatit stejnou mincí, nu a pak již řeči ustaly."

"A jak vás přijal malý král?"

"Již se na to chystám, Madame, když jsem se nyní osvěžil důvěrnou rozmluvou s vámi."

* * *

Pokud si dobře vzpomínám, odehrálo se to za šedého, studeného dopoledne v pondělí dvacátého druhého dne měsíce listopadu. Již dlouhých pět měsíců jsem se nemohl k Ludvíkovi přiblížit. Naposledy se mi to poštěstilo, když mne spolu s panem ze Souvré a s Héroardem milostivě pozval do svého kočáru a jeli jsme obdivovat dřevěné slavobrány, zdobené květinami a girlandami, které se tehdy v Paříži všude stavěly pro triumfální návrat královny z její korunovace. Projížděku, jež začala jako nejbezstarostnější potěšení, tehdy přervala žalostná zpráva, že Jindřich IV. byl právě zavražděn v Železářské ulici.

Srdce mi tlouklo, když mne nejvyšší komoří Francie se svou obvyklou pomalostí a obřadností zavedl do královských komnat. Naneštěstí mne nemohl ihned představit králi, jak káže protokol, abych tak byl uveden do úřadu: Ludvík měl hodinu latiny a dával takový pozor, že se ani neotočil, když jsem vstoupil.

Bylo tam mohem více lidí, než bych byl očekával. Pan ze Souvré, Ludvíkův vychovatel, který měl nad ním "právo rákosky"; jeho zástupce pan z Préaux; Ludvíkova bývalá kojná Dudulka; pánové z Blainville, z Praslinu a z Vitry, hejtmani stráží; vrchní podkoní pan z Bellegarde; doktor Héroard a pan z Auzeray, jeden z prvních komorníků. Všichni stáli mlčky, buď že neměli co říci, buď že se obávali, aby je pan ze Souvré nenapomenul.

"Sire," pravil preceptor Ludvíkovi, "pamatujete si ještě ony dva verše, kterým jsem vás naučil přede dvěma týdny?"

Caesaros fateor titulos habet Austria multos.

At Caesar verus Carolus unus erat.

"Ano, pane," řekl Ludvík.

"Sire, ráčíte je přeložit?"

"Vyznávám, že Rakousko čítá mnoho vládců, kteříž jsou zváni císaři, však jediným opravdovým císařem byl Karel Pátý."

"Velmi správně, sire. Ráčíte nyní opakovat tyto dva verše v latině?"

"Já však je nechci říkat úplně takhle, pane."

"Řekněte je tedy, sire, jak se vám líbí."

"Caesaras fateor titulos habet Austria multos. At Caesar verus Henricus unus erat."*

Ludvík změnil jediné slovo, které však měnilo vše: jediným pravým císařem nebyl už Karel Pátý (Carolus), ale Jindřich (Henricus).

Rozhostilo se ticho, mnohem těžší než mlčení, jež vládlo ještě před okamžikem. Kdo mohl vyčítat malému králi, že si cení více vlastního otce než nejvyššího Habsburka? Z druhé strany však kdo mohl nevědět, že jeho matka pochází z rodu Habsburků, jsouc dokonce praneteří Karla Pátého? A že chce oženit Ludvíka, svého nejstaršího syna, se španělskou habsburskou infantkou? A jak Ludvíka nepodezírá v té podezíravé atmosféře, jež jej obklopovala -, že jeho volba císaře byla něčím víc, než uctěním otcovy památky?

Co nejnenápadněji jsem vrhl kradmý pohled na obličej kole sebe. Byly z mramoru. Řekli byste, že nikdo z přítomných se nevyznal dosti v latině, aby si povšiml rozdílu mezi Carolus a Henricus, ba ani v historii, aby věděl, kteří dva velcí panovníci jsou zde jmenováni. Prodllel jsem poněkud déle na tváři Héroardově a s překvapením jsem seznal, že není zdaleka tak lhostejná, nýbrž spíše jeví známky znepokojení. Důvod jsem pochopil až mnohem později. Héroard věděl (co já jsem zjistil až po čase), že mezi všemi těmi královskými služebníky, kteří se zdánlivě s takovou horlivostí věnovali malému králi, jsou dva věrolomníci, číhající na každé jeho slůvko, na každický skutek, aby je donesli královně.

Když byla lekce latiny u konce, neponechal pan ze Souvré panu z Aiguillonu čas, aby mne začal představovat, přistoupil ke králi a řekl mu, že se musí dát obléknout, neboť jej chce vzít na hrubou mši do chrámu Matky Boží.

"Ach ne! Pane ze Souvré! Prosím vás, to ne!" odporoval Ludvík a výraz jeho tváře se okamžitě změnil.

"A pročpak ne, sire?"

"Protože je pondělí a hrubá mše v pondělí, to je příliš!"

"Avšak, sire, bude tam hudba, kterou máte tak rád!" sliboval pan ze Souvré.

"Jenže," zakabonil se Ludvík, "hudby jsou dva druhy a tenhle nemám ani trošku rád."

"Je rozhodnuto, sire, pojedete!" uzavřel pan ze Souvré a přidal co nejhlubší a nejuctivější poklonu.

"Pane ze Souvré," ozval se Ludvík znovu a obličej se mu dál protahoval, "pojedu taky na nešpory?"

"Zajisté sire, k augustiniánům."

"K augustiniánům, pane ze Souvré! Ale tam trvají nešpory dvě hodiny!"

Pozoroval jsem, jak se Ludvíkovi protahují všechny rysy ve tváři, protože jeho pondělní program jej uvrhl do hlubokého zoufalství. Ráno tříhodinová mše u Matky Boží! A po obědě, dvě hodiny na nešporách u augustiniánů!

"Sire," prohlásil nabubřele pan ze Souvré, "tak bohabojný král jako vy by se neměl nudit v domě Božím..." Na to Ludvík neodpověděl. Vypadal, že bojuje mezi žalem a hněvem, máje oči sklopené, zuby zaťaté a hlavu mezi rameny.

A tento okamžik zvolil nejvyšší komoří (po pravdě však neměl příliš na vybranou), aby ohlásil mé jméno Jeho Veličenstvu.

"Sire," začal s hlubokou úklonou, "rád bych vám představil nástupce markýze ze Saint-Régis, pana rytíře ze Sioraku." Ludvík zdvihl hlavu a zachmuřeně na mne pohlédl, zatímco jsem poklekal a líbal mu ruku.

"Buďte zde vítán, pane ze Sioraku" řekl, leč bez sebemenšího nadšení, takřka jako by mne viděl poprvé.

To přijetí mne zdrtilo. Vstal jsem, a znovu pozdraviv, ustoupil jsem podle protokolu o tři kroky, vyčkáváje, až mne opět osloví, abych mu mohl složit obvyklou poklonu. On se však otočil zády a se stisknutými rty a nepřístupným výrazem ve tváři přivolal sluhy, aby jej oblékli. Nevěděl jsem popravdě, co si počít, a ve zmatku jsem ustupoval dál a dál, až jsem se bezděky ocitl vedle Héroarda. Bylo mi to však k pramalé úteše, neboť Héroard mi nevěnoval jediné přátelské gesto. Já pak jsem si netroufal požádat krále o dovolení odejít, když se chystal k odjezdu na mši k Matce Boží. Po několika minutách, které mi připadaly jako věčnost, vskutku odešel, následuje nejvyššího komořího, a v patách za ním pánové ze Souvré, z Préaux, z Bellegarde a hejtmáni.

Ledva byli venku, uklonil se přede mnou první komorník pan z Auzeray a pravil:

"Pane rytíři, až budete chtít odejít, račte mne uvědomit, doprovodím vás dolů po schodišti."

"Děkuji vám, pane," řekl jsem, dosti překvapen tolikerými ohledy, "ale nedělejte si se mnou takové starosti, prosím."

"Ehm, tedy," zrozpačitel Auzeray nad mou nevědomostí, "protokol totiž předpisuje, aby první komoří byli doprovázeni nikoliv pouze ke dveřím, nýbrž až pod schodiště."

"Pane z Auzeray," ozval se v tu chvíli Héroard, "račte mi dovolit, abych doprovodil rytíře místo vás, jsemť také na odchodu."

"Ctihodný pane lékaři," uklonil se Auzeray, "máte mé tisícové díky. Pane rytíři, jsem vaším služebníkem."

Když za námi zapadly dveře, Héroard mne nevezal pod paží jako obvykle, jen mi v chůzi šeptl do ucha:

"Netrapte se tím! Chudáček byl hrubě rozrušen a namáhal se usilovně, aby to skryl. Snažte se to všechno pochopit. Listopadové dny jsou tak krátké a on tolik miluje pohyb, čerstvý vzduch, les! Chystal se na lov. Místo toho stráví valnou část dne v kostelní temnotě."

"Pět hodin!" přerušil jsem jej tlumeně. "Pět nekonečných hodin na bohoslužbách! Kdo to jen rozhoduje, že má být takto ohlupován?"

"Takové otázky nikdy nekladte, snažně vás prosím!" šeptal Héroard. "Jestli zde chcete vydržet, pověste si na jazyk zámek a při té příležitosti umlčte též své pohledy: jsou příliš výmluvné! Rovněž vás prosím, udržujte si i ode mne určitý odstup! Necht' nemá nikdo sebemenší tušení o našem přátelství: jinak by váš pád přivodil můj a můj zase váš."

"Pane," řekl jsem, celý vyjevený z toho, že mne peskuje muž, kterého jsem měl tak rád, "nemůžete mi alespoň říci, komu z jeho okolí mám nejvíce nedůvěřovat?"

"Stále se příliš mnoho ptáte!" opáčil Héroard dosti příkře. "Otevřete oči!"

Obřadně pozdravil, nijak mne neobjal a odkvačil.

Utekl jsem se do svého bytečku v Louvru, který mi ve své holé strohosti připadal stejně opuštěný jako já. Usedl jsem na lůžko s hlavou v dlaních a doznávám, že ledové přijetí Ludvíkovo mne zároveň s Héroardovými výtkami tak pokořilo, že jsem si poplakal.

Když jsem si však v duchu znovu vybavil onu trapnou scénu, kterou jsem právě zažil v královských komnatách, uvědomil jsem si, že Ludvík navzdory své roztrpčenosti neuronil ani slzu. Tu mne jaksi zahanbilo, že jsem prokázal méně odolnosti než desetiletý chlapec, osušil jsem si oči a rozhodl se, že napříště skryji svou tvář za neproniknutelnou maskou zkušeného diplomata.

Slovo "neproniknutelný" se mi zalíbilo. Shledával jsem je případným. Několikrát za sebou jsem je vyslovil nahlas, abych upevnil svou vůli. Zcela vážně jsem se pak prohlížel v benátském zrcadle, které spolu s lůžkem představovalo prozatím můj jediný nábytek, a pokoušel jsem se nacvičit výraz, který by nebyl v rozporu s opakovaným slovem. V touze po dokonalosti jsem se tak dlouho pitvořil před svým vlastním odrazem, až jsem nakonec zapomněl na žal a poznovu jsem nabyl ztraceného elánu, duševní rovnováhy, jakož i chuti k jídlu. Napadlo mne, že poobědvám v rodinném sídle. Kráčel jsem energicky spleť chodeb v Louvru a cítil přitom, terak jsou zdi i schodiště plny údivu nad mou zbrusu novou chladnokrevností. Živote můj! Jak jsem byl tehdy mlád!

KAPITOLA ČTVRTÁ

"Můj sličný kmotřenče," pravila paní z Guise, když si konečně našla čas a navštívila mne v mém bytě v Louvru, "nemůžete už déle žít takto nuzácky. Řeklo by se o vás, že jste lakota, držgrešle, že byste si dal pro krejcar vrtat koleno a kdoví co ještě! Skrblictví vyřídí šlechtice u dvora jistěji než rána mečem. Alespoň v přijímacím salonku musíte mít záclony na oknech, flanderské čalouny na stěnách, turecký koberec na podlaze, pár úhledných truhliček a půltuctu křesel. Příkážu Nevrluvi, aby trochu pročesal mou půdu a do týdne vám to sem nastěhoval. Ne, ne! Neděkujte! To je odložený brak! Leč ještě je zcela vyhovující, neboť vyměňuji zařízení v paláci Grenelle každé dva roky. A hleďte, abyste si brzy obstaral služebnictvo, vhodné pro vaše postavení. Slyšíte mne?"

"Napínám sluch a jak je mým zvykem i zrak, ne-li pro nic jiného, tedy abych se dosyta vynadával do vašich pomněnkových očí, Madame. Otec mi radí, abych zaměstnal Lojzku, starala by se mi o úklid i o kuchyni."

"Arciť i o vaše sestry... Nu což, spanilý kmotřenče, jen se nečervenejte! A nedělejte ze sebe svatouška! Mějte si svou Lojzku. Avšak bude vám třeba též podkoního."

"Podkoního, Madame?" vykulil jsem oči.

"Což nepotřebujete někoho, kdo by vám sedlal koně a doprovázel vás, až pojedete na oběd k markýzi ze Sioraku nebo ke mně?"

"Ten podkoní bude mít pramálo práce!"

"A potom lokaje."

"Ještě k tomu lokaje, Madame?"

"Což si budete sám chodit otevírat dveře, až budete mít hosty?"

"Á, tak to bude lokajova práce. Pane na nebesích! Ten se k smrti neuštve."

"Nejde o to, zda se uštve či nikoliv, tady jde o vaše postavení," prohlásila vévodkyně a modré duhovky jí potměně hněvem.

"Madame, neplísňte mne, snažně prosím. Učiním, jak přikazujete," řekl jsem s úklonou.

"A pak ještě páže, pane. Dbejte při volbě, aby bylo svižné, bystré, pokud možno pohledné a z dobré rodiny, neboť podle pážete posuzují pána. Spanilý kmotřenče, nyní vás opustím, očekává mne královna."

Poznovu jsem ujistil kmotřičku o své naprosté oddanosti, pohladila mne po tváři (avšak nepolíbila, aby si nerozmazala všechny své barvičky či nesetřela pudr) a odcupitala, převelice spokojena se mnou, se sebou, s mým otcem, se svým postavením, se svým zázračným zdravím a elánem, se svou duchaplností a ve skrze s celým svým životem, který ji doopravdy zarmoutil jen jedinkrát - až jej bude muset opustit.

Podkoního, dumal jsem. Lokaje? Ale jak jim vyplácet gáži, když duchod, plynoucí z mého úřadu, dostanu nejdříve koncem prosince? A když nemám pražádnou chuť běžet znovu k otcovskému měšci a žádonit o peníze na výplatu různých budižkničímů, obzvláště poté, co otec byl pro mne vydal tak krvavé sumy?

Jediným užitečným služebníkem, vynechám-li Lojzku, by podle mého bylo páže. Mohlo by mi sedlat koně, otevírat dveře, a co více, doručovat lístky a vzkazy.

Chlapce jsem nemusil dlouho hledat. Jakmile se jen rozneslo, že se usazují v Louvru, objevil se sám od sebe, prohlašuje, že jej propustila ze služby paní z Guercheville. Již mne trochu znal z časů, kdy jsem býval tlumačem zesnulého krále. Jmenoval se La Barge a pokud si vzpomínáte, svěřil se mi jednou se svým nešťastným pokusem o svedení komorné, která jej však odbyla políčkem, shledávajíc, že je "příliš malý". Pravda, bylo mu pouhých čtrnácte let a na svůj věk nebyl ani příliš vzrostlý. Avšak jevil se mi probudilý, čiperný, měl hezké oči oříškové barvy, které hodně viděly, a velká ušiska, dobře plnící svou úlohu. Tento slídl v rouše pážecím se mi zalíbil, neboť jsem doufal, že mi donese leckterý zákulisní klípek a zprávu, šeptanou v předpokojích paláce, kde jsem byl úplným novicem.

Než jsem jej však přijal, zajímalo mne, co o něm soudí paní z Guercheville. Čtenář si dozajista vzpomene, že tato dáma řídila pevnou rukou panny z královny družiny a držela je pěkně zkrátka, bdíc co Argus stovkou očí nad jejich počestností. Paní z Guercheville byla ve svých nejlepších letech tuze pěkná a druhdy odmítla návrhy samého Jindřicha, čímž si vysloužila pověst osoby tak prudérní, že to všechny krasavce u dvora nadobro odradilo. Možná však, že se v ní zmýlili. Zahrnovalať mne během naší rozmluvy vášnivými pohledy a úsměvy, jimž mi bylo zatěžko odolávat, a nijak se neměla k ukončení rozhovoru. Vychválila La Barge do nebes, řkouc, že jej propustila jen proto, že ji jistá urozená dáma požádala o jeho místo pro svého syna.

Zatímco mne takto držela v osidlech, pronášejíc desítku slov tam, kde by dvou bylo dosti, strachoval jsem se a zároveň doufal, že spatřím v její družině slečnu z Fonlebonu. Leč marně jsem koutkem oka bloudil po všech těch lepých děvčích, jež poletovaly kolem nás - leckterá z nich kdysi tančila v pranepatrném odění v baletu Nymf Dianiných, který zlomil srdce našemu Jindřichovi -, sestřenku jsem mezi nimi nezahlédl.

První věc, o níž jsem La Barge požádal, když vstoupil do mých služeb, bylo, aby mi prozradil, na koho bych se měl obrátit, chci-li být přijat markýzou z Ancre.

"Máte na vybranou, pane rytíři" pravil. "Prospěť by vám mohly dvě osoby. Buď její florentský sekretář Andrea z Lizzy nebo její židovský lékař Philoteus Montalto."

"Židovský lékař v Louvru?" vzkřikl jsem, zapomínaje údivem zavřít ústa. "V době, kdy šedobradí sní o vydání patentu, přikazujícího Židům opustit království?"

"Právě proto musela královna požádat o svolení papeže, když chtěla povolat Montalta z Portugalska, aby se ujal léčení markýzy."

"Od koho však zvěděla jeho jméno a místo pobytu?"

"Od královského voňavkáře pana Marena, rovněž Žida. Montalto je jeho synovec."

"Který z nich má podle tebe na markýzu větší vliv, Lizza či Montalto?"

"Tu bych se nechtěl vsázet. Andrea z Lizzy hraje v životě té dámy velkou roli, jsa zároveň jejím tajemníkem, majordomem i muzikusem, neboť ona nachází jistou úlevu od bolesti v poslechu florentských nářků, které Lizza doprovází brnkáním na kytaru."

"A Montalto?"

"Montaltovi se podařilo zlepšit její stav a markýza jej prý uctívá jakožto lékaře, filosofa a kouzelníka v jedné osobě."

"Zvolím Montalta."

"Žida, pane rytíři?" zbledl La Barge. "Než kterak jej mám oslovit? Vždyť hovořit s Židy je hřích."

"Kdo to říká?"

"Můj zpovědník."

"A proč je to hřích?"

"Protože Židé odsoudili k smrti našeho Pána Ježíše Krista."

"A Římané jej popravili. Což jestli tě jednou vezmu s sebou do Říma? Odmítneš snad hovořit s jeho obyvateli?"

"To nejsou ti samí Římané."

"Ani toto nejsou ti samí Židé."

Na to nenašel odpověď, i zůstal s otevřenými ústy. Pokračoval jsem: "Však nebudeš muset s Montaltem mluvit, pouze mu ode mne odevzdáš listek a vyslechněš si jeho odpověď."

"Splním váš rozkaz, pane rytíři," odpověděl La Barge, na něhož více zapůsobil můj bezpodmínečný tón než pádnost mých argumentů.

Téhož dne, kdy se La Barge vypravil za Montaltem, dáváje všanc spásu své duše, il mio piccolo salone,* jak se tehdy říkalo v Louvru přijímacímu kabinetu, byl vyzdoben "brakem" od kmotřičky, který mi však připadal tak krásný a tak nový, že by bývalo věru škoda, kdyby jej měly ohryzat myši na půdách paláce Grenelle. Otec byl velmi zaměstnán výměnou střechy na svém zboží U osekaneho dubu a pověřil La Surieho, aby šel mé zařízení obdivovat sám. Ten své poslání svědomitě provedl, neodpustiv si před odchodem obvyklou jedovatou poznámku, že je znepokojen, když mne již nyní vidí "lenošit v přepychu, ne-li dokonce v neřesti".

Nazítří o deváté hodině večerní mne přišel navštívit Montalto, který vypadal valně pohnut tím, že jsem mu nabídl křeslo (mělť jsem již křesla z karmínového sametu se zlatými prýmkami) a že jsem jej pozval na číši cahorského vína. Obsloužil jej La Barge, celý zsnalý, že musel vyhovět mým požadavkům, neboť Lojzka byla hrůznou návštěvou tak vyděšena, že prchla do ložnice.

Montalto byl kost a kůže a vyhlížel dosti nezdravě. To jsou celí lékaři, pomyslel jsem si; chtějí uzdravovat ostatní, ale sami se sebou si rady nevědí. Obličej Montaltův byl vpravdě tak hubený, že na místě lící měl dvě propadliny, a když hovořil, bylo lze pozorovat práci čelistních svalů. Lebka pak byla tak dokonale a nezvratně holá, že nebylo možné poznat, kde začíná čelo, které se mi nicméně jevilo pěkně tvarované a ve spodní části šťastně zvýrazněné hustým černým obočím a nádhernými zelenými očima. Montalto jich hojně používal, taktéž hlasu, hlubokého a příjemně znějícího, a dlouhých rukou, tak výmluvných a pohyblivých, že budily dojem, jako by každou chvilku měly konečky prstů vyčarovat holubici.

Vyptal jsem se nejprve na zdraví markýzy a k mému velkému překvapení odpověděl Montalto na tuto ryze zdvořilostní otázku dosti dlouhým výkladem, zřejmě aby měl čas bedlivě si mne prohlédnout a učinit si na mne vlastní názor.

"Markýza," pravil, "trpí nervovými obtížemi a taktéž čtvrtodenní zinnicí, která vyvolává ony melancholické a hypochondrické náladu, na něž jsme u ní zvyklí. Její život je samé utrpení, ale také samá úzkost, a nejhorší je strach z nedostatku peněz. Ten ji tolik trýzní, že i kdybychom jí zítra darovali státní poklad Francie i Španělska, neuspokojilo by ji to. Je jako bezedný sud. Bezedné jsou však i její obavy stran zdravotního stavu. Kdyby se jen dala přesvědčit, aby nevěnovala takovou péči každé sebemenší nevolnosti, jistojistě by byla méně churava. Leč na takovou chorobu není léku. Pan markýz z Ancre by ji nejraději prohlásil za šílenou a zavřel do zámku v Caen, avšak tomu já se protivím. Markýza nikterak není bláznivá, je jen nerozumná, zejména ve svých záchvatech zuřivosti. Než i tehdy ji lze zvládnout mírností. Předepsal jsem jí odpočinek, samotu, dietu, ne však přísnou, a zejména jsem požádal, aby uspokojovali její lakotu a ustavičnými dávali drobné dárky, třeba i docela obyčejné, neboť i pouhé obdržení jakéhokoli daru ji dokáže zklidnit."

Jeho řeč mne udivila. Připadla mi zcela náležitá a vůbec ne šarlatánská, jak jsem se obával po La Bargeových zmínkách o "kouzelníkovi". A co bylo ještě podivnější, Montalto dokázal, že jsem se o zdraví markýzy z Ancre začal skutečně

zajímat, ačkoliv dosud zůstávala tato žena zcela stranou mých myšlenek. Zcela upřímně jsem se zeptal:

"Má-li pak markýza již blízko k uzdravení?"

"Na to bych nepřisahal, pane rytíři, avšak cítí se lépe."

To vyřknuv, sepnal Montalto konečky prstů, sklonil hlavu ke straně a pohlédl na mne nezáludným, přátelským a tázavým pohledem. Tehdy jsem mu vyložil, co od něho očekávám.

"Nic snazšího," řekl pouze, nijak se nestaraje, aby své přímlyvě dodal na významu. "Do týdne vám domluvív audienci a dovolíte-li, pane rytíři, přidám několik rad. Při rozmluvě bude třeba postupovat velmi obezřetně. Například hovořit s markýzou mírným a tichým hlasem."

"Proč to?"

"Markýz je k ní tak hrubý a neurvalý, že ona se při prvním zvýšení hlasu stáhne do sebe. Také si ji raději prohlízejte pouze pokradmu a zejména dbejte, abyste jí nepohlédl do očí."

"A proč bych si měl, u všech všudy, takto počínat?" zeptal jsem se ohromeně.

"Markýza" řekl Montalto, "je jako mnohé Italky dobrá katolička, leč hrubě pověřčivá. Vzala si do hlavy, že lidé, kteří si ji upřeně prohlížejí, by ji mohli uřknout, a takové ďábelské uřknutí je podle ní příčinou všech jejích chorob... Tot' důvod, proč žije v ústraní, proč nikdy neopouští své doupě, proč nechce vidět ani živáčka."

"Až na ty, kdo ji přinášejí jehlice," řekl jsem.

"To je ovšem právě případ," opáčil Montalto s křivým úsměvem, "kdy nad strachem vítězí hrabivost. A nebudte překvapen, přijme-li vás s tváří zahalenou do černého závoje. To je její hradba proti pohledům, jež by ji mohly očarovat. Má to však jednu výhodu. Pakliže si během rozhovoru závoj sejme, budete vědět, že je ochotná se s vámi dohodnout. V tom okamžiku rácte zdvojnásobit zdrženlivost svých pohledů."

"Jsem vám povinován tisícerými díky za drahocenné informace, pane."

"K nimž bych dodal ještě toto: jelikož dohoda, o níž usilujete, vám nepřinese zisk, arcit' krom návratu vaší přítelkyně do Francie, nedokážu říci, jaká bude cena jehlice, kterou od vás bude markýza požadovat. Než naladil byste ji velmi příznivě, kdybyste jí hned na začátku audience daroval nějaký drobný, rozkošný předmět, nijak zvlášť cenný, a kdybyste jí rovnou naznačil, že si jej může ponechat, i kdyby se dohoda neuskutečnila."

"Nezapomenu na to," řekl jsem vstávaje. "Ještě jednou vřelý dík za zprostředkování a za vaše cenné rady. Dovolíte-li, ctihodný pane lékaři," dodal jsem, sahaje po měšci, "dovšvědčím vám nyní svůj vděk..."

"Nikterak, nikterak, pane rytíři!" odporoval živě Montalto. "Já jsem již odměněn."

"Jakpak to?" podivil jsem se. "A kým?"

"Přece vámi, pane rytíři. O přímlyvu u markýzy mne již žádali mnozí šlechticové, někteří dokonce velmi vysokého postavení u dvora. Než teprve vy jste se uvolil - či odvážil - přijmout mne ve svém příbytku. Jsem vám za to neskonale vděčen."

Nato se se mnou rozzěhnal, hluboce se mi uklonil a odešel, zůstaviv mne v zasnění nad tolikerou šlechtností, s níž mi laskavě prokázal službu a uhlazeně odmítl mé peníze.

* * *

Nikdy snad věrný služebník nevyčkával audience u vznešené královny s takovou netrpělivostí a obavou, jako jsem čekal já na přijetí u této "nicky", jak ji nazýval náš Jindřich, kterého by bylo ve snu nenapadlo pozvednout ji z postavení komorné do výšin markýzátu a který by si nikdy nebyl pomyslnil, že po jeho smrti regentka, jejíž pravomoci sám předem tolik okleštil, povládně absolutisticky celé zemi, jsouc sama ovládána svou kadeřnicí a zhýralým dobrodruhem, jenž se s ní byl oženil.

Příbytek v Louvru ani přepych mého piccolo salone, pro mne tak nový, mi nestoupily do hlavy. Ba naopak, cítil jsem se ve svém očekávání a ve své nejistotě hrubě nesvůj i při zábavě. Zpočátku jsem odmítl vzít s sebou do Louvru Lojzku, což nebhohou převelmi rozlítostnilo, neboť celým srdcem toužila sdílet střechu s královnou a jejím synem a stát se komornou prvního komořího, neb nadpozemský jas vyzařující z tohoto úřadu by dopadal svým odleskem i na ni až do konce jejích dní. Nakonec jsem se však pro ni rozhodl, uváživ též, co mi otec připomínal, že totiž nemohu věčně jen vyčkávat události, jež se možná ani neuskuteční, a že "vůně pečinky mne nenakrmí." Jelikož jsem však byl dosud velmi mladý a nesmlouvavý, vždy po siestě jsem se cítil provinile vůči paní z Lichtenbergu, jako bych byl nevěrník, ačkoliv se mi od ní prozatím nedostalo ničeho jiného než prázdných snů, kterých jsem měl plnou hlavu. Dokonce ani za předpokladu, že se mi podaří vymoci pro ni povolení k návratu, nemohl jsem si být jist, že obdržím nejvyšší důkaz její lásky, jež byla už měsíce živena jen inkoustem a papírem.

Markýz z Ancre bydlil v nevelkém domě přiléhajícím k Louvru, avšak markýze se dostalo výsady - jak jsem myslím již pověděl, obývat tři průchozí pokoje přímo nad královninými komnatami, do nichž se vystupovalo po malém točitém schodišti. Jejimi třemi pokoji musel projít každý, kdo chtěl místo, úřad, poctu, půdu, a dokonce i církevní obročí; byla to vpravdě velevsatyně. A na rozdíl od slov evangelia snázeť bylo velbloudu skrze ucho jehly projít, nežli chudáku vjíti do jejího království.

V den a hodinu, jež mi určil Montalto, dostavil jsem se ke dveřím naší místokrálovny s La Bargem a Poscancem po boku (z důvodů, jež vysvětlím co nevidět). Vstoupil jsem však sám, uveden Marií Brillovou, která byla jako jediná v tomto hnízdě Francouzka a - La Barge dixit - kuchtila markýze její krmě. Byla to tlustá nemotora nevábneho vzhledu, a i když jsem se prohlásil jménem, nepohnula se z prahu ani o píď, zabraňujíc mi svým mohutným tělem ve vstupu. Pochopil jsem tudíž, že čeká na svůj obolus jako Charón, když měl převézt stíny zemřelých přes podsvětní řeku Styx. Vložil jsem tedy husičce do široké dlaně jeden zlaták, ona ustoupila a já mohl projít. Ocítl jsem se v komůrce, používané dílem co kuchyň, dílem co apatyka, spížírna a vsadím se, že i lázeň, ježto v koutě bylo možno zahlédnout dřevěnou koupací kád'. Nakynutá ženština ukryla můj zlaták mezi svá obrovská prsiska (kam by ani nejhamižnější hrabivec, jakého kdy Bůh stvořil, nechtěl pro něj strčit ruku) a bez jediného slova ukázala prackou zvící lopaty na dveře na druhém konci

komůrky. Zaklepal jsem, dveře se otevřely a zjevila se služebná, kteráž nepředčila-li svou předchůdkyni množstvím podkožního tuku, tedy rozhodně ošklivostí, bylať šilhavá, s nosem zkřiveným v levou stranu a bezzubými ústy. Krasavice ta byla ze země vlašské a podle La Barge se jmenovala Marcela. Ani ona neřekla slůvko, jen mi zahradila dveře, jež otevřela až poté, co dostala svůj obolus. Až později jsem si uvědomil, proč asi se ty dvě Gorgony tolik střehly pronést při vybírání mýtného jedině zrádné slůvko: jistě se obávaly, že jejich velitelka by od nich později požadovala svůj díl jejich jehlic.

Rozhodně alespoň Marcela byla mocna artikulované řeči, neboť když mi ukázala, kam si mohu usednout, řekla mi tichým, chraptivým hlasem, ukazujíc na dveře, které se otvíraly do místnosti, kde jsem se nacházel:

"Markýza spí. Přijme vás tady po tom šlechtici."

Tedy ještě tyto třetí dveře bude mi překonat, než dospěji do svatostánku, kde místní bohyně přijímá suppliky a oběti poutníků. Usedl jsem a krátce pohlédl na neznámého, který měl jít přede mnou.

"Pane," oslovil jsem jej s úklonou, leč nepředstavil jsem se, "jsem vaším služebníkem."

"Služebník, pane," odpověděl, jsem Antonín Allory, pán z la Borderie."

Po výměně zdvořilostí jsme se na dosti dlouhou chvíli odmlčeli, prohlízejíce si nenápadně jeden druhého, zatímco Marcela nám nevěnovala větší pozornost než kusům nábytku a ležérně přetírala okenní tabulky. Její činnost přerušila Marie Brilllová, kdyžž nakoukla dovnitř pootevřenými dveřmi a prstem na ni kývla, aby šla za ní do kuchyně.

Jedva zmizela, upřel na mne Antonín Allory zrak a jal se mne prohlížet s upřeností, jež mi připadala nadmíru drzá.

Nemeškal jsem tedy a oplatil mu stejnou mincí. Po pravdě jsem nebyl nijak nadšen výsledkem svého pozorování:

tuctový hromotluk s brunátným obličejem, v němž se leskly tvrdé, nedůvěřivé oči. Ach, dozajista! Na perlách zdobících kabátec nešetřil, aniž na pérech klobouku či na prstenech, jimiž byly obtěžkány jeho prsty, ani na drahých kamenech, blyštících se na hlavici kordu - o němž pochybuji, že by jej v případě nutnosti dokázal správně použít, tak byl těžký.

Jelikož mne však tlustých nepřestával upřeně pozorovat, tváře se čím dál méně přátelsky, pamětliv otcových rad a chtěje se vyhnout potyčce, kterou jsem cítil ve vzduchu - Bůh ví z jakého důvodu -, odvrátil jsem oči a upřel je na strop. Můj úhybný manévr však přinesl opačný efekt, než jsem doufal, jelikož Allory jej zřejmě považoval za zbabělost. Opřel se rukama o kolena, obrátil ke mně šarlatovou tvář s očima, z nichž sršely blesky, a spustil sice tichým, leč zuřivým hlasem:

"Pane, pokud se správně domnívám, že vaše přítomnost zde má zmařit mé plány, tedy vězte, že se jich nevzdám, i kdybych měl dát hlavu na popravčí špalek. Těch pět statků mi přisoudila královská rada v Louvru při veřejné dražbě. Vše proběhlo dle pravidel. Vydražil jsem osmiletou pachtovní smlouvu na všech pět statků za cenu osmi set osmdesáti šesti tisíc liber a každý darebák, který by mě chtělo můj nájem připravit, dostane kulku do hlavy!"

"Pane," přerušil jsem ho zcela vyveden z míry, "já nevím, o čem mluvíte."

"Láryfáry! Řečičky!" pokračoval, stále potichu, ač hrubě rozezlen. "Co se mi to snažíte namluvit? Mám si snad myslet, že jste nikdy neslyšelo Petru z La Sabliere?"

"Skutečně, neslyšel."

"Ani o tom zlotřilci Giovanninim?" (Vyslovil to jméno hlasem ztišeným do šepotu.)

"To už vůbec ne."

"A vy nevíte, že onen Petr je v této záležitosti pouhá nastrčená osoba, jež propůjčuje své jméno tomu zlotřilci, protože Sully zakázal pronajímat statky Italům?"

"Pane," pronesl jsem s nejsušší zdvořilostí, "jsem rytíř ze Sioraku, první královský komoří. Není mi známo zhola nic o tom, co mi tu mermomocí vykládáte. Neznám ani La Sabliera, ani Giovanniniho. Nevím, zda první jen půjčuje jméno druhému, a už vůbec nechápu pletichy okolo pěti statků."

"Pane můj, mohu-li si dovolit přerušit vaše vyprávění, ani já nic nechápu."

"Vy, spanilá čtenářko?"

"Kde jsou, prosím pěkně, ty statky? Proč jsou tak drahé a proč musely být pronajaty v králově přítomnosti v dražbě a za obrovskou cenu takovému křupanovi?"

"Madame, Allory není křupan, nýbrž finančník. Tyto statky nejsou statky pozemkové, nýbrž finanční, totiž daně, které král dává do nájmu tomuto finančníkovi (nebo jiným) za skutečně velmi vysokou cenu. Je pak na něm, aby se zahojil na chudém lidu zvyšováním daní."

"Jakou výhodu to králi přináší?"

"Dostane penízky hned a nemá starosti s výběrem."

"A co nájemce?"

"Madame, to jste tak naivní? Netušíte snad, jak si takový finančník bude počínat, když získá strašlivou výsadu vybírat daně jménem krále...?"

"Aj, pane, vy mne škádlíte. Nejsem naivní. Vlastně jsem tento způsob pronájmu daní už znala. Nicméně jsem jej poněkud pozapomněla, a proto jsem vám vděčna, že jste mé vědomosti oprášil. V každém případě si myslím, že Allory, ať křupan venkovský či finančník, není valně přitažlivý. Jako všichni ti, kdož po celý život ve dne v noci na peníze myslí, o nich sní, a dokonce ve svém chrápání slyší jejich libý cinkot, ani on nemá v sobě pranic lidského. Leč pokračujte, prosím."

Když jsem byl vyjmenoval (ne bez trochy povýšenosti) svá jména, tituly a hodnost, Alloryho rudá tvář zsinala; vzápětí povstal, přitiskl si širák k hrudi a velkolepým gestem jím před sebou zametl, přestože hrozilo, že poškodí chochol, který jej stál nejméně tisíc zlatých.

"Pane rytíři, milionkrát prosím za odpuštění," pravil.

Znovu usedl, a pokoušeje se ovládnout výraz tváře, pokračoval. "Jste snad, pane, onen Siorac, kterýž jest kmořencem paní z Guise?"

"Toť věru jsem."

"Tedy se vám opětovně omlouvám, milý pane." (Tentokrát vynechal miliony, z čehož bylo zřejmo, že znovu nabytí ztracené duševní rovnováhy.)

Leč za chvíli začal znovu:

"Jsem zdrcen, že jsem vás považoval za spřežence toho florentského raracha, pane, tím spíše, že mám tu čest patřit k přátelům prvorozeného syna vaší kmotřičky. Ano, ano, jen díky vévodovi Karlovi jsem byl představen královně, která mi stran téhle příšerné záležitosti poradila, abych ,to dohodl' s markýzou z Ancre."

Chvíli jsem ho mlčky pozoroval, a uváživ vše logicky, neodpustil jsem si říci mu téměř do ucha:

"Je-li vaším protivníkem Florenťan, nedomníváte se, že právě zde se mu nejspíš dostalo posvěcení obrat vás o vlnu, kterou jste ani nestačil ostříhat?"

Allory na mne pohlédl, jako bych tu právě znovu objevil Ameriku. "Samo sebou!" řekl a zvedl obočí.

"Víte jistě, že klepete na správné dveře?"

"Co jiného bych měl dělat? Jiných dveří není!"

Jelikož jsem uvažovalo jeho odpovědi, shledávaje ji, žel Bohu, až příliš pravdivou, navázal na svá slova s vážným, kazatelským výrazem:

"Mám v životě jednu zásadu, pane, která zní: Co se stalo z moci peněz, z moci peněz může se odestát."

V tom okamžení se z velesvatně ozval tenký, pronikavý zvonek, dlouhý a pánovitý, který mi připomněl zvonění ministranta při mši, nabádající sklonit hlavy. Účinek se dostavil okamžitě. Marcela proběhla naším salonkem, zaťukala na posvátné dveře, otevřela, vstříkla hlavu dovnitř, a obracejíc se k nám, beze slova a bez jakékoliv známky zdvořilosti kývla prstem na Alloryho, aby vstoupil.

Co bylo řečeno za dveřmi, jsem se dozvěděl později přímo od Alloryho. Věda, že jsem napolovic Guise, dal si ten dobrý muž záležet na získání mého přátelství, i když mi zatím nenabídl peníze jako druhdy Karlovi, který je ovšem bez uzardění přijal.

Alloryho rozhovor s markýzou z Ancre byl tak stručný, že mne z toho jímala hrůza. Nabídl místokrálovně třicet tisíc zlatých "na jehlice".

"É derisorio, Signor," utála mu řeč. "Podle mých výpočtů bude váš zisk činit až dvě stě tisíc zlatých."

"Ó ne, zdaleka ne!" zalkal Allory. "Signor," pravila markýza, "dále si nemáme co říci."

Když Allory vyšel ze svatyně, takřka se potácel, zsinálý ponížením a s očima vytřeštěnými. Ani mne neviděl. Kdyby Marcela pevnou rukou neřídila jeho kroky, nedostal by se ke dveřím.

Já pak jsem od té chvíle čekal v největší úzkosti, až na mne přijde řada, nevěda, zda nedopadnu podobně. Naštěstí uběhlo dosti času, než opět zazněl příšerný zvonek, což mi umožnilo trochu se vzpamatovat. Hlavně jsem se snažil vzpomenout všech doporučení Montaltových, jak se chovat k nemocné ženě, kterou by příliš rychlý postup mohl urazit a každý poněkud utkvělý pohled naplnit hrůzou z úrknutí. Zejména tento bod mi dělal starosti, obával jsem se totiž, že s očima ustavičně sklopenými budu vyhlížet úlisně a nakonec ještě vzbudím její nedůvěru. Po zvážení celé obtížné situace jsem dospěl k závěru, že nechci-li působit co licoměrník, nejlépe učiním, budu-li předstírat nesmělost a rozpaky.

Nakonec se zvonek ozval a jeho drnění jakoby splynulo se zrychleným tlukotem mého srdce, když jsem na Marcelinu výzvu vstal a kráčel k osudným dveřím, věru víc mrtvý než živý, neboť v tu chvíli se mi zdálo, že celý život můj i mé Gräfin závisí na tom, co se odehraje v mozku této položené ženy.

Seděla zády k oknu, jehož závěsy byly jen napolo roztaženy, takže i kdyby neměla tvář a celou hlavu skrytou pod černým závojem, byl bych její rysy rozeznával jen s obtížemi.

"Sedněte si," ozval se za mnou Marcellin hlas, aniž dodala jakékoliv "rače", "prosím" nebo "laskavě", ježto zřejmě neviděla důvod, proč se tak zdvořile chovat k prosebníkům, střídajícím se u její mocné velitelky. Pozdravil jsem sedící stín hlubokou úklonou, doprovázenou velmi prchavým pohledem, a usedl do křesla připraveného v uctivé vzdálenosti. Zdálo se mi, pokud mne zrak neklamal, že se pod závojem zabývá čicháním jakéhosi léčebného prostředku, jehož kaťová vůně doléhala až ke mně. Než přísahat bych na to nemohl, poněvadž jsem bojácně, rozpačitě pomrkvával a tvářil se, že bloudím zrakem po stropě, podlaze a po stěnách, aby ani na okamžik neprodlé na její osobě.

Rozhodně bylo na co hledět a nad čím se podívat, neboť kazetový strop byl pomalován mytologickými postavami, na stěnách visely flanderské čalouny a podlaha byla pokryta tureckými koberci, jejichž zářivé barvy i v přítmí lahodily oku. Spatřil jsem nejméně tři páry křesel, potažených karminovým sametem se zlatě protkávanými pruhy. Na stropě visel veliký benátský lustr, přetížený křišťálovými přívěsky. Mezi dvěma ladnými sekretáři z ebenového dřeva, jež byly doslova zavaleny množstvím zlatých, stříbrných a slonovinových drobnůstek, se tyčilo obrovské lože, naprosto neúměrně neduživému tělíčku nocležnice. Vinuté pozlacené sloupky podpíraly baldachýn, zdobený stejně jako podušky, pokrývka a závěsy lůžka drobnoukým zlatým a hedvábným vyšíváním, jež se opakovalo i na záclonách.

Nejvíce mne však udivil velký počet truhel, rozmístěných podél stěn a v obou okenních výklencích. Byly rozměrné, viditelně velmi těžké, zhotovené ze vzácného dřeva, zpevněné železnými obručemi a zdobené ještě stříbrným kováním, navíc každá byla vybavená nejméně třemi zámky, takže kdo by je chtěl otevřít a kochat se poklady skrytými uvnitř, musel by buď vlastnit tři různé klíče, nebo se do nich pustit sekyrou, což bylo vyloučeno, pokud jen naše regentka bude vládnout této zemi. Odpusť mi, čtenáři, tu sekyru, pokud se ti zdá příliš násilnická, leč bylo by jí vskutku třeba, ne sice k roztržštění dřeva a kovu, nýbrž vyděračské kliky, kterou regentka dosadila na vrchol státní moci.

To je tedy, uvažoval jsem, onen pověstný pokoj, který Conciniová už devět let usilovně krášlí plody svého kořistění, obětujíc na to jen nepatrnou část statků, jež jí nepřetržitým proudem tečou do kapes.

Být bohatá jí nestačí. Chce být též obklopena drahocennostmi - zlaťáky, perlami, drahokamy, diamanty -, jež jsou prý nahromaděny v těchto truhlách. Její komnata, toť věru sídlo pohádkového přepychu, jež by mohlo hostit i princeznu

krve královské - kdyby zde nechyběly portréty předků.

Až sem dospěly mé úvahy, když černě zahalená postava sedící přede mnou promluvila a uvrhla mne v úžas nikoliv tím, co řekla, nýbrž silou a barvou svého hlasu. Znělyť mi tolik v uších klepy kolující u dvora o tom, jak krátké má markýza končetiny, jak zakrslé tělo. A jak je neduživá, že bych se věru nenadál v tak křehké schráně tak silného a hlubokého hlasu.

"Nuže, pane," řekla, "co vás ke mně přivádí?"

"Madame," začal jsem a snažil se co nejlépe hrát nesmělého zelenáče, "než vám předložím svou prosbu, chtěl bych vám s vašim laskavým svolením ukázat jednu poměrně vzácnou věcičku, kterou bych vám rád věnoval, najdete-li v ní zalíbení, aniž bych tím chtěl nějak ovlivnit výsledek tohoto slyšení."

"Podívejme se na to," pravil stín s lhostejností, v níž jsem se domníval rozpoznat záchvěv zájmu.

Vylovil jsem tedy z rukávu kabátce krabičku z indického dřeva, odemkl ji miniaturním klíčkem, a vysvobodiv z ní maličkého slona ze slonoviny, povstal jsem a podal jej markýze z Ancre, máje oči pořád uctivě sklopené.

Pod závojem, který jí splýval až na hrud', se objevily ruce - bílé, hubené, nervózní a velmi drobné. Připomněly mi, nevím proč, veverčí tlapičky. Popadly mou "vzácnou věcičku" s takovou chtivostí, že mi ji, řekl bych, spíše vyškubly.

Drobnůstka měla svou historii. Když se můj otec asi před dvaceti lety chystal odjet z Říma po skončení své důvěrné mise (nejednalo se o nic menšího než o zrušení exkomunikace Jindřicha IV. po jeho přestupu ke katolictví), koupil slona od jednoho cestujícího, aby jej daroval na rozloučenou dívce zvané Pasticciera, leč tato překrásná kurtizána, velmi vážená, neb neměla nikdy více než šest milenců najednou, a to věrných a vysoce urozených, mrštila sošku otci na hlavu, zuříc, že se rozhodl ji opustit, aniž k tomu ona dala souhlas. Jelikož otci tu nešťastnou událost dosud připomíná jizva na spánku, zbavil se slona bez váhání. "Měl jsem jí tehdy darovat gazelu, a to bez krabičky," řekl mi. "Právě její roh mne poranil."

Bělostné ručky byly velmi dobře vidět pod černým závojem, chránícím markýzu proti kouzlům, i upřel jsem zrak na ně, abych se nesetkal s markýziným pohledem. Už jen podle toho, jak slonovinovou sošku obracela, jak slůně laskala prsty, poznal jsem, že se jí dárek líbí. Dojem ten se potvrdil, když mi se spěchem takřka dětinským řekla:

"Chtěla bych též krabičku."

"Je samozřejmě vaše, Madame," odpověděl jsem a podal ji markýze.

Okamžitě se jí se stejnou chtivostí zmocnila, ohmatala ji se zjevným gustem, načež uložila slůně dovnitř a uzamkla klíčkem. Poté mi vše zmizelo z očí, nepochybně jsouc ukryto do nějaké kapsy její vyztužené suknice, a markýza, aniž ucedila alespoň větičku „È molto gentile da parte vostra"* neřku-li špitla slovíčko "grazie", přešla rovnou k mým ovečkám, jak říkával mistr Pleticha, nebo spíš k vlně, kterou z nich hodlala pro sebe ostříhat.

"Nuže, pane," opakovala svým mužským hlasem.

Náhle byla zase tvrdá a chladná, jako kdyby se v uplynulých minutách vůbec nic nestalo, a pokračovala:

"Co vás ke mně přivádí?"

Vyložil jsem jí co nejstručněji obsah své žádosti a věru jsem učinil dobře, zvoliv stručnost, neboť tušila, že záležitost je pro ni celkem bezvýznamná, a vyslechla mne, jako by netrpělivě čekala, až se mnou skoncuje.

"Jaký na tom máte zájem," zeptala se, když jsem skončil, "aby se ta dáma vrátila do Francie?"

"Žádný, Madame, ne-li přátelský. Navíc je mou učitelkou německého jazyka."

"Učitelkou jazyka nebo učitelkou lásky?" zeptal se hlas ostrý jako nůž.

Otázka svědčila snad o její bystrozrakosti, nikoliv však o dobrém vychování. Vyvedla mne z míry a já cítil, jak mne polévá nach.

"Paní z Lichtenbergu je pouze mou učitelkou německého jazyka, Madame," odpověděl jsem se sklopenýma očima, avšak uvědomil jsem si, že nach ve tváři mi pro jednu posloužil lépe než vyrovnanost, již jsem se obvykle pyšnil.

"A kolik nabízíte, pane, abyste napomohl jejímu návratu?"

"Pět tisíc zlatých."

"To je málo," řekla.

Než nezačala zvyšovat částku, jak jsem očekával, snad dokonce nad hranici, kterou si stanovila paní z Lichtenbergu, nýbrž se odmlčela a já rovněž, očekávaje její rozhodnutí s tlukoucím srdcem.

"Pane," ozvala se, "jak mi bylo řečeno, těšíte se velké přízni paní z Guise. Každý považuje Její výsost za osobu velmi příjemnou a veselou, avšak, a to není žádná urážka, neboť to prohlašuje i ona sama, v současné době má vévodkyně zoufalý nedostatek hotovosti."

Povytláhl jsem obočí s výrazem nevědomosti, než popravdě jsem obdivoval, jak osoba, která jako markýza z Ancre žije v ústraní svého doupěte, nevytahující odtud paty, může vědět tolik věcí.

"Nicméně," pokračovala, "Její výsost vlastní ještě velmi pěkný kapitál, který je uložen na pětiprocentní úrok v zastavárnách* v Římě a ve Florencii a který jí vynáší roční rentu sto patnáct tisíc zlatých."

"To jsem netušil," řekl jsem, "Její výsost se mnou nikdy nehovoří o penězích."

"Protože na ně nikdy nemyslí," poznamenala markýza s náznakem sarkasmu. "Myslela jsem, že byste možná mohl Její Výsosti vyřídit, že mám zájem od ní kapitál, uložený v oněch zastavárnách, odkoupit, a to za dobrou cenu."

Dal jsem si s odpovědí trochu načas a uvažoval jsem. Vážně jsem pochyboval, že by bylo v kmotřiččině zájmu zbavit se kapitálu, pokud jí tolik vynáší. Než věděl jsem, že činí mnohem hůře, prodávajíc každoročně pozemky a lesy svého panství. Usoudil jsem taktéž, že pakli jí sdělí markýzin úmysl otec, dokáže jí zároveň vysvětlit, jak by pro ni byl podobný obchod škodlivý.

"Madame," řekl jsem, "slibuji vám, že paní z Guise váš návrh vyřídím."

"Skutečně tak učiníte?" zeptala se, neboť vycítila mé váhání.

"Arciť, Madame, slíbil jsem a slib dodržím."

"Dobře," řekla. "Nyní zpět k naší záležitosti. Vaše nabídka je nízká, pane. Leč vzhledem k tomu, že vám zde nekynou žádné finanční zisky, přijímám ji, třebaže je mi k smíchu. Kdypak mi slíbenou jehlici přinesete?"

"Obratem, Madame," řekl jsem. "Mají ji u sebe mí sloužící, kteří čekají přede dveřmi na vaše rozkazy."

"Marcelo," zvolala markýza chvatně a rázně, jako by chtěla naznačit, že pro pouhých pět tisíc zlatých již ztratila času více než dost. "Běž pro služebníky pana rytíře ze Sioraku!"

Vstoupili, či spíše byli do strkání dovnitř Marcelou a Marií Brillovou. Poscanec skrýval pod pláštěm tři pytle, La Barge dva. Sotva složili své břímě na stůl, v jehož středu trůnila váha se dvěma miskami, markýza je pánovitým gestem vykázala z místnosti, což Poscance velmi popudilo. Nehnuv se ani o píď, obrátil se s úklonou na mne:

"Pane rytíři, co mám nyní učinit? Je to váš rozkaz, abych odešel?"

"Baže, milý Poscanče."

"La Barge také?"

"Arcit', La Barge také."

Uklonil se mi, uklonil se rovněž markýze, ale když se Marie Brillová opovážila položit mu dlaň mezi lopatky a postrčit ho k východu, obrátil se k bachraté nemotoře, zamračil se a skrze zuby procedil:

"Dejte si pozor, kmotra, já jsem voják. Jestli vás kapku přistrčím, padnete na zadek přímo do zlatek!"

Zajistiv si takto důstojný a čestný ústup, odkráčel volným krokem v patách s La Barge, který mi v brázdě za ním připadal ještě menší, byť to bylo nesmyslné.

Markýza se v tu chvíli zachovala nečekaně - oběma rukama nadzdvihla závoj a sňala si jej z hlavy za mlčenlivé Marceliny pomoci. Tolik mne překvapilo, že ji náhle vidím s odkrytou tváří, že jsem jí málem pohlédl do očí, než zarazil jsem se ještě včas, ustanoviv se, že s prohlídkou posečekám, až bude zaměstnána počítáním peněz a nevšimne si, že se na ni dívám.

O mincích, které jsem jí přinesl, jsem nic nevěděl. Bassompierre mi je předal v zapečetěných pytlích, jejichž voskové pečeti jsem raději nechal netknuty. Nyní jsem tedy mohl jen doufat, že počet bude správný.

Markýza přepočítala kus po kuse jen obsah prvního pytle. Poté umístila všechny zlaťáky z prvního pytle na jednu misku vah, na druhou vysypala obsah druhého pytle a ubezpečila se, že zatížení je na obou stranách stejné. Tak postupovala i u dalších třech pytlů. Poté nechala odnést váhu, obsah všech pěti pytlů navršila na jednu velikou hromadu a jala se už bez počítání přesunovat všemi prsty jako hráběmi vždy po deseti mincích z jedné hromady na druhou, která se pomalu zvětšovala. Neustala, dokud celá hromada nebyla takto přestěhována.

Nakonec jsem pochopil, že smyslem této činnosti, jež mne ponejprv zaujala, bylo ujistit se, že se mezi zlaťáky nevyloudila ani jedna mince stříbrná, poškozená, neřkuli měděný plíšek. Podle mé mínky mohla si tuto proceduru ušetřit, neboť zlaťáky zářily novotou a falešná mince vyjmala by se mezi nimi co ošklivé káčátko v hejnu labutí.

Právě při této dlouhé, piplavé činnosti se nejvíce projevila hbitost jejích vychrtlých, bílých, hamižných ruček. Tehdy jsem si také mohl markýzu po libosti prohlédnout, aniž bych vzbudil její pozornost, ostatně ani nemrkala, jak byla pohroužena do díla, při němž se jí na tváři rozhostil výraz vrcholné rozkoše.

U dvora i ve městě ji všichni bez výjimky měli za šeredu. Pro vévodkyni z Guise byla "hrubě nepůvabná". Princezna z Conti tvrdila, že na ni "nelze ani pohlédet". Mezi lidem pak se říkalo, že "tak ošklivé stvoření by nikdy nezískalo takový vliv na svou paní, kdyby v tom nebyly čáry a kouzla."

Jistě, žádná velká krásavice to nebyla ani podle mého. Čelo příliš vypouklé, nadočnicové oblouky příliš výrazně vystupující, příliš mohutný nos, pokožka obličje drsná a zrnitá. Nicméně u muže by tyto hrubé rysy pozornost nevyvolaly, takže markýziným neštěstím bylo možná jen to, že se narodila jako žena. Kdo si totiž dobře prohlédl zářící oči a energická ústa, musel uznat, že v její tváři se zračí i síla a důvtip. To byly jistě ty "čáry a kouzla", které opanovaly její velitelku, duchem o tolik chudší.

Chápal jsem dobře, že nemohu markýzu požádat o dovolení odejít, ba ani otevřít ústa, dokud nedokončí, do čeho vkládala celou svou duši. Nakonec by mi jistě začala být dlouhá chvíle, kdybych si při tom prohlížení kopce mincí nepovšiml, že se tak oslepujivě blýskají, protože jsou docela nové, tak čerstvě ražené, že již nesou obraz malého krále. Ze všeho nejdříve jsem pocítil vřelou radost, jako by to po korunovací znamenalo jakési druhé posvěcení jeho vlády. Než po krátkém zamyšlení mne zaplavil stud a smutek. Bylo mi věru hanba, že takovým nízkým, mrzkým způsobem je žádáno od vysoce urozené dámy ze spřátelené země výkupné, aby se jí dostalo povolení k návratu do Paříže, kde bude přitom žít ve vlastním paláci. Co horšího, rozhovor s Allorym mne utvrdil v přesvědčení, že v této zemi nestane se nic, co se nějakým způsobem týká peněz, aby z toho markýza z Ancre nebo její manžel nevybrali svůj desátek. A státnímu pokladu, který měl sloužit nejvyšším státním zájmům, tak přímo před nosem malého krále dnes a denně pouštěla žilou banda zlotřilých dobrodruhů za hloupě shovívavého přihlížení Ludvíkovy vlastní matky. Tyto úvahy uvrhly mne do tak hluboké tísně a melancholie, že ani po návratu domů, jakkoliv mne dosud těšil přepych mého "piccolo salone" (příliš nový, než aby mi již zevšedněl), nedokázal jsem se patřičně radovat z úspěchu mise, na níž mému srdci tolik záleželo. Až nazítří, když mi Montalto ve své dobrotě přinesl propustku, jež měla paní z Lichtenbergu otevřít naše hranice, rozpoutala se v mém nitru vichřice nadšení, jež mne roztrásla jako list.

* * *

Měsíc leden roku šestnáctistého jedenáctého sic nebyl zdaleka tak krutý jako v roce šestnáctistém osmém, kdy zamrzla Seina a hodně Pařížanů pomřelo mrazem a hladem, než ukázal se přece jen dosti drsným na to, aby dřevo na otop hrubě podražilo. V městských přístavištích, nanejvýš nejbližší Louvru na Senovážném nábřeží, byla ke koupi polena, svážená nákladními čluny po proudu Seiny, i shlukovalo se tam valné množství lidu a přiházivalo se, že nějaký nebožák v té tlačnici padl do ledové vody a utonul. Lid proto silně bouřil a stěžoval si na městského soudce, jehož strážníci nedělali nic ani proti šarvátkám, ani na pomoc tonoucím nešťastníkům.

Městský soudce se jmenoval Le Geay a byl to ten samý, který kdysi vyslal komisaře zkontrolovat chléb mistra

Mérilhoua (Tončina manžela); když komisaři shledali, že tovar má pod váhu, dali pekaři na vybranou - zaplatit pokutu, či vysázet peníze na dřevo. Kdyžž pak Mérilhou vysázal peníze na dřevo, pokuta ho stejně neminula. Le Geay zakoupil úřad městského soudce za osmdesát tisíc zlatých a jeho jedinou myšlenkou zdaleka nebylo pečovat o bezpečnost Pařížanů, nýbrž dostat zpět své peníze. Šuškal se, že ročně si přijde na dvacet tisíc zlatých. Když jsem dvanáctého ledna klusal v ledovém větru koňmo přes Nový most, následován La Bargem v sedle španělského koníka, který je sice drobný, než pro chlapce vypadal velký až příliš, zpozoroval jsem na křižovatce s ulicí Dauphinovou značný sběh lidu okolo šibenice. La Barge popojel vpřed, aby nám zjednal průchod, dav se dosti neochotně rozestoupil a já se ocitl takřka tváří v tvář strážím, biřicovi, který jim velel, katovi, jeho pomocníkovi a odsouzenci, jenž se svázanýma rukama a nohama čekal, až mu hodí smyčku na krk. Byl to chlapec stěží patnáctiletý, vychrtlý, s pohledem spíše vyjeveným než bázlivým, jemuž cvakaly zuby víc zimou než strachem, neb mrzlo, až praštělo a on byl oděn v pouhou záplatovanou režnou košili a v cáry, jež kdysi bývaly spodky. Vida jej, přitáhl jsem koni uzdu. Soudní vykonavatel, celý zachumlaný, dočítal právě rozsudek sepsaný sláтанinou jazyka francouzského a latinského, z něhož však jasně vyplývalo, že odsouzenec má být pověšen za hrdlo, dokud mu z toho nevzejde smrt. Nato soudní zřízenec sroloval pergamen a kvapně zmizel, spěchaje do svého pěkně utěsněného bytečku s hořícím ohněm v krbu. Jeho odchod, či spíše úprk, byl doprovázen mručením davu. "Copak ten ptáček provedl?" otázal jsem se. "Tak mladý snad ani nemůže být takový ničema." "Ukradl poleno," stroze mi pravil biřic. "Smrt za jediné poleno!" "Zákon je zákon," odtušil biřic. "Jenže není pro všechny stejný," zvolala jakás kmotra, která mi silně připomínala Mariettu, jsouc podobně kyprá v prsou a stejně hbitě vyřídilky. "A jakpak si ten chudáček měl poleno koupit," pokračovala, "když nemá v kapse ani grošík? Vždyť je tak rozedraný, že zimou už docela zmodral!" "No a co?" mňnil biřic. "To nedochůdče stejně zrálo pro peklo. A tam, kam jde, mu bude teploučko." Žertík rozesmál strážce, zástup však zahučel. "Biřici," zvolal mnich, stojící v davu, "tobě nepřísluší předjímat Boží úradek!" "Správně, ctihodný otče!" vykřikla kmotra. "Pravda je," ozval se kat, který přehazoval provaz přes šibenici, dávaje si k uzoufání na čas, "že z cárů tady toho žebráka valný užitek mít nebudu." Tak ostudnou řeč nikdo neuznal za hodnu odpovědi, byltž kat ve velikém opovržení a zároveň silně obáván. "Pane šlechtici," obrátila se na mne kmotra, "vy, hádám, jste duše slitovná. Když dáte půl zlaťáku biřici a druhou půlku katovi, dovolí biřic katovi toho nebožáka před pověšením zardousit." "A jaká mu z toho vzejde výhoda?" Prostota mé otázky vyvolala u někoho smích, u jiných ušklíbnutí. "Ticho!" vykřikla kmotra. A jak už to bývá, silný hlas měl na dav takový účinek, že skutečně ztichl. "Pane šlechtici," pokračovala směrem ke mně, je vidět, že jste v těchhle věcech dosud nováček. Když chlapce zardousí, chudáček umře hned. Když ho pověsí, bude trvat dvacet minut, než se dostanena onen svět." Vzpomněl jsem si v tom okamžiku, že otec vyprávěl, jak krutá je smrt oběšením. Hodil jsem půl zlaťáku katovi a půl zlaťáku biřicovi, který jej lapil v letu a nechal se slyšet: "Něco takového se mi vůbec nelíbí. Oběšencovo utrpení je součástí trestu." Nicméně strčil půl zlaťáku do kapsy a pokynul katovi. Ten obratem ruky přerazil chlapci vaz a rozdrtil ohryzek. Odsouzenec se zhroutil a byl by spadl na zem, kdyby jej katův pomocník nepodržel, dokud mu kat nenavlékl smyčku na krk. Když jej však vytáhli na šibenici, netápal zoufale nohama ve vzduchu ve snaze najít oporu, neboť již byl unikl z krutého světa lidí. "Ach, jak je mi ho líto!" řekla kmotra a po lících se jí koulely slzy. "Byl tak mladý!" "Taková je spravedlnost!" pravil biřic škrobeně a ctnostně. "Spravedlnost!" vzplála kmotra hněvem. "Taková je spravedlnost leda u pavouků: malé mušky se chytanou, ale velcí čmeláci protřhnou pavučinu jako nic." "A zvláště, když jsou to Taliáni!" ozvalo se z davu. "Co je to za smrdutou, rebelantskou řeč? Kdo to řekl?" rozkřikl se výhrůžně biřic. V odpověď na jeho otázku však započal dav tak zlověstně mručet, že biřic raději zmlkl, obklopil se strážemi a vyklidil pole. V těch časech mrazu a velké bídy krádeže houstly, a proto po Paříži rostly šibenice zločincům pro výstrahu. Otec však říkal, že takové opatření se stejně mine účinkem: když už musí nebožáci volit mezi smrtí oběšením a smrtí hladem a zimou, kdo by raději nevolil možnost první a neloupil chléb a otop, když na rozdíl od druhé možnosti tato smrt nastane až tehdy, nechá-li se poberta chytit? Ovšem porovnav ono klouče s markýzou z Ancre, jak to učinil hlas lidu ve svém hněvu, shledal jsem, že tahle muška byla věru nepatrná a krádež nicotná. Však také mi dlouho znělo v uších zlověstné prasknutí vazu, když katovy tlusté prsty zmáčkly odsouzenci hrdlo. V oněch temných dnech mi svět připadal špatný, přítomnost neradostná a budoucnost nejistá. Ačkoliv se Bassompierre šlechtěně nabídl, že propustku paní z Lichtenbergu sám doveze až do Heidelbergu (což bych já, vázán svými povinnostmi v Louvru, nemohl učinit), aby se po cestě vinou pošty či jízdního posla neztratila, věděl jsem, že cesta, nebo lépe řečeno stěhování mojí Gräfin, jakož i její usídlení v Paříži se neuskuteční dříve než za několik týdnů,

ne-li měsíců. "Ať tak či onak," řekl mi Bassompierre před odjezdem, "zůstává v tom stále jeden háček: nevím, zda falcký regent dovolí paní z Lichtenbergu odejít ze země." Když jsem uslyšel tato slova, pro mne tak strašlivá, málem jsem omdlel.

Bydlil jsem sice v Louvru, leč tato výsada mne nijak neoslňovala, byť mi ji mnozí hrubě záviděli. Často jsem myslil na svůj domov na Rozkvetlém lánu - rodné hnízdo a vlídné útočiště mého dětství a citelněji, než mi bylo milé, jsem postrádal každodenní soužití s otcem, La Suriem a se všemi našimi lidmi, kteří mne všichni měli tak rádi, a já je nejinak. V tomto ohromném Louvru, tak velkolepém, ale tak málo přívětivém, jsem se cítil jako vyhnanec z malého království, jehož princem jsem kdysi býval. A to tím více, že skutečný princ těchto míst se vůči mně dosud nezavil chladu, který mi dal najevo, když jsem mu byl představen nejvyšším komořím. Lámal jsem si příčinami jeho chování hlavu, aniž jsem o nich mohl po celou tu dobu ztratit jediné slůvko s Héroardem, neboť mi ve své zdrženlivosti neumožňoval přiblížit se k němu.

Kupodivu si nevzpomínám přesně, kterého lednového dne vyšlo pro mne znovu slunce, a ještě podivnější je, že jsem si onen den ani nezaznamenal do Rodinné kroniky, ačkoliv by zde měl být zapsán zlatým písmem. Na tu scénu se však pamatuji, jako by se odehrála včera, tak čerstvá je posud v mé paměti.

Toho mrazivého rána bylo v královských pokojích jen málo lidí: pan ze Souvré, Héroard, Bellegarde, Auzeray, hejtman z Vitry a Descloseaux. Malý král dostal k snídani korintské rozinky, máčené v cukru a růžové vodě, několik krajíčků chleba s máslem a bylinkový čaj, neboť po ránu mu nikdy nepodávali víno. Jedl s chutí, mlčky a bylo naň mílo pohledět. Když dojedl, požádal pana z Auzeray o ubrousek, osušil si ústa i ruce, pak se náhle obrátil ke mně a řekl: "Pane ze Sioraku, chtěl byste si prohlédnout mé zbraně?"

"Velmi rád, sire," odpověděl jsem s bušícím srdcem.

Vstal z křesla, obrátil se na Descloseauxe (příslušníka francouzské gardy, jehož měl velmi rád a kterého učinil svým zbrojířem) a kázal mu veselým tónem:

"Tak hopla, Descloseaux! Utíkej nahoru a odemkni mi zbrojní kabinet!"

Descloseaux bral schody po čtyřech, Ludvík svižně vyběhl za ním a já je následoval. Ledva bylo odemčeno, Ludvík mne vzal za ruku, vtáhl dovnitř a zavřel za námi dveře.

Kolem visely na stěnách nebo stály na stojanech všechny druhy sečných, bodných, úderných i palných zbraní, jaké si jen lze představit: některé již zastaralé, jako luky a kuše, jež byly vystaveny pouze na odiv, jiné však zcela nové, výborně udržované a připravené k použití. Zejména palné - pistole, bambitky, hákovnice s doutnákem i křesadlové. Zpozoroval jsem taktéž dvě malá děla včetně kulí.

Ludvík hledil očima i rukama ty krásné zbraně a nemohl se jich nabažít. S podobným nadšením, jak jsem již věděl, je rád rozebíral, aby zjistil, jak fungují, aby je promazal nebo naopak vyčistil, a pak je zase s udivující hbitostí skládal. Bylť ve zbrojářství stejně znamenitý jako ve střelbě.

Rozzářil se, kdykoliv se jich dotkl, nejsa arcit' krvelačný, to ani v nejmenším, leč v takových chvílích se cítil blíže svému otci, vojáku na trůně, v jehož stopách toužil celý život kráčet a pokud možno se nijak neodchýlit od cesty velikána, jehož chtěl být výlučně dědicem, zatímco habsburskou krev své matky, obrazně řečeno, jednou provždy odvrhl.

Shledal jsem, že pokud nevyrostl, přinejmenším ve svém strašlivém hoří vyzrál, obličejík měl méně dětský a počínal si s větší sebejistotou. Byl mlčenlivý a hovořil-li, tedy stručně, avšak zadržoval mnohem méně než kdysi. Jeho tvář byla nehybná, uzavřená, nerozluštitelná, jen velké černé oči měl pořád ve střehu a sluch nastražený; pozorně naslouchal všemu, o čem se kolem něho hovořilo, aniž se však sám hlásil o slovo a něco komentoval, věda dobře, že jeho moc je pouze zdánlivá, byť navenek okázalá, a že mu nezbyvá než čekat, až přijde jeho chvíle, což činil s trpělivostí v jeho věku nezvyklou.

Dobře jsem cítil, že za důvěrným rozhovorem mezi čtyřma očima ve zbrojnici se skrývá nějaký záměr, stejně jako měl svůj smysl chlad, který mi dosud dával najevo, zatímco mne v skrytu posuzoval a ohledával neviditelnými tykadly. Byl jsem si jist, že své rozhodnutí o mé osobě, pokud nějaké učinil, mi dá najevo nepřímou, nikoliv slovy, neboť jeho nedůvěra k řeči byla veliká. Jednou řekl svému vychovateli: "Víte, pane ze Souvré, že nejsem žádný mluvka?"

"Tady je moje blainvillka," řekl a sejmul ze stěny křesadlovou hákovnici. "Říkám jí tak, protože jsem ji dostal od pana z Blainville. A tuhle, tu mám ze všech nejradši, protože je přesná a nese daleko: to je ,velká vitryovka'."

"Proč ,velká', sire?" troufl jsem si.

"Protože Vitry mi daroval dvě a tohle je ta větší z nich."

Zatímco hovořil, stačil jsem si povšimnout, že má také sbírku menších zbraní, všemožných pistolí včetně jezdeckých, taktéž "petrinály".* Věda, že se vyzná ve zbrojářství, otázal jsem se ho, zda se "petrinál" ještě užívá.

"To je malá hákovnice, která střílí od prsou, ne od ramene. Ta není dost přesná. V bitvách už ji moc nepoužíváme."

Najednou se usmál, chytil mne pod paži a se šibalským výrazem mne zavedl ke střelným zbraním, lukům a kuším.

"Když jsem byl menší, nechtěli mi dát palné zbraně, takže jsem hodně střílel tady z těch. A nejradši ze všech kuší jsem měl tuhleto..."

Sňal ji ze stěny a vložil mi ji do rukou. Teprve nyní jsem poznal kuši, kterou jsem mu daroval před třemi lety v zahradách Saint-Germain-en-Laye, když jsme si spolu hráli a já jej považoval za syna hejtmana z Mansanu, tehdy velitele zámecké gardy.

"Je to krásná zbraň," řekl, když mi ji bral z rukou, "a spolehlivá. Říkám jí ,siorakovka'."

"Na tu se můžete vždy spolehnout, sire. To mi věřte!" řekl jsem, zrudlý štěstím.

"Věřím," odpověděl prostě, vraceje zbraň na místo.

Pak se ke mně otočil a přiblíživ svou hlavu k mé, zašeptal: "Vzpomínám, kterak otec říkával, že pan ze Sully je moc dobrý služebník. Co si o tom myslíte?"

"Sire," odvětil jsem překvapeně, "váš královský otec se nemýlil. Podle toho, co říkal zase můj otec, spravoval pan ze

Sully znamenitě finance tohoto království."

Ludvík naslouchal s těkajícími zraky, jako by mou odpověď ani nevnímal. Nepochybně ji však slyšel, neboť se mne polohlasem ze ptal s výrazem navenek lhostejným:

"A co dělal ještě?"

"Stavěl a opravoval po celé Francii silnice a mosty. Jakožto vrchní velitel dělostřelectva shromáždil velkolepý arzenál." Opět se zdálo, že ani neslyší. Pohlédl na hodinky, které měl zavěšené na krku, a chvatně, rázně pravil:

"Prohlídka je skončena. Teď musím studovat."

Předešel mne rychlým krokem, vyběhl ze zbrojnice, kývl na Descloseauxe, aby za mnou zamkl dveře, seběhl zpět do svých pokojů a usedl ke stolku, kde naň čekaly knihy. Měl lekci matematiky a zdálo se mi, že je pozorný.

Zůstal jsem stát jako všichni přítomní a místo vedle Héroarda jsem si stoupl dozadu k Vitrymu. Mladý Vitry byl stejně jako jeho otec, který tak dobře sloužil našemu Jindřichovi, dokud ještě žil, hejtmánem stráží a stejně jako on měl neotesané způsoby a smělou povahu, neboť neváhal vpadnout do státního vězení a osvobodit svého vojáka, o jehož nevině byl přesvědčen. Pošeptal jsem mu do ucha: "Viděl jsem vaši velkou vitryovku. Je to krásná zbraň." - "Arciť," přisvědčil spokojeně. "A nejlepší na ní je to, že král s ní umí zacházet." Pak ale zmlkl, protože pan ze Souvré cosi zaslechl a stihl jej nesouhlasným pohledem.

Já pak jsem dumal, proč mi Ludvík kladl otázky o Sullym, musel přece vědět, že tento velký muž ve službách státu je vrchním finančním správcem, vrchním cestmistrem* a vrchním velitelem dělostřelectva. Ale možná, že kromě těchto skutečností se ode mne snažil vyzvědět, v jaké vážnosti jej má můj otec, který byl stejně jako Sully jedním z nejvěrnějších druhů nebožtíka krále.

Královy zvláštní otázky mi přesto trochu působily starosti, které však byly po několika minutách vyřešeny, neboť po skončení lekce Ludvík vstal, poděkoval učiteli, urovnal knihy a obrátil se na pana ze Souvré slovy:

"Pan ze Sully byl odvolán z financí?"

Zůstal jsem jak opáčen: o této pohromě jsem dosud neměl ponětí. Vzdor tomu, že Ludvíka drželi v ústraní jeho komnat, ba takřka v tajnosti, byl lépe informován než já.

"Ano, sire," přitakal Souvré, zjevně překvapen stejně jako já, že jeho svěřenec se o novině dozvěděl tak rychle.

Přesto se však neodvažoval zeptat se ho, od koho tu zprávu má, neboť pan ze Souvré věděl až příliš dobře, že král své zdroje nikdy neprozrazuje.

"Proč?" zvolal Ludvík, tváře se udiveně.

Pan ze Souvré vyhlížel nesvůj. Byl to velký, tlustý muž, spíš malicherný než zlý, spíš pobožnůstkář než zbožný, spíš omezený než opravdu hloupý, jenž bazíroval na etiketě, avšak nikdy nedohlédl dál než na špičku svého rozplesklého nosu. Z toho, co se odehrávalo v duši jeho svěřence, rozuměl jen máločemu. Slepě opakoval královně vše, co od něho slyšel, královna pak nechápala o nic více a zasahovala často přísně a nevhodně.

Ludvík panu ze Souvré zazlíval, že má neomezenou moc nad ním, nad jeho lidmi a nad denním rozvrhem. Proto často šprýmoval na jeho účet, někdy pravda dosti jízlivě, aby prorazil vychovatelovu hroší kůži. Souvré se vždy rozhněval a hrozil, že bude jeho drzé řeči žalovat královně. Splnění hrozby by pro Ludvíka znamenalo výprask metlou, raději se tudíž kál. Poprosil vždy Souvrého za odpuštění, někdy dokonce na kolenou, a Souvré, v jádře dobrák, mu slíbil mlčení. Tentokrát byl Souvré na rozpacích zejména proto, že zdánlivě naivní Ludvíkovo "proč" bylo samo o sobě již kritikou regentčiny vlády.

"Sire," řekl, "já neznám důvody, jež vedly k odvolání pana ze Sully. Než královna tak neučinila bez příčiny. Učinila tak, jak je jejím zvykem, po vážném zamyšlení."

Přišlo mi na mysl, že argument o neomylnosti matčina počínání je nejméně vhodný k tomu, aby Ludvíka přesvědčil. Ludvík věděl, že královna je pouhou loutkou v rukou Conciniho a jeho choti. Vždyť i on sám, jednalo-li se o něco, na čem mu velmi záleželo, například vymocí milost pro nešťastníci, jež byla neprávem odsouzena za zavraždění dítěte, obracel se na markýzu z Ancre, aby regentku obměkčila...

Jelikož Ludvík dál upíral své krásné černé oči na pana ze Souvré, neodpovídaje ani á ani bé, v zamlžené mozkovně vychovatelově nakonec přece jen svítl, či alespoň bliklo: vytušil, že zřejmě svého svěřence příliš nepřesvědčil.

Pokusil se tedy znovu:

"Zarmoutil vás odchod pana ze Sully?"

"Ano," odpověděl král.

Otočil se k Souvrému zády a šel si hrát do galerie: budoval z malých cihlíček miniaturní dům, kteroužto zábavu mu pan ze Souvré vytýkal, považuje ji za dětinskou.

Pan ze Souvré hýčkal jednu velkou touhu. Až Ludvík dosáhne plnoletosti a on bude osvobozen od funkce vychovatele, doufal, že bude jmenován maršálem Francie, což mu regentka jednou napolo přislíbila.

Večer toho dne, kdy Ludvík projevil zármutek nad odchodem pana ze Sully, převyprávěl pan ze Souvré věrně regentce rozhovor, který při té příležitosti se svým svěřencem vedl. Poté s úsměvem vyprávěl, jak si král staví v galerii domeček. Závěrem se dotázal, zda regentka považuje za nezbytné, aby se k případu pana ze Sully s Ludvíkem ještě vrátil.

"Non mi sembra necessario," řekla pohrdavě královna. "É una bambinata."*

KAPITOLA PÁTÁ

Když se otec dozvěděl, že náš starý přítel Petr z Hvězdy nedávno vážně ochuravěl, nechal mu po poslíčkovi doručit lístek se vzkazem, že by jej velice rád pozval na oběd, jakmile jen mu to dovolí zdraví, a slíbil zároveň, že pro něj pošle náš kočár, který jej taktéž doveze zpět, takže mu z toho nevzejde žádná únava.

Když pak jsme jej spatřili u nás na nádvoří sestupovat ze stupátka, hrubě jsme se ulekli, jak se změnil, chůzi měl nejistou, tváře propadlé, pleť zsinanou a oko, kdysi tak bystře hledící, zahalené smutkem.

Jedl jak ptáče, vyprávěje nám dopodrobna, jaké strasti mu bylo zakusit.

"Ach, přátelé dobří!" zvolal. "Minulého měsíce mi bylo vytrpět devadesáte ran pekelných. Krom silné horkosti, která mne sklátila jako první, jsem byl potrefen ukrutnou běhalkou, A jako by to nestačilo, zapálila se mi zlatá žíla a sužovala mne nesnesitelná zástava močení. Ledva se mi konečně po několika týdnech začalo dařit lépe, ba vstával jsem už a přecházel po přibytku, doufaje, že je konec mým mukám, vyrazila se mi hlíza tady uprostřed zad."

"Hlíza? Ale nesmysl!" vzkřikl otec. "Kdybyste byl měl hlízu, byl by to mor, drahý příteli, a nebyl byste již mezi námi, abyste nám o tom mohl vypravovat. Byl to nanejvýš nežit či vřed!"

"Jmenujte si tu věc, jak chcete," řekl Petr z Hvězdy, "pravda je, že byla velká, zapálená a že jsem byl tři týdny v rukou lazebníka, než se vyhojila."

"Který lazebník to byl?" tázal se otec podezíravě.

"Riolant."

"Ach, to jste mne uklidnil. Ten alespoň neřeže, kde nemá, a jak se mu zamane!"

"Ve skutečnosti mne neřezal vůbec," pokračoval Hvězda, "ačkoliv jsem jej původně o to žádal, jsa zkrúšen bolestmi. Nu, nakonec jsem se vylízl i z nežitu a jistý dobrý mnich, jenž mne navštívil, mi poskytl útěchu v mém neštěstí, ujistiv mne, že všechny ty rány mi posílá Bůh a jsou to vlastně skryté projevy milosrdenství, jimiž mi Pán již dopředu dává najevo, že patřím mezi jeho vyvolené."

Otec pozdvihl obočí a pravil pochybovačně:

"Inu, příteli, jestliže vám ta myšlenka pomohla, tedy zřejmě právě takovou útěchu jste potřeboval..."

Já byl tou dobou již hrubě netrpěliv, aby rozhovor nabral jiný směr, neboť všechny ty podrobnosti, nadto u tabule, nebyly mi nikterak příjemny, třebaže Hvězda jen proto je líčil, an věděl, že otec je lékař a může mu poradit. Je pravda, že v osmnácti letech, kdy tělesná schránka se ještě skví novotou a krev prudce pádí v žilách, těžko je člověku cítit co jiného než křesťanský soucit při pohledu na tělo, jež se nám účinky stáří rozpadá před očima.

"Vážený pane," začal jsem, dílem ze zvědavosti, dílem abych změnil téma, "je cos nového s oním finančníkem, kterému královská rada přisoudila v dražbě patero daňových okrsků, než hned poté bylo ně připraven ve prospěch jistého Itala?"

"S Allorym? Nešťastník rozhlašuje, že se stal obětí bezpráví, a odvolal se k účetnímu dvoru. Potrvá to, ale jelikož zákon byl zjevně porušen a stala se mu újma, účetní dvůr vydá rozhodnutí v jeho prospěch."

"To je tedy dobré!" řekl jsem.

"To je tedy špatné," opáčil Hvězda krče rameny, "rozhodnutí nebude k ničemu, neboť královna, jak již učinila i dříve, pošle účetnímu dvoru královský list, aby tento již bez dalšího prodlévání zaregistroval Italův pronájem, a účetní dvůr uposlechne. Mladý příteli, v tomhle království už zákon neexistuje! Tak tak, že vůbec zůstává nějaký stát..."

"Pane z Hvězdy!" zarazil jej otec, "zacházíte příliš daleko!"

"Ani v nejmenším!" Hvězdovi se vracelo jeho někdejší zaujetí.

"Chcete důkaz, jenž je tisíckrát skandálnější než Alloryho případ? Leč možná," a tady přešel do latiny, "nutno posečkat, až služebník opustí síň?"

"Tenhle mlčí jako hrob," řekl otec, zatímco Franc předkládal krmě. "Je tak věrný svému pánovi, že kdyby snad jeho ucho náhodou zaslechlo cos důvěrného, jeho paměť by to hbitě zapomněla."

"Nuže, přáteli," začal Hvězda, "jak je vám známo, nejvyšší předseda soudního dvora si přeje odejít do ústraní."

"Jakže!" zvolal otec. "Achilles Du Harlay! Zahrabat se na venkově! Člověk jeho ražení a jeho energie!"

"Už zdaleka není, kým býval," pravil Hvězda, potřásaje smutně hlavou. "Zrak mu slábne, sluch se zhoršuje, dna jej sužuje a trápí. Je z něho starý podagrista. Zkrátka královna souhlasí, aby prodal svůj úřad, ale pod podmínkou, že ten, kdo by jej koupil, musí získat její souhlas."

"Kolik požaduje předseda Du Harlay?"

"Tři sta tisíc zlatých."

"U d'asa!" vyvalil otec oči. "Je to, pravda, úřad nejvyššího předsedy soudního dvora. Ale přece jen! Tři sta tisíc zlatých! Taková částka! A našli se zájemci?"

"Příteli," usmál se Hvězda, a záblesk úsměvu na okamžik omladil jeho scvrklou tvář, "jako byste zapomněl, že na rozdíl od šlechty vlastní někteří příslušníci třetího stavu obrovské majetky..."

"Spravedlivou to odměnu za jejich usilovnou práci a rozumné nakládání s penězi!" zdůraznil otec, který se v těchto věcech cítil blíže taláru než meči."

"A pokud jde o zájemce," pokračoval Hvězda, "jsou hned tři."

"Tři! Dobré nebe! Kteří to jsou?"

"Předseda De Thou..."

"De Thou? Autor Světových dějin?" vmísil se La Surie, chtěje naznačit, že tu velkolepou knihu četl, a to nikoliv bez obtíží, jestli celá psána v jazyce latinském.

"Iipse,"* řekl Hvězda. "Je to slavný muž, jak vidíte."

"Jenže," řekl jsem, "být autorem knihy není v tomhle případě dobré doporučení, poněvadž ji papež dal na index."

"A pročpak?" chtěl vědět La Surie, vždy lačný poučení.

"Protože," odpověděl otec, "je příliš nakloněna galikánům a nedostatečně odsuzuje protestanty. Ale prosím," obrátil se znovu na Hvězdu, "pokračujte, přáteli!"

"Druhým zájemcem je předseda Jambeville. A třetím pan z Verdunu."

"To bude mít královna nelehkou úlohu, koho z nich zvolit," poznamenal otec, "tím spíše, že každý z těch tří má jistě v její blízkosti mocné přímluvce."

"Pana De Thoua," řekl Hvězda, "doporučuje jeho vzdělanost, jeho ctnosti, jeho nezištnost a pověst spravedlivého muže."

"Tak to je ztracen!" pravil otec.

Rozesmáli jsme se.

"Jambeville," pokračoval poté Hvězda, "má silnou podporu v markýzovi z Ancre, neb je jedním z jeho nejvěrnějších patolízalů"

"Má tedy jisté šance!"

"Jenomže pan z Verdunu má podporu otce Cottona a jezuitů..."

"Ach, tak! Ten je tedy chován v bavlne, jak napovídá jméno protektora,"** zvolal otec. "Inu, tím se vše mění! Tedy i Verdun má šanci..."

"Avšak, pane z Hvězdy," ozval se poznovu La Surie, "kdože to vlastně je, ten pan z Verdunu?"

"Pochází z Toulouse. Říká se, že je jak větrný mlýn, který mele, jen když vítr marnivosti zaduje do lopatek jeho ctižádosti..."

"Ó, pane z Hvězdy," prohlásil La Surie a já si nebyl jist, zda se neposmívá, "jak libá slova! Toť sama poezie!"

"Zkrátka a dobře," přerušil jej otec, "co učinila královna, když musela volit mezi De Thouem, Jambevillem a Verdunem?"

"To byste neuhodli."

"Vsadil bych si, kdybych byl hráč," řekl La Surie.

"Nevsázejte, přáteli!" varoval jej Hvězda. "Prohrál byste! To, co učinila královna, se vymyká vší představivosti!"

"Co tedy učinila?" naléhal otec.

"Představte si nepředstavitelné! Ale to nejhorší nepředstavitelné!"

"Nuže?"

"Napsala papeži žádost o radu, koho má zvolit: pana De Thoua, Jambevillu nebo Verduna!"

Pohlédli jsme na sebe, otec, La Surie a já, s otevřenými ústy, a chvíli ze sebe nikdo nedokázal vypravit ani hlásku.

"Pane Bože!" vykřikl otec, když se trochu vzpamatoval. "Mám věřit vlastním uším? Královna francouzská se ptá papeže, kdo má být nejvyšším předsedou soudního dvora! A co na to vlastně soudní dvůr?"

"Zuří! O to více, že nemůže zuřit otevřeně! Je vzteky bez sebe! V paláci všichni polohlasně mručí. Slyšel to kdy svět, aby ve Francii zasahoval do volby předsedy soudního dvora papež? To už mu rovnou mohou předat žezlo a symbolické rámě spravedlnosti, které dali při obřadu pomazání Ludvíkovi! Et caetera, et caetera..."

"A jaká byla papežova odpověď?"

"Přímochará i rafinovaná. Tady je. Jedná se po pořádku o pány De Thoua, Jambevillu a Verduna. „Il primo," napsal papež, „haeretico, il secundo, cattivo, il terzo, non cognosco.""*

"Než kde je ta rafinovanost?"

"Papež vylučuje De Thoua jakožto kacíře, Jambevillu jakožto lotra. Zbývá tedy jenom Verdun, Svatý otec se však

střehne ho navrhnout pod záminkou, že „jej nezná“.

"Což to není pravda?"

"Aby to byla pravda, museli bychom připustit, že jej jezuité neinformovali o svém favoritovi."

"Jakoupak má pro papeže výhodu předstírat, že jej nezná?"

"Nemusí se doporučením Verduna kompromitovat, stačí, když vyloučí oba zbývající."

"Takže královna zvolila Verduna?" zeptal se otec s povzdechem.

"Koho jiného...?"

"Verdun vlastnil těch tři sta tisíc zlatých, které potřeboval?"

"Nikterak, než kdekdo spěchal, aby mu půjčil - o to se postarali jezuité."

* * *

Cesta na oběd k nám na Rozkvetlý lán byla pro Petra z Hvězdy poslední vyjížděkou. Zemřel několik týdnů nato, a třebaže nás to nemělo překvapit vzhledem k tomu, v jakém stavu jsme jej posledně viděli, jeho rychlý konec nás zaskočil a převelice zarmoutil. Jakkoliv byl jako každý vzdělaný a mohovitý příslušník městského stavu pro sebe kdysi zakoupil úřad nejvyššího dvevníka, který zase prodal, když odcházel do ústraní, prohlašoval se Hvězda při každé příležitosti za odpůrce prodejnosti úřadů. Při onom posledním obědě se nejednou vyslovil proti "ohavnému kupčení" s úřady, zejména soudními, jež se ve Francii rozmohlo. "Neboť prodávat spravedlnost," rozhořčoval se tehdy, "prodávat spravedlnost, nejsvětější to věc na světě, to je jako prodávat republiku, prodávat krev poddaných, prodávat zákon..." V souvislosti s jeho úmrtím připomněli jsme si na Rozkvetlém lánu znovu královnino skandální jednání s papežem a otec vyslovil mínění, že královna se jednak vůbec necítí Francouzskou, navíc však nemá, bohužel, ani co by se za nehet vešlo obyčejného zdravého rozumu.

"Věc je jasná," řekl. "Všechny ty přehnané projevy přízně, přísíci neustále na hlavy Končina a Končínice, ji odcizily lidu. Velmožové ji zazlívají, že v jejich prospěch nikdy nehne ani malíčkem. A teď si proti sobě popudí i soudní dvůr, o němž ve své nevědomosti určitě ani netuší, že je skrz naskrz prodehnut galikanismem a dosud nikdy nestrpěl jakýkoliv papežův zásah do francouzských záležitostí."

"Znamená to snad," zeptal se La Surie, "že soudní dvůr při svém galikanismu chová též sympatie k hugenotům?"

"To věru nikoliv. Ovšem k jezuitům rovněž ne."

"A pan z Hvězdy?"

"Ach, to je něco jiného! Hvězda balancoval na samém okraji propasti kalvinismu, leč nikdy do ní nespadl. Až na toto pokušení byl vzorným příkladem příslušníka třetího stavu, muže taláru a pravého Pařížana."

"Proč pravého Pařížana?" podivil jsem se.

"Jakožto pravý Pařížan projevoval za svého života velikou kritičnost vůči všem a vůči všemu, než zároveň byl velice omezený a lehkověrný. Nic podivuhodného se v našem království neudálo - desetinohé tele, čarodějník, žena posedlá ďáblem či zázrak, jako byl ten „smoční“, čemu by nevěřil zrovna tak slepě jako Marietta. Ubohý přítel! Tolik vědomosti a tolik naivity! Doufáme, že tam, kde nyní přebývá, jej ony skryté projevy milosrdenství, jichž se mu dostávalo v podobě tělesných útrap, nezklamaly..."

Nazítí byla neděle. Šel jsem na mši do chrámu Matky Boží, kde jsem vyslechl kázání pana z Luconu,* kterýžto mladý, švihácky vyhlížející prelát mne okouznil jak svými způsoby, upomínajícími na urozeného šlechtice, tak jasnou, přesně cílenou výmluvností.

Po mši jsem se u východu z katedrály shledal se svou kobyolkou a berberským koníkem, které tu sřezil La Barge, vystavující na odív mohutnou pistoli za opaskem, aby odradil zloděje koní, pak jsem doklusal do cípu ostrova a přes Nový most dospěl až ke křižovatce, kde jsem onehdy viděl, kterak pověsili chlapce za krádež polena.

Byla neděle a lelkující Pařížané zaplavili v tom teplém, slunečném dopoledni ulice. Já sám, nemaje jiného cíle než kratochvilnou projížďku, jsem z výše své kobylinky házel očima hned sem, hned tam na odhalené výstřihy vyparáděných dívků, které spěchaly ve svátečním šatě do kostela nebo se odtamtud vracely. Krom toho jsem měl upřímně rád Nový most i ulici Dauphinovu, jak si čtenář vzpomene, protože most postavil náš Jindřich a on také nechal v místech, kde mívali augustiniáni zahradu, prorazit ulici, aby tvořila mostu pokračování a vedla rovnou k městské bráně Buciské. Všechno v téhle ulici jen svítilo, nové domy, stavěné z kamene a z cihel v umné harmonii, skleněné okenní tabule, čerstvě natřené okenice i dokonale provedená dlažba.

Ačkoliv jsem nemířil nikam, nevím, jaký anděl strážný či spíše jaká dobrá víla vedla mou kobytku, již jsem nechal popuštěné otěže, aby mne dovezla přímo do Bourbonské ulice před palác paní z Lichtenbergu. Od ulice jej oddělovaly vysoké zdi, ale když jsem pozvedl oči, ke svému úžasu jsem zpozoroval, že jsou otevřeny nejen vnější okenice, nýbrž i skleněná okna. Srdce se mi divoce rozbušilo, napůl z radosti, napůl úlekem. Neodvažoval jsem se věřit, že je skutečně zde, neboť jsem dosud nedostal od Bassompiera ani slůvko, ačkoliv do Heidelbergu odcestoval už před drahnou dobou. Leč nebyla-li to má Gräfin, kdo mohl mít takovou drzost, aby zaujal její místo a ještě otevřel okna světu dokořán?

Ihned jsem seskočil z koně, hodil otěže La Bargeovi, popadl u branky klepátko ve tvaru beránka, nabízejícího se mé ruce k polaskání, a jal se jím bušit do dveří tak dlouho, dokud se konečně neozvaly těžké, šouravé kroky. Špehýrka se otevřela a zpoza mřížky na mne patřilo podezíravé oko.

"Wer ist da?" pronesl hrubý hlas.

"Ich bin Peter von Siorac, und ich möchte Herrn von Beck sprechen." "Also, ein Moment bitte, mein Herr."*

Rozhovor v německém jazyce mne uklidnil v tom smyslu, že přítomnost nocležníků je oprávněná, a podle poněkud vratké logiky všech doufajících jsem si říkal, že je-li zde majordomus, musí zde být i jeho velitelka, tudíž jsem teď šilený netrpělivostí čekal, až mi to bude potvrzeno. Von Beck mi s obvyklou zdvořilostí otevřel branku dokořán, ale mému srdci ji před nosem přibouchl:

"Nein, die Gräfin ist noch nicht angekommen."** Přijede, jenže kdy, to neví. On sám přijel jen s několika lokaji vyvětrat a uklidit, aby bylo vše připraveno.

Zvláštní, nikdy mne tak netěšilo patřit na oblé břichy a oválné, převyslé líce pana von Becka. Byl bych se mu vrhl kolem krku. Ve své korektní zdvořilosti musel shledávat mou vřelost přílišnou, ba nevhodnou. Aniž polevil v dokonalé zdvořilosti, poněkud se zakabonil. V návalu úzkosti jsem se proto zeptal: ví alespoň jistě, že Gräfin opravdu přijede? Čím více jsem se však pídil po ujištěních, tím méně se mi jich dostávalo. Er sei hier, říkal, um die Ankunft seiner Herrin vorzubereiten, aber natürlich könne er nicht schwören, ob sie eigentlich kommen würde.***

Ono "natürlich" mi proklálo srdce a začal jsem hořce litovat, že jsem vůbec von Becka zahrnul tolika otázkami, neboť jeho poslední odpověď mne uvrhla v pochybnosti.

Konečně jsem našel tolik rozumu, abych výslech ukončil, poděkoval von Beckovi a skočil do sedla. Celou cestu do Louvru jsem se mořil úvahami, hluchý k tomu, co mi říkal La Barge, který klusal vedle mne, a zcela již slepý k podívané na ulicích.

Přitom jsem jasně chápal, jak je mé znepokojení nesmyslné. Kdyby paní z Lichtenbergu byla pouhou přítelkyní, její návrat by mne potěšil, leč nevyvedl z míry, skutečnost, že její majordomus již přijel, aby pro ni připravil příbytek, by mne vůbec nenechala na pochybách, že ji vbrzku znovu uvidím. Z toho plynulo, že ono bušení krve v hlavě a chvění v útrokách bylo způsobeno jen a jen mou šílenou touhou po ní. Chápal jsem to sice zcela jasně, leč běda, proti veškerému očekávání mé skvělé rozkrytí příčiny úzkosti, jež mne sužovala, úzkost samu nikterak neumenšilo.

Snad že jsem byl zcela pohroužen do zmatků svého nitra, hrubě mne překvapilo, když vstoupiv v Louvru do královských komnat, uslyšel jsem velký křik a kvílení. Příčinu takového nářku jsem zprvu netušil, ale když jsem se prodral hradbou postávajících šlechticů, spatřil jsem malého krále, jak k sobě zoufale tiskne jakéhosi chlapce podobného vzrůstu. Jeho tvář jsem zprvu neviděl, měl ji zabofenu do Ludvíkova ramene, jak se snažil utlumit své vzlyky.

Král pak byl zcela bez sebe, naprosto neschopen ovládnout své city. Slzy jako hrachy se mu nezadržitelně koulely po tvářích a otevřená ústa, z nichž vycházel křik, vzdechy a nářek, se obdélníkovitě křivila ve výrazu, jaký vidáme na tragických maskách řeckého divadla a který pro mne byl vždy symbolem veškeré bolesti světa.

Dvojici obklopovali Souvré, Héroard, Despréaux, Bellegarde, Auzeray, Vitry, Praslin a mnozí další. Stáli jako zkamenělí. Jedinou známkou života v jejich tvářích byly oči, jež všichni upírali na Ludvíka a jeho přítele a v nichž se zračil úžas nad hloubkou dětského žalu.

V jednom okamžiku druhý chlapec zdvihl hlavu z králova ramene, bezpochyby proto, aby popadl dech. Tu jsem viděl, že Ludvíka o půl hlavy převyšuje, a poznal jsem jeho nevlastního bratra rytíře z Vendôme.

Rytíř, kterému bylo tehdy třináct let, o tři více než Ludvíkovi, byl plodem lásky Jindřicha IV. a krásné Gabriely z Estrées. Jeho otec jej uznal za vlastního a prohlásil synem Francie. Chlapec pak jen potvrzoval pravdivost rčení, že děti lásky jsou tělesně více obdařeny než ostatní. Mimo jiné přitahoval všechna srdce vzácnou přívětivostí.

I stalo se, že malý král pocítil k nevlastnímu bratříčkovi zcela výjimečné přátelství, na něž rytíř odpověděl stejně vřele. Nuže, osmačtyřicet hodin před srdcervoucím výjevem, jehož svědkem jsem se stal, vyslechl jsem od La Barge, velkého znalce a hlasatele všech zpráv, jimiž se Louvre jen hemžil, že rytíř z Vendôme, prohlášen, jak bylo tehdy zvykem, ve třinácti letech za plnoletého, bude bez meškání vypraven na Maltu. Ještě v předvečer této neděle Ludvík využil chvíle, kdy jsme byli o samotě ve zbrojnici, a zeptal se mne, kde je Malta, což znamenalo, že jistě o takovém plánu cosi zaslechl, než nebyl si dosud jist, co to vlastně znamená.

Vyložil jsem tedy Jeho Veličenstvu, že se jedná o ostrov ležící jižně od Sicílie, kde sídlí slavný napůl rytířský, napůl církevní řád, který si vzal za úkol bránit úzinu mezi Sicílií a Tuniskem proti bezvěrcům. Ostrov je znamenitě opatřen pevnostmi, děly a koráby a rytíři maltéžského řádu, kteříž ponejvíce vedou nebezpečný život na moři, ustavičně odrážejí za cenu velkých ztrát a nezměrného úsilí útoky Tatarů Turků, dychtících přistát u břehů křesťanského světa. "Zkrátka, sire, rytíři maltéžského řádu se snaží zabránit nevěřícím v přístupu do západní části Středomoří."

"A kolik času by člověk potřeboval," zeptal se Ludvík, zadržávaje více než obvykle, "kdyby chtěl jet z Paříže na Maltu?"

"Sire, řekl bych dobré dva a půl měsíce, ne-li víc."

"Ale to je na konci světa!" povzdechl si Ludvík s ustaranou tváří.

Nyní již sekyra dopadla a t'ala do živého, provždy rozdělující nerozlučné přátele. Bylo zajisté zvykem zaopatřit syny Francie v den jejich plnoletosti, avšak poslat chlapce tak daleko od příjemnosti a pohodlí dvora a Louvru k tak přísnému církevnímu řádu, odkud neunikne snáze než novicka z kláštera, a nadto mu bude snášet jednak železnou kázeň, jednak nebezpečí bitevní vřavy, totéž znamenalo zvolit proň věru nejkrutější a nejtrvalejší vyhnanství, ne-li rovnou smrt, již platil maltéžský řád stálou daň.

"Ach, sire, sire," štkal Vendôme, zatímco král tonul v slzách a tiskl jej v náručí, div jej neudusil, "mějte se mnou slitování! Královna mě chce poslat pryč od Vašeho Veličenstva! Ale jak budu žít na Maltě, tak daleko od vás?"

"Co jste to učinil královně matce?" optal se Ludvík mezi vzlyky. "Nic, sire, dočista nic!" ujist'oval Vendôme třesoucím se hlasem. Toto prohlášení nevinnosti by jistě nemohl nikdo z přítomných zpochybnit, neboť všichni dobře znali přirozenou dobrotu rytíře z Vendôme a jeho milou povahu. I král položil svou otázku jen proklid svědomí. Dobře věděl, že neexistuje chyba, jež by mohla ospravedlnit tak tvrdé vyhnanství. Ale zároveň mu nebylo tajno, jak nezdolně tvrdohlavá je jeho matka a jak málo náklonnosti chová ke svým dětem, nejméně pak k němu, neboť v něm nevidí syna, leč především soka, jenž jí jednoho dne odejme moc, kterou tak nezřízeně milovala a tak špatně užívala. Proto také dobře věděl, že by se jí mohl vrhnout k nohám, plakat a prosit celé hodiny, avšak na jejím rozhodnutí by tím nezměnil ani čárku.

"Asagáji," oslovil král Vendôma důvěrnou přezdívkou, jejíž původ nikdo neznal, "až budete na Maltě, to budete pořád

vyplouvat na moře?"

"Pořád, sire."

"Dávejte na sebe dobrý pozor!"

"Ano, sire."

"Buďte ze všech nejsilnější, až půjdete do bitvy!"

"Ano, sire."

"Pište mi často!"

"Ano, sire."

Obě děti se držely za ruce a plakaly jako o závod. Nespouštěly se navzájem z očí, tvářičky měly uplakané a vyměňovaly si otázky a odpovědi slabými, lítostivými hlásky. Náhle si král sňal z hrdla hodinky a zavěsil je na krk Vendômovi.

"Asagáji," řekl mu, jsou vaše, noste je, a kdykoliv se budete dívat, kolik je hodin, vzpomeňte si na mne, kterak vás mám rád."

A pak již pro rytíře přišli, že je třeba nasedat do kočáru. Vzlyky obou se zdvojnásobily. Tiskli se v náručí. Bylo nutno je od sebe odtrhnout a malý král zůstal sám, opuštěný, bloudě síní s pláčem, ústa stažená do podoby obdélníka, o němž jsem se již zmiňoval. Jak se tak potácel sem a tam po komnatě, na nikoho nepohlížeje, jako by se přece jen začal přibližovat k místu, kde jsem stál s Héroardem. Pak aniž zdvihl hlavu a pohlédl na nás - z obavy, aby nás nezkompromitoval, a kdo ví, třeba také neztratil, kdyby s námi otevřeně promluvil -, zašeptal hlasem stěží slyšitelným a tak žalostivým, až se mi sevřelo srdce:

"Chtějí mi ho vzít, protože ho mám rád."

Od chvíle, kdy Ludvík pronesl tuto větu, již uběhlo mnoho let, avšak stále ještě na ni vzpomínám jako na nejtrpčí slova, jaká kdy mohl vyslovit syn na adresu té, jež mu dala život. A to Ludvík zahalil svou výčitku do neosobního, ač průhledného "chtějí" - z opatrnosti, ze studu, kdo ví? V každém případě se vlastně nemýlil. Jako nemilované dítě, které své neštěstí vnímá se zjitřenou pozorností, byl Ludvík předčasně citově vyspělý a ostře rozlišoval jemné odstíny citů, jež mu byly určeny.

Ne snad že by mu regentka chtěla odejmout jednu ze vzácných radostí jeho života z čisté zloby a pro potěšení z krutosti, leč obávala se, že veliká náklonnost k Vendômovi by mohla mít na krále vliv, který by se postupně mohl vyvinout v nějaké nebezpečí pro její vládu. Proto přikročila ihned k operaci, klidná a lhostejná k utrpení, jež způsobí, chtějíc, aby její syn zůstal bez přátel, bez spojenců a beze zbraní, vydán jí všanc. Osud dítěte, jež z prozíravosti vyštvala "na konec světa" do nadmíru tvrdého prostředí, ji pak vůbec nezajímalo s lehkým srdcem přenesla na ně vinu za hříchy jeho otce i matky, oné "poběhlíce", kterou kdysi král tolik miloval.

* * *

"Pane, pořád se mi honí hlavou několik otázek ohledně vaší ctěné osoby."

"Mé osoby, bellissima lettrice?"

"Tak vy jste první komoří, pravda?"

"Nikterak, Madame. Nejsem první komoří. Existují čtyři první komoří a já jsem pouze jedním ze čtyř, z nichž u dvora nejznámější a nejvlivnější je markýz z Ancré."

"Budiž tedy. A co děláte z titulu své funkce? Oblékáte krále?"

"Nikoliv, Madame. Oblékání je úkolem jeho komorníků - pana z Auzeray, pana z Berlinghenu..."

"To jsou šlechtici?"

"Jistotně. Oblékat krále, toť veliká čest."

"Měla jsem za to, že jistotně říkávali hugenoti."

"V mém případě je to omyl, vždyť jsem se narodil jako katolík."

"Tedy krále neoblékáte?"

"Ne, Madame."

"Co tedy u něho stále děláte?"

"Jsem přítomen."

"Jak prosím, jste přítomen? Což neděláte nic jiného? Což jste kus nábytku, že jste pouze přítomen?"

"Zatáhněte prosím drápky, Madame! Být přítomen znamená sloužit králi. Nu a služba králi, to je čekání na jeho rozkazy."

"Například?"

"Jestliže se mne Ludvík zeptá, co je to Malta, a jeho otázka bude důvěrného charakteru, řeknu mu vše, co o věci vím. Posléze o otázce, kterou mi byl položil, zachovám mlčení."

"Avšak někteří jiní z jeho družiny by mohli zpívat jinou písničku?"

"Madame, písnička těch druhých má zřejmě jediný refrén: neříkat Ludvíkovi téměř nic o záležitostech, jež se ho týkají, a na cokoli se zeptá, hned to zatepla donést královně."

"A kdo to je, ti druzí?"

"Zrádce ještě neznám. Zním jedině ty věrné."

"A to jsou?"

"Héroard, Praslin, Vitry, Berlinghen."

"Berlinghen? Komorník? Což je tak důležitý?"

"Všichni, kdož dlí v králově blízkosti, jsou důležití, Madame, včetně chůvy Dudulky."

"Zdalipak je spolehlivá?"

"To bych sám rád věděl. Povšiml jsem si, že Héroard jí nedůvěřuje."

"Aha: takže vy pozorujete i Héroarda!"

"Madame, v královských komnatách každý špehuje každého až do úmoru."

"Ale proč?"

"Je toho třeba, neboť všichni, kdož krále obklopují, by měli chovat stejné city vůči králi, vůči regentce a vůči markýzovým z Ancre."

"Markýzovým z Ancre?"

"To je Concini a jeho žena. Lidé jim tak někdy říkají. Otec jim říkává Končín a Končínice."

"Jak to malý král snáší, že je středem pozornosti tolika uší a očí?"

"On, pozorovaný, je zároveň pozorovatelem a v tomto ohledu se projevuje na svůj věk velmi bystře."

"Jak pokračuje ve studiu?"

"Tot' věru Achillova pata!"

"Jakže? Což jste mi právě netvrdil, že Ludvík má dostatek ducha?" "Chyba není tolik na straně žáka, jako na straně preceptora, Madame. Yveteaux, první preceptor, jmenovaný ještě nebožtíkem králem, to byla špatná volba. Zle učil latině, neboť ji mnoho neznal. Nadto byl nesvědomitý. Býval často nepřítomen a nenechával se zastupovat. Preceptoři, které po jeho odchodu vybrala královna, jsou zase vesměs staří a churaví."

"Neříkal jste mi, že markýz z Ancre je rovněž prvním komořím?"

"Ano, Madame."

"Tedy bývá často přítomen."

"Zcela naopak. Objevuje se v královských komnatách jen zřídkakdy. A přijde-li, pobuňuje krále svou nestoudností, neboť král je nadmíru stydlivý."

"Co například dělá?"

"Nuže, onehdy večer, když se Ludvík chystal na lože, markýz z Ancre zničehož nic klidně hmatne chůvě na cecíky a prohlásí: 'Sire, ženy, které vás ukládají ke spánku, by měly spát s nejvyšším komořím panem z Aiguillonu a se mnou, poněvadž jsem první komoří.'"

"Nechutné individuum! Co učinil náš králíček?"

"Pohlédl rozhněvaně na markýze, otočil se k němu zády a procedil skrze zuby: 'Ty hanebnice!' Povšimněte si, že ani v hněvu se nepřestal ovládat, neboť místo aby řekl 'Ten hanebník!', řekl 'Ty hanebnice!', jako kdyby Conciniho oplzlost přičítal komorným."

"Vskutku, snad v tom je určitá rafinovanost. Chová se k markýzovi slušně."

"Zatímco ten slušnosti příliš nepobral, jelikož se k němu chová s krajní nenuceností, zřejmě ho jednoduše považuje za idiota."

"To je přec od toho nafoukance čiré šílenství!"

"Budoucnost to ukáže."

"Pakliže tomu dobře rozumím, jste na nejlepší cestě stát se královým oblíbencem."

"Nikoliv, Madame, jsem jedním z jeho přátel, jeho oblíbencem však nejsem. Jeho oblíbencem je Luynes."

"Kdo je Luynes?"

"Jeho ptáčník."

"A copak víte o jeho osobě?"

"Odpusťte, Madame, než tak daleko dosud nejsem. Prozatím musím náš důvěrný rozhovor ukončit a rozloučit se s vámi, třebaže jste velmi půvabná."

"Á, další náklad lichotek."

"A znovu vystrčené drápky! Madame, řekněte mi upřímně: máte ráda mého malého krále?"

"Jsem do něho celá pryč. Nejraději bych ho vzala do náruče, abych utěšila jeho převeliký žal!"

"Běda! Ten převeliký žal, spanilá čtenářko, nebyl v onom roce šestnáctistém jedenáctém zdaleka jediný."

* * *

Já pak jsem prožil několik měsíců v nesnesitelné úzkosti čekání, v níž mi neulehčil ani Bassompierreův návrat z Heidelberku, neboť zprávy, které přinášel, nebyly ani příliš dobré, ani zcela špatné.

"Ach, spanilý synovče!" oslovil mne a pokračoval svým obvyklým škádlivým způsobem, objímaje mne kolem ramen.

"Žít v těch jejich německých kalvinistických knížectvíčkách znamená tisíckrát zhynout nudou! Šeď a chlad jde ruku v ruce s germánskou pedantskou učeností, s přísnými mravy, s nedostatkem jakékoliv společenské konverzace, s lhostejností ke všem uměním, jakož i s posedlostí hříchem, aby se vám život jevil jen jako chmurný sled předepsaných povinností. Karty, kostky, tanec, balet, opera, komedie, ba i prosté žertování, vše je zakázáno. A jestli se snad opováháte dvořit se nějaké dámě, hledí na vás s takovou hrůzou, jako byste byl sám Belzebub a přišel si z pekla přímo pro ni, abyste ji s sebou strhl do plamenů."

"A paní z Lichtenbergu?"

"Však se k ní dostanu, spanilý synovče, jen nebudte tak netrpěliv!"

Víte, co je nyní hlavní zábavou falečných šlechticů? Sesednou se okolo kachlových kamen, nohy ve vysokých botách natáhnou před sebe, pokoušejí tabák nacpaný v dlouhých bílých dýmkách, popíjejí půllitr za půllitrem a vyprávějí si historky z lovu. Dámy - nu, dámy čekají vedle v saloně, až ta rozkošná pánská zábava jejich manželů skončí, přičemž titíž manželé nevidí důvod, proč na své choti promluvit častěji než jednou do roka, a to slovy: 'Natáhněte se zde, drahá. Udělám vám dítě.'"

"A paní z Lichtenbergu?"

"Však se k ní dostanu...! Nakonec se svého dědictví ujala a ministři Fridricha V. jí povolili odjet do Francie, jenže sám Fridrich V., jemuž je čtrnáct let a chce ukázat svou autoritu, její odjezd vzápětí zakázal. Avšak, dle mého mínění, jakmile

zkrotí ministry a upevní svou vládu, zákaz zruší, jednak proto, že k němu nemá pražádného důvodu, dále proto, že Ulrika je jeho sestřenice, a konečně proto, že má mocné příbuzné, kteří zasáhnou."

Pomalů, krušně se překulilo jaro, přišlo léto a zase odešlo, než návrat paní z Lichtenbergu nepřineslo. I naše korespondence čelila protivenstvím, mělat' Gräfin podezření (jak mi řekl Bassompierre), že její i moje dopisy jsou otevírány. Později jsem se dozvěděl, že se tehdy vskutku nemýlila, neboť Fridrich V. ustanovil ve svém státě cenzuru poštovních zásilek a prokázal tak již v mládí despotický a bezuzdný ráz své povahy, který jej později ve zralém věku měl přivést k záhubě.

Často jsem zajížděl na koni do Bourbonenské ulice před palác paní z Lichtenbergu a pozoroval jsem okna v prvním patře, někdy otevřená, jindy zavřená, což ovšem mnoho neznamenal, neboť von Beck se služebnictvem bydlel jistě ve spodních patrech a nahoře buď větrali, nebo nikoliv, podle počasí. Jelikož však mi pohled na dům vždy sevřel srdce a za nic na světě bych nechtěl dát podruhé všanc svou důstojnost, bušit na branku a zdržovat von Becka, rozhodl jsem se jednou provždy, že s těmito stýskavými poutěmi skončuji a budu čekat, vždyť jsem dobře věděl, že jakmile se Gräfin objeví v Paříži, jistě pro mne vzkáže. I o tom jsem však čas od času zapochyboval, ba dokonce i o její lásce, byt' její dopisy kvůli cenzuře krátké, a ty moje nebyly na tom o nic lépe, neboť na Bassompierrovo doporučení jsem jí psal velmi zdrženlivě, byť v prudkých citových hnutích a se slzami, které arcit' do mých chladných a korektních frází nikterak neprosákly.

Někdy mi přicházelo na mysl, že odloučení, vzdálenost a nedostatek srdečných projevů v našich dopisech postupně u mne všechnu mízu lásky vysuší, ba možná způsobí, že mne náklonnost k gentil sesso* nakonec přejde docela.

Při jedné z odpoledních siest s Lojzkou jsem nedosáhl rozkoše a cítil jsem se natolik ponížen, že jsem se světil otci.

Přivinul mne k sobě a pravil s úsměvem:

"Nermuťte se tím! Tyhle věci jsou řízeny hlavou. Jste zamilován jinde, toť vše!"

Otec mi byl v mém smutnění a stýskání rozhodně velkou útěchou, neboť ztrácel-li jsem já sám chvílemi víru v příjezd paní z Lichtenbergu, jeho důvěra byla zcela neochvějná.

"Vidno, že dosud nevíte, co dokáže zamilovaná žena. Ta překoná hory doly, aby se dostala ke svému miláčkovi."

Bohudíky, Gräfin nemusela překonávat hory doly, pouze dvojí hranici, falckou a francouzskou, jež se obě otevřely jak mávnutím kouzelného proutku před dvěma hloupými cáry papíru, kteréžto papíry ji však stály značné úsilí na straně falcké a nemálo peněz na straně francouzské. Avšak k tomu došlo až počátkem listopadu, kdy znovu slavily návrat do Paříže zima a chlad i jejich družka smrt, které platili nejvyšší daň vždy ti nejchudší.

Devátého listopadu jsem na Rozkvetlém lánu obědvalo jedenácté hodině sám s La Sudem (neboť otec se byl vydal na obhlídku svého panství U osekáného dubu v Montfort-l'Amaury), když tu se objevil poslíček s lístkem, jehož obsah, byť zcela stručný, mne uvedl do stavu blízkého šílenství.

"Milý příteli,

byla bych velmi šťastna, kdybyste mne mohl navštívit dnes o třetí odpoledne v Bourbonenské ulici."

Vaše služebnice

Ulrika."

Byl bych omdlel, kdyby mě La Sude, vida, jak ztrácím barvu, nebyl přiměl vypít naráz pořádnou sklenici vína, která mi částečně pomohla najít ztracenou rovnováhu. Trvalo mi však ještě hodnou chvíli, než jsem začal být zcela při smyslech. La Surie na mne hovořil, leč já neslyšel. Když mi poslíček připomínal, že má vyřídít odpověď, zprvu jsem naň nedokázal promluvit. Konečně mé šílenství pominulo, ne však zcela, neboť jsem poslíčkovi odpověděl, či spíše naň zařval: "Ano, ano, milionkrát ano!", načež jsem jej, ukoptěného a nevelmi vábného, mocně objal a daroval mu zlatý ák, aby se mu lépe běželo. Za to mi La Sude chtěl vyhubovat, sotva za klukem zapadly dveře, než já na to nic nedbal a objal jsem ho také, tiskna jej k sobě jako blázen. Pak jsem jej opustil a pádl do svého pokoje, kde jsem se vrhl na lože.

Minuty, jež mne dělily od třetí hodiny odpolední, se vlekly co dlouhá staletí. Pozoroval jsem hodinky, jako by můj zarputilý pohled mohl postrkovat ručičky, a tím samým kouzlem i čas. Hodinky byly jedním z posledních dáreků paní z Guise, a to dárkem přenáherným - otec na nich arcit' spatřoval "trochu příliš přepychu", bylat' etue zvenčí zdobena drahými kameny. Ale měl jsem je rád pro lásku dárkyně a také proto, že když se otevřelo víčko, byl uvnitř etue vymalován bukolický výjev, představující pastýře Céladona v objetí s krásnou Astreou, od níž byl tak dlouho a tak krutě vzdalován vinou nejrůznějších protivenství. Byl jsem nicméně otcovým hugenotstvím ovlivněn natolik, že jsem hodinky nenosil na krku podle tehdejší módy, nýbrž za manžetou kabátce. Konečně jsem pak usoudil, že je čas, vyskočil jsem z lože, upravil se a oděn ve svůj nejlepší šat, jal jsem se volat z okna na nádvoří, ať mi osedlají koně a popoženou La Barge, kterýžto pobuda je jistě zaměstnán nadbíháním některé z komorných. Nakonec jsem se před zrcadlem pečlivě učešal. Vzpomněl jsem si při tom, jak jsem před první návštěvou u paní z Lichtenbergu požádal Tonku, aby mi namísto siesty nakadeřila vlasy. Učinila tak, avšak žárlivost ji naplnila nevolí a byla příčinou mnoha hořkých a jedovatých poznámek.

Žel, počítal jsem, že cesta do Bourbonenské ulice mi potrvá déle, a přibyl jsem před palác své Gräfin čtvrt hodiny před třetí. Mrzel jsem se pro to, jako by to bylo špatné znamení, a máje na paměti, jak jsou hostitelky hrubě nerady, dostavil-li se hosté před smlouvenou hodinou, otočil jsem koně a dal se ulicí Svatého Ondřeje od řemesel, pak jsem volně přešel most Svatého Michala, dokonce jsem sesedl, abych si lépe prohlédl zlatý náhrdelník ve výklad ci klenotníkův, poté jsem se znovu vyhoupl do sedla, minul Sainte-Chapelle, pozdržel se maličko v královské zahradě a nakonec pokynul La Bargeovi, aby přijel blíž. Kdyžžt jsme pak klusali třmen vedle třemenu, jal jsem se ho po svém poučovat.

"La Bargi," řekl jsem, "u té vznešené dámy, kterou navštívíme, musíš držet jazyk za zuby a dbát, abys měl uši výhradně

k neslyšení a oči k nevidění."

"A proč to, pane rytíři?"

"Důvod je ten, že všechno její služebnictvo není stejné víry jako my."

"Jakže, pane rytíři!" zvolal La Barge. "Jsou to snad také Židé?"

"Nikterak, jsou to hugenoti."

"To není o nic lepší," mínil La Barge.

Odložil jsem na později úkol vymýtit svému pážeti z hlavy jeho fanatické předsudky stran jinověrců, ať už Židů či kalvinistů, a přidal jsem do kroku.

"Zkrátka a dobře, La Bargi," pravil jsem rozhodně, "žádné žvanění se služebnictvem, ani později ve zpovědnici s tvým zpovědníkem! Máš ve mně dobrého pána, La Bargi?"

"Ó, pane, lepšího není!" ujišťoval La Barge vřele.

"Tedy si jej uchovej!"

"Což bych jej mohl ztratit?" vylekal se La Barge.

"Nikoliv, zapíšeš-li si za uši toto pravidlo: tvou povinností je být mi věrný, jako jsem já věrný svým přátelům, z nichž nejbližší je paní z Lichtenbergu."

"Budu si to pamatovat, pane rytíři," pronesl La Barge vážně.

Urozená dáma pařížská by mne byla nechala šířat se netrpělivostí dobrou půlhodinu, než by mne pustila dále, a to bez ohledu na pokročilost svých příprav, avšak paní z Lichtenbergu, ačkoli jí nikterak nechyběla duchaplná obratnost, jež činí společnost žen tak příjemnou, byla daleka této pokleslé koketérie, již tolik nadužívají dámy u dvora, chtějíce zdůraznit jednak své postavení, jednak moc, kterou ovládají naše bezbranná srdce. Přijala mne, jakmile jsem překročil práh paláce, ba co více: po výměně prvních zdvořilosti se mne docela prostě zeptala:

"Že jste to byl vy, koho jsem zahlédla oknem asi před čtvrt hodinou projíždět koňmo naší ulicí s pážetem v patách? Měl jste zaklepat. Byla jsem připravena a čekala na vás."

Toto doznání bez všech příkras mne okouzlo. O to více pak, že bylo vysloveno se zdrženlivostí, která mne nevybibizela ke zneužití důvěry.

Nyní jsem na Gräfin hleděl beze slova. Úvodní zdvořilosti mou odvahu vyčerpaly a nohy se pode mnou třásly. Jelikož ona mi mé pohledy vracela taktéž mlčky, ticho, zpočátku rozkošné, časem ztěžklo a nebylo možno je prodlužovat.

Rozhodla se tedy sama je přerušit a učinila tak s přirozeností, kterou jsem u ní vždy obdivoval.

"Jistě si vzpomínáte, pane," pravila, "že ve tři hodiny obvykle svačívám, kteroužto svačinu jste se mnou tak často sdílel, když jste býval mým žákem. Co byste řekl, kdybychom obnovili ten milý zvyk?"

Podánilo se mi odpovědět, že bych tím byl nadšen. Zazvonila a objevil se lokaj s nízkým stolkem, na němž jsem spatřil nevelkou karafu s vínem, malé kulaté oplatky a nádobku z míšeňského porcelánu se zavařeninou. Paní z Lichtenbergu usedla do křesla a pobídla lokaje, aby pro mne přinesl malé sedátko. Nato se lokaj vzdálil s mnoha poklonami, na něž paní domu odpověděla zdvořilým pokynutím hlavy, věc to, kterou by vévodkyně z Guise nikdy neučinila, neboť v dětství ji naučili, že slušové, komorné a lokajové nejsou dosti skuteční na to, aby je bylo možno znát či jim děkovat. Při svačině jsme nebyli hovornější, než postupně jsme tichu přivýkali; paní z Lichtenbergu roztírala zavařeninu na mou oplatku s úzkostlivou péčí, jež vylučovala jakýkoliv hovor, a já zase nemohl mluvit, ježto jsem čekal, až mi za okamžik podá na talířku chléb můj vezdejší.

Zdálo se mi, jako by nás svačina zázrakem vracela do minulosti, rušíc naše dlouhé odloučení, a jako bychom teď jen navázali na gesta, postoje a činnosti, jež jsme včerejšího či předvčerejšího dne opustili. Když jsem však svou dobrou samaritánku hltal očima, věda, že ona o mne nemusí ani pohledem zavadit, a přesto cítí mou blízkost, uvědomoval jsem si postupně, jak ji uplynulý čas změnil.

Všiml jsem si nyní maličkostí, které jsem v prvotním zmatku opětovného shledání nezaznamenal. Byla oblečena s mnohem větší elegancí než v minulosti, vyměnila šat za saténový živůtek a vyztuženou suknici z těžké látky, posetou vyšívánými kvítky. Prstíky zdobilo vícero prstenů, zatímco dříve si ve své strohosti dovolila jeden jediný. Účes nosila stále stejný, vysoký, nadýchaný, s odhaleným čelem, ale přes nádherné černé vlasy přehodila alespoň síťku, na jejíchž zlatých vláknech se tu a tam típyla perla. Další perly se poskládaly do řady a vytvořily náhrdelník, což mne překvapilo ještě více, neboť na jejím hrdle jsem nikdy neviděl nic než jemný zlatý řetízek s přívěskem v podobě srdce a zlomeného klíče, žalujícího to symbolu vdovského stavu. Krom toho byla navoněná - neřekl bych, že tolik jako dámy u francouzského dvora, které, přiblížíte-li se k nim, vás mohou všemi vůněmi, jimiž se postříkaly, dočista udusit, než dosti na to, abych si toho všiml. Konečně v ušních lalůčkách se jí blýskaly zlaté náušnice; chvílemi jsem měl pocit, že se jedna neb druhá chvěje, leč důvod chvění jsem zpočátku netušil. Pozoroval jsem Gräfin čím dál lačněji. Tvář měla nehybnou, pohyby uměřené, ruce chystající mé oplatky se pohybovaly pevně, jistě a zručně. Její vzrušení prozrazovaly jen náušnice. Nepostřehnutelně se chvěly, ačkoli v čalouněném kabinetě, kde jsme seděli v tak důvěrné blízkosti, se vzduch ani nepohnul.

I já jsem urazil notný kus cesty od ochmýřeného holobrádka, jakým jsem byl před dvěma lety, kdy jsem sedával vedle Gräfin při hodinách německého jazyka; nyní jsem se díky přízni paní z Guise a nevýslovné štědrosti otcově stal hodnostářem královského domu. Jistě, nijak jsem se tím nepýšnil, neboť jsem dobře věděl, že v mém případě pocta jaksi předešla zásluhy a že zásluhy se jí budou muset teprve vyrovnat prostřednictvím služeb, které prokáží svému pánu. Avšak úřad, který mi přinášel zároveň velmi váženou hodnost, značně vysoký plat a příbytek v Louvru, poskytoval mi též nezávislost a důstojenství, neboť mi umožňoval navždy uniknout údělu věčného studenta a mladšího syna, navíc levobočka významné rodiny. Opakuji, nijak jsem svou novou velikost nepřeceňoval, avšak uvědomoval jsem si ji a jsem přesvědčen, že toto vědomí nezůstalo bez vlivu na můj habitus corporis.* Paní z Lichtenbergu tento drobný rozdíl při našem opětovném shledání vycítila, a chtějíc mu přijít na kloub, záměrně stočila tím směrem náš rozhovor.

"Příteli," řekla, kladouc mi do rukou talířek s kulatou oplatkou, již byla s tolikerou péčí namazala, "kolik že je vám nyní let?"

"Devatenáct."

"Zdá se mi, že jste vyrostl alespoň o dva palce. Nevzpomínám si, že byste byl před dvěma lety vyšší než já."

"Nemýlíte se, Madame, skutečně jsem vyrostl."

"Taktéž se jevíte mnohem zralější a více jist sám sebou. Bassompierre mne zpravil o vašem zázračném postupu u dvora."

"Za něj vděčím jen a jen otci."

Nezmínil jsem se o paní z Guise, upamatovav se, že jednou či dvakrát unikl Gräfin náznak žárlivosti na mou kmotřičku.

"Vy jej budete hoden, to vím jistě," řekla, "máte veliké schopnosti." "Měl jsem dobré učitele, Madame," odpověděl jsem s úsměvem. Usmála se stejně.

"A máte, jak mi bylo řečeno, v Louvru i apartmá: to je velká čest!" "Poctíte mne v něm svou návštěvou?"

"Bohužel, to není možné!" povzddechla. "Co jsem ovdověla, žiji v naprostém ústraní a v tomto ohledu nehodlám na svém způsobu života nic měnit."

Slůvka "v tomto ohledu" jí unikla. Rozechvěla mne tak, že si toho povšimla a vzápětí jí zalila tvář slabá červeň, pomalu se šířila po lících a také, podivuhodná věc, kterou jsem pozoroval pouze u ní, po hrdle a části výstřihu. Sklopil jsem hned oči k oplatce, předstíraje, že jsem si jejího zmatku nevšiml, a ona začala po chvíli znovu, byť hlasem poněkud méně zvučným:

"Čím jste si příbytek zařídil?"

"Paní z Guise mi věnovala to, čemu říká starý brak."

"Jakpak se jí daří?" zeptala se více ze zdvořilosti než z přátelského zájmu.

"Velmi dobře, jakkoliv je co chvíli přesvědčena, že je na umření."

"A vaše nevlastní sestra, princezna z Conti, kterou tak obdivujete?"

"Ó, dnes už se svým obdivem hospodařím šetrněji," ujistil jsem ji, vycítiv osten, o nějž se, opět bezdůvodně, rozdírá.

"Neměl jste mezi královským fraucimorem sestřenku, rozenou Caumontovou?"

"Tak jest, slečnu z Fonlebonu. Pokud vím, v těchto dnech se má stát chotí jistého postaršího šlechtice, stejně zámožného, jako je sama."

"Nepřislíbil vám kdysi nebožtík král, že pro vás obnoví titul vévody z Aumale, kdybyste se oženil z dcerou sesazeného vévody?"

"Přislíbil to i Bassompierrovi," odpověděl jsem s úsměvem, "a Bassompierre rovněž nabídku odmítl. Já osobně se nehodlám pohrbít v manželství, dokud ze mne nebude vousatý kmet."

"Proč to?"

"Mám zcela jiný plán a chci se věnovat naléhavějšímu úkolu."

"Jaký úkol máte na mysli?"

"Sloužit králi."

Jakkoliv jsem během celého výsledku nedal najevo sebemenší netrpělivost, paní z Lichtenbergu jistě vycítila, že dalším pokračováním by již zašla příliš daleko. Změnila tedy směr hovoru a položila mi pár otázek, které ji bezpochyby tolik nezajímaly.

"Úřad prvního komořího vyžaduje, abyste byl denně přítomen u krále?"

"Jsem u krále denně, avšak nikoliv celý den. Nedoprovázím jej ani na bohoslužby, ani na lov, což mi vzhledem k počtu hodin, které těmto dvěma činnostem věnuje, ať již pro potěšení nebo z donucení, nechává hodně volného času."

"Spáváte každou noc ve svém apartmá v Louvru?"

"Nejsem tím povinován, leč činím tak."

"Předpokládám, že máte služebnictvo."

"Dvě osoby."

Tato lakonická odpověď však paní z Lichtenbergu neuspokojila, takže pokračovala.

"A jakou službu u vás vykonávají?"

"Páže mi dělá zároveň poslíčka, podkoního a lokaje a panská mi vede domácnost a vaří mi."

Gräfin nyní potřebovala čas na rozmyšlenou, i sáhla po karafě, stojící na nízkém stolku vedle našich kolen, a naplnila mi číši vínem. Všimla si však, že dosud držím v rukou talíře k s nenačatou oplatkou, a pochopila, že jsem vinou jejích otázek neměl ani čas pojmout. Na okamžik snad pocítila cosi jako výčitku, postavila číši na stůl a odmlčela se. Já jsem ale vyčkával a nepouštěl se do oplatky, vědom si toho, že jsme se právě dotkli nejbolavějšího místa a že bude třeba tento vřed čistým řezem otevřít. Obapolné mlčení poznenáhlu ztěžklo víc, než bylo Gräfin milé. Dech se jí zrychlil a náušnice se znovu rozechvěly. Jistě si toho povšimla, protože vztáhla ruku k náušnici, kterou jsem ze své strany pozoroval, a uchopila ji, chtějíc skrýt své vzrušení. Toto gesto mne převelice dojalo a v náhlém vášnivém pohnutí jsem se rozhodl podat jí skalpel, aby jím řízla do mého života a přiblížila jej k svému.

"Madame," řekl jsem tichým, vážným hlasem, "přejete-li si položit mi nějaké otázky stran mé panské, prosím, učinite tak. Příliš mi záleží na získání vaší náklonnosti, než abych vám odpověděl jinak než zcela upřímně."

"Děkuji vám, příteli," pravila, nabývající opět vyrovnaného výrazu. Po další odmlce se znovu ujala slova, jen její řeč plynula malinko překotněji.

"Jak stará je vaše panská?"

"Bude jí, hádám, dvacet let."

"Kdy jste ji přijal do služeb?"

"Po vašem odjezdu do Heidelbergu."

"Kde přespává vaše služebnictvo?"

"Páže na žíněnce v přístěnku, který sousedí s ložnicí, a panská na žíněnce v přijímacím salonku. Přes den jsou obě žíněny uklizeny v přístěnku."

"Jak se jmenuje vaše páže?"

"La Barge."

"A panská?"

"Lojzka."

"Pokud si vzpomínám, vaše první komorná se jmenovala Tonka. A jestli mne paměť neklame, byla vychována v serailu „neteřinek“ pana z Bassompierre? Jestlipak je Lojzka také kvítko z téhle zahrádky?"

"Nikterak."

"Jste dosud zvyklý na siestu po polední krmi?"

"Ano, Madame."

Následovalo dlouhé ticho, jako kdyby Gräfin nebyla s to vyslovit otázku, která ji od začátku rozhovoru páčila na rtech:

"Pane," začala konečně ledovým tónem, "Lojzka vám lůžko pouze stele, nebo je s vámi také rozestýlá?"

"Také je se mnou rozestýlá."

"Příteli," pokračovala paní z Lichtenbergu po další dlouhé odmlce, "před mým odjezdem do Heidelbergu jste mi projevoval city tak laskavé, jež jste mi pak dal tolikrát najevo ve svých listech - jejichž obdivuhodná pravidelnost mne utvrzovala v důvěře v upřímnost vašich ujištění -, že bych vám teď ráda, dovolíte-li, sdělila jeden svůj názor, jeden jediný, avšak převelice naléhavý."

"Madame, dychtím jej vyslechnout."

"Myslím, pane, že vzhledem k povaze našich vztahů i k tomu, jak by se mohly vyvinout, bylo by vhodné, abyste tu panskou poslal k panu otci a najal si místo ní komorníka."

"Zítřka se tak stane."

"Hned zítřka?"

"Hned zítřka, Madame."

Paní z Lichtenbergu klesla na opěradlo křesla, zhluboka vzdychla a vyhlížela pojednou tak vyčerpaně, že jsem dostal strach, aby neomdlela. A jako učinil ráno La Surie, vzal jsem nyní já číši vína, původně připravenou pro mne, a nabídl ji Gräfin. Vypila ji jedním douškem a na líce se jí navrátilo něco barvy.

Po chvíli se ozvala:

"Příteli, nikdy nebudu mít dosti slov, abych vám poděkovala za vaši trpělivost, zdvořilost a upřímnost. Tento otevřený rozhovor odstranil najednou všechny pochybnosti, kterými jsem se po dobu své dlouhé nepřítomnosti trápila. Případá mi teď skoro kruté přerušit tuto důvěrnou schůzku, jež mi tolik dala. Avšak omluvte mne, pane, jsem hrubě unavena a dosud jsem se nevzpamatovala z té dlouhé cesty."

Po těch slovech vstala, avšak zapotácěla se a já se odvážil nabídnout jí oporu ve své náruči. Nebránila se, ba zaklonila svou rozkošnou hlavu a nabídla mi rty. A třebaže jsem ji vinou její vyztužené suknice nemohl k sobě přivínout tak těsně, jak bych si byl přál, snad nikdy nebyl žádný polibek ohnivější ani lépe opětovaný.

Chápal jsem nicméně, že vzhledem k silnému rozrušení, které jí zmítalo a zračilo se v jejích velkých černých očích, třeptících se slzami, se zlou bych se potázel, kdybych na věc příliš spěchal, a že bude třeba dobývat ji zvolna, stupínek po stupínku, abych nezranil její něžné city. Po chvíli se skutečně vzpamatovala a trochu poodstoupila, ale stále mne držela za obě ruce, jako kdyby byla pevně rozhodnuta, že mne chce mít zakotvena vedle sebe, abychom už navždy pluli bok po boku jako dva koráby.

"Milujte mne stále," pronesla a v jejím hlase zněl rozkaz i prosba. Pustila mé ruce, jen proto však, aby se do mne mohla zavěsit a uchopit mne za zápěstí, na něž se jala vyvíjet jemný tlak a řídit tak jako kormidlem směr mých kroků. Znal jsem cestu dobře, vždyť jsme ji spolu před naším odloučením již nesčetněkrát vykonali. Dospěli jsme do velkého salonu, kde mne jako jindy hodlala zanechat v péči majordomové.

"Musíme se již rozloučit?" vydechl jsem.

"Jen do zítřka do tří hodin," odpověděla potichoučku. "A já se od vás vlastně neodloučím. Jen potřebuji být jednu noc a jeden den sama, abych se oddala své horečce a svým snům. Prosím, dopřejte mi to."

KAPITOLA ŠESTÁ

Po schůzce s Gräfin jsem měl večeřet u otce, i rozhodl jsem, že přespím doma, abych se nemusel vracet do Louvru za

tmy, nebylot' v ulicích města Paříže bezpečno. Henžilo se tam nepoctivci, schopnými provést všeliká darebáctví, vždyť jednou, ještě za zesnulého krále, dokonce ukradli hlídce přímo před nosem kočár, který čekal před palácem bankéře Zameta, až náš Jindřich skončí partii karet, v níž dozajista vyhrál, leč částku zdaleka ne takovou, aby vyvážila ztrátu celého spřežení.

Ač jsem byl v příbytku svého mládí jako vždy št'asten, nemohl jsem v noci oka zamhouřit, jak mne setkání s paní z Lichtenbergu vzrušilo.

Byl jsem na vrcholu blaha. Ať jsem oči zavřel nebo otevřel, všude jsem viděl jen svou Gräfin, naslouchal jsem hudbě jejího hlasu, nasával její vůni, obdivoval jednu po druhé všechny její přednosti. A jelikož zaplnila celický obzor mého života, který se v mých snech stal doslova rájem na zemi - a to rájem, jenž mi nebude nikdy odejmut -, kdyby jakýs dobrý bůžek mi v tu chvíli našeptal, že mezi ctnosti mé Gräfin jest počítat i nesmrtelnost, byl bych mu téměř uvěřil. Než zlý osud, který již uchystal mým nejdražším tužbám tolikero lhůt a odkladů, mne znovu dostihl, navíc v podobě téhož poslíčka, jehož ukoptěné tváře jsem den předtím zulíbal a který mi tentokrát přinesl lísteček, kde paní z Lichtenbergu psala, že se probudila s horečkou a kašlem, a musí proto naši odpolední schůzku odložit.

Nemajíc mnoho důvěry v pařížské lékaře, prosila mne, abych požádal otce, zda by ji nepřišel prohlédnout. To jsem také ihned s plácem na krajíčku učinil, mysle nejinak, než že snad umírá, ačkoliv předtím bych byl takřka uvěřil v její nesmrtelnost. "Divil bych se, kdyby to bylo vážné," řekl otec, "dáma je jak ze železa, stejného druhu jako vaše kmotřička." Nicméně kázal sedlat koně a následován Poscancem a pážetem bez meškání vyrazil.

Bloumal jsem bez cíle po knihovně, novou ranou osudu zcela vyveden z míry, a starosti mne hryzaly v srdci. Nakonec jsem přece jen shromáždil zbytky zdravého rozumu, a protože jsem nebyl schopen soustředit se na četbu, nechal jsem si od Poprdy přinést jednu z našich hákovnic, položil jsem ji na stůl a jal se ji čistit, pozoruje hodinky, abych zjistil, jak dlouho mi to bude trvat.

Pojednou nastal na nádvoří veliký rozruch, i běžel jsem se podívat z okna. Spatřil jsem kočár paní z Guise. "Cože!" zděsil jsem se v duchu. "Tak časně! A bez ohlášení! Vždyť otec není doma! Cožpak si troufnu říci jí, že jel ošetřit jistou dámu, když její žárlivost nikdy nespí? Aj, Margot! Tu je třeba okamžitě schovat! A jak já vyhlížím, rozcuchaný, strniště zježené, bez kabátce, ruce celé umaštěné!"

Běžel jsem varovat Margot, ať se zavře do komůrky a zůstane tam zticha jako myška. Franc mne však předešel a už se řítí co vodopád z druhého patra, aby stačil vévodkyni uvítat na prahu.

Vyměnila s ním sotva pár slov, odstrčila jej a vrhla se dovnitř, div neběžíc po schodišti do prvního patra s Noémií ze Sobolu v patách. Vběhla do knihovny, nechala můj pozdrav bez odpovědi a hned se ptala, či spíše zostra na mne bez všech okolků vyjela:

"Kde je váš otec?"

"Odjel, Madame, poskytnout svou péči jistému urozenému pánovi, svému příteli."

"Urozenému pánovi, skutečně?"

"Ano, Madame."

"Pánovi nebo dámě?"

"Pánovi, Madame."

"A jakého druhu je ta péče?"

"Lékařská, Madame."

"Markýz ze Sioraku, rytíř Svatého ducha, jezdí na návštěvy k nemocným jako mizerný felčar. Slyšelas to, Noémie?"

"Ano, Madame."

"Není to ostuda?"

"Je to ostuda, Madame," řekla Noémie.

"Madame," zasáhl jsem, "když jste si vymkla nohu, otec vás ošetřil ve vašem paláci a obratnou masáží vám velmi ulevil."

"Jenomže mne tehdy miloval!" namítla zprudka paní z Guise.

"A Noémii léčil také u ní doma, když prochladla a dostala zápal plic."

Vévodkyně pokrčila rameny.

"Samozřejmě, když si může sáhnout nějaké holce na cecíky, u toho nikdy nechybí, i když jsou povadlé!"

"Madame," zaprotetovala pohoršeně Noémie, já nemám povadlé prsy."

"Mlčte, huso hloupá! A jakpak se jmenuje ten urozený pán, kterého jel váš otec ošetřit až domů, sedě zřejmě na mule, jak je mu podobné?"

"Neseděl na mule, Madame, jel na své krásné kaštanové klisně v doprovodu vojáka a pážete."

"K čertu s klisnou! Odpovězte mi! Jak se jmenuje ten šlechtic?"

Váhal jsem. Nechtěl jsem si vymýšlet nějaké jméno, ale ani potrefit někoho známého smyšlenou chorobou.

"Otec se nechtěl omeškávat vysvětlováním," řekl jsem konečně.

"Měl velmi naspěch."

Ale kmotřička vycítila odpor a obrátila své zbraně proti mně.

"A vy, pane, můžete mi říci, jak vy se jmenujete? Jste skutečně rytíř ze Sioraku, první královský komoří? Nejste spíše s těmi zježenými vlasy a zmazanými rukama sprostný učeň ubohého řemesla?"

"Když si Jeho Veličenstvo samo čistí své hákovnice, nečiním snad špatně, chci-li je napodobit," namítl jsem.

"Ale ano! Činíte špatně!" odsekla vévodkyně z vysoka. "Především pro tón, jakým se mnou mluvíte! A pak proto, že chcete napodobovat Ludvíka v tom, co činí nejhoršího! Ponižuje se, hraje-li si na zedníka, zahradníka, zbrojíře a kdoví jaké další sprotné řemeslníky! Toť pro francouzského krále jen nemístné šaškování!"

To byla známá písnička. Zpívala se na všechny způsoby v regentčině okolí, aby tou měrou, jak je král ponižován, byla

ona povýšena. Avšak na spory nebyla vhodná chvíle, proto jsem se rozhodl odvést řeč jinam.

"Madame," řekl jsem, "vskutku se hanbím, že jsem vás přijal v takovémto ústroji. Dovolíte, abych se vzdálil, a předstoupil před vás, až se upravím?"

"Jděte, pane, jděte!" řekla velmi nahněvaně. V tomhle stavu je na vás hrozný pohled!"

Uklonil jsem se a spěšně jí opustil. Běžel jsem nejprv za Francem a požádal ho, aby vyšel před branku a řekl otci, až se bude vracet, aby si ad usum Ducissae* vymyslel jméno šlechtice, u kterého vykonal návštěvu. Díky Bohu v mém plánu všechno klaplo. Paní z Guise byla tak zaujatá žárlivostí na neznámou venku, že jí ani nepřišlo na mysl, že by se sokyňe mohla skrývat uvnitř. A mně se podařilo odvrátit stín jedovatého podezření od mé nevinné Gräfin, již by vévodkyně jakožto blízká přítelkyně regentčina mohla způsobit mnohou nesnáz.

Otec nemusel ani příliš lhát, pokud šlo o churavého šlechtice. Předchozího dne byl skutečně navštívit v hostinci U dřavého zlatáku barona ze Salignaku (přítele a častého hosta mého périgordského děda barona z Mespechu), kterému slíbil na zítřek další návštěvu. Baron byl postižen střečními potížemi.

"A jak se daří ctnému šlechtici?" odvážil jsem se zeptat před paní z Guise.

"Nic to není," pronesl otec s lhotečným výrazem. "Pokud mu nebudou pouštět žilou a cpát do něho medikamenty, dostane se z toho sám. Do tří dnů je na nohou."

"* *

Ludvíkův vychovatel pan ze Souvré byl velký tlustý muž, ne tak ješitný a nabubřelý jako nejvyšší komoří, než přec jen hrubého těla i ducha, bez zlovolnosti, avšak také bez bystrosti, chvástavý, domýšlivý, puntičkářský, omezený otrok protokolu, tu a tam dětinský, leč neschopný porozumět dítěti, o něž pečoval, třebaže je měl rád. S Ludvíkem, pravda, nebylo snadné pořízení. Byl prudký, zlostný, tvrdohlavý a někdy drzý. Než srdce měl tak něžné a dušičku tak citlivou, že kdyby pan ze Souvré častěji a s dostatečnou obratností využíval těchto jeho vlastností a své příkazy mu vyložil, místo aby mu je vnucoval, býval by s ním měl mnohem méně sporů.

Vzpomínám, jak jsem jednou, ještě za života zesnulého krále, přišel Ludvíka podle rozkazu jeho otce navštívit a spatřil jsem ho, jak si kutálí kuličkami ve žlábků svícnu a hraje si s nimi na vojáky. Pan ze Souvré brzy při té zábavě ztratil trpělivost a řekl mu:

"Pane," (Ludvík byl tehdy pouze dauphinem), "toto je dětinská zábava."

"Ale pane ze Souvré," odpověděl Ludvík, "to jsou vojáci a žádná dětinská zábava."

"Pane," trval na svém pan ze Souvré, "takhle zůstanete pořád dítětem!"

Jakže!, pomyslel jsem si, cožpak pan ze Souvré zapomněl na vlastní dětství? Na co si hrával tento jediný oprávněný arbitř vhodného a nevhodného, když mu bylo osm a půl roku (což byl tehdy Ludvíkův věk)? V osmi a půl letech má být králův syn již dospělý? Má se stydět, když si představuje, že kuličky jsou vojáci? Jestliže jej přitom hubují, že se chová jako dítě, neskrývá se zde naopak snaha nakládat s ním co nejdéle jako s dítětem?

V tu chvíli snad nebylo možno odpovědět přilehavěji, než učinil Ludvík:

"Pořád dítětem? To vy je ze mne děláte!"

Přiznávám, měl jsem v tu chvíli chuť zvolat z plna hrdla: "Dobřeš mu to řekl, Ludvíku!", ale jak čtenář dobře ví, dvůr není místem, kde lze říkat naplno byt' jen čtvrtinku desetininy toho, co si člověk skutečně myslí.

Jak jsem již řekl, tento výjev se odehrál ještě za králova života. O rok později, za regentství, bylo Ludvíkovo dětství již evangeliem, dogmatem a vyznáním víry královny, Končína a Končínice, ministrů, celého dvora i pana ze Souvré, ačkoliv u toho šlo spíše o setrvačnost než o zlou vůli. Ludvíka ovšem nic tak nedráždilo jako tento věčný refrén, jehož zdroje a souvislosti dobře rozeznával. Zahnoval proto svého vychovatele prudkými výčitkami:

"Vy mne dneska nemáte rád!" říkával mu. "Řekl jste mi, že jsem dítě!"

Ale hroší kůži pana ze Souvré jeho slova nepronikla. Věčnou písničku omílal zas a zas. Došlo to tak daleko, že jednoho dne, pokud mne paměť neklame, bylo to v srpnu léta šestnáctistého dvanáctého, se Ludvík rozhodl prohledat své truhlice, vyndat všechny hračky a poslat s nimi komorníka k Monsieurovi.* Několik si jich však přece jen ponechal, takže o pár dní později jej pan ze Souvré mohl opět vyplísnit, byt' mírnějšími slovy.

"Kdypak už přestanete s těmi dětskými hračkami, sire? Vždyť už jste tak velký!"

Na to Ludvík, ne snad proto, že si hrál, ale proto, že porušil nevyslovený slib, pronesl trochu provinilým hlasem:

"Ale pane ze Souvré, já chci přestat. Jenže musím něco dělat! Řekněte mi, co mám dělat, a já to udělám!"

V té prosbě byl, řekl bych, celičský Ludvík, který když se někdy ráno probudil příliš pozdě, dal se do pláče ze samého strachu, aby jej nepovažovali za lenocha. Líný on rozhodně nebyl, naopak měl v povaze velkou činorodost a chtěl být ustavičně zaměstnán, nikoliv však účastí na nekonečných bohoslužbách, předlouhých kázáních, hodinových zpovědích či věčných exhortách, a rovněž ne latinou, kterou, jak říkával, "pěkně šidil"...

Vystřídali se u něho tři preceptoři - Yveteaux, Nicolas Lefèvre a Fleurance. Z nich jedině ten poslední jej dokázal zaujmout, neboť vyučoval matematice, a tudíž také základům dělostřelby, které jej vyzbrojovaly právě k tomu, čím si z celého srdce přál být - vojákem na trůně jako jeho otec.

Vždycky jsem byl přesvědčen, že kdyby jej opravdu chtěli připravovat na jeho budoucí povolání a vzdělávat jej přiměřeně jeho věku ve státních záležitostech, včetně nezbytného množství vědomostí z dějepytu a geografie francouzského království a okolních zemí, stal by se snadno dobrým žákem, neboť všemu, co jej zajímalo, se věnoval naplno. Nic takového se však nestalo. Pod záminkou, že je ještě dítě, a to "velmi dětinské dítě", bylo jeho dětství uměle prodlužováno tím, že mu skrývali vše včetně toho, co se bezprostředně týkalo jeho budoucnosti.

Dostalo se mi o tom důkazu odpoledne téhož dne, kdy jsem se zdrcen dozvěděl, že má Gräfin je upoutána na lůžko s horečkou. Avšak předtím nechť čtenář laskavě dovoli, abych mu vyličil, jak to bylo s Lojzkou, kterou jsem odpoledne po návratu z otcovského sídla musel vypovědět ze služby, jak jsem se byl včera zavázal.

Pohlížeje na tu plavovlasou, nádherně rostlou křepelku s modrýma očima, růžovými tvářičkami a ohrnutým nosíkem,

volky nevolky jsem zjihl a promluvil jsem k ní s takovou něžností, že chvíli trvalo, než mým slovům porozuměla. Když konečně začala chápat, jako když do ní hrom udeřil: zbledla, vytřeštila na mne oči a dlouho tak zůstala beze slova, jako bych ji právě odsoudil k smrti. Konečně popadla dech, rozplakala se a mezi jednotlivými vzlyky vyrážela:

"Ach, pane! Co jsem vám udělala, že mě takhle vyhazujete? Byla jsem vám nevěrná? Okradla jsem vás? Špatně jsem vám sloužila?"

"Aj, Lojzičko moje! Právě naopak! Bylas dokonalá ve všech svých schopnostech, myslím si o tobě jen to nejlepší a také to říkám..."

"Musíte mne tedy vyhodit na ulici, když jsem nic zlého neprovedla?"

"Ale Lojzko, tys mne dobře neposlouchala. Nevyhazuji tě na ulici, posílám tě zpět na Rozkvetlý lán."

"A to je ještě horší!" rozkřikla se vášnivě. "Co si o mně budou ostatní šuškat? O mně, kterou jste pozvedl tak vysoko, že jsem líhala v králově domě a v přístěnku u vaší ložnice, kde jsem v noci, nemajíc spaní, poslouchala váš dech?"

Nuže ano, spanilá čtenářko! Vizte, jak se červenám! Přinejmenším v jednom jsem své Gráfin lhal: v přijímacím salonku spával La Barge, kdežto v přístěnku Lojzka, a vždycky po ránu, když se upravila, chodívala ke mně na mé lože a probouzela mne spoustou něžností, jak jí velela její milá povaha. Není-li pak to poněkud smutné zjištění, že i před těmi, které nejvíce milujeme, jsme schopni určité okolnosti skrývat, abychom jim nezpůsobili bolest?

"Lojzko," pokračoval jsem, "jak by tě mohlo služebnictvo pomlouvat, když se navracíš do služby k mému otci, který tě přece najal první?"

"Ach, pane," slzy jak hrachy se koulely z těch modrých očí, "co si o mně lidi pomyslí, až přijdu o tu slávu, že bydlím v Louvru a náležím prvnímu královskému komořímu?"

To řekla převelice pěkně, poznalať u vévodkyně z Angouleme svět, v němž se správná mluva a dobré způsoby (ne-li již dobré myšlenky) vysoko cenily.

"A to ještě není všechno," nepřestávala plakat. "Už dlouho si všímám, že po mně netoužíte tolik jako dříve, že jste zamilován jinde."

"To ses věru nemýlila."

"A do koho, pane? Dovolíte, abych se vás na to zeptala?"

"Do urozené dámy."

"Ach, to mne přece upokojuje!" pronesla s povzdechem. "Nesnesla bych, aby to byla nějaká holčice mého ražení. Oženíte se s tou urozenou dámou, pane?"

"Nikterak, to není možné."

"Cože!" naježila se maličko. "To s ní budete natrvalo žít v hříchu?" "Což s tebou to bylo jiné?" pravil jsem s úsměvem.

"Ale se mnou to vůbec nebylo stejné, pane! Já jsem jen panská!"

Zvláštní teologie, pomyslel jsem si, jestliže stupeň závažnosti hříchu závisí na urozenosti hříšníka. Avšak využívaje toho, že promluvila o vdavkách, rozhodl jsem se, že obrátím její myšlenky raději tím směrem, dál od naší společné minulosti. I pravil jsem mírně:

"Ty však, Lojzko, se jednou provdáš, neboť jsi mladá a pěkná, a já ti pak vyplatím slušné věno, jak jsem vždycky sliboval, abych ti poděkoval za tvou nekonečnou vlídnost."

"Převeliké díky vám, pane," pravila vše. Na chvíli se zamyslela a pak pokračovala:

"Avšak, pane, kdybyste to neshledával příliš opovázlivým, ráda bych si vás při vaší dobrotě dovolila o něco požádat."

"Co by to mělo být?"

"Ráda bych od vás měla nějakou věc, třebaš malou, aby mi připomínala časy, kdy jsem bývala vaší, no, však vy víte." Otočil jsem se k ní zády a jal se procházet po pokoji, abych si dopřál času k přemýšlení.

"Vy se zlobíte, pane?" zeptala se.

"Ne, vůbec ne. Přemýšlím."

Avšak věděl jsem dobře, jaký dárek by jí udělal největší radost. Když čistívala vodou a mýdlem mé prsteny - kterýžto úkol ji těšil a věnovala mu vždy více času, než bylo nutno -, ráda si navlékala na prsteník zlatý kroužek s rubínem, který jsem někdy nosil na maličku levé ruky. Věnoval mi jej La Surie. Napadlo mne, že bych mohl nechat u klenotníka zhotovit kopii, dosti odlišnou, aby se rytíř neurazil, a řekl jsem jí, ať jen je trpělivá, že tak učiním. Vrhla se mi v tu chvíli kolem krku a přitiskla se ke mně tak vášnivě, že kdybych v ten okamžik měl čas a chuť rozebírat své city, snad bych mezi nimi našel i trochu lítosti. Ale osvobodil jsem se z jejího objetí takřka okamžitě a řekl jsem jí, že ji musím hned opustit a bez meškání se odebrat ke králi.

Jakmile klenotník z mostu Svatého Michala zhotovil prstýnek, předal jsem jej doma na Rozkvetlém láně Lojzce. Přijala ho tak slavnostně a s takovou radostí, jako kdyby dostávala od krále kříž řádu Svatého ducha. Od té doby jej navlékala den co den jako připomínku šťastných chvil v Louvru, kde, jak s oblibou říkala, "spávala pod jednou střešou s Jeho Veličenstvem."

Jako náhradu za ni do domácnosti a do kuchyně dal mi otec nejlepšího kuchtíka našeho kuchaře Caboche. Jmenoval se Jan Robin a byl to čistotný chlapec, velmi šikovný ve svém řemesle. S La Barge si dobře rozuměl, neboť byl skromný a mlčenlivý a bez námitky mu přenechal otěže.

* * *

Když jsem vstoupil do královských komnat, malý král měl zrovna latinu a jeho preceptor Nicolas Lefèvre s ním opakoval nepravidelná slovesa.

"Sire," děl preceptor, jehož truchlivý úkol zjevně nudil ze všech nejvíce, "jak jest préteritum od slovesa pello, vypuditi?"

"Pepuli", řekl Ludvík.

"Bravo, sire," zasl preceptor, "přinejmenším tohle tedy víte."

"Když to je tak hezké slovo, pepuli" řekl Ludvík. "Je tak něžné! Mám ho tolik rád...!"

Spatřil jsem, jak se pan ze Souvré usmívá tomu, co měl za dětinství (dle královny una bambina), já však to považoval za projev lásky k řeči, čehož by dobrý pedagog využil pro výuku latiny pomocí nejhudebnějších veršů Vergiliových nebo Ovidiových, místo aby otupoval žáka věčným opakováním deklinací.

Vsadil bych se, že Ludvík mne zpozoroval hned, jakmile jsem do komnat vstoupil, ovšem tvářil se, že o mně neví, snaže se pečlivě, aby mi z důvodů, které jsou vám známy, neprojevoval příliš přízně. Až po latině se rozhodl, že si mne všimne.

"Á! Hejhle, pan ze Sioraku!"

Ačkoliv tu a tam ještě trochu zadržával (a mnohem více ve chvílích silných citových hnutí), po dětské výslovnosti nebylo již v jeho řeči ani stopy kromě právě onoho slova hejhle, než nemohl jsem si být zcela jist, zda se vskutku jedná o dětskou výslovnost, poněvadž jsem si všiml, že hejhle říkává také jeho kojná Dudulka.

"Oddaně čekám na vaše rozkazy, sire," řekl jsem, postoupiv vpřed a pokleknuv před ním, abych políbil ruku, kterou mi podával.

"Nu tak, pane ze Sioraku!" řekl. "Cítil jste hákovnici, jak jste sliboval?"

"Ano, sire."

"A kolik času jste potřeboval?"

"Pět minut, sire."

"Aha! To já dokážu líp!" zvolal Ludvík a hbitě vyskočil: "Šup, Descloseaux! Běž odemknout mou zbrojnici! Pane ze Sioraku, pojďme! Ukážu vám, co dovedu!"

Ludvík mne předběhl a bral schody do druhého patra po čtyřech, Descloseauxovi v patách. Avšak ledva byly dveře otevřeny, Ludvík je za námi zase zavřel, ponechávaje Descloseauxe venku. Sundal potom, nikoliv bez obtíží, "velkou vitryovku" ze stojanu, položil ji na pracovní stůl stojící poblíž a jal se ji čistit.

Už je to tak, že měřeno s cibulemi v ruce, stačila mu polovina času než mně. Střehl jsem se nicméně připomenout mu, že "velká vitryovka" je předmětem veškeré jeho i Descloseauxovy péče a nejspíš potřebovala vyčištění méně naléhavě než hákovnice z Rozkvetlého lánu. Ludvík tedy triumfoval, než počínal si laskavě, ba dokonce mne po porážce chtěl utěšit slovy, že mám v tomto díle méně cviku než on.

Zatímco takto velkoryse promlouval, čistil si zamaštěné ruce klůckem, a když pak zmlkl, měl jsem pocit, že věnuje čištění více času, než je nutno. Klopil oči a vyhlížel zároveň ostýchavě i váhavě, jako kdyby nevěděl, zda v rozhovoru pokračovat, či nikoliv. Nakonec jsem se odhodlal promluvit sám a žertovným tónem jsem nadhodil, že kdyby mi Jeho Veličenstvo dovolilo vsadit se s ním podruhé, vsadil bych se, že mi chce položit nějakou otázku...

"A tentokrát byste vyhrál, Siolaku!" vyhrkl a vyslovil mě jméno bez "r", jak činíval v dětství a ještě občas i nyní, když mi chtěl dát najevo svou náklonnost.

Pohlédl na mne velkýma černýma očima, jež byly jistě tím nejkrásnějším v jeho tváři, jinak charakteristické bourbonským nosem po otci a po matce protáhlou čelistí, která už málem tvořila dlouhou, vysedlou bradu.

"Siolaku," začal, "je to pravda, že mě chtějí oženit?"

"Ano, sire, je to pravda."

"Cože," vydechl třesoucím se hlasem, "v deseti letech? A s kým?"

"Se španělskou infantkou, sire."

V černých očích se objevil výraz hrůzy a odporu. V nastalém tichu jsem přemítal, zda na něho tak silně zapůsobil jeho strach z dívek, který už dal vícekrát najevo, či pomyšlení, že mu chystají nevěstu právě ze Španěl, když přitom již mnohokrát osvědčil vzácnou věrnost proti španělskému cítění svého otce. Později jsem usoudil, že snažit se jednu z těchto možností vyloučit by bylo zbytečné; nejpravděpodobněji působily oba důvody zároveň.

"Od koho to víte?" zeptal se, když se opět ovládl.

"Od paní z Guise."

Pokýval hlavou, snad na znamení, že zdroj je vskutku hodnověrný, a já pokračoval:

"V té věci probíhala dlouhá jednání, sire. Královna matka si pro vás přála starší z infantek, než Španělsko vám chtělo dát tu mladší."

"Taková drzost!" procedil Ludvík mezi zuby.

"A odkdy jednají?" chtěl vědět.

"Jednání začala po úmrtí vašeho královského otce."

"Však otec měl pro mne jiné plány..."

Řekl to pln hořkosti a smutku, které mi sevřely srdce. Zároveň jsem se nepřestával divit, jak mohl zjistit, co měl zesnulý král v úmyslu. Vždyť u dvora vědělo jen velmi málo lidí, že několik týdnů před svým zavražděním pověřil Jindřich IV. Bassompierra, aby ve vši tajnosti požádal vládnoucího vévodu Lotrinského o ruku jeho dcery pro Ludvíka.

Po chvíli se Ludvík znovu ozval:

"A teď, Siolaku, jak jsou s tím daleko?"

"Španělsko konečně souhlasilo, že dá starší princeznu, a paní z Guise míní, že věc je dojednána."

Ludvík zůstal chvilku bez hnutí i beze slova s očima upřenými do země. Pak se vzpřímil, otevřel oči, vystrčil bradu a pronesl rozhodným tónem:

"Není tedy pomoci."

Pak mi položil ruku na předloktí a polohlasně řekl: "Siolaku, nebudte uražený, když si vás pár dní nevšímnu, i když budete nablízku. Víte dobře, jaký to má důvod."

Chystal jsem se odpovědět, když tu se ozvalo zaklepání na dveře zbrojnice a přes mohutnou dubovou desku dolehl pompézní hlas:

"Sire, jest zde váš nejvyšší komoří!"

"Pojďte dál, pane z Aiguillonu," zvolal Ludvík, opětovně sáhl po klůcku a jal se znovu předstírat, že si utírá ruce. Jako první přibyl do kabinetu úctyhodné panděro nejvyššího komořího, po něm pak dvě rozložitě brady, na nichž spočívaly licní laloky.

"Sire," pravil, ukláněje se s větší pružností, než bylo lze očekávat, "Její Veličenstvo královna žádá, abyste ji neprodleně navštívil."

"A hejhle! No vždyť už jdu," řekl Ludvík a položil klůcek na stojan s hákovnicemi. "Pane ze Sioraku, půjdete?" obrátil se na mne.

"Pan ze Sioraku nemá na vybranou," pravil nejvyšší komoří s drtivou majestátností. "Vzhledem k tomu, že je v této chvíli jediným přítomným prvním komořím, podle protokolu bude jeho povinností doprovodit vás, sire."

"Sire, věřte, že nic by mi nemohlo způsobit větší potěšení," řekl jsem jako správný dvořenín.

Královy návštěvy u královny se vskutku nebraly na lehkou váhu. Bez protokolu se to neobešlo. V čele kráčel nejvyšší komoří, který, abych tak řekl, přeučtivě razil cestu Jeho Veličenstvu, natrásaje se v širokánských bocích. Za ním šel král, malý a křehký, jako by se v pomyslné brázdě za panem z Aiguillonu ztrácel. Následoval vychovatel pan ze Souvré a jeho zástupce pan Despréaux. Za nimi jeden ze čtyř královských komoří, což jsem byl v tomto případě já. Pak kráčel lékař Héroard a preceptor Lefèvre, posléze pan z Berlinghenu a jedno páže. A nakonec průvod uzavíral (ovšem zcela výjimečně, neboť nejvyšší komoří si nepovšiml, že se k nám připojil) králův trpaslík, který se snažil seč byl udržet psíka Nebojsu, jemuž zcela chyběl jakýkoliv smysl pro slušné chování a trhal zuřivě vodítkem, chtěje dosíci svého pána.

Královna seděla v kabinetě u svačiny, jež se skládala stejně jako u mé Gräfin ze zavařeniny, oplatek a vína.

Obklopovaly ji její důvěrné přítelkyně: má dobrá kmotřička vévodkyně z Guise, její dcera princezna z Conti, její snacha, taktéž vévodkyně z Guise, ovšem vládnoucí (pokud byla ve své nicotnosti schopna komukoliv vládnout), hraběnka z Auvergne (manželka vězně z Bastily) a markýza z Guercheville, což byla ona zralá kráska, kteráž mi věnovala La Barge. Přihlížely královnině svačině, aniž se jí mohly zúčastnit, než alespoň měly tu výsadu, že mohly usednout na taburety.

Zato mladé pohledné dívky z královnina fraucimoru, doprovázející tyto vznešené dámy, které by se bez nich nikam ani nehnuly, ježto by to považovaly za ponižující, z nedostatku jiného místa stály natlačeny jedna vedle druhé v řadě kolem zdí, pokrytých čalouny. Jak jsem si je cestou jednu po druhé prohlížel, shledal jsem u nich u všech výraz stesku a melancholie, který jim dodával romantického vzezření, který však byl, dle mé minky, způsoben spíše tím, že jim jejich ubohé nožky už docela zdřevněly, jak musely nekonečně dlouho nepohnuté stát.

Ať již tomu bylo jakkoli, stojící či sedící dámy a slečny zaplavily místnost takovým množstvím širokých vyztužených suknic, že roj mužů přivádějící krále ke královně matce si tím pestrobarevným květinovým záhonem razil cestu jen s největšími obtížemi. Ještě ke všemu královna a její dámy při spatření krále naráz povstaly a jaly se utápět v reverencích, zabírajíce tak náhle veškeren prostor, kam bychom se bývali ještě mohli postavit. Nejhoršímu zabránila paní z Guercheville, jejíž znalost dvorské etikety nikdy neselhávala a jež pokynula dívkám, aby zůstaly stát přilepené u stěn a pozdravily krále pouze úklonou hlavy.

Královna se opět posadila se svým obvyklým nakvašeným, nepřívětivým výrazem, který považovala za vznešený, a pustila se okamžitě znovu do svačiny, jako by zapomněla, že před ní stojí její syn a vládce. Byla skvostně oděna v přenádherných saténových šatech s perlami a s velkým okružím z benátské krajky po šité diamanty, jež se jí zvedalo za šíjí a jež by jí dodávalo vskutku královského, kdyby se jí v očích občas objevil alespoň záblesk lidskosti a na trucovitěm, habsbursky odulém rtu někdy zazářil úsměv.

Zatímco se svou obvyklou nadutostí pokračovala ve svačině, pokusil jsem se přiblížit se ke králi, postupuje podél zdí a využívaje ochoty stojících dívek, které na můj prosebný pohled rády trochu zmáčkly své suknice a vytvořily mi průchod. Nakonec jsem se protlačil dost dopředu, abych dobře viděl na matku i na syna, jak čelí jeden druhému v zajetí zcela protichůdných citů.

Když se královna konečně nasytila, dala si olízat prsty od své malé fenky Laňky, která růžovým jazyčkem odstranila všechny zbytky zavařeniny a vzápětí bez okolků vyskočila své paní na kolena a uvelebila se jí na klíně. Laňka měla bílou kučeravou srst a živá černá očka (nepochybně mnohem jiskřivější a bystřejší než oči její velitelky), jimiž s velkou ostražitostí nervózně těkala po nově příchozích.

Královna položila fence na hlavu ruku obtíženou prsteny, hladila ji mezi oušky a hovořila k ní mírným hlasem, ať jen se uklidní, že okolo jsou samí přátelé. Tato vlídnost mne udivila, neboť vůči dvounožcům, kteří ji obklopovali, měla královna pověst velmi chladné a odtažité osoby.

Po celou tu dobu nevěnovala králi jediný pohled. Ostatně ani on na ni nepohlédl, máje oči upřené na fenku.

V ten okamžik se Nebojsa, kterého si dosud nikdo nepovšiml, jelikož příběhl až poslední trpaslíkovi v patách, a krom toho nebyl o mnoho větší než Laňka, vyškubl z vodítka, které jej drželo, proklíčkoval až dopředu před královnou, pozdravil Laňku krátkým, drsným zaštekutím a dosedl na zadní, hledě na ni, jak by čekal na odpověď.

"To je ale roztomilý pejsek," pravila královna zjehle. "Co říkáte, Kateřino?" obrátila se na vévodkyni z Guise.

"Vskutku, Veličenstvo, velmi roztomilý," odvětila má dobrá kmotřička.

"Možná, že bychom ho mohli oženit s Laňkou," pravila královna se vší vážností.

"To by byl výborný nápad," přisvědčila paní z Guise, než čtouc v mém pohledu, že Ludvíka by asi příliš nepotěšilo, kdyby musel dát královně svého oblíbeného psíka, pokračovala: "Alespoň pokud jde o velikost, protože pokud jde o rasu, bylo by to třeba ještě uvážit."

"Tedy to uvážíme," řekla královna. Přenesla nyní pozornost ze psa na syna a upírajíc naň bledé, bezvýrazné oči, dotázala se podmačeně: "Jak se vynacházíte, pane synu?"

"Dobře, Madame, děkuji vám."

"Héroarde," pokračovala královna mdlým, znuděným hlasem, "jak se daří králi?"

"Dobře, Vaše, Veličenstvo," odtušil Héroard s hlubokou úklonou. "A jak pokračují studia, pane synu?"

"Dost dobře, Madame," řekl Ludvík.

"Lefěvre?"

"Dosti dobře, Madame," odpověděl Lefèvre s hlubokou úklonou. "Musíte se učit, pane," řekla královna, která nedočetla nikdy jedinou knihu do konce.

"Ano, Madame," řekl Ludvík.

Královna setrvala chvíli v tichosti, jako kdyby si už nevzpomínala, proč požádala syna o návštěvu. Vraťila své bělavě plavé obočí, takřka neviditelné nad vypoulenýma očima, a zdálo se, že usilovně pátrá v paměti. Musila to pro ni být velmi těžká práce, neboť vyhlížela stále znechuceněji a nakvašeněji.

"Pane synu," napřímila se pojednou, jako by konečně ve svém zmateném mozku našla důvod tohoto rozhovoru, "pane synu, věc se má tak: chci vás oženit."

Po našem rozhovoru se Ludvík asi proti této ráně předem obrnil, takže nedal najevo žádné vzrušení.

"Ano, Madame," odpověděl uctivě.

"Nuže tedy," pokračovala královna, "koho si vezmete raději: Anglii nebo Španělsko?"

V tom okamžiku shromáždění urozených dam, ačkoliv všechny měly bohaté zkušenosti se sprádaním dvorských intrik, zašumělo úžasem nad odporným pokrytectvím královniny otázky: žádalať od Ludvíka volbu, třebaže vše bylo již dávno hotovou věcí. Mnozí, například já, v tom zajisté spatřovali past, která měla Ludvíka přinutit, aby vyslovil (rozuměj vyrazil), co skutečně cítí, přičemž jeho preference mohly být výhradně politické, neb nepoznal nikdy ani anglickou princeznu, ani španělskou infantku. Když jsem o tom později uvažoval s chladnou hlavou, usoudil jsem, že královna nemá na takovou léčku dosti důvtipu, tudíž že jí zřejmě napověděli markýz a markýza z Ancre.

Ať tak či onak, jakmile proradná otázka dozněla, zraky všech přítomných se obrátily na krále v očekávání jeho odpovědi. Očekávání bylo zklamáno. Neřekl slůvka, nevydal hlásku. Pouze se usmál.

Nicméně za okamžik se obrátil na pana z Angés (o němž jsem se nikdy nedozvěděl, proč byl přítomen, neboť nepatřil ani ke králi, ani ke královně matce) a pravil k němu: "Španělsko! Španělsko!", jako by se po úvaze rozhodl matku uspokojit, aniž ji však přímo oslovil.

Jeho mlčení, jeho úsměv a pak onen náhlý, nepřiměřený výlev, jímž se obracel na osobu zjevně mu neznámou, to vše vyvolalo mezi přihlížejícími jistou stísněnost, ještě patrnější u královny, která zřejmě v jeho chování vycítila cosi jako skrytý výsměch, protože se o to více nasupila, svráстила obočí a ohrnula pysk v povýšené grimase.

"Zkrátka a dobře, synu, chci vás oženit," prohlásila panovačným tónem "Souhlasíte s tím?"

"Souhlasím s tím, Madame," opakoval Ludvík jako stroj, jako když jindy odřikával naučenou látku.

Tato zdánlivá povolnost královnu vydráždila. Zhluboka se nadechla a drtivě pronesla:

"Nicméně děti dosud plodit nemůžete!"

"To je mi známo, Madame," řekl Ludvík. "Odpusťte."

"A jakpak to víte?" zeptala se královna; jako by byla tato vědomost zločinem, ačkoliv o ní sama promluvila první.

"Řekl mi to pan ze Souvré."

K tomu nebylo co dodat a královna zmlkla. I rozhostilo se ticho, jež bylo nyní pro ni stejně nepříjemné, jako byla předtím pro nás tíživá její snaha ponížít veřejně krále, třebaže se jí to zcela nepodařilo.

Domnívali jsme se, že už má vyvolávání hádky se synem dost, když v tom opět promluvila, a to ledově chladným tónem:

"Přeji si, abyste jel zítra do Saint-Germain-en-Laye navštívit Monsieura. Je mu velice zle."

Tentokrát Ludvíka zaskočila. Odjakživa choval k neduživému bratrovi lásku a soucit a nedokázal skrýt zděšení.

"Mikulášovi je velice zle?" vykřikl celý bleďý.

"Proto jej zítra navštívíte," uzavřela královna a vstala, naznačujíc, že rozhovor je u konce.

Královna matka pak pozdravila francouzského krále hlubokou úklonou, kterou po ní opakovaly všechny urozené dámy. Ludvík pozdrav opětoval a za nejvyšším komořím vyšel ven.

Byl velmi bleďý a spodní ret se mu chvěl. Přesto dokázal neplakat, alespoň dokud byl s námi.

* * *

Nazítí bylo třináctého listopadu a Ludvík do Saint-Germain-en-Laye za ubohým Mikulášem nemohl, protože Paříž se probudila pod sněhem. Ulice už pokrývala vrstva na prst vysoká a hrozilo, že cesta do Saint-Germain bude nebezpečná, protože u Vésinetu se projíždělo močály a lesíky, a navíc se královský kočár musel převést přes Seinu na prám, kterýžto manévra byl obtížný i za krásného počasí, natož teprve nyní, kdy se sníh na přistavním můstku měnil pod kopyty koní v břečku.

Ludvík na lovu rád překonával nepřízeň počasí po vzoru svého otce, vojáka na trůně, který si v protivenstvích válečných tažení vydobyl slávu, a horoucně prosil, aby byl kočár objednan. Avšak pan ze Souvré, jenž neměl k hrdinskému vystupování tak pádné důvody, odložil výpravu na zítřek, vždyť i za sucha vyžadovala tři hodiny a při zasněžených cestách mohla trvat dvakrát tak dlouho, nemluvě již o nebezpečnostech, jímž by se pan ze Souvré se svým svěřencem vystavili.

Váhal jsem, zda zůstat v Louvru, jelikož však Ludvík byl rozhodnut na mne několik dní nepromluvit, usoudil jsem, že přechkám mrazy v rodinném hnízdečku. Prikázal jsem tedy La Bargeovi osedlat koně a zanechal jsem ve svém příbytku v Louvru samotného Robina, jenž se tím nijak nermoutil.

Můj kuchař Robin byl statečný rodák auvergueský, nevysoký, ale svalnatý, černých očí, tmavých vlasů a vousů, šlachovitých lýtek. Odjížděje, vybavil jsem jej jako vždycky kordem, mečem a nabitou pistolí. Proč jsem tak činil, hned uslyšíte: ačkoliv je to hanebné a stěží uvěřitelné, i do Louvru pronikali zloději, chmatáci a pobertové schopní vypáčit zámek, jak jsme se toho stali svědky o dva roky později (v únoru roku šestnáctistého třináctého), kdy jacísi

lumpové, kteří nebyli nikdy dopadeni, dokázali proniknout až do regentčích komnat, kde pobrali většinu jejich přepychových šatů.

Věda dobře, že Robin rád prohání spodničky a s chutí si dá do nosu, doporučoval jsem mu vždy před odjezdem, aby si obojího dopřával výhradně doma ve svém přístěnku. Řeknete mi, že jsem Robina poutal ke svému krbu na úkor dobrých mravů služebných, leč nutno podotknout, že počestnost komorných byla tehdy v Louvru stejně křehká jako ctnost jejich velitelů, i nečinil jsem si v té věci valných skrupulí. Tím spíše, že Robin se ke svým kráskám choval velmi laskavě, sdíleje s nimi své krmě. Nu a protože v Louvru bylo nejobtížnější slušně se najíst (to arciť neplatí pro regentku, krále a nejvyššího panstvo), hádám, že v očích leckteré chuděrky přidávala Robinovi hodněna přitažlivosti též představa dobrého sousta a lahodného cahorského vína.

Padá-li v Paříži sníh, přináší to zpočátku výhodu, jež se posléze mění v nevýhodu. Ztvrdlé bláto na zemi se pokryje tlustou, panensky bělostnou duchnou, pod níž se schová jeho odporný vzhled i smrdutý puch. Leč běda, sotva sníh začne tát, vytvoří spolu s blátem hnusnou černou kaši nesnesitelného zápachu a mazlavosti, jež může být koním osudnou, takže není žádný zázrak, že v takových časech povozy po Paříži téměř nejezdí a z téže příčiny začíná být nedostatek dřeva na topení a dovážení potravin.

V našem paláci však vládne hugenotská předvídavost a chléb ve spíží ani dřevo v dřevníku nikdy nechybí. A v krbu v knihovně planou vysoké, jasné plameny, k nimž jsem hned natáhl nohy.

Když jsem se byl rozehl, vstoupili otec a La Surie s veselými tvářemi a oba dva mne pevně objali, celí šťastní z toho shledání zrovna jako já, ačkoliv jsem za nimi jezdil týden co týden.

Mariette, která přišla ohlásit oběd, otec kázal, ať prostře zde, abychom si užili krásného praskajícího ohně. Marietta se neopomněla zeptat na "našeho králíčka", i vypodobnil jsem jí jeho život v růžových barvách, ponechávaje si celou pravdu pro otce a La Surieho.

Právě jsem byl se svým smutným vyprávěním u konce, když Franc ohlásil poslíčka, jehož jsem dobře znal. Spatřiv jej, byl jsem stížen takovým bušením srdce, že jsem strnul a nemohl popadnout dech.

"Nu tak, synu!" řekl otec. "Přečtete si přece ten lístek! Je třeba odpovědět, jestli se nemýlím."

S těmi slovy podaroval kluka drobnou mincí, krajícem chleba a kusem sýra, přikázav mu místo v krbovém výklenku. Já pak jsem přistoupil k oknu a rozbil psaníčko.

"Příteli,

účinkem léčebných postupů Vašeho pana otce, jemuž budiž vzdán dík, jsem takřka uzdravena. Horečka mne opustila, leč dosud jsem slabá, a ježto si nechci přivodit opakování choroby, zůstávám zatím na loži ve svém pokoji, kde je mi společníkem jen důkladný oheň. Kdybyste se uvolil navštívit dnes o druhé hodině odpolední nebohou trpící, byla by Vám za to neskonale vděčna.

Vaše oddaná služebnice

Ulrika."

"Pane otče," řekl jsem směrem k němu, "paní z Lichtenbergu vám děkuje za vaše léčebné postupy."

"I hleďme," řekl otec s lehkým úsměvem, "otřepala se rychleji, než bych si myslel. Půjďte odpoledne za ní?"

"Vyzývá mne k tomu."

"Což kdybyste si vzal kočár?" pokračoval vzápětí. "Nebude vám taková zima jako na koni, a já se dnes nikam nechystám."

"Preveliký dík, pane otče, než možná, že rytíř..."

"Nikterak, nikterak," ujistoval La Surie, "také se odsud ani nehnu." Poslíček zhltl chléb, nenechav ani drobtu, i sýr včetně kůrky. Otec mu podal ještě trochu horkého vína, aby to všechno spláchl, a já zatím sepisoval lísteček pro svou Gräfin.

"Madame,

jsem jak smyslů zbaven při pomyslení, že Vás uvidím dříve, než jsem doufal. Račte prosím upozornit pana von Becka, že úderem druhé hodiny přijedu kočárem k hlavní bráně. Přiznávám, že patřím na poslíčka se zuřivou žárlivostí, neboť Vám nese tento lístek, a bude mít tudíž to neslýchané štěstí, že Vás spatří o čtyři dlouhé hodiny dříve než já.

Váš oddaný služebník

Petr Emanuel ze Sioraku"

Velké, oslepující vločky se sypaly z nebe a ulice byly jako mávnutím kouzelného proutku takřka opuštěné, když mne náš kočár Lachaise s nosem zachumláným v kabátě přeopatrně dovezl do Bourbonské ulice, do níž jsme vjeli, právě když zvon ze Saint-Germain-des-Prés odbíjel dvě hodiny po poledni, leč jeho zvuk mi zněl hluše a tlumeně, snad dílem sněhu, možná však vinou mého rozpoložení, neboť jsem byl zahleděn do sebe a odtržen od světa.

Ledva kočár zastavil před palácem mé Gräfin, brána se zdánlivě sama od sebe otevřela jako v pohádkách. Vánice tak zhoustla, že jsem spíše vycítil než uviděl von Becka, který mi nabídl rámě, jakmile jsem sestoupil ze stupátka. Můj hlas mi zněl cize, když jsem jej požádal, aby se postaralo koně a o kočár. "Gewiss! Gewiss, Herr Ritter!"* odpověděl mi do ucha. Ani nevím, jak jsem přešel nádvoří a vystoupil po schodech, až jsem se jen v kabátci ocitl v prvním patře před bílými dveřmi se zlacenými lištami, jejichž měděný knoflík přátelsky zářil v přitnutí. Zaťukal jsem na dveře ohnutým ukazovákem. "Vstupte!" ozval se hlas, nepochybně tišší než vlnobití krve v mých spánkách.

Záclony z karmínového atlasu byly na oknech zataženy a pokoj osvětloval jen dohasínající oheň a svícen s trsem

voňavých svěc. Svícen stál na drobném ebenovém sekretáři vedle mohutného lože s baldachýnem, jehož závěsy byly rovněž pečlivě zataženy.

"Jste to vy, rytíři?" zeptal se hlas zpoza závěsů.

"Jsem to já, Madame."

"Zamkl byste laskavě dveře a přiložil na oheň?"

Což jsem učinil, ale v opačném pořadí, umístiv dvě polen na oheň a zastrčiv poté zástrčku, která přes svou objemnost kupodivu snadno a tiše zapadla, jsouc zřejmě dobře promazána. Knoflík, který zástrčkou otáčel, představoval psi hlavu, a má ruka ji musela mimoděk pohladit, bezpochyby na znamení díků, že střeží spánek obyvatelky těchto míst.

Nyní však byla paní z Lichtenbergu velice bdělá. Byť zástrčka vydala zvuk pouze nepatrný, zaslechla jej a vyběhla mne, abych se posadil v uličce u lůžka vedle trsu svěc. Chtěla jí vyhovět a nevida kolem sebe nižádného sedátka, poklekl jsem na sametové podušky, které ležely na zemi, a zůstal tak dosti dlouhou chvíli se zataženými závěsy před nosem. Jediným slyšitelným zvukem byl její dech, po mém soudu poněkud zrychlený.

"Madame," odvážil jsem se nakonec, "což vás vůbec neuvidím? Nemohl bych vám alespoň políbit ruku?"

Neodpověděla ani slůvkem, možná jednoduše proto, že se bála, aby ji nezradil hlas, jsouc jaksi zaskočena pováživostí naší situace, ačkoli si ji sama takto představovala v dlouhém snění během své krátké nemoci.

Právě jsem se vůči jejímu mlčení obrnil trpělivostí, domnívaje se, že znám jeho příčinu a že nikterak není v mém zájmu cokoli uspěchat, když tu se zpod závěsu vysunula její ruka a natáhla se ke mně. Zmocnil jsem se jí a pokrýl ji polibky, avšak něžně, snaže se svou vášeň opanovat. I tato něžnost se jí však zřejmě zdála příliš prudká, neboť jsem ucítil, jak se mi její ruka v prstech vzpírá, jak mi uniká a stahuje se zpět.

Tento únik mne příliš neznepokojoval, neboť jsem věděl, že je úlitbou slušnosti či studu (či jak nazvat podobné chování), nikoliv projevem koketerie, neboť prosté a vážné povaze paní z Lichtenbergu se přiči všeliké nedůstojné triky, oblíbené u krásk našeho dvora. Ticho se však prodlužovalo, což mne přimělo k rozhodnutí trochu na Gräfin zapůsobit, abych jí pomohl nalézt cestu z toho, co jsem v duchu nazval zákrutami jejích rozpaků.

"Madame, jak se zdá, je mi zapovězeno nejen vás uzřít, nýbrž nyní i držet vaši ruku. Můžete na mne alespoň promluvit?"

"Máte pravdu, příteli," odpověděla tiše. "Budu k vám mluvit. Musím s vámi mluvit. Avšak nejsem ještě docela připravena. Dopřejte mi trochu času."

"Bůh uchovej, abych na vás chtěl naléhat, Madame!" zvolal jsem s onou známou proradností milenců, kteří s nevinnou tváří prohlašují opak toho, co ve skutečnosti činí.

Čas mi však připadal krutě dlouhý, ježto jsem se divil, že je jí tak zatěžko uskutečnit rozhodnutí, které přece již musila tisíckrát promyslet, než mne zavolala ke svému loži. To jsem si alespoň říkal, neboť jsem byl ještě velmi mlád a považoval jsem ženy za velice složité bytosti, zatímco ve skutečnosti jsou složité jen situace, kterým musí čelit a které bývají pro muže zpravidla mnohem prostší.

"Příteli," pravila konečně, "dovolíte, abych vám položila jednu otázku?"

"Zajisté, Madame, zajisté! Což nejsem celý váš?"

Znovu umlkla, zatímco ve mně to vřelo netrpělivostí. Leč nic platno. Chápal jsem, že na ni nemohu naléhat podruhé. Konečně pokračovala:

"Zde je moje otázka, příteli: uspořádal jste svůj život?"

Tehdy jsem pochopil důvody jejího otálení. Obávala se, že mne její vyslýchání urazí, neb jím vlastně zpochybňovala mou přísahu. Nakonec se však vzchopila, jsouc pevně rozhodnuta vystavět naši budoucnost na jistotách, nikoliv na slibech.

"Madame," otázal jsem se s něžnou ironií v hlase, "narážíte tím na Lojzku?"

"Na koho jiného?" opáčila poněkud suše, protože zřejmě vycítila spíše ironii než něhu.

Tu jsem se rozhodl zanechat francouzské frivolnosti a hovořit k ní, jak se sluší k falcké hraběnce, totiž ve vši vážnosti.

"Madame, hned nazítří po svém slibu jsem Lojzku poslal zpět otcí a najal si kuchaře."

"To jste učinil dobře, pane," oddechl si přidušený hlas.

Zaslechl jsem cosi, snad povzdech. Dovedl jsem si snadno představit, jak nesmírně se jí ulevilo, tím spíše, že vzhledem ke své nesmlouvavé, úzkostlivé povaze musela již v Heidelbergu prožívat pekelná muka při pomýšlení, že by měla mít milence, a navíc milence o polovinu mladšího, než je sama. Přála si tedy alespoň, aby byl věrný, a to nejen z přirozené potřeby ukojit žárlivou vlastnickou touhu, ale zejména - domnívám se - kvůli zachování důstojnosti našeho svazku v jejích očích.

"Příteli," řekla, "prosím vás, odhrňte na své straně závěs."

"Ach, Madame!" vyskočil jsem. "Jsem na vrcholu blaha! Dosud jsem měl truchlivý pocit, že hovořím se sestřenicí přes klášterní mříž."

"Až na to, že lůžko není hovorna," pravila a zasmála se lehounce, což na obou stranách uvolnilo napětí a díky Bohu nás navrátilo k lidštějším záležitostem.

Popadl jsem závěs na levé straně (byl z karmínového atlasu jako záclony na oknech) a zatáhl jsem, takže se kroužky, na nichž visel, rozjely jeden za druhým po celé délce tyče. Ve svitu svěc se mi zjevila paní z Lichtenbergu s hustými černými vlasy rozhozenými kolem hlavy po polštáři, oděná do nočního úboru z bleděmodrého saténu s manžetami a límcem z benátské krajky, upnutého až ke krku na perleťové knoflíčky. Ačkoliv byla v nedbalkách, zřejmě se před mým příchodem trochu upravila, neboť jsem si povšiml, že má tak pružné a hebké vlasy, jako by byly čerstvě umyté, a na víčkách byl patrný stín tužky. Naopak tváře a rty zůstaly bez sebemenšího naličení červenou barvičkou, snad aby nekladly překážky mému budoucímu konání.

Ačkoliv mi tato podrobnost, zjevně předem promyšlená, dodala trochu odvahy, krása mé Gräfin, umocněná prostředím,

mne znovu uvedla do značných rozpaků. Tušil jsem dobře, že taková urozená dáma potřebuje k lásce manévry, postupy a obřady, o jejichž existenci Tonka a Lojzka neměly ani tušení. Sice mi hrozí, že budu čtenáři pro smích, avšak chci zde být zcela upřímný. Velmi mne zaměstnávala otázka, která mi s mými panskými ani na mysl nepřišla: kdyby se snad věci vyvíjely tak, jak doufám, ve které chvíli bych se měl svléknout, a jak to provést?

Paní z Lichtenbergu mi snad mé pochyby a obavy četla z očí zároveň s obdivnými pohledy, neboť mne přelaskavě vybidla:

"Příteli, nezůstávejte stát, posaďte se, prosím!"

"Kdybych jen mohl, Madame. Zde v uličce není sedátko."

"Jakže?" podivila se. "Což jste zde prve neseděl, když byl závěszatažen?"

"Klečel jsem na kolenou, Madame, jak se sluší na vašeho ctitele."

"Ale příteli, nemůžete mne stále jen ctít!" namítla a kouzelně se pousmála. "Mezi námi musí být více rovnosti! Posaďte se bez okolků na mé lože!"

Což jsem učinil a v náhlém pocitu vděčnosti, který jsem nedokázal ovládnout, jsem uchopil její ruku a pokryl ji polibky. Tato krátká rozkoš se již chýlila ke konci, když tu osvobodila prstíky z mé dlaně, položila mi je na šíji a přitáhla mne k sobě s takovou silou, že jsem ztratil rovnováhu. Padl jsem na ni, avšak jak byl můj pád okouzlující! Odhodil jsem všechny zábrany, máje náhle pro své polibky tolik prostoru, od jejích rtů za rozkošná ouška, od oušek na hrdlo.

"Příteli," pravila konečně polohlasem, a byl to polohlas dosti rozechvělý, "takto nemůžete zůstat. V kabátci byste se zadusil. Jděte si odložit ke krbu. A až tam budete, přiložte ještě poleno."

- Vstávaje, obdivoval jsem její smysl pro jemné rozdíly a konvence. Rekla "odložit", nikoliv "svléci se". Doporučila mi, abych si odložil "kabátec", neboť jinak "bych se zadusil", přestože zajisté mínila veškeré odění, počítaje v to spodky.

A konečně aby se mi lépe svlékalo, poslala mne za tím účelem ke krbu, tedy na místo, kde mne její pohledy nemohly uvádět do rozpaků a plést mi ruce, protože závěsy lůžka zůstaly z této strany zataženy.

Jakkoliv jsem chvátal, svlékání mi připadalo nekonečně dlouhé, a sotva jsem se znovu vrhl do náruče své Gráfin, vzpomínám, že mou trpělivost čekala ještě poslední krutá zkouška, když jsem musel třesoucími se prsty rozepnout šik perleťových knoflíčků, který bránil její noční šat. Potom však, díky Bohu, byly mé rty již pro jakoukoliv rozumnou rozmluvu ztraceny. Item mé myšlenky. Ocitl jsem se náhle ve světě dosud nepoznaném, třebaže tělesné jeho obřady mi byly dobře známy; ve světě, kde cit přetavuje rozkoš ve štěstí. Toto štěstí pak v mých očích tolik překračovalo vymezený lidský úděl, že sotva jsem je našel, již jsem se chvěl, že je ztratím.

* * *

Odjížděl jsem z paláce v Bourbonské ulici za soumraku, ale ani jsem se necítil vůči Lachaisovi příliš provinile, že na mne musel i se spežením čekat pět dlouhých hodin, ježto von Beck se o ně postaral, jak nejlépe mohl. Falcký maggiordomo mi svěřil, vyprovázejí mne ke dveřím, že má mnohem raději zvířata než lidi, takže když si po našem příjezdu všiml, že Lachaisovi tolik leží na srdci spokojenost jeho valachů, že je chce osobně vyhřebelcovat, místo aby je přenechal péči podkoních, počal si jej vážit a rozhodl, že zaslouží stejnou péči jako jeho svěřenci; koním se tedy dostalo čerstvé slámy a obroku, kočímu pečeného kapouna a láhve rýnského.

Ledva jsem se navrátil na Rozkvetlý lán, usnul jsem jak pařez a probudil se až druhý den o jedenácté, celý rozlámaný, a přece svěží, s hlavou plnou vášnivě lásky a se srdcem stále nenasyčeným krásou své Gráfin. Vstal jsem a podivil se, že v pokoji zdaleka není tak mrazivo jako včera. Vyhlédnuv z okna, seznal jsem, že v noci přišla silná obleva a sníh roztál.

Z toho jsem usoudil, že Ludvík pojede brzy po obědě do Saint-Germain-en-Laye, proto jsem vlastní pokrm odbyl několika sousty a ihned vyrazil i s La Barge do Louvru.

Nemýlil jsem se. Sotva jsem přibyl do královských komnat, pan ze Souvré mi sdělil, že Ludvík si mne žádá spolu s Héroardem a Vitrym do kočáru. Poslal jsem La Barge k otci a k paní z Lichtenbergu se vzkazem, že odjíždím, obávaj'e se jen, aby se stačil vrátit do našeho odjezdu. Leč vrátil se včas, aby mohl nastoupit do vozu královských komorných, které již téměř všechny znal a všem se jim příležitostně dvořil, pravda bez valného úspěchu, byltě dosud tak mladý a tak malý. Nicméně nechaly se jeho švitořením bavit a během cesty jej nacpaly bonbóny a marcipánem více, než mohl snést.

Náš kočár urazil vzdálenost mezi Louvrem a Saint-Germain-en-Laye za tři a půl hodiny, což je mnoho, uvážíme-li, že tudy vede jedna z nejlepších silnic v království, kterou Sully navíc nechal opravit jako první, protože po ní Jindřich nejčastěji jezdil, kdyžt se ubíral do Saint-Germain-en-Laye navštívit své legitimní i nelegitimní děti. Po oblevě však sníh roztál nerovnoměrně, cesta byla rozblácená, místy zbrázděná vyjetými kolejiemi a místy zase ztracená v závěji, takže koně mohli jen tak tak chvílemi přejít do drobného klusu. Většinu času jsme se pohybovali krokem.

Ačkoliv nás vybavili příkrývkami, ohřívacími láhvemi a ohřívadly pod nohy, bylo v kočáře zima a vlhko a také skoro tma, jelikož oblohu zakrývaly černé mraky až k obzoru. Ludvík, hrubě znepokojený zhoršením bratrova stavu, seděl zachumlán v rohu, smutný a nemluvný. Když pak jeho vychovatel, který se bez rozmlouvání nudil, započal s omíláním nezáživných historek o všech zlých zimách, co jich kdy bylo, Ludvík zavřel oči a tvářil se, že spí. Následkem toho pan ze Souvré umkl. Pravím, že Ludvík spánek předstíral, neboť nebylo možné ani oka zamhouřit, jak strašně se s námi kočár kymácel a co chvíli hrozil převrhnutím.

Rozbolavěli, zkroucení a mrzutí jsme dospěli do Saint-Germain-en-Laye kolem páté odpoledne, avšak zdálo se, že jest již noc, tak černé bylo nebe a tak nízko viselo nám nad hlavami. Byl jsem docela rád, když jsem mohl po králi a panu ze Souvré dát vale rozhrkanému povozu. Hned jsem vyhledal La Barge, kterého bylo mezi vyztuženými sukníci komorných sotva vidět, vtiskl mu něco peněz a pověřil ho, aby podplatil někoho z kuchyně a někoho ze správy zámku, neboť první královští komoři mají sice právo na ubytování v zámku, leč nic už se nepraví o tom, jak se mají stravovat a čím topit. Bylo tedy třeba jednat rychle a obratně a rozdat dosti "jehlic", aby lokajové přinesli dřevo a potravu.

Když jsem se takto o sebe postaral, zaslechl jsem, že král hodlá navštívit Monsieura ihned, ani se nevyzuv z bot, i

zahodil jsem veškeré důstojenství a pádil za ním. Dostihl jsem jej, právě když vstupoval do komnat svého mladšího bratra.

Nebožáčkovi byly tehdy čtyři roky. Narodil se s obrovskou hlavou a vyzáblým, rachitickým tělíčkem, což přivedlo lékaře k přesvědčení, že nebude dlouho žít. Přesto se jakž takž vylízl, jsa častěji nemocen než zdravý, a neustále bystře pozoroval velkým, mírným očima plným smutku čiperný svět zdravých okolo sebe. Mluvit se ovšem naučil s udivující rychlostí a popravdě řečeno, vyjadřoval se mnohem lépe než dauphin v jeho věku, nekoktal, vyslovoval všechny souhlásky a jeho řeč plynula zcela přirozeně.

Když jsme vstoupili do jeho pokojíku, zrovna spal. Vytržen ze sna hlukem našeho příchodu, zprudka vyskočil a vzápětí jej přepadly křeče, začal škubat nohama i rukama, oči měl obrácené v sloup a ústa zkroucená. Byla to srdcervoucí podívaná, zejména pro Ludvíka, který zbledl a spodní ret se mu chvěl. Záchvat však brzy pominul, Mikuláš se postupně uklidňoval, až poznal staršího bratra a věnoval mu dojemný pohled, jako by mu chtěl poděkovat za jeho přítomnost. Je pravda, že dvůr s Mikulášem mnoho okolků nenadělal a královna ještě méně, neboť se vědělo, že je odsouzen k smrti.

"Dobrý večer, bratře," řekl Ludvík.

"Dobrý večer, tatičku," odpověděl Mikuláš. Tak oslovoval krále od smrti Jindřicha IV.

A dodal:

"Je pro mne přílišnou ctí, že se namáháte přijet až sem."

Taková věta od čtyřletého chlapce překvapovala svou dokonalostí, leč neměl jsem čas se nad tím pozastavit, protože oči se mu znovu obrátily v sloup, obličej se stáhl ve škleb a k Ludvíkovi přistoupil Héroard:

"Sire, račte se vzdálit, Monsieur bude mít další záchvat," řekl polohlasem.

Ludvík se otočil na podpatku a spěšně opustil místnost, že jsme mu málem nestačili, najmě pan ze Souvré, jenž zůstal pro svou tělnatost poslední. Já jsem dohonil Ludvíka jako před chvílí, ale sotva jsem s ním srovnal krok, hned jsem zase ucouvl, neboť Ludvík při chůzi, či spíš v běhu plakal a z očí se mu koulely slzy jak hrachy. Při takových příležitostech nechtěl být viděn, pokládaje slzy za cosi nevhodného. Proto se ihned po návratu do svých komnat uzavřel ve studovně.

Jelikož jsem věděl, že jej s největší pravděpodobností neuvidím před večerí, kterou mívál o šesté, odebral jsem se do svého příbytku s nadějí, že se snad také navečeřím, neb jsem byl hladý polomrtvý, nepozřev celý den ničeho kromě několika soust v jedenáct dopoledne. Vskutku tam na mne čekal rozdělaný oheň a prostřený stůl. Blahopřál jsem La Bargeovi k jeho svižnosti a bystrosti ve službě a vyzval jsem jej, aby pojedl se mnou. Zčervenal radostí, avšak jedl sotva na půl úst, neb se mu žaludek posud nevzpamatoval ze všech pamlsků, jimiž ho přecpaly komorné.

La Barge byl synem hejtnana, jehož Jindřich toho jména Čtvrtý povýšil do šlechtického stavu za statečnost při obléhání Amiensu. Jeho Veličenstvo doporučilo chlapce paní z Guercheville a ta mi jej věnovala za okolností, které znáte. Byl to malý, čilý brunet, na němž nebyl nikterak patrný jeho nízký původ, ježto v sobě neměl nic sprostného, ba právě naopak, vyznačoval se přívětivou, jemnou tváří, zdvořilými způsoby, bystrým zrakem, stálou ochotou a výjimečnou čiperností, kterou se snažil vyrovnat svůj malý vzrůst.

Za celý čas, který u mne strávil, jsem na něm neshledal žádnou z běžných chyb, které jsou v Louvru nejčastěji zazlívány pázatům: nebyl nenechavý, neřestný, ani domýšlivý, a když bylo třeba, aby rozdělal oheň, neváhal si ušpinit ruce jako sluha. Já pak jsem se k němu choval spíše jako k mladšímu bratrovi než jako k pážeti a snažil jsem se, seč jsem byl, napravovat některé nedostatky a předsudky, způsobené předchozí výchovou.

Tentokráte byl La Barge při jídle takřka němý, poněvadž jej trápil žaludek, já pak jsem sice jedl s chutí, leč mlčel jsem také: jednak jsem už tesknil po své Gráfin, připadáje si jak vdovec, jednak jsem si uvědomoval, že pokud Mikuláš umírá, jeho smrt, přicházející tak brzy po vyhoštění rytíře z Vendôme, zasáhne Ludvíka překrutně.

Vrátil jsem se do královských komnat o půl osmé, kdy již krále ukládali ke spánku, ačkoliv bylo velmi brzy, ale pan ze Souvré usoudil, že po tak namáhavé cestě je mu třeba řádného odpočinku. Zdálo se mi, že Ludvíkův velký žal se zmínil nebo byl pozapomenut, a soudě podle jeho zívání, byl by okamžitě usnul. Jenže pan ze Souvré měl ve své obvyklé horlivosti a zuřivé snaze dodat si významu nešťastný nápad promluvit znovu o Mikulášovi, a to způsobem, který ničemu neprospěl. Vínou jeho nejapnosti se Ludvík dočista probral. Zesinal, vztyčil se na lůžku a zeptal se přidušeným hlasem, jako by se mu v hrdle cosi vzpřičilo:

"Což ho není možno zachránit?"

"Sire," odvětil pan ze Souvré, "lékaři dělají, co mohou, ale musíte se za něj modlit."

Což byla opravdu prachhloupá odpověď, protože dala Ludvíkovi na počátku dlouhé noci na srozuměnou, že jeho bratr je ztracen.

"Já se přece modlím," řekl Ludvík v nejvyšší úzkosti, "ale nedá se dělat nic jiného?"

Nato pan ze Souvré:

"Sire, musíme jej poručit Matce Boží Loretánské."

"Ano, ano," vykřikl Ludvík horečně, "ale co pro to máme udělat? Kde je můj almužník? Pane ze Souvré, zavolejte mého almužníka!"

Pan ze Souvré, který se mi zdál sám poněkud unaven, si jistotně začínal myslet, že možná pochybil, když vyličil Mikulášovu nemoc v tak temných barvách.

Nicméně Ludvík byl tak rozrušen a s plácem na krajíčku, že pan ze Souvré poslal pro almužníka, jenžto se dostavil za malou chvíli. Byl to velký zavalitý muž s tváří prostáčka. Dal najevo, že si nemyslí, že by stačilo Monsieura poručit Matce Boží Loretánské, a navrhl, aby byla ze stříbra zhotovena podoba Matky Boží Loretánské v Mikulášově velikosti. Spanilá čtenářko, nemusím vám prozrazovat, co by si můj otec a La Surie (stále "čpící bečkou" své hugenotské minulosti) pomyslili o modlářství tohoto druhu. Nicméně Ludvíkovi se vrátila naděje a zvolal:

"Ať okamžitě pošlou do Paříže! Ať si pospíší! Ať tu sochu hned udělají!"

Pan ze Souvré, který trpce želel, že je příčinou všeho toho rozruchu, jej ujistil, že se tak stane, a Ludvík se začal za Mikuláše nahlas modlit s velikým zápalem a vroucností a slzy se mu koulely po tvářích.

Když skončil, přikročil k Ludvíkovu lůžku doktor Héroard, který sledoval celý výjev z pozadí, a pravil velmi jistým hlasem:

"Sire, teď už klidně spěte! Dnes večer se Monsieurovi daří lépe. Vím to docela jistě."

Jeho slova měla zázračný účinek. Ludvík zhluboka vydechl, utišil se a beze slova se natáhl, aby jej komorné mohly přikrýt.

"Pánové," oslovil nás nejvyšší komoří (jako vždy hlasem, který by nezanikl ani pod klenbami katedrály), "vzdalte se. Král spí!"

Ještě nespál, než mnoho nescházelo. Když jsme opouštěli jeho komnaty, přitočil jsem se k Héroardovi a zeptal se šeptem:

"Je na tom Monsieur opravdu lépe?"

"Nikoliv," odpověděl stejným způsobem "podal jsem králi takovou zprávu, jen abych jej vytrhl z jeho zoufalství a umožnil mu strávit klidnou noc."

"A jak je na tom doopravdy?"

"Umírá."

Později jsem se dozvěděl, že chudáček Mikuláš upadal mezi záchvaty do hlubokého spánku, z něž jej bylo stále obtížnější vytrhnout. Po onom večeru žil ještě jeden den a v noci ze šestnáctého na sedmáctého listopadu mezi půlnocí a jednou hodinou ranní usnul konečně spánkem, z jakého se ještě nikdo nikdy neprobudil.

Jak se to Ludvík dozvěděl a od koho, neopomeni ve svých Pamětech zaznamenat, neboť shledávám, že tyto okolnosti mají hluboký smysl.

Sedmáctého časně z rána, ledva jsem byl posnídal, odebral jsem se do královských komnat a zastihl Ludvíka při studiu. Starý abbé Lefèvre jej nechával odříkávat latinská slovesa, což nebyl výjev nijak příjemný na pohled ani na poslech, neboť učitel se zjevně nudil přinejmenším stejně jako žák a hodina se chmurně vlekla ke konci. Lefèvre bez zápalu opakoval otázky, které Ludvík poslouchal bez naděje, že by na některou dokázal odpovědět, smutný pohled upřený na okenní tabulky, pojednou zastřené těžkými sněhovými vločkami.

Před začátkem hodiny požádal Ludvík pana ze Souvré, aby jej vzali jako předchozího dne do La Garenne du Pec* na králíky. Ale vzhledem k silné sněhové vánici pochyboval, že dnes dopoledne dostane svolení. To jsem se alespoň domníval číst v jeho tvářičce, na níž se zračila nuda i zklamání.

Pan Lefèvre se konečně odhodlal uložit si zpátky do hlavy všechna *préterita* a *participia pasiva*, která tam měl tak vzorně utříděna a která mu zamlada dala tolik práce. Vstal, mírným hlasem doporučil králi, aby využil špatného počasí k opakování nepravidelných sloves, a vyseknuv svému královskému žáku velkou poklonu, odklusal drobnými krůčky, celý šťastný, že skončili, neboť v jeho věku a při jeho špatném zdraví stály jej lekce latiny nadměrné úsilí.

V tu chvíli se ozval u dveří do královských komnat silný hluk a již se dovnitř hrnul markýz z Ancre s vypjatou hrudí a nosem vysoko, následován dobrým tuctem podobně drzých šlechticů.

Měl jistě plné právo být přítomen, byť jako já prvním královským komořím. Využíval však tohoto privilegia přamálo, ježto se považoval za příliš vysoko postaveného a za příliš blízkého regentce, vždyť se dokonce pyšnil, že je jejím milcem, proto necítil potřebu ucházet se o královu podporu (naopak o něm rozhlašoval, že je zcela bezvýznamný). Jeho příchod tudíž přítomné královny hodnostáře zaskočil; tím více, že markýz z Ancre se schválně producoval co správný "bravaccio" s pěstí v bok a s výrazem hrdé nadutosti ve tvářích.

Je pravda, že to byl dosti hezký muž, velký, štíhlý, bohatě oděný, vznešeného držení těla a elegantních pohybů. Ani jeho tvář nebyla bez půvabu. Měl vysoké čelo, orlí nos a pod vyklenutým obočím zelemé oči mandlového tvaru, velké a zářící. Oči byly z celé jeho bytosti nejsvůdnější a také nejznepokojivější, neboť kdo si je prohlédl pozorněji, rozpoznal v jejich zornicích cosi falešného a podezřelého.

Až tři kroky před králem se konečně uvolil smeknout a hluboce se uklonit, a když mu Ludvík, ostatně dosti chladně, podal ruku, dokonce naznačil políbení. Pak se ihned vztyčil v celé své výši a pronesl hlasitě se silným italským přízvukem:

"Sire, vaše královna matka mne pověřila, abych vám oznámil, že Monsieur zemřel."

Ludvík v tu chvíli zrovna stál u svého stolku, z něhož sklízel knihy a psací pultík. Z tváří mu okamžitě zmizela veškerá barva, roztrásl se mu nohy, až musel usednout, a oči se mu zalily slzami, třebaže se velice snažil ovládnout; nechtěl totiž plakat před markýzem z Ancre, který na něj zvsoka pohlížel a číhal na každé znamení zoufalství v jeho tváři. Musím přiznat, že v tu chvíli jsem v hloubi srdce pocítil k tomuto muži záblesk nenávisti.

Když král stále mlčel, markýz z Ancre se podruhé uklonil, ještě arogantněji než prve, a odkračel se smečkou svých nohsledů, kteří za ním všude běhali a za sebenepatrnější pohlazení mu lízali ruce.

Ledva vyšel, na všech tvářích se rozhostilo naprosté ohromení, nikoliv tolik kvůli Mikulášově smrti, neboť ta byla očekávána s jistotou, nýbrž spíše kvůli skutečně hanebnému způsobu, jakým byla zpráva sdělena králi. Jistěže nikdo neočekával, že by snad úmrtí mladšího bratra přišla svému staršímu synovi oznámit královna sama a pak společně s ním truchlila. Nemilovalať své děti sdostatek, aby podstoupila takovou námahu. Leč mohla alespoň zvolit posla, jenž by byl pro takové poslání vhodnější, například nejvyššího komořího, vévodu z Bellegarde či vévodkyni z Guise místo tohoto arogantního přivandrovalce, jímž Ludvík pohrdal a zároveň se bál jeho moci.

Sotva nám markýz z Ancre ukázal paty, všiml jsem si, jak si pan ze Souvré a nejvyšší komoří vyměnili pohledy a ihned sklopili oči k zemi, jako by jim oběma bylo stydno z toho, co snad ten druhý mohl vyčíst z jeho očí.

Ludvík se tvářil, že si jde pro své olověné vojáký* a hraje si s nimi, ale dlouho je jenom přenášel sem a tam, jistě proto,

že nedokázal myslet na nic jiného než na tu hroznou zprávu, kterou se právě dozvěděl. Po chvíli nechal svou malou armádu být, přistoupil k panu ze Souvré a potichu, vyděšeným hlasem, v němž se chvěly slzy, pravil:

"Pane ze Souvré, rače prosím požádat královnu, abych nemusel jít k bratříčkovi se svěcenou vodou. Já bych to nesnesl."

Pan ze Souvré sklonil hlavu na znamení souhlasu. Ačkoliv měl vpravdě hroší kůži, nebyl bez srdce. Věděl, dobře, stejně jako všichni, kdo tenkrát byli přítomní, že Ludvík nemohl zapomenout na onoho čtrnáctého května, kdy spatřil svého otce se zavřenýma očima, zsinanou pletí a zakrváceným kabátcem, jak v hrůzyplné nehybnosti spočívá na slavnostním loži.

KAPITOLA SEDMÁ

Nyní, když Lojzka už nespávala u mne v přistěnků, a tudíž mne neprobouzela ráno ze sna způsobem, který jsem zde již naznačil, budívalo mne město Paříž, nejdříve ze všeho jeho kohouti.

Anžto je v tomto velikém městě jen málo sídel šlechty a zámožného měšťanstva, kde by neměli dvůr a stáje pro své koně či vlastní studnu, aby nemuseli pít ohavnou vodu ze Seiny, je také málo těch, kterým chybí užitková zahrada pro pěstění zeleniny, item kohouti, vládnoucí slepicím a na úsvitě každého dne pyšně zvěstující světu svou nadřazenost nelibým křikem.

Sotva se rámus stovek pařížských kohoutů poněkud utišil, protože úplně neztichl nikdy, rozezněla se veselá a jasná zvonkohra u Samaritánky na Novém mostě. Její poslední tóny zanikaly již v hluchých, výhrůžných úderech pařížského orloje, který všem oznamoval, že lidská spravedlnost bdí a trestá zejména malé a slabé, zatímco bohaté nechává běžet. Následovalo nekonečné klinkání zvonů od Svatého Heřmana Auxerreského a brzy zněly zvony všech pařížských kostelů v počtu sto a jednoho, neberouce prázdný ohled na spánek Pařížanů a příkazující přísně všem věřícím, aby vyskočili ze svých teplých měkkých lůžek a utíkali se kající vyzpovídat ze hříchů, které v nich právě napáchali.

Jak začínaly jitřní mše, zvony přece utichaly a nastával blahý klid, žel příliš krátký na to, abych se stačil znovu zachumlat do přikrývek a zabrat do spánku, protože u přístavišť na Seině už přistávaly čluny s nákladem sena. Lodníci byli všichni lotři vykutálení a při práci se častovali nadávkami a obhroublostmi, pronášenými typickým přisprostlým tónem, případně hulákali popěvky, jež by vyvolaly ruměnce studu ve tvářích všech svěčkových bab, chvátajících zrána ulicemi, jen kdyby jim rozuměly.

K tomuto nekřesťanskému halasu se brzy přidával pekelný rachot těžkých vozů, sjíždějících se ze všech koutů Paříže k přístavu, aby zde naložily seno, polena, maso a zeleninu, které přivázely nákladní lodi. Kolem vozů rojily se arcit' houfce kočích, nosičů a řezníků, kteří si co do nevymáchaných hub, košilatých šprýmů a nevalné čistoty úmyslů s lodníky ze Seiny věru nezdali.

Všichni ti drsní braši lomozili přímo pod mými okny, a pakli kravál povětšinou sestával z lechtivých žertů a obhroublých popěvek, někdy vrcholil kletbami a divokou hádkou, při níž docházelo na bič, hůl, vidle či hák, a tehdy bývali i mrtví, aniž se příslušníci královské stráže obtěžovali zasáhnout, jelikož měli napilno s otevíráním obrovských křídel Bourbonské brány, kudy se každé ráno valí do Louvru stovky služebníků. Nutno ovšem říci, že naši krásní modří ozbrojenci by i bez toho odmítli být jen pohlédnout na tu lůzu od řeky a z jatek a nedotkli by se jí ani špičkou halapartny, pokud by se zrovna nechystala vzít Louvre útokem.

Bourbonská brána, jež měla sehrát rozhodující roli v osudu Conciniho, se otevírala mezi dvěma mocnými věžemi kruhového půdorysu, které můj otec miloval, jelikož mu připomínaly hrady jeho rodného Périgordska, já však, dítě další generace, jsem je již shledával poněkud vyšlými z módy. Brána sama byla zhotovena z dubových fošen okovaných železem a já vždy ze svého lůžka slýchal skřípět a kvílet její obrovité panty, které se sice čas od času někdo pokoušel namazat, jenže pokud by se to mělo podařit, bylo by zapotřebí vysadit z pantů obě křídla a odstranit rez. Brána vedla na pevný dřevěný most, zvaný "spící", jenž pokračoval nikoliv jedním, nýbrž dvěma rovnoběžnými padacími mosty, klenoucími se nad širokým, hlubokým zahnívajícím příkopem, který nás dělil od Paříže. Užší most - vlastně spíš padací lávka vedl k brance pro pěší, které se říkalo "škvíra": protože byla tak úzká, že umožňovala v případě nutnosti

kontrolovat každého přichozícího. Druhý most, širší, ale právě jen o tolik, aby projel jediný kočár, vedl do klenutého průjezdu, z něhož se vyjíždělo na nádvoří Louvru.

Ráno - a vlastně také večer, jenže v opačném směru - nebylo pomýšlení, aby se příliv služebnictva cedil škvírou - to by trvalo celé hodiny. Tito lidé se valili Bourbonskou branou doširoka otevřenou, prošli přes spící most a dále přes velký padací most. To znamená, že se neprováděla žádná kontrola: touto nedbalostí lze vysvětlit, že se ráno mohli do vzdouvajícího se příboje livřejí vmísit odvážní zlodějíčci, kteří pak vnikli do paláce, klidně provedli svůj zlodějský záměr v královnině šatníku, jak už jsem vám byl vyprávěl, kořist ukryli někde na odlehlém místě a večer se opět vmísili do odlivu jakoby s balíkem špinavého prádla po způsobu praden, které špinu odnášely vyprat do městských prádel. I slyšel jsem v lenivé dřmotě nad ránem nejen skřípění Bourbonské brány, nýbrž i dupot stovek nohou, jak služebnictvo zaplavovalo dlážděné nádvoří Louvru, a o chvíli později rytmický krok ozbrojenců, otřásající dřevěným mostem v čase střídání stráží. Jejich krok byl vždy stejný, proto jsem ani v polospánku nezkoušel podle sluchu hádat, zda byli střídající modří s červenými prýmkami a vystřídání červení s modrými prýmkami, či zda tomu bylo právě naopak. Ledva ovšem příliv služebnictva, rozlévající se po celém nádvoří, dosáhl za neustálého pramálo zdrženlivého repetění a brebentění paláce a všichni se rozběhli po chodbách na určená místa, třískali dveřmi a volali na sebe, proměnil se ohromný Louvre v jediné hemživé mraveniště a po mém polospánku bylo nadobro veta... Jsa zouplna probuzen, většinou jsem hned pomyslel na paní z Lichtenbergu a cítil jsem se přitom nevýslovně šťasten, kerýžto pocit se ovšem vzápětí změnil v trýzeň. Byl bych totiž býval chtěl strávit každou minutu svého pozemského života s ní, jenomže služba králi v Louvru mne od ní často vzdalovala na dlouhé hodiny, a když dvůr pobýval v Saint-Germain-en-Laye, pak na celé nekonečné dny.

Sloužil jsem arcit' svému malému králi se stále stejným zápallem a podle svých nejlepších, ač skromných možností, přeje si stále jediné - stát při něm v poušti jeho života. Leč příležitosti k tomu jsem měl pramálo, neboť z důvodů, o nichž jsem se už zmínil, mi Ludvík často celý týden nevěnoval ani slůvko. Když se mi takto odcizil, jakkoliv jsem trávil čas v jeho blízkosti, a když jsem byl zároveň daleko od své Gräfin, přepadl mne truchlivý pocit, že žiji nadarmo.

V Paříži jsem byl alespoň paní z Lichtenbergu blíže a cítil její přítomnost i skrze zdi a hradby. Horší to bylo v Saint-Germain-en-Laye: tam jsem byl u dvora takřka zajatcem na dobu, kterou jsem nemohl nijak zkrátit, ba ani předvídat, neb o tom rozhodovali jiní. Čím více mne krušila tato nejistota, tím silněji mne spalovala nepředstavitelná touha spatřit paní z Lichtenbergu, až mi hrdlo vysychalo, ruce se třáslly a v srdci mi hlodala úzkost.

Vše kromě ní mi bylo na obtíž. Toužil jsem po ní tak netrpělivě, že jsem nevěděl, jak přežít den, aby už byla noc, nebo noc, aby už honem svítalo. A když se dvůr konečně vrátil do Paříže a já jsem mohl popustit koni uzdu a cválat do Bourbonské ulice, nacházel jsem ji, alespoň navenek, tak klidnou, tak vyrovnanou a dbalou konvencí, že jsem se již nedokázal ovládnout, náhle jsem skoro oněměl, koktal jsem a přepadaly mne pochyby, zda mne doopravdy miluje. A buď že byla mou tak mladickou a tak málo zdrženlivou láskou dojata, buď že i ji přemohla nakažlivá touha, dovolovala mi, abych ji odstrojil. Tu jsem si počínal jak smyslu zbavený, laskal jsem ji od paty k hlavě, aniž mi kdy jen zdálky přišlo na mysl, že bych mohl být jednoho dne nasycen. Právě naopak, neboť dokonce i v okamžiku, kdy jsem ji měl - pokud má vůbec takové slovo v lásce smysl -, již jsem ji postrádal.

Aby se v Bourbonské ulici nezačaly o mých příliš častých návštěvách šířit klepy, požádala mne paní z Lichtenbergu, abych nejedl na koni ani v otcovském kočáře s rodovými znaky, nýbrž stejně jako v dobách mého učení v nájemném kočáře. V té souvislosti si vzpomínám na šestadvacátého ledna, kdy jsem vjel na nádvoří ve skromném voze a ocítl se tváří v tvář Bassompierrovi, kterak od ní právě odchází a míří ke svému kočáru, jenž platil za jeden z nejskvostnějších v Paříži, jsa jen o málo skromnější než vůz, který si na Ludvíkovu korunovací objednala markýza z Ancres. Přepadl mne stud a také žárlivost, že nejpůvabnější ze šlechticů u dvora byl navštívit mou krásku, třebaže jsem dobře věděl, že jsou dlouholetí přátelé a že zde není na místě ani stín podezření, bylat' Gräfin příliš urozená, než aby mohla kdy patřit k hejnu dvorských ptáček, jež se slétala k této vábnici.

"A hleďte! Rytíři!" zvolal Bassompierre, vida mé rozpaky a chtěje mne trochu pozlobit, arcit' bez zlého úmyslu. "Kam se poděla vaše nádherná rezavá kobyłka? A kam přišel ten elegantní kočár, který váš pan otec nechal před korunovací pokrýt zlatem? Cožpak navštěvujete dámy jako chudáky? U sta hromů, toť prapodivné! První královský komoří v nájemném kočáře, který táhnou herky tak vychrtlé, že by hladu padly, kdyby je postroj nepodpíral!"

"Pane," ozval se kočí, "neračte urážet ta ubohá zvířata. Nejsou pravda nijak tučná, ale rozhodně zaženou hlad spíše nežli já."

"Je-li tomu tak," odpověděl Bassompierre a hodil mu zlaták, "tady máš, kočí, abys jim mohl dnes večer zdvojnásobit dávky, a sobě taky."

K tomu jsem nemohl ve svém zahanbení nic jiného dodat, než mu také hodit zlaták, což mi nijak nespravilo náladu, zato kočimu ano.

"Za ty peníze, pánové," pravil, ukláněje se nám až k zemi, "můžete pomlouvat mé kobyly od rána do večera a já ani nepípnu."

"Tak alou, kočí!" přerušil jej Bassompierre. "Hni sebou a dej zvířatům sena a obroku. Vám pak, spanilý synovče," pokračoval s nohou na stupátku, "vyklízím pole. Nerad bych vás zdržoval, vidím, že přešlapujete netrpělivostí, nemoha se dočkat lekce jazyka německého..."

Po těch slovech mne se smíchem objal, skokem dopadl na hedvábné polštáře svého kočáru a zlatem premovaný lokaj za ním s výrazem vroucí oddanosti zavřel dvířka.

Nalezl jsem Gräfin žel nikoliv v jejím pokoji, nýbrž v malém kabinetě. Právě mazala oplatku zavařeninou a před sebou měla karafu vína. K čertu!, zuřil jsem v duchu, líbaje jí ručku, k čertu s těmi věčnými svačinkami! Kolik minut z jejího času se tím ještě udobří?

"Jakže, příteli! Proč vidím na vaší krásné tváři výraz nevole?" zeptala se mne Gräfin. "Nejste snad ve své kůži?"

"Ach, Madame! Zuřím! Bassompierre se mi právě vysmál kvůli nájemnému vozu, přijdu sem, a co vidím? Dva talířky, z toho jeden prázdný, avšak s drobečky? Takže vy jste mu nabízela oplatky!"

"Byl byste raději, kdychom se zabývali něčím jiným?" zasmála se vesele a melodicky, což by mne jindy okouzlo, být v lepším rozpoložení. "Nu tak, milý Petře," pokračovala, "posadte se a přemýšlejte, prosím vás. Přece nebudete žárlit na Bassompierre, když on žárlí na vás."

"Na mne? Skutečně?" zeptal jsem se nevěřičně, usedaje nikoliv na křeslo, na němž určitě předtím seděl Bassompierre, nýbrž na stoličku u nohou mé krasavice.

"Ovšemže! Ne proto, že by mne miloval, neboť on je milencem kdekoho, leč cítí se uražen ve své pýše, vida vás tam, kde by byl tak rád stanul sám... Nicméně vás má rád a velmi nám oběma prospěl, když mi pomohl v mém úsilí usídlit se v Paříži."

"Víte však," nedal jsem se, "co se opovážil mi říci? Že přešlapuji netrpělivostí, protože se nemohu dočkat lekce německého jazyka! Dělal si ze mne dobrý den!"

"A při té příležitosti i ze mne," dodala s úsměvem, "neboť jsem byla stejně netrpělivá, aby vám už uvolnil místo. I když jsem nic nedala najevo, vycítil to dobře, jsa znalcem žen. Nu tak, Petře, netvařte se tak! Vezměte si oplatku a vypijte sklenku vína! Udělá vám to dobře."

Odmítl jsem oplatku z obavy, že ji dostanu na stejném talířku jako on - čehož jsem se již dopředu hrozil -, avšak přijal jsem alsaské víno v naději, že odplaví překážku, která se mi vzpřčila v hrdle. Což učinilo.

"Madame," začal jsem, když mi bylo poněkud lépe, "dovolíte, abych se vás zeptal jaký byl předmět vašeho rozhovoru?"

"S Bassompierrem? Není vaše otázka tak trochu nediskrétní, vážený pane?" otázala se a v krásných černých očích, tak ohnivých a zářících, se jí šibalsky zablesklo.

"Jestliže vás uráží, беру ji zpět, Madame," pravil jsem obřadně.

"Neuráží mne," řekla shovívavěji, než jsem zasluhoval. "Spíše předjímá, co jsem vám stejně chtěla světit."

Tato něžná výtka mne uvedla do takových rozpaků, že jsem oněměl a jen cítil, jak mne polévá nach. Dostal jsem nyní zlost sám na sebe. Paní z Lichtenbergu to vycítila a hřbetem ruky mne pohládila po tváři. Bylo to lehounké, letmé pohlazení, které mne převelice dojalo.

"Když mne Bassompierre navštěvuje, obvykle mi duchaplně a barvitě líčí všechny dvorské novinky, věda, že žiji v naprostém ústraní. Tentokrát mne však velice udivil. Řekla bych skoro, že mi všechny ty závažné věci vyprávěl jen proto, abych je předala dále."

"Avšak komu?"

"Nu přece vám. Komupak jinému, jde-li o vašeho malého krále?"

"A co vám tedy svěřil?" vyhrkl jsem.

"Vylíčil mi podrobně, co se včera sběhlo na velké královské radě."

"Jak se to však dozvěděl, když není jejím členem? Ve velké radě zasedají jen ministři, maršálové, vévodové a párové."

"Prozradil mu to důvěrně jeden z nich, vévoda z Bellegarde. Ať tak či onak, na tomto zasedání rady regentka slavnostně ohlásila španělské sňatky."

"Sňatky, Madame? Řekla jste sňatky?"

"Však nebude jen jeden sňatek. Budou dva."

"Dva?"

"Ludvíka s infantkou Annou a Madame s infantem Filipem."

"Takže infantka Anna bude královnou Francie a Madame královnou španělskou. Bože na nebesích! Horší hišpanizaci si již nelze představit! Jak odporný zvrat v porovnání s politikou nebožtíka krále! Naši včerejší nepřátelé se stávají našimi přáteli! Francie jim věnuje dvě své děti naráz! A jak přijali tu zprávu velmožové?"

"Guise a Montmorency jsou ligisté, tedy s nadšením. Hugeni, to jest Boumon a Lesdiguieres, se značnou nevolí, obávajíc se, že bude veta po našem spojení s protestanty. Condé neřekl nic. Když pak se ho regentka tázala na příčinu jeho mlčení, odvětil: "Je-li věc již hotova, zbytečno dávat rady."

"Hle moudrost sama! Pro jednou! A Ludvík?"

"Malý král nebyl přítomen."

"Jakže? On nepředsedal královské radě, když regentka oznámila jeho sňatek a sňatek jeho mladší sestry! Já snad jen sním!"

"Příteli," řekla paní z Lichtenbergu, vstávajíc, "zde máte zajisté sdostatek látky k přemýšlení. Posadte se prosím pohodlně do mého křesla a vizte: připravila jsem vám oplatku na svůj talíř (s úsměvem zdůraznila svůj). Nemáte tedy důvod, abyste ji neokusil. Já pak odcházím do své komnaty a vám je dovoleno, abyste mne tam vyhledal, až se nasytíte a nabudete svého obvyklého příjemného rozpoložení, díky němuž býváte tak okouzlující."

* * *

Nazítí jsem se dostavil do králových komnat s jedním knoflíkem kabátce nezapnutým. Nebyla to však ledabylost, nýbrž nemá řeč. Znamenalo to, že jsem se dozvěděl něco důležitého, co mu chci sdělit. Jelikož však na mne dlouho nepohlédl a ani slůvka ke mně neprohodil, začaly mne přepadat pochyby, zda mé znamení vůbec zpozoroval, avšak vzápětí jsem je zaháněl, věda dobře, jak bedlivě vždy Ludvík všechny a všechno pozoruje, byť se tváří, jak by nic neviděl. A vskutku, zhruba po hodině se obrátil na pana ze Souvré s žádostí, že by rád navštívil Madame. S tím pan ze Souvré hned souhlasil a Ludvík se mne zeptal:

"Pane ze Sioraku, ráčíte mne doprovodit?"

"S největším potěšením, sire."

Když král kráčel velkou galerií, domníval jsem se, že nadešel vhodný okamžik k rozhovoru, avšak Ludvík se stále ke

mně neotáčel a nevybízel mne k řeči pozdvížením obočí, jak vždy činíval, i ohlédl jsem se kradmo přes rameno a shledal, že o dva sáhy za námi kráčí pan z Blainville, jenž nás sledoval nepochybně z příkazu pana ze Souvré. Z toho jsem usoudil, že Ludvík se buď obává, aby pan z Blainville neopakoval z pouhé lehkomyšlnosti má slova, anebo jej podezírá ze špehování pro královnu, jak činila i jeho kojná Dudulka. Před sevzal jsem si tudíž, že v budoucnu si dám na tohoto šlechtice lepší pozor a zjistím, kterak o něm smýšlet.

Madame byla o rok mladší než Ludvík, jemuž tehdy bylo deset let a čtyři měsíce. Na svůj věk byla dosti vysoká s mírným sklonem k buclatosti a vyhlížela velmi příjemně, majíc modré oči, plavé vlásky, kulatá líčka se dvěma důlky a ústa jako třešničku. Její tvář vyzařovala něhu a mírnost, kterýžto výraz zcela odpovídal pravdě, bylať povahy přístupné a poddajné. Ludvík ji vždy měl velmi rád, ač ji ustavičně škádlil a hrál si na dospělého bratra. Jeho náklonnost k ní ještě zesílila poté, co mu vzali rytíře z Vendôme a poslali jej na Maltu, i chodíval za ní ne-li denně, tedy rozhodně velmi často. Jakmile jej Madame zahlédla, uložila panenku do kolébky, vstala a provedla hlubokou poklonu.

"Sire," pronesla, "vaše návštěva je pro mne velikou ctí."

Byla to věta požadovaná protokolem, kterou slychala od nejvyššího komořího tak dlouho, až se ji naučila z paměti. Zatímco ji však odříkávala zpěvavým tónem vzorné žákyně, její zrůžovělé tváře a oživlý pohled prozrazovaly lépe než konvenční formule, jakou upřímnou radost jí působí zájem staršího bratra.

Ludvík pak bez dalších okolků pokročil k sestřičce, políbil ji a přitiskl k sobě tak vřele, až jsem v duchu zapochyboval, je-li pravda, co se říká, totiž že nemá dívky rád.

"Madame," začal král, "jak se vám daří v tomto chladném povětří?" "Velmi dobře, sire, děkuji. A jak se daří vám, sire?"

"Krále se na zdraví neptáme," řekl Ludvík předstíraje přísnost, "nýbrž se modlíme k nebi, aby byl zdravý."

"Sire, modlím se k nebi, aby bylo Vaše Veličenstvo zdrávo," opakovala Madame a v jejím nevinném pohledu se zračila otázka, zda jde o hru nebo o pichlavou výtku.

"A jak se daří vaší dcerušce, Madame?" pokračoval král stejným tónem.

Sklonil se nad kolébkou a pošimral panenku pod bradou. "Podívejte," řekl, "směje se!"

"Daří se jí dosti dobře, sire," pravila Madame, "jenom má červíky, a tak asi dostane klystýr."

"Nedávejte jí ho příliš často," řekl Ludvík, kterému při pouhém slově klystýr naskakovala husí kůže. "Madame," pokračoval, "když jste mne minule navštívila, ukázal jsem vám své hákovnice a řekl vám, jak se všechny jmenují. Proč jsem to dělal, co myslíte?"

"Abych se vzdělala," odpověděla Madame s úklonou.

"Nuže, teď vám budu číst verše, abyste se vzdělala."

"Verše, sire?" vykulila Madame oči.

"Verše ode mne. Chci říci verše, které jsem sám napsal. Opravdivé verše s rýmy."

Vyňal list papíru, který měl zastrčený za manžetou kabátce, a jal se číst pěkně nahlas, se správnou výslovností a bez zaváhání. Nebyl v tom žádný zázrak, neboť při zpěvu či deklamování nekotkal nikdy.

Vídel jsem rosníčku,
seděla v síti,
z rákosí hůlčičku
chtěla si zhotoviti.

"Nu tak, Madame, jak se vám líbí moje verše?" Madame zrůžověla:

"Opravdu jste, sire, viděl rosníčku sedět v síti?"

"Samo sebou, odpověděl Ludvík, aniž hnul brvou. "Což nevíte, že kolem rybníků, kde žijí žáby, roste plno sítí?"

"A sire," pokračovala, "na co potřebovala ta rosníčka hůlčičku?"

"Kulhala," odpověděl Ludvík.

Na to Madame neodpověděla, nevědouc, co si má myslit.

"Pane ze Sioraku," oslovil mne Ludvík a spiklenecky na mne mrkl, "jaký je váš názor na mé verše?"

"Jsou velmi dobré, sire."

"Slyšela jste to, Madame? Pan ze Sioraku míní, že mé verše jsou velmi dobré. Pan ze Siorakuje studnice moudrosti. Chci vám ho představit, Madame. Přijměte ho vlídně, pro lásku ke mně."

Pokročil jsem kupředu, poklekl a oddaně políbil ručku, kterou mi Madame nabídla. Poté ji Ludvík představil pana z Blainville a obřad se opakoval.

"Nuže, Madame," zeptal se Ludvík, "jak se vám líbí urození pánové?"

"Jsou krásní," vyhrkla Madame.

"Madame," opravil ji Ludvík přísně, "dáma nesmí říkat, že šlechtic je krásný. Podle pravidel slušnosti smí nanejvýše říci, že vyhlíží kavalírsky."

"Vyhlízejí kavalírsky," opakovala Madame.

"Tak je to správně a nyní půjdeme do vaší kuchyňky a já vás naučím, jak připravovat amoletu."

"Ale proč, sire?" nevěděla Madame.

"Protože pro život je velmi užitečné, když člověk dovede připravit amoletu," prohlásil král s převahou. "První amoletu jsem upekl, když jsem byl ještě mlád. Dal jsem ji paní z Guise a byla moc ráda. Madame," požádal, "opatřte mi nějaký velký ubrousek, abych se nepostříkal!"

Madame jej poslechla, i uvázal si ubrousek přes kabátec coby zástěru a pravil:

"Madame, od této chvíle jste můj kuchtík. Budu vám říkat křestním jménem. A jelikož já jsem váš mistr kuchařský,

oslovujte mne ‚mistře Ludvíku‘ a ne ‚sire‘. Budete si to pamatovat?"

"Ano, mistře Ludvíku," odušila Madame, kterou to začínalo bavit, neb se zde cítila jistěji v kramflecích než v hájemství poezie.

"Alžběto," pokračoval král, "přikážte sluhovi, aby rozdělal pořádný oheň, a přineste mi tři vejce, máslo, sůl, mléko, kuthan na smažení a měděný kotlík."

"Měděný?" váhala Madame.

"Tak jest, musí být rozhodně z mědi."

"Kuthan s rukověti, mistře Ludvíku?"

"Zajisté," řekl král. "Jak bych amoletu přehodil, kdyby kuthan neměl rukověť?"

Madame snesla vše, co Ludvík požadoval, a na jeho pokyn si také uvázala ubrousek kolem pasu. Měla velmi napilno a hleděla na staršího bratra s obdivem, jaký chováme ke kouzelníkům.

Ludvík velmi zručně rozklepl vejce do měděného kotlíku, přidal sůl, trochu mléka a pravil:

"A nyní vejce ušleháte, Alžběto."

"Ale to já nikdy nedělala!" vyděsila se Madame.

"Právě proto vás to chci naučit," opáčil král.

Vložil jí do dlaňky vidličku, a obejmuv prsty její pěstičku, předvedl jí rychlý, krouživý pohyb obvyklý při šlehání, druhou rukou pevně přidržuje kotlík.

"A proč se musí šlehat tak dlouho?" ptala se Madame, kterou to málo, co musela udělat, již znavilo.

"Aby vejce šleháním nabylo."

A jelikož tvářička Madame se křivila námahou, osvobodil její prstíky a pracoval dále sám, nechávaje vaječnou pěnu chvíličko odpočinout, dříve než šlehání dokončil. Osobně jsem ani na okamžik nezapochoyboval, že si počíná správně, vynikalť Ludvík ve všech činnostech řemeslných, jimž se s velkým zaujetím učil.

"To tedy znamená, když se řekne ušlehat vejce!" vzdychla si Madame, které to vše připadalo trochu na dlouhé lokte.

"Říká se také našlehat vejce," pravil Ludvík, vložil na kuthan oříšek másla a umístil jej na ohniště. "Proto se také řekne někomu, kdo zasluhuje výprask: ‚Dostaneš našleháno.‘"

"Ale není to moc nepěkné, takhle někomu hrozit?" ptala se Madame kulic oči.

"Záleží na tom, komu," vysvětlil Ludvík, vlévaje do kuthanu obsah kotlíku.

"Mohu to někdy říci některé své komorné?"

"Můžete, ale jen když si to zaslouží. Nezapomínejte," pokračoval vážně, "že musíte být ke svým sloužícím spravedlivá, když jste sestra Ludvíka Spravedlivého."

"Tak vám říkají, sire?" špitla Madame převelice nesměle.

"Tak chci, aby mi říkali," pravil Ludvík, "a ne Ludvík Koktavý, jak se mi posmívají zlí lidé."

"A kdo jsou ti zlí lidé?" chtěla vědět Madame.

To nejsou Francouzi," řekl Ludvík, dáváje nicméně dobrý pozor, aby nikoho nejmenoval. "Alžběto," upamatoval se, "neříkejte mi sire, dokud budu váš mistr kuchařský."

"Budu si to pamatovat, mistře Ludvíku," řekla Madame. Odmlčela se a Ludvík také. Obě děti, bok po boku, sledovaly se zbožnou úctou, jak se omeleta smaží.

"Přehodíte ji opravdu, mistře Ludvíku?" ozvala se Madame.

"Zajisté, Alžběto!"

"A nedá se to udělat jinak?" chtěla vědět Madame, plná obav.

"Dalo by se, a vlastně by to na chuti amolety nic nepokazilo, než je to elegantnější,* když ji necháte obrátit ve vzduchu. Ustupte, Alžběto, kdyby se to nepovedlo, ať vám amoleta nespadne na hlavu."

Byl to jen žert, přehodil amoletu velmi zručně a dokázal, že dopadla zpět na pánev přesně tak, jak měla.

"Bravo!" zvolala Madame tleskajíc ručkama a její nadšení nás s Blainvillem nakazilo, takže jsme ji oba ihned napodobili.

Ludvík, pohlédnuv rychle na hodinky, usoudil, že amoleta je dozlatova upečená i po druhé straně, přesunul ji na mísu a zeptal se, přehlížeje nás diváky hrdým pohledem:

"Kdo má chuť?"

Leč ani já, ani Blainville, ani Madame jsme neměli hlad, ostatně ani Ludvík ne. Ten však řekl něco, co jasně naznačilo, že během kuchtěni nemyslí jen na amolety.

"Pane z Blainville, buďte tak laskav a dojděte do mých komnat pro tři malé šlechtice.** Ti se s ní vypořádají, než bys řekl švec."

Ledva pak Blainville ukázal paty, král se opět obrátil k Madame, jako by hra dosud neskončila:

"Alžběto, vy pro mé malé šlechtice prostřete stůl v malém kabinetě. Nikomu nic nepřikazujte! Udělejte to sama!

Nezapomeňte, že jste pořád ještě můj kuchtík..."

Madame provedla poloviční úklon, nevědouc, zda pro mistra kuchařského není hluboká úklona příliš, a plna svatého nadšení odběhla z kuchyně. Obdivoval jsem, s jakou obratností a rychlostí se Ludvík zbavil svědků, před nimiž bych nemohl hovořit.

"Siolaku?" vybídl mne zdvihaje obočí. Bez meškání se pak jal uklízet kuchyň a záměrně přitom rámusil.

"Sire," pravil jsem sotto voce, "včera byla na královské radě ohlášena vaše svatba."

"Já vím."

"Také svatba Madame."

"Vdávají Madame!" zvolal. "A za koho?" obrátil se na mne.

"Za infanta Filipa, budoucího krále Španělska."

"Oba sňatky se odbudou zároveň?"

"Ano, sire."

"Kdy?"

"Datum ještě není stanoveno, sire, avšak pravděpodobně budou chtít vyčkat vaší plnoletosti."

"A kdy to bude?"

"Sire, oni vám to neřekli? Ve Francii se podle rozkazu Karla V. králové stávají plnoletými v den dovršení třinácti let. To jest, pokud jde o Vaše Veličenstvo, koncem září roku šestnáctistého čtrnáctého."

Ludvík klesl na stoličku, sklonil hlavu a zavřel oči. Zůstal tak dlouhou chvíli beze slova. Podle výrazu smutku na jeho tváři jsem se domníval, že pochybuje, zda bude mít v den své plnoletosti ve své zemi více pravomoci než dosud. Až když otevřel ústa, pochopil jsem, že jsem se mýlil, neboť jej sužovala jiná otázka.

"Siolaku," řekl mi, "až bude Madame manželkou infanta Filipa Španělského, budu ji moci navštěvovat?"

"Nikoliv, sire, to nebude možné. Král Francie nemůže opustit hranice království jinak než v čele armády. To platí ovšem i opačně, pro infanta Filipa a jeho manželku."

Ludvík se ozval až po chvíli:

"Takže až Madame překročí Pyreneje, bude pro mne ztracena?"

"Bojím se, že se tak stane, sire, ale budete ji moci psát a ona vám bude moci odpovídat."

"Ach, dopisy! Dopisy!" povzdychl si Ludvík a smutně svěsil hlavu.

* * *

Nerad bych, spanilá čtenářko, abyste se domnívala, že zármutky a tresty, dopadající na Ludvíka, kdykoliv se více projevila mateřská autorita, jej natolik zkrušily, že snad pozbyl rošťáctví vlastního jeho věku. Jelikož předchozí vyprávění nebylo nijak veselé, nabízím vám jiné, které vás, jak věřím, pobaví.

Jednoho dne Ludvík vstoupil do komnat své matky a ke svému překvapení ji našel na lůžku, hrubě neupravenou a krivící tvář odporem při pohledu na projímadlo, které jí její osobní lékař podával ve stříbrném pohárku. Ten výjev mu zřejmě připomněl všechny výprasky, jichž se mu - na matčin příkaz - dostalo, když někdy odmítal pozít hořké medicíny, připravené Héroardem. Ačkoliv matčino trápení samo o sobě bylo pro něj jistou odplatou, Ludvík se tím nikterak nespokojil. S hbitostí vpravdě válečnickou přešel do útoku a troufale zaměnil role. Pokročil uličkou k mateřskému loži a bodře zvolal:

"Nu tak, Madame! Do toho! Odvahu! Jen odvahu, Madame!"

Přitom se krůček po krůčku blížil k nočnímu stolku, kde, jak si právě povšiml, ležela sladká dražé. Nepřestáváje matku povzbuzovat, stoupl si ke stolku zády a pokradmu se do nich pustil. "Nu tak, odvahu! Jen odvahu!" opakoval. "Nic to není, stačí jen hezky otevřít pusku a všechno to vyzunknout!" Ustal ve svém naléhání, teprve když matka vypila svůj lék a on měl kapsy plné cukrátek.

Ludvík si nikdy tolik nehrál s vojáčky jako koncem srpna onoho roku. Ačkoliv si dával bedlivý pozor a nikdy nejmenoval nepřítele, snadno jsem uhadl, že vyhrává válku se Španěly, kterou jeho otec už nestačil zahájit, neboť mu v tom zabránil Ravaillakův nůž. Nikdy také tak špatně nespál. Vím to od doktora Héroarda, trpělivé oběti královské nespavosti, který spával s jedním okem otevřeným jako nejvěrněji milující matka a instinktivně se probouzel, jakmile Ludvík otevřel oči do tmy.

Šestadvacátého srpna panovalo v Louvru tak ukrutné vedro, že kdybych se směl dostavit do královských komnat jen v košili, byl bych to udělal. Žel, na něco takového nebylo ani pomyšlení! I když člověk ani malíčkem nepohnul, v upjatém kabátci se vařil a po tváři mu stékal pot stejně hojný jako v podpaží. Usušit pak jej nebylo možno, neboť etiketa něco takového v přítomnosti Jeho Veličenstva zakazovala. Veličenstvo se ostatně potilo a cítilo stejně nepříjemně jako my, a nadto bylo velmi zle naloženo, neboť se učilo z paměti větičku, kterou mělo odpovědět vévodovi z Pastrany, mimořádnému vyslanci španělského krále na francouzském dvoře, jenž byl pověřen projednáním a podepsáním smluv krále a Madame.

"No tak, sire!" opakoval pan ze Souvré, "prosím, snažte se trochu! Na proslov vévody z Pastrany může odpovědět jedině Vaše Veličenstvo, a sice tak, že vyjádříte španělskému králi díky a složíte mu malou poklonu."

"Ale vždyť já se snažím, pane ze Souvré," odpovídal Ludvík s výrazem, který podle mého zdařile napodoboval poslušnost.

"Tak tedy znovu, sire! Toto jsou vaše slova: "Děkuji španělskému králi za jeho dobrou vůli. Ujistěte jej, že jej budu vždy chovat v úctě jako svého otce, milovat jako svého bratra a budu se řídit jeho dobrými radami."

"Kdo napsal to říkání, pane ze Souvré?" zeptal se Ludvík.

"Královna matka, sire," odpověděl pan ze Souvré, "nepochybně podle rad vašich ministrů. Ráčíte to zopakovat, sire?"

"Ráčím," řekl Ludvík. "Děkuji španělskému králi za jeho dobrou vůli. Ujistěte jej, že jej budu vždy chovat v úctě jako svého otce. Pane ze Souvré, proč bych ho měl chovat v úctě jako svého otce?"

"Protože podle věku by mohl být vaším otcem: je mu čtyřiatřicet let. Začněte znovu, sire, prosím!"

"A proč bych ho měl milovat jako bratra?"

"Protože jste mu roven, sire, neboť jste také král. Vy jste králem Francie, on Španělska."

"Je snad zároveň mým otcem i bratrem?"

"To je takový způsob vyjadřování mezi panovníky dvou velkých mocností. Snažně vás prosím, sire, začněte znovu!"

"Děkuji španělskému králi za jeho dobrou vůli. Ujistěte jej, že jej budu vždy chovat v úctě jako svého otce, milovat jako svého bratra a budu se řídit jeho dobrými radami. Ale pane ze Souvré," nedal se Ludvík, "přece bych nemohl být španělskému králi roven, kdybych od něj očekával rady. Myslím, že se velmi ponížuji, když to říkám."

"Nikolivě, sire, jsou-li jeho rady dobré."

"Jenže jak mohu předem vědět, budou-li dobré?"

"Sire," v hlase pana ze Souvré bylo znát jistou netrpělivost, "toť jsou pouhé zdvořilostní obraty. Začněte znovu, sire,

prosím vás!"

Ludvík odřikal celou frázi včetně "dobrých rad" jedním dechem, aniž se musil jedinkrát podívat do papíru.

"Áá! Tak je to pěkné, sire!" řekl pan ze Souvré spokojeně. "Něméně nebylo by nevhodné, kdybyste svůj pozdrav proslavil volněji. Pomalost znamená důstojnost. Jak o tom smýšlíte, pane komoří?" obrátil se pan ze Souvré na vévodu z Aiguillonu.

"Rozhodně, sire," prohlásil vévoda a jeho hluboký, silný hlas se rozlehl místností jako zvuk varhan katedrálou. "V podobných záležitostech volněji rozhodně znamená důstojněji."

"Asi takto, pane nejvyšší komoří?" vyzvídal Ludvík. A zopakoval celou větu, napodobiv tak zdařile zvukný bas hodnostářův, že mnozí přítomní, mezi nimi i já, musili skrýt úsměv v dlaních.

"Dokonale, sire," chválil pan ze Souvré, který žádnou zlomyslnost nezpozoroval. "Jenom nepřepínejte hlas!"

Ledva cvičení paměti skončilo a diplomatická věta byla bezpečně uložena v královské hlavičce, převlékli Ludvíka do slavnostního šatu, tak těžkého, že se potil přímo k zbláznění. Pak přinesli zlatené křeslo a do něho jej usadili.

Nemusil čekat dlouho. Vévoda z Pastrany se objevil obklopen vpředu i vzadu vyšňořeným doprovodem, sám velmi vysoký, nadmíru vychrtlý a dokonale prkenný. Třikrát poklekl před králem Francie, který jej pozoroval s neproniknutelným výrazem ve tváři, a pak poněkud drčivou francouzštinou pronesl krátký projev, který si co do slavnostnosti a pomalosti nijak nezadal s vyjadřovacím uměním našeho nejvyššího komořího, jen byl ještě navíc prodehnut pravým kastilským zanícením. Když vévoda skončil, znovu poklekl a pan ze Souvré nenápadně pokynul Ludvíkovi. Ludvík s převelmí důstojným výrazem a bez jediného zadrhnutí pronesl pracně naučená slova:

"Děkuji španělskému králi za jeho dobrou vůli. Ujistěte jej, že jej budu vždy chovat v úctě jako svého otce a milovat jako svého bratra."

Na to lehce pokynul hlavou vévodovi z Pastrany, který provedl další tři úklony, děkuje za díky, a odešel následován svým blyštivým průvodem.

"Uf Pane ze Souvré," oddech si Ludvík, jen za eskortou španělského granda zapadly dveře, "raďte prosím přikázat lokajům, aby mne svlékli! Dusím se v tom postroji!"

Pan ze Souvré pravil s roztrpčeným, lítostivým výrazem:

"Sire, vynechal jste v proslovu dobré rady..."

"Vynechal jsem je?" divil se Ludvík.

"Ano, sire."

"Ale to je mi velice líto! Pane ze Souvré, odpusťte mi, já na ně zapomněl!"

Že však nešlo o žádné opomenutí, pochopil jsem hned, jakmile se Ludvík odvrátil od pana ze Souvré, aby mu mohl komorník svléci jeho velkolepý kabátec; tehdy jsem zahlédl v jeho očích jiskřičku, jež mi zavdala valně látky k přemýšlení.

* * *

Ludvík dobře věděl, že všechna úskalí a všechny zkoušky, jimiž se jeho otec po celý život musil probíjet, přicházely se zvláštní pravidelností ze Španěl, a jsem si jist, že by se považoval za zrádce otcovy památky, kdyby necítil nedůvěru a odpor ke všemu, co k němu přicházelo či v budoucnu mělo přijít zpoza svahů Pyrenejských. Potvrzení toho se mi dostalo ještě téhož večera, když jsem se úderem páté hodiny dostavil do královských komnat. V ústřety se mi linuly proudy hudby, a přiblíživ se po špičkách, spatřil jsem, jak celý dvůr naslouchá - nebo alespoň předstírá, že naslouchá - a Ludvík sedí a opírá si levou tvář o dlaň a levý loket o boční opěradlo křesla. Jeden zpěvák a dva kytaristé hráli a zpívali kastilské melodie. Všichni tři nepochybně patřili k doprovodu vévody z Pastrany, jenž je sem laskavě poslal. Osobně jsem shledával, že jejich zpěvy mají krásu i rytmus, avšak zdálo se, že Ludvík tento názor nesdílí. Jakkoliv silně totiž miloval hudbu, usídlil se mu nyní ve tváři mně dobře známý trucovitý, znuděný výraz. A jelikož jsem věru na těch strhujících melodiích nenacházel nic nepěkného, usoudil jsem, že Ludvíka nerozladil poslech hudby, nikterak nepříjemné, nýbrž její původ, jakož i národnost velmože, který mu dal zastaveníčko zahrát. Když zpěvy skončily, Ludvík přesto poděkoval hudebníkům a pověřil pana ze Souvré, aby je odměnil.

Ledva hudebníci odešli, objevil se bohatě vyšňořený španělský šlechtic a za ním sluha nesoucí rozměrný balík, dar Jeho Excelence vévody z Pastrany Jeho Veličenstvu, kterýžto balík pan ze Souvré přijal a nechal položit na stůl. Celá procedura se neobešla bez výměny řečnických komplimentů, rovněž velmi rozměrných, ježto obě strany používaly desítky slov tam, kde by stačilo jediné. Ani hluboké poklony nechyběly, když se posel loučil.

Podle měkkosti balíku se předpokládalo, že obsahuje látky, i povolal pan ze Souvré vrchního mistra králova šatníku, mladého hraběte z La Rochefoucauld, který spíše než přišel přiběhl, až mu zlaté lokýnky ladně povívaly kol mladistvé spanilé tváře. Jeho děd byl protestant a zahynul v prvních chvílích svatobartolomějského vraždění, avšak mladý hrabě se pramálo zajímalo věci víry, zato mnohem více o život, takže se za Jindřicha IV. obrátil ke katolické víře. Vystřídal pak Roquelaura v úřadě, který vynášel svému vlastníku nejen značný plat, nýbrž i záviděníhodné „jehlice“ ze strany dodavatelů, a to i za krále Ludvíka, jenž se tak málo staralo šat a ozdoby.

La Rochefoucauld přikázal sluhovi otevřít balík a ten vydal své tajemství - čtyřadvacet navoněných koží, což byla, jak jsem se později dozvěděl, španělská specialita, a čtyřiapadesát párů rukavic různých velikostí, alespoň tak jsem se domníval, neboť jeden člověk by je za celý život neunosil. La Rochefoucauld měl zřejmě stejnou myšlenku, neboť řekl: "Sire, ty rukavice a kůže uschovejme do zásoby. Můžete jimi pak obdarovávat cizí panovníky, kteří vás v budoucnu navštíví."

"Kdepak!" odvětil Ludvík, sotva na dary pohlédnuv. "Dám z nich zhotovit obojky pro psy a postroje pro koně."

La Rochefoucauld byl příliš dokonalý dvořan, než by dal najevo překvapení nad tak pohrdlivou poznámkou. Až později mi svěřil, že kůže byly sice nádherné, leč vévoda z Pastrany by byl učinil lépe, kdyby daroval králi například hákovnici. Neodporoval jsem mu, byť jsem jeho názor nesdílel. Ludvíka by tehdy v jeho bídné náladě nepotěšilo nic z druhé

strany Pyrenejí, dokonce ani zbraň ne.

O pár dní později jsem se zdržel u paní z Lichtenbergu a k Ludvíkovi jsem se dostavil až o deváté večer, právě když mu umývali nohy v růžové vodě. To se mu líbilo, neboť měl lázně ve větší oblibě než jeho otec, jehož pach, jak známo, pohoršoval mnohý jemný nosík. Potom se Ludvík věnoval, jak říkával stydlivý Héroard, "svým záležitostem", to jest usedl na jediný trůn, kam sedá stejně král, kněz i rab. Jelikož i tam se musel něčím zaměstnávat, nechal postavit do otevřeného okna hořící svíci a kázal přinést dětský samostřil.* Pečlivě zamířil a na první pokus svíci uhasil, aniž ji přitom porazil. Vím, že jsou u dvora lidé, kteří jdou ve své nezřízené snaze očermít krále a zalíbit se královně a markýzovým z Ancre tak daleko, že jsou schopni tuto zručnost popřít, ale já ji mohu dosvědčit, neb jsem to viděl na vlastní oči.

Když Ludvík vykonal potřebu, uložili jej ke spánku, ale požádal ještě o své vojáčky, kteří nebyli z olova, jako jsem v dětství míval já, nýbrž ze stříbra. Hrál si s nimi chvíli na lůžku, i při tom však jako vždy bedlivě sledoval, o čem se kolem něho hovoří. Zajímaly jej zvláště příkazy pana ze Souvré panu z Auzeray stran úprav královských komnat, kde měly být nazítří pod dohledem vévody z Pastrany podepsány svatební smlouvy Madame i jeho samého.

Náhle zvedl hlavu a pravil:

"Podepíše to pan ze Souvré."

Byl to jeden z těch zdánlivě nerozumných výroků, o nichž pan ze Souvré mínil, že jsou dětinské, neboť nechápal jejich pohnutky. Živě odpověděl:

"Ó ne, sire, podepisovat budete vy! To vás zítra ožení!"

Nato Ludvík odvrátil hlavu a ledově odsekl: "O tom nemluvme! O tom nemluvme!"

Nazítří došlo k drobnému, leč hrubě poučnému incidentu v okamžiku podpisu smluv, tedy v průběhu pečlivě připravené ceremonie, jež probíhala v králově ložnici za přítomnosti královny matky, krále, Madame, jejího bratra Gastona (který od smrti Mikulášovy nosil titul Monsieur), nuncia Bentivoglia, vévody z Monteleone, vévody z Pastrany, princů královské krve a nejvyšších úředníků království.

Ve chvíli, kdy Madame uchopila husí brk a chystala se podepsat svou svatební smlouvu, potíc krev a plazíc jazýček (připomeňme spravedlivě, že jí ještě nebylo deset let), přitočil se k ní zezadu Ludvík a lehce jí strčil do lokte, aby její podpis zmařil. To neuniklo regentce, která se zamračila, považujíc to zajisté za další "bambinatu". Kdyby však svým tupým mozkiem dokázala číst v synově srdci, pochopila by, že být tehdy pánem situace on, nebyl by se spokojil se šťouchnutím do lokte: byl by své malé sestřičce přelomil její husí brk vejplů.

At' se zde na místě propadnu, vím-li, proč během oněch prvních pěti roků, které jsem strávil v Louvru, byla léta v Paříži tak dusná a zimy tak mrazivé. Bylo tomu prostě tak, že nebesa si počínala jak smyslů zbavená a dopouštěla se jedné výstřednosti za druhou, jako tehdy v listopadu roku šestnáctistého třináctého, kdy zničehoj nic padl na Paříž mráz a spoutal Seine ledem na palec tlustým, kterážto povětrí žel vytrvalo.

Pro Ludvíka to arciť znamenalo smutek a lítost, neboť k smrti rád cválal přes hory a doly, jakož i slídl v remízcích po kdejaké kožešinové či pernaté kořisti. Musel se však spokojit hrou v zastřešené míčovně, jež jej nicméně onoho rána stačila uvést do dobré nálady, takže rozmary počasí přijímal s veselou myslí.

"Hejhle, správné počasí na studium!" zvolal, vracaje se do svých pokojů. "Kdybych snad do něj neměl chuť, takové počasí by mne přesvědčilo! Nuže, pane ze Souvré, jen studujme! At' je ze mne mudrc!"

Pan ze Souvré se však té rozmarné řeči, u Ludvíka věru neobvyklé, neusmál. Byl bledý, nasupený, podél jeho trpce stažených úst se vryly dvě hluboké vrásky, obličej měl protáhlý na dva lokty.

"Sire," pronesl zakaboněně, "místo studia se dnes ráno budete muset naučit malý pozdrav..."

"Cože! Už zase, pane ze Souvré?" vykřikl král. "A komu bude ten pozdrav určen? Nějakému Španělovi?"

"Nikoliv, sire, Italovi!" řekl pan ze Souvré, a třebaže se vyznal v umění sebeovládání, nedokázal pronést to slovo bez úšklebku. "Jak víte, sire, maršál z Fervaques právě skončil."

"To vím a je mi to velice líto."

"Nuže, sire, královna matka učinila francouzským maršálem markýze z Ancré."

"Markýz z Ancré maršálem Francie!" zvolal Ludvík ohromeně.

"Ale vždyť je to cizinec!"

"Vskutku, sire."

"A nikdy nenosil zbroj!"

"Nikoliv, sire."

"Ale pane ze Souvré, což neslíbila matka maršálskou hůl právě vám?"

"Vskutku, sire."

"Jako odměnu za vaši udatnost v armádě mého královského otce?" "Vskutku, sire," řekl pan ze Souvré a zesinal, jako by se blížila jeho poslední hodinka.

Pak s hrdinským úsilím pokračoval, dáváje najevo, že jeho loajálnost k regentce trvá přese všechno i nadále:

"Nicméně, sire, královna matka nečiní nic bez důkladného uvážení..."

"Tím jsem si naprosto jist," řekl Ludvík, který si ničím nebyl jist méně.

Přihlížející - a bylo jich toho rána v královských komnatách mnoho - jako by zkameněli a očima mlčky provrtávali zem, aby nemuseli pohlédnout na pana ze Souvré či na sebe navzájem, obávajíc se, že by se z jejich pohledů dalo vyčíst pohoršení a ohromení. Jako by si přáli raději pozbyt uši, mozkou i jazyka, než muset poslouchat, vnímat a opakovat to, co bylo právě řečeno. Stáhli se do svých ulit, nehybní a němí. Nad ulitami pak poletovali s třepotem bílých křídel anjelů dvorského pokrytectví.

Avšak král, který právě dovršil dvanáctý rok, měl právo klást otázky - ne proto, že byl král, nýbrž proto, že byl ještě dítě, navíc tak tvrdě držené v ústraní. Tohoto práva nyní využil a ptal se vážně, pozorně a téměř naivně.

"Pane ze Souvré," začal, "proč musím novému maršálovi něco říkat?"

"Protože dnes ráno o desáté u královny matky vám markýz složí přísahu francouzských maršálů a ujistí vás, že vám bude věrně sloužit."

"A co mu řeknu?"

"Sire, byl jsem požádán, abych vás k tomu účelu naučil následující větu,"

Pokud vím, bylo to poprvé, co pan ze Souvré naznačil svůj odstup od toho, co vkládal do králových úst, jak bylo jeho povinností.

Spustil:

"Bratranče, jsem přesvědčen, že vaše služby mi budou ku prospěchu, a děkuji vám za všechny projevy dobré vůle."

"Bratranče?" nechápal Ludvík. "Proč mám říkat markýzovi z Ancré bratranče?"

"Takový je zvyk, sire. Maršál stojí ve Francii výše než šlechta. Proto jej král oslovuje 'bratranče' a všichni ostatní jej musejí oslovovat 'Excelence'."

"I vévodové a páirové?"

"I ti, sire."

Záchvěv úsměvu přeletěl Ludvíkovu tvář, jako by pochyboval, že "i ti" se dobrovolně podřídí své povinnosti, jednaloť se o osobu pramálo váženou.

"Nuže, pane ze Souvré," ozval se s obvyklou rozhodností, "naučme se tedy tu větu, když to musí být! Mohl byste mi ji zopakovat?"

Ne bez přemáhání zopakoval pan ze Souvré text a Ludvík se jej nikoliv bez námahy naučil, šklíbě se přitom podobně, jako když polykal nechutná projímadla doktora Héroarda.

Pro tentokrát se ukázalo velmi šťastným opatření, že monumentální lože v královnině ložnici bylo obeháno zábradlím z masivního stříbra, za něj směli jen privilegovaní - princové a vévodové. Byltě toho dne nával dvořanů v ložnici královnině tak mocný a bouřlivý, že by jim bylo bez této ochrany zaplaveno i královnino lože. Stejně bylo třeba povolat kapitány gardistů, aby dav dvořanů zatlačili a zjednali průchod maršálovi z Ancre, který se nesl vpřed s hlavu pyšně vztyčenou, přepychově oděn do hedvábu a drahých kamenů, jež zářily tisíce jisker též na rukojeti přenáherného meče, visícího mu po boku, meče, který on nikdy na obranu francouzského království nevytasil, ba dokonce ani na obranu své vzdálené vlasti, neboť jak bylo všeobecně známo, Concini ve Florencii poznal velmi dobře komediantská prkna (kde hrál ženské role), alkovny obojího pohlaví, hráčskáoupata, nevěstince a - následkem svých dluhů a zlodějen - všechny žaláře Toskánska, avšak v žádném, prázdném případě vojenské tábory. Jeho jediným hrdinským činem (že to byl skutečně hrdinský čin, o tom jsem se přesvědčil, když jsem to nedochůdce uviděl) byl sňatek s kadeřnicí, z níž královna matka učinila svou osobní komornou a která si krok za krokem skrze všeliké službičky svou velitelku zotročila. Jí vděčil za všechno: za nesmírné bohatství, za titul markýze z Ancre i za nynější povýšení do hodnosti maršála. Krasavec zářící drahými kameny, které jej mnoho nestály, s orlím nosem, s čelistí dravce, s očima a obočím protaženými směrem ke spánkům procházel zástupem s výrazem vyjadřujícím jeho nestoudnost a aroganci, o nichž prohlásil Bellegarde, paroduje Sullyho, že jsou to „jeho dva prsy“.

"Hle," říkal jsem si "muž, jenž už spolkl velkou část království, a dá-li se mu možnost, spolkne je celé."

Ať již byla jeho florentská urozenost pravá či falešná (pařížskému soudnímu dvoru nebyl ponechán čas, aby provedl v této otázce šetření), je třeba uznat, že švarný maršál sehrál před Jejich Veličenstvy všechny scénky, požadované protokolem - pokleknutí, líbání rukou, pokročení vpřed i kroky vzad -, s dokonalým půvabem, který dělal čest ne-li jeho vychování, tedy alespoň jeho hereckému talentu.

Maršálské přísahy a následujícího krátkého proslovu se zhostil již hůře, neboť je pronesl francouzštinou znetvořenou italskými slovy, jež bohužel až příliš silně připomněla přítomným dědicům starodávných rodů, že francouzské království se nyní ocitá v rukou tří Florentinů - královny a manželů Conciniových, kterým se původně výsměšně říkalo markýzovi z Ancre, ale jinž se od nynějška, se smíchem zamrzajícím na rtech, bude říkat maršálovi z Ancre.

Z řeči, kterou maršál pronesl po přísaze, jsem si zapamatoval jen poslední slova, v jejichž nestoudné otevřenosti jsem vycítil bohapusté chvastounství i cosi jako výzvu, určenou velmožům tohoto království:

"Sire," uzavřel maršál z Ancre, "mám veliký důvod být vaším služebníkem, neboť ač jsem cizinec, přibývší do této země bez krejcaru v kapse, obdržel jsem od Vašeho Veličenstva a od vaší královské matky tolik důkazů přízně, že mne to zavazuje být vaším služebníkem až do smrti, a považoval bych se za velkého bídáka, kdybych tuto povinnost nectil."

Na to Ludvík odpověděl bez zakoktání, než také bez náznaku vřelosti frází, kterou se pracně naučil z úst toho, jenž měl původně sám stát před ním v roli nového maršála.

"Bratranče, jsem přesvědčen, že vaše služby mi budou ku prospěchu a děkuji vám za všechny projevy dobré vůle."

Pozoroval jsem vévody a paíry, jak stojí za křesly krále a královny matky a naslouchají této výměně zdvořilosti.

Byli tam Condé, Mayenne, Nevers, Longueville, Guise, Epemon, Bouillon, Vendôme - jedním slovem ti, které zoveme "velmoži", ti, kdož v tomto království ovládali města a provincie, ždímalí z nich peníze a příležitostně i vojsko, avšak kterým královna ani za časů nebožtíka krále, ani když se stala regentkou nikdy neposkytla ve své omezené povýšenosti sebemenší důkaz své přízně či náznak zdvořilosti. Za regentství si však velmožové vše vynahradili, naleznuvše dokonalý způsob, kterak regentce pouštět žilou. Při sebemenším důvodu k nespokojenosti se uráželi, opouštěli dvůr, opevňovali se ve svých městech a shromažďovali vojsko. Tak činili s velkým úspěchem takřka od chvíle, kdy se regentka chopila moci, a hodlali tak jednat i nadále, jen aby se jejich měšce znovu naplnily, neboť královna by proti nim nikdy nevytáhla v čele svých vojsk, ježto ve svém ptačím mozečku připadla na jediný způsob, jak na ně - kupovat si jejich návrat ke dvoru rozdáváním pytlů zlata. Velmožové se skutečně navraceli, avšak jen proto, aby povzbuzeni úspěchem mohli dvůr znovu opustit pod svatouškovskou záminkou obrany veřejného blaha, které naopak sami ohrožovali, a to vše s jediným cílem - znovu a znovu plnit své nenasytné váčky.

Jelikož se mi se během slavnostní přísahy zdálo, že na tvářích velmožů se zračí povýšenost a pohrdání novým maršálem, zmínil jsem se o tom při polední tabuli markýzovi ze Sioraku.

"Nedomníváte se, pane otče," zeptal jsem se jej, "že Concini již u velmožů vzbudil tolik zuřivé žárlivosti, že na to jednoho dne doplatí?"

"Nemyslím. To by velmožové museli postupovat jednotně, a nadto by museli mít smysl pro stát. Jenže oni mají smysl jen pro své vlastní zájmy. A nejsou si navzájem přáteli, ale ani skutečnými nepřáteli. Málo tedy záleží na tom, že Concini je vlk, který se neuměl narodit a přišel k nám z druhé strany Alp: stále je to vlk. A vlci nebudou cenit tesáky na toho, kdo je stejného rodu, když jim byla dána v plen celá země."

* * *

U dvora se o povýšení markýze z Ancre na maršála mluvilo hodně, leč šepem, s očima slídícíma a nejraději na schodišti Jindřicha IV. v Louvru, jež má totiž tu nezměrnou výhodu, že je obrovské, takže lze zdaleka vidět každého přichozícího, ať stoupá či sestupuje, ať je to otrapa nebo špión. Pařížský lid však, svým založením rebelantský a buřičský, si žádné servítky nebral. Podle každodenních zpráv Mariettiných byli maršál a maršálová z Ancre vláčení blátem od rána do večera, což prý bylo jen spravedlivé, neb z bláta vyšli. Žel ani královna nebyla ušetřena těchto špinavostí, protože Pařížané nemohli uvěřit, že by obdařila tolika statky jednoho jediného muže, který jich navíc byl tak málo hoden, kdyby ji v jejím vdovském stavu neposkytl nějaký soukromý důvod ke spokojenosti.

Zkrátka maršálovi z Ancre byli obmýšleni pomluvami a posměšnými popěvkami, zhotovovali se panáci s jejich podobou, kteří pak bývali věšeni na mřížoví paláce, přičítalo se jim ožebračení lidu i rozchvácení státního pokladu (kupodivu aniž koho napadlo, že na tom mají rovněž svůj podíl velmožové). Nejabsurdněj ší na celé věci bylo, že regentka neměla Conciniho vůbec ráda a nechala jej vystoupit tak vysoko jen proto, aby se zavděčila své společnosti, která jej

nemilovala o nic více, neb již dlouho od něho zakoušela mnohé ukrutnosti. Jedinou touhou Končinky bylo zlato, maršál z Ancre však naneštěstí toužil vládnout. O jeho takofka neuvěřitelné nestoudnosti vám nyní, spanilá čtenářko, povím příběh, který je sám o sobě těžko uvěřitelný, a navíc se to v něm hemží nepřípustnými čarami, odsouzeníhodnými kouzly a - kdož ví? - snad z něj vystrkuje kopýtko i sám ďábel, kterému však nedovolím, aby z těchto řádek jazyk plazil a váš jemnocit tak urážel.

Datum této historie je v mé Paměti nezřetelné a nesvedl bych je upřesnit, neboť jsem je tehdy zapomněl uvést do své Rodinné kroniky. Nicméně její okolnosti jsou stále tak jasné, živé a překvapující, jako bych je byl prožil předešlého týdne.

Prazvláštní věc, avšak první mne uvedla na stopu toho, co se tajně u dvora snovalo, paní z Lichtenbergu, jakkoliv žila v ústraní. Jak je vám známo, jediné, co mne u mé Gräfin dokázalo poněkud rozladit, aniž jsem si kdy dovolil projevit sebelehčí netrpělivost, byl její zarmucující obyčej svačit úderem třetí hodiny odpolední, tedy ve chvíli, kdy jsem k ní přijížděl a překypoval touhou, vášní a choutkami na vše kromě zavařeniny.

Svačina však byla mezi urození zvykem hluboce zakořeněným, neboť se u nich podávala krmě o jedenácté dopolední a nikoliv úderem poledne jako u nás na Rozkvetlém láně, proto o čtyři hodiny později již pociťovali lehký hlad. Má kráska měla navíc labužnický jazýček, a jsouc naštěstí z těch paní, které se mohou najíst do sytosti, aniž si musí jednoho krásného rána náhle vyměnit celou garderobu, ráda si tohoto hříšku dopřávala. Nakonec jsem ji arcit' začal podezírat, že cílem svačinových obřadů bylo dát mi zakusit muka Tantalova, ne však je dovést až do krajnosti, neboť Tantalos měl v podsvětí krásné ovoce již již na dosah svých žíznivých úst, leč sotva se ho dotkl rty, pokaždé mu bylo odňato, kdežto má Gräfin by byla sama nejvíce želela, kdybych nakonec neokusil hroznů její vinice. Dokázala však lépe než já hospodařit s rozkošemi, jež očekávala od našich schůzek, a činilo ji potěšení je oddalovat. Ladně seděla v křesle, oděna rozkošným šatem, s nevinným výrazem natírala ty věčné oplatky a přes tu chvíli po mně hodila očkem, tu troufale, tu zdrženlivě, zatímco já hltal její tvář i tělo nenasytnými pohledy s hrdlem vyschlým, že jsem stěží promluvil, a se srdcem tak prudce bušícím, že jsem se bal, aby je nezaslechla.

Když pak konečně směly být mé oči ve skrytu její ložnice vystřídány rty a rukama, v bouři našich vášní se po dlouhou dobu nedalo rozumně promluvit, takže bylo skutečně vhodné sdělit si to nejnnutnější při svačině - v tom se má Gräfin ukázala velmi rozumnou, jako ostatně ve všem.

"Příteli," otázala se mne s oplatkou v ruce, "znáte vévodu z Bellegarde?"

"Znám, ale vzhledem k věkovému rozdílu mezi námi nikoliv důvěrně," zněla má odpověď. "Často jsem ho vídal v čase, kdy jsem býval tlumačem cizích jazyků ve službách nebožtíka krále."

"Máte-li pak jej rád?"

"Velice si jej vážím, že byl tak věrný našemu Jindřichovi za jeho života a že je nyní tak věrný jeho památce."

"Dnes ráno mne navštívil Bassompierre, jen aby mi řekl, že vévoda z Bellegarde by si s vámi velmi rád pohovořil, avšak o samotě a v největší tajnosti."

"A proč v největší tajnosti?" zeptal jsem se, ničeho nechápaje.

"Bellegarde tvrdí, že je špehován dnem i noci, protože se zapletl do ošklivé intriky, v níž by mohl ztratit vše. Vězi již pevně v její síti a nechtěl by s sebou strhnout ty, kdož by mu přispěchali na pomoc."

Pomůžete mu?"

"Ano, tisíckrát ano! Bellegarde je čestný muž, třebaže pošetilý."

"Je vskutku tak nerozvážný?"

"Má drahá! Většího ztřeštěnce nenajdete! Víte, že se opovážil vrhnout se do náruče krásné Gabrielly, když byla milenkou zesnulého krále? A kdyby jen král nebyl tak dobrý a neměl Bellegarda tak rád, mohlo jej to tehdy stát hlavu i s tou trochou mozku uvnitř. Srdce však má na pravém místě a všichni jej chovají v úctě."

"Není to však poněkud dobrodružné, drahý příteli, pomáhat šilenci?"

"Budu opatrný za dva."

V příštím okamžiku jsem se odmlčel, upíraje zrak na oplatku, kterou mi má kráska právě chystala svými krásnými ručkama. Ježto Bellegarde vlastnil apartmá v Louvru stejně jako já, mohlo být zajisté velmi snadné setkat se tam. Ovšem pokud Bellegarda skutečně špehovali, jak tvrdil, obelstít jeho nohsledy by bylo nejobtížnější právě v Louvru.

"Copak, příteli? Vy mlčíte?" ozvala se paní z Lichtenbergu. "Co pro vás mohu učinit já? Chcete se setkat s Bellegardem zde?"

"Nikterak, má drahá., nikterak! Jste cizinka bez podpory u dvora, tudíž hrubě zranitelná, a nebylo by vhodné spojovat vás, ať už přímo či nepřímo, se záležitostmi, v níž větrím veliké nebezpečí. Řekněte jen Bassompierrovi, že k němu pošlu svého La Barge pozití o šesté odpolední do jeho bytu v Louvru, aby se dohodoví s Bellegardem a sdělil mu místo a čas důvěrné schůzky."

Tedy, má spanilá čtenářko, místo schůzky jsem měl již v duchu vybráno, ale nechtěl jsem ani své Gräfin ničeho prozradit. Ne snad že bych v ní neměl plnou důvěru, ale řekněte sama, kdybyste měla milence a záleželo by vám na něm, líbilo by se vám slyšet z jeho úst, že se hodlá sejít s jistým urozeným mužem v domě bankéře Zameta?

Zajisté byl ten dům vrcholem přepychu a bankéř Zamet nejbohatším mužem Francie, avšak jeho obydlí bylo nejen osobitou krčmou, kde jste si pochutnali lépe než kdekoli jinde ve Francii, leč také hráčským doupětem knížat, kde první sázka nesměla být nižší než sto zlatých, a nacházely se zde i přenádherné pokoje, kde si velcí tohoto světa - mezi nimi i náš dobrý král Jindřich, dokud byl naživu - mohli po partii kostek a chutné krmi zalaškovat s osůbkami, jejichž cena byla stejně vysoká, jak nepatrná byla jejich poctivost.

Zamet byl obtloustlý mužík, na němž kromě černých očí, vypouklých a jiskrných jako očka lasičky, nebylo nic zvláštního. Znal mne velmi dobře, neboť mne často vídával v doprovodu nebožtíka krále. Jak si vzpomínáte, Jindřich mne s sebou brávil co talisman, "čistou duši", neboť jsem sám nebyl hráčem. Ledva jsem Zameta oslovil, nechal mne

nejprve odpřisáhnout, že se nejedná o komplot proti regentce. Poté přešel k věci, bystře a přímo, jak mívával ve zvyku:

"Pane rytíři, přijďte ve třech. Modrý pokoj s přilehlým kamrlíkem a Zohra vám zajistí ten nejdůvěrnější rozhovor."

"Kdo je Zohra?"

"Krásná Maurka, již vám představím. Francouzský jazyk je pro ni španělskou vesnicí."

"Jaký však má smysl přilehlý kamrlík?"

"Nenápadnou špehýrkou poskytuje rozkošný pohled na lože v modrém pokoji. Kdo však chce skutečně hovořit z očí do očí bez obav, že bude vyslechnut, nenalezne na světě lepšího místa, neboť kabinet je tak dokonale vyčalouněn, že dokud neotevřete špehýrku, nedolehnou tam ani vzdechy z modrého pokoje."

"A proč máme být tři, jedná se přec o rozhovor ve dvou?"

"Je to nutné pane rytíři, aby byla Zohra zaměstnána. Jinak by sluhové nechápali, proč vám dávám modrý pokoj, a vznikly by řeči."

"Nuže, pane, tím třetím mužem bude můj milý La Barge. Druzí dva - já a tertium quid - * budeme jeho hosty."

Mé páže bylo nadšením bez sebe, když se dozvědělo, že jeho úlohou při nadcházejícím setkání bude dělat společnost krásné Zohře, zatímco Bellegarde bude se mnou jednat v přilehlém kamrlíku.

"Ach, můj pane!" pravil přiškrknutým hlasem. "Konečně se přiblížil cíl mých snů! Žena! Žena pro mne! A nahá! A vyplní všechna má přání! Než vyplní je?"

"Jistotně ano."

"Říkal jste, že je krásná? Krásná, že by svedla svatého?"

"Dokonce všechny svaté, co jich je na světě!"

"A jak se jmenuje?"

"Zohra."

"Zohra? Ách, pane! To je krásné jméno! Tak něžné a poetické! Ještě nikdy jsem takové jméno neslyšel."

"Jak bys je také slyšel," odpověděl jsem. "Je to maurské jméno."

"Cože?" zvolal La Barge. Hřebínek mu náhle zplihl a jako by se celý sesul. "Ta křepelíčka je snad Maurka?"

"Nepochybně."

"Ale tím se přece všechno mění!" vykřikl La Barge; jeho mladistvou tvář zkřivilo zoufalství a nevinné oči se zalily slzami.

"Ale pročpak?" předstíral jsem překvapení.

"Protože je to nevěřící čubka, pane rytíři. A milovat se s bezbožnicí, to je veliký hřích."

"Jakže?" pravil jsem. "Cožpak její studánka učiní rázem z tvého prutu kacíře? Nezhřešil bys pak stejně, kdyby sis začal pletky s křesťankou mimo svátost manželskou?"

"Ale to vůbec není totéž!" zvolal La Barge. "S křesťankou je to hřích, z něhož se vyzpovídáte! Ale s pohankou! Fuj! Jakmile se na tu čertici kouknu, žaludek se mi obrátí jak rukavice!"

"Tak dost, hlupáku! Nic se ti nebude obracet! Protože Zohra je sice Maurka, ale zároveň je křesťanka, jak o tom svědčí krásný zlatý křížek, který má schovaný mezi kozičkami."

"Cože, pane?" řekl, tona v rozpacích. "Vy jste je viděl?"

"Viděl jsem i křížek i kozičky."

"Jak?" zeptal se s náznakem žárlivosti. "Nahé?"

"Přikryté závojem dost vlídným, aby bylo možno je pod ním zahlédnout. Než i bez křížku, který je zdobí, neshledal bych na nich pranic bezbožného, La Bargi, neboť byly kulaté, boubelaté a krásně snědé."

"Ach pane!" La Bargeovi opět zasvitlo v oku. "To jsem rád, že je Zohra křesťanka! A je to zajisté velká výhoda, že má kozičky snědé, protože všechny naše komorné se vychloubají výstřihy tak bělostnými, že je to již úplná nuda. Pane," začal znovu s naprostou vážností, "jestli se dnes večer stanu mužem, myslíte, že konečně vyrostu?"

"Jak to myslíš?"

"Jestli vyrostu do výšky, pane."

"Inu, to je docela možné," ujistil jsem ho.

Tak mne rozhovor s ním rozveselil, že jsem jej k sobě přivinul a objal, což ho hrubě dojalo, neboť ztratil již otce a mne si vzdor mému mládí vyvolil za náhradníka.

Bellegarde patřil k přátelům mého otce a také k přátelům Bassompierrovým, u něhož býval častým hostem spolu s Joinvillem, Schombergem, D'Auvergnem (který toho času držán v Bastile) a Sommerivem (jehož zavraždili v Itálii v rozpuku mládí). Právě o nich mi Tonka prvního dne naší známosti vyprávěla, že byli "tak krásní a urostlí, že víc ani možné není."

Něco však Bellegardovi scházelo, aby jeho hlava byla stejně dobře ustrojená jako krásná. Přitom nebyl nevědomější než jiní šlechtici v jeho postavení, jsa odkojen válčením, tancem, jezdeckým a hazardními hrami namísto knih. Těch si nicméně vážil, byť je nečetl, podporoval uměny a vyplácel penzi panu z Malherbe.

Dámy v Louvru jej měly podobně jako Bassompiera ve veliké oblibě a více od něj nežádaly, on pak u dvora dobýval snadné dívčí pevnosti hlavně svou zbrklou odvahou a lehkovážností, máje veselou, vlídnou povahu, stále dobrý rozmar a mozek, jenž nevážil mnoho. Leč která vyztužená suknice by odolala laskavému pohledu jeho černých očí, jeho cizelované tváři, zářivě bílým zubům a krásně vykrojeným rtům pod tenkým knírkem?

Modrý pokoj, kam nás uvedl Zametův maggiordomo, byl dle mého spíš přepychový než krásný. Jeho modř mi připadala chladná a křiklavá, vinuté zlacené sloupky v rozích lože (kolem nějž nebyly závěsy, jak čtenář jistě pochopí) zase příliš masivní.

Když jsme - Bellegarde, La Barge a já - vstoupili, shledali jsme, že nejpěknější a nejsouměrnější tu je líbezná Zohra, na jejíž hrudi se skutečně blýskal zlatý křížek. Ten měl jediný účel - ukoľébávat svědomí jejích urozených, statky

vezdejšími hojně opatřených hostů v tom smyslu, že v jejím náručí sice hřeší proti dobrým mravům, avšak nikoliv proti církvi.

Kráska nás uvítala půvabnými poklonami na maurský způsob, při nichž se její mladistvé tvary dobře uplatnily a jejichž uctivost divně se rýmovala s rozvernými pohledy, jimiž nás stíhala a které slibovaly již zde na zemi rajske rozkoše, jakých se vyvolencům její bývalé víry dostává toliko v záhrobí. Těmito rozkošemi pak, milý čtenáři, dlužno rozumět nejen průzračně zurčící potůčky a lákavé ovoce vždy na dosah ruky, nýbrž kupodivu i hurisky s věčně dorůstající panenskou blánou.

Není mi známo, zda se tomuto zázračnému dorůstání těšila i Zohra, zkrášlující modrý pokoj svými půvaby, ale již od pohledu jsem ji shledal schopnou přenést počestného křesťana na létajícím koberci až do malého pozemského ráje smyslových rozkoší, jediného, jímž jsme si my přízemní tvorové zcela jisti. Avšak Bellegarde neměl v tu chvíli na její půvaby ani pomyšlení a bez meškání zamířil rychlým krokem do sousedního kabinetu, kamž jsem jej následoval, nezapomínaje povzbudivě popleskat po rameni La Barge, kterého přemíra štěstí zřejmě poněkud zmohla.

Chudáček Bellegarde! Když si sňal masku, objevil se obličej usouzený zoufalstvím. Jen za námi zapadly dveře, jal se mi přiškrceným hlasem děkovat, že jsem vyhověl jeho prosbě, načež s povzdechem dopadl na jednu ze dvou židlí, zmocnil se karafy vína stojící na stolku, naplnil až po okraj pohárek ze zlaceného stříbra a jedním douškem jej vyprázdnil.

"Rytíři," spustil rovnou zhurta, "jestli se nenajde způsob, jak odvrátit proces, kterým kvůli tomu prokletému zrcadlu hrozí Moyssetovi Concini a jeho žena, přijdu o všechno, možná i o život."

Po těchto nepřiliš jasných slovech upadl v mlčení.

"Pane," řekl jsem, "odpusťte, leč nerozumím vám ani zbla. Račte mne poučit a objasnit mi, kdo že je ten Moysset, jaký proces mu hrozí a jaké zrcadlo je jeho příčinou."

Leč místo aby mi zodpověděl mé otázky, Bellegarde náhle rozvázal a v touze zbavit se nahromaděné hořkosti vychrlil na mne, co již věděl celý dvůr - jaké zločinnosti mu Končínovci provádějí. Sotva se ten zločinec stal markýzem a prvním komořím, pokusil se za podpory regentčiny připravit Bellegarda o jeho apartmá v Louvru. Vědom si svých práv, Bellegarde stál neochvějně na svém a neustoupil ani o píď, takže nakonec regentka musela ničemovi postavit na vlastní náklady velkolepý dům poblíž Bourbonské brány. Co horšího, při Ludvíkově korunovaci si ten drzoun troufl hádat se o právo přednosti a on, Bellegarde, vévoda a pair, vrchní podkoní Francie a guvernér Burgundska, musil se na výslovný královnin rozkaz sklonit před tím ničemným všivákem.

"Odpusťte, pane," řekl jsem, "než nehovořil jste o nějakém procesu?"

Na tuto otázku odpovídal Bellegarde jinou otázkou, aniž jej opustilo jeho vášnivé zaujetí:

"Víte-li pak, rytíři, co mi včera pošeptal do ucha nuncius Bentivoglio?"

"Nikoliv, monsignore."

"La moglie ha in mano la volontà dlla regina ed il marito lo scettro del regno."* Pravda je, že celou Evropou, a dokonce i Vatikánem už hýbe pohoršení nad přemrštěnou přízní, již se ti dva odporní lotři těší."

"Jsem téhož názoru, avšak, monsignore, hovořil jste o procesu s Moyssetem kvůli nějakému zrcadlu."

"Jenže ne kvůli ledajakému zrcadlu!" zahřměl Bellegarde. "To je právě to! Bylo to kouzelné zrcadlo!"

"Kouzelné zrcadlo!" opakoval jsem, zapomínaje zavřít ústa. "A co s ním má co dělat Moysset?"

"Bůh je mi svědkem," prohlásil Bellegarde, "že Moysset se v té věci angažoval jen kvůli mně, aby mi prokázal službu!"

"Avšak kdo je to, ten Moysset, Monsignore?"

"Finančník," děl Bellegarde přerývaně. "Vynikající muž, který mi půjčuje bezúročně peníze. Je to můj přítel, třebaže je docela neurozený! Říkám to a budu to opakovat, i kdybych už měl hlavu na špalku a katovská sekera se napřahovala nad mým krkem: Moysset je můj přítel!"

"Jaký však má ten Moysset vztah k zrcadlu?" nechápal jsem.

"Takový: když Moysset viděl, jaké obavy ve mně budí vzestup toho zločinného patolízala Conciniho, nabídl mi, že mě seznámí s někým, kdo mi pomocí kouzelného zrcadla ukáže, jak vysoko se Concini a jeho žena dostanou a co se s nimi nakonec stane."

Nevěřil jsem svým uším. Věděl jsem samozřejmě, že Bellegarde se nemůže pyšnit svým mozkiem tolik jako svým zevnějškem (však jsem to již sdostatek opakoval), než že by jeho důvěřivost zašla tak daleko, to mne ohromilo.

Kouzelné zrcadlo! Pane Bože! To se vyrovná Mariettinu "smočnému zázraku!"

"Kouzelné zrcadlo!" řekl jsem nakonec. "Viděl jste je, monsignore?"

"Nikdy."

"Zajisté od vás ti lidé požadovali za zjevení osudu Conciniových velkou částku."

"Padesát tisíc zlatých."

"A vy jste je vyplatil, monsignore?"

"Moysset mne založil. Ale hlavně ti mizerové přinutili Moysseta, aby je požádalo zrcadlo dopisem, který podepíše, a já též."

"Moysset i vy jste tak učinili, monsignore?"

"Baže."

"Ale monsignore!" zalomil jsem rukama. "Co to bylo za podivné bláznovství! Což jste snad nevěděl, že veškerá kouzla či podvodné triky pocházejí od ďábla, a jako takové jsou protizákonné, ba co horšího, spadají pod inkvizici?"

"Vždyť já jsem to považoval jen za povyražení!" kvílel Bellegarde a kapky potu mu stékaly z čela na líce. "Arcit', máte pravdu! Měl jsem si uvědomit, že jakmile ti ničemové budou mít v rukou můj list, nejenže mi nikdy neukážou ani kousíček zrcadla, ale půjdou ten dopis okamžitě prodat Concinimu. A ledva jej Concini a ta jeho získali, samozřejmě mne vydali spravedlnosti!"

"Vás, monsignore?"

"Zatím Moysseta. Než kdo by pochyboval, že až odsoudí Moysseta, přijdu na řadu já? A pak budu ztracen, nebo přinejmenším budou ztraceny mé statky, vláda v Burgundsku i úřad vrchního podkoního. To vše si nechá Concini přiřknout od královny jako náhradu újmy, kterou údajně utrpěl."

"Vsadil bych se, Monsignore," řekl jsem, "že Concini ty záhadné zrcadlové kouzelníky sám vymyslel, aby vás vlákal do pastí. Co se s těmi lidmi stalo?"

"Pokud vím, dostali svoje peníze z obou stran a zmizeli."

"Hle, jak bych svou sázku vyhrál! Předpokládám monsignore, že pokud jde o ten proces, neotálel jste s hledáním přimlůvců."

"Však mi šlo o život. Nejprve jsem promluvil s kancléřem Sillerym, který shledal obžalobu z čarodějnictví nedostatečně odůvodněnou, tím spíše, že řečené zrcadlo nikdo nemohl předložit. Proto vydání příslušných příkazů oddaloval, jak mohl. Jenže královna na něj nakonec udeřila, protože na ni zas naléhal Concini."

"A Sillerymu došly síly?"

"Vskutku. Obrátil se na soudní dvůr."

"Tady jste opět intervenoval, monsignore?"

"Na dvou místech. U soudců, aby žádali výslech podle útrpného práva, a přímo u Conciniho. Vévoda z Guise a vévoda z Epernonu se jej pokusili přesvědčit, aby stahl žalobu výměnou za tučné odškodné."

"A odmítl?"

"Ale přáteli, jak to víte?" vyvalil oči Bellegarde.

"To je jasné. Proč by zastavoval proces, který by mu mohl přinést obrovské příjmy z vaší burgundské provincie a z vašeho úřadu vrchního podkoního? Kolik by musel dostat jehlic, aby se vyrovnaly těmto částkám, nemluvě již o slávě, jaké se těší guvernér, a o počtách spojených s vašim dvorským úřadem?"

"Běda!" vzdychl zhluboka Bellegarde. "Je tomu přesně tak: ten darebák chce proces za každou cenu a já už nevím, co počít!"

Zvěděl jsem už dosti, abych se dále neptal, a seděl jsem tiše s očima sklopenýma. Vévoda však přerušil mlčení zoufalým hlasem, který mi rozdíral srdce:

"Příteli můj drahý, vy váháte s pomocí?"

"Vůbec ne, monsignore, jen kdybych věděl, kudy na to."

"Přece přes vaši kmotřičku!"

"Přes mou kmotřičku?"

"Příteli, vévodkyně z Guise má u regentky velké slovo a myslil jsem, že by mohla zasáhnout v můj prospěch, kdybyste ji o to požádal."

"Alespoň se o to pokusím," řekl jsem, "a vynaložím veškeré úsilí, tím si buďte jist!"

"Ach, rytíři! Vy mi navracíte život!" vzkřikl Bellegarde a vyskočil křepce jako mladík. "Nejsem schopen vyjádřit, jak jsem vám vděčen..."

Na to mne vévoda, nejsa velkým řečníkem a dávaje vždy přednost činům před slovy, objal a políbil vícekrát na obě tváře, poplácáváje mne znovu a znovu po zádech.

Zdálo se, že se mu rázem převalice ulevilo, měl totiž šťastnou povahu, kteráž po nejhorším trápení vzápětí se znovu odrazí a vylétne vzhůru jako míček. Nalil si znovu a vyzunkl ještě jeden pohár vína, a když už se chystal otevřít dveře kamrlíku, provedl něco, co dobře ukazuje jeho rozmarnou lehkomyšlnost: otevřel polehoučku špehýrku do modrého pokoje a sotto voce pravil:

"Nuž, podívejme se, jak se nám vyvinula situace na této straně..." Mrkl do špehýrky, usmál se a dopověděl, hladě si knír: "Pohledte, Sioraku! Proces v modrém pokoji skončil smírem: obě strany si padly do náručí a spí."

* * *

Chtěl bych nyní napravit dojem, který jsem snad ve čtenáři vyvolal stran povahy vévody z Bellegarde; všechna ta přizívka jako pošetilec, popleta či osel se na něj hodila dokonale. Avšak strávil celý život u dvora v dámské společnosti, nepostrádal onu důvtipnost, které se od žen lze naučit. Volba vévodkyně z Guise jakožto přimlůvkyně u královny se ukázala velmi rozumnou, jak jsem si hned všiml. V následujících řádcích vyložím, proč tomu tak bylo.

Regentka neměla ráda muže všeobecně, a už vůbec ne svého zesnulého manžela, ba ani děti, kterými ji obtěžkal. Jak jsem už říkal, vůči velmožům neprojevila nikdy ani za mák laskavosti a jednala s nimi chladně, s odtažitou obřadností.

Vedle Končínice však měla ráda své francouzské přítelkyně; kromě maršálové z la Châtre, kterou velmi milovala, leč vídala zřídka, neboť žila v přísném ústraní, mívala u sebe tři věrné ženy, jež možno bez sebemenšího přehánění nazvat nejbližšími důvěrnicemi: vévodkyni z Guise, její dceru princeznu z Conti a vévodkyni z Montpensier.

Ani vévodkyně z Guise, ani má nevlastní sestra princezna z Conti se nemohly chlubit takovým vlivem na Její Veličenstvo, jaký měla Končínka. Avšak jejich část vlivu nebyla zanedbatelná, jelikož byly obě velmi duchaplné, energické a chytré a královnu téměř neopouštěly, zejména princezna z Conti, vrstevnice Marie Medicejské, která nad ní od počátku jejího panování tak říkajíc držela ochrannou ruku a stala se její společnicí, tajemnicí, předčitatelkou i důvěrnicí.

Vévodkyně z Montpensier, abych se zmínil také o třetí kněžně, byla vnučkou oné paní z Joyeuse, jež se v Montpellieru stala ochránkyní mého otce v době, kdy tam studoval na lékařském učení. Ba byla něčím víc než pouhou ochránkyní, neboť za nepřítomnosti vikomta, který se o ni velmi málo staral, se nechávala Petrem ze Sioraku zasvěcovat do umění, jež cudně nazývala "školou vzdechů."

Její vnučka, vévodkyně z Montpensier, se jí příliš nepodobala, jsouc anjelem ctnosti, k čemuž jí ostatně dopomáhala její křehké zdraví, jakož i fakt, že žila povětšinou v ústraní na svém zámku v Caillonu. Byla to mírná, laskavá, nenápadná žena, jejíž osobní vliv na královnu byl omezený, nicméně měla nad ní velikou moc nepřímou, jelikož královna si ji od

počátku až neuvěřitelně předcházela, dychtíc získat ruku její dcery - nejbohatší dědičky Francie - pro svého mladšího syna Mikuláše.

V roce šestnáctistém osmém královna skutečně svatební smlouvu získala, jakkoliv tehdy byly dědičce tři roky, a v roce šestnáctistém jedenáctém, po předčasné smrti - běda, až příliš předvídatelné - nebohého Mikuláše, ve stejném listě, kterým oznamovala rodičům dívky jeho skon, rovnou požádala o ruku téže nevěsty pro svého třetího syna Gastona. V celém království nebylo snad lepšího příkladu netaktosti a chamtivosti.

Královna matka měla ve své těžkopádné tuposti pramálo ducha a fantazie a jakmile osaměla, propadala zhusta smrtelné nudě. Proto převelmi oceňovala všechny duchaplnosti, žerty, jadrné výroky a lechtivé historky mé dobré kmotřičky. Zároveň se však obávala bouří jejího hněvu, jinž kupodivu nedovedla dobře čelit, ač jindy nosila nos tak vysoko. Však také vévodkyně z Guise této slabosti zneužívala a královna pak bývala jak opařená. Když před několika měsíci kmotřiččin nejmladší syn rytíř z Guise zabil šlechtice, neponechav mu ani čas, aby tasil meč, prohlásila regentka, že učiní těmto věcem přítrž. Tu k ní vévodkyně z Guise vtrhla jako fúrie a spustila takovou bandurskou s tolika hrubými výrazy, že ji markýza z Guercheville napomenula slovy, že královna je její paní. "Moje paní!" rozkřikla se vévodkyně. "Vězte, Madame, že nemám na tomto světě jiné paní než Pannu Marii!" Toť ukazuje, na které příčce žebříčku stvoření Božích se viděla vévodkyně z Guise, rozená princezna z Bourbonu...

Často jsem uvažoval, že lehkomyšlnost mnohých dvořanů může být způsobena tím, že jejich mysl je tolik zaujata, řekl bych přímo obluzena děním přítomného okamžiku, že si nepopřejí času, aby rozluštili pravý význam událostí a odhadli jejich následky. Na celé historii kouzelného zrcadla bylo pro mne nejobtížnější přesvědčit paní z Guise, že Moyssetův proces není komický, nýbrž hrozivý. Kdyby totiž Moysset prohrál, Bellegarde by přišel o statky, úřad i guvernéřský trůn a Končín, který by se jistě nechtěl zastavit v půli tak krásné cesty, by si možná začal brousit zuby na majetek a postavení ostatních velmožů.

Když vévodkyně z Guise konečně pochopila, že by se oběti podobného úskoku mohl stát její nejstarší syn vévoda, spustila křik, jako by ji na nože brali. Přesvědčila o hrozcím nebezpečí princeznu z Conti a také paní z Montpensier, které zaslala do Gaillonu zvláštní list. Všechny tři princezny spojily své síly, použivše každá jiný prostředek: má dobrá kmotřička křik a hněv, princezna z Conti (jejíž krása a kouzlo měly vliv i na ženy) mírný, vemlouvavý a naléhavý tlak, paní z Montpensier pak naivní list, v němž sdělovala regentce, jak želí toho, že její přítel vévoda z Bellegarde je vystaven tolikerému velkému nebezpečí. Jak víme, těmto zdánlivě bezvýznamným slovům dodala váhy její dcera slečna z Montpensier, tehdy osmiletá.

Aby dílo dokonala, přesvědčila paní z Guise vévodu z Guise a vévodu z Epernonu. Regentce byli ti dva kromobyčejně drazí, neboť jako jediní z velmožů jí přes tu chvíli nevyhrožovali, že opustí dvůr a uchýlí se do svých provincií, kde budou verbovat vojsko a bouřit se proti její vládě. Ne snad že by byli méně zisti než buřiči, prostě jen mířili výše: oba se chtěli stát konetably a tohoto jmenování se jim mohlo dostat pouze od krále, to znamená od jeho matky. V této záležitosti oba usoudili, že je marno znovu přemlouvat Končína, aby stáhl žalobu. Lakota a ctižádostivost maršála z Ancre natolik zaslepily, že nedohlédal následků svých činů, až mne v této souvislosti napadlo, že by spíše jemu samému bylo valně třeba kouzelného zrcadla, aby mu nahnalo strachu z jeho vlastní budoucnosti a zmírnilo jeho nestoudnost. Ať tak či onak, Guise a Epernon shledali, že bude účinnější jít neprodleně za královnou a snažně ji požádat, aby byl Moyssetův proces utulán.

Tolika obléhatelům by nižádná pevnost neodolala a královna nakonec přikázala, aby byla žaloba na Moysseta ze spisovny odstraněna a spálena. Moysset, který už takofka cítil, jak ho olizují plameny hranice, znovu nabral dech a mohl se opětovně těšit ze svých statků, jichž bylo přemnoho a jež by byly taktéž připadly Končínovi, kdyby se osoba bankéřova obrátila v prach a popel.

Bellegarde mi odpřisáhl věčné přátelství, a přestože slovo dodržel, stejně jsem později musel zmiřovat hrozcí následky jeho další potřebnosti opět já. Když jsem jej však o mnoho let později navštívil ve vyhnanství (s dovolením Ludvíka XIII., který jej tam poslal), svěřil mi, pořád stejně pošetilý a ješitný, že ve věci kouzelného zrcadla jej ze všeho nejvíce okouzlo, že byl zachráněn trojicí dam, a to trojicí nejurozenějších princezen království.

* * *

Ještě dříve, než Ravallakův nůž provždy oddělil syna od otce, stačil Jindřich Ludvíkovi, tehdy as devítiletému, vštípit, že Francie má dva nepřátele, vnějšího a vnitřního: tím vnějším je dům rakouský, tím vnitřním pak velmožové.

Měl jsem zde již vícekrát příležitost zmínit se o jeho nevraživosti vůči prvnímu nepříteli - nemluvě o španělských sňatcích, s nimiž se smířil jen s nejméně obtížemi. Jakou nedůvěru chová král vůči velmožům jsem si poprvé uvědomil v den, kdy mu jeho zpovědník vštěpoval, že nejvznešenější ctností panovníka je shovívavost. Na to Ludvík okamžitě namítl, že, jeho královský otec přece neodpustil maršálu Bironovi", jehož zradu Jindřich skutečně ztrestal, přičiniv se, aby jeho hlava skončila na katově špalku.

Velmi brzy - dva roky před jmenováním Conciniho maršálem, pokud jsou mé vzpomínky přesné - jsem si všiml, jak je malý král nedůtklivý, pakliže mu některý z velmožů neprokazuje dostatečnou úctu.

Jednou, když král vstoupil v doprovodu pana ze Souvré a mé maličkosti do královských pokojů, nalezl ji v půtce se třemi z nejvyšších urozenců království: hrabětem ze Soissons, druhým princem z krve královské, s mým nevlastním bratrem vévodou z Guise a s vévodou z Bouillonu. Ubohá regentka se snažila urovnat, jak nejlépe dovedla (tedy spíše špatně než dobře) hádku o právu přednosti, která propukla mezi hrabětem (stále stejně pánovitým ve věcech etikety) a mladým vévodou z Guise. Vévoda Bouillon, který se klidně mohl jmenovat třeba Kujón, takový to byl pletichář, seděl v ústraní a pro jednou mlčel, nechtěje být zatažen do sporu. Malý král, vida, že královna je velmi zaměstnána, zůstal opodál, za ním pak Souvré a já.

V tu chvíli vstoupil energickým krokem princ z Condé, nepoklekl před královnou, nesmekl před králem a šel se s kloboukem na hlavě rovnou posadit vedle vévody z Bouillonu, s nímž se dal polohlasně do řeči.

Ludvíka se jeho troufalé chování velmi silně dotklo. Podle protokolu žádný šlechtic, ani sebeurozenější, rozhodně nemá právo ponechat si klobouk na hlavě, a tím méně posadit se v přítomnosti králově, pokud jej on sám k tomu nevyzve.

Ludvík se prudce otočil na pana ze Souvré a pravil mu hlasem rozhodně ne tichým:

"Hled'te, pane ze Souvré! Pohled'te na prince! Sedí v mé přítomnosti! Je drzý!"

Pan ze Souvré pozoroval, že královna tone v rozpacích, jsouc zcela opředena pavučinou sporu, jehož smysl ani nechápala, a protože jí nechtěl přidělovat starosti, pokusil se, jak nejlépe dovedl, ulámat hroty a upokojit svého svěťence:

"Sire," odpověděl, aniž koho jmenoval, "je zabrán do hovoru s panem z Bouillonu. Zřejmě vás nespátřil."

"Tak si tedy půjdu stoupnout před něj a uvidím, jestli vstane," pravil Ludvík.

Jak řekl, tak učinil. Přistoupil k princovi z Condé, leč nestalo se nic. Šel ještě blíže, málem se ho dotkl. Princ z Condé jej neráčil zpozorovat, tím méně zvednout své pozadí ze židle.

Ludvík se vrátil k panu ze Souvré a bílý zlostí procedil skrze zaťaté zuby:

Viděl jste to, pane ze Souvré? On nevstal! Je hrubě drzý!" Ludvík si byl hluboce vědom své královské důstojnosti a nelpěl jen na viditelných projevech úcty. Čtenář si jistě vzpomene, že moje "jehlice" pro Končínku sestávaly z nově ražených zlatáků s podobou malého krále. Téhož dne jsem jej viděl, jak dlouze prohlíží jeden takový peníz, který mu zřejmě na královnin rozkaz přinesl pan ze Souvré. Během následujících let jsem sice Ludvíka mnohokrát slyšel stěžovat si, že pro něho se oněmi krásnými, třpytivými mincemi skrblí, zatímco Končínce a pánům velmožům je regentka rozdává plnými hrstmi. Přesto však již tehdy, když poprvé obracel v prstech zlatou minci, symbolizující jeho vládu, chápal, že ražba mince představuje jednu z nejvýznamnějších královských výsad, kterou nikdy neopomněl připomínat velmožům, i když byl ještě dítě. Pokud se nejednalo o latinská slovesa, Ludvík měl znamenitou paměť.

Jednou, když ještě nedovršil desátý rok a měl zrovna hodinu latiny, vstoupil princ z Condé v doprovodu vévody z Longueville a bez okolků jeho výuku přerušil. Vzápětí se pan z Longueville jal vysvětlovat králi, jaké heslo hodlá použít na minci, kterou zamýšlel razit.

Malý král jej vyslechl trpělivě i pozorně, a když skončil, řekl mu prostě:

"Já nechci, aby se ve Francii platilo takovou minci."

Tu zasáhl princ, A jak jste jistě již uhodli, jeho slova nebyla zrovna vrcholem taktu.

"Avšak, sire, za dovolení razit tu minci vám pan z Longueville vyplatí tisíc zlatých."

Jinak řečeno, Condé s neuvěřitelnou nestydatostí nabízel úplatek králi! Ludvík odpověděl ihned a velmi škrobeně:

"Pan z Longueville mi nemá co dávat peníze. To já mu je mohu dát, jestli se mi líbí."

Nemohl jasněji vyjádřit příkré odmítnutí a zároveň vyslovit princip každé monarchie: mince razí král, tato výsada nikomu jinému nepatří.

* * *

V lednu roku 1614 měl můj děd baron Jan z Mespechu dovršit stý rok, a třebaže se mu všechny neduhy vysokého věku podivuhodně vyhýbaly, bylť stále ducha jasného a údů hbitých, můj otec chtěl živou mocí odjet do sarlatského kraje oslavit jeho narozeniny.

Ačkoliv mne srdce bolelo při pomyšlení, že bych měl opustit Gräfin na dva dlouhé měsíce, nabídl jsem otci, že jej doprovodím, což on přijal s velkým uspokojením, neboť mí nevlastní bratři z Osekaného dubu se věnovali námořnímu obchodu (jediné to činnosti, kromě výroby skla, jež byla dovolena šlechtě) a plavili se tehdy po všech mořích a oceánech světa. Na druhé straně můj strýc Samson ze Sioraku byl tak pevně připoután ke své apotéce, jakož i k suknicí své drahé polovičky, že nebylo možno jej přimět, aby vytáhl paty z domu a přijel do Paříže, o to více se pak vzpouzel cválat uprostřed zimy po klikatých a nebezpečných cestách Périgordska.

Markýz ze Sioraku svěřil náš palác v ulici Na Rozkvetlém lánu Francovi, který se těšil jeho naprosté důvěře. S sebou vzal rytíře La Surie a naše dva vojáky Poscance a Poprdu, já pak La Barge. Přesto otec shledal naši skupinku na tak dlouhou cestu přes celou Francii příliš malou, i najal ještě čtyři švejcarské gardisty, kteří byli bez práce, neb jim již vypršela smlouva s králem. Tím jsme byli posíleni na celkem deset mužů a mohli jsme odolat útokům loupežných lotrů, kteří číhávali na mostech, u výběrčích mýtného a v horských soutěskách a nutili cestující k zaplacení výkupného, ba někdy je i mordovali. Vydali jsme se na cestu všichni mocně ozbrojeni, an každý z nás měl válečný meč, dvě pistole za pasem a v pouzdře u sedla hákovnici. Další zbraně pak skrýval vůz, který vezl naše zavazadla a zásoby potravy. Snad milého čtenáře neudiví, že čítám La Barge k mužům, údiv ten by jej převelice mrzel, kdyby se o něm doslechl. Od dobrodružství v modrém pokoji nebylo už mé páže tak křehké, a mělo dokonce jistou reputaci mezi komorními v Louvru. Nedovedl bych říci, zda to bylo dílem přirozeného vývoje, či zásluhou Zohry. Zbraněmi však vládl docela dobře, ba výborně, uměl střilet z pistole i z hákovnice, a mohl nám tedy být co platný v šarvátkách na meče, i kdyby došlo na palné zbraně.

Cesta z Paříže do Sarlatu byla krušná jak skrze zlé povětrí, tak vinou loupežníků, kteří nás dvakrát přepadli. První tlupa byla hrubě nepočtená a neopatrná, neboť přepadla náš předvoj, který tvořili dva Švejčari. Stačilo, abychom se na ně vrhli my ostatní, a byli rozprášeni. Druhá horda byla početnější a měla lepšího velitele, takže nás nejprve dosti dlouho pozorovali a místo zbrklého střelení zkusili vyjednávat, požadující po nás zaplacení mýtného, jelikož nás svým počtem zdaleka převyšovali.

"Pánové," řekl jim otec, "nejsem srozuměn s vaší řečí. Chcete po nás zlato, ale dostane se vám spíše jiného kovu, a sice toho, který plivou naše pistole. Volte, avšak volte rychle, nejsme dvakrát trpěliví."

Lotři nás nechali jet, avšak otec si všiml proradného pohledu jejich velitele a pojal podezření, že nás chtějí pronásledovat a přepadnout zezadu, vědouce, že ve sněhu nemůžeme postupovat nijak rychle. Ujeli jsme asi míli, sesedli, skryli koně a otec jim nastrojil léčku. Ani jsme nemuseli dlouho čekat, spadli do ní po hlavě jak hloupé ovce. Po

první přestřelce měli pět mrtvých, mezi nimiž byl i velitel, který se otci tolik nelíbil.

Zvěst o naší bitce cestovala rychleji než my, neboť ledva jsme přibyli do Brive, shledali jsme, že už o nás vědí. Městský sudí nám blahopřál k hrdinskému činu, zastřelený vůdce totiž už tři léta sužoval široké okolí. Získali jsme si tak pověst, jež zřejmě vytrvala, neboť na zpáteční cestě jsme nenarazili na žádné zlotřilce ani v soutěskách, ani při brodech, aniž na mostech či u výběřích mýtného.

Na rozdíl od konetabla Montmorencyho, který měl zemřít o čtyři měsíce později, baron z Mespechu rozhodně nepatřil ke starcům, kteří se dávno před svou poslední hodinkou vzdávají tělesných potěšení, aby se schystali pro radost věčnou. Nebyl ani z těch, od nichž neslyšet nic než znavené vzdechy a narážky na blízký odchod, jak staří lidé činívají, ježto snad doufají, že stálým hovorem o smrti zubatou zažehnají. Tak třeba Maligouová je sice o dvacet let mladší než můj děd, ale přesto nám desetkrát denně při kuchtěni opakovala: "Ach mí zlatí páni, až přijedete příští rok, já už tady nebudu, ach běda, přeběda..."

Baron z Mespechu možná trpěl bolestmi svého věku, leč slůvkem se o nich nezmínil. Hovořil jen o budovách, o polnostech, o svém výnosném kamenolomu, o mlýně v Beunách, jemuž není rovno od Marcuaays až po Sadat, o svých kaštanových sudech, proslavených v celé provincii, o svých ořešácích, o svých lanýžích, o vepřích, kteří mu je hledají, o svých sousedech - panu z Puymartinu, marnotratném katolíkově, a panu z Caumontu, lakotném hugenotovi -, o početném služebnictvu, z nichž každého znal jménem a věděl, kolik je mu let, kolik má dětí a vnuků a jak se oni jmenují, a konečně i o svých láskách (naznačuje přitom, že zatím ještě, jak sám říkal, "nevypřáhl"), o svých nesčetných levobočcích, kteří všichni vyrostli na zámku a byli výborně zaopatřeni.

Zcela zvláštním způsobem se zmínil o slečně z Fonlebonu, která v roce 1610 pečovala o starého pana z Caumontu a jejíž krása učinila na barona z Mespechu nezapomenutelný dojem. "A proč jste se s ní k čertu neoženil, rozmilý vnuku?"

Když k tomu tak oplývá bohatstvím, že by si mohla zlatáky vydělávat celou ložnici? Viděl jste snad někdy, že by některý můj vepř ohrnoval rypák nad dvoulibrovým lanýžem?"

"Však on ho vyčenicchá, ale nesní!" odvětil jsem se smíchem. A baron z Mespechu se také rozesmál a jeho modré oči ve zbrázděné osmahlé tváři mladistvě zářily. Neudivilo by mne, kdybych se dozvěděl, že náš Pán Bůh se rozhodl nechat jej žít ještě dvacet let jako Mojžíše, kterému "nepošly oči jeho, aniž síla odešla od něho".*

* * *

Vévodkyně z Guise se pozvala k večeři na Rozkvetlý lán hned první den po našem návratu do Paříže a ze všeho nejdříve žádala otce, aby nenechal Mariettu obsluhovat nás u stolu, protože "ta husa neudrží jazyk za zuby. A já," doložila, "vám musím sdělit zprávy, jež je třeba uchovat v tajnosti." Proč s tím, u všech všudy, tolik okolkovala, když tytéž zprávy, jak jsme na druhý den uznamenali, již obíhaly u dvora i po Paříži (pravda, bez kromobyčejných podrobností, jimiž je doprovodila má dobrá kmotřička)?

"Franc," pravila, zapomínajíc, že kdysi žádala, aby dostal pro nedostatek mlčenlivosti výpověď, "Franc nás může obsloužit, ten mlčí jako hrob. Pane na nebi!" zvolala, dávajíc vzápětí nenuceně najevo, že se považuje za třetí osobu v království. "Kam jen se to řítíme, regentka, král a já? Jestli to takhle půjde dál, království bude bez následníka, Ludvík ztratí žezlo a vůbec, celá země shnilá a červy prolezlá a všechno teď vyplouvá na povrch! Snad i samy kořeny království již jsou červy prožrány!"

"Ajajajaj!" zvolal otec. "Toť hotová apokalypsa! Vy přeháníte, Madame! Došlo to opravdu tak daleko? A kdo jsou ti hrozni červi?"

"Velmožové," řekla vévodkyně z Guise, "prostě velmožové! Díky Bohu s výjimkou mého syna a Epernona, kteří zůstali u dvora. Ostatní nás všichni opustili! Jeden po druhém! Všichni mají v ústech med a v oku jed! A nejhorší je ten bastard Condé!"

"Ale Madame!" zarazil ji otec. "Takhle mluvit o prvním princí krve královské!"

"Však je to čistá pravda!" prohlásila notně rozezlená vévodkyně. "Vždyť jeho matka La Trémouillová ho počala, když se tahala se svým pázetem, které pak přinutila otrávit jí manžela, protože se vrátil z cest a hrozilo, že se bude náramně zajímat o její počínající těhotenství."

"Soud ji osvobodil, Madame," připomněl La Surie.

"Ale to byl hugenotský soud, to neplatí! A vůbec," pokračovala, vidouc, že otec se zamračil, "stačí se podívat na jeho nos..."

"Ano? Co je s jeho nosem, Madame?" zeptal se otec.

"Má tvar orliho zobanu, zatímco bourbonský nos je dlouhý a na konci zahnutý. Krom toho kdo to kdy viděl, aby byl nějaký Bourbon tak hubený, neduživý a pořád churavý? A co horšího, může být ženatý třeba stokrát, stejně je to zvrhlík a sodomita. Kdežto všichni Bourboni mají velký a výhradní zájem o druhé pohlaví, jak jistě víte."

"U vás, Madame, je to ovšem přednost," pravil otec, napolo povstav a naznačuje úklon hlavy.

"Nechte těch hloupostí, pane!" zvolala paní z Guise. "A přestaňte prosím žertovat, když je dům v plamenech! Abych se vrátila ke Condému, právě on to všechno začal, zvrhlík jeden! Vyžádal si od krále a královny povolení k odjezdu a prohlásil, že se uchýlí do Chateauroux, ale že se ke dvoru okamžitě navrátí, jakmile jej o to Jejich Veličenstva požádají..."

"Totě věru šlechtěné!"

"Den nato žádá o svolení vévoda z Maine a odjíždí do Soissons. Za další dva dny zmizí pan z Neversu na své državy v Champagne. Vévoda z Bouillonu zdánlivě s odjezdem nespěchal, ovšem sehrál tu roli svatého Jana Zlatoústého. Nejprve zradil velmože a odhalil jejich záměr shromáždit se v Méziers, leč když viděl, že mu zrada nic nevynese, pospíšil si tam za nimi, ale samozřejmě ještě předtím zahrnul Jejich Veličenstva sliby, jakje všechny přivede zpět k jejich povinností."

"Kde leží Méziers?" otázal se La Surie.

"To je brána Arden," vysvětlil otec. "Nadto brána opevněná, zbudovaná v oblouku řeky Maasy na skok od Nizozemí a

od Španělů, k nimž se velmožové jistě miní utéci, kdyby se snad věci pro ně vyvinuly zle. Snad si i myslí, že jim odtamtud přijde pomoc, to však je podle mého čirá iluze. Jak je, Madame, možné, že se princové usadili v Mézieres?"

"Vévoda z Neversu dobyl město silou a vyhnal odtamtud královského místodržícího."

"Jak to provedl?"

"Umístil dvě děla v La Cassine a dvě v Sedanu."

"Čtyři kusy, u všech svatých!" vykřikl otec. "Vždyť my jich máme v Arzenálu více než stovku, všech ráží a zbrusu nových, jež tam shromáždil Sully a nebožtík král! Na co čekáme, proč se proti zrádcům nevytáhne?"

"Ach, příteli!" pokračovala paní z Guise. "Je vidět, že regentku málo znáte!"

"Co tedy činí?"

"Radí se... Pravda, když se dozvěděla, že vévoda z Vendôme* hodlá odjet za ostatními do Mézieres, dala jej zatknout a uvěznit v Louvru, odkud samozřejmě za pár dní uprchl."

"Proč jej neuvrhla do Bastily!" vykřikl jsem.

"Přesně to řekl i váš malý král, můj spanilý kmotřenče! Jenže tomu ještě není třináct a nikdo jej neposlouchá. Vendôme zkrátka uprchl, dosáhl Bretaně a opevnil se tam."

"A co vlastně všichni chtějí?" zvolal La Surie.

"Což to neuhodnete?" žasla paní z Guise a zvedla bílé oblé ručky k buclatým ramínkům. "Chtějí to, co tak snadno od královny obdrželi na počátku její vlády - peníze, peníze a zase peníze! Šíleně závidí maršalovým z Ancre ten proud zlata, který do jejich rukou denně přitéká ze státní pokladny, a rádi by jeho tok obrátili k sobě."

"A co činí královna?"

"Jak jsem již pravila, radí se! Leč rozhodnout nedokáže, neboť v radě je strana, jež chce mír za každou cenu - což znamená vskutku, za každou! - a je tam rovněž strana, která by ráda vzala prince útokem."

"Kdo je pro mír?"

"Maršál z Ancre."

"Proč ten?"

"Protože kdyby se rada rozhodla pro válku, regentka slíbila nejvyšší velení mému synu Guisovi."

"Proč o ně maršál z Ancre nepožádá pro sebe?"

"Jednak nespěchá, aby předvedl svou neschopnost na válečném poli, jednak nemá bojem s velmoži co získat, ani dohodou s nimi co ztratit. Míni zajisté, že z jednoho pokladu mohou téci dvě řeky současně. Co mu na tom sejde, že pramen vyschne!"

"A kdo je pro boj?"

"Dobří Francouzi: kardinál z Joyeuse, ministr Villeroy, předseda Jeannin a já."

Její "já" zaznělo, jako by paní z Guise byla místokrálovnou Francie.

"Vy, Madame?" zvolal jsem.

"Já!" odsekla paní z Guise a plácla dlaněmi o stůl vedle talíře. "Není-liž mou povinností," pokračovala s hlavou pyšně vztyčenou, "učinit vše pro to, aby regentka pověřila vévodu z Guise velením armády? A nemyslíte, že už by bylo na čase - když pan z Montmorency je již tak starý a churav - začít pomýšlet na to, že by se můj syn mohl stát konetablem...?"

V očích otcových kmitl úsměv a vějířky vrásek u očí se mu prohloubily, jeho rty se však ani nepohnuly. V tichu, jež následovalo, jsme si s otcem a La Suriem nenápadně vyměnili pohledy. Ačkoliv má dobrá kmotřička tak hlasitě pranýřovala stranu velmožů, k níž přináležela, ve skutečnosti neuvažovala jinak než oni. Přinejmenším jedno bylo jasné: ta "dobrá Francouzka" hájila v této věci spíše zájmy domu Guisů než zájmy Francouzského království.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Jestliže si Condé představoval, že bude pro regentku tím, čím byl vévoda z Guise - nemyslím zde našeho malého Beznosku, ale toho Guise, jenž byl zavražděn v Blois - pro Jindřicha III., tedy nesmírně přeceňoval jak své zásluhy, tak skutečnou situaci.

Ve své době symbolizoval Guise nelítostný boj katolíků proti hugenotům, A jako by jej nebesa chtěla již předem odměnit za jeho fanatismus, učinila z něho nejkrásnějšího muže Francie. Lid, zejména pařížský, spatřoval v jeho mužné

kráse projev Boží vůle. Když vévoda projížděl na neposkvrněném oři ulicemi hlavního města, oděn v bílý atlas, obyvatelé se zdaleka sbíhali, aby mohli políbit jeho botu, a kmotry otíraly růžence o jeho mocná stehna v domnění, že je tím posvěti. Guise byl v očích všech svatým Jiřím, jenž co mstitel rozdrtí protestantského draka, zasadiv mu na tisíc ran. Condé se ani na okamžik nemohl chlubit tak vášnivou láskou lidu. Především sám náležel k protestantské církvi, a třebaže se po Nantském ediktu protireformační nálady poněkud zmírnily, činilo Condého jeho hugenotství podezřelým. Jeho mravy mnohé lidi odpuzovaly, a kdyby nebyl princem, jistě by jej dovedly na hranici. Byl pohrobek a pochyby o jeho legitimním původu přetrvávaly. Co horšího, byl malý, neduživý, měl neupřímný pohled a skobovitý nos, zkrátka, jak by řekla princezna z Conti, "nedalo se na něj ani pohledět."

Ne snad že by se Condé nepokusil učinit ze sebe v očích národa reformátora, který odstraňuje křivdy a napravuje chyby. Z Mézieres poslal královně svolání v podobě otevřeného listu, kde odsuzoval její vládu a zároveň oznamoval svou kandidaturu na francouzský trůn.

Jeho výtky zahrnovaly kdeco: církev není držána v patřičné úctě, na Sorbonně propukají rozbroje, šlechta je ozebračená, lid přetížen berněmi, úřady stojí příliš mnoho, soudní dvůr je znevažován. Zejména si pak Condé stěžoval, že s královskými financemi se zachází "štědře, ba marnotratně"...

Na této výtce bylo nejžertovnější, že byla sice namířena proti maršálovým z Ancre, ale Condé ji mohl právě tak dobře adresovat sám sobě vzhledem k tomu, kolik už on i ostatní princové stáli státní pokladnu od počátku regentčiny vlády a kolik ji ještě stát budou, pokud se vláda rozhodne, s čímž on počítal, vykoupit si jeho loajálnost pytli zlatáků...

Condé však přece jen cítil, že kupčení s mírem mu velkou slávu nepřinese, proto svou ziskuchtivost zahalil šlojřem "veřejného blaha" a zároveň žádal svolání generálních stavů, ovšem s jediným cílem - opatřit zlořádům nový háv. Chtěl také, aby španělské sňatky, na jejichž smlouvy se přitom sám spolupodepsal, byly odloženy až na dobu po rozpuštění generálních stavů.

Kopie svolání Condé zaslal všem soudním dvorům po Francii s žádostmi o podporu. Nikde se však nesnížili k tomu, aby mu odpověděli, někteří dokonce zaslali listy neotevřené králi.

Se svou obvyklou podlostí učinil Condé ještě něco horšího. Rozeslal po zemi pamflety s pomluvou, že regentka se spustila s Concinim - k této staré písničce se prostí lidé s chutí navrátili - a chystá se otrávit krále, aby si regentství uchovala navěky; na takovou proradnost by nepomyslela ani naše Marietta.

Zhruba takto vyhlížely ony křivolaké intriky, když se ke mně donesly nové skutečnosti, a to takovou náhodou, že mne to zcela ohromilo. Čtenář si jistě vzpomene, že když jsem večeríval ve svém bytě v Louvru, bývalo mým zvykem zvat ke stolu La Barge, aby se mnou pojedl vybraných chodů, jež mi chystal můj kuchař Robin. Etiketa ničehož nenamítala, neboť La Barge byl urozeného původu, byť z nižší šlechty, já pak nerad jídal sám, protože mi připadalo, že snad můj talíř mrzí, když otevírá ústa jen k bezhlavému polykání a čerta se starám, jak znamenitě má krmě chutná.

Kromě toho měl La Barge tu dobrou vlastnost, že jsem s ním mohl mlčet, jak dlouho mi bylo po chuti, aniž se cítil uražen. Jeho přítomnost mi tedy přinášela veškeré výhody společnosti, ale žádná její nepohodlí. Nechoval jsem se k němu ovšem tak povýšeně, abych mu snad zakazoval ujmout se slova, stačilo mne o to požádat, tím spíše, že měl vpravdě nejbystřejší oči i uši ze všech pážat v Louvru a jeho vědomosti byly takřka zázračné. Dokázal se dozvědět, co se kde šustlo o tom i onom včetně nejvýše postavených obyvatel Louvru; a s jakým potěšením mi to vše vyprávěl!

"Pane," řekl mi onoho večera, "vidím, že jste zachmuřen. Necítíte se snad dobře?"

"Nikterak, avšak kvůli té rebelii princů mám starosti o království."

"Zdalipak mohu hovořit, pane?"

"I můžeš, pakli bude mít tvá řeč hlavu a patu."

"Myslím, že ano, pane."

"Tedy do toho! Poslouchám."

La Barge spustil: "Nejprve vám, pane, musím říci, že jsem zamilován. Jmenuje se Gina."

"A je komornou u královny?"

"Nikolivě, pane. Její postavení je mnohem vyšší! Je pečovatelkou o nohy Jejího Veličenstva."

"Pečovatelkou? Co to znamená?"

"Unývá královně nohy, masíruje je a natírá mastmi, piluje jí nehty a zbavuje ji kuřích ok, pokud jaká má."

"A jak jsi s tou Ginou daleko?"

"U nejvyšších rozkoší, pane."

"Těch již dosaženo, nebo teprve přijdou?"

"Již dosaženo."

"Bravo! Jen pozor, ať tu chuděru neobtěžkáš."

"Žádný strach, pane. Její matka je porodní bába ve Florencii a naučila ji, jak se postarat."

"Toť moudrost sama. Avšak, synu, tvé vyprávění mne sice povyrazilo, než hlavu a patu dosud nevidím."

"Již se blíží pane. Musím vám nejprve svěřit, že Gina je povídavější a štetavější než kterákoliv jiná dívka na světě."

Tak jsem se také z jejích úst dozvěděl, že královna přijala ministra Villeroye, když jí Gina myla nohy."

"Můj ty světe! Mám tomu vůbec věřit?" vykřikl jsem, zapomínaje úžasem zavřít ústa. "Královna že přijala některého z ministrů s nohama ve škopku?"

"Ó, pane! Královna dělá mnohem horší věci, jsouc ctnostná, nikoliv však stydlivá. Je-li v létě veliké horko, uléhá k sestě na koberec bez vyztužené suknice i bez živůtku, s nahými pažemi a celá rozšněrovaná. Takhle třebaš hovořila jakoby nic s hejtnanem stráží panem z Thermes."

"Bůh uchovej, abych haněl královnu, ať činí, co činí!" pravil jsem zbožně. "Pokračuj, La Bargi! Co jí říkal Villeroy?"

"Přesvědčoval ji, když už nechce válčit, aby alespoň Condému a jeho věrným nahnala strachu a přiměla je, ať se kají za svá provinění. Královně by prý stačilo sebrat pár oddílů a vytáhnout s nimi na Remeš. 'Remeš,' přesvědčoval pan z

Villeroy, je pouhé čtyři dny po chodu vzdálena od Méziers a velmožové by se dostali do úzkých, takže by se buď přišli do Remeše vzdát, nebo by se uchýlili do zahraničí. V obou případech bychom se jich zbavili a Méziers, jakož i celá Champagne, by padly do rukou králi. To jsem tedy pochopil z Ginina líčení, jež nebylo vůbec tak jasné a souvislé, jak je nyní opakuji, jelikož věnovala více pozornosti podružnostem než tomu hlavnímu."

"Jakým podružnostem?"

"Střevícům pana z Villeroy. Gina nepěkně hovořila o jejich vzhledu a přezkách."

"A proč se o to u všech všudy starala?"

"Protože z něho nic více nespátřila, jak byla skloněna u královniných nohou..."

"To je tedy důvod," uznal jsem se smíchem. "Pokračuj! Co na Villeroyovu rozumnou řeč řekla královna?"

"Že nemá na tažení do Remeše peníze."

"Však by měla, kdyby tolik neutrácela."

"Pane," připomněl mi s úsměvem La Barge, "Bůh uchovej, abychom haněli královnu, ať činí, co činí!"

"Pokračuj."

"Madame," řekl Villeroy, je tu poklad v Bastile.' Vždyť víte, že toho se nesmím dotknout, pane z Villeroy,' povzdechla královna. 'Vskutku,' odvětil ministr, v čase míru nemůžete, avšak v čase války na boj se vzbouřenými princí vám účetní dvůr jistě pro jednu neodmítné povolení čerpat z pokladu v Bastile.' Dobře, pane z Villeroy, budu o tom uvažovat,' uzavřela královna, cachťajíc zvesela nohama ve škopku."

"La Bargi, to poslední jste si vymyslel!"

"Ano, pane. Myslel jsem, že by se to do vyprávění hodilo."

"Omezte se na fakta, La Bargi, sic bych vám nemohl věřit nic."

"Ó, pane! Nemůžete mi nevěřit, co teď přijde, neboť to vyplývá z logiky věci. Sotva se pan z Villeroy odporoučel, ze stropu se spustila pavoučice Končínice a chtěla pokazit síť, již byl utkal. Jakmile však z královniných úst uslyšela slova 'poklad v Bastile', začala třesit a volala: 'Čerpejte, Madame! Čerpejte v každém případě! Až dostanete peníze, můžete si ještě všechno rozmyslet.' 'Jak to?' zeptala se královna, která zprvu nepochopila, jaký úskok jí pavučince naznačuje. 'To je jednoduché, Madame,' vysvětlovala Končínka. 'Řekněte, že budete válčit, vyberte peníze - a vyberte hodně, například dva miliony pět set tisíc liber. Jeden milion pustíte princům, dosáhnete smíru, a zbytek si můžete nechat pro sebe!'"

"Pro nás' by bylo přesnější," řekl jsem a ponořil se v mlčení. Podlost toho plánu mne totiž přiměla k horečnému přemýšlení. "A královna přijala?" zeptal jsem se po chvíli.

"Nikoliv, váhala, a byla by váhala déle, kdyby Končínka nepoužila rozhodujícího argumentu: 'Madame, nejste již znavena každoročním placením přemrštěných úroků klenotníkům za onen diamantový náramek, který jste zakoupila před sedmi lety na úvěr? Nebyla by to jedinečná příležitost splatit jim tu částku, a zbavit se tak konečně dluhu?'"

'Avšak,' namítla královna, která přesvědčím účetní dvůr o změně svých záměrů?' 'Verbujte Švejcary, Madame,' řekla Končínka, kterou hned tak někdo na švestkách nenachytá. 'Zverbujte šest tisíc Švejcarů! Až uvidí, že zvyšujete stav vojsk, kdo by uvěřil, že chcete jednat o míru?'"

Musím vám, čtenáři, svědčit, že zprvu jsem toto líčení shledal tak přepjatým a intriku tak mrzkou, že jsem se dlouho zdráhal mu uvěřit. Budoucnost mu však dala za pravdu v tolika bodech, že jsem je nakonec musel vzít vážněji než tehdy při prvním poslechu. Chci zde předložit k posouzení všechna fakta, jež mají pádnost důkazů. Primo, královna dostala od účetního dvora souhlas s odčerpáním dvou a půl milionu liber na vedení války proti velmožům. Secundo, skutečně naverbovala šest tisíc Švejcarů, leč místo aby v čele takto posílené armády vytáhla proti rebelům, vyslala do Méziers předsedu De Thoua, aby se s princí dohodl. Tertio, zajistila mír tím, že jim rozdala milion liber. Quarto, splatila klenotníkům těch čtyři sta padesát tisíc liber, které jim již sedm let dlužila za diamantový náramek.

Tento náramek byl největší, nejtěžší a nejnákladnější ze všech, jaké jsem kdy viděl obtáčet dámské zápěstí. Královna si jej poprvé vzala roku šestnáctistého sedmého na ples u vévodkyně z Guise k velké zlosti Jindřicha IV., který se až do konce zdráhal uhradit jeho cenu, což vysvětluje, proč jej královna zakoupila na úvěr a po sedm let nesplácela dlužnou částku, nýbrž pouze úroky, jimiž se jeho cena za sedm let zdvojnásobila. To na vysvětlenou, proč bylo pro královnu takovou úlevou, že mohla rychle skoncovat s tímto dluhem, ledva získala od účetního dvora peníze pod záminkou vedení války. Podle mého mínění tak učinila se srdcem o to lehčím, že po podmazání princů a vyplacení žoldu Švejcarům, jakož i po zaplacení slavného šperku, ji zbývalo stále ještě okolo milionu liber na její drobná potěšení... To byly, abych tak řekl, "jehlice", které pro sebe získala z politické pře, ohrožující celistvost království, jež ostatně zůstalo hrubě otřeseno až do konce neblahého období regentství. Pokud jde o "jehličku", kterou si z královniných jehlic dala stranou Končínka, nikdo její cenu asi nezná, ale vsadím se, že byla značná, neboť společnice jistě neopomněla své velitelce připomenout, že combinazione, jež umožnila tyto zlaté žně, byla plodem jejího vykutáleného mozku.

* * *

Hodlají nyní pokračovat ve psaní těchto Pamětí, listují svou Rodinnou kronikou a u data desátého března roku šestnáctistého čtrnáctého čtu krátkou poznámku: "Král pořádá večeři pro své děti. Věrná bachnička. Králův rozhovor s předsedou De Thouem."

Co dělá bachnička mezi dětskou večeří a panem De Thouem, významným členem soudního dvora, známým svou moudrostí a dokonalým vystupováním, to nevím. A proč jsem ji nazval "věrnou", to si už vůbec nevzpomínám. Když se však rádně zamyslím a trochu si potrápím mozek, postupně si vybavuji i onu večeři, i co prohlásil pan De Thou, a taktéž podivuhodnou odpověď Ludvíkovu. A kupodivu, jak si opakuji tehdejší krátký rozhovor větu po větě, včetně tónu, jakým obě strany promlouvaly, má paměť, abych tak řekl, cestuje proti proudu času, mlha mého částečného zapomnění se rozpouští a náhle je tu i příběh bachničky, která se stala obětí svých citů.

Říkám-li "děti", nemám na mysli, jak by se leckdo mohl domnívat, oněch dvaatřicet malých šlechticů, kteří byli vybráni

za společníky Ludvíkových her, nýbrž jeho bratra a tři sestry. Král je tak nazýval od skonu Jindřicha IV., jsa přesvědčen, že je-li nejstarší a nástupce svého otce na trůně, musí také nahradit svým mladším sourozencům otcovskou autoritu a lásku.

Jistě si vzpomínáte, že chudáček Mikuláš na smrtelné posteli nazýval Ludvíka "tatičkem". Tak mu mladší děti říkaly současně s oslovením "sire", přičemž "sire" bylo obřadnější, kdežto "tatiček" byl vyhrazen pro chvíle důvěrnější a láskyplnější, například když Ludvík rozdával dárky, což činil při každé příležitosti, jsa v tomto ohledu k dětem mnohem štedřejší, než byla k němu jeho matka; ve své touze být spravedlivý také vždy pečlivě dbal, aby nedostal dárek jen jeden ze sourozenců a ostatní tři nikoliv.

Vstoupil jsem do královských komnat ve chvíli, kdy se večere chýlila ke konci. Děti byly rozsazeny kolem stolu podle neměnného zasedacího pořádku. Po Ludvíkově pravici šestiletý Gaston, který se po Mikulášově smrti stal vévodou Orleánským a náležel mu titul "Monsieur"; tento bystrý a veselý chlapec byl všeobecně považován za dítě královně nejmilejší, ovšem tato oblíbenost byla pouze relativní, ježto vynikla jen ve srovnání s ustavičnou nemilostí, v níž se nacházel královnin nejstarší syn. Po Ludvíkově levici seděla Madame, mírná a poddajná Alžběta, již bylo tehdy jedenáct a půl roku, byla tedy Ludvíkovi nejbližší věkem, a také ji měl nejraději; to jí v dětství zapovídal pít vína a pro ni tak rád kuchtil "amolety".

Na druhé straně stolu byly usazeny čelem proti králi dvě malé sestřičky: osmiletá Kristýnka, jež se ze tří princezen provdala za nejnižší postaveného panovníka, vévodu savojského, a byla v životě nejšťastnější. A konečně nejmladší z dětí Francie, pětiletá Jindřiška, která přišla na svět rok před královým zavražděním a jejíž narození ani neuznali za vhodné oznámit lidu obvyklými výstřely z děla, tak již byl královský pár znaven plozením dcer.

"Špatné znamení!" zvolala tehdy naše Marietta, pohlížejíc k nebi s dmoucími se nádry. Pro jednou se mnoho nemýlila. Nebohá Jindřiška, jež byla na tento svět přijata s pramalými počty, měla arcit' slavnou svatbu, neboť se provdala za Karla I. Anglického, ale nešťastný panovník bylo několik let později připraven vlastními poddanými o hlavu a zůstavil ji co vdovu. Je pravda, že Jindřiška k jeho neštěstí trochu přispěla, ježto zdědila po matce omezenou a umíněnou povahu a nutila svého chotě zacházet stále dál na cestě absolutismu, který se mu stal osudným.

"Děti moje," řekl Ludvík, když se čekalo na zákusek, "teď bych vám rád pověděl příběh o malé bachničce, abych vás vzdělal."

"Co je to bachnička, sire?" otázala se Madame, chtějíc jakožto nejstarší sestra naznačit mladším, že má právo klást otázky.

"To je samička od bachněte," vyhrkl Gaston, který ani v nejmenším nekotl jako jeho starší bratr, maje pusu jaksepatří proříznutou a odpověď vždy pohotově.

"Neodpovídejte místo mne, pane," řekl král přísně. "A vůbec, vaše odpověď není správná. Bachnička není manželka bachněte, nýbrž jeho sestra, protože je na vdávání ještě mladá."

Po této výtce Gaston zrudl, leč červeň mu z tváří brzy vyprchala a vsadím se, že v příštím okamžiku již na to nemyslí, neboť bylo snadné na něho zapůsobit, avšak jeho dojmy byly přehavé. Fyzicky se svému staršímu bratrovi dosti podobal, měl stejné černé oči a protáhlou čelist, ale na rozdíl od Ludvíka, jehož výraz byl pevný a uzavřený, se na Gastonově tváři zračila hravost, šibalství i jakási měkkost.

"Ale sire," troufla si Kristýnka nesmělým hláskem, "co je to bachně?"

"To je děťátko od kance," řekl Ludvík.

"A jak je bachnička velká?" zeptala se Madame, které se zdálo, že od Kristýny to byla velká drzost, když se ve věku pouhých osmi let odvážila sama promluvit.

"To podle toho, jak je stará," vysvětlil Ludvík. "Tahle byla velká asi jako kočka. Choval si ji v kuchyni jeden z mých nosičů vody, Bonnet, a protože ji našel docela maličkou, považovala ho za svou matku a měla ho moc ráda."

"A proč za matku?" nevěděla Kristýnka.

"Protože mláďata zvířat živí jejich matka," řekl Ludvík, který z vlastní zkušenosti velmi dobře věděl, že s dětmi králů tomu tak není. "Jenže," pokračoval, "chudák Bonnet vypadl jednou z okna a zabil se. Stalo se to večer. Jeho tělo přinesli do kuchyně a malá bachnička prokřučela celou noc, tisknouc se k němu. Druhý den pro Bonnetu přišli, aby ho pochovali do země. Bachnička ho potom všude hledala, a když ho nenašla, tvrdohlavě odmítala potravu tak dlouho, až nakonec umřela."

"To je ale hrozně smutné," řekla Madame s očima plnými slz, ale nerozplakala se, aby staršího bratra nepohněvala. Gaston, který byl velký jedlík, se zeptal:

"Ale sire, jak je možno odmítat jídlo, když má člověk hlad?"

"Žal vám vezme chuť k jídlu," řekl Ludvík.

"Kdyby byla ta bachnička vyrostla, to bychom ji taky snědli?" chtěla vědět Kristýnka.

"Ani za nic!" vzkřikla pohoršeně Madame.

"Madame," obrátil se k ní Ludvík, "u králova stolu se nekřičí."

"Prosím za odpuštění, sire," hlesla Madame a začervenala se.

"Je vám odpuštěno," řekl rychle Ludvík, na okamžik se dotknuv její ruky. "Děti moje," pokračoval, "teď vám přečtu verše, které jsem na smrt té bachničky napsal."

Vytáhl ze skřýše za manžetou kabátce list papíru, rozložil jej, odkašlal si a bez zájmutí četl, pečlivě vyslovuje všechny slabiky:

V kuchyňce mého domečku
choval můj sluha bachničku.
Sele k smrti věrné bylo,

svého pána nepřežilo.

Poté papír složil, zastrčil jej za manžetu a přelétl shromáždění pohledem, jako by děti vyzýval, aby vyslovily svůj názor. Řekl bych však, že jejich poznámky ho poněkud zklamaly.

"Sire," ozval se Gaston, "vy byste zemřel žalem, kdyby pan ze Souvré skonal?"

"Pan ze Souvré je můj vychovatel, ale neživí mne," řekl Ludvík. Obrátil se k Alžbětě:

"Nuže, Madame?"

"Myslím, že tentokrát budu vážně plakat," řekla Madame.

"Neplačte, Madame," přikázal Ludvík a pokynul Kristýnce, aby se vyslovila.

"Sire," začala, "co to bylo za hatmatilku?"

"Dcero," Ludvíkův hlas byl poněkud pohoršený, "to nebyla žádná hatmatilka, nýbrž báseň."

"Báseň?" opakovala Kristýnka. "Co to je?"

Ludvík vytušil obtížnost takového výkladu. Rozhlédl se po místnosti, a když mne spatřil, tvář se mu rozjasnila.

"Pan ze Sioraku vám to vysvětlí," řekl. "On je studnice moudrosti."

I pravil jsem:

"Jsou to osmistopé verše zakončené rýmy, a jelikož jsou čtyři, sluje tato báseň čtyřverší."

"Aj! Je to čtyřverší!" řekl Ludvík udiveně a spokojeně.

"Sire," spustila Madame, pevně rozhodnutá nepřenechat již Kristýně výsadu klást otázky, "co jsou to stopy?"

"Stopa je slabika," pronesl Ludvík. "Moje verše jich mají osm." A zarecitoval, odděluje slabiky a počítaje na prstech:

V ku-chyň-ce-mé-ho-do-meč-ku

"To činí osm, jak vidíte," triumfoval skromně.

"Ó, sire! Vy jste tak učený!" nadchla se Madame, a vsadil bych se, že později co královna španělská se steskem vzpomínala na ty šťastné dny, kdy mohla říkat, co si myslela.

Třebaže tato upřímná chvála nevelebila básnickou hodnotu čtyřverší, byla jistě balzámem na raněnou duši poetovu, který však nedal na sobě ničeho znát a přijal ji s vážností, jaká slušela jeho otcovské roli.

"Tak, děti moje," pronesl vstávaje, "večeře je u konce! Teď přišel čas na dárky! Mám tady pár drobností, které jsem pro vás nakoupil v Saint-Germain. Pane z Berlinghenu, přinesl byste je?"

"Ano, sire," odpověděl pan z Berlinghenu, který čekal jen na tento pokyn a ihned se objevil obtížen dary jako soumar.

Jak byly dárky rozbalovány a předávány dle protokolu nejprve Monsieurovi, poté Madame, Kristýnce a Jindřišce, měl jsem příležitost k několika úvahám, které bych vám, čtenáři, nyní rád svěřil. O dva týdny dříve se regentka, poplašená proradnými pomluvami o jejím údajném úmyslu otrávit syna, které šířil vévoda z Condé, rozhodla notně pustit žilou obrovským částkám, které právě získala od účetního dvora, a s velkou slávou darovala Ludvíkovi několik diamantových prstenů nesmírné hodnoty.

Přeskvostné dary však Ludvíkovi nepřinesly sebemenší potěšení. Především proto, že nemiloval přepych ani šperky. Dále proto, že i k němu se cosi doneslo o postranních úmyslech, jež byly příčinou neobvyklé štědrosti, když přitom zpravidla k němu bývala regentka tak skoupá.

Jeho pocity se jasně projeví ve způsobu, jak prsteny přijal. Otevíral pouzdra jedno po druhém, ihned je zase zavíral a rozpačitě opakoval: "Hejhle, Madame, to je pro nás příliš." Když pak měl poděkovat, jeho hlas zněl chladně a nuceně. Ludvík vycítil až příliš dobře, jak málo lásky bylo za těmito dary, které odrážely více vkus dárkyně než obdarovaného. Héroard mi později řekl, že Ludvík by měl raději prsteny menší ceny, ale zdobené ornamenty či vyobrazeními, které by podnítily jeho fantazii. "Aj, vážený pane doktore lékařství," namítl jsem, "proč vůbec uvažovat o prstenech, vždyť kdyby mu regentka darovala pěknou hákovnici, byl by na vrcholu blaha!"

Měl jsem tu trapnou scénu dosud před očima a v uších mi stále ještě zněla věta "Hejhle, Madame, to je pro nás příliš," když jsem přihlížel, jak král rozdává dětem dárečky. Podle živé radosti, kterou všechny dávaly najevo, jakmile rozbalily své balíčky, jsem usoudil, že třebaže tyto dary nestály krále jmění, byly zato pečlivě a s rozmyslem vybrány, aby uspokojily touhy bratra i sester.

Kristýnka a Jindřiška dostaly panenky. Jedna byla v modrém, druhá v růžovém, aby se daly od sebe rozeznat, ale byla to dvojčata, aby si je holčičky mohly půjčovat. Jejich toaletám nescházelo pranic: měly vyztužené suknice, živůtky z opravdového hedvábí, vysoká tuhá okružní z pravé benátské krajky, atlasové střevíčky ladící se suknicemi a opravdové lidské vlasy, vyčesané vysoko nad čelem podle florentské módy, které zůstávala věrná jejich matka.

Vévoda orleánský získal zavírací nůž z Moustiers s dvojí čepelí a fajánsovou střenkou zdobenou stříbrnými hvězdičkami. Madame se celá zarděla štěstím, když rozbalila ebenovou skříňku s líčidly, jež obsahovala vše, čeho je třeba k dobývání mužských srdcí: rumělkou, černou barvičku, bělobu, mušky a co já vím co ještě, avšak s výslovným doporučením, aby to vše používala zatím jen pro panenky, neboť líčení se pro její věk dosud nehodí.

Nadšení bylo veliké. Děti cvrlikaly svá "mnohokrát děkujeme" a "tisíceré díky, tatičku" a vše se tlačilo okolo Ludvíka, který neztrácel nic z otcovské vážnosti a rozdával po řadě objetí a políbení. Vyrušil je teprve příchod paní z Montglat, škrobené a upjaté, která měla za úkol odvézt Monsieura a dvě malé sestry kočárem zpět na zámek v Saint-Germain-en-Laye. Z dětí Francie totiž bydlila v Louvru pouze Madame, jednak protože byla nejstarší, jednak vzhledem ke svému politickému významu, ona byla zaslíbena nejstaršímu infantovi.

Když osaměli, dal se Ludvík s Alžbětou do řeči, drže ji něžně za obě ruce, čehož Madame využila k žádosti, aby za ní chodil častěji. To jí přislíbil a znovu ji k sobě přitiskl a zulíbal, jako by jí byl za tu prosbu vděčný. Vypadal šťastně v tom důvěrném rozhovoru, který byl bohužel příliš brzy ukončen příchodem pana De Thoua. V jeho krásných černých očích jsem však četl jistý smutek, jako by v duchu již předem prožíval chvíli, kdy jej od milované sestřičky provždy oddělí Pyreneje.

Královův rozhovor s předsedou De Thouem byl krátký, avšak nabitý skrytým významem pro každého, kdo by se jako já snažil proniknout do Ludvíkova smýšlení o revoltě velmožů. Od obsazení Mézieres byl totiž ještě zostřen dohled nad ním - ba dalo by se říci "špehování" -, jako by se snad regentka obávala (obava to naprosto nesmyslná), že by se mohl přiklonit k princům proti ní. Od nedávna byl dokonce Ludvík zván na radu ministrů, byť pouze jako poradce bez hlasu. To mělo svědčit o naprostém souladu mezi ním a tou, jež vládne jeho jménem. Zároveň měla přítomnost posvátné osoby panovníka z vůle Boží posílit oťřesenou regentčinu moc.

Slavného předsedu De Thoua jsem již kdysi viděl, ovšem toliko zdaleka při veřejných obřadech. Když jsem jej nyní pozoroval zblízka, jak s obtížemi pokleká před králem, jevil se mi starý a churavý. Slavný historik se prý nikdy nevzpamatoval z oné hrozné potupy před třemi lety, kdy regentka zamítla jeho kandidaturu na úřad nejvyššího předsedy soudního dvora, uprázdněný po odchodu pana Du Harleye. Po poradě s papežem (leč o tom jsem již vyprávěl) dala přednost panu z Verdunu, muži nevelmi nadanému, zato podporovanému jezuitu.

Předseda De Thou, tehdy vůdčí osobnost rady prince z Condé, však měl svůj kalich hořkosti ještě dopít do dna. Když se královna dozvěděla o De Thouově vyjádření, že kdyby byl býval v té době v Paříži pan princ, věci by se pro něj vyvinuly lépe, podráždilo ji to tak, že ve své neuvěřitelné krutosti zařídila, aby se De Thouovi dostal do rukou list, v němž Condé schvaloval regentčinu volbu... Regentčino pohrdání a především zrada, již se Condé dopustil na služebníku tak věrném, uvrhly tehdy pana De Thoua do takového zoufalství, že málem přišel o rozum i o řeč.

Jak jsem říkal, původcem jeho neštěstí byl papež, který na žádost o radu suše odvětil, že pan De Thou je "kacíř".

Ačkoliv byl dobrý katolík, Vatikán mu vyčítal dvě provinění: ve svých Světových dějinách osvědčil jistou tolerantnost vůči protestantům a na žádost Jindřicha IV. připravil a z valné části i sepsal Edikt nantský.

"Sire," pravil předseda De Thou, "přicházím se s vámi rozloučit, neb jsem byl královnou matkou vyslán do Mézieres, abych zprostředkoval mír s panem princem z Condé."

O této cestě jsem nebyl zpraven a přiznávám, že jsem notně obdivoval velkorysost pana De Thou, s níž na sebe to poslání vzal navzdory svému věku a chatrnému zdraví, zapomínaje, jak nedůstojně s ním regentka jednala a jak jej princ zradil.

Nedokázal bych říci, zda si Ludvík pamatoval, jaké morální ústrky předseda De Thou vytrpěl roku šestnáctistého desátého, či zda se o nich dozvěděl později, neboť čím více se před ním věci tajily, tím úporněji se jich snažil dopátrat. Posléze jsem však došel k závěru, že věděl o všem, jelikož se k panu De Thouovi zachoval stejně jako k Bellegardovi nazítří po své korunovaci, když mu chtěl vynahradit Conciniho urážky, toliko s malým rozdílem, že ctihodného předsedu neuchopil důvěrně za vous, leč dal mu svou náklonnost a úctu najevo tím, že mu položil obě ruce na ramena. Na toto gesto pan De Thou pohnutě vzpomínal ještě po třech letech, kdy již byl blízek smrti.

K tomu král pravil veselým, energickým tónem:

"Tak jen jedte, pane De Thou! A řekněte tamtěm pánům, ať jsou hezky poslušní!"

Obdivoval jsem slova, tón i gesto: vše bylo vhodně zvoleno. Vzpurní princové v Mézieres byli jen "tamti pánové" a francouzský král, ač stár pouze dvanáct a půl roku, se jich vůbec neobával, hovoře o nich ze své královské výše jako o zlobivých dětech, které významný služebník státu nejprve vyplísí a poté přivede k rozumu.

Povšiml jsem si už několikrát, že Ludvík ví mnohé věci, které jsem mu já nepověděl, i pochopil jsem, že má ve svém okolí další osoby, které jej podobně jako já informují o záležitostech, jež se mu královna úporně snaží zatajit. Avšak kteří lidé to byli, nedovedl jsem nikdy s jistotou říci, a to ani později, kdy král už byl skutečně králem a neměl tolik důvodů k utajování a nedůvěřivosti, kteréžto machiavelské vlastnosti v něm vypěstoval v nejranějším věku po otcově smrti mateřský útlak.

Mohl jsem tedy pouze předpokládat, kdo k němu měl snadný přístup, a mohl mu tudíž zcela nenápadně přinášet zprávy, o nichž se neměl dozvědět.

V případě doktora Héroarda, jenž mu projevoval bezmeznou oddanost (třebaže podle otce jej léčil nedobře, nadužívaje klystýrů a projímadel), to bylo takřka samozřejmé, čemuž nasvědčoval i odstup, který se Héroard zpočátku snažil vůči mně zachovávat. Možná mezi tyto důvěrníky patřil i pan ze Souvré. Jeho věrnost královně byla více předstíraná než skutečná, zejména poté, co regentka zapomněla na své závazky a povýšila Conciniho do hodnosti maršála, ačkoliv ji byla dříve přislíbila Souvrému. Také ptáček Luynes, k němuž citově vyprahlý Ludvík choval výjimečné přátelství, měl mnohou příležitost sdělit mu, co on sám nebo jeho dva bratři, Brante a Cadenet, vyslechli na chodbách Louvru, poněvadž se vidali denně na lovu i na různých cestách necestách. Několikrát jsem rovněž upozoroval, že Bellegarde se nijak nerozpakuje dlouze králi šeptat cosi do ucha, a to přede všemi a zcela veřejně, což král, byť předstíral lhostejnost, vždy vyslechl velmi pozorně. Jsem si jist, že naprosto nezáludný vévoda si takto počínal ve vši nevinnosti - a také se vši beztrestností, jsa příliš vysoce postaven, než aby trpěl za svou neopatrnost -, avšak byl přece jen členem regentčiny rady, a jakkoliv zhusta dobře nechápal, oč vlastně jde, Ludvík ho dokázal vyslechnout a rozlišit podstatné od podružností, jak by řekl La Barge.

Nikterak jsem nežárlil, že Ludvík má kromě mé maličkosti ještě další zdroje vědomostí, naopak mne to těšilo, neboť jsem byl přesvědčen, že si pomocí podobných dohodnutých znamení, jako bylo to naše, dokázal obstarávat stálý tajný přísun ze svých pramenů, jež se mu pak v hlavě slévaly a vyplňovaly mezery v jeho znalostech, takže se mohl dobrat přibližného významu událostí, které mu byly sdělovány jako hotové věci bez jediného vysvětlení.

Dostalo se mi o tom důkazu několik týdnů po rozhovoru s panem De Thouem, přesně řečeno sedmého dubna roku šestnáctistého čtrnáctého o osmé hodině večerní, když se král vrátil z krátké protokolární návštěvy u královny, během níž mu opomněla sdělit (po mém soudu z hlouposti, neboť zpráva již kolovala po celém Louvru), že konetabl pan z Montmorency skončil. Několik minut poté skutečně přišel Bellegarde a krále informoval. Ludvík se zdál dojat, řekl "To je mi líto" a vzápětí jakoby nic pronesl tuto úvahu, nabitou hlubokým smyslem, jako by hovořil sám k sobě:

"Po tom úřadu teď budou mnozí pohnout. Ale nesmíme jej dát nikomu."

Tato poznámka dokazuje, že Ludvík ve skutečnosti věděl mnoho věcí: že Jindřich IV. pohlížel stejně jako před ním i Jindřich III. na úřad konetabla velmi nepříznivě, jelikož tento hodnostář měl obrovskou moc, rovnající se takřka moci panovnické; že Jindřich III. ji nikdy nechtěl udělit Guisovi, ačkoliv ten o ni naléhavě žádal, přiloživ mu takřka nůž na krk; že Jindřich IV. učinil vévodu z Montmorency konetablem jen proto, aby jej z Languedoku, kde si počínal jako místokrál, přivedl ke dvoru, kde již byl méně nebezpečný - pravda, též kvůli stárnoucímu tělu a slábnoucímu duchu v pokročilém věku; že na tento vysoký úřad aspirují oba vévodové věrní regentce, Guise a Epemon; a konečně že těchto dvěma nedůvěřuje o nic více než rebelům z Mézieres, neboť jeho zásadní a trvalé nepřátelství vůči velmožům bylo již tehdy v jeho duchu tak pevně zakořeněno, že ani pozdější léta jeho vlády na tom nic nezměnila.

* * *

Tato nevěle vůči velmožům se mi jasně vyjevila o tři nebo čtyři dny později, když se po obědě dostavil pan z Blainville s příkazem od regentky, aby pro případ, kdyby měl vyjet s králem na lov mimo Paříž, vyzbrojil své gardisty válečnou zbrojí.

Neměl jsem pana z Blainville příliš rád, podezíraje ho, že donáší na Ludvíka královně. Její rozkaz jsem pak považoval za hloupý, ba takřka komický, neboť princ z Condé byl rozhodně dalek dobrodružných plánů na tažení do Paříže, aby se zmocnil krále; když se totiž byl doslechl, že vojska Jeho Veličenstva se nacházejí v Champagne, posílena o šest tisíc Švejců, opustil naopak Soissons, kde jednal s královninými posly o mír, a obezřetně se uchýlil i se svým málo početným vojskem do Sainte-Menehould. To věru nesvědčilo o zvláštní chabrosti, ani nezavdávalo příčinu obávat se z jeho strany tak kurážného kousku, jakým by byl únos panovníka.

Ludvík tehdy možná ještě o ústupu Condého do Sainte-Menehould nevěděl, protože jeho nespokojenost s válečným vyzbrojením jeho gardy měla jinou příčinu než vědomí, že příkaz je nesmyslný.

"Ale proč?" ohradil se živě. "Pařížský lid si pomyslí, že mám strach, až to uvidí! Já vůbec nemám strach! Já se princů nebojím!"

Na to Blainville, kterému nechyběla oduševnělost nebo přinejmenším duchapřítomnost, namítl:

"Sire, já myslím, že pařížský lid bude spokojen, až uvidí, jak o Vaše Veličenstvo pečujeme."

To považoval král zřejmě za dosti rozumnou odpověď, neboť chvíli uvažoval a pak řekl:

"Dobrá, ale řekněte gardistům, ať si ve městě přehodí přes výzbroj pláště..."

Snadno si dovedu představit, co Ludvík soudil o dohadování rady ministrů s princem: dospělo se tak daleko, že se pouze rozhodovalo, kolik set tisíc zlatých bude třeba každému dát, aby se ráčil znovu ujmout svých povinností. Ludvík určitě zůstal netrpělivostí. On, který tolik chtěl být vojákem na trůně jako jeho otec, si nepochybně musel zoufat, že nemůže podle své vůle nakládat s vojáky, jejichž je velitelem. Jeho tehdejší převládající nálada byla zcela zřejmá z toho, kolik času takřka denně věnoval vojenskému výcviku svých malých šlechticů nebo svých gardistů, ať už jej vedl sám nebo velením někoho pověřil.

V této souvislosti mne napadá jeden zvláště typický výjev. S panem ze Souvré, s hejtmanem z Vitry a s doktorem Héroardem jsme dvaadvacátého dubna úderem třetí hodiny s Ludvíkem opustili Louvre a nastoupili do kočáru. Kočí už měl jistě své rozkazy a nepochybuji, že pan ze Souvré a hejtman z Vitry věděli, kam jedeme, já však jsem byl Ludvíkem přizván na poslední chvíli a stejně jako Héroard jsem cíl naší cesty neznal. Jak jsme však drkotali po nerovném dláždění našeho města, postupně jsem začínal mít jasno.

Kočár přešel Nový most a pokračoval Dauphinovou ulicí (mojí ulicí, říkával Ludvík ne bez jistého dojetí, neboť ulici dal zbudovat jako pokračování Nového mostu Jindřich IV. a on ji také po synovi pojmenoval), projel Buciskou bránou, zatočil dvakrát vpravo, dal se ulicí U Seiny a zastavil na Kněžské louce, rozlehlém to prostranství, proslaveném krvavými souboji urozenců a taktéž pravidelnými bitvami soupeřících lotrovských band.

V tu hodinu se zde však nacházel pouze kompletní, vzorně nastoupený gardový pluk a prostí lidé, kteří sem jako obvykle přišli za odpočinkem a zábavou (bylot' velmi příjemné počasí). Ti dostali pokyn odklidit se stranou, odkud přihlíželi, neskrblice potleskem. Kočár zastavil a jeden z gardistů přivedl za otěže bílou klisnu pro Ludvíka a kaštanového hřebce pro Vitryho. Ludvík se v mžiku vyhoupl do sedla a cvalem projel před nastoupenými jednotkami, osvědčující přitom takovou zběhlou a obratnou, že věru dělal čest vynikajícím lekcím pana z Pluvinelu. Zůstal jsem spolu se Souvrém a Héroardem v kočáře s nosem na skle, a mám-li být zcela upřímný, nudil jsem se převelice, anžto nemám k válčení sklony. Nespouštěl jsem však oči z Ludvíka, který vypadal zcela ve svém živlu, tu přejížděl od jednoho praporu ke druhému a hovořil s důstojníky, tu strnul nehybně jako jezdecká socha a pozoroval, jak oddíly cvičí, pochodují, rozdělují se, spojují se a znovu se člení, střídající přitom pochodový krok během či přískoky. Zdálo se mi, že Ludvík, který byl ustavičně obklopen a všude sledován pultuctem důstojníků, se nespokojuje přihlížením manévřům, nýbrž chce být též inspirátorem, neboť co chvíli se od jeho malého generálního štábu oddělila hlídka a cválala k některému praporu, jako by měla předat nový rozkaz. Ludvík byl takto zaměstnán po tři dlouhé, pro mne vpravdě nekonečné hodiny, a když se vrátil, seskočil z koně, hodil otěže gardistovi a usedl k nám do kočáru, měl na tváři ošlehané větrem šťastný, sebevědomý výraz. Spokojeně vydechl a pohodlně se opřel do sametových polštářů. Když se jej pak Héroard zeptal, není-li z tak dlouhého cvičení příliš unaven, odpověděl, že nikoliv, že ho trápí jen jedno - má hlad jako vlk.

Vitry, jenž si podobně jako Ludvík neposhověl, by mohl říci totéž. A tak ledva se kočár pohnul, vytáhl z manžety kabátce malou oplátku a skrýváje levicí, co dělá pravice, pokoušel se ji tajně schroupat. Nic z toho však neuniklo Ludvíkovi, který mu řekl napůl rozněvaně, napůl vesele:

"Vitry, vy mi snad chcete zničit kočár a učinit z něj krčmu?" Vitry zrudl a hbitě skryl oplátku jako školák přistížený při podvodu, což vyvolalo úsměvy na tvářích všech přítomných.

Princ z Condé si zřejmě spočetl, že král cvičí svou gardu jen proto, že se nemůže postavit v čelo svých armád a vytáhnout do boje, a nehodlal se spokojit s částkou, kterou mu regentceři vyjednavači nabízeli, ačkoliv dosahovala

závratné výše čtyř set padesáti tisíc liber! Princ požadoval, aby mu byla na věčné časy předána vláda nad městem Amboise na řece Loire, údajně "z důvodu vlastní bezpečnosti", jako kdyby se musel obávat regentky, která měla dosti mužů na to, aby jeho malé vojsko rozdrtila obratem ruky, a přesto jej raději zahrnovala zlatem.

Tento nehorázný požadavek radu ministrů rozdělil. Villeroy a předseda Jeannin se stavěli co nejrozhodněji proti vydání Amboise protestantskému princovi, vždyť co by kamenem dohodil od řeky ležely provincie, kde měli hugenoti navrch. Maršál a maršálová z Ancres mu naopak chtěli město za každou cenu přenechat ze strachu, že ztroskotají-li jednání, dojde k válce, což by vyneslo mladého vévodu z Guise do čela královských armád.

Křik dostoupil vrcholu, když se do hádky vložily dámy. Má nevlastní sestra, krásná princezna z Conti, jež byla mnohem více proguisovská než sám Guise, se prudce obořila na Conciniovou a hrubě nevybíravými slovy jí vyčetla, že chce podporou mírového řešení uškodit jejímu bratrovi. To však zapoměla, že pavoučice je plná jedu. Když se tentokrát s večerem spustila ze stropu, s pláčem si stěžovala na princeznu neomalenost a vyložila Jejímu Veličenstvu, že kdyby se snad rozhodlo kvůli Amboise vyhlásit Condému válku, dostalo by se zcela a úplně pod nadvládu domu Guise.

Když se nazířti shromáždila rada, královna prý byla rozhodnuta vzdát se Amboise. Nedokážu říci, kdo zvěst donesl Ludvíkovi a kdo mu vysvětlil strategický význam zástavy, kterou měl Condé tak snadno získat. Ale král se okamžitě rozhodl přejít do útoku. Odkvapil přímo do sálu, kde zasedala rada, vstoupil dovnitř, ani se neposadil a rovnou důrazně oslovil královnu:

"Matko! Nedávejte Amboise panu princovi! Chce-li se dohodnout, ať se dohodne...!"

Královna zrudla překvapením a hněvem, že proti ní takto bez okolků vystoupil syn, kterého nemilovala a s nímž záměrně jednala jako s dítětem.

"Sire," udeřila naň, zapomínajíc, že Ludvík nikdy neodhaluje své zdroje, "kdo vám dal tuto radu? Ten, kdo tak učinil, si nepřije vaše dobro, ani dobro království."

Když se mi donesla tato regentčina věta, představil jsem si, že kdyby Ludvík mohl mluvit upřímně, byl by jí odsekl:

"To dobro, které vy tak dobře hájíte, Madame!"

Ale král považoval za moudřejší na pohrdavou matčinu otázku neodpovědět. Soustředil se na podstatu problému a velmi naléhavě opakoval:

"Matko, nevzdávejte se toho místa na žádný pád! Ať si princ dělá, co se mu zlíbí!"

Bez dalších slov pak pozdravil královnu a odešel.

Vylíčil mi to o pár dní později Mikuláš z Neufville, pán z Villeroy. Ten byl tehdy stár sedmdesát let a patřil k šedobradým, jak jsme říkali ministrům, jejichž vysoký věk býval předmětem posměšků, bez jejichž zkušeností však jsme se nedovedli obejít. To platilo již od časů Jindřicha IV., který ovšem tomuto špatně napravenému ligistovi hořce vyčítal jeho pro španělské sympatie.

Villeroy měl vysoké čelo, vpadlé líce, dlouhý nos a zašpičatělou bradku, která prodlužovala jeho trojúhelníkovitou tvář a dodávala mu ctihodného vzezření, ještě zdůrazněného sněhobílou barvou jeho vlasů a vousů, jakož i malým okružím, zcela vyšlým z módy, které v našem století už nikdo kromě něho nenosil.

Byl znalý všech dvorských pletich, dvořan sic dobrý, leč neváhající příležitostně svému panovníkovi odporovat (ať to byl Jindřich IV. nebo později regentka), a kovaný katolík, jak se tehdy říkalo, jehož vypjatá zbožnost vysvětlovala jistou stranicovou předpojatost. Zájmy království mu nicméně velmi ležely na srdci (pokud se zrovna netýkaly Španělska), což byl také důvod, proč chtěl jednou provždy skoncovat s velmoži, zardousit jejich rebelii v zárodku a přivést je k pokání.

Jediné, co v jeho vyhublém vrásčitém obličejí dosud zůstávalo mladým, byly oči, jasné, živé, bdělé, prozrazující oduševnělost i značnou bystrost. Znal se výborně s otcem, který bylo deset let mladší než on. Jejich styky trvaly již dlouhá léta, vždyť sloužili společně Jindřichovi III. i Jindřichovi IV., a byť stáli na opačných březích, jejich vzájemná úcta a tolerance umožnily, že si uchovali přátelské vztahy.

Když jsem se stal prvním královským komořím a usídlil se v Louvru, otec mi kladl na srdce, abych si uchoval jeho přízeň. To se mi podařilo a Villeroy, který byl výřečný, ve mně nacházel tak pozorného posluchače, že téměř nevycházel z nadšení, jak muž tak mladý dokáže tak bedlivě naslouchat. Stal jsem se jeho přítelem. Mám-li pak být zcela otevřený, v mém vztahu k němu nebylo žádné pokrytectví. Villeroy, jenž byl po čtyřicet let státním tajemníkem a sloužil třem panovníkům, věděl tolik zajímavého o minulosti i o přítomnosti, že jsem mu naslouchal s otevřenými ústy, žasna nad jeho bohatými a hlubokými zkušenostmi.

Pocházel z měšťanské rodiny, avšak z nejvyšších, nejvzdělanějších, nejvýznačnějších a nejpracovitějších vrstev třetího stavu. Jeho otec byl starším cechu pařížských kupců* a jeho vnuk - o pár let mladší než já, byl toť mu šestnáct a mně dvacet dva - později obdržel z rukou Ludvíka XIV. titul vévody a paira. Byl bych rád, kdyby si někteří šlechtici, kteří si po celý život hová v nevědomosti a lenosti, a ještě si kladou za čest zhrdat třetím stavem, vzali alespoň malé ponaučení ze vzestupu jednoho prostého rodu, vzestupu stejně záračného jako zaslouženého.

Když pan z Villeroy dokončil vyprávění o náhlém Ludvíkově zákroku na ministerské radě, odvážil jsem se položit mu pár otázek, na něž velmi laskavě odpověděl.

"Překvapilo vás, že se Ludvík takto zachoval, pane z Villeroy?"

"Překvapilo?" opakoval. "To je slabé slovo. Kdyby zčistajasna do našeho stolu v radě udeřil blesk, nebyli bychom ohromenější. Ten koktavý chlapec, o němž se nám opakovalo, že jej zajímá pouze lov, ptáctví a dětinské hry, hoch zdánlivě tak poslušný regentky, zničehož nic vyjádřil přímo v radě se vši silou a rozhodností politický názor, zcela protikladný názoru matčinu! Tu bylo věru nač se ptát, proč otevřít oči dokořán, proč napínat sluch! A to ve věku pouhých dvanácti a půl roku! Budoucnost náhle před regentkou potemněla! Zesnulý král měl naprostou pravdu, když mnil, že matka bude mít jednou se synem velké spory, anžto mají oba tak umíněnou letoru! A jak smýšlet, mladý příteli, o překvapivě autoritativním tónu, který vůči ní zvolil: „Matko! Nevzdávejte se toho místa na žádný pád!“ Pane na

nebesích! To byla královská řeč!"

"Avšak," otázal jsem se, "změnil králův zásah v té záležitosti něco?" "Zajisté! Ludvík je přece král a legitimní následník trůnu! Co více, byl korunován v Remeši a před tváří království pomazaný v Pánu, jeho moc tedy pochází od Boha! Proto jeho výpad uvrhl radu do nejhlubšího zmatku!"

"Jak to, pane z Villeroy?"

"Mladý příteli, když jsme vyslechli jeho mínění, nemohli jsme už Amboise Condému ani dát, ani nedat. Dát mu je znamenalo pohrdnout názorem krále. Nedat zase znevážit stanovisko regentky."

"A co jste tedy učinili, abyste z toho dilematu vybředli?"

"Jako obvykle kompromis!" usmál se Villeroy drobným, pokřiveným úsměvem, který rozjasnil jeho krabatou tvář, poskládáv ji do tisíce drobných vrásek.

"Kompromis, pane z Villeroy! A jaký?"

"Dali jsme Amboise Condému, avšak jen do dočasného držení, než budou svolány generální stavy. Tímto způsobem byly, chvála Bohu, zájmy Francie řádně ochráněny."

* * *

Vzpomínám si, že dvacátého osmého června toho roku bylo přeukrutné vedro a sucho, které jeden každý v Paříži těžce snášel. Považte, že nepršelo už pět měsíců a půda v zahradách pukala suchem, jak na ni slunce útočilo žhavými paprsky stále silněji a silněji, takže se dokonce objevilo pár pomatených kněží, kteří hlásali z výše kazatelen, že tento svět se už brzy stane výhní, v níž se budeme všichni péci, abychom pykali za své hříchy.

Oblékl jsem jen plátěný kabátec a střehl se každého rychlejšího pohybu, přesto jsem cítil, kterak mi po tvářích stékají velké kapky potu, a když jsem vstoupil do komnat Jeho Veličenstva, shledal jsem, že všichni přítomní vypadají sklesle a jsou na tom stejně jako já. Doktor Héroard mi svěřil, že král pro nadměrné vedro strávil neklidnou noc plnou snů, o druhé hodině ranní se dokonce napolo udušen probudil, vstal a šel se k oknu nadýchat nočního vzduchu, čímž se mu teprve ulevilo.

Vtom se Ludvík zrovna navrátil z mše, celý zmáčený potem, a prosil pana z Berlinghenu, aby mu převlékl košili, protože ta jeho je tak mokrá, jako by ji vymáchal v Seině.

Když krále usušili a převlékli, takže byl znovu jako ze škatulky, požádal mne, abych jej doprovodil k Madame, an jí chce předat obrázek svatého Ireneje, který mu pro ni dal farář od svatého Heřmana Auxerreského. Cestou se ke mně o samotě přitočil a řekl mi:

"Siolaku," (to oslovení jsem měl hrubě rád, vycití uje za ním mnoho vlídnosti)," chtěl bych, abyste mne doprovázel na velké výpravě na západ, kterou podniknu prvního července s matkou."

"Bude mi velikou ctí, sire."

"A chtěl bych, aby váš otec pan markýz jel také, neboť bych mu rád položil několik otázek o Blois."

"Sire," odvětil jsem, skrývaje své ohromení, jak nejlépe jsem dovedl, "otec bude rovněž velice poctěn vaším pozváním."

"Vsadím se, že bude chtít cestovat vlastním kočárem a že vy pojedete s ním, stejně jako rytíř z La Surie."

Užasl jsem znovu, tentokrát proto, že Ludvík jmenoval rytíře z La Surie, ačkoliv nikdy neměl příležitost jej být i jen zahlédnout. Možná však od Héroarda věděl, jak významnou úlohu Miroul hrál (a dosud hraje) v životě otcově. Ať tak či onak, dojalo mne silně, že se o něm zmínil, a cítil jsem se už napřed štěstěnou při pomýšlení na radost, jež se rytíře zmocní, až mu řeknu, že král zná jeho jméno.

"Siolaku," pokračoval Ludvík, "po obědě odjíždím do Saint-Germain-en-Laye, ale vy mne nemusíte doprovázet. Jistě potřebujete před tou velkou cestou ještě vykonat nějaké přípravy."

"Jsem vám zavázán tisícerými díky, sire. Mohu se vás otázat, jak dlouhé doby bude na tu velkou cestu na západ zapotřebí?"

"Prý nejméně dva měsíce," odpověděl.

Podal mi ruku k políbení a propustil mne.

Opustil jsem jej se smíšenými pocity, o nichž se nehodlám rozepisovat, neboť čtenář, vyslechnuv tuto novinu, dokáže si je rozebrat sám.

Běžel jsem, či spíše pádlil až do našeho paláce v ulici Na Rozkvetlém láně, kde jsem se rovnou vrhl kolem krku otci i rytíři z La Surie s jistotou, že jim dvěma přináším radost ničím nezkalenou.

Nemýlil jsem se. La Surie zbledl, zrudl, zapotácel se, a byl by omdlel, kdyby mu otec hbitě nevlil sklenici vína do krku.

"Jakže!" zvolal, když se mu navrátila řeč. "Král mne zná! Mne! Zná moje jméno! Ví, kdo jsem!"

"Co je na tom tak divného?" tázal se otec. "Což jste nesloužil našemu Jindřichovi stejně jako já a po mém boku? A nevíte snad, jak pečlivě si Ludvík připomíná staré druhy svého otce? A je snad možno jmenovat markýze ze Sioraku bez rytíře z La Surie, který je odjakživa jeho druhem, jeho bratrem, zkrátka jeho alter ego?"

Naslouchaje této chvále, zrudl La Surie znovu a tentokrát si nalil druhou sklenici vína sám.

"Pane rytíři," ozvala se Marietta, vstupující do síně s panskou (byla to Lojzka a celá zčervenala, když mne spatřila), já jdu prostříti k obědu. Ale namoutě, neděláte dobře, když pijete před jídlem, pokazíte si chuť."

"Moje milá," řekl La Surie dobromyslně, "já znám jednu a té by se mohl pokazit jazyk, protože moc breptá."

"A taky uši, ažto je pořád špicuje," doložil otec.

Vída však, že Marietta hodlá pod záminkou prostírání setrvat v místnosti co nejdéle, aby se pokusila odhalit příčinu našeho společného pohnutí, kterého si dobře povšimla, pokynul nám, abychom se uchýlili do výklenku velkého okna, vedoucího na nádvoří.

"Synu," řekl mi tiše, "můžete mi přesně opakovat slova, která o mně Ludvík řekl? Řekl vám, že mi chce položit pár otázek v Blois, nebo o Blois?"

"Tedy," zadumal jsem se, "jestli mne paměť neklame, myslím, že řekl o Blois."

"Aj!" hvízdal si otec.

"Je-li v tom jaký rozdíl?" pozdvihl jsem tázavě obočí.

"Obrovský. Nevím, na co by se mne Ludvík mohl ptát v Blois, ale zato vím velmi dobře, co by mohl ode mne chtít vědět o Blois."

"Hovoříte v hádankách, pane otče. Nerozumím vám."

"Jak byste mohl, synu," usmál se na mne, "roku patnáctistého osmdesátého osmého jste posud nebyl na světě."

"Pane markýz," začala znovu Marietta s nadějí, že jakmile budeme sedět u stolu, uslyší z naší rozmluvy více, "rače vzít místa, je prostěfno a já budu servírovat."

Musela být hrubě zklamaná, protože během oběda jsme hovořili jen málo a útržkovitě. La Surie stále v tichosti vychutnával svou radost, otec byl vážný a zamyšlený, já pak se zmítal mezi dvěma silnými pocity.

"Král prý dnes jede do Saint-Germain-en-Laye," řekl otec.

"Tak jest, pane otče."

"Pojedete s ním?"

"Nikterak, pane otče. Zbavil mne té povinnosti."

"Nemusíte tedy zrušit svou návštěvu v Bourbonské ulici."

"Nikterak."

Rozhostilo se ticho až do chvíle, kdy Marietta vyšla pro zákusek.

"Milý Petře," oslovil mne otec, "obáváte se toho setkání?"

Ačkoliv tam Marietta nebyla, otec promluvil polohlasem a způsobem tak zvláštním, že La Surie zvedl hlavu a pohlédl na mne svými dvoubarevnými očima, z nichž modré hledělo vždy bystře a hnědé láskyplně, alespoň pokud byl předmětem pohledu otec nebo já.

"Ano," povzdechl jsem, "tak trochu."

Tím rozhovor skončil. Po obědě jsem se rozloučil s otcem a La Suriem a utekl do svého pokoje, kde jsem se vrhl na lůžko a se zavřenými okenicemi čekal, až přijede nájemný kočár, aby mne dovezl k paní z Lichtenbergu. Bylo tak strašné horko, že ačkoliv jsem se nijak nehýbal, pot se ze mne jen lil, což zvyšovalo neklid, který se mne postupně zmocňoval, jak se blížil okamžik, kdy pohlédnu své Gräfin do tváře.

Ačkoliv jsem znal důvody velké cesty na západ a výsledky, jež se od ní očekávaly, pochopitelně jsem nijak nemohl ovlivnit rozhodnutí, které k ní vedlo, a vlastně jsem původně ani nemyslel, že se jí zúčastním, neboť v Louvru bylo řečeno, že královských úředníků bude mezi vyvolenými jen velmi poskrovnu, což mne zdánlivě předem vylučovalo už vzhledem k mému věku.

Král však rozhodl jinak. A třebaže ani toto rozhodnutí, ani celý plán nezáležely ani v nejmenším na mně, když mne Herr von Beck vedl labyrintem paláce paní z Lichtenbergu a po sté opakoval, že "wegen der grosser Hitze"* museli lokajové přestěhovat pokoj Gräfin do severní části domu, cítil jsem se vůči paní těchto míst podivně provinilý.

Seděla jako obvykle v křesle u svačiny, tentokrát však vedro zvítězilo nad její vyztuženou sukní, nad šněrovačkou i nad živůtkem, brněním, jehož se ráda nechávala ode mne zbavovat, když se vždy po skončení rituálu svačiny odebrala do svého pokoje. Bylať dnes oděna pouze v ranní šat, velmi lehký a velmi volný, který připomínal starořecký peplos a odhaloval hrdlo, paže a částečně i ramena. Povšiml jsme si také, že její nožky, jejichž ladnost jsem zbožňoval, jsou bosé, neboť dva drobné prolamované pantoflíčky ležely vedle ní na tureckém koberci, jsouce sice velmi pěkné, leč v tom horku na noze prostě nesnesitelné.

Políbil jsem jí ruku a shledávaje ji v nezvyklém oděvu přepůvabnou, laskal jsem ji pohledy tak, že poselství mých zraků, byť je mohla očekávat, ji zřejmě překvapilo. Všiml jsem si, že ručky, chystající oplatky, zůstávají sice klidné, leč řasy mrkají častěji a náušnice se chvějí téměř nepostřehnutelným pohybem, který mne plnil blahem.

Když jsem však usedl vedle ní, hned vycítila mé rozpaky a zeptala se mne tichým, líbezným hlasem:

"Co je vám, Petře? Nejste vůbec ve své kůži."

"Protože jsem jako každý druhý znepokojen vzbouřením velmožů."

"Cože!" podivila se. "Zase oni! Myslela jsem, že už dostali, co chtěli."

"Pravda, ale jak se dalo předpokládat, chtějí nyní více... Proto se nenavrátili ke dvoru, jak přislíbili. Vévoda z Bouillonu zůstal v Sedanu. Vévoda z Neversu v Neversu. Vévoda z Longueville je v Mézieres a vévoda z Vendôme v Bretani, kde se drze opevnil proti královské moci. Nu a princ Condé odjel převzít vládu v Amboise. Odtud se posílen jedním plukem a s podporou několika šlechticů pokusil ztéci i Poitiers. Leč tam narazil na místního biskupa, muže velmi rázného, jenž mu zabouchl bránu před nosem a ihned požádal královnu o příspěví, jelikož princ sužoval celý okolní kraj."

Vtom mne paní z Lichtenbergu přerušila:

"Řekl jste ztéci? Co to značí, příteli?"

"Kdysi to znamenalo zejména dobýt dámu svého srdce, avšak v našich časech se ten výraz používá více ve významu dobýt nějaké místo vojskem."

"Ach! Milý Petře!" Gräfin přemohl nával veselí a smála se jasným, radostným smíchem. "Ztéci! To je pěkné! Budete mne také ztekat, Petře? Považte, že to zajímavé slovo objevily mé uši teprve dnes!"

"Po pravdě řečeno, má drahá, ve svém původním významu se již používá málokdy. Nicméně ještě Ronsard je použil, když psalo Odysseových snech:

Jak by se pomstil rád té tlupě nápadníků,
jež jeho choti tvrz chystá se ztéci v šiku."

"Vrat'me se však k naší věci, Petře. Co učiní regentka tváří v tvář novým kořistnickým pokusům velmožů? Což znovu

ustoupí?"

"Nikoliv, drahá, to by bylo příliš. I tomu, kdo má mozek z vící slepičího a nevidí si dále než na špičku nosu, je nyní jasné, že velmožům s jídlem roste chuť. Villeroý královně bez námahy vysvětlil, že kdyby tentokrát nezasáhla, Condé by si vůči ní začal počínat jako kdysi Guise vůči Jindřichovi III.: ukrájoval by jí města jedno po druhém. A pak i provincie. Protože ten mrňavý zvrhlík Vendôme, který dychtí vyrovnat se Condému, se již pokusil vše zaonačit jako kdysi jeho tchán* a učinit z Bretaně nezávislou državu. Villeroý tedy řekl královně: „Madame, nezačneme-li jednat, ztratíme Poitou i Bretaň.“

"A jedná královna?"

"Baže jedná! A tentokrát si mohou maršál a maršálová z Ancré namítat a činit, co chtějí, neboť jsou v tuto chvíli napůl v nemilosti. Leč to, žel, asi dlouho nepotrvá."

"Takže bude válka!" uzavřela s úsměvem.

"Ne tak docela. Bude veliká výprava na západ. Dvůr, před ním a za ním regimenty gardistů a šest tisíc Švejců, to vše poputuje od města k městu po řece Loiré od Orléansu až do Nantes, aby lid mohl spatřit mladého krále a velmožové se té přehlídky královských sil zalekli."

"A jako dlouho ta spanilá jízda potrvá?" chtěla znát paní z Lichtenbergu a výraz její tváře se náhle změnil.

"Dva měsíce."

Následovalo dlouhé ticho, jako by paní z Lichtenbergu měla strach položit mu další otázku. Velké černé oči upírala do mých, zbledla, její stažená ústa oněměla, hrud' se jí dmula a rukama svírala opěrky křesla. Jak daleko byl lehký, zvonivý smích, který u ní před několika okamžiky vyvolalo ztékání srdcí! Jako by náhle zkameněla v bolestném očekávání, hrozíc se otázky, která ji pálila na rtech, i odpovědi, kterou ode mne uslyší.

"A vy, Petře," řekla konečně bezbarvým hlasem, "vy se té cesty zúčastníte?"

"Ano."

"Ale dva měsíce! To vás neuvidím celé dlouhé dva měsíce!" vykřikla v náhlém návalu zoufalství, jež se mi zdálo neúměrné její povaze, jak se mi až dotud jevila.

"Žel Bohu, drahá přítelkyně!" řekl jsem. "Je to nutné. Král mi to přikázal."

Z toho, co nyní nastalo, jsem byl jak omráčen. Utrpení, které se jí zračilo v tváři a rozdíralo mi srdce, zmizelo. Paní z Lichtenbergu, náhle upjatá a žalující, se vzpřímila v křesle se stisknutými rty, z očí jí sršely blesky a hněvivě spustila:

"Říkáte ‚žel Bohu‘, pane! Jestlipak to myslíte upřímně, to svoje žel Bohu?"

"Madame," hlas se mi třásl, "což o tom můžete pochybovat?"

"Ano, pane!" vykřikla, vůbec se již neovládajíc. "Pochybuji o tom!"

A vaše licoměrné protesty mě nezajímají, protože cítím, že při pomýšlení na tu dlouhou cestu na západ se vás zmocňuje tajné nadšení!"

"Ach, Madame! Prosím!" ohradil jsem se. "Nesměšujme dvě věci! Bezvýhradně podporuji politickou ideu té cesty v zájmu svého krále a celistvosti království. Ale zároveň krutě trpím, pomyslí-li, že se vám vzdám na tak dlouhou dobu."

"Trpím!" zvolala posměšně. "Tak vy trpíte, že budete moci spatřit jedno po druhém ta krásná města na Loiré, pověstný přísvit nad řekou a velkolepé zámky, které Francii závidí celý svět! A rovněž bude nezměrným utrpením, není-liž pravda, pane, pojídat na zastávkách chutné krmě v útulných hospůdkách, kde se to bude hemžit venkovskými husičkami, které budete moci ztékat po libosti!"

"Husičkami, Madame!"

"No ovšem! Všechny ty Tonky a Lojzky nebo Toničky či Lojzičky! A jiné takové... z laciného kraje, co se vám prodají za pěták někde v příkopě..."

"Ach, Madame, vždyť víte, že od chvíle, kdy jsem vás poznal, už pro mne takové neexistují."

"Nu tak to bude nějaká urozená dáma, která čím bude dále od svého pařížského paláce, tím bude vzdálenější své ctnosti, až na ni docela zapomene ve vašem náručí! Však já vím, co jsou zač, tyhle dvorské krasotinky!"

"Má drahá, prosím vás! Vždyť vy jste si tu vymyslela hotový román! To vše je jen výplod vaší fantazie! Ve skutečnosti budu celou dobu cestovat v kočáře se svým otcem a většinou s ním budu sdílet ten samý kočár i v noci, neboť při početnosti královského doprovodu je jen malá naděje, že kdy nalezneme na nějaké zastávce ubytování!"

"Cože!" zvolala. "Markýz, váš otec, bude s vámi?"

"Jistě."

"Zajisté, je to velmi čestný muž a výborný lékař, ale jestli on má být ochranou vaší ctností, tedy hrozí, že o ni přijdete po prvním útoku, neboť mám-li věřit Bassompierrovou vypravování, žen, které kdy vašeho pana otce utěšovaly na všech jeho cestách křížem krážem Francií, Itálií, Anglií i Španělskem, bylo více než hvězd na srpnovém nebi!"

"Madame," v mém hlase zazněl náznak pohoršení, "což je nevyhnutelné, abych byl přesnou kopií svého otce ve všech jeho schopnostech i ve všech jeho slabostech? Je od vás spravedlivé předpokládat něco takového?"

Má výčitka jí tála do živého. A tu jsem poznal, jaký je rozdíl mezi paní z Lichtenbergu a paní z Guise, která se v záchvatech zuřivosti nerozpakovala vytáhnout nejnestoudnější zlomyslnosti, zatímco má Gräfin - jakožto dobrá hugenotka či dobrá poddaná kurfiřta falckého, to se neodvážím rozhodnout - se i v hněvu svědomitě snažila nebýt nespravedlivá.

Sklopila oči, na čele jí stály kapičky potu a ruce s propletenými prsty spočívaly na kolenou. Ještě se sice zalykala hněvem, ale na chvíli znehybněla ve snaze nalézt ztracenou rovnováhu a uspořádat své pocity. Ježto jsem sám byl žárlivý jako Othello zrovna jako ona a zazlíval jsem jí každý pohled obyčejného lokaje, cítil jsem shovívavost k jejímu hněvu i porozumění pro její úzkost. Kromě toho jsem chápal, že náš věkový rozdíl její utrpení ještě zhoršuje, neboť si je vědoma, že její krása září svými posledními paprsky a že mileneček tak mladý, byť vášnivě zamilovaný, nemůže zůstat

zajatcem jejích půvabů až do konce své pozemské pouti.

Zachovával jsem mlčení, nechť je po předchozí přímé výčitce jitřit dál její rány, ostatně jsem si byl nyní jist, že vše vycítila a uhodla, jak smýšlím o cestě na západ, že jsem nepochybně velmi smuten, neboť neuvidím svou milovanou Gräfin po celé dlouhé týdny, leč zároveň že mám velikou chuť na to úžasné dobrodružství, od něhož jsem si mnoho sliboval, ne ovšem v tom smyslu, jak si ona představovala. Spanilá čtenářko, vy jistě se vši horoucností sdílíte názor paní z Lichtenbergu, avšak nezazlívejte mi, prosím, toto doznání: byl jsem tehdy velmi mlád a mé oči hleděly do světa s lačností, kterou je mi nyní zatěžko si představit.

"Petře můj," řekla konečně tichým, znaveným hlasem, "prosím vás tisíckrát za odpuštění, že jsem tak hovořila o vašem panu otci a že jsem zpochybnila vaši pravdomluvnost, nemajíc k tomu jiný důvod než své vlastní obavy."

"Ach! Má nejdražší!" vzkřikl jsem, vrhaje se jí k nohám a pokrýváje polibky její ruce i krásné nahé paže, "prosím, neomlouvejte se mi a pohřběme navždy tu hádku! Což jsem vám jednoho dne málem neztropil žárlivý výstup kvůli Bassompierovi? A což nevíte, že jste pro mne obzorem veškerého mého žití a že není na světě děvčete ani urozené dámy, jež by mohla vstoupit mezi vás a mne, byť na pouhý mžik? Uvidíte, že se z té výpravy na západ vrátím stejný jako dnes, budu mít oči jen pro vaši krásu, uši jen pro váš hlas a budu toužit jen po vaší přízni, která mne jediná udržuje při životě."

Zdálo se však, že ani má slova, ani mé důvody ji už nemohou zasáhnout, tak vzdálená mi připadala, tak zemdlená, když s očima upřenýma k zemi naslouchala jen své bolesti. Znal jsem ji vždy tak klidnou, tak dbalou míry a sebeovládání, v jistém smyslu až olympskou, že jsem té prudké změně nálady stále nemohl uvěřit.

Její nedojedená oplatka zůstala ležet vedle té, kterou chystala pro mne, neměla však už pomyšlení mi ji nabídnout.

Nakonec se zvedla jako stroj a uchýlila se do svého pokoje. Následoval jsem ji a odstrojil ji z toho mála, co měla na sobě. Strpěla svlékání se sklopenými víčky a stín dlouhých řas jí po celou dobu ležel na lících, necítil jsem však ono chvění, které ji vždy roztrásalo od hlavy k patě, když jsem ji zbavoval šatu. Stejně ztuhle a nepřítomně se sama odebrala na lůžko. Sotva jsem se ocitl vedle ní, uchopila mou ruku a stiskla ji, ale bez jediného slůvka, bez jediného pohledu, jako kdyby jí břemeno bolesti tak těžce spočívalo na prsou, že v ní zdusilo život i všechnu naději. Mluvil jsem k ní dlouho a co nejpřesvědčivěji, leč nedostalo se mi žádné odpovědi. Pokusil jsem se tedy probrat ji laskáním a něžnostmi, o nichž jsem věděl, že je má ráda, tentokrát však, ačkoliv se trochu pokusila mi odpovídat, jejich kouzlo neúčinkovalo.

Bylo jasné, že má ubohá milénka nemá teď náladu na nic, dokonce ani na naši společnou rozkoš. Nakonec jsem pozbyl odvahy a zůstal vedle ní bez hnutí a beze slova ležet. Avšak velmi brzy jsem zjistil, že ani to není právě nejvhodnější, neboť začala vedle mne tichounce plakat, ani neodvrátila hlavu. Tu jsem ji vzal do náručí a pevně ji stiskl, drtil jsem ji pod sebou, ale zdálo se mi, že pokoušet se o něco jiného nemá smysl: bylo by to vlastně násilí, tak byla bezvládná a netečná. Její pohled, upřený do mých očí, přitom nevyjadřoval ani zlobu, ani hněv, ani trpkost. Jenom něhu. A třebaže jsem se ničím neprovinil, ten pohled mne hluboce dojal a vyvolal ve mně výčitky. Což je možno působit takové utrpení bytosti, kterou přitom tolik milujeme? Slzy se mi hrnuly do očí a znovu jsem k ní začal hovořit, nevěda dohromady, co říci, donekonečna opakuje tytéž námitky, které už jednou nazvala licoměrnými a které i mně samému připadaly, už když jsem je vyslovoval, ne snad pokrytecké, ale slabé a neúčinné, jak tak klouzaly po povrchu jejího žalu, nenacházejíce v něm trhliny, kterou by mohly vniknout dovnitř a přinést jí úlevu v její bolesti.

Tak minulo celé odpoledne, aniž otevřela ústa, až jsem se začínal ptát, jestli snad ztratila řeč, když tu jsem zahlédl, jak se jí rty maličko pohybují. I přiblížil jsem k nim ucho a zaslechl, že opakuje mé jméno, ale její hlas přicházel z takové dálky, jako by stála na břehu široké řeky a já na druhé straně, jako by nás dělila voda a mlha a jen vítr mi přinášel zvuk jejího hlasu, který zněl tak žalostně, až se mi srdce svíralo.

KAPITOLA DESÁTÁ

Jakkoliv bylo v Louvru řečeno, že počet šlechticů a dam, kteří budou smět doprovodit Jejich Veličenstva na velké cestě na západ, bude převelice umenšen, k ničemu takovému nedošlo. Dvořané propadli zvláštní vášnivě touze být přitom a použili jakýchkoliv prostředků, jen aby se dostali mezi vyvolené, někdo intrik či pletich, někdo proseb u regentčinyh nohou, jiný zase jehlic, věnovaných Končince; seznam pozvaných se proto postupně nafoukl do obřích rozměrů.

A protože pro všechny ty šťastlivce - nebo nešťastníky, neboť jim všem hrozilo, že přijdou na buben, jelikož cestu podnikali na vlastní útraty - bylo otázkou cti vzít si s sebou alespoň tucet vlastních sloužících, byli regentka a malý král na cestách po Francii doprovázeni několika tisíci osob. Podle svého postavení cestovali jedni v kočárech s rodovými

erby, jiní v nájemných kočárech, další na koních a mulech, služebnictvo pak na vozech.

Na omezení doprovodu všech, zejména však vévodů a pairů, byly přitom vydány přísné instrukce. Z rozkazu regentky nejvyšší komoří svým zvučným hlubokým hlasem a nejvybranějšími slovy snažně poprosil vévodkyni z Guise, aby omezila počet povozů, jak jen to půjde. Má dobrá kmotřička se sice mračila a ježila, než uposlechla, nebo se alespoň upřímně domnívala, že uposlechla, takže její konvoj, jak mi laskavě svěřila při odjezdu z Paříže, jí připadal ubohý až k pláči. "Až budu někudy projíždět," říkala, "kdo mi uvěří, že jsem princezna bourbonská a vévodkyně matka z Guise?" Když jsem však v Orléansu spatřil její družinu, získal jsem jiný názor. Pravda, ve svém kočáře si má dobrá kmotřička vezla s sebou pouze jednu dvorní dámu a princezna z Conti jednu komornou. To však nebyla velká zásluha, uvážíme-li, že rozměrné vyztužené suknice rozšiřovaly boky princezen natolik, že by se do kočáru další dáma stěží vměstnala. Ve druhém kočáře se vezlo šest pečlivě vybraných šlechticů domu Guisů, všichni sliční, udatní, krásně odění a všichni přizvaní jen kvůli dojmů, neboť s eskortou šesti tisíc Švejců se královský průvod věru nemusel ze strany lotrovských a loupeživých band ničeho obávat.

Třetí kočár, kterému předsedal pán z Nevrlava, byl vyhrazen pro vévodkyninu lékaře, pro jejího maséra, almužníka a astrologa, aby totiž ani její přepracovaný žaludek, ani přejemná pokožka, ani nepokojná duše, ba ani její předvídatelná budoucnost netrpěla po ty dlouhé dva měsíce, po něž měla cesta trvat, nedostatkem péče.

Čtvrtý kočár náležel fraucimoru a jely v něm dvě komorné, dvě kadeřnice a jedna pečovatelská o nohy, a že to byly osůbky mladé a šikovné, dohlížel na ně jakýsi majordomus v sukních, aby svůdnými pohledy nerozsévaly zmatek v řadách mužských účastníků výpravy.

Pátý kočár, byť zdobený erby, vyhlížel mnohem více jako obyčejný vůz, bylť určen kuchaři, dvěma kuchtíkům a třem pomocníkům, jakož i objemným nástrojům jejich řemesla.

Následovaly dva vozy. První obsahoval zbraně, kola na výměnu a náhradní nápravy, druhý pak truhlice, čalouny a koberce, určené ke zkrášlení nebo k zařízení příbytku obou dam na každé zastávce. Dva koláři a tři kováři jeli na mulech za prvním z těchto dvou vozů. Cestou se ukázali hrubě užitečnými, neboť hlavní silnice byly navzdory Sullyho úsilí velmi hrbolatě vydlážděny a od Jindřichovy smrti špatně udržovány panstvím, jehož državy protínaly.

Závěr průvodu tvořil tucet vojáků na velkých koních, na jejichž nádherných kabátcích se skvěl erb rodu Guisů. Byli to urostlí lotrinští žoldnéři, namyšlenější než sama jejich velitelka. Vzhledem k přítomnosti Švejců byla však jejich úloha bojová jen zdánlivě: spíše měli dodat lesku a slávy družině, která, jak se mnou čtenář jistě bude souhlasit, byla věru více než skromná, ba takřka ponižující pro princeznu z krve královské...

A vévoda z Guise?, zeptáte se mne. Čtenáři, on tam vůbec nebyl!

Trucoval místo této cesty, stejně jako trucoval při Ludvíkově korunovaci, ovšem z jiného důvodu: regentka jmenovala velitelem Švejců Bassompiera.

"Synu můj," pravil ke mně markýz ze Sioraku, "nečinite si iluze: nejhorší je při takových výpravách množství. Za vlády Jindřicha III. jsem doprovázel vévodu z Epernonu na velké cestě z Paříže do Guyenne, kde se měl setkat s naším Jindřichem, tehdy králem navarrským. Z politických důvodů bylo třeba vypravit toto poselství s velikou pompou. Průvod čítal tři tisíce osob. Nedovedete si představit tu nekonečnou stuhu kočárů, vozů i jezdců, jak se pomalu Surie vpřed po prašných francouzských cestách pod olověným nebem a v ohlušujícím rachotu kopyt a kol, nemluvě o oblacích dusivého prachu, který se ustavičně zvedal, o náhlých prudkých zastaveních, o splašených koních, zlomených kolech či nápravách a převrácených kočárech, o křiku a rvačkách a konec konců o tom, že bylo takřka nemožné sehnat na zastávkách dostatek potravin a nocleh pro všechny. Zkrátka, zlý sen! Dante ve svém Pekle nepopsal nic hroznějšího!"

"Prosím vás, pane otče," zvolal jsem se smíchem, "nepokračujte už! Naženete mi hrůzu!"

"To věru nemám v úmyslu," usmál se otec, "naopak chci nás tři toho odporného pekla ušetřit. Leč k tomu je třeba vašeho souhlasu, synu. Mním totiž prostřednictvím vaší dobré kmotřičky požádat regentku, abychom mohli být předvojem, který připravuje ubytování na zastávkách. Myslím, že uspěji bez obtíží, neboť tento úřad přináší plno nepříjemností a hodně práce."

"A proč se tedy, otče, hodláte uvázat v takový úkol?"

"Protože vydáme-li se na cestu kočárem o hodinu a půl dříve než Jejich Veličenstva, ušetříme si loudavé tempo, hluk, zmatky a ten příšerný prach v průvodu."

"Ale bude třeba vstávat s úsvitem!" postěžoval si La Surie.

"Tot' pravda. Zato však, rytíři, pojedeme rychleji a bez všeho nepohodlí, které jsem vypověděl, item budeme mít vždy zaručen nocleh pro nás tři, a dokonce i nějakou krmu, a to dříve, než podraží a začne se jí nedostávat."

"Dobře promyšleno, pane otče," řekl jsem po chvíli uvažování.

"Proč je však třeba mého souhlasu?"

"Protože dovoli-li nám to regentka, nebylo by vhodné, kdyby první královský komoří nepožádal o souhlas krále."

To jsem také nazítří provedl. Ludvík mne přijal dobře a dal mi hned svolení, abychom spolu s otcem a La Suriem tvořili předvoj, pokud jen to bude jeho matce milé. Právě v tu chvíli mu přinesli nový kyrys, vyrobený zvláště pro tuto výpravu na západ, kdyby snad Condé zaútočil, což bylo ovšem velmi nepravděpodobné, neboť Condé při pouhé zvěsti o šesti tisících Švejců, kteří se budou přesunovat podél Loiry, zanechal ztékání Poitiers a ustoupil se staženým ohonem k jihu. Přiznávám, že i nyní po čtyřiceti letech, když píšu tyto řádky a znovu o tom přemýšlím, zůstává pro mne pořád nepochopitelným tajemstvím, jak mohl muž tak zbabělý zplodit tak udatného syna.*

Ať tak či onak, malý král byl opojen radostí, že si může obléknout svůj kyrys. Jako by se navléknutím té kovové schránky stal mužem a ocitl se v kůži svého otce. Pochodoval v neprodyšné zbroji za červencového vedra křížem krážem komnatami, nedbaje potu, který mu hojně stékal po tvářích, ohýbal paže a krčil kolena, aby vyzkoušel ohebnost kovových spojů, poté si nechal přinést válečný meč z hákovnici ("velkou vitryovku"), chtěl zjistit, zda jimi v brnění

dokáže vládnout. Vyšel do galerie a trochu se proběhl, zvědav, zda váha kovu příliš nezpomalí jeho pohyby. Dokonce přikázal osedlat a přivést koně, aby mohl posoudit, zda tímto břemenem příliš neutrpí jeho jezdecké umění. Hrdinsky snášel pot a za každou cenu si přál zůstat v brnění několik hodin. Když je konečně na důrazné doporučení pana ze Souvrémusil svléci, chtěl si je nechat u lůžka a mít je na očích, dokud nebude přibaleno k zavazadlům, jež s ním poputují v jeho kočáře. Myslím, že dosud nikdy si tolik nepřál být o pár let starší a konečně vládnout svému království, aby mohl vytáhnout na Condého, popadnout jej pod krkem a potupně jej přivést do Paříže kajicného, jako to učinil jeho otec s vévodou z Bouillonu, který se tak dlouho naparoval na sedanských hradbách, až se před nimi objevil náš Jindřich v plné zbroji a v čele vojska.

Ludvík měl vyjet druhého července, leč pro nevyhnutelná zdržení, jež tak velké podniky obvykle doprovázejí, nastoupil do kočáru až pátého července o půl osmé hodině ranní.

Otec, La Surie a já jsme vyjeli o šesté, dostihli jsme opěšalé Švejcary, kteří vyrazili z Paříže již o půl páté s půlnoci, bez obtíží jsme je předjeli a dosáhli Longjumeau o půl deváté, právě zavčas, abychom nechali připravit tabuli pro občerstvení Veličenstev a jejich nejbližších z Louvru. Nocleh byl plánován v Ollainville.

Paříž dělí od Longjumeau pět mil* a královský průvod potřeboval na jejich překonání tři hodiny. Tomu se věru dá říci pomalý postup! Zato my jsme si pohodlně jeli bez překážek a bez prachu po široké cestě, nikdo před námi, nikdo za námi, rychlostí, jež nás zcela uspokojovala, neboť dosahovala dvou mil v hodině.

Ludvíkovi přinesla výprava značné výhody. Nejenže poznával hory a doly, města a vesnice svého rozlehlého království, ale k jeho veliké úlevě mu v denním programu nezbyvalo času na učení. On pak byl tou měrou činorodý, že i když někdy místa odpočinku či noclehu nedovolovala vyrazit na lov nebo se věnovat ptáctví, nikdy se nenudil.

Bylo totiž moudře rozhodnuto, že královský průvod bude cestovat jen brzy ráno po tři hodiny a pokračovat bude až v pozdním odpolední, aby se vyhnul největšímu vedru. Ani odpoledne se nejelo déle než tři hodiny. Bral se tak ohled na nohy koní, kterým jinak hrozilo schvácení a zničení kopyt, a taktéž na lidské útroby, záda a bedra, pohříchu v kočárech trpící na nerovných, hrbolatých silnicích. Zároveň měli koně více času k odpočinku, kováři k výměně podkov i koláři ke kontrole nápravy kol. Tímto způsobem urazil konvoj deset mil denně, což snad postačovalo. Krom toho rychleji se jet stejně nemohlo, aby nebyl dostižen či nebezpečně předstižen předvoj švejcarské pěchoty.

Někdy se ovšem stávalo, že mezi půl jedenáctou, kdy Ludvík obědval, a čtvrtou hodinou odpolední, kdy se znovu vyjíždělo, byla Ludvíkovi dlouhá chvíle. Nevím již, kdo mi vyprávěl, jak na zastávce v Langerie mezi Toury a Orléansem pojedl ve venkovském domě a pak vyběhl do zahrady zastřílet si z hákovnice po malých ptáčcích. Jednoho zabil, ostatní však ulétli a už se nevrátili.

Kdyžtě pan ze Souvré zpozoroval, že král nemá co na práci a je z toho upřímně nešťasten, usadil jej v jakési stodole, aby si zahrál se svými šlechtici karty. Tato hra však Ludvíka brzy znabila, an ji shledával zbytečnou a planou. Odhodil karty a odběhl do chléva, kde pacholek zrovna dojí krávy. Tuto selskou činnost dosud nikdy neviděl a hrubě jej zaujala. Nejprve pacholka velmi pozorně sledoval a potom nedal jinak, než že se sám od něho naučí, jak se musí mačkat struky. Po několika nezdařených pokusech se mu podařilo krávu podojit a jal se s neutuchajícím zájmem dojit i ostatní, jednu po druhé, až jej bylo nutno od kravských vemen odtrhnout, neboť nadešla chvíle odjezdu.

Kousek před Orléansem konvoj zastavil. Ludvíka vysvlékli ze spodků a kabátce, jež podle Berlinghena poněkud páchly kravami, a oděli jej ve slavnostní oblek z bílého atlasu, posítý perlami. Poté přivedli bílého koně s nádhernou čabakou, na nějž se Ludvík, celý šťastný, vesele vyhoupl. Obklopen svými hodnostáři, k nimž jsem v tu chvíli bohužel nepatřil, neboť jsem zadjíšťoval ubytování v Orléansu, dostihl Švejcary, kteří byli sice jen žoldnéři, přesto však natolik zdvořilí, že mu vzdali hold potleskem, když cválal kolem nich. Jejich holdování ovšem nebylo ničím ve srovnání s jásotem a nekonečnými ovacemi lidu v Orléansu.

Tricet dvě míle dělicí Paříž od Orléansu výprava překonala za čtyři dny a tři noci, kdy se přespávalo v krčmách (v králově případě ovšem na zámcích). Mezi dobrými poddanými tohoto milého města pak nebylo mnoho těch, kteří měli odvahu či prostředky podniknout tuto cestu opačným směrem, tak byla dlouhá, nákladná a nebezpečná. Proto překypovali vděčností, že Ludvík přijel až k nim, a nevěřili svým očím, když ho spatřili ve zdech svého města, tak blízko, že se jej mohli takřka dotknout, neboť dosud byl král Francie pro ně stejně bájnou postavou jako světci, vyobrazení na oknech chrámu Svatého Kříže.

Města na Loire - Orléans, Blois, Tours, Saumur, Angers a Nantes - byla o očekávané návštěvě Jejich Veličenstev zpravena čtrnáct dní předem a řádně se na ni připravila: nechala vyčistit ulice, alespoň ty, kudy se měl ubírat královský průvod, zkrášlila je girlandami z listů a květů a vybudovala stupně, aby měl král kde usednout, zatímco budou představitelé města přednášet své nabubřelé proslovy.

Ve své snaze zhodit se svědomitě každé práce naslouchal Ludvík i těm nejdelším projevům trpělivě a vážně, opakuje si pro sebe odpovědi, které měl říci a které mu sestavil a sepsal pan ze Souvré. Ludvík se nicméně nerozpakoval je měnit, neboť nebyly vždy podle jeho vkusu. Když například v Nantes přijal předsedající účetního dvora, rozhodně odmítl říci jim, že "je valně spokojen s jejich službami."

"Pochybují, že by mi všichni dobře sloužili..." svěřil se později Héroardovi.

Vzhledem k tomu, že mé uvažování není zcela prosto logiky, shledával jsem žertovným, že triumfální králův vjezd do toho či onoho města býval často uspořádán až dlouho po jeho skutečném příjezdu. Už jsme na zámku v Nantes bydlili tři dny, když Ludvík zpozoroval oknem dělníka, jak vedle našeho příbytku buduje lešení, na jehož horní plošině se objevil zlacený trůn. "Co to je?" zeptal se. "To se chystá na oslavu vašeho vjezdu do města, sire," odpověděl pan ze Souvré. "Což už tady nejsem?" usmíval se Ludvík. "Zajisté, sire, ale toto bude slavnostní vjezd." A vskutku, téhož dne o páté hodině odpolední, kdy vedro již poněkud polevilo, opustil král Nantes, aby se tam vzápětí navrátil Svatomikulášskou branou v sedle svého bílého koně pod baldachýnem s bourbonskými lilii. Projížděl ulicemi a všude jej vítal neúnavný jásot jeho lidu, který nebylo nic menší než při prvním příjezdu.

* * *

Nantes však bylo až poslední zastávkou a cílem velké cesty. Račte se však nyní, spanilá čtenářko, navrátit se mnou proti proudu řeky Loiry, pro zatím alespoň do Toursu, neboť tam došlo ke dvěma událostem, které bych nerad zamlčel. Cestou z Blois do Toursu učinila regentka velkou zájízdku přes Montrichard, aby nemusila jet přes Amboise, přiknuté smlouvou ze Sainte-Menehould přinejmenším do svolání generálních stavů Condému. Nuže ledva ti, kdo jménem pana prince vládli v Amboise, uslyšeli, že král je v Toursu s pěti tisíci šlechticů a šesti tisíci Švejcary, pospíšili za ním odevzdat mu klíče od města. Regentka je však ve své věčné bázlivosti odmítla, ježto nechtěla porušit smlouvu, jako kdyby smlouva podepsaná zrádcem mohla krále k něčemu zavazovat...

Biskup z Poitiers měl u ní větší úspěch, když si také pospíšil do Toursu a snažně královnu prosil, aby v jeho městě obnovila pořádek, ohrožený, jak víme, přívrženci Condého. Na naléhání pana z Villeroy královna nakonec svolila. Když průvod vstupoval do města, občané Poitiers uvítali krále jásotem. Tak byl v kraji Poitou bez jediného výstřelu obnoven mír a město se navrátilo do lůna království, což byl jeden z prvních úspěchů cesty.

Na cestě z Toursu do Poitiers noclehoval Ludvík v Châtellerault, kde od příjezdu kolem šesté hodiny neměl stání, dokud si neprohlédl most přes řeku Vienne, který postavil jeho otec. Dlouho jej mlčky obdivoval s posmutnělou tváří. Poté mu snad myšlenka na otce připomněla jeho "děti", neboť se navzdory pozdní hodině náhle rozhodl, že pro ně pojede opatřit "nějaké drobnosti". Zvěděv, že město Châtellerault je proslaveno výrobou nožů, dal si otevřít jedno nožířství a zakoupil zde pro bratra další nůž do sbírky. Zeptal se také nožíře, co hezkého by z jeho města mohl přivést děvčatům, a nožíř jej zavedl k jednomu ze svých druhů, který brousil malé místní dýmáky. Ludvík koupil tři stejně velké, pro každou sestru jeden. Cena byla tak vysoká, že musel obrátit svůj váček naruby, čehož se jindy vystříhal a své grošky raději šetřil, věda, že královna je sice šedrá ke Končinům, leč vůči němu převelice skoupá.

Jestliže má spanilá čtenářka již přivolila vrátit se se mnou proti proudu řeky Loiry z Nantes do Toursu, požádám ji ještě, aby byla té lásky a zajela se mnou z Toursu do Blois. Prosim, aby v této cestě nazpátek nespátrávala rozmar ni schválnost, nýbrž krok, bez něhož se výstavba mého díla neobejde, neboť výjev, který ji chci nyní vylicit, má neobyčejný význam pro pokračování příběhu.

Jak již bylo řečeno, Ludvík nám přikázal, abychom jej očekávali na zámku v Blois, kde chtěl mému otci položit jisté otázky. Přijel sem patnáctého července o šesté hodině, a ježto si téhož dne ráno již prohlédl zámek Chambord, který velmi obdivoval, byl zprvu v Blois trochu zklamán, nenacházeje zde nic obdivuhodného kromě venkovního schodiště Františka I. Značný dojem na něj nicméně učinily velkolepé rozměry síně generálních stavů. Bellegarde, který byl přítomen, mu vyložil, že za časů hrabat z Blois měl tento sál pouze jednodlní, byť nádherný strop ve tvaru převráceného trupu korábu. Teprve Jindřich III. chtěl sál zvětšit a dal rovnoběžně s první lodí přistavět druhou, zcela totožnou. Obě jsou podepřeny a propojeny řadou sloupů, táhnoucích se středem síně, k nimž se sbíhají oblouky klenby. Toto řešení, upozornil Bellegarde, který sic nejiskřil duchem, ale zato měl neomylný cit pro krásu věcí, se ukázalo velmi zdařilým: dvě lodě vyhlížejí, jako by byly zakotveny bok po boku s kýly směřujícími vzhůru k nebesům. Při tomto prvním setkání přijal Ludvík mého otce velmi přívětivě, avšak žádnou otázku mu nepoložil, zřejmě proto, že kromě Bellegarda bylo přítomno ještě nejméně půl tuctu dalších šlechticů. Až když se chystal uchýlit do své komnaty, té samé, v níž bydlil v roce patnáctistém osmdesátém osmém Jindřich III. a kde byl pak zavražděn vévoda z Guise, využil okamžiku, kdy jsme se ocitli o samotě, a kázal mi, abychom jej s otcem očekávali nazítří úderem deváté hodiny ranní ve stromodí, vedoucím od zámku Blois k La Noue.

La Noue je šlechtické sídlo v nevelké vzdálenosti od Blois, kam lze pohodlně dojet kočárem po široké cestě lemované lipovým stromodím, které v této roční době šířilo opojnou vůni. Jindřich III. se tam v roce patnáctistém osmdesátém osmém rád uchyloval na pár dní v týdnu, hledaje trochu klidu během zasedání generálních stavů, jež mu byly tak nepříznivě nakloněny. Na rozkaz vévodkyně z Guise (a se souhlasem regentky) jsem tam svou milou kmotřičku ubytoval, anžto odmítala vstoupit "byť jen špičkou nohy na půdu toho pekelného zámku Blois, kde byl zavražděn její manžel".

Řekl bych, že tento odpor k Blois byl pro ni, přivdanou do rodu Guise, více otázkou cti než citového pouta, neboť v tomto manželství se podvádělo na obou stranách, mnohokrát a veřejně. Ti dva strávili společně tak málo času, že to byl vpravdě zázrak, obdařil-li Guise mou dobrou kmotřičku tolika dětmi.

Ludvík měl paní z Guise rád pro její přímou, bezprostřední povahu, tak odlišnou od pokřectví obvyklého u dvora. Krom toho co mohlo být přirozenějšího, než že si o deváté hodině ranní zajde do La Noue navštívit sestřenku svého zesnulého královského otce. Přesto šel sám, pěšky a na odchodu přikázal, ať neříkají, že tam byl.

Jakmile nás Ludvík spatřil na cestě, přidal do kroku, zkrátil naše poklony, několika málo slovy nám poděkoval, že jsme přišli, a přikázal panu z La Surie, aby zůstal na cestě a upozornil nás, kdyby se někdo blížil. Poté nás odvedl z cesty do hustého lesíka a bez úvodu na otce spustil:

"Pane ze Sioraku, Bellegarde mi řekl, že jste byl v roce patnáctistém osmdesátém osmém v Blois a těšil se převeliké důvěře Jindřicha III. Můžete mi říci, co krále přivedlo k rozhodnutí dát zavraždit vévodu z Guise?"

Jeho otázka mne zcela ohromila, leč otce nikterak nepřekvapila. Ba dalo by se říci, že ji očekával.

"Sire," začal, "Jindřich III. neměl na vybranou: v sázce byl jeho trůn, jeho svoboda a pravděpodobně i jeho život."

"Jeho svoboda?" pozdvihl Ludvík tázavě obočí.

"Guisové měli v plánu zmocnit se ho a zavřít jej v některém klášteře... A dle mého názoru by jej tam zestárnout nenechali."

"A kdy se král rozhodl, že dá pana z Guise popravit?"

"Dle mého mínění o tom začal uvažovat, když se Guise zmocnil Paříže a vyhnal jej odtamtud."

"Nemohl na něj udeřit vojensky a hlavní město znovu dobýt?" otázal se Ludvík a v očích mu zajiskřilo.

"Ne, sire. Jindřich měl jen čtyři tisíce mužů a prázdnou pokladnu. Krom toho Jindřich nebyl vojákem na trůně jako váš

zesnulý pan otec."

"Co tedy učinil?"

"Uchýlil se i se svým vojskem do Chartres a předstíral, že popřává sluchu matce a ministrům, které mu sama vybrala (a kteří sloužili více jí než jemu). Ti všichni si přáli s Guisy jednat."

"Jeho matka chtěla jednat?" vzkřikl Ludvík a ve velkých černých očích mu zablesklo. "Zrazovala jej?"

"Nečinila tak vědomě, avšak ve skutečnosti vedla vlastní politiku. Byla s Guisy zadobře a chtěla si dobré vztahy uchovat, byť by za to stát musel draze zaplatit. Je pravda, že její nápady byly často pravým opakem plánů jejího syna a vše hatily."

"Ale jak jednat se zrádcem, který vám ukradl hlavní město, pane ze Sioraku?"

"Nakonec mu král ustoupil ve všem včetně svolání generálních stavů do Blois."

"To byla slabost!"

"Od Jindřicha to byla slabost předstíraná, jejímž smyslem bylo ukolébat bdělost Guisů, neboť ve skutečnosti byla v Blois pozice Jindřicha III. pevnější než postavení vévodovo. Měl zde Larchantovy francouzské gardisty, Ornanovy Korsičany, Švejcary a slavný gaskoňský oddíl Pětačtyřiceti. Krom toho držel zámek. Na Guisově straně byly, pravda, generální stavy a většina Francouzů, jenže do Blois s ním přijela pouze skupina šlechticů z jeho doprovodu."

"A co Guise očekával od stavů?"

"Že král, který neměl mužského dědice, zbaví vašeho otce práva na následnictví, neboť byl tehdy hugenot. Cesta k trůnu by se tak uvolnila pro Guise. Ale Jindřich to jednoznačně odmítl a generální stavy mu ze msty odeprýly finanční prostředky. Král se jevil slabý a váhavý, jenomže ve skutečnosti to bylo zcela jinak."

"Jak?"

"Hned po příjezdu do Blois propustil ministry, které mu doporučila matka, a nahradil je lidmi sobě oddanými. Kdybych byl Guise, už to by mi zavdalo podnět k přemýšlení."

"Guise neměl žádné podezření?"

"Ne, sire. On králem pohrdal."

"Ale proč?"

"Považoval jej za člověka slabého, bezvýrazného a nepevného. Právě takovou představu se Jindřich svým chováním v něm snažil vypěstovat."

"Vy chcete říci, pane ze Sioraku," vskočil mu Ludvík do řeči, "že Jindřich předstíral?"

"Více než to, sire. On hrál komedii a hrál ji dobře."

"A ta komedie Guise ukolébala?"

"Ano, sire. Myslí, že Jindřich nebude mít nikdy dostatek energie a odvahy, aby se odvážil ukládat mu o život."

"Jak to král navlékl, aby se atentát podařil?"

"Svolal ty ze svých rádců, k nimž měl naprostou důvěru, do pavilonu na konci zámecké zahrady a předložil jim důkazy o tom, že Guise jednal s Filipem II. Španělským. K tomu dodal slova, jež se mi provždy vtiskla do paměti: 'Vzhledem k tomu, že vévoda se zjevně hodlá zmocnit království, když byl nejprve zporážen jeho opěrné sloupy, žádám vás, pánové, kteříž ztělesňujete ony sloupy, o radu, kterák mám postupovat.' Nejprve se ozval Montholon, strážce pečeti, řka, že by měl být vévoda zatčen a odevzdán spravedlnosti. Na to Revol velmi vzrušeně namítl: 'Tahle ryba je pro nás příliš velká! Kde najdete místo, kam ho zavěte, svědky, abyste jej mohl obžalovat, a soudce, kteří jej budou soudit? Jelikož se prokázalo, že je to zrádce, domnívám se, že je třeba, aby trest předcházel rozsudku.'"

"Pane ze Sioraku," ozval se Ludvík s jiskřícíma očima, "můžete mi tu větu zopakovat?"

"Rád, sire. 'Jelikož se prokázalo, že je to zrádce, domnívám se, že je třeba, aby trest předcházel rozsudku.' Jindřich se pak zeptal: 'Jaký trest, Revole?' a Revol bez mrknutí oka pronesl: 'Smrt, sire!' Všichni přítomní, až na Montholona, se k tomuto názoru připojili."

"Kdo všechno tam byl?"

"Bellegarde, maršál z Aumontu, František z O, Ornano, Rambouillet a já. Já jsem byl ovšem přítomen pouze jako svědek obžaloby a král mne nežádal, abych hlasoval."

Byl jsem jako omráčen. Otec mi nikdy neřekl, že se zúčastnil jako svědek této užší rady. Aniž mi do té doby dal číst onu kapitolu svých Pamětí, kde se o tom zmiňuje.

"Pokračujte, pane ze Sioraku," řekl Ludvík.

"Král potvrdil výsledek hlasování slovy: 'Protože zrádce si počíná stále troufaleji, dospěl jsem k závěru, že jeho další setrvání při životě by znamenalo mou smrt i smrt mých přátel a rozvrat království. Pánové, rada je skončena.'"

Povšimněte si, sire, že král sice rozhodlo popravě Guise, avšak nechtěl se svými rádci projednávat místo, čas, a způsob."

"A proč ne?"

"Montholon se vyjádřil pro proces a král mu nyní nedůvěřoval. Ale za několik dní, ve středu dvacátého prvního prosince, svolal další radu, ještě užší než předchozí, do kamrlíku vedle komnaty, kterou nyní obýváte, sire."

"Já vím," řekl Ludvík.

"Tato rada se skládala pouze z Bellegarda, Revola, gardového hejtmana Larchanta a mne. Jindřich dal najevo, že je ve svém úmyslu pevnější než kdy dříve, neboť téhož dne ráno měl Guise tu drzost, že od něho žádal úřad konetabla."

"To také vím," řekl Ludvík. "Pokračujte, pane ze Sioraku."

"Ukázalo se, že nejobtížnější bude oddělit Guise od početné družiny, kterou se nechával všude doprovázet, neboť srážka mezi jeho a našimi šlechtici mohla sice způsobit mnohou smrt, ne však zrovna tu, jež by prospěla této zemi. Proto bylo rozhodnuto, že atentát bude proveden v den konání rady, anžto pánové rádcí měli všichni družiny tak početné, že dostali pokyn nechávat je venku na nádvoří."

"To by ale Guisovým lidem nezabránilo přiběhnout na první zavolání," namítl Ludvík.

"Na to se také myslelo, sire. Jindřich z toho důvodu stanovil konání rady na sedmou hodinu ranní, doufaje, že to velmi umenší počet guisovců, kterým by se chtělo čtyřiaadvacátého prosince vstávat za úsvitu, budou-li vůbec jací."

"Leč pro tak časnou hodinu bylo třeba nějaké záminky," mínil Ludvík.

"Vskutku, sire. Jindřich oznámil, že hodlá brzy ráno odjet do La Noue a že si přeje odbýt radu ještě před odjezdem."

"To je dobré," uznal Ludvík, "ale je zde trojí schodiště, kudy by Guise byl mohl utéci: jednak točité schůdky před dvěma mémi komnaty, vedoucí do komnaty v přízemí, kde bydlí moje matka..."

"Tu tehdy, sire, obývala matka Jindřicha III., která byla velmi churava a jejíž klid chránily na schodišti stráže s rozkazem zabránit komukoliv v průchodu."

"Pak je tu ještě," pokračoval Ludvík stále živěji, "další točité schodiště, jež vede z kamrlíku do přízemí."

"To obsadilo pětáctýřicet Gaskoňců, sire, jakož i samotný kamrlík."

"Tak zbývá velké venkovní schodiště v průčelí," řekl Ludvík.

"Tak jest, sire, a tam nebylo možno umístit Gaskoňce, neboť Guise věděl, že jej nenávidí."

"A proč?"

"Protože Guise přesvědčoval generální stavy, aby oddíl Pětáctýřiceti rozpustily a jeho bývalé členy poslaly zpátky na jejich gaskoňskou žebrotu. Ale trn z paty nám vytrhl hejtmán Larchant. Nabídl, že dá obsadit venkovní schodiště svými gardisty pod záminkou, že vymáhají na radě žold, který jim je již po tři měsíce zadržován."

Ludvík řekl:

"Myslím, že jakmile se Guise dostavil, měly být zavřeny všechny zámecké brány. Opatrnosti není nikdy nazbyt."

"Ani na to se nezapomnělo," řekl otec, "a stalo se tak."

Ludvík sklopil oči a na dlouhou chvíli se odmlčel, až se jej otec zeptal:

"Sire, mám pokračovat?"

"Nikoliv, pane ze Sioraku, dál už to znám. Nedovedu však dobře pochopit, jak je možné, že Guise neměl žádné podezření."

"Tím spíše, sire, že o dva dny dříve jej Jindřich důkladně zpražil, když se po mši opovážil žádat jej o udělení titulu konetabla. Avšak královna matka (při těch slovech Ludvík bezděčně stiskl rty, jako by šlo o jeho vlastní matku) jejich půtku vyslechla, povolala je ke svému lůžku, ona churavěla, a chtěla je usmířit. Dostavili se oba. Jindřich, který se už mezitím stačil vzpamatovat, sehrál svou roli obdivuhodně: byl mírný jako beránek, lichotil Guisovi více než kdy jindy a napolo mu přislíbil, že mu již brzy dá významný státní úřad... Bylo to vnadidlo a Guise nazítky zabral."

"Pane ze Sioraku, tisícere díky," řekl spěšně Ludvík. "Račte si zapamatovat, že jste mne dnes ráno vůbec nespátřil."

Sioraku," pokračoval, obraceje se na mne, "zeptejte se prosím La Surieho, zda je cesta volná!"

Učinil jsem tak, a ježto nikoho nebylo v dohledu, vrátil jsem se ke králi, abych se s ním rozřehnal. Opustil nás a vydal se rychle do La Noue navštívit paní z Guise, neb takový byl údajný cíl jeho procházky. La Surie takřka přiběhl a na rtech měl tisíc otázek, které však otec zarazil jediným pohybem ruky.

I my jsme byli ubytováni v La Noue v pohodlné blízkosti paní z Guise u přívětivé vdovy, jež v důvěře v naše slušné vzezření a v řetěz řádu Svatého ducha na otcově hrdle nám poskytla svůj příbytek, svůj stůl i své srdce. Po celý dlouhý den nepromluvil otec o rozhovoru s králem ani slůvka, a když konečně otevřel ústa, řekl pouze:

"Bude mu třináct let a dvůr se domnívá, že je na svůj věk velmi málo vyspělý. Já naopak myslím, že na svůj věk je vyspělý až až."

Nic jiného otec nepověděl a k tématu se vrátil teprve o tři roky později.

* * *

Vdova, která nás tak přátelsky přijala ve svém sídle, byla radostí takřka bez sebe, že zásluhou příjezdu tří šlechticů, plných elánu a vtipu, její obydlí náhle kypí životem. Leč její štěstí se brzy změnilo v lítost, když zvěděla, že hodláme v Blois pobýt pouhé tři noci, nejrady by nás totiž jako Kirké silou svých čar u sebe zdržovala celé měsíce. Rozhodla se tudíž dvojnásob přikládat do kotle a od první chvíle nás všechny tři stíhala vražedně svůdnými pohledy, doprovázenými úsměvy a vzdechy, jež byly plny příslibů.

Učinila ještě více. Jelikož si uvědomila, že nemilosrdně ubíhající čas ji nenávratně připraví o ty tři noci a o důvěrné rozkoše, v něž doufala, jedním rázem překročila zábrany, které by před ní jistě postavila zdrženlivost a ctnost, jen kdyby bylo trochu více času.

Zaútočila nejprve na mne - buď ji mládí více lákalo než zralý věk, nebo si snad myslela, že ve své nezkušenosti budu snazší kořistí. Ať tak či onak, když jsem se první noc svlékal ve svém pokoji, s překvapením jsem uslyšel zaklepání na dveře. Za nimi stál sluha, který mi nesl od své velitelky, jak pravil, lahvičku loirského vína a stříbrný pohárek. Odměnil jsem ho trochou peněz, a když odešel, pokračoval jsem ve svlékání, leč tu se zaklepání ozvalo znovu. Otevřel jsem ihned v domněni, že je to tentýž sluha a přináší mi snad něco na zub k vínu. Ke svému úžasu jsem však před sebou spatřil naši hostitelku v nočním šatě se svícem v jedné ruce a s pohárkem v druhé, ona se mne ptá, trochu uzardělá, než s převelmi vábivým úsměvem, zda bych jí neprokázal tu čest a nepřipil si s ní.

Dáma se jmenovala paní z Cé a nevím, zda měla nějaký vztah k onomu městu na jihu od Angers, jež se zove Pont-de-Cé a jež měl Ludvík o šest let později proslavit snadným vítězstvím nad velmoži a vlastní matkou.

Paní z Cé pocházela z venkovské šlechty a nechyběla jí duchaplnost, vybrané způsoby ani půvaby, a rozhodně nebylo její vinou, že žila v tak krušné samotě, neboť ovdověla ve třiceti letech. Co se týče zevnějšku, byla to roztomilá brunetka, nevysoká, avšak lepších tvarů, živá, čilá, svěží a zvyklá házet co chvíli povzbudivě očkem, kteréžto pohledy hrubě rozněcovaly žádostivost, přestože mi připadaly více naivní než nestoudné.

Přioděl jsem se trochu a připil jí. Na to hned ona připila mně a byli bychom ještě dlouho pokračovali po této svažitě cestě, kdybych včas nevyčítal nebezpečí, kdyžže celá rozpálená začala podklesávat v kolenou. Tu mne napadlo říci jí

jakoby mimochodem, leč se vši vážností, že hořím pro jednu urozenou paní z Paříže, které jsem přísahal věrnost. Pohledná tvář paní z Cé tak upřímně zesmutněla, když vyslechla tu truchlivou novinu, že jsem ji málem vzal do náručí, abych ji utěšil. Avšak vyvaroval jsem se toho, neboť jsem věděl, že za dobrým tím skutkem se dozajista radostně sklíbí celý houfec d'abliků, a zachoval jsem se moudřeji: navrhl jsem, abychom přizvali mého otce, s čímž okamžitě souhlasila. Když pak se k nám markýz ze Sioraku připojil, přenechal jsem mu svůj pohárek, i následoval třetí připítek pro ni, pak čtvrtý, až nakonec se jí hlava zatočila, ona zavravorala a musela se opřít o silné rámě otcovo, jehož mroucím hlasem požádala, aby ji doprovodil do jejího pokoje. Učinil tak a věru toho nelitoval, ani tuto první noc, ani dvě následující. Až má spanilá čtenářka bude číst otcovy Paměti, které z opatrnosti nebyly dosud vydány, uvidí, že můj otec vedl ve službě Jindřichu III. a Jindřichu IV. nebezpečný toulavý život vykonavatele tajných poslání a bylo mu neustále cestovat od města k městu, ze země do země. Uléhaje večer, často nevěděl, zda se dožije rána, a v tomto žití ze dne na den se s oblibou nechával utěšovat od žen, k nimž necítil žádných závazků, ledva se s nimi rozžehnal. Z toho jsem vyvodil, že naše zvyklosti v této věci jsou určeny více naším způsobem života než naším ustrojením či snad naší mravností. Nepochybuji totiž, že kdyby byl můj otec prožil život tak klidný, usedlý a zabezpečený, jako byl ten můj, jeho dobrá, citlivá povaha by jej jistotně nepřivedla k libertinským způsobům takového Bellegarda či Bassompiera. Po odjezdu z Blois rytíř z La Surie, jenž trpěl politováníhodným sklonem vymýšlet giochi di parole, pronesl pouze, že paní z Cé se spíše měla jmenovat paní Chce. Možná z něho promluvila jen jakási řevnivost, která vzrostla, když se otec proti nevhodné slovní hříčce zprudka ohradil. Dokonce mu při loučení skanulo do vousů pár slz, neboť paní jej tiskla k sobě, ronila slzy jako hrachy a štkala, že dobře ví, že už nikdy nespátí ani otce, ani mne, který mám tak horoucí srdce, ani rytíře, který je tak milý. "Nestydiš se, Miroule," zavyčítal otec, "hovořit takto o dámě, která o tobě tak dobře smýšlela a všechny nás tak dobře přijala?"

"Baže přijala," odušil rytíř, "však nikoliv všechny stejně dobře."

Kdykoliv jsme učinili zastávku ve větším městě, kde se mělo několik dní setrvat, psal jsem Gráfin a svůj list svěřoval královskému poštovnímu poslu. Tak jsem mohl mít jistotu, že ji bude doručen bez nadměrných průtahů. Zato jsem si vůbec nebyl jist, zda list nebude cestou otevřen, i vyjadřoval jsem se pouze v náznacích a podepisoval se jen P., aniž jsem kdy otiskl naši pečeti. Tím jsem se musel spokojit. Odpovědi se mi však nikdy nedostalo, jelikož paní z Lichtenbergu nemohla vědět, kam ji zaslat, bylť časový plán a další směr naší pouti sdělován mně i otci na každé zastávce až za úsvitu posledního dne před odjezdem.

Třebaže jsem našim odloučením hrubě trpěl a bylo mi, jako bych přišel o jeden z oudů, přece jsem věděl, že kdo zůstává doma, je mnohem více k politování než ten, který cestuje do dálav. Já alespoň vídal tolik nových tváří, tolik krajin a měst, tolik hradů a zámků, rozptylovalo mne tolik podivuhodných či radostných věcí, kdežto moje Gráfin zůstala doma v paláci, odkud navíc takřka nevycházela, stále uzavřená v onom malém kabinetě, kde mi chystávala oplatky, či v ložnici, která byla v létě jako v zimě svědkem našich milostných klání, našich dřímot a nekonečných něžných rozhovorů.

Naše spanilá jízda podél řeky Loiry mne krom toho nadchla nejen tím, že během pouti po francouzských cestách jsme se setkávali s novými a novými projevy nadšení lidu, jenž byl do svého mladičké ho krále vpravdě zamilován, nýbrž také tím, že bez jediného výstřelu přinesla porážku našich nepřátel. Jestliže doma k mé Gráfin vše hovořilo jen o mně, mne naopak během naší velké výpravy na západ vše volalo a zvalo jinam, až jsem pocíťoval jisté výčitky, když jsem večer konečně osaměl v ložnici (jež téměř nikdy nebyla dvakrát za sebou stejná a jejíž neustálá proměnlivost mne bavila), složil jsem hlavu na polštář, a teprve tehdy jsem na ni pomyslel poprvé za celkový den, ačkoliv bych ji měl mít na paměti a všemi smysly si ji neustále připomínat každíčkou minutu svého žití.

V Blois jsem se neopomněl dostavit na La Noue, abych navštívil paní z Guise, a nalezl jsem ji tonoucí v zoufalství, neboť měsíc před našim odjezdem z Paříže byl její nejmladší syn (minim nejmladšího syna legitimního, rytíře z Guise, jenž bylo tři léta starší než já) zabit v Baux-en-Provence výbuchem děla, jehož doutnák chtěl zapálit.

A tak násilník sešel násilnou smrtí. Vévoda z Guise jej používal co svého meče, kdykoliv usoudil, že jsou ohroženy zájmy mocného rodu Guise. Na jeho popud, jak jsem již vyprávěl, rytíř zabil starého barona z Luz, aniž mu popřál času, aby tasil; ten odporný, proradný čin přesně odpovídal vévodově povaze. Za časů našich občanských válek zase zákeřně zavraždil pana ze Saint-Paul, s nimž vedl spor o velení ve městě Remeši.

Paní z Guise mi toho dne na La Noue prozradila, že rytíř nechoval v duši ani špetku zloby a že jeho jedinou chybou bylo, že plnil příkazy svého bratra. "Jestliže on za nic nemohl," pravil přísně otec, když jsem mu náš rozhovor vylíčil, "mohla za to zřejmě jeho povaha." Po tři dny našeho pobytu na La Noue trávil otec takřka veškeren čas s paní z Guise a snažil se ji utěšit, jsa věrnějším přítelem než milovníkem. Pouze před jídlem jsem jej někdy přicházel vystřídat, když měl stolovat s paní z Cé, která však, jak mi neopomněl sdělit La Surie, toho mnoho nepozřela, ježto toliko hltala očima mého otce.

Jednou jsem na La Noue našel svou dobrou kmotřičku u stolu a byl jsem překvapen, kolik jídla je schopna spořádat.

Když si všimla mých udivených pohledů, s trochou rozpaků mi vyložila, že ve chvíli, kdy se cítí nešťastna, ji v jejím bolu dokáže rozptýlit jediné a pouze dobrá krmě. Nepochybuji, že trpěla upřímně a hluboce, ale byla v ní tak obrovská radost ze života, tryskající z celé její bytosti, že se v ní žádný smutek nemohl usídlit natrvalo.

"Láry fáry, synu můj!" prohlásil otec, když jsem mu sdělil tento svůj postřeh, "jíst je nezbytné, avšak jíst příliš mnoho je zvyk, který vaše dobrá kmotřička sdílí s mnoha osobami u dvora, zejména s malým králem, mám-li alespoň věřit tomu, co jsem slyšel o jeho jídelníčku."

Byla to věru pravda a rád bych zde o ní podal důkaz, který mne samého velmi pobavil, když mi to vyprávěli.

Dvacátého osmého července měl král odjet z Châtellerault (kde, jak si vzpomínáte, zakoupil drobnosti pro Monsieura a sestřičky) do Poitiers (kteréžto město mu padlo k nohám a odvrátilo se od Condého, ledva se objevil). O půl sedmé ráno vstal, posnídal - bohatě jako obvykle - a nastoupil do kočáru. Urazil však stěží jednu míli, když poblíže studánky v

Nerpuis spatřil na louce veselou společnost šlechticů okolo tabule.

"Co je to?" zeptal se.

"To je pan z L'Isle Rouet, jenž hostí snídání dvorní jedlíky," vysvětlil pan ze Souvré.

"Chci tam jít!" řekl okamžitě Ludvík a kázal zastavit.

Seskočil a rozběhl se k jedlíkům, volaje vesele:

"Ták! A teď chci být taky dvorním jedlíkem!"

Udělal mu místo a král se měl k dílu. Byla to snídaně epická a hipická, neboť pan z la Curée* (jak příležitostné jméno) s velkým umazaným ubrouskem kolem krku jezdil pro každý chod do kuchyně koňmo a poté jej, stále na koni, servíroval stolovníkům. Arciže posloužil vždy nejprve sám sobě, a ježto jeho jediným přiborem byly vlastní prsty, ubrousek kolem krku byl samá skvrna.

Ludvík sám zhltl dvě koroptvičky, dva kuřecí žaludky, item polovinu hovězího jazyka a vše svlažil pohárkem bílého vína. Pak se předobře naložen navrátil do kočáru, volaje za panem z L'Isle-Rouet: "Sbohem, hostiteli můj!"

Tato druhá snídaně mu nikterak nezabránila poobědvat, když byl dorazil o jedné hodině do Jalné, ani o dvě hodiny později posvačit, a už vůbec ne povečeřet o půl osmé po příjezdu do Poitiers. Jak mne ujistil Héoard, pět vydatných jídel za den mu nijak neublížilo, pouze poněkud urychlilo jeho zažívání, takže se neprobudil o sedmé hodině ranní jako obvykle, ale již o jedné s půlnoci a dožadoval se toho, co milá Marietta u nás doma tvrdošíjně nazývá "děravou židli", co však my u dvora po příkladu markýzy z Rambouilletu zoveme cudně a neurčitě "židli pro ony záležitosti."

"Po čase," řekl otec, když jsem mu vyprávělo snídání u L'Isle-Roueta, "tento vlčí hlad, nebo jak to nazývali staří Řekové, tato bulimie nezůstane bez následků pro zažívací ústrojí, jež bývá postiženo otoky a záněty. Ale znáte naše urozené pány! Nemluvě o tom, že jíst příliš považují za známku urozenosti, poněvadž prostý lid jí málo, ještě jsou přesvědčeni, že si přežíráním po způsobu prasat dodávají mužné síly... U Ludvíka se však jedná spíše o dědičný rys, neb Bourboni jsou proslavení jedlíci. Takový byl jeho děd Antonín a jeho otec taktéž." (Dodal bych ještě, že stejně se projevil i jeho syn Ludvík XIV.).

Naštěstí podědil Ludvík po našem Jindřichovi i jiné vlastnosti než pouze nedobry sklón k přejídání. Čtenář si zajisté vzpomíná, že vévoda z Vendôme, Ludvíkův bratr z levého boku, ve svém bláhovém mládí doufal, že by mohl z Bretaně, kde byl guvernérem, vybudovat samostatné knížectví, a opevnil s pomocí vévody z Retz některá bretaňská města. Ba dokonce když se mu zdálo, že mír ze Sainte-Menehould mu přinesl méně, než očekával, zmocnil se po podpisu mírové smlouvy zákeřně města Vannes i tamního hradu.

Ledva pak regentka začala postupovat od města k městu po řece Loire, jala se mu posílat poselství za poselstvím, leč bezvýsledně. Když se již blížila k Nantes, vyslala za ním markýze z Coeuvres, aby jej konečně přivedl k rozumu.

Nuže dílem převeliké náhody markýz, vracaje se z této mise, potkal na cestě z Poitiers do Mirabeau Ludvíkovu družinu. Když markýz spatřil krále, nechal zastavit, vyskočil z kočáru a poklekl před kočárem Jeho Veličenstva. To vyhlédlo z okénka a tázalo se ho, jak pořídil.

"Sire," pravil markýz, "monsignor z Vendôme vás ujistí uje svou láskou a oddaností."

"Jakou oddaností!" zvolal Ludvík stroze. "Vždyť dosud neodzbrojil!"

Coeuvres mu celý v rozpacích podal list od vévody z Vendôme, král jej však odmítl a přikázal, aby byl předán panu ze Souvré. Když se kočár znovu rozjel, pan ze Souvré mu dopis přečetl; Ludvík jej však nijak nehodnotil a pouze podobně ironickým a pohoršeným tónem pronesl totéž, co před chvílí řekl markýzi.

Zato vévodovi z Retz, který Vendômovi v Bretani vojensky přispěl, se dostalo mnohem horšího přijetí, když přijel krále pozdravit na zámek v Nantes.

Byli jsme v tom milém městě již jedenáctý den, když dvacátého druhého dne měsíce srpna za nesnesitelného vedra přijel vévoda z Retz podrobit se králi, jsa zbrocen potem dvakrát více než my ostatní, k čemuž měl věru dobrý důvod. Černovlasý, černoooký vévoda z Retz v upjatém kabátci byl pravnukem florentského bankéře Antonia z Gondí, který přijel do Francie hledat štěstí a stal se majordomem Jindřicha II. Sloužil mu velmi dobře a jeho syn sloužil ještě lépe Jindřichovi III., jenž jej jmenoval vévodou a pairem. Vévoda pocházel tedy z urozeného rodu, který dosud vynikal věrností francouzskému trůnu, a byl jeho prvním výhonkem, jenž se královské moci vzepřel, a to k velkému žalu svého strýce Filipa Emanuela z Gondí, velitele galejí. To arcit' nebylo příliš křesťanské zaměstnání, ačkoli on sám byl výjimečně zbožný muž, takže dva roky po smrti své manželky se vzdal úřadu velitele galejí a vstoupil do církevního řádu oratoriánů, jejichž cílem bylo "napřít veškeré úsilí k dosažení dokonalosti kněžského stavu".

Jeho zesnulá manželka mu dala tři syny, z nichž dva se dožili dospělého věku. První měl to štěstí, že zdědil titul vévody a paira po starší větvi Gondíů, v níž chyběl mužský potomek. Avšak mnoho hořkosti způsobil Filipu Emanuelovi jeho mladší syn Jan František Pavel, až příliš proslulý kardinál z Retz, známý nejen svou duchaplností a hbitým perem, nýbrž také svými bezbožnými činy, svým libertinstvím a účastí na povstání Frondy.

V roce šestnáctistém čtrnáctém však byla ta doba ještě daleko před námi, Filipu Emanuelovi bylo pouhých třicet tři let a velel galejím. Již nyní však měl protáhlou, přisnou a zadumanou tvář, v níž se zračila bohabojnost a úcta k deseti příkázáním. Nicméně měl také smysl pro rodinu, a proto v tom horkém srpnovém dni doprovodil na zámek v Nantes "marnotratného synovce", aby ho podpořil a byl mu radou a pomocí v jeho pokání.

Dobře učinil, neboť pošetilý vévoda z Retz, kterému bylo pouhých sedmadvacet let a vyhlížel ještě o deset let mladší, nedokázal králi po návratu ze svého bretaňského dobrodružství říci nic více než jedinou udivující větu, kterou se omlouval, že mu nepříjel složit hold již dříve.

Ludvík mu nepodal ruku k políbení, neuznal jej za hodna pohledu, neodpověděl slůvkem na váhavou omluvu. V siní zavládlo tíživé mlčení a mladý vévoda se jal krok za krokem ustupovat, až se uchýlil se svěšeným ohonem pod křídla svého strýce, jenž k němu naklonil svou dlouhou koňskou tvář a řekl mu šeptem, který slyšeli všichni: "Nuže do toho,

pane synovče, přestaňte okolkovat a prostě požádejte o odpuštění."

Vévoda zbělel jak papír, velké kapky potu mu stékaly z lící a ničily límec z benátské krajky. Nakonec přece jen znovu přistoupil ke králi, znovu poklekl a bezbarvým hlasem začal své confiteor:

"Sire, prosím vás za odpuštění a ujišťuji vás svou láskou a věností." Sň zatajila dech a Ludvík se dlouze zahleděl na vévodu klečícího před ním. Konečně pravil:

"Pane z Retz, až mi dosvědčíte svou lásku činy, budu vás mít také rád."

Ačkoliv měl Ludvík tehdy prázdné ruce, při těchto drtivých i umírněných slovech si jej člověk snadno dokázal představit, jak sedí na trůně a v pravé ruce třímá symbol spravedlnosti, který dostal při korunovaci.

Celý výjev na mne učinil hluboký dojem zejména pro Ludvíkovu jasnozřivost a rozhodný postoj. Ještě téhož večera jsem vše vyprávěl otcí a rytíři z La Surie, který mnil, že tu větu mohl Ludvíka předem naučit pan ze Souvré.

"Nemylte se, rytíři!" odporoval jsem vášnivě. "Král už nechce být papouškem, který jen opakuje věty, jež mu pan ze Souvré sepsal podle pokynů ministrů. Před pěti dny, když Ludvík zahajoval zasedání bretaňských stavů ve velké síni kláštera Rytířů svatého Jakuba od meče, pronesl slova, která měl z vlastní hlavy, nikoliv ta, co mu chtěli vložit do úst."

"A jak zněla ta slova z jeho hlavy?" zeptal se otec.

"Tady jsou: 'Pánové, přijel jsem se svou královskou matkou, abych vám přinesl úlevu a klid.'"

"A jaká měla být řeč z hlavy pana ze Souvré?" otázal se La Surie.

"Pan ze Souvré mi ji nezopakoval, ale já vím, že byla odlišná, neboť pak vyčítal Ludvíkovi, že se nedržel textu, aniž jej tím ostatně vyvedl z míry. Povšimněte si také, rytíři, že 'úleva' a 'klid', které Ludvík slíbil nantským stavům, nabyly v Ludvíkových ústech politického smyslu: chtěl říci, že král skoncuje s výstřelky a krutostmi, jichž se Retz a Gondi na Bretoncích opakovaně dopouštěli."

Bylo vskutku za co je poslat rovnou na šibenici, kdyby nebyli vévody. Retz však své "bijce" (soldatesku, která vůči bezbranným vesničanům používala obvyklou taktiku: loupeže, vraždění, mučení, vymáhání výkupného a znásilňování dcer) již odvolal, a Vendôme tudíž musil chtít nechtě rovněž požádat krále o pardon.

Ludvík zrovna večerel, když se objevil vévoda z Vendôme a padl před ním na kolena. Ludvík velmi chladně smekl, ani se k němu neotočil a okamžitě si klobouk dal zase na hlavu. V jazyce dvora to znamenalo, že král považuje tohoto muže za obyčejného šlechtice, ačkoliv Vendôme byl uznaným levobočkem Jindřicha IV., vévodou a pairm, a měl před ostatními pairy království přednostní právo.

Ani takové přijetí neuvedlo Vendôme do žádných rozpaků. Byl robustní, urostlý, měl pevný pohled, svéhlavé čelo, energickou čelist a dost sebejistoty, pokud se ovšem právě nenacházel na bitevním poli. Krom toho bylo sedm let starší než Ludvík. Jindřich IV. se kdysi dopustil té neopatrnosti, že jeho matce písemně přislíbil manželství, a Vendôme se proto v nitru považoval za pravého krále sám, Ludvíka pak měl za uzurpátora. Bylo zřehla zbytečné snažit se jej od té pošetilé představy odvrátit poukazováním na to, že Gabriella z Estrées ještě před sňatkem zesnulého krále zemřela, čímž byla platnost písemného závazku zrušena. Vendômová víra ve vlastní nadřazenost nad Ludvíkem spočívala na základech příliš vratkých, než aby byl ochoten se o ně jakkoliv přít. On si skutečnost zkrátka nepřipouštěl a živil v sobě neotřesitelnou víru ve svá práva, čímž je také vysvětleno, že klidně vstoupil do královských komnat bez obavy studu. Mimo to si na rozdíl od Retze, možná poučen jeho příkladem, připravil již předem krátké prohlášení věrnosti a poslušnosti, v němž nijak nepřipomínal svá provinění, a navzdory královu ledovému přijetí je s obvyklou sebedůvěrou oddeklamoval.

"Sire, nechtěje se prohrěšit proti svým povinnostem, přicházím ihned, jakmile mi byl doručen rozkaz Vašeho Veličenstva, abych vás ujistil, že nemám jiné vůle, než být vaším poníženým a milujícím služebníkem, což toužím dokázat třeba i položením vlastního života."

První část této dlouhé věty byla nestoudnou lží, neboť od svého útěku z Louvru neobdržel Vendôme jeden, nýbrž tučet rozkazů, aby se vrátil ke dvoru. Druhá část pak, "položení vlastního života", byla tak přehnaná, že působila takřka urážlivě.

Jsem si jist, že to cítil i Ludvík, neboť zbělel hněvem, upřel na Vendôme jiskřící oči a přeskakujícím hlasem mu řekl:

"Pane, služte mi v budoucnu lépe než v minulosti a vězte, že největší pocty na tomto světě se vám dostalo tím, že jste se narodil jako můj bratr."

Zapisuji ta slova o mnoho let později, když se ze mne stal kmet, který přežil svého pána, ačkoliv byl mladší než já, a který slouží nyní jeho synovi, Ludvíku Čtrnáctému, se stejnou věností, jakou zachovával otcí. Jak zvláště zní teď v mé paměti ta velkolepá věta, již tehdy pronesl můj malý král. Věta, kterou nevlastnímu bratrovi připomněl jeho slávu a zároveň i její hranice. Nevím, zda bude tento výrok Ludvíka XIII. uchován pro budoucí staletí. Podle mne by si to však zasloužil, neboť již předznamenává onu uměřenou majestátnost, jakou se dnes vyznačuje panování jeho syna.

* * *

Podrobením Vendômovým dosáhla velká výprava na západ svého posledního cíle a chýlila se ke konci. A jak byla cesta tam pomalá a lenošná, tak se cesta zpáteční přes Le Mans, Nogent-Ie-Rotrou, Chartres a Bourg-la-Reine odbyla bez průtahů.

Jelikož před námi jeli poslové s novinou, že král se po nepřítomnosti trvající dva měsíce a deset dní navrací do Paříže, vyhnuly se šestnáctého září do ulic zástupy Pařížanů, přelily se Svatojakubskou branou a zaplavily přilehlé předměstí. Někteří dokonce došli - a jak jsem slyšel, snad i doběhli - až do Bourg-la-Reine, kde se objevili zrovna ve chvíli, kdy král přisedal z kočáru na bílého oře a chystal se ke slavnostnímu vjezdu do Paříže. Mezi Bourg-la-Reine a Svatojakubskou branou, jakož i mezi touto branou a chrámem Matky Boží, kde měl Ludvík vyslechnout Te Deum, se tehdy shromáždily neuvěřitelné davy lidu, jenž zaplnil ulice, obsadil okna, ba vyšplhal i na střechy. Lidu se totiž převelice ulevilo, že mu jeho panovník přináší mír, a vítal jej ovacemi a nekonečným jásotem.

Veliká cesta zajisté osvobodila Poitou a Bretaň ze spárů našich velmožů. Než ještě více prospěla Ludvíkovi, v jehož

nitru způsobila navenek nepostřehnutelnou změnu. Ministři navrhli regentce tuto výpravu, aby Francouzům bylo dopřáno spatřit mladého krále. Zároveň však Ludvík konečně spatřil Francii. A Francie pro něho vskutku přestala být jen hezkým malovaným obrázkem a vyvstala mu náhle před očima co vzrušující skutečnost. Shlédl sice jen část svého velkého království, ale třebaže nebyl, jak sám říkával, "velký mluvka", obdivoval jeho krásu, pocítil lásku svého lidu a vyzkoušel si působivost pouhého slova král, vždyť stačilo, aby se někde objevil a místním rebelům hned spadl hřebínek. Po celou cestu také uvažoval, hovořil a jednal jako král, a to nejen vůči Retzovi a Vendômovi.

Tento obraz měl však i své stíny. Velmožové byli zastrašení, leč nikoliv zdoláni a právem se kdekdo vsázel, že jednoho dne začnou rozsévát nepokoj znovu. Královna pak, jež chtěla předváděním pomazaného krále poddaným upevnit vlastní vládu, začala se ihned po návratu do Paříže obávat synovy moci.

Tu jí její ministři poradili strategický tah, který jim vnukla jejich letitá zkušenost: Kateřina Medicejská kdysi nechala prohlásit Karla IX. plnoletým velmi brzy, aby se zbavila závislosti a podezírání, jež přinášel titul regentky. Od té chvíle pak všechna svá rozhodnutí zaštiťovala jménem svého syna. Kdyby Ludvíkova matka učinila totéž, dovozovali ministři, požívala by mnohem větší moci, jsouc přitom mnohem méně zranitelná.

Pro ospravedlnění takové předčasné plnoletosti nebylo třeba hledat v archivu královských výnosů dlouho. Z rozhodnutí Karla V. Moudrého* měl být francouzský král prohlášen plnoletým ve třinácti letech. Karel V. byl chatrného zdraví a v předtuše blízkého konce chtěl zbavit svého nejstaršího syna břemene dlouhého regentství. Nebylo to nic platno, neboť vůli zesnulého krále zřídka kdy je popráno sluchu. Jeho prvorozenému bylo dvanáct let, když Karel V. zemřel, a jakkoliv byl pak Karel VI. prohlášen plnoletým následujícího roku, musil ještě osm let snášet nemilé poručíkování svých čtyř strýců. Osm let! Až do svých dvacátých narozenin! Aj, tomu královna ráda naslouchala... Ludvík se šalivým pozlátkem lichotivé plnoletosti nenechal zmást. Dobře chápal, že jej nechtějí prohlásit plnoletým proto, aby vládl, byť jej nyní ve jménu stejného předstírání častěji zvali do rady.

Taktéž jasně vnímal pokrytectví vši té slávy, již bylo z vůle královny matky prohlášení plnoletosti ověřeno. Ve zlaté síni paláce se shromáždil celíčký soudní dvůr a Ludvík, k němuž přepych tak málo promlouval a jenž tak rozpačitě přijal prsteny od matky ("Hejhle, Madame, to je pro nás příliš!"), byl oděn jako modla do šatu zlatem protkávaného a pokrytého dýmanty. Navíc mu pověsili na krk - jemu, kterýs takovým odporem pohlížel na španělské sňatky, nejen proto, že se bude muset pokrevním poutem spojit s monarchií, kterou považoval za nepřítelkyni své země, nýbrž i proto, že tak navždy ztratí Madame - jako symbol prokletého toho pouta náhrdelník v ceně tři set tisíc zlatých, který daruje infantce, až se stane jeho chotí. A konečně týden před obřadem mu dali text proslovu, aby se jej naučil z paměti a přednesl při té příležitosti před soudním dvorem, před matkou, princem z krve královské, vévody a pány, francouzskými maršály, ministry, hodnostáři koruny, cizími vyslanci, zkrátka vším, co u dvora něco znamenalo.

Tentokrát nebylo ani pomyšlení, že by cokoliv zapomněl nebo připojil k textu, který mu vkládali do úst. Nikdy nebyla jeho slova méně svobodná než v den, kdy byl prohlášen dospělým a hodným ujmout se vlády nad svou zemí. Dosud nikdy nebyl tak podřízen matčině vůli jako v den, kdy ta líceměrně při obřadu před svým synem poníženež poklekla, aby mu předala vládu. Tu byste jí ihned dali rozhřešení bez zpovědníka, ba snad i osvědčení dokonalé matky, jí, která po čtyři roky syna ani jedinkrát nepolíbila na rty, ba ani na líce či na čelo.

Ve dnech před touto odpornou komedií však mého malého krále sužovala jiná starost. Báł se, že před tolika lidmi začne při odříkávání textu koktat. V předvečer se modlil na kolenou s velikou vroucností a učinil slib Panně Marii. Přetnostně, jen aby k němu nazítří byla milostivá a dala mu přednést text bez chyb ve výslovnosti. Od Berlinghena jsem se pak dozvěděl, že usnul sice hned, avšak noc měl hrubě neklidnou a o jedné s půlnoci se probudil celý zmáčený potem. Vysvlékli jej, osušili, převlékli do čisté košile a on konečně znovu našel spánek. Po probuzení pak působil náhle dojmem veliké rozhodnosti.

Jeho klidná, pevná tvář mne naplnila nadějí, když jsem jej spatřil sedět ve skvostném šatě na trůně, zdobeném erbovními lilijemi; mladíčka čelícího cynickým hodnostářům, zestárlým v předivu dvorských intrik.

Přiznávám, že mi srdce bušilo jako matce, patřící na svou ratolest, která skládá přetěžkou zkoušku. A přetěžká věru byla, neboť ticho, jež se rozhostilo, když otevřel ústa, nebylo prosto zlomyslnosti. Byliť u dvora lidé, kteří se přiklonili na stranu Ludvíkovy matky a maršála z Ancres a Ludvíka považovali, či to alespoň předstírali, za koktavého idiota. Tito podlí dvořánkové rádi špitávali, vzdychající soucivně, že "králův rozum není, žel Bohu, o nic jasnější než jeho řeč", a nyní čekali, troufl bych si dokonce říci doufali, že zadrhne při každé souhláse.

Byli zklamáni, neboť Ludvík pronesl svůj krátký projev jasným, čistým, silným hlasem bez sebemenšího zakoktání. Ostatně jeho první část, jakkoliv nebyl jejím autorem o nic více než část druhé, jeho citění neurážela, tím jsem si jist. Necht' laskavý čtenář posoudí:

"Pánové, došel z milosti Boží věku plnoletosti, rozhodl jsem se zavítat mezi vás, abych vám sdělil, že v dospělosti mím vládnout svému království podle dobrých rad zbožné a spravedlivé. Očekávám od všech svých poddaných úctu a poslušnost, jimiž jsou povinováni panovnické moci a královskému majestátu, jež mi Bůh ráčil vložit do rukou. Oni pak necht' doufají v mou ochranu a milost, jež se sluší očekávat od dobrého krále, který nade vše miluje blaho a pokoj svého lidu. Mé další záměry vám obšírněji nastíní pan kancléř."

Druhá část proslovu byla kratší a zpochybňovala vše, co právě doznělo. Byla určena matce a vím jistě, že tentokrát neopakoval Ludvík naučená slova s lehkým srdcem, poněvadž za ta čtyři léta, jež uběhla od smrti jeho otce, stal se přísným posuzovatelem regentčiny politiky, kterou též silně podezíral z temného, zavlitého úmyslu nepustit jej k vládě tak dlouho, jak jen to půjde.

Nyní se k ní obrátil slovy:

"Madame, děkuji vám za veškerou námahu, již jste za mne vynaložila. Prosím, abyste i nadále vládla a rozhodovala jako dosud. Přeji si a žádám, aby vás byli všichni, všude a ve všem poslušni a abyste v mé nepřítomnosti řídila mou radu." Nevím, který z ministrů to pro Ludvíka sepsal. Ale ať už to byl Sillery nebo, jak bych se spíše domníval, Villeroy,

rozhodně si autor těch řádků vychutnal ironi prosby, aby královna "řídila v Ludvíkově nepřítomnosti jeho radu", když ji přece řídila i za jeho přítomnosti, rozhodovala o všem, nikdy se jej netázala na jeho názor, a jednou při hádce s Condém mu dokonce přikázala, aby mlčel...

Slavnostní prohlášení plnoletosti, jehož zdánlivý cíl, totiž královo osamostatnění, byl ve skutečnosti zcela protikladný cíli skrytému, mělo podobu převelmí řečnou, ba užvaněnou, ježto poskytlo záminku k nekonečným proslovům ministrů a předsedů soudních dvorů, a protáhlo se tudíž od desáté hodiny ranní do třetí hodiny odpolední. Nebohý Ludvík, jemuž po pěti předlouhých hodinách zbytečných řečí přešla hlava, měl po návratu do Louvru jedinou myšlenku - ulehnout. Což učinil, když předtím odmítl polední pokrm. Přesto však vyhlížel vesele, jednak se mu ulevilo, že obtížnou zkoušku již zdolal, jednak se cítil jako vítěz sám nad sebou, že odřikal celý projev bez zakoktání. Znal jsem již jeho obvyklou vážnost a důslednost, takže mne příliš neudivilo, že tři dny nato se odebral vyplnit svůj slib Panně Marii Přectnostné. Já pak nemeškal vyličit toto dlouhé zasedání soudního dvora otci a La Suriemu.

"Avšak, můj spanilý synovče," začal La Surie, "je-li Ludvík v takovém rozpoložení, jak říkáte, pročpak se veřejně nerozhodl vzít cele na svá bedra povinnosti svého úřadu?"

"Po pravdě řečeno, o tom jsem neuvažoval."

"A bodejť byste uvažoval!" vmísil se otec, krče rameny. "Vždyť by to od něho bylo čiré bláznovství, takto si počínat! Což zapomínáš, Miroule, že mu sotva bylo třináct, že je dosud ve vývinu, na bradě mu taktak vyrašil první chlup a jeho výchova je velmi zanedbaná?"

"Avšak lid stojí na jeho straně," namítl La Surie.

"Lid," opáčil otec, "nemá ani vůdce, ani názory, ani cíl. Jediné, co lid dokáže, je provolávat slávu tomu, koho má rád, a hučet nevolí na toho, kdo se mu znelíbil. Avšak ve skutečnosti má veškerý státní aparát v rukou královna: vrchní soudní dvůr, který ji prohlásil regentkou, ministry, kteří jí jdou již pět let na ruku, účetní dvůr, krajské soudní dvory, a díky Epermonovi i francouzskou péchotu."

"Nemá však v rukou velmože," řekl La Surie.

"Aj, rytíři!" zvolal jsem. "Jak si vůbec můžete být jen na okanzík pomyslet, že by se Ludvík spojil s velmoži proti regentce! Vždyť by se od Charybdy dostal ke Skyllé! Stal by se jejich rukojmím! Místo jedné poručnice by jich měl deset!"

"Ale pak," začal La Surie, "si vůbec neumím představit, jak by jednoho dne mohl vyrvat moc té..."

"Miroule!" vykřikl otec.

"Té, která se jí drží zuby nehty."

"Pane rytíři, večeře je připravena," pronesl otec se vši vážností. "Pojďme ke stolu. Hovořit dále v tomto duchu zavání zločinem urážky majestátu."

"Niméně, pane markýzi," blýskl La Surie modrým okem, "raďte si povšimnout, že nyní jsou ve Francii majestáty dva: královna matka a král."

"Nu a?" nechápal otec.

"Kdo uráží jeden, neuráží druhý."

* * *

Ačkoliv jsem zde dal přednost vyprávění o malém králi před vlastním příběhem, čtenář si jistě domyslí, že mou první starostí po příjezdu z veliké výpravy na západ den před královým návratem, ledva jsem zul jezdecké boty, bylo poslat neprodleně posílka k paní z Lichtenbergu se vzkazem, že jsem zpět a vášnivě toužím ji opět spatřit.

Odpověď dlouho nepřicházela a já byl takřka bez sebe, rázoval jsem po pokoji sem a tam, bez ustání si sedal a hned zase vyskakoval, vzápětí padal na lože a proklínal toho rošťáka posílka, který určitě jako všichni jemu podobní brousí ulicemi a chytá lelky nebo zevluje u kejklířů a hazardních hráčů na Novém mostě, místo aby letěl zpátky s odpovědí, na niž jsem čekal se srdcem bijícím v hrudi jako na poplach. I vrhal jsem přes tu chvíli úzkostné pohledy k brance, otevíral jsem po desáté okno a volal na Poprdu, který venku hřebelcoval koně, aby neprodleně otevřel, jakmile zaslechne klepání na branku.

Konečně se ten bezcitný mizera vrátil! Sjel jsem po točitém schodišti jako blesk a stanul dole na prahu ještě dříve, než ke mně vztáhl umouněnou ruku s lístkem od mé Gráfin, který držel asi s takovou úctou, jako by to byl nějaký kuchyňský hadřík, a ne dopis stejně drahocenný jako list podepsaný samým králem. Zatímco jsem psaníčko rozkládal, ten hlupák přede mnou okouněl v očekávání odměny. Vrazil jsem mu hrst drobných. "Ach! Pane rytíři! Vy šilíte!" volal Franc. "Takhle nám toho mrňouse dočista rozmazlíte!" Leč já jej sotva slyšel. Rozběhl jsem se nahoru do svého pokoje, zamkl za sebou a četl:

"Příteli,

Byla bych převelice šťastna, kdybyste mne mohl navštívit dnes odpoledne o třetí hodině v paláci v Bourbonské ulici. Naleznete mne s příbuzným, který u mne již několik dní přebývá, avšak vyčkáte-li do konce svačiny, budete se mnou poté moci pohovořit o samotě. Zůstávám, milý příteli, Vaší oddanou služebnicí.

Ulrika."

Lístek mne přinejmenším nenaplnil blahem. Paní z Lichtenbergu se mnou hovořovala jen velmi stručně a zřídka o své falcké rodině, naznačujíc pouze, že smrt jejího otce vyvolala nepříjemné rozmíšky stran dědictví. Věděl jsem, že patří k vládnoucí rodině, ježto je sestřenkou kurfiřtovou, který zřejmě kladl jejímu návratu do Francie určité překážky.

Domníval jsem se také, že má dva syny, kteří žijí u dvora Fridricha V., než nevěděl jsem nic o tom, jak jsou staří a jak se jmenují, neřkuli jakých jsou povah či jaké vztahy mají ke své matce. Pravda, kdyby mi vyjevila jejich stáří, zároveň by mi

tím prozradila i svůj věk, což nechtěla za nic na světě, jsouc v tomto ohledu oprávněně choulostivá.

Ať tak či onak, "příbuzný", který u ní "přebýval", mi nepopřával klidu. Jak to, že mi neřekla přesněji, jedná-li se o strýce, synovce či bratrance! Když člověk miluje, jakýkoliv stín záhady v okolí milované bytosti se mu jeví jako hrozba. Zamilovaný touží, aby předmět jeho citů byl průzračný jak sklo. Zamilovaný chce přesně vědět, co jeho láska říká, co činí, s kým se stýká, jaké tužby se skrývají v jejím nitru, co si v kterém okamžiku myslí. A dokonce i kdyby to všechno znal, nebyl by plně spokojen. I pak by si představoval, že mu uniká.

Herr von Beck mne neuvedl do malého kabinetu vedle ložnice mé Gräfin, jak jsem očekával, nýbrž do velkého salonu v přízemí, kde jsem našel paní z Lichtenbergu v rozhovoru s mladým šlechticem, zatímco její ruka něžně spočívala v jeho dlaních. Odtáhla ji, aby mi ji nabídla k políbení, a já se sklonil k jejím prstům. Sotva jsem se narovnal, představila mi svůj protějšek: Erik von Lichtenberg.

"Eriku," řekla, "to je rytíř ze Sioraku, o němž jsem vám vyprávěla. Ukažte mu vlídnou tvář, je to můj důvěrný přítel."

"Zbytečné doporučení, Madame," řekl Erik a obdařil mne půvabným pozdravem. "Pan rytíř ze Sioraku je krásným příkladem francouzského dvořana. Stačí na něj pohledět."

Zdála se mi ta poklona poněkud unáhlená, leč oplatil jsem mu ji, a ať mne čert vezme, vzpomínám-li si jak, item ať se na místě propadnu, pamatuji-li si, co bylo řečeno dále, neboť při našem rozhovoru padlo tolik jalových a planých nesmyslů, že jsem je vypouštěl z úst takřka mechanicky, zatímco mozek horečně přemýšlel, kdo je tento Erik a jaké pouto jej víže k mé Gräfin.

Nemohu vám, čtenáři, déle skrývat, že Ulříčin "příbuzný" byl stejně stár jako já a plnil mne zoufalstvím, ježto byl překrásného vzhledu, vysoký, pěkně urostlý, s hojností tmavých kučeravých vlasů, měl velké něžné oči a rysy jemné, leč zároveň mužné. A jako by těch půvabů ještě nebylo dosti, jeho řeč plynula volně a obratně i ve francouzském jazyce. Taktéž se vyznačoval bystrostí ducha a zároveň jakousi odzbrojující laskavostí. Co horšího, pohlížel na mne krajně přátelsky, zatímco já, nepřestávaje se na něj usmívat, přál jsem mu v duchu, aby byl za tuto návštěvu ztrestán bídnou smrtí.

Paní z Lichtenbergu seděla mezi námi tak klidně, vyrovnaně a usměvavě, rozděluje své úsměvy a svou přízeň tak spravedlivě, že mne najednou popadla chuť tu její rovnováhu rozbít, v okamžiku vše zničit, roztříštit a navždy skoncovat s touhle ďáblíci, která mne k sobě pozvala jen proto, aby se mohla popásat na mém zoufalství. V mém zuřivém mozku se rodily tisíce šílených nápadů, mezi nimiž vyprovokovat Erika a na místě jej proklát kordem zdaleka nepatřilo k nejhorším.

Konečně se můj rival zvedl a rozloučil se s paní z Lichtenbergu i se mnou slovy, že doufá, že se ještě někdy uvidíme, neboť už teď mne má rád. (Čtenáři! Slyšel jste to!) Na to má Gräfin rovněž vstala, doprovodila jej až ke dveřím, kde si k mé zlosti vyměnili několik poznámek polohlasem, avšak to nebylo nic ve srovnání s tím, co následovalo, neboť když mu Gräfin otevírala dveře, Erik ji s naprostou samozřejmostí objal a políbil na rty.

Dveře za ním zaklaply a mně bylo, jak bych své lásce slyšel zvonit hranu. Nebyl jsem mocen slova. Pohlížel jsem na paní z Lichtenbergu, jak se ke mně vrací a usmívá se na mne nevinně a radostně, jako by se v tomhle prokletém saloně nestalo nic, co by mne mohlo být i docela málo urazit.

"Nu, příteli," řekla a všemi póry vyzařovala pekelnou zlomyslnost, již skrývala ve svém nitru, jak se vám líbí můj Erik?" Neměl jsem čas odpovědět a vylít si žluč na toho zrádného hada s ženskou tváří, neboť se ozvalo zaklepání a na Ulříčino "Vstupte!" se objevil von Beck, řka:

"Promiňte, Madame, pan hrabě zde zanechal rukavice."

"Jsou tam na židli," řekla Gräfin, "vezměte je."

Když von Beck odešel, hlas se mi vrátil a shledal jsem i zbytky rozvahy.

"Jakže, Madame?" řekl jsem. "Cožpak Erik je hrabě? Ale nazvala jste jej přede mnou Erikem von Lichtenberg!"

"Ono se to vylučuje?" otázala se, zvedajíc šibalsky obočí. "Což není ve Francii zvykem, stejně jako ve Falci a v ostatních křesťanských zemích, že prvorozený syn se ujímá veškerých titulů a práv po svém otci?"

"Ach! Vy ukrutnice!" vzkřikl jsem, "vy jste mne napálila! V lístku jste o něm psala jako o příbuzném!"

"Nu a?" řekla něžně výsměšným tónem. "Což syn není příbuzný?"

"Váš syn! Madame! Váš syn! To jste mi přece měla říci ze všeho nejdříve! Není-liž toto nejhorší špatný vtíp, jaký lze provést zamilovanému muži?"

"To je pravda," připustila s posmutnělým úsměvem, "ale uvědomte si, milý Petře, že vaše utrpení trvalo stěží deset minut, zatímco moje dva měsíce a deset dní. Stále ještě jste na tom lépe. Odpuště mi ten malý žert, prosím. Po tom všem, co mé srdce i má představivost vytrpěly za vaší dlouhé nepřítomnosti, mi udělalo dobře, že jsem vás mohla také trochu potrápit..."

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

"Ať mě čert, vím-li, k čemu teď budou generální stavby," řekl mi otec v den, kdy byl zvolen - třeba říci, že nikoliv proti

své vůli zástupcem šlechty za okrsek Montfort-l'Amaury. "Velmožové si je vynutili jen proto, aby s jejich pomocí zakryli svou chantivost pláštěm veřejného blaha. Nyní, když se s regentkou dohodli, by se bez nich rádi obešli. Condé se dokonce nestyděl regentce navrhnout, aby se prostě nekonaly. To arcit' ministři okamžitě odmítli, přesvědčení a ne bezdůvodně -, že kdyby stavy nebyly svolány, Condé by to jednoho dne neopomněl jejich vládě vyčíst."

"Možná by generální stavy mohly napravit nejhorší zlořády," řekl La Surie.

"Myslíš, Miroule?" usmál se otec. "Jsi snad té mínky, že šlechta navrhne králi, aby ji propříště neosvobozoval od berní? Ze duchovenstvo zruší vybírání desátku? A třetí stav že si již nebude chtít kupovat úřady?"

"Řekl bych," mnil La Surie, "že alespoň třetí stav by mohl pro zmírnění bídy lidu něco udělat."

"To by však, Miroule, musel třetí stav zastupovat lid! Jenže jeho zástupci jsou většinou bohatí měšťané, kteří si draze zakoupili úřady a prebendy a nyní z nich ždímul co nejvíce peněz, aby dostali zpět vynaložené částky. Remeslníka ani sedláka mezi nimi nenalezneš! Ti tak budou dobře hájit zájmy lidu!"

"Jak si tedy budou naše tři stavy počínat, pane zástupče šlechty?" zeptal se La Surie.

"Budou se mezi sebou s chutí dohadovat a krále učiní arbitrem svých sporů."

"Toť vše?"

"Budou sepisovat knihy stížností, které na závěr zasedání předají králi."

"A co s nimi král učiní?"

"Inu, vůbec nic, jistotně."

"Toť věru fraška!" uzavřel La Surie.

Tón, kterým pronesl svá slova, byl spíš truchlivý než pohrdlivý, neboť v sobě choval cosi jako víru v pokrok lidské společnosti. Nevím, odkud svou důvěřivost bral, snad z toho, že sám jen díky svým vynikajícím zásluhám vystoupal v životě po všech stupních od nejhorší bídy prostého lidu až po stav vojenské šlechty.

"Vskutku lze považovat celou věc za komedii," připustil otec, "kterážto je kratochvilná, může však být i poučná. Proto jsem v ní přijal svou roličku."

"Pane otče," ozval jsem se, "vezmete si na zasedání generálních stavů také slovo?"

"Ale kdežpak! Toho se vystříhám! Při podobných shromážděních musí člověk umět rozdmýčkovat vášně, pokud chce mít úspěch. Kdo by však jako já chtěl promlouvat hlasem rozumu, naráz si udělá zástup nepřátel."

"Jestliže však budete od začátku do konce zasedání mlčet, jaká že bude ta vaše rolička, pane?" chtěl vědět La Surie.

"Není to trochu jedovatá otázka, Miroule?" pravil otec, tváře se jakoby nic.

"Ó, nikoliv."

"Tedy na ni odpovím. Primo, budu mít celý den uši otevřené a každý večer vám podám věrnou zprávu o všech pošetilostech, jež byly vyřčeny, což pro vás bude nepochybně poučné. Secundo, postarám se, abych byl mezi těmi, kdo budou sepisovat knihy stížností, a nezapomenu uvést rovněž stížnosti ze svého okrsku."

"Jenže, pane otče, právě jste říkal, že ty knihy nejsou k ničemu."

"Toť pravda. Ale až v nich mi vznešení voliči spatří zanesené své vlastní stížnosti, budou naplnění blahým pocitem."

"To si tedy hodně pomohou!" ušklíbl se ironicky La Surie.

"Jakže?" podivil se otec. "Což nepřináší uspokojení již sama možnost postěžovat si? Chcete snad vzít Francouzům radost z reptání?"

Otec dodržel slovo a každý večer nám podal "věrnou zprávu", kterou jsem vskutku shledával poučnou a paní z Lichtenbergu zas zábavnou, když jsem jí ty roztodivné příběhy vyprávěl.

Vždy poznovu totiž žasla, jací jsou ti Francouzi blázni, že chtějí poučovat vlastního krále, a ještě k tomu doufají, že je bude poslouchat. V té věci jsem ji tedy upokojil, stejně jako v otázce, jak často jsou generální stavy svolávány. Sešlyť se naposledy před sedmadvaceti lety, a ještě byly tehdy ukráceny dvojí vraždou.*

"Milý Petře," zeptala se mne, když naše milostné klání skončilo, naše těla spočívala navzájem propletena a její rozkošná hlava opírala se o mou paži, "jak pokročily rozhovory vašich tří stavů?"

"Je to stále horší," odpověděl jsem. "Šlechta útočí na třetí stav."

"Útočí? A jak to dělá?"

"Požaduje, aby se skoncovalo s Paulettou."

Paní z Lichtenbergu na mne pohlédla vyděšeně.

"Kdo je ta žena? A proč jí chtějí zabít?"

"To není lidská bytost!" smál jsem se. "Je to pravidelná roční daň, kterou vymyslel za vlády Jindřicha IV. jistý Paulet. Proto se tak nazývá. Všichni ti, kdož si jako já zakoupili úřad či hodnost, musejí každoročně zaplatit do státní pokladny dávku, jež se rovná šedesátině kupní ceny úřadu. Já tedy platím ročně pokladně tisíc šest set sedmdesát liber."

"A vsadím se, že vás to velmi rmoutí, chudáčku Petře?"

"Právě naopak. Jsem tomu velmi rád."

"A proč?"

"Až budu bělovlasý a churavý, díky Paulettě se vyhnu smutnému pravidlu čtyřiceti dní. Přepokládejme, drahá, že jsem převelmi stár, blízek smrti, a mohl bych zajisté rezignovat na svůj úřad prvního královského komořího ve prospěch svého nejstaršího syna - toho, který se dosud nenarodil. Než podle onoho pravidla bych musil svou rezignaci přežít alespoň o čtyřicet dní. Jinak by nebyla platná. Jak vidíte, drahá přítelkyně, kdybych chtěl, aby můj prvorozený zdědil můj úřad, musel bych co nejpřesněji vypočítat, jak dlouho bude trvat mé umírání, což prý není vůbec tak jednoduché..."

"Hrozné pravidlo, těch čtyřicet dní!" zvolala paní z Lichtenbergu.

"Hodná Pauletta! Jsem ráda, že je zrušila."

"Má drahá, ona dokáže ještě něco lepšího. Pauletta zavádí, ať člověk chce či nechce, dědičnost úřadů, takže nyní je

přechod úřadu z otce na syna snazší, jde to takřka samo."

"A proč to držitele úřadů trápí?"

"Trápí to šlechtu, a to velice velmi, neboť v porovnání s třetím stavem vlastní úřadů pramálo."

"A proč?"

"Nemá ani peníze, aby si je mohla zakoupit, ani schopnosti k jejich vykonávání, neboť je nevědomá."

"Nevědomá! Francouzská šlechta! Což vy a váš otec jste nevědomí?"

"Můj otec a já patříme k nejzářnějším výjimkám tohoto století..."

"Vy jste veliký ješita, pane," pronesla Gräfin a vtiskla mi na rty letmý polibek.

"Když mne trestáte takto, Madame, chci jím být i nadále."

"Vraťme se k naší věci. Šlechta tedy Pauletta nenávidí?"

"Z důvodu, který je vám nyní znám. Leč nenávidí ji také pro její důsledky. Pauletta totiž tím, že usnadňuje dědičnost úřadů, vede k vytváření dědičné městské aristokracie, jež je bohatší a ve státě vlivnější než aristokracie vojenská."

"Takže je asi v zájmu té chudší pokoušet se proniknout mezi tu bohatší pomocí sňatků."

"Zajisté v tom směru nelení! Ale ne každý má to štěstí jako vévoda z Vivonne, aby na něj čekala taková nevěsta, jako je přebohatá dcera Jindřicha z Mesmes!"

"Kdo je Jindřich z Mesmes?"

"Náš městský sudí. Úřednická šlechta, jak se říká. V očích vojenské šlechty někdo takřka rovný nule. Mesalianci však strávíme snadněji, můžeme-li zároveň spolknout i trochu zlata z pokladnic počestných měšťtěníů. Ovšem na jednoho uroence z řad vojenské šlechty, který měl to štěstí a oženil se s pěkným neurozeným měščem, jich připadá deset, živořících skrovně na nepohodlných venkovských hradech z penze vyplácené králem, Odtud pak plyne jejich velká zatrpkllost vůči třetímu stavu. Živí ji závist a pohrdání zároveň."

"A odtud ona snaha o zrušení Pauletty, rozumím-li vám dobře! A jak čelí tomuto podlému útoku třetí stav?"

"Má drahá, kdo nabyt bohatství obchodem, finančnictvím či pronajímáním daní, ten nepostrádá bystrosti, ba zchytralosti. Třetí stav přijal - nebo spíš předstíral, že přijímá - zrušení Pauletty, avšak na oplátku požádalo snížení daně z hlavy, aby se ulevilo bédnému prostému lidu, o nějž mu ostatně vůbec nešlo. A poněvadž požadované snížení se rovnalo čtyřem milionům liber a na druhé straně zrušení Pauletty představovalo ztrátu jednoho a půl milionu liber na odváděných poplatcích, požádal třetí stav, aby se za účelem vyrovnání tohoto schodku zároveň o jeden milion šest set tisíc liber snížily penze vyplácené šlechtě..."

"To byl pěkný žertík, řekla bych," mínila Gräfin.

"Tak jest, leč náklonnost šlechty k třetímu stavu tím nevzrostla."

Došlo k oboustranné výměně velmi příkrých výroků. Řečník za třetí stav se obrátil ke králi s poznámkou, že šlechtě nebránila v získávání úřadů Pauletta, nýbrž její dlouholeté přesvědčení, že vědění a studia jsou na úkor statečnosti!"

"A šlechta skutečně tak smýšlí?"

"Baže smýšlí! Jeto tak jistá pravda, že by bývalo lépe, kdyby vůbec nebyla vyslovena! Šlechta se cítila uražena a dala se do křiku. Tu se do věci vložilo duchovenstvo. A Richelieu, mladý, hbitý a čiperný biskup z Luconu, který proplouval pletichami generálních stavů jako ryba ve vodě a hledal každou příležitost, jak na sebe strhnout pozornost, přišel za zástupci třetího stavu s žádostí, aby šlechtě poskytli satisfakci a uspokojili ji.' Povšimněte si, drahá přítelkyně, že prelát ve své zjemnělosti nevyslovil slovo 'omluva'. Přesto se Jindřich z Mesmes odebral k zástupcům šlechty a přednesl omluvy třetího stavu, leč zračila se v nich taková pýcha, že byly jen další urážkou. Otec si v letu poznamenal několik úvodních slova já, shledávaje je obdivuhodnými, jsem si je okamžitě vryl do paměti. Přejete si, drahá, abych vám je po šeptal do vašeho rozkošného ouška?"

"Petře můj, nikdy mne neznává vám naslouchat. Sie sind jetzt mein Lehrer."*

Po této něžné připomínce začátků naší velké lásky jsem zmlkl, zcela přemožen dojetím. Okouzující blízkost mé Gräfin způsobila, že jsem si tak oblíbil německý jazyk, kterému mne učila po dlouhé měsíce, že nyní stačilo, aby vyslovila tímto jazykem jedinou větu, a ve mně se v mžiku vše zastavilo a z paměti se mi vynořila chvíle naší první lekce. Proto soudím, že ze všech podob lásky je nejdrahoccennější neřkám nejprudší - ta, jež se rodí ze vzpomínek na minulé něžnosti.

"Nuže?" ozvala se, podléhající onomu zvláštnímu ostychu, kvůli němuž jakoby proti vlastní vůli sami zkracujeme okamžiky, kdy jsme si nejbližší. "Co že to řekl pan z Mesmes, že jste to shledal tak obdivuhodným?"

"Řekl jsem, obdivuhodným? Měl jsem spíše říci 'pozoruhodným'. Posuďte sama, drahá. 'Pánové,' oslovil Mesmes zástupce šlechty, považujte tři stavy za tři bratry, vzešlé z jediné matky Francie. Nejstarší je duchovenstvo, prostřední šlechta a třetí stav je nejmladší. Z toho důvodu třetí stav vždy uznával, že pánové šlechtici mají postavení o něco vyšší než on.' (Slyšíte, drahá? 'O něco vyšší!' Hádejte, zda to 'o něco vyšší' bylo dobře přijato! Leč nejhorší má teprve přijít!) 'Nicméně,' pokračoval Mesmes, šlechta musí uznat ve třetím stavu svého bratra a nepohrdat jím, jako by nic neznamenal, ježto jest v jeho řadách vícero vynikajících osob, nadaných úřady a hodnostmi..., item poněvadž se často stává v urozených rodinách, že nejstarší syn zašlape rodinné jméno v prach a nejmladší je sebere a pozvedne na vrchol slávy.' Má drahá, dál už Mesmes nemohl pokračovat. Propukl řev, který jej umlčel. 'Prach a broky!' volali šlechticové. 'U sta hromů a tisíc láter! Bratři! Nechceme přece, aby nás takto zvali synové ševců a příštípkářů! U sta hromů! Mezi námi a jimi je stejný rozdíl jako mezi pánem a lokajem!' A uražení, ranění, bez sebe rozhořčením vyrazili jako jeden muž, skutečně jako jeden muž - a bylo jich sto třicet a osm - stěžovat si králi na nový útok."

"Bože na nebesích! Toté přece komedie!" zvolala paní z Lichtenbergu, slzíc smíchy. "Jako když se dětičky pošťuchují a jedno uteče vyplatat se do tatíčkovy kabátce, jenže tatíčkoví ještě není ani čtrnáct let! Ovšem obvykle se nejdřív rozpláče ten nejmladší, kdežto zde je tomu naopak!"

"Ach, drahá moje," řekl jsem také se smíchem, "ještě štěstí, že vás nejstarší bratr nemůže slyšet! Nenáviděl by vás za to, že jej tak nazýváte!"

Navrátil se s večerem domů na Rozkvetlý lán, našel jsem otce s La Suriem u krbu. Hráli, si ruce nad ohněm, neboť Paříž začínal štípat mráz, a smáli se také na celé kolo. Potěšen, že i u nich vládne stejně jako u paní z Lichtenbergu veselá nálada, dotázal jsem se po její příčině.

"Víte-li pak, pane synu," řekl otec stále se smíchem, "co si zástupci šlechty přáli napsat do knihy stížností, kterou předáme králi na závěr zasedání stavů? Nevěřil byste svým uším!"

"Zase?"

"Přeji si, aby se zakázalo příslušníkům třetího stavu, jakož i jejich ženám a dcerám, nosit stejný šat jako panstvo urozené, aby tak každý na první pohled mohl rozeznat, jakého je ta či ona osoba rodu"

"A zapsal jste to, otče?" otázal jsem se rovněž se smíchem.

"Bez mrknutí oka!"

"Vůči příslušníkům třetího stavu by se mělo postupovat důsledněji!" zvolal La Surie, jehož smích byl vzhledem k jeho původu o něco pomstychtivější a jedovatější než veselí otcovo a moje. "Mělo by se jim nařídit, že smějí oblékat jediné kabátce z nejhrubšího plátna, úplně jim zakázat nošení šperků, a to i jejich ženám, a taktéž a především jim zakázat jezdit v kočáře, ba i na koni, protože kůň jest od přirozenosti zvíře příliš ušlechtilé, než aby nosilo sprostný zadek!"

Otec se připojil:

"A proč jim rovnou nedat nějaký stejnokroj našedlé barvy, s písmeny T. S. na zádech? Hle, to by jistotně zlepšilo společenské vztahy!"

Jak patrně, nechoval můj otec bezvýhradnou úctu k příslušníkům vlastního stavu. Ačkoliv po matce, Caumontové z Périgordska, náležel k velmi starému rodu, cítil se více Siorakem než Caumontem a rozhodně se neodříkal ctností svého děda Karla Sioraka, lékárníka v Rouenu, který se stal pánem na Volpie, zakoupiv mlýn toho jména, a který vepsal nepovolené "z" mezi Karla a Sioraka. Třebaže se pak ono "z" stalo legitimním, když král pozdvihl jeho syna hejtmana Jana ze Sioraku do šlechtického stavu odměnou za zásluhy na bitevních polích, tato nová sláva otce nezmámila, stejně jako mu nestouplo do hlavy veliké povýšení, kterého sám dosáhl za Jindřicha III. a Jindřicha IV. Zajisté si svého postavení vážil a cenil, neboť je vydobyl v boji a nebezpečných posláních, leč v kůži markýze žil i nadále vzdělaný a pracovitý měšťtín, který si více cenil dobrého hospodaření na svých pozemcích a s vlastními penězi než rodového erbu, vymalovaného a občas přemalovaného na dvířkách kočáru.

* * *

Potyčka mezi třetím stavem a šlechtou se dosud zcela neuklidnila, když otrásl generálními stavy další spor, tentokrát mezi duchovenstvem a třetím stavem, který se hrubě odlišoval od hádanic živených uraženou ješitností a osobními zájmy, k nimž zavdala příčinu Pauletta. Tento spor byl nekonečně závažnější nejen svou podstatou, neboť se dotýkal samých základů monarchie, nýbrž i proto, že ve všech, kdož byli jako můj otec přímými účastníky tehdejších událostí, vyvolával vzpomínky na odporné vraždy, jímž padli za obět Jindřich III. a Jindřich IV.

Třetí stav, stejně jako i pařížský soudní dvůr, byl totiž galikánského smýšlení* a domníval se, že v pozadí činů fanatiků, kteří dvakrát za sebou potřísnilí krví francouzský trůn, se skrývaly ultramontánní jezuitské doktríny, podle nichž mohl papež krále exkomunikovat, ba dokonce jej i sesadit, a jeho poddaným bylo dovoleno jej zabít, pokud by ho považovali za tyрана.

S myšlenkou na tyto hrozné zločiny a na politováníhodné učení, jež je přivodilo, usoudil třetí stav, že by bylo vhodné vřadit do úvodu základních zákonů království nový článek - článek číslo jedna -, který by zněl:

"Král je neomezeným vládcem ve svém státě, a jelikož jeho koruna pochází přímo od Boha, není na zemi moci, duchovní ani světské, jež by měla právo zbavit jej jeho království. Opačný názor, totiž že jest dovoleno krále zabít či sesadit, jest bezbožný, odsouzeníhodný, odporující pravdě a odporující též podstatě francouzského státu, kterýžto odvozuje svou existenci bezprostředně a výhradně od Boha."

Ledva se duchovenstvo seznámilo se zněním článku, usoudilo, že jde o útok na svrchovanost papeže nad křesťanskými vládci, a tvrdě zareagovalo. Vyslalo k zástupcům šlechty kardinála Du Perrona, který mělo to méně práce přesvědčit šlechtu o škodlivé povaze onoho článku, že jeho autory byli zástupci třetího stavu. Du Perron včele třiceti biskupů, posílených též šedesáti zástupci šlechty, se poté odebral do sněmovní místnosti, kde zasedal třetí stav. Otec se k té vynikající delegaci připojil, ačkoliv nebyl odpůrcem prvního článku, ba právě naopak, byl však zvědavý.

Téhož dne nám o tom vyprávěl u večeře doma na Rozkvetlém láně, střídaje francouzštinu s latinou ve chvílích, kdy přicházela Marietta, která pak v kuchyni brumlala na "naši prapodivnou hatmatilku". Samozřejmě jsem se otce zeptal, proč byl tak zvědav na slova kardinála Du Perrona, vždyť byl přece známý ultramontán a příznivec absolutní papežské moci, a jeho postoj k této věci nemohl proto nikoho překvapit.

"Nezajímá mne jeho projev, nýbrž jeho osoba," vysvětlil otec. "Znával jsem jej, když jsme byli oba ještě v rozpuku mládí, on byl předchůdcem Jindřicha III., já pak jedním z královských lékařů. Jmenoval se tehdy Jakub Davy."

"Byl již tehdy tak zbožný?"

"Nikterak. Vzdělával tehdy jiné vinice, což jsem ostatně činil i já."

"Pane markýzi," vmísil se La Surie, "nejsem si vědom, že byste kdy ony vinice opustil."

"Přestaň, Miroule! V případě Jakuba Davyho bylo zvláštní, že jeho otec byl kalvínský pastor a vychoval jej v odříkání."

"Aj, to srdce otcovské muselo krváčet," dodal ještě La Surie.

"Čtyřikrát: když Jakub Davy psal líbezně erotické básně, inspirované vlastními prožitky. Když přestoupil na katolickou víru. Když se stal knězem. A když jej po smrti Jindřicha III. jmenoval Jindřich IV., s nímž spojil svůj osud, biskupem... S fialovým šatem oblékl nový biskup též nové jméno a od té doby nosí přídomek Du Perron."

"To je podařené," poznamenal jsem. "Král kacíř, k tomu exkomunikovaný, si klidně jmenuje biskupa!"

"Když František I. vydobyl francouzským králům toto právo, nemohl vědět, že jeden z jeho následovníků bude hugenot... A tak bývalý kacíř přijal v bazilice svatého Diviše veřejné zřeknutí se kacířské víry od dříve kacířského

krále."

"Měl na to právo?"

"Nikterak," řekl otec. "Exkomunikaci provedl papež a jediný papež měl právo ji zrušit. Vatikán byl zcela samozřejmě pobouřen, že Du Perron tak nestoudně překročil své pravomoci, a po určitou dobu jej choval ve veliké nemilosti. Toho arcibiskupa Du Perrona hrubě želel."

"Pročpak?" otázal jsem se.

"Francouzský král jej sice mohl učinit biskupem, avšak kardinály jmenuje jedině papež."

"Vsadím se, že Du Perron se zachoval pružně..."

"Co nejpružněji. Však je to velmi schopný muž."

"To on nakonec přiměl papeže, aby zrušil exkomunikaci našeho Jindřicha?"

"Nikterak. Toho dosáhl abbé Ossat v Římě a ve skromné míře i já. Avšak ovoce našeho úsilí sklídl Du Perron, když v zastoupení krále přijel do Říma padnout Jeho Svatosti k nohám a přijmout několik symbolických poklepnutí hůlkou, jež měla představovat bičování, dopadající na zkrvavené hřbety kajicníků méně vysokého postavení. Ale to vše jsem vyličil ve svých Pamětech."

"Které jsem, pane otče, dosud ke svému žalu nečetl jinak než v malých úryvcích."

"To tedy přicházíte o hodně!" zvolal La Surie. "Vyprávění o našem pobytu v Římě je kromobyčejně poučné. Málem nás tam otrávil a pak jsme téměř přišli na buben v krámě cukrářčině..."* Rozesmál se, avšak otec, aniž se jej zeptal na příčinu jeho veselosti, rychle pokračoval:

"Však zpět k naší věci. Opustili jsme kardinála v okamžiku, kdy vstupoval v čele svého skvostného průvodu do sněmovní síně třetího stavu, aby přítomným galikánům vyložil, co si myslí o jejich prvním článku, nejzlobivějším, jaký kdy existoval."

"A co tedy těm nešťastným poslancům třetího stavu řekl, pane otče?"

"Aj, tato bečka už dávno nepáchne slanečkem! Z té se šíří už jen nejčistší vůně pravé vatikánské víry! ‚Králové,‘ pronesl silným, jasným hlasem, jsou povinni lízat prach u nohou církve a podřít se papeži, který ji ztělesňuje... Otázka nedotknutelnosti jejich životů byla vyřešena koncilem kostnickým. Avšak na právo na sesazení si sahat nedáme... Laici pak jsou zcela nezpůsobilí tuto věc posoudit."

"Konečně upřímná slova! Papež odjakživa chtěl sesazovat krále!"

"A třetí stav zase chtěl vydržet a nepovolit. Ještě téhož dne se do sporu vmísil soudní dvůr. Vydal výnos, jímž se obnovují předchozí výnosy proti ultramontánním dogmatům včetně rozsudku z roku patnáctistého šedesátého prvního, kterým byl bakalář Tanquerel odsouzen k veřejné omluvě za tvrzení, že papež má pravomoc sesadit krále. Církev na tento nový úder reagovala odvoláním ke královské radě. Věc přišla na pořad jednání třetího února za přítomnosti Condého, který se ihned ujal slova."

"Na čí stranu se přidal?"

"Na stranu třetího stavu a soudního dvora, veden snahou zajistit si jejich přízeň pro případ, že by byl povolán na trůn."

"Což on se vskutku kojí takovou nadějí?"

"Kdož ví. Mezi ním a trůnem stojí jen dvě osoby: Ludvík a Monsieur... Zkrátka rada vydala výnos, v němž zakázala soudnímu dvoru a generálním stavům o onom slavném článku disputovat. Vyhradila si právo rozhodnout v této věci sama."

"Vsadím se, že to duchovenstvo nepotěšilo. Vždyť tím bylo vlastně odstaveno!"

"Věřu, duchovní stav sršel hněvem. Osmého února se rada sešla znovu, tentokrát jí předsedal král. Ludvík byl ohromen, když se před ním náhle objevil kardinál Du Perron, následován kardinály ze Sourdis a z La Rochefoucauld, za nimiž se ještě hnulo několik biskupů včetně největšího zuřivce ze všech, angerského biskupa Karla Mirona. Průvod uzavíralo pár šlechticů, k nimž jsem se připojil, jsa hrubě zvědav na průběh zasedání. Sotva prelátů vešli, vystrčili drápy, začali dštít oheň a síru a obraceli se na krále s urážlivou neomaleností: ‚nikomu,‘ křičeli, ani stavům, ani soudnímu dvoru, ani králi nenáleží právo rozhodovat ve věci prvního článku. Jediným soudcem je zde církev.‘ Neprosili, nýbrž vyžadovali, aby byl výnos královské rady ze třetího února zrušen. Jestliže tomuto požadavku nebude vyhověno,‘ prohlásil kardinál Du Perron, duchovenstvo opustí shromáždění generálních stavů a všechny, kdož se protíví církevnímu učení, exkomunikuje a uvrhne do klatby, takže navždy propadnou peklu a budou se svíjet v mukách...!" Karel Miron ještě znásobil děsivé hrozby a dodal takřka s pěnou u úst, zároveň směšný i odporný, že ani on, ani jeho druzi neopustí poradní síň, dokud neuvidí na vlastní oči, že onen výnos přestal existovat."

Bledý a beze slova přihlížel Ludvík tomuto bezuzdnému výlevu, kterým biskup otevřeně pošlapal královský majestát, neboť nebral ohled na přítomnost panovníka ani na Ludvíkovu osobu.

Condé hodlal promluvit, leč sotva otevřel ústa, kardinál ze Sourdis jej neomaleně a drze zarazil.

"Pane," řekl, "kdo je té víry jako vy,* tomu v této věci nepřísluší vyslovovat nějaké názory. Jménem všeho duchovenstva vás odmítám!"

"Vy mne odmítáte?" žasl Condé, nechápaje, jak se nějaký kněz, byť kardinál, může opovážit takto hovořit s prvním princem královské. "Dovolte mi laskavě..."

Neměl času říci více. Ludvík prudce vyskočil, pospíšil ke Condému, sklonil se k němu a naléhavě pravil:

"Již o tom nemluvte, prosím vás, pane!"

Pak, aniž ráčil věnovat jediný pohled Du Perronovi a jeho prelátům, obrátil se k ostatním členům rady a řekl:

"Když odmítají pana prince, budou chtít nakonec odmítnout i mne."

Bez dalších formalit pozdravil radu, nasadil si klobouk a odešel k obědu.

* * *

Setkal jsem se s Ludvíkem nazítrí jako obvykle ve zbrojním kabinetě v druhém poschodí pod záminkou, že budeme závodit, kdo rychleji rozloží a zase složí jeho "velkou vitryovku". Výsledek nepřekvapil, třebaže jsem učinil jisté pokroky. Pravda, nevěnoval jsem soutěži patřičnou pozornost, očekáváje královny otázky, leč trvalo hodnou chvíli, než otevřel ústa.

"Siolaku," řekl konečně, "měl můj otec ještě další spory s Vatikánem poté, co mu dal papež rozhršení?"

"Ano, sire, dvakrát. Poprvé v roce patnáctistém devadesátém čtvrtém, když se jej mladý Chatel pokusil zavraždit. Chatel byl totiž vychován u jezuitů a jejich vliv na jeho osobu byl prokázán, takže je soudní dvůr obžaloval, jeden z otců byl oběšen a tovaryšstvo vypovězeno ze země. Papež se urazil a s velkou nelibostí to pak vašemu otci vyčetl."

"A podruhé?"

"V lednu roku šestnáctistého desátého, pět měsíců před tím, než váš pan otec skonal pod dýkou Ravaillakovou. Podle svého zvyku papež tehdy odsoudil určité knihy, které se následkem toho nesměly pod hrozbou smrtelného hříchu prodávat, kupovat ani číst. Mezi odsouzenými knihami bylo též pojednání Antonína Arnaulda, zaměřené proti jezuitům. Zajímavé však na tom je, že vatikánský edikt neodsoudil pouze ono pojednání, což by se konec konců dalo pochopit, neboť papež chtěl jezuitu bránit. Odsoudil však i přílohy, mezi nimiž byl, sire, i rozsudek smrti nad Chatelem, vydaný pařížským soudním dvorem."

"Jakže?" zvolal vzrušeně Ludvík. "Opravdu?"

"Byl jsem přítomen, sire, když to král hořce vyčetl apoštolskému nunciovi. Váš královský pan otec byl tehdy celý bez sebe."

"Proč?"

"Věděl dobře, že válka, již hodlá vyhlásit Habsburkům, je papeži trnem v oku. To, že byl takto kralovrah zbaven viny těsně před zahájením tažení, chápal váš pan otec jako zlověstné varování, ne-li dokonce jako hrozbu."

Na to Ludvík slůvkem neodpověděl. Po celý náš rozhovor - mluvil jsem šeptem, třebaže dveře byly zavřené - Ludvík znovu rozebíral "velkou vitryovku". Tentokrát pracoval beze spěchu, téměř mechanicky, ale přesto velmi precizně a bez sebemenšího zaváhání a součástky do sebe zapadaly se suchým klapnutím. Snad chtěl těmi zvuky přerušit můj hlas, nebo spíše zklidnit pohnutí, jež v něm vyvolaly mé odpovědi. Skláníl hlavu a dlouhé černé řasy vrhaly stín na jeho oblou tváře, vyhlížející dosud téměř dětsky, nebýt dlouhé habsburské čelisti a pevně stisknutých rtů, sice rudých a plných, což by naznačovalo radostnou, požívačnou letoru, jenže to by se mu muselo dostat jináčího vychování. Ludvík, jak sám říkával, nebyl "velký mluvka", protože koktal a styděl se za to, ale také protože se cítil špehován svým okolím. Hlubiny jeho nitra zkoumal několikrát za měsíc otec Cotton, jenž celou hodinu pronásledoval záluďnými otázkami jeho hříchy, zejména ty tělesné, až do nejtajnějších koutů duše.

Co byl Ludvík prohlášen plnoletým, nedostával sice meťlou, ale hlídali jej ještě přísněji, státní záležitosti mu byly vysvětlovány co nejméně a záměrně jej drželi v nevědomosti. Řekl bych, že ačkoliv byl stále obklopen zástupem lidí - i v noci bděli nad jeho spánkem dva komorníci -, musel se cítit v obrovském paláci podivně sám, v obklíčení žárlivých či nepřátelsky naladěných sil: k nim patřila vlastní matka, maršál a maršálka z Ancres, ministři, velmoži, Condé, Vendôme a dokonce i duchovní, z nichž někteří malicherně střezili práva církve, avšak úctu k jeho právům postrádali.

Ludvík složil "velkou vitryovku" a dlouho si utíral ruce klůčkem. Pak zvedl hlavu a řekl:

"Siolaku, víte, co se stalo včera v radě?"

"Ano, sire. Bellegarde mi to vyprávěl."

"Ach, Siolaku!" spustil v náhlém návalu zoufalství, byl to však výbuch tlumený a jakoby zadržovaný. "Oni byli tak hrubí! Opovážili se vyhrožovat nám věčným zatracením! A ten Condé! Tvářil se, jako by hájil můj trůn! Zrovna on!" Více neřekl, naučil se již po prvním prudkém hnutí ovládnout. Pověděl však dost, abych si uvědomil, co vše se skrývá za slůvky "oni" a "on". Pozoroval jsem, že od té doby se u Ludvíka začala projevovat jakási averze, křečovitý, bytostný odpor ke všem biskupům a kardinálům, což bylo v dalších letech možná i příčinou, proč tak dlouho nechtěl důvěřovat Richelieuovi.

Pokud pak jde o Condého, vůči tomuto věčnému zrádci choval Ludvík daleko prudší nenávisť. Bellegarde, který byl členem královské rady, mi to stvrdil vyprávěním o incidentu, jehož svědkem byl o dva dny později.

Příčinu mu zadal jeden z těch barbarských činů, jichž se panstvo v této zemi za slabé vlády snadno dopouští. Jistý královnin důvěrník jménem Marsillac si vysloužil Condého hněv, jehož příčinu mi Bellegarde neuměl vysvětlit. Condé za ním bez váhání poslal svého oblíbence Rocheforta. Marsillac byl dostižen, nelítostně zmlácen holí a ponechán svému osudu.

Královnu to silně rozhořčilo a po skončení rady zahrnula Condého před králem prudkými výčitkami. Condé jí příkře odsekl, a dokonce jí neváhal říci, že jelikož král už je plnoletý, on nyní slouží jemu a nikoliv jeho matce. Ludvík se zhrozil, vida, jak drze se pokouší vrazit klín mezi něho a královnu matku.

"Pane," řekl mu, "královně jste povinován úctou, protože jsem jí přenechal řízení země."

Místo aby mu však matka byla vděčna za projev loajality, považovala jej snad za útok na vlastní postavení. Pohlédla naň zlostně a zasyčela:

"Vy buďte zticha!"

Ludvík zbledl a zmlkl, nechtěje Condému dopřát pohled na rodinnou hádku. Condé však využil jejich potyčky, krátce se rozloučil a bez slůvka omluvy se vzdálil. Ledva byl pryč, Ludvík vehementně spustil na matku:

"Aj, Madame, dopustila jste se vůči mně veliké krivdy, že jste mne nenechala promluvit!"

A stranou dodal:

"Kdybych měl meč, propíchl bych ho skrz naskrz!"

Když jsem večer tu překvapivou větu zopakoval otci, potřásl zamyšleně hlavou a na chvíli se odmlčel. Konečně řekl:

"Podle mého názoru ten veliký hněv nepatří pouze Condému. Je určen také matce, která jej ponížila tím, že mu zakázala

hovořit, i když se jí zastával. Kdo by však řekl, že je v Ludvíkovi tolik vášně? A tolik trpkosti? Hádám, že bude-li jednoho dne vládnout, nedokáže tak snadno odpouštět jako Jindřich IV."

"Pane otče," řekl jsem a hrdlo se mi sevřelo, "vy myslíte, že by také vládnout nemusel?"

"Nikterak," odpověděl otec, "to si nemyslím."

Přesto jsem v jeho slovech vycítil jistou starost, kterou se neodvažoval pojmenovat.

* * *

Paní z Lichtenbergu byla žena tak přirozeně milující všechny, jimž důvěřovala, tak věrná přátelům, tak horoucí v lásce a tak vlídně naladěná vůči celému lidstvu bez rozdílu postavení, věku nebo vlasti, že takřka nebyla s to porozumět tak nevděčné povaze, jakou měla regentka. Proto se někdy až divívala, jak přísně dokážu Marii Medicejskou soudit, uveleben ve vlhém pološeru za zataženými závěsy baldachýnu.

"Má drahá," řekl jsem jí jednoho dne, "jak by mohla Marii pochopit žena jako vy? Je to tak plané stvoření, že ji nelze popsat jinak než pomocí ustavičných 'ne'."

"Jakpak to?"

"Nemá rozum, nemá půvab, nemá dobré srdce, nemá takt, nemá zábrany, nemá lásku k bližnímu a samozřejmě nemá ani ždíbiček citu."

"Což podle vás nemá jedinou ctnost?"

"Má: je ctnostná."

"A to nic neznamená?"

"Neznamená, když člověk nerad miluje."

Tomu se Gräfin zasmála veselým, melodickým smíchem. Po chvíli zamyšlení řekla:

"Miluje moc."

"Než nemiluje ji proto, že chce vládnout Francii, drahá přítelkyně - Francie je pro ni stále cizí zemí, o kterou se nezajímá, ani co by se za nehet vešlo -, nýbrž s jediným cílem: aby mohla plnými hrstmi nabírat ze státních peněz a pak je bez míry rozhazovat, cpát svému páru Končinů zlatáky, pořizovat si nákladné démanty, pořádat pře pychové slavnosti, zvyšovat penze vyplácené šlechtě a vykupovat věrnost velmožů obrovskými částkami. Kolik zůstalo ze dvou milionů a pěti set tisíc liber, vyzvednutých z pokladu v Bastile prý na válečné tažení proti velmožům? Nic! A slyšel jsem, že Marie požádala účetní dvůr o souhlas s čerpáním dalšího milionu dvou set tisíc liber z téhož zdroje na financování cesty krále a Madame ke španělské hranici, kde má dojít k výměně princezen."

"Řekl jste výměna?" podivila se Gräfin vraštíc čelo. "Ten výraz působí zvláštně."

"Mohl jsem též říci handl, má lásko, neboť jednání mezi dvěma národy, které měly mnoho důvodů k nepřátelství, byla dlouhá, tvrdá a bez špetky lidskosti. Nakonec byl obchod uzavřen a letos v létě uvítá Ludvík na španělské hranici malou Annu Rakouskou, kterou si odveze do Paříže, zatímco Madame překročí Pyreneje a vydá se do Madridu v doprovodu prince asturského."

"Chudáček Madame!" vzdychla paní z Lichtenbergu. "Vdaná, když jí ještě není ani třináct! Održená od rodiny, vykořeněná z vlastní země, zbavená rodné řeči! Zná alespoň španělsky?"

"Asi dva roky se jí pokoušejí něco naučit... Ale pro ni jsou ty lekce takřka rovny klystýru... Jak víte, žije bez lásky matky, pro níž dcera neznamená nic, a proto se upjala na staršího bratra, on je jí vším..."

"Bože můj," řekla Gräfin, "jak hrozná rána to bude pro ně pro oba! Konec s dojemnými dárčičky! Už žádné královské amolety! Už nikdy víc dětské veršičky o zvířátkách...!"

Usmála se, ale zároveň jsem zahlédl v jejích očích slzy. Její dojetí došlo i mně. Zbožňoval jsem její něžné srdce. Vzal jsem ji do náruče, abych ji utěšil, a "naše povídání za závěsem", jak to nazývala, umlklo. Nicméně ani milostné klání, obvykle tak radostné, nezaplašilo toho dne stesk, zračící se na její krásné tváři. Když pak nadešla chvíle mého návratu domů, řekla mi pře smutným hlasem:

"Cože! Už! Už odcházíte! Ach, nenávidím loučení! Je to pro mne tak kruté!"

I pochopil jsem tehdy, že do slz za Madame se vmísily i jiné, jež patřily jen jí. Při zmínce o španělské cestě si uvědomila, že budu jistotně krále doprovázet a že se opět na celé týdny a snad měsíce budeme muset rozloučit.

* * *

Tento výjev se odehrál dva dny před patnáctým červencem léta šestnáctistého patnáctého, ke kterémužto datu jsem si poznamenal v Rodinné kronice tuto pohoršenou, leč obezřetně opisnou větu: "Výdrancování PB (tyto iniciály znamenají poklad v Bastile) o páté hodině odpolední."

Račiz si, čtenáři, povšimnout, že hanebný tento čin se neudál v noci a potají, nýbrž za plného denního světla, se vši pompou a za účasti kdekoho, kdo v království něco znamenal, jako by zdánlivá vznešenost a slavnostnost mohla skrýt před zraky dějin, že ve skutečnosti šlo o vloupání a krádež. A divná věc, toho dne - říkám správně toho dne, nikoliv v předvečer ani dne následujícího - vládlo v Paříži strašné vedro, jedno z nejukrutnějších, jaké to město zažilo, kam lidská paměť sahá.

Cesta z Louvru do Bastily vede takřka přes celé město. Minulého dne přšelo a déšť proměnil kůru pokrývající pařížskou dlažbu v silnou vrstvu odporně páchnoucího bahna. A třebaže slunce již o páté odpolední nestálo v nežhavějším zenitu, zdi domů i mrtvolně páchnoucí stoky ulic byly rozpálené do takového žáru, až jsme po vyjetí z Louvru mysleli, že jsme se snad ocitli v parních lázních, odkud unikají morové výpary. Ludvík, který mne pozval do svého kočáru, by byl v jednom okamžiku jistotně omdlel, kdyby mu Héroard nepřitiskl k nosu a k ústům kapesník nasáklý octem.

Dlouhý průvod kočárů, zdobených rodovými znaky, s gardisty Jeho Veličenstva v čele a následovaný asi čtyřiceti vozy, jejichž účel byl, žel Bohu, až příliš zřejmý, projel bez překážek oběma prvními nádvořími, za nimiž nás čekal bastilský padací most, a zatímco se za námi opět s majestátní pomalostí zvedal, vjížděli jsme již na hlavní nádvoří.

Vstupoval jsem do obávané pevnosti poprvé a nikoliv bez skrývané úzkosti, neboť bylo věru obtížné dostat se ven, jakmile člověk jednou uvízl v jejích zdech. Živoucím důkazem toho byl hrabě z Auvergne, kterého sem zavřeli roku šestnáctistého čtvrtého a v roce šestnáctistém patnáctém zde stále ještě setrval. *

Jako první se ze svého kočáru vysoukala královna, nádherně oděná a vyšperkovaná, s nadutým, odhodlaným výrazem v zarudlém obličejí. Dala si otevřít dveře do věže pokladu od pana z Vaussay, guvernéra Bastily, a nevyčkavši ani krále, pustila se sama po točitém schodišti, které mělo dvě stě třicet dva stupně. Když ji král s doprovodem (k němuž jsem přináležel) nahore dostihl, zdálo se mi, že převelice funí a sotva dechu popadá, jak ji přes příliš tížil atlasový šat a četné šperky, jimiž se ověšila.

Hádal jsem, že notně temná místnost, v níž jsme se ocitli, je předsíní před pokladnicí. Pan z Vaussay královnu předešel se dvěma strážnými a přikázal jim, aby rozžehli na zdech upevněné pochodně, jejichž plameny vzápětí jen skoupě osvětlily dosti velkou místnost polokruhového tvaru. Prskající pochodně a rostoucí počet tísnicích se hodnostářů přispívaly k rychlému houstnutí vlhkého, plesnivinou páchnoucího vzduchu a zhoršovaly u přítomných pocity nevolnosti, vyvolané již samotným výjevem, tak nehodným královského důstojenství. Nahore pod stropem sice bylo vidět zamřížované čtvercové okénko, to však nestačilo propouštět dostatek vzduchu k dýchání tolika osob. Zdálo se, že i sama královna, po výstupu ještě celá zchvácená, chce s věcí co nejrychleji skoncovat. Beze slova pokynula velitelským gestem kancléři Sillerymu, ten přiskočil a hluboce se ukláněje, podal jí svinutý pergamen. Lačně po něm sáhla, vyzdvihla jej nad hlavu jako maršálskou hůl, ukázala všem přihlížejícím a s majestátností takřka drtivou pronesla:

"Toto je výnos královské rady."

Otočila se k Ludvíkovi a podávajíc mu pergamen, dodala hlasitě: "Čtěte, sire."

Ludvík pergamen nepřevzal. Byl bledý, zdál se blízce mdlobám a opíral se šíjí a zády o zeď, až pan ze Souvré ze strachu, aby se neskácel, přiskočil a poskytl mu oporu své paže, zatímco doktor Héroard mu znovu jako v kočáře přiložil k nosu kapesník namočený do octa.

Královna syna změřila pohledem.

"Co je?" zeptala se z vysoka. "On omdlévá?"

"Obávám se, že ano, Madame," odpověděl Héroard.

Ještě chvíli krále nevrle a zlostně pozorovala. Marie nebyla zase tak omezená, aby nechovala podezření, že tolikaletá synova poddajnost vůči ní je více předstíraná než skutečná. Nepochopila však, že Ludvíkovo neustálé pokrytectví je pouze důsledkem její tyranie, a místo toho spatřovala příčinu v jeho podlé povaze. "Je to potměšilec," říkala.

"Omdlévá skutečně?" řekla nyní, nevědouc, zda se nejedná zase o jeden z jeho "kousků".

"Obávám se, že ano, Madame," opakoval Héroard, který si v tu chvíli možná kladl stejnou otázku.

"Pane ze Souvré," řekla královna, s obtížemi zadržujíc hněv, "omdlévá král?"

"Zatím ještě zcela neomdlel, Madame," odvětil pan ze Souvré, "leč nemá k tomu daleko."

"Tedy se obejdeme bez něj!" rozhodla královna a z jejích slov sálal vztek.

Obrátila se na kancléře, vstrčila mu svitek do ruky a hrubě vyštěkla: "Čtěte, pane kancléři."

Pan ze Sillery četl. Výnos královské rady přikazoval nepřihlížet k opakovanému odmítnutí účetní komory zaregistrovat edikt, jímž "král" žádal řečenou komoru o povolení čerpat z pokladu v Bastile jeden milion dvě stě tisíc liber na pokrytí nákladů na šňatky krále a Madame.

Zde měl pan ze Sillery skončit. On však chtěl královně zalichotit a neodpustil si krutou poznámku, že by rád věděl, jak předseda účetní komory vysvětlí, že řečená komora pětkrát za sebou odmítla zaregistrovat královský edikt.

Při slovech "královský edikt" jsem snad nebyl jediný v tomto vznešeném shromáždění, kdo si pomyslel, že by mu lépe slušel název "edikt královnin", vždyť přece Marie syna k debatě o něm ani nepřizvala.

Předseda účetní komory, na kterého pan ze Sillery předtím upozornil, vzápětí začal svou obhajobu. Byl to drobný bělovlasý mužik vychrtlých líc s hluboko posazenými černými očima. Hovořil bez jakýchkoliv posunků naprosto vyčerpaným hlasem, jako by již stál na prahu smrti, přesto jsem od prvních slov v jeho řeči rozpoznal cosi pevného, snad že se opíralo neotřesitelnou vírou ve svatou hodnotu zákonů. Pravidl:

"Zesnulý král začal ve své veliké předvídavosti od roku šestnáctistého druhého shromažďovat rok za rokem tento poklad Bastily. Věnoval mu velikou péči, hospodárnost a úsilí. Hodnota pokladu byla velmi vysoká, a to nejen sama o sobě, nýbrž i proto, že král ji uvedl v obecnou známost po celém světě, aby vzal cizincům odvahu cokoliv podnikat proti království, jež disponuje tak značnými prostředky. Vzpomínám, jak nebožtík král jednoho dne veřejně a přede všemi řekl vévodovi mantovskému s prstem namířeným na Arzenál: 'Zde mám vše, čeho je třeba k vyzbrojení padesáti tisíc mužů.' Poté ukázal na Bastilu a doložil: 'A zde mám dost, abych je platil nejméně šest let.' "

Během projevu jsem upřeně pozoroval Ludvíkův zdánlivě nehybný obličej a dobře jsem si všiml, jak mu náhle zablýsklo v očích, když předseda chválil jeho otce. Ale sklopil je tak rychle a okamžitě znovu nabyl netečného výrazu, až jsem zapochyboval, zda jsem tu změnu vůbec viděl.

"Krátce!" řekla královna, jež správně tušila, že taková chvála královy hospodárnosti v sobě zajisté nese osten výčitky vůči její vlastní marnotratnosti.

Mechanicky zvedla levou ruku do výše hrudi a pravou rukou zakryla její zápěstí, jako by chtěla skrýt či snad ochránit obrovský dýmákový náramek, splacený první dávkou z Bastily.

"Krátce!" zopakovala s hlavou převysoko vztyčenou.

"Již končím, Madame," ujistil ji předseda účetní komory s hlubokou úklonou. "Každému je známo, že král dvěma patenty, zaregistrovanými účetní komorou, výslovně zakázal odebrat jakoukoliv částku z pokladu v Bastile s výjimkou významných válečných událostí, navíc pod podmínkou registrace řečenou komorou. Nicméně když v měsíci únoru Jeho zde přítomné královské Veličenstvo požádalo o povolení čerpat z bastilského pokladu dva miliony pět set tisíc

liber, komora, vědoma si nutnosti porazit rebelii velmožů, usoudila, že je její povinností králův edikt zaregistrovat, a učinila tak o to ochotněji, že král přislíbil tuto částku do pokladu navrátit dříve, než se rok s rokem sejde. Avšak slib tento nikterak nemohl být dodržen..."

Na tomto místě Ludvík znovu nedokázal zcela ovládnout své city. Matka mu skrývala tolik věcí, že pravděpodobně netušil nic ani o slibu navrácení peněz, který byl učiněn jeho jménem, ani o porušení tohoto slibu, jež mu nyní bylo zastřeno vyčítáno.

"Z těchto důvodů," pokračoval předseda účetní komory, jsme zvýšili pozornost, když král vydal v červnu roku šestnácti stého patnáctého další edikt s požadavkem znovu čerpat z peněz v Bastile, a to částku jeden milion dvě stě tisíc liber, jež měla pokrýt náklady na španělské sňatky a na cesty, které si tyto sňatky vynutí. Jelikož se však nejedná o válku, domnívala se komora, že je třeba registraci ediktu odmítnout, a učinila tak pětkrát za sebou, odolavši všem královským listům, jež v té věci obdržela. Komora je poctivě přesvědčena, že výlohy takového druhu měly být královskými finančníky předvídaný s velkým předstihem a že by bylo lépe, kdyby si každý odepřel nadměrné výdaje, kteréžto slouží pouze přepychu, než aby se využívalo peněz z Bastily. Komora hluboce želí, že se k těmto prostředkům sahá, prohlašuje, že na této nevázanosti nenese vinu a ujistí uje Jejich Veličenstva svou uctívou a láskyplnou oddaností."

Láskyplná oddanost byla jen sladkou polevou, aby hořká pilulka "nadměrných výdajů", jež přináší jen "přepych" a "nevázanost", snáze sklouzla do krku. Ale královna spolkla vše bez hnutí brvou a během celého projevu nespouštěla oči z těžkých, železem okovaných dveří, střežících vstup do pokladnice.

"Pane z Vaussay," spustila na guvernéra Bastily, ledva předseda s hlubokou úklonou umkl, "výnos rady našeho královského syna přikazuje otevřít dveře a vydat, co nám náleží."

"Madame," odvětil pan z Vaussay, "Vašemu Veličenstvu není neznámo, že k otevření dveří je třeba tři klíče: toho vašeho, dále klíče pana předsedy Jeannina, generálního finančního rady, a klíče pana Phélippeaux, správce finančních rezerv."

Následovala krátká komedie, znamenitě připravená, jejíž repliky se mi všechny jevily bez nejmenší vady.

"Zde je můj," pronesla královna, vytáhla klíč z kapsy, skryté v záhybech vyztužené suknice, a podala jej panu z Tresmes, hejtmanovi své gardy.

"Já svůj klíč odmítám odevzdat," prohlásil předseda Jeannin, ačkoliv, jak se vyjevilo vzápětí, jej přinesl s sebou, což věru nesvědčilo o skálopevnosti jeho odhodlání neodloučit se od klíče.

"Já rovněž odmítám," pravil pan Phélippeaux co ozvěna.

"Proč?" zeptala se královna, dvojím odmítnutím zjevně nepřilíši znepokojená, jakkoliv předstírala, že se mračí a hovoří povýšeně.

"Nechť mi Vaše Veličenstvo ráčí dovolit, abych odpověděl za oba," řekl pan Phélippeaux. "Královský edikt nebyl potvrzen účetní komorou, a to ani poté, co obdržela pět královských listů. Proto by nás v budoucnu komora mohla činit osobně zodpovědnými za nedovolené výběry peněz."

Královna řekla:

"Pro takový případ vám vydám list..."

V tom okamžiku ji zradila paměť, i obrátila pohled jakoby s žádostí o pomoc ke kancléři Sillerymu, který hned polohlasem napověděl: "Zprošťující."

"Vydám vám list, zprošťující vás zodpovědnosti, podepsaný mnou a mými ministry."

"Jet o tedy výslovný rozkaz Vašeho Veličenstva, abychom odevzdali oba klíče?" tázal se Phélippeaux.

"Je to můj rozkaz," řekla královna.

"Pánové, jste mi svědky, že plním výslovný příkaz královny," prohlásil předseda Jeannin a očima, z nichž hleděla faleš, klouzal po přihlízejících.

Načež okázale vykročil směrem k Jejímu Veličenstvu, poklekl na jedno koleno, políbil lem královniných šatů a podal jí klíč. Pan Phélippeaux jej vzápětí napodobil.

"Vezměte to, Tresmes," pronesla královna důstojně.

Pan z Tresmes, po všech těch řečech už notně netrpělivý, se vrhl vpřed s energií válečníka, dvěma skoky byl u klečících a téměř jim vytrhl klíče z rukou, jako kdyby měl co do činění se správcem dobytého města, jež se mu vzdává na milost a nemilost. Přikročil k okovaným dveřím a jal se odemykat. Nebylo to jednoduché, protože musel vyzkoušet, který klíč se hodí k jednomu každému ze tří zámků.

Zatímco takto chřestil déle než minutu (bylať Tresmesovou metodou především hrubá síla), mezi nejméně třiceti velmoži a hodnostáři, kteří se zde tlačili, dusili a koupali v potu, se rozhostilo ticho. Neřekl bych však, že v tom tichu bys slyšel mouchu lítat, neboť víkřem, jenž neměl sklo ani okenice, sem právě much nalétalo nepočítaně a jejich dorážení, jakož i neúnavné bzučení, jen násobilo nelibé pocity přítomných.

Konečně dveře povolily, nehlučně se otočily v pantech a v prvním okamžiku odkryly jen černočernou tmou, dokud dva gardisté vyslaní panem z Vaussay nerozžehli tři pochodně upevněné v kruzích na zdi. Tu se objevila síň alespoň dvakrát větší než ta, v níž jsme se zdržovali. Ač se nacházela pod střešou věže, působila spíše dojmem sklepení, ať už pro svůj klenutý strop, pološero, v němž tonula, či kvůli dobré stovce soudků napuštěných ořechovým mořidlem, které by se podobaly sudům na víno, kdyby místo obvyklé polohy nalezato nestály, uzavřené těžkými víky.

Královna pokročila na práh a s jiskřícíma očima upřenýma na bečky se obrátila na předsedu Jeannina, který se naparoval po jejím boku:

"Kolik?"

Otázka byla sic neúplná, než Jeannin pochopil.

"Tyto sudy, Veličenstvo, obsahují pytle a v pytlích jsou uloženy zlaté mince se sluncem, z nichž každá má cenu tři liber.* Vaše Veličenstvo tedy obdrží čtyři sta tisíc zlatých."

"Chci jen, co mi patří, nic víc," pronesla důstojně královna. "Vaše Veličenstvo," ozval se Phélippeaux, "kdo odnese pytle do vozů?"

"La guardia di Tresmes sotto la sua responsabilita,"** řekla královna, které vypjatá chvíle zjevně znemožnila hovořit jazykem jejich poddaných.

"Vaše Veličenstvo," pokračoval Phélippeaux, "kam mají vozy jet?"

"Alla casa vostra," řekla královna z vysoka, jako by považovala za svou zvláštní zásluhu, že nenechá poklad odvézt rovnou do svých komnat v Louvru. (Po pravdě řečeno, apartmá správce finančních rezerv se od jejího nenacházelo nijak daleko.)

V tom okamžiku Ludvík po šeptal cosi do ucha panu ze Souvré, kterýžto přistoupil ke královně, a hluboce se ukloniv, pravil:

"Madame, král by si rád během nakládání prohlédl Bastilu, poněvadž dosud neměl příležitost ji navštívit."

"Budiž," svolila královna nevlídně, neboť jej jistě dosud podezírala, že předstíral mdlobu, aby nemusel číst edikt, který rušil otcovo ustanovení o nedotknutelnosti bastilských fondů.

Procházaje okolo královny, vysekl jí Ludvík hlubokou, uctivou úklonu se sklopenýma očima, ale když se narovnával, nemohl zabránit, aby se jejich pohledy nezkřížily. Byl to však jen mžik, neboť oba dva shodně co nejrychleji odvrátili oči.

Krále doprovázeli, jak se patřilo, pan ze Souvré, doktor Héroard a tři ze čtyř královských komoří, pan z Courtenvaux, pan z Thermes a já - čtvrtý z nás, maršál z Ancre, se raději k odvozu peněz nedostavil, jistě proto, aby zabránil klevetným jazykům v Louvru rozumovat o jehlicích, které si z pokladu dají stranou on a jeho žena.

Sestupovali jsme z věže po točitém schodišti a pan z Vaussay za námi rychle poslal jednoho z gardistů, aby Ludvíka provedl po Bastile. Hoch se svého úkolu zhostil dokonale, byl to Gaskoněc, hubu měl řádně proříznutou a znal v pevnosti každý kout. Kdyby byl Ludvík ve své kůži, jistě by při své známé lásce ke všemu vojenskému zahrnul řečníka otázkami. Dnes však poslouchal jedním uchem, slůvka nepromluvil a z tváře mu nezmizel uzavřený, ztrápený výraz.

Měl k tomu zajisté dobrý důvod, neboť onoho dne mu dějiny vyvedly nepěkný kousek, jehož krutá ironie mu nemohla uniknout: jeho otec po léta shromažďoval v Bastile tento poklad, aby jednoho dne za pomoci zbraní uvolnil sevření chapadel, jimiž říše domu Habsburského tiskla francouzské hranice. A tu ani ne šest let po jeho smrti jeho poklad - štít a kopí jeho království - pomaloučku okrajuje, rozleptává a rozchvacuje praneteř císaře Karla Pátého. Habsburkové, kteří našeho Jindřicha nikdy nedokázali porazit, dokud byl živ, vítězili nad ním po jeho smrti. Stačila k tomu ruka jediné ženy.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Kdo kdy spatřil královnu sedět na trůně, velkou, majestátní, s vysokým čelem a zdviženým nosem, s odulým rtem, symbolem její nadutosti, který upomínal na habsburské předky, kdo kdy slyšel, jak pánovitým tónem hovoří, pletouc do francouzštiny italská slova, ten by jistě byl v pokušení vidět v ní jednu z těch silných žen, o nichž se zmiňuje evangelium. Ve skutečnosti nebylo nic slabšího než tato královna posedlá mocí.

Čím déle jsem pozoroval, jak si počíná, tím více jsem byl přesvědčen, že její slabost vyvěrá ze dvou zdrojů. Vyhýbala se za každou cenu jakémukoliv úsilí, ježto byla od přírody netečná a lenošná, utrácela čas v nicotnostech, v hlavě nosila jen slavnosti a fintění, jevila málo zájmu o státní záležitosti a ještě méně důslednosti při jejich řešení. Nejhorší však byl její úsudek - chatrný a zmatený. Nedokázala naslouchat vlastnímu rozumu ani rozumným vývodům svých rádců, i uvěřila hned tomu, hned onomu či ještě někomu třetímu a všem třem vlastně naslepo. Protože se pak nikdy neřídila ověřenými zásadami a zároveň ji stravovala hloupá pýcha, počínala si v politice střídavě umíněně a nestále. Jedno i druhé však přicházelo vždy v přesně opačnou chvíli, než mělo, i trávila dvakrát: umíněně trvala na svém, když by bylo třeba osvědčit pružnost, či naopak měnila své záměry, když bylo vhodné neustupovat.

Conciniová sice strkala nos do všeho, ostatně mnohem více než její manžel, ale ve státních záležitostech nebyvalo vždy po jejím. Musela se dělit o vliv s vévodkyní z Guise, s princeznou z Conti, s vévodou z Epernonu, s intendantem Barbinem, s předsedou Jeanninem, a zejména s ministrem Villeroym a kancléřem Sillerym, kterým by bylo popřáváno nejvíce sluchu, nebýt jejich vzájemné nenávisti, jež způsobovala, že jejich stanoviska byla vždy protikladná a ztrácela

mnoho ze své váhy.

Posledním, leč nikoliv nejmeně významným z královských rádců byl otec Cotton, který měl jakožto zpovědník malého krále ke královně matce snadný přístup, svou sladkou přesvědčivostí hluboce působil na její přezbožnou duši a není pochyb o tom, že jeho vliv byl spolu s podporou apoštolského nuncia a španělského vyslance rozhodující při uzavírání španělských sňatků.

Tento triumvirát nyní napřel všechny síly, aby se uskutečnila výměna princezen, přičemž takový tlak ani nebyl nezbytný, vždyť královna matka si horoucně přála totéž. Málo jí záleželo na tom, že náš Jindřich se smlouvou z Brusolu zavázal provdat Madame za syna vévody savojského, a nezajímalo ji ani, že španělskými sňatky se obrací zády k protestantským spojencům svého zesnulého manžela.

Přesto zůstávalo v království ještě dost sil kladoucích nemalý odpor. Zřejmě nebyla vhodná chvíle. Generální stavy byly rozpuštěny, aniž dospěly k nějakému výsledku. Všichni poslanci sice měli snahu napravovat zlořády, ale jak jsme pozorovali, každý ze tří stavů dychtil nejprve vytahovat mrvy z očí těch druhých, pro něž neviděl břevna v oku vlastním. A sotva se stavy s nevrlym reptáním rozešly, uspořádala Marie se svou obvyklou lehkomyšlností obrovskou slavnost, přehádnou a převelmí nákladnou, na rozloučenou s Madame, odcházející navždy do exilu. "Dcera přece musí uspořádat veřejnou slavnost před odjezdem do Španěl," tvrdila, přičítajíc ten nápad chudince Alžbětě, "aby si Pařížané uchovali pěknou vzpomínku na princeznu, kterou v ní Francie ztrácí." Když jsem z jejích úst slyšel ta stejně chladná jako falešná slova, pomyslel jsem si, jak dlouho asi bude ona sama "uchovávat vzpomínku" na dceru, která ji brzy opustí navždy.

Zlatým hřebem velkolepé slavnosti byl Balet pro Madame, v němž tančil výkvět dvorské krásy obojího pohlaví. Taneční výstupy střídala pantomima, to vše pak oplývalo symboly a alegoriemi, jež hojně oslavovaly současné i budoucí šťastné okamžiky regentčiny vlády: slavné prohlášení královny plnoletosti, shromáždění usmířených princů kolem panovníka, poklid generálních stavů, budoucího syna, jenž vzejde z budoucího manželství Madame a prince asturského (jak vidno, ani pomýšlení na to, že by měla dceru!), rozmach říše, které nyní Francie vládla na souši i na mořích, A jako důsledek její vlády "zničení turbanu", rozumný vynícení islámu, což byla velice optimistická předpověď vzhledem k tomu, že od smrti Jindřicha IV. bylo pro boj s Berbery postaveno jen velmi málo galér.

Po tanci přišly na řadu verše, objednané u Malherba, jemuž Marie vyplácela důchod. Doplnily libečný obraz tímto idylickým proroktím:

Zas přijde šťastný věk, milosti Boží plod,
přič bude sirmý jed, jsa Sluncem vysušen,
a v tentýž blahý den
svých zubů bude prost i slizký zmijí rod.

Zatím však byl tento slastný ráj v nedohlednu a mnohá zmije zakusovala se do královny jedovatým zubem. Neuplynul ani měsíc ode dne, kdy výkvět půvabu předvedl Balet pro Madame, a soudní dvůr předložil králi své výtky, v nichž takřka nepokrytě a velmi zprudka napadl špatnou vládu Mariinu. Všechno zde bylo připomenuto: odmítnutí prvního článku třetího stavu, opuštění spojeneckých svazků s protestanty, nestoudně vysoké postavení, jehož se v tomto státě dostalo osobám "nefrancouzského původu", vyděračství státních radů, tajné dohody francouzského duchovenstva s nunciem a konečně vykrádání a rozchvacování pokladu Bastily.

Královna okamžitě zakázala soudnímu dvoru, aby se napříště "pletl do státních záležitostí". Leč jed už v ráně začal působit a Condé vydal manifest, v němž se znásobenou naléhavostí opakoval výtky soudního dvora, přidávaje ještě, že francouzští protestanti jsou valně znepokojeni tak důvěrným sbližením Francie s Habsburky, v němž vidí předzvěst inkvizice a pronásledování, jehož obětmi se opět stanou. Požadoval odklad španělských sňatků. Neříkal sice "dokud král nebude pánem své vůle", avšak dával to na srozuměnou zcela jasně.

V tomto bodě nebyli ministři jednotni. Kancelář ze Sillery silně naléhal na uskutečnění výměny princezen, naopak Villeroy a Jeannin byli pro odklad, stejně jako maršál z Ancre, ten ovšem nikoliv v zájmu státu, nýbrž z důvodů osobních, neboť kdyby Condé a princové znovu opustili dvůr a povstali se zbraní v ruce, hrozila by otevřená válka mezi královnou matkou a velmoži a té se Concini obával ze všeho nejvíc v předtuše, že by byl obětován výměnou za mír.

Královně silně rozhořčilo, že manžel její favoritky se přidal na stranu odporující španělským sňatkům, které jí tak ležely na srdci. Vypověděla jej do města Amiensu, kde byl guvernérem, a mračila se i na Končínku, jež ji přesto chtěla na cestě za každou cenu doprovázet a doufala, že postupně znovu získá ztracený vliv.

Královna shromáždila dva armádní sbory, z nichž jeden měl střežit velmože a druhý doprovodit krále a Madame do Guyenne: Pro jednou dokázala čelit situaci a zachovala se energicky, avšak tato energie nemohla mít dlouhého trvání, neb nesloužila cílevědomé politice v zájmu státu, nýbrž jen soukromé vášni. Nic na světě se této dceři rakouské arcivévodkyně a praneteři Karla V. nezdálo větším, krásnějším a ušlechtlejším než spojení syna i dcery s vlastní krví. Pokud stály za těmito sňatky postranní úmysly politického rázu, tedy uzrály v hlavách otce Cottona, apoštolského nuncia a španělského vyslance, zatímco její mysl se sotva mihly, třebaže pocítovala jakési uspokojení, že naléháním na manželské svazky jí tak drahé zároveň působí potěšení francouzským biskupům a papeži.

* * *

Nakonec bylo o cestě do Guyenne a o výměně princezen rozhodnuto a odjezd stanoven na sedmáctého srpna. Býval bych rád, kdyby i tentokrát jel se mnou markýz ze Sioraku, ale nebylo to možné, neboť jeho choť Angelina byla stížena vleklou horkostí a on si přál setrvat s ní v Montfort-l'Amaury, dílem aby ji ošetřoval, dílem aby jí dopřál potěšení ze své přítomnosti. Nicméně rytíř z La Surie se mohl podle vlastní vůle ke mně připojit, neboť otec jej ujistil, že po dobu jeho

nepřítomnosti se postará o jeho majetek stejně dobře jako o svůj. To vyslechnuv, rytíř poskočil radostí, jak byl nadšen pomyšlením, že se znovu vydá cestou necestou napříč Francií a poskytne mi zároveň dobrodruží své milé a šprýmovné společnosti.

Jelikož odjezd do Guyenne byl původně stanoven na prvního srpna, měl jsem již dávno vše připraveno, když jsem patnáctého srpna o třetí hodině odpolední jel navštívit paní z Lichtenbergu na její vlastní prosbu.

Nalezl jsem ji u svačiny, avšak nejedla, ruce jí nehnutě spočívaly v klíně a na tváři se jí zračil smutek. Při pohledu na ni jsem v prvním okamžiku nemohl ze sebe slůvka vypravit a při pomyšlení, že ji opustím, se mi srdce svíralo žalem, avšak také soucitem, neboť zkouška nebyla pro oba stejná a já nyní věděl, bohatší o zkušenost cesty na západ, že mé trápení není než slabým odvarem utrpení, jež zakusí ona.

"Ach, příteli," řekla po dlouhém mlčení, "odpusťte mi, co vám teď doznám, ale někdy bych byla raději, kdybych vás vůbec nebyla potkala, protože vás zase ztrácím na bůhví kolik týdnů či měsíců, a to vše v očekávání dne, kdy vás, běda, ztratím navždy, neboť se svou hodností se v žádném případě nebudete moci vyhnout sňatku."

Vrhl jsem se jí k nohám a líbal jí ruce.

"Má drahá, na svatbu nemyslím ani v nejmenším! Každý den s vámi mi přináší větší a větší štěstí, a byl bych věru šílenec, kdybych se jej chtěl z vlastní vůle vzdát!"

"Ach, Petře můj!" vzdychla, "právě ve štěstí se od sebe nejvíce lišíme, neboť to moje je sic hluboké, ale jak křehké! Než jsem vás poznala, bylo mé vdovství pouze nicotným živořením, ale mělo pro mne výhodu, že jsem se nebála sešlosti ani smrti, vždyť život mi již nic nepřinášel, zatímco dnes mám vás, a jakmile se vzdálíte, nezbyvá mi nic jiného než strach, že vás ztratím. A každý nový den, byť mi přináší radosti, jimiž mne zahrnujete, se mi zároveň jeví jako další krok ke starobě a chátrání. Ach, věřte mi, příteli, být ženou je obtížné zaměstnání!"

Její řeč mne překvapila, neboť stud zpravidla paní z Lichtenbergu nedovoloval stěžovat si, bylať přesvědčena, že nářky, samy o sobě nedůstojné, k ničemu nevedou, a taktéž nechtěla ze samé ohleduplnosti zatěžovat přátele svými smutky. Pochopil jsem však, že nyní se přival zoufalství převálil přes hráze, jimiž se pokoušela zadržovat či skrývat horoucnost, nechci-li říci prudkost svých citů.

Nevěděl jsem, co jí odpovědět. Rozdílnost našich osudů mi neunikala, ale nenalézal jsem slova, která by ji mohla utěšit v nesnázích či měl bych snad říci v ujařmení -, jímž je vystavena vinou svého pohlaví. Zůstal jsem tedy u jejích nohou beze slova, držel její vlahé ruce ve svých a očima jsem se vpíjel do jejích zraků, doslova vpíjel, neboť krom toho, že byly překrásné, zahlédl jsem v nich každou vteřinu nové a nové záblesky citů tak živých a šlechetných, že milující srdce nemohlo k jejich poselství zůstat chladné.

"Petře můj," ozvala se nakonec potichounku, "je jedna věc, o kterou jste mne často prosil a já jsem k ní nikdy nepřivolila. Avšak kdybyste ke mně vyslal stejnou prosbu dnes, myslím, že bych se přenesla přes důvody, jež mi dříve velely odmítat vás, ovšem jen pokud je vám to přání stále tak drahé a pokud okolnosti vašeho života vám ještě dovolují na ně pomýšlet..."

"Ach, má drahá!" vzkřikl jsem, uhaduje oč jde, aniž musela pokračovat. "Byl bych jistotně nejšťastnější muž na světě..."

"Ne, ne, Petře!" přerušila mne s půvabnou živostí a dlaní mi zavřela ústa, "neříkejte nic! Kdo by po vás chtěl celé slovo, když i náznak stačí?"

"Niměně," řekl jsem s úsměvem, "alespoň jedno celé slovo musím rychle napsat markýzovi ze Sioraku a nechat je doručit vašim poslíčkem. Jinak by se znepokojoval, že se nevracím do paláce, jsouť pařížské ulice pod pláštěm tmy věru málo jisté."

Patnáctý srpen je svátek Panny Marie a rád si představuji, že se toho dne neslaví jen matka Ježíšova, nýbrž všechny ženy a matky na světě. Zůstal jsem s paní z Lichtenbergu od soboty patnáctého srpna do poledne následujícího dne a útulek pod baldachýnem jsme opouštěli, jen abychom něco pojedli. Výbuchy vášně střídalo povídání za závěsy, které nebralo konce. Po rozkoši následovaly slzy a někdy, divná věc, i smích. Všechno se nám zdálo vzácné; snad proto jsme lačnili užít si co nejvíce šťastných chvil a uložit si je do zásoby v paměti, neboť každým slůvkem, každým polibkem se přibližovala chvíle, kdy se naše sny budou muset rozdělit a rty si dát sbohem.

Jako poslední se rozloučily naše oči. Když jsem totiž překročil práh jejího paláce a Herr von Beck za mnou zavřel dveře, věděl jsem, že paní z Lichtenbergu si v nočním šatě stoupne k oknu vedoucímu na nádvoří. Zvedl jsem hlavu a vytušil její siluetu zpola skrytou za záclonou - jako by ji už vzdálenost a čas utápěly v houstnoucí mlze -, i zastavil jsem se s nohou na stupátku nájemného kočáru a pozdravil ji, zametaje dláždění pery svého klobouku: prázdné, marné gesto, ačkoliv jsem jí chtěl vykřičet ještě tolik věcí, jimiž mé nitro přetévalo. Jeden z jejích lokajů však nehybně, vyzývavě vyčkával, aby za mnou zavřel dvířka vozu. Vskočil jsem dovnitř, zhroutil se na sedátko a zatáhl záclonky. Byl nejvyšší čas: po tvářích mi stékaly slzy.

* * *

V nepřítomnosti otcově jsme o ubytování královny družiny na zastávkách pečovali s La Suriem sami, což nám přinášelo již známé výhody i tížnosti, které lze snadno uhadnout, neboť královi úředníci nikdy nebyli spokojeni s noclehem, až jsem se nakonec na přemoudrou radu La Surieho rozhodl vybírat pro nás vždy ten nejskromnější a nejvzdálenější příbytek, abych pak mohl stěžovatelům odpovědět: "Pane, nejste-li spokojeni se svým kvartýrem, chcete jej se mnou vyměnit?" Těch, kdo přijali, aniž si jej předem prohlédli, a pak litovali, bylo jen pár, avšak zbudovali mi takovou pověst spravedlivého a skromného muže, že na jedenácté zastávce jsme konečně mohli tuto taktiku opustit a v Poitiers, kam jsme dospěli jedenáctého srpna, jsme se ubytovali i my pohodlně, aniž nás kdo podezíral, že zneužíváme své funkce a vybíráme si nejlepší sousta z kořisti.

Měli jsme dobrý nos, neboť v tomto příbytku jsme zůstali dlouho. Nebohá Madame se už celou cestu z Paříže tvářila věru truchlivě při pomyšlení, že odjíždí daleko od milovaného bratra do věčného vyhnanství ve zlatých palácích

španělského krále, a nyní navíc onemocněla planými neštovicemi. Královna matka pak téměř ve stejný den ochořela rúží. Madame se uzdravila, aniž její hezký obličejík zůstal poznamenán, a nakonec díky židovskému lékaři i trápení její matky polevilo, léčení se však protáhlo takřka na měsíc, takže dvůr nemohl opustit Poitiers dříve než koncem září. Jak si královna ustavičně nařikala na svědění, Končinka využila jejího politováníhodného stavu a podařilo se jí obnovit každodenní úlisné rozhovory, které jí dříve vynesly Mariinu nezměrnou přízeň. Tou dobou Condé a velmožové znovu zahájili válečné tažení a vedli si tak výhrůžně, že je král v radě prohlásil vinnými urážkou majestátu a zbavil je všech statků i poct. Mocná královská armáda, jež měla zarazit jejich postup, dostala bohužel od královny malomyslný rozkaz v žádném případě nezačít boj, takže velmožové ještě téhož měsíce úspěšně překročili Sein, později Marnu a nakonec Loiru a hrozili, že se na západě spojí s hugenoty, z nichž někteří se rovněž ozbrojovali. Jelikož však měli velmožové vojsko o polovinu menší a hůře vyzbrojené než královští, ani oni se do bitvy nehrnuli a válka se vyvíjela jako podivná fraška, při níž obě armády postupovaly takřka bok po boku, avšak ani jednou na sebe nevystřelily. Čas se mi v Poitiers vlekl k nevydržení. Psal jsem paní z Lichtenbergu stále zoufalejší listy a strachoval jsem se o Ludvíka, který byl mlčenlivý, neveselý, často opakoval, že „jej bolí srdce“, a zhusta si stěžoval na „koliku“ a na „slabost“.

Konečně se dvacátého osmého září dvůr pohnul k Bordeaux. Zvláštní shodou okolností to bylo den po Ludvíkových čtrnáctých narozeninách. Toho dne jej Héroard změřil. Nevím, zda výsledky měření sdělil královně matce, ale držel je ve veliké tajnosti a podle vlastních slov je ani nezapsal do deníku, kam přitom zapisoval vše, co se Ludvíka dotýkalo, včetně tuhosti jeho stolice a barvy moči.

Já lékař nejsem a králova postava i její proporce se mi zdály bez vady. Ježto po příkladu otcově holdoval lovu, byl velmi odolný proti únavě, otužilý a statečný v nebezpečí, pohyby měl pružné a svižné, při práci si počínal s velkou zručností, půvabně tančil, na koni se držel s jistotou a elegancí. Než vraťme se k našemu vyprávění. Dvacátého osmého září vstoupil tedy do patnáctého léta svého věku a to mne přivedlo k úvaze, že si jistotně myslí, jak zle pro něj tento rok začíná, neboť za několik dní ztratí sestru a získá manželku, jenomže v jeho očích zisk té druhé rozhodně nemůže nahradit ztrátu první.

Do Bordeaux jsme cestovali déle než týden. Sedmého října soudcové a konšelé tohoto krásného města vyslali do Bourgu krytou loď, na níž se nalodila královna matka, Ludvík, Madame a dvě malé princezny. Já jsem s nimi nebyl, ale Héroard, který měl výsadu všude Ludvíka doprovázet, mi později laskavě vyprávěl, že plavba po řece Garonně, jež je překrásná a veliké šíře, nakonec Ludvíka alespoň maličko vytrhla z krutého soužení, jež ho trápilo dnem i nocí při pomýšlení, že bude odloučen od Madame. Podle Héroarda si o čtvrté hodině nechal přinést večeři na palubu ke kormidlu a sám si prostřel ubrousek na stoličku, která tam stála. Pojedl s pohledem upřeným na kormidelníka, pozoruje, jak jemnými pohyby otáčí kormidlem a řídí směr lodi. Jako by chtěl mít pocit, že na lodi je kapitánem on.

Zajisté by pro něj bylo v tu chvíli snazší rozhodovat o směru plavby než o směru vlastního osudu. Byl králem Francie, rok již plnoletý a nyní se měl ženit, a přesto si nevybral ani svou choť, ani manželku pro Madame, ani své spojence. Taktéž protokol obou sňatků byl stanoven zcela mimo jeho vůli královnou matkou a španělským králem.

Sňatky se měly odbývat v zastoupení současně ve Španělsku a ve Francii. Ludvík zaslal vévodovi z Lermy dovození oženit se jeho jménem v Burgosu s infantkou Annou Rakouskou, zatímco princ asturský pověřil vévodu z Epernonu pojmout jeho jménem v Bordeaux za choť Madame.

Výměna princezen se připravovala s puntičkářskou péčí o rovnost obou národů, jakož i s velikou nedůvěřivostí. Na ostrově uprostřed řeky Bidassoa, jež je hranicí mezi Francií a Španělskem, byly vztyčeny dvě stejně velké korouhve. Obě princezny měly ve stejném okamžiku opustit břehy svých rodných zemí a nalodit se na bárky, které je měly dopravit ke korouhvím na ostrově. Tam se měly obě švagrové sejít, seznámit se a čtvrt hodiny rozmlouvat. Protokol moudře stanovil, že setkání - jež pro ně bylo první a také poslední v životě - potrvá jen krátce, neboť infantka Anna Rakouská neznala francouzsky o nic více než Madame španělsky. Aby se pak nikdo necítil pobouřen, nebylo určeno, ve kterém jazyce by měl rozhovor probíhat.

Po této krátké a málo obsažné rozmluvě se princezny rozejdou a každá odpluje do země, kde bude napříště vládnout. Jakmile pak se jejich nožky dotknou půdy jejich budoucích království, řeka Bidassoa se pro ně stane již navždy nepřekročitelnou. Malá Anna Rakouská vstupovala jako Ludvík do patnáctého roku svého věku, zatímco Madame bylo pouhých třináct let.

Jestliže zacházení s princeznami vycházelo ze zásad přísné rovnosti, jejich rodičům bylo ponecháno na vůli, jak se sami zachovají. Marie Medicejská rozhodla, že ona i král se s Madame rozloučí v Bordeaux a zbytek cesty k hranici vykoná její dcera v doprovodu silné eskorty, leč sama. Filip III. Španělský projevil víc nežného otcovského citu, nedbal ani na doporučení své rady a chtěl stůj co stůj doprovodit Annu Rakouskou až k řece Bidassoa, kde se s ní rozloučil těmito předojemnými slovy: "Mi hija, yo te he casado cristianamente lo mejor que he podido. Ve y que Dios te bendiga!"* Španilá čtenářko, račte se se mnou nyní navrátit o několik dní zpět. Madame měla odjet z Bordeaux dvacátého prvního října. Posledního večera ji Ludvík navštívil v domě státního rady pana z Beaumont-Menardeau, kde měla vykázan příbytek. Bylo to jejich první loučení, a když od ní Ludvík odcházel, v očích se mu leskly slzy. Jeden z jeho úředníků, pan z la Curée - tentýž, který kdys koňmo obsluhoval dvorní jedlíky -, považoval za vhodné říci mu: "Sire, velký král by neměl takto projevovat své city." Ludvík nebyl tou hloupou poznámkou nijak uražen a odpověděl docela prostě, ale s hlubokým povzdechem: "Je to tak dobrá sestra. Musím pro ni plakat."

Nazítí jsem byl od samého rána u krále a viděl jsem, kterak je smuten a duchem nepřítomen. Odmítl snídani se slovy, že nemůže nic pozřít, mlčky se nechal obléci a po mši u rekolektů se odebral do domu pana z Beaumont-Menardeau, kde Madame právě dooblékali. Obklopoval ji tucet dam, které se jí snažily dodat myslí.

Byla zde má dobrá kmotřička vévodkyně z Guise, princezna z Conti, mladá vévodkyně z Guise, slečna z Vendôme a paní z Montmorency. Když se objevil král, Madame se mu s pláčem vrhla do náručí, vzlyky jí otřásaly a projevovala takové

zoufalství, jako by měla být vedena na popravu. Nevyvarovala se hlasitého nářku. I Ludvík proléval horké slzy, pevně ji k sobě tiskl a pokoušel se ji upokojit. Ale byl sám hrubě dojat, zajíkal se a nedokázal souvisle pronést větu.

Zbytek mi vyprávěla paní z Guise, jež byla s ostatními jmenovanými dámami jedinou svědkyní. Bylo ujednáno, že dámy a Ludvík vyprovodí Madame půl míle za město a odtamtud už pojedou po posledním rozloučení sama. Ono "sama" se arciť nedalo chápat doslova, neboť k hranici měla cestovat pod ochranou bratrovy armády a samozřejmě s vlastní družinou třiceti francouzských dam, povolaných odejít s ní do Španěl.

"Tak jsme tedy vyrazili," líčila mi večer paní z Guise, živá a temperamentní jako vždy, byť ještě celá dojatá. "Král a Madame seděli v kočáře vpředu a nás pět, včetně mne, se tlačilo vzadu, div jsme se neudusily. A za námi si jel, pěkně sám ve svém vznešeném kočáře s erby na dvířkách, pan španělský vyslanec! Však vy dona Ynliga znáte! Nezdá se vám, že vyhlíží jako kůň?"

"Jako kůň, Madame?"

"Až na to, že koňské oko je mírné a něžné, kdežto don Ynligo hledí tvrdě a povýšeně. Má však protáhlý obličej, na němž si všimnete hlavně dlouhého nosu, který si při řeči neustále hladí příšerně oplzlým pohybem. Jenomže to není žádný nos, nýbrž koňský čumák."

"Madame, teď ale žertujete!"

, "I kdepak! Nebylo mi do smíchu, to vás ujišťuji! Svatá Panno! Pohled na ty dvě děti před námi mi rval srdce! Držely se v objetí a dokud jsme projížděli městem, dařilo se jim ovládat nářek. Ale sotva jsme vyjeli Svatojuliánskou branou, pokračovali ještě půl míle, zastavili a vystoupili, jak bylo předem stanoveno, jejich zoufalství propuklo naplno.

Objímaly se zas a znova, líbaly se na tváře, plakaly, zajíkal se nekonečnými vzlyky, kámen by se ustrnul nad jejich nářkem a vzdechy! Mohu vás ujistit, že oko žádné z nás pěti nezůstalo suché, třebaže hrozilo, že si zničme nalíčení. I princezna z Conti, jejíž koketnost dobře znáte, uronila slzičku, jak byla ta scéna srdceryvná. Zato don Ynligo přihlížel chladným a nelitostným okem, celý prkenný, koňskou hlavu vztyčenou jak svátost a ve snaze zamezit dalším výlevům jen upjatě opakoval: „Nu tak, nu tak, princezno španělská! A vůbec, on nemluvil, nýbrž řehtal!"

"Madame!"

"Přisáhám! Řehtal jako kůň! A kostnatou hnátou si přitom hladil ten svůj koňský čumák. „Nu tak, nu tak, princezno španělská! říkal. Povšimněte si, rozmilý kmotřenče, toho titulu! Jak nám dával najevo, že už je jejich!"

"Běda, Madame, ona je skutečně jejich, a to navždy, když pojala za chotě prince asturského." "

"Však nám to nemusel tolik zdůrazňovat! Zkrátka, donu Ynligovi se nakonec podařilo odtrhnout ta nebožátka od sebe a vstrčit Madame do vlastního kočáru. Ach, spanilý kmotřenče, ten její pohled! Poslední pohled, který vyslala za bratrem, když se kočár rozjížděl!"

"A Ludvík?"

"Ludvík plakal, skrýval tvář v dlaních, hluchý ke všemu, co jsme mu mohly říci. I nám ostatně připadalo všechno utěšování plané a marné tváří v tvář takovému žalu. Ledva jsme se vrátili do Bordeaux, nechal se doprovodit ke královně matce."

"K matce!" vyhrkl jsem. "Ale to je ten poslední člověk na světě, který..."

Zarazil jsem se, vida, že hned na začátku věty se paní z Guise zamračila. Začal jsem znovu:

"A proč vůbec nejela s ním, k čertu? Mohla se ještě naposledy s dcerou rozloučit!"

"Vysvětlila, že se s ní rozloučila již předchozího večera. A nechťela dalším loučením znovu jítřit bolest z rozchodu."

"Či bolest?" zeptal jsem se posměšně. "Dceřinu? Nebo snad svoji?"

"Pane," zarazila mne paní z Guise, "míníte-li pronést jakoukoliv nepřipustnou poznámku stran královny, okamžitě odcházím."

"Nemíním pronést vůbec nic, Madame."

"No proto!" Ztišila hlas: "Máte vlastně pravdu... Ludvík strávil s matkou dvě hodiny, vyplakal potoky slz a nedočkal se od ní ani jediného polibku, jen několika mravokárných výtek, v tu chvíli ovšem zcela nemístných."

Zde mohu, spanilá čtenářko, navázat na kmotřičku sám, neboť v okamžiku, kdy se odehrávalo toto srdceryvné loučení, dlel jsem na biskupství v Bordeaux - kde Ludvík bydlil - ve společnosti pana ze Souvré, jeho syna, pana z Courtenuvaux, prvního královského komořího, pana z Thermes, pana z Luynes a Héroarda. Všichni jsme mlčeli a Héroard pohlížel dosti úzkostlivě na hodiny, neboť čas oběda dávno minul a Ludvík, odmítnuv snídani, byl od včerejška bez jídla a bez pití. Konečně se úderem půl jedenácté objevil s červenými očima a tvářemi opuchlými pláčem. Posadil se k talíři, pojedl málo a bez chuti a řekl Héroardovi: "Bolí mě hlava. To asi z toho velikého pláče." Po obědě se pokusil rozptýlit a kreslil perem panáčky na hrací karty. Povšiml jsem si toho, neboť tuto zábavu už byl dávno opustil, shledávaje ji nedůstojnou svého věku. O několik dní později jsem dokonce zpozoroval, že si hraje s vojáčky a chytá mouchy do pastí. Usoudil jsem, že hledá útěchu ze svého smutku v návratu k dětským hrám.

V tom čase se zhoršil jeho zdravotní stav a Héroard, jak jsem viděl, si dělal velké starosti. Ludvík vždy hned od rána prohlašoval, že nemá hlad a nechce sníst. U oběda a u večeře sice něco pojedl, ale nestálo to za řeč. Týden po odjezdu Madame si stále ještě stěžoval na bolesti hlavy a pak i na píchání v tříslech. Héroard jej vyšetřil a shledal, že třísla jsou zduřelá.

Nedlouho poté mu vyskákaly na levé straně beder pupínky, kteréž si rozskrábal do krve, až mu na ně Héroard musel přiložit náplast. Sotva se vyrážka zhojila, postihlo jej ošklivé nachlazení, doprovázené třesavkou a silnou rýmou se zánětem nosních dutin.

Podle nepsané dohody se neměl během cesty do Guyenne učit, což mu velmi vyhovovalo, neboť měl hrůzu z nekonečného drmolení z paměti, jež od něho vyžadoval abbé z Fleurance. Kdosi mi dokonce tvrdil, že Ludvík mu jednou navrhl výměnný obchod: dá abbému biskupství a abbé jej přestane mučit latinskými deklinacemi. Návrh byl jistě míněn žertem, avšak abbé z Fleurance jej odmítl s naprostou vážností.

Za této situace došlo k překvapivé události, jejíž datum jsem si poznamenal, neboť mne zcela ohromila. Dvacátého čtvrtého října, tři dny po odjezdu Madame, poslal Ludvík Berlinghena pro pana z Fleurance, že chce studovat. Pan ze Souvré byl zrovna nepřítomen, a když jsem mu to později vyprávěl, nechtěl věřit svým uším. "Cože?" vyvalil oči. "To že učinil? A z vlastní vůle?"

O dva týdny později, desátého listopadu, Ludvík znovu požádal pana z Fleurance o hodinu. Myslím, že tento příklon ke studiu stejně jako návrat k dětským hrám skýtal Ludvíkovi jisté útočiště, kam se ve svém zmatku mohl uchýlit. Byl jsem tomu však rád, neboť je lépe studovat, byť třeba latinské konjugace, než chytat mouchy. Žel, nebohý abbé z Fleurance nebyl nikterak tím správným preceptorem, kterýby dokázal povzbudit svého žáka ve chvályhodném nadšení a učít jej věcem, jež by odpovídaly jeho očekávání a zároveň jej připravovaly na královské povolání. Ostatně kdyby tak byl činil, byl by okamžitě poslán zpět do své farnosti.

* * *

Mezi odjezdem Madame a příjezdem infantky Anny Rakouské do Bordeaux uplynul nejméně měsíc, který mne nic netěšil, ba shledával jsem jej dlouhým a krušným, neboť na jedné straně mne trápily Ludvíkovy choroby a smutky a na straně druhé jsem až příliš často upadal do převelikého toužení po paní z Lichtenbergu, jež mi působilo ukrutnou bolest.

Jelikož krále do Bordeaux doprovázel každý, kdo u dvora něco znamenal, počítaje v to i leckteré vyslance cizích zemí, nebyl jsem nikterak překvapen, když mi ctihodný abbé a doktor lékařství Fogacer, starý přítel mého otce a osobní sekretář kardinála Du Perrona, poslal po poslíčkovi lístek s pozváním na večeři v hospůdce na břehu řeky Garonny pro mne i pro rytíře z La Surie. Prostřeli nám tam v oddělené místnosti a pečovali o nás velmi dobře.

Fogacer byl vysoký, hubený, s pavoučími údy, měl klenuté černé obočí vysoko nad oříškově hnědými očima, orlí nos a masité rty, na nichž často utkvíval neupřímný úsměv; rozhodně nemohl chodit po světě nepozorován, ať se zdržoval kdekoli, což bylo jeho neštěstí, neboť v dobách mladické nerozvážnosti bloudil po stezkách bezvěrectví a propadl sodomii, a při své neopatrnosti by byl nejdnou skončil na hranici, nebýt mého otce, který býval jeho spolužákem na lékařském učení v Montpellieru a na nějaký čas jej vždy ukryl ve svém domě na venkově.

Co Fogacer věkem pozbyl na hbitosti, to nabyl na obezřetnosti. Hledaje ochranu proti četným nebezpečnostem, stal se osobním lékařem kardinála Du Perrona a posléze i jeho osobním tajemníkem. Nakonec přijal kněžské svěcení a uhnízdil se napořád v lůně katolické církve. Sutana se mu tak přilepila ke kůži, že s ní splynula v jedno a on přestal být bezvěrcem. Je méně jisté, zda se zároveň vzdal i své náklonnosti k chlapcům, avšak zahalil své sladké hříchy závojem tak neprostupného tajemství, že již nikoho nevzrušovaly, nanejvýš pak proto, že co jeho vousy a vlasy nabyly barvy soli místo barvy pepře, neukazoval se již na veřejnosti v doprovodu různolících kučeravých kleriků, jejichž hlavní ctností as nebyla právě zbožnost.

Mne samého v ranném mládí Fogacer hrubě znepokojoval, an mne nepřestával sledovat lačným, dotěrným pohledem, chválil mou líbeznou tvář a oslovoval mne "milánku", kterýžto výraz zněl z jeho úst docela jinak než od paní z Guise. Naštěstí však jeho pozornosti zcela ustaly, ledva mi vyrašil na bradě první vous, bylť Fogacer z těch, jimž se u mužů líbí jen holá brada značící nedospělost.

Pomýšlel jsem tedy na večeři s Fogacerem bez jakékoliv nelibosti, přece však udiven, že tak naléhá na setkání v Bordeaux, když přece k němu měl mnohou příležitost i v Paříži. Nějakou chvíli však trvalo, než mi své záměry vyjevil, neboť ten, jehož jsem kdysi znal jako velmi střídmého muže, krmil se nyní za čtyři, rozděluje svou pozornost rovným dílem mezi jídlo a pití.

"Příteli milý," řekl mi, když byl konečně syt, "hledím do vašich tázavých zraků od počátku této převýborné večeře, již jste vy tak málo okusil, zobnuv si jen tu a tam zrnko, jak jste byl zvědavý, co od vás chci. Nic jednoduššího. Naliji vám, příteli, mohu-li to tak říci, čistého vína: rád bych zvěděl, kdo je Luynes, odkud přichází, co chce a kam míří."

"Odkud přichází?" řekl jsem. "To je jasné. Luynesův otec byl plodem lásky mistra Ségura, kanovníka v marseilleské katedrále, a jistě komorní jménem D'Albert. Ponechal si tedy jméno po matce, D'Albert, leč přidal k němu „z Luynes“ podle řeky, na jejíž březích stál domek, kde necudný kanovník obšťastňoval svou milou. Luynes, abychom jej nazývali jménem, které si vyvolil, byl pohledný a udatný; vstoupil do vojska a postupoval stále výš, až se nakonec stal guvernérem v Pont-Saint-Esprit. Tehdy se oženil s pannou ze Saint-Paulet, dcerou z dobré urozené rodiny, a s ní získal věnem stateček jménem Brantes, jakož i ostrůvek na Rhôně, zvaný Cadenet. Měl tři syny. Prvního pojmenoval po sobě Luynes, to je náš muž. Druhý dostal jméno Brantes a třetí Cadenet. Jak vidíte, lidé z našich okcitánských provincií mají bohatou fantazii: řeka, statek, ostrůvek na Rhôně, a hle, již zde máte tři zvučná přízviska, značící nadto šlechtický původ."

"Příteli," ozval se Fogacer, "tohle víme."

"A víte také, proč musel Luynesův otec opustit guvernéřský úřad v Pont-Saint-Esprit?"

"Nikoliv."

"Tedy vám to povím, ctihodný abbé. Maželka našeho guvernéra (rozená slečna ze Saint-Paulet, dovoluji si připomenout) poslala si jednoho dne k řezníkovi pro maso. Ten se však rozhodl, neboť mu vůbec neplatili, a vzkázal jí, že už jí může posloužit jen jediným kouskem masa, který si ovšem hodlá ponechat ve vlastnictví a jen ji ho propůjčit k užívání..."

"Nectný žert," poznamenal Fogacer.

"Paní, šlechtična rodem, se cítila hrubě uražena. Bez meškání se za chrapounem rozběhla a přímo v řeznictví mu zasadila pěkných pár ran dýkou."

"Spravedlivé nebe!"

"Povšimněte si, ctihodný abbé, že ačkoliv má Luynes oba rodiče udatné, sám takový není. Hádkám a sporům se vyhýbá a kdykoliv je vyzván na souboj, prosí své bratry Brantese a Cadeneta, aby se bili místo něho."

"To víme."

"Nuže," zvolal jsem, zvedaje obočí, "co chcete vědět víc? Tři bratři vstoupili do služeb pana z Lude, ten je dal panu z Varenne, ten je přenechal našemu zesnulému králi, který je dal zase Ludvíkovi, jenž má velmi rád nejstaršího, neboť je ptáčník a znamenitě cvičí jeho sokoly."

"Právě," přerušil mne Fogacer a v očích mu blýsklo, "právě o tom velikém králově přátelství k Luynesovi bychom se rádi dozvěděli něco více."

Na to jsem odpověděl ledovým mlčením. Pohlédl jsem Fogacerovi zpřímá do očí a s hlavou hrdě vztyčenou jsem pronesl upjatě:

"Ctihodný abbé, mimo zdi Louvru se nepouštím do klevetění o králi."

"Toto příkré odmítnutí jsem očekával," řekl Fogacer s úsměvem, "neboť mi není tajna vaše naprostá oddanost malému králi. Uvažte nicméně, synu můj, že v tomto případě by mu odpověď mohla posloužit lépe než odmítnutí odpovědi."

"Jak to?"

"Kdybych vám například jmenoval osoby, které to zajímá, a naznačil důvody, proč je to zajímá. Nemyslíte, že by taková informace mohla být vašemu veliteli užitečná?"

"Jedná se o osoby mocné?"

"Není v tomto království mocnějších s výjimkou královny matky." "Jakže? Ani ministři?"

"Ministři přicházejí a odcházejí."

"Ani markýz a markýza z Ancré?"

"Ani ti nejsou věční."

"Kéž vás nebesa vyslyší!"

"Ještě bych dodal," pokračoval Fogacer, "že své zdroje nikdy neuvádím jménem a že v mé zprávě budete figurovat jako šlechtic blízký králi. Vidím, že váháte... Pomyslel jste si, že až vám povím, co vím, budete vy mít stále ještě možnost smlčet mi, co víte vy, a že tak od samého začátku jsou všechny výhody na vaší straně?"

"Přesně to jsem si v duchu říkal," usmál jsem se. "Avšak budu-li vám moci dát pravdivou odpověď, aniž bych tím uškodil svému králi, dám vám ji."

"Jakže!" zvolal Fogacer s pohoršeným výrazem, "chcete tím říci, že byste mi mohl lhát?"

"A proč ne?"

"Zdá se mi, že vaše výhody vůči mně neúměrně rostou," smál se Fogacer. "Dobře tedy, přijímám to riziko. Jsme domluveni?"

"Tak jest, v mezích, které jsme právě stanovili. Co to je tedy za osoby, o nichž mluvíte, ctihodný abbé, a jaké otázky je zajímají?"

"Otevřete oči i uši dokořán, synu, a roztáhněte křídla, máte-li jaká: spadnete z vysoka. Jedná se o papežského nuncia Bentivoglia, o vévodu z Monteleone, vyslance španělského krále,* a o otce Cottona."

"Papež! Král španělský! A jezuitský řád!"

"Nebo alespoň jejich zástupci, kteří vedli jednání v Bordeaux. Byl jsem u toho - ve velmi skromném postavení vedle těchto významných osobností, ale měl jsem přece jen pověření kardinála Du Perrona."

"Copak si povídali?"

"Nebudete tomu věřit: činili si starosti o králův pohlavní oud." Zůstal jsem jak omráčen, vytřeštěně naň zíraje a nevěda, mám-li se smát či žasnout.

"Co je to za hloupou komedii?" vykřikl jsem konečně. "Příteli, vy žertujete?"

"Ani v nejmenším. Jistě si vzpomínáte, mladý příteli, že v raném dětství byl dauphin pod vlivem nestoudného otce, který již ani nepočítal své bastardy a nechal je vychovávat společně se svými legitimními dětmi v Saint-Germain-en-Laye v prostředí až příliš nevázaném. Hovořilo se velmi otevřeně, posunky byly neomalené. Malý dauphin ukazoval každému přichozímu svůj oud, klidně si s ním na veřejnosti hrál, nabízel jej svému okolí k políbení, porovnával jej s oudem otcovým, ohmatával své malé společnice pod suknice, a dokonce se v šesti letech zamiloval do jedné z dívek z královny družiny, jež byla velmi na rozpacích, když jí přede všemi hladil vnady.**

"Na to si arciť vzpomínám," řekl jsem. "Byla to slečna z Fonlebonu, do níž jsem sám byl napolo zamilován."

"Tak vidíte! Jistě vám není tajno ani to, že po králově smrti tato pohanská volnost, nechci-li říci přímo bezuzdnost, skončila díky spojenému úsilí královny matky a otce Cottona. Nepochybně se obávali, aby se Ludvík příliš nepodobal svému otci, nezamíloval se v útlém věku do některé z dvorních dam a nestal se příliš rychle mužem, který by své matce třeba předčasně vyrval moc. Proto malého krále neustále kárali, poučovali, nabádali a cvičili v katechismu, proto jej otec Cotton držival hodiny a hodiny u zpovědi. Musil odříkávat z paměti otázky a odpovědi tohoto druhu: Otázka: 'Kdo jsou naši nepřátelé?' Odpověď: 'Svět, Satan a tělesnost.' Nu a tělesností se samozřejmě rozuměla suknice."

Usmál jsem se.

"Ctihodný abbé, řekněte prostě, žena', pakli vás to slovo nepálí na jazyku."

"Dobře. Jaký je, synu můj, váš osobní názor na tento pokus o královu převýchovu?" zeptal se opatrně.

"Že se naneštěstí zašlo z jedné krajnosti do druhé a že z naivně nevázaného dítěte vychovali prince přes míru cudného, stíženého strachem z žen."

Rytíř z La Surie se ozval:

"Není to snad tak, že královna usilovala učinit ze syna kleštěnce, aby se pomstila za otcovy nevěry?"

Zavrtěl jsem hlavou.

"Nechtěl bych to tvrdit s naprostou jistotou, protože mladý král jinak ve všem osvědčuje velkou odvahu, ale je bohužel pravda, že s výjimkou Madame, již miluje s dětskou přichylností, projevuje Ludvík vůči druhému pohlaví určitou zdrženlivost. Je arciť také pravda, že jeho matka k němu nemá vztah, který by činil ženy v jeho očích nějak zvlášť

přitažlivými."

"A právě to, mladý příteli, znepokojuje vysoce postavené osobnosti, o nichž jsem hovořil, včetně otce Cottona, který přitom sám má na tomto stavu věci valný podíl, leč nyní se strachuje, zda při potlačování pudů nezašel příliš daleko."

"Ono je to znepokojuje!" zvolal jsem. "Inu, už bylo na čase! A proč je to k ďasů vůbec zajímavá?"

"Ale to je přece samozřejmé! V souvislosti se španělským sňatkem!" odpověděl živě Fogacer. "Jaký může mít španělská infantka vliv, až se stane francouzskou královnou, jestliže se k ní král nebude chtít přiblížit?"

"Podívejme se na ty naše machiavelisty!" zvolal jsem rozhorleně. "Nejprve člověku rozdrtí tělo i duši ve svém hmoždíři a pak se podivují, že se nechová vždy tak, jak by se jim hodilo!"

"Ať tak či onak," pokračoval Fogacer, jeden z účastníků zmíněného jednání..."

"Kterého nebudete jmenovat," podotkl La Surie.

"...navrhl, aby se Ludvíkovi nejprve nabídla zkušená žena, s níž by nabrousil své zbraně, aby nemusel podstoupit první křest ohněm s dívkou, jež je dosud donzella."

"Pakli ten ctihodný muž hovořil italsky, musí se jednat o nuncia," řekl La Surie.

"Přestaň, Miroule!" okřikl jsem jej.

Fogacer hovořil dále:

"Avšak proti tomuto návrhu se postavil otec Cotton. Prohlásil, že král odmítne zhřešit se ženou, která nebude jeho manželkou."

"A je to!" uzavřel La Surie.

"Prosím vás, rytíři!" zamračil jsem se.

"Tito pánové," pokračoval Fogacer nevzrušeně, "nakonec dospěli ke shodnému názoru, že královo tělo se dosud neozývá tak silně, aby jej přimělo k překonání studu. Rádi by ovšem věděli, zda tu neexistuje jistá okolnost, kterou by bylo záhodno prozkoumat, aby se zjistilo, až nastane ona chvíle, zda je Ludvíkův odpor k ženám vyléčitelný či naopak nepřekonatelný."

"Pane na nebesích!" zvolal jsem. "Co tím řečením vlastně míníte? Co to je, ta jistá okolnost?"

Než otevřel ústa, odstrčil Fogacer židli od stolu, natáhl před sebe nekonečné nohy, zavřel oči, zkrřížil ruce na břiše a chvíli váhal. Náhle se rozhodl, otevřel oči dokořán, upřel na mne pichlavý pohled, zvedl ďábelské obočí a tlumeně pronesl:

"Ludvíkův přátelský vztah k Luynesovi..."

Oněměl jsem, nevěda, zda chápu jeho slova správně. Ale způsob, jakým Fogacer pronesl slova "přátelský vztah", jakož i znalost jeho sklonů, mne nemohly dlouho nechat na pochybách.

"Fogacere!" vykřikl jsem pobouřeně. "Jaká špatnost! Ludvíkovo přátelství k Luynesovi je mimo veškeré podezření! A že by mohlo být jiné než čisté, malého krále ani ve snu nenapadlo! Za to bych dal hlavu na špalek!"

Zatímco jsem takto horlil, Fogacer si mne pronikavě měřil, pak se mu rty rozvlnily v pomalém, poťouchlém úsměvu a spokojeně pravil:

"Tak a mám vaši odpověď, a to upřímnou, otevřenou a přímo od srdce. Mýlíte se, drahý příteli, domníváte-li se, že byste byl schopen zalhat o někom, kdo je tak drahý vašemu srdci jako Ludvík."

* * *

Královna matka arcit' sdílela znepokojení svých spojenců. Navíc si ona a její ministři kladli otázku, zda je třeba ihned po příjezdu infantky nutit Ludvíka, aby manželství bylo naplněno, či snad se má jeho naplnění odložit z důvodu jeho nízkého věku, jejich obapolné nezkušenosti, nevalné náklonnosti Ludvíkově ke slabému pohlaví a jeho zjevné nechuti k národu, z něhož pochází jeho manželka.

Během rozhovorů se odklad tělesného spojení počal jevit nebezpečnějším než jeho naplnění, jelikož by příliš nahrával otevřeným odpůrcům španělských sňatků - hugenotům, velmožům, pařížskému soudnímu dvoru a galikánům. Nezačali by snad hned rozsévat pomluvy, že sňatek musel zůstat jen formální, neboť král odmítl španělskou manželku, kterou mu královna chtěla vnutit, když cynicky pošlapala vůli zesnulého krále? Pravda, kdyby Ludvíka nutili okamžitě manželství naplnit a on by přitom neuspěl, přivodilo by to stejné řeči. V tomto druhém případě by však formálnost sňatku zůstávala pouhou hypotézou, nikoliv zdrcující jistotou.

Tak se Ludvíkova svatební noc nevyhnutelně stávala státní záležitostí... Jelikož pak v těchto věcech víra platí více než skutky, bylo rozhodnuto, že musí dojít k okamžitému naplnění sňatku - třebas to bylo kruté a bezohledné -, a obávaný nezdar měl být přemalován na povzbudivý úspěch.

Nejprve se tedy vztah obou mladých začal idylicky přikrašlovat a dali mu osobní nádech. Vymyšleno taktéž vypravit Luynese do Bayonne s královým listem pro infantku Annu, v němž ji ujišťoval, jak je "netrpěliv" ji spatřit. Volba posla byla provedena chytře: Ludvíkovi musela vyhovovat, a favoritovi se tím zalichotilo, takže z této strany nebylo třeba se obávat odporu. Poselství bylo okamžitě zveřejněno s upřesněním, že se jedná o osobní dopis Ludvíkův a že jej napsal sám o půl desáté večer na loži - dojemná podrobnost, kterou Héroard snaživě potvrdil.

Já však jsem na základě některých obrátů přesvědčen, že Ludvík nenapsal list z vlastní vůle, nýbrž opsal podle vzoru. V následujícím opise listu tyto obraty pro potřebu čtenáře zvýrazňuji:

"Madame, jelikož jsem nemohl, jak bych si byl přál, přivítat Vás hned při Vašem příjezdu do mého království, abych Vám položil k nohám moc, kterou zde vládnu, jakož i svou touhu milovat Vás a oddaně Vám sloužit, posílám Vám v ústretu Luynese, jednoho ze svých nejdůvěrnějších služebníků, aby tak učinil mým jménem a sdělil Vám, jak netrpělivě Vás očekávám, abych Vám sám nabídl obě (totiž moc i lásku). Račte jej, prosím, přijmout vlídně a popřát sluchu tomu, co Vám vyřídí od Vašeho nejvroucnějšího přítele a služebníka

Ludvíka."

Podle mého názoru nemohl Ludvík z vlastní vůle psát o "moci", kterou vládne ve svém království, kdyžž žádnou moc neměl, aniž slibovat Anně Rakouské, že s ní tuto moc bude sdílet, protože byl na své královské výsady převelmí žárlivý a nikdy později se nevzdal ve prospěch své choti ani částky z nich.

Ještě méně pak mohl hovořit o "netrpělivosti", neb dosud nepřestal žet odjezdu Madame a jistě si dal ztrátu milované sestry do neblahé souvislosti s novou příchozí, kterou již předem přiřadil ke svým budoucím nepřátelům.

Vyprávělo se rovněž, že ve své "netrpělivosti" ji spatřit pustil se jí v sobotu dvacátého prvního listopadu v ústretu, nechal na cestě zastavit svůj kočár vedle jejího, pohlédl na ni a "vesele" jí řekl, ukazuje prstem na sebe: "Io son incognito! Io son incognito!" Vzápětí zvolal: "Jed', kočí, jed'!", předjel jí a dorazil zpět do Bordeaux o hodinu před ní. Nepochybuji, že se tak stalo, leč pochybuji, že tak učinil z vlastní vůle a s veselou myslí, jak se vypráví. Kdyby byl šťasten, že infantku vidí, kdo by mu mohl zabránit, aby s ní zůstal celou cestu do Bordeaux? To, že se s ní oženil v zastoupení, neznamenovalo, že nebyl její manžel. Neshledáváte též, čtenáři, že spokojit se voláním "Io son incognito" z dvířek do dvířek a hned potom pobízet kočího, aby práskl do koní, nevyčkat a nedoprovodit vlastní manželku, nýbrž předjet jí a objevit se v Bordeaux o hodinu dříve než ona, bylo skutečně nejméně, co se v tu chvíli dalo učinit?

Ze sladkých báchorek, jimiž vládnoucí klika konejšila uši dvořanů ve snaze vytvořit představu milostné idylky, zní jedna přece jen pravděpodobněji. První den po příjezdu Anny Rakouské ji Ludvík přišel navštívit ve chvíli, kdy ji oblékali. I stalo se, že potřebovala šarlatové pero, aby je připojila k bílému, a Ludvík jí okamžitě nabídl svůj klobouk s prosbou, aby si vybrala, co se jí hodí. Nato pravil: "Musíte mi však dát nějakou svou stuhu." Když mu pak s úsměvem vyhověla, připevnil si darovanou stuhu ke klobouku.

Zde jsme byli svědky ne-li snad vzájemné přitažlivosti, tedy alespoň milé galantnosti, která, kdyby jen byl dětem ponechán čas, aby jedno druhému přivykly, mohla se proměnit v něžnější cit.

Královna však měla v hlavě jedinou myšlenku: přesvědčit celý svět, že sňatek byl skutečně naplněn. Nebohá Anna Rakouská přijela dvacátého prvního listopadu. O pět dní později byla na mši v kostele svatého Ondřeje stvrzena svatba v zastoupení, konaná v Burgosu. Po obřadu, nekonečném a vyčerpávajícím jako vždy, byl král hrubě unaven, i uchýlil se do svých komnat a uleh. Tu mu přišli od matky vyřídít, že sňatek musí být naplněn ještě téže noci.

Vstal a nepatrně pojedl, zsinálý studem a strachem. Nevím, koho napadlo poslat k němu pana z Guise a pana z Gramontu, aby mu "dodali sebedůvěry" vyprávěním lechtivých příběhů, které jej však (při přemrštěné stydlivosti, jež v něm byla vypěstována po otcově smrti) uvrhly ještě hlouběji do pocitů znechucení a obav.

O jeho svatební noci nechala královna matka sepsat a vydat zprávu, kterážto novota svou nestoudností dozajista hrubě pobouřila pana nejvyššího komořího. Zde je ona zpráva:

Král povečeřel a vzápětí uleh ve své ložnici. Zde jej okolo osmé hodiny večerní navštívila královna matka (která až do té chvíle setrvala v ložnici malé královny), vykávala z ložnice gardisty a všechny přítomné, a když nalezla krále na lůžku, pravila mu tato slova:

"Synu, nestačí se jen oženit, je třeba, abyste nyní šel za královnou, jež vás očekává."

"Čekal jsem pouze na váš rozkaz," řekl král. "Jdu teď za ní a prosím, abyste mne doprovodila."

Po těch slovech mu podali noční šat a obuli botky kožešinou podšíváné a takto se vydal do komnaty malé královny, kamž vstoupili též pánové ze Souvré, Héroard, markýz z Rambouilletu, mistr šatníku (jenž nesl králův meč) a Berlinghen, nejvyšší komorník (nesoucí svícen).

Když královna přistoupila k loži, pravila malé královně:

"Dcero má, zde vám přivádím vašeho manžela. Přijměte jej a milujte, neboť vás o to prosím."

Malá královna odpověděla ve španělské řeči, že nemá jiného úmyslu, než jí být poslušná a zalíbit se jim oběma.

Král vstoupil do lože ze strany, kde se nacházejí dveře do vedlejší ložnice, královna pak se zdržela v uličce vedle lože, a vidouc je ležet pospolu, pronesla k nim cosi tak tichým hlasem, že to nikdo jiný nemohl slyšet. Pak poodstoupila a pravila:

"Pojďme! Odejďme odsud!"

A přikázala pouze oběma chůvám, královi i královně, aby zůstaly v řečené ložnici a nechaly je pospolu hodinu a půl, nejvýše dvě.

Tak královna a všichni, kdož byli v komnatě s ní, odešli, aby sňatek mohl být naplněn, což král učinil, a to dvakrát, jak sám uvedl a obě chůvy dosvědčily, poté na chvíli usnul, a z toho důvodu zůstalo něco déle, ale pak se sám vzbudil, povolal svou chůvu, aby mu podala šat a botky a doprovodila jej ke dveřím ložnice, za nimiž v síni vyčkávali řečníci Souvré, Héroard, Berlinghen a ostatní, kteříž jej doprovodili do jeho komnaty. Požádal potom o nápoj a utišil žízeň, projevuje velké uspokojení nad dokonalostí svého manželství, uleh do svého lože a spal velmi dobře po celý zbytek noci. Zbývalo v té chvíli asi půl hodiny do půlnoci. Malá královna vstala zároveň s králem a po jeho odchodu se uchýlila do své malé ložnice, kde ulehla na vlastní lůžko, které si přivezla ze Španěl. To vše se vpravdě přihodilo a tak byl řečený sňatek naplněn.

"Jak delikátní neomalenost!" řekl La Surie, když jsem mu zprávu přečetl. "Kdyby byl ,vpravdě' naplněn, jak se tvrdí, nemuseli by nic psát... A vůbec," dodal, jsem hotov vsadit celé jmění, že tu zprávu diktovala sama Marie."

"Proč tak smýšlíte?"

"Protože Anna Rakouská je nazývána ‚malou královnou‘ a Marie ‚královnou‘. Jenže Anna Rakouská je od nynějška už navždy ‚královnou‘ a Marie ‚královnou matkou‘. Ten titul ovšem Marie za žádnou cenu nechce, jako se vaše dobrá kmotřička odmítá nazývat vévodkyní matkou z Guise."

Byla to bystrá myšlenka. Celá věc mi tak vrtala hlavou, že když jsem se brzy nato ocitl o samotě s Héroardem, beze všech okolků jsem mu tu palčivou otázku položil. I zdálo se, že jej opravdu trochu pálí, neboť se začervenal a odvrátil hlavu.

"Uvedl, že to udělal dvakrát," řekl sotto voce.

"A jak vy o tom smýšlíte?"

"Vypadalo to tak. Oud měl zarudlý."

"To dosvědčuje snahu, ne však nutně i úspěch."

Na tuto poznámku se mi nedostalo odpovědi. Héroard si mne změřil chladným, nesouhlasným pohledem a obrátil se ke mně zády. Měli jsme tedy dvě pravdy: oficiální a tu druhou.

Ludvíkovo vzezření, jeho nálada ani zdraví se po hrdinském činu, jenž mu byl přičten, nikterak nezlepšily.

I nadále želel sestry, nemíval po ránu chuť k jídlu, stěžoval si na bolení hlavy i na jiné bolesti, které jej sužovaly od odjezdu Madame. Podle protokolu dvakrát denně navštěvoval královnu matku a jedenkrát denně manželku. Ve volném čase lovil. Střílel z hákovnice. Hrál míčem v míčovně, hotovil amolety nebo zavařeniny a oddával se též svým dětským hrám, jako by jeho dospělý život neměl nikdy začít. A po celý dlouhý čas, kdy rostla jen jeho tělesná schránka, pálila ho v paměti - dozajista stejně jako chudáčka Annu Rakouskou - nadmíru bolestná, nepěkná vzpomínka na noc z dvacátého druhého prosince.

Dvůr si myslil, co chtěl, a ostatně na tom nezáleželo, neboť ústa zůstávala pevně semknuta. Avšak byla zde fakta a ta usvědčovala "pravdivou" zprávu královny matky ze lži: uběhly čtyři roky, než Ludvík poznovu vstoupil do královnina lože.

KAPITOLA TRINÁCTÁ

Pro Marii byla sňatková politika alfou a omegou kralování. Jakmile oženila svého syna s infantkou Annou a dceru provdala za prince asturského, cítila se na samém vrcholu blaha jako pravá florentská měšťka, když obstará svým dětem výborné partie.

Dál za tímto svým obzorem už neviděla nic, ba ani nezbytnost použít konečně obou silných armád, vyzbrojených ke ztrestání rebelujících princů.

Favoritka Marii usilovně nutila vyjednávat, to jest složit zbraně, ačkoliv Marie byla silnější než její nepřátelé. Pijavici Končince, přísáté již patnáct let k tělu Francie, se nezdálo nic přirozenějšího než vykoupit poznovu věrnost princů penězi z pokladu, jehož vyplenění i bylo venkoncem lhostejno.

Nemusila královnu příliš přesvědčovat. Lenivost a nedostatek úsudku vedly Marii k tomu, že se vždy chápala nejsnazších řešení. Ani jí na mysl nepřišlo, že zahrnuje-li vzbouřence znovu a znovu obrovskými částkami, jen tím přiživuje plamen jejich vzpurnosti.

Když během cesty do Bordeaux Marie ochořela v Poitiers růží a tělo jí nabobtnalo puchýři, Conciniová jí ve dne v noci potírala končetiny mastí, kterou připravil doktor Montalto, a svou vytrvalou péčí Marii vyhojila. Ježto však měla jazyk neméně hbitý než ruce, znovu se přitom zmocnila královniny vůle a zcela ji ovládla.

Má spanilá čtenářka si zajisté vzpomíná, že na odjezdu z Paříže se královna se svou dvorní dámou pohádala, protože maršál z Ancres se vyslovil pro odklad španělských sňatků. Tím se dopustil takřka svatokrádeže a pro jednu byla jeho nestoudnost potrestána - královna jej vypověděla do Amiensu, města, kde byl nenáviděným guvernérem. Končinka však chtěla za každou cenu doprovodit Její Veličenstvo do Guyenne a musila cestou od královny vytrpět mnohá protivenství, jež snášela s poníženími vzdechy a očima tu sklopenýma, tu obrácenýma vzhůru k nebi.

Ty časy však byly pryč. Růže vše změnila. V Toursu, kde jsme se cestou do Paříže zdrželi tři dlouhé měsíce (k mému velkému zoufalství, jak čtenář jistě uhodne), a to jen proto, abychom jednali se zrádci a zahrnuli je zlatáky, ovládla Končinka svou velitelku bez výhrad znovu.

Dvůr se tím valně znepokojoval. Byloť věru proč se obávat, že při vši bezuzdnosti, šílené neopatrnosti a nedostatku studu, jimiž se vyznačovalo chování maršálových hned od jejich příchodu do Francie, jistě v krátkém čase neuvěřitelné přízně regentčiny zneužijí.

Jak si jistě vzpomínáte, Montalto byl onen doktor lékařství, kterému má komorná Lojzka odmítla u mne v Louvru posloužit, neboť byl Žid (a La Barge ji nahradil jen s velikou nechutí), a který mi zařídil přijetí u Končinky v době, kdy jsem byl ochoten hory přenášet, jen aby bylo paní z Lichtenbergu dovoleno usadit se v Paříži. Montalto se mi tehdy jevil jako muž učený a moudrý, příjemného chování, a co více, nebažící po zisku, an odmítl spopitné, které jsem mu za jeho službu nabízel. Do Francie si ho přivedla Končinka, sužovaná a pokřivená nesčetnými chorobami, a díky vyhojení královniny růže čarovnou onou mastí se stal také osobním lékařem Jeho Veličenstva. Leč netěšil se ze svého povýšení dlouho; na zpáteční cestě při zastávce v Toursu znenáhla odešel na věčnost.

"Komu už má člověk důvěřovat," poznamenal tehdy La Surie, "když i lékaři umírají." O rok později jsem si řekl, že zemřít bylo od Montalta prozíravé, neboť jinak by jistě býval sdílel krutý osud Končinky, a jelikož byl Žid, úspěchy jeho léčení by nepochybně byly přičteny kouzlům a čarům.

Královská karavana se zastavila v Toursu, protože k jednání s princem bylo zvoleno městečko Loudun, vzdálené od Toursu pouhých sedmáct mil po silnici, která byla v dobrém stavu, což se ukázalo nezbytným, neboť královi vyslanci po ní často jezdili připomínající kyvadlo: jedním směrem s návrhy princů, opačným směrem s protinávrhy strany královské.

Neuměřenost jejich požadavků mohla svádět k domněnce, že princové snad s královskými armádami důkladně zatočili.

Kdo by sledoval, jak jim královna dává, nač si jen vzpomenu, musel by usoudit, že jí nezbyvá jediný voják. Výměnou za guvernérství v Guyenne obdržel Condé guvernérství kraje Berry, město a hrad Chinon, město a hrad Bourges, jakož i jeden milion pět set tisíc liber. Ostatní velmoži se mezi sebou podělili o šest milionů.

Z dobře pochopitelného studu princové požadovali, aby tyto články dohody zůstaly tajné, neboť se obávali, aby jejich kořistné choutky nevyšly najevo. Princům totiž na veřejném mínění a na mínění soudního dvora velmi záleželo, proto se zapřísahali, že jejich jedinou starostí je veřejné blaho, item co největší sláva a rozkvět království, jehož pokladnici přitom ve vši tajnosti znovu o něco ulehčili.

Úplatky arcíř vymáhali sotto voce, vzápětí však přecházeli k halasnému pokřiku, kdykoliv se dožadovali, aby byly vzaty v potaz výtky soudního dvora, aby král souhlasil s prvním článkem představitelů třetího stavu, aby byly zachovány byvší spojenecké svazky, aby nebyly přijímány závěry Tridentského koncilu a aby se Condé stal hlavou rady Jeho Veličenstva a podepisoval všechny dekrety.

Nakonec jsem si nechal nejneslýchanější požadavek, který, ledva mu bylo vyhověno, počal ovlivňovat dění v království dalekosáhlým způsobem: princové chtěli, aby bylo maršálovi z Ancre odňato město Amiens.

Bývalo by to znamenité opatření, kdyby k němu bylo přikročeno v zájmu národa, v němž panoval všeobecný názor, že světit bezectnému italskému dobrodruhu pevnost tak obrovského významu, která chránila Paříž od severu, bylo od Marie zcela zaslepené. Před devatenácti lety se Louvre otřásl v základech a lid zachvátila panika, když Španělé využili momentu překvapení a Amiensu se zmocnili. Náš Jindřich - největší vojevůdce své doby - potřeboval tehdy celých šest měsíců vyčerpávajícího úsilí, než jej dobyl zpět.

Ve skutečnosti však tento požadavek vzešel z hořkosti a závisti, anžto princové notně žárlili na všechny ty "jehlice", odměny a úřady, které jen pršely do pokladnic maršálových z Ancre. Přesto je překvapivé, že Condé se uvolil vznést požadavek tak jednoznačně nepřátelský vůči Končínovcům, když oni jej přece vždy šetřili - na rozdíl od toho, co způsobili Bellegardovi v aféře kouzelného zrcadla.

Kdyby měl Condé špetku zdravého rozumu, byl by se upamatoval, že královna s ním dvakrát jednala - v Sainte-Menehould a v Loudunu - a zahrnula jej zlatem jen a jen díky florentským favoritům. Jestliže už nedokázal projevit vděk - tento cit byl mu totiž zcela neznám, stejně jako věrnost králi -, mohl se alespoň zachovat trochu obezřetně a neútočit na osoby, jejichž vliv na královnu matku znovu nesmírně vzrostl.

Ačkoliv podle vyprávění pana z Villeroy uchoval si Ludvík v radě neproniknutelnou tvář a slůvka nepromluvil, nebylo obtížné dovodit, co si asi o jednáních v Loudunu myslí, on, který kdysi po hádce Condého s královnou matkou litoval, že nemá po boku meč, aby "ho propíchl skrz naskrz".

Vybavuji si některé Ludvíkovy výroky z předlouhého pobytu v Toursu, které podle mého jeho názor na tuto věc vyjasňují. Než však pokročím dále, musím spanilou čtenářku upokojit stran starostí, které si spolu se mnou činila o malého krále, vidouc jej tak smutného, zuboženého a churavého po odjezdu Madame. V Toursu se mu dařilo lépe, získal znovu zdravou barvu i chuť k jídlu, snad že se již první nápor žalu vyčerpal, snad že nacházel rozptýlení v takřka každodenních návštěvách v Amboise a v Plessis-les-Tours.

Královna matka dala guvernéřský úřad v Amboise panu z Luynes na radu Končina, který vzhledem k srdečné králově náklonnosti k ptáčníkovi doufal, že si jej tím velkolepým darem připoutá. Cesta kočárem z Toursu do Amboise trvala dvě a půl hodiny. Když jsme toho dne (přesně pátého dubna) dojeli k zámku, Ludvík kázal zastavit, seskočil na zem dříve, než měl kdo čas přichystat schůdky, a rozběhl se dovnitř - celá jeho družina včetně mé maličkosti bez dechu supěla za ním -, vyběhl nahoru, bez zaklepání vpadl do důvěrně známého pokoje a vrhl se nedočkavě panu z Luynes do náruče.

V tom výlevu citu nebyla prázdná dvojznačnost: na tom se shodli všichni urození páni, kteří mu se mnou přihlíželi.

Byla to čistá náklonnost, naivní, dětská, a hlavně stejnou mincí opěťovaná. Neboť Luynes měl mladého chlapce rovněž velmi rád a zle by jej soudil ten, kdo by v něm viděl pouze ctižádostivého přivandrovalce, jak se později stalo. Je ovšem pravda, že náš pan z Luynes byl pramalou osobností, a dějiny se budou divit, kde se vzal v tak vysokém úřadě.

Chyběla mu statečnost, chyběla mu předvídatost, chybělo mu jakékoliv nadání krom toho, které z něho činilo šikovného ptáčníka. Byl však okouzlující.

Byl to krásný muž (vlastně spíše pohledný než skutečně krásný), jeho řeč hladce plynula, způsoby měl zdvořilé, leč bez špetky temperamentu, dokázal se prosadit, aniž se tlačil vpřed, byl od přírody skromný, citlivý, úslušný a dobrý a měl též mírnost a trpělivost, již je třeba ke cvičení ptáků či k získání panovy náklonnosti.

Když Luynes zemřel, Ludvík se svou obvyklou střízlivostí řekl: "Měl jsem ho rád, protože on měl rád mne." V Luynesových citech ke své osobě se nemýlil a v těchto otázkách mu lze bezvýhradně věřit, neboť Ludvík byl od dětství dobrým pozorovatelem lidí ve svém okolí a jejich dobrým soudcem, soudcem nedůvěřivým a prozíravým, nadto vybaveným znamenitým čichem a sluchem, takže mu neunikly živé, zálučné a lichotné řeči, které okamžitě jediným slovem odhaloval a usvědčoval.

Tak jednoho dne v Plessis-les-Tours (povím později, proč se tam Ludvíkovi tak líbilo) otázel se pana z Fay na lovu zajíců, kolik je hodin, a bylo mu řečeno, že "sotva jedna hodina". Ludvík se však zamračil a příliš obratného dvořana odbyl:

"Říkáte, že je sotva jedna, abyste mne nepřipravil o zábavu. Ve skutečnosti je však již více než půl hodiny po jedné a já chci jet odtud, protože musím být o druhé hodině v radě."

Plessis-les-Tours leží sotva půl hodiny cesty kočárem od Toursu a Ludvík tam mohl dojíždět dvakrát denně, pokud si to přál. V Plessis se mu líbilo všechno: park, králičí remízky i malý, prostý, uklidňující hrad, místo posledního pobytu Ludvíka XI. na tomto světě. Už proto se zde muselo líbit chlapci, jehož touhou bylo žít co možná nejdál od pozlátka paláců drsným životem vojáka jako jeho otec, jenž mu byl stále vzorem všech ctností.

Vzpomínám si na vášnivý spor s La Suriem, který tvrdil, že zesnulého otce v Ludvíkově duši nahradil jakožto vzor Luynes, kdežto já jsem byl zcela opačného názoru, jsa přesvědčen, že obraz velkého krále je provždy vtištěn v Ludvíkově paměti a v jeho srdci: Obrátil jsem se na markýze ze Sioraku, který mi v této hádce dal za pravdu, vysloviv tato památná slova: "Tady jsi, Miroule, zcela na omylu. Stačí Ludvíka pozorovat, když je s Luynesem, a člověk hned pochopí, co pro něj Luynes znamená - nikoliv otce, nýbrž matku, jakou by Ludvík chtěl, něžnou, trpělivou, milující." Ve dnech, kdy se Marie bez boje se podřídila princům a souhlasila s valnou většinou jejich požadavků včetně těch, jež ji pokořovaly nejvíce, což bylo Condého jmenování předsedou královské rady s právem podpisu všech dekretů, budoval Ludvík v Plessis-les-Tours pevnost. Na díle pracoval s neobyčejnou houževnatostí deset dní.

Je pravda, že jeho stavba byla jen z nasypané zeminy s cimbuřími z hlíny, která se v dešti drolila, že malá děla, jež zde byla rozmístěna, přivezly potahy nikoliv koňské, nýbrž psí, a že střely z nich nemohly nikomu ublížit. Avšak dílo bylo dobře vymyšlené a dobře nakreslené a Ludvík byl zároveň jeho architektem, stavitelem, zednickým mistrem i jedním z dělníků. Když je pak dokončil, stal se zde zároveň velitelem i prostým vojákem. Pracoval zde bez oddechu od rána do večera, ať bylo vedro nebo pršelo, a to se tehdy v dubnu střídalo letní počasí se zimním věru aprílově. Jednou, když padaly kroupy, přiběhl Héroard a přehodil Ludvíkovi přes ramena plášť, ale on si jej vzápětí strhl, aby mu nepřekážel při práci.

Jindy zase jeden ze psů, zapřažených před jeho malá děla, odmítal přejít po prkně přes obranný příkop. Ludvík mu napráskal, po trestu mu nechal nějaký čas na rozmyšlenou a znovu jej pobídl: tentokrát přelšel pes po prkně bez váhání. Ludvík se obrátil ke své družině a vážně pravil:

"Hle, tak je třeba zacházet se zarputilými a zlými lidmi..." Potom psa pohladil, dal mu suchar a dokončil:

"A dobré je třeba odměňovat, což platí pro lidi stejně jako pro psy."

Po těch slovech přítomní odvrátili zrak, sklopili hlavy a slova jim zamrzla v ústech. Nikomu nebylo tajno, že v oněch dobách, tak krušných pro francouzské království, bylo v zemi dobrých jako šafránu a nikdo je neodměňoval, kdežto zlým, kteří se jen rojili, se dostávalo namísto trestů odměn.

* * *

Ještě bych se rád vrátil k otázce králových protokolárních návštěv u královny matky, o nichž jsem už hovořil, avšak jen krátce. Jako první královský komoří zúčastnil jsem se mnoha těchto setkání, která v Ludvíkovi předem vyvolávala obavy či dokonce úzkost, soudě podle jeho výrazu, kdykoliv se jim podvoloval. Pokud se dobře pamatuji, etiketa vyžadovala dvě takovéto návštěvy denně. Kupodivu se však stávalo, že navštívil matku i potřetí v tentýž den, takže by si člověk mohl myslet, že alespoň tentokrát jde za ní z vlastní vůle a ne volky nevolky. Byla to záhada. Co si ten nebožáček od podobných pokusů sliboval? Což pořád ještě doufal, že u Marie nalezne alespoň špetku citu nebo zájmu, o něž vždy usiloval a které mu nikdy nedala najevo?

Je pravda, že královna obvykle chodila s bradou vysoko a shlížela pohrdlivě na všechny kromě Končinky a hrstky přátel, projevujíc se, dle výroku biskupa z Luconu, jako "přespříliš málo laskavá". Vůči Ludvíkovi nečinila výjimku. Skutečně, jak krátká, jednotvárná, chladná a odměřená jevila se mi setkání matky a syna! Úklony, zdvořilosti a vnějšíkové projevy úcty zde zajisté nechyběly. Scházelo to hlavní trocha mateřské lásky.

Když byl Ludvík malý chlapec, jeho matka se o něj během těchto návštěv nestarala - předstírala, že jej nevidí, a on si hrával sám v koutku. Nyní jako plnoletý a ženatý před ní mlčky stával a jediné, čeho se mu od ní dostávalo, byly otázky, co dělal včera večer či dnes ráno. Ludvík odpovídal lakonicky, neboť správně tušil, že si chce hlavně ověřit zprávy svých špiónů. Někdy ji o něco požádal. Nejčastěji jej s velkým potěšením odmítla - zejména pokud se jednalo o peníze.

Dlaň, která se tak štědře otevírala pro mrzké dobrodruhy, zůstávala pro francouzského krále zavřená.

Stával před ní s uctivým a ponížným výrazem, věda dobře, co o něm šíří: že je neschopen starat se o státní záležitosti, že má ducha příliš slabého a úsudek příliš nedokonalý, že jeho zdraví není na takovou zátěž dost pevné. Spanilá čtenářko, slyšela jste kdy cos takového? Žena rozumu tak zakrměného haní úsudek svého syna! Bylo to k pláči! Zatímco matčino podceňování bylo veřejné a do očí bijící, Ludvík své pohrdání nikdy nevyjádřil slůvkem, chováním, ba ani pohledem. Ona však přesto tušila, že pod hladkým povrchem vře zášť a trpkost, a jak jsme viděli, přičítala ke všem domnělým chybám svého syna ještě další - potměšilost. A jak dokazovaly jeho výhrůžky Condému, byl také násilník. Což znamenalo mít se před ním na pozoru. A snad mu jednoho dne i důkladněji přitáhnout uzdu.

Krajní nervové vypětí, zakoušené během návštěv u královny matky, byt' jen vzácně trvaly déle než čtvrt hodiny, bylo někdy na Ludvíka příliš silné. Krev se mu hrnula do hlavy, zmocňovala se ho nevolnost, někdy dokonce omdléval. Pro

Marii to byl jen další důkaz, že "jeho zdraví není dosti pevné, aby mohl řídit státní záležitosti".

Po sňatku přibyla k návštěvám u královny matky ještě návštěva u královny, jež se odbyla za pouhých deset minut.

Vždy mi bylo malé Anny Rakouské trochu líto. Tolik se snažila zalíbit se manželovi, a tak málo se jí to dařilo.

Přitom nebyla bez půvabu. Princezna z Conti, která se, jak víme, považovala za ideál francouzské krásy, kritizovala její "dlouhý španělský nos" a její "buclost". "I když," uznávala, "je jí pouhých čtrnáct let, a jestliže nos se jí už nezkrátí, tělo by se jí trochu protáhnout mohlo. A na mou věru," dokládala, "pleť má čistou, pusku jak třešničku a oko jiskrné. Konec konců se dumnívám, že je dosti pohledná." Afektovaně vyslovila "dumnívám se", aby mimo jiné naznačila, že četla Montaigne.

Já jsem malou královnu neposuzoval podle tak přísných hledisek a shledával jsem ji docela hezkou. Líbil se mi nesmělý plamínek koketérie a veselosti, který čas od času rozzářil její krásné živé oči a našpulil jí rty. Nejsem si jist, zda to nechávalo Ludvíka zcela chladným, uvážíme-li, že dříve rád a často tiskl k hrudi v něžném objetí Madame. Že s ní netrval více času bylo zajisté způsobeno tím, že pohled na ni probouzel v něm vzpomínku na ponižující nezdar. Ještě více za to však mohly dámy z jejího doprovodu, jež v něm budily hrůzu a odpor.

To jejich vinou se vše zhatilo. Mezi Francií a Španělskem bylo dohodnuto, že při výměně princezen bude jednu i druhou budoucí královnu doprovázet pouhých třicet dam z její vlasti. Francouzská strana toto omezení dodržela, strana španělská nikoliv. Když Anna Rakouská přibyla do Bordeaux, zjistilo se, že její družinu tvoří dobrá stovka dam. Bylo by bývalo lépe řídit se doslova a do písmene dohodami a ihned poslat dvě třetiny toho fraucimoru zpět do Burgosu. Než i zde zvítězila přestrašenost. Aby se snad tchán tak mocný jako Filip III. neurazil, bylo rozhodnuto ponechat přebytké dámy ve Francii.

Všichni si kvůli tomu rvali vlasy. Nejprve nastalo velké přemýšlování, kam je všechny uložit během cesty i později v Paříži, neboť se jak roj včel ustavičně držely u své malé královny, odmítaly se od ní odloučit a hrozně vyváděly, když od ní musely být z praktických důvodů odděleny a ubytovány jinde.

Děly se i horší věci. Urozené, většinou mladé dívky byly ve své zemi vychovány ke škrobené kázni podle přísné etikety španělských Habsburků. Když se pak náhle ocitly ve Francii, připadaly si volné a zbavené všech pout, i myslely, že jim je vše dovoleno: popustily uzdu své bujnosti, švitořily jako straky, vybuchovaly smíchem jako trhovkyně, neustále si ze všeho tropily šprýmy, zkrátka neměly úctu k nikomu a k ničemu.

Některé byly dokonce nestydatější než nejhorší z našich pážat - to už je co říci - a na francouzském dvoře tropily různé taškařice, dopouštěly se drobných krádeží i jiných hanebných kousků. V Blois se opovážily ukrást z královské klece rozkošnou konopku, kterou měl Ludvík rád, shledávaje ji "obzvláště hodnou". Nikdo se nikdy nedozvěděl, co s ní učinily, neb nebyla již nikdy nalezena.

Ludvík se proto hrubě rozhněval, ale ještě více pak toho dne, kdy tytéž čertice, prolézající Louvre křížem krážem, vnikly do pokoje kojně Dudulky, našly tam truhly její dcery Ludvíky, a byť je rovnou nevykradly, alespoň vytáhly a odnesly klíče, které Ludvíka nechala v zámečcích.

Příštího dne král vlastní rukou zavřel straky zlodějky do jejich klece a nechal je tam cvrlikat celičký den.

Vrcholem nestoudnosti pak bylo, že když jsme doprovázeli Ludvíka do královniných komnat, házely ty mršky bez špetky studu očima po hodnostářích Jeho Veličenstva, špitaly si a smály se za vějíři, vrtěly širokými boky a pronásledovaly nás uhrančivými, černými pohledy svých krásných očí. Tyto způsoby se Ludvíkovi vůbec nezamlouvaly.

A nejvyšší komoří, muž ze staré školy, hovořící syrovou řečí našich otců, musil výslovně zakázat členům královny družiny "strčit byť i jen špičku nohy, nosu či oudu" do pokojů španělského fraucimoru.

Krom toho, že oním nestoudným počínáním trpěla králova cudnost, považoval je Ludvík za výraz pohrdání Francií. Možná, že neměl tak docela nepravdu. Předlouhou historii nelásky a podceňování, jež poznamenala vztah obou národů, nemohly dva sňatky škrtem pera zrušit, ba ani zmírnit.

Při svých krátkých návštěvách král neopomínal vyčítat Anně Rakouské hloupé kousky jejích dvorních dam, které ovšem Anna nebrala tak vážně, jak by si byl přál, jsouc sama povahy veselé, živé, dokonce trochu rozverné. Jeho však, jenž byl tak vážný a seriózní i při zábavě (znovu jsem tím byl pohnut, když stavěl svou pevnost v Plessis-Ies-Tours), španělské třeštění rozhořčovalo a zazlival královně, že mu nepřikládá takovou důležitost jako on. Vzdaloval se jí. Jeho návštěvy u ní byly čím dále kratší. Poznamenal jsem si do Rodinné kroniky, že devátého března v Toursu jí za celý den věnoval pouhých pět minut. Dvacátého druhého a dvacátého třetího března ji nepřišel pozdravit. Mezi dvacátým sedmým březnem a osmým dubnem dokonce uplynulo jedenáct dní, kdy ji vůbec nevyhledal.

Zvláštní však je, že poplašena tím nebyla královna matka, nýbrž Luynes. Marie nadiktovala podvodnou zprávu o svatební noci svého syna a od té doby si seděla na uších; bylo jí lhostejno, zda po jejím odchodu bude mít dynastie pokračování v jejím vnukovi, čili nic. Málo jí záleželo na tom, že "malá královna", jak jí říkala, chřadne v jejím stínu. Jen Luynes bděl. Přál si, a byla to jeho stálá, mateřská starost, aby se Ludvík se svou ženou sblížil a stal se skutečně jejím manželem. Měl Ludvíka rád a sloužil mu také jako svému králi, proto chtěl, aby jeho dospělost byla stvrzena, a tím se upevnil i jeho trůn. Když jsem během cesty do Guyenne líčil La Suriemu úsilí, jež v tom směru Luynes vyvinul, vyslovil La Surie větu, která myslím stojí za zmínku.

"Záslužné to jeho úsilí jistě je, spanilý synovče... Ale možná se tím Luynes jen snaží vyvrátit nespravedlivé podezření ze soupohlavnictví, které by králova velká láska k němu mohla vzbudit."

Náš dvůr pobýval v Toursu v očekávání podpisu nešťastné loudunské dohody s princí, když Luynes, který se v dobrém městě Amboise těšil ze svého kouzelného zámku, požádal královnu matku o dovolení pozvat k sobě Annu, neboť král byl v tu dobu jeho hostem. Vsadím se, že Marie by byla prosbu s radostí odmítla, avšak slyšel jsem, že dala na radu otce Cottona, který byl jiného názoru: Zač by stálo dobré spojení bez dobrého sňatku? Jeť pak pro církev svatou dobrý sňatek bez patřičného tělesného obcování? A jak k němu lépe dospět než něžným sblížením mladých

manželů?

Anna opustila Tours o půl třetí odpoledne a jela rozkošnou cestou podél široké řeky Loiry, tak třípytivé pod bezmračným nebem se zářícím sluncem, jež toho dne zvěstovalo spíše červenec než duben. Bohu díky přijela Anna takřka sama. Míním bez královny matky a bez své podařené družiny, jež byla pro tuto příležitost omezena na pouhých deset dam. Nepočítám arcit' společnost francouzských gardistů, kteří cestou bděli nad její bezpečností, ale tento kyrys králi nikterak nevalil.

Byl rád, že vidí Annu s tak prostým průvodem a nemusí se obávat žádných nepříjemností. To bylo vidět již podle toho, jak ji přivítal, když její kočár zastavil na prostranství před zámkem. Amboise nebyl královským sídelním městem a Luynes byl v postavení hostitele. Jeho přítomnost se ostatně ukázala velmi užitečnou, jelikož mluvil okcitánsky, takže dosti dobře rozuměl i španělsky a mohl posloužit co tlumočník. Anně se cesta po břehu Loiry líbila a dubnové slunce, arcit' bledší a jakoby zahalené v závoji, jí přece jen připomnělo slunce rodných Španěl, takže byla velmi půvabná a samý úsměv a já ji v duchu shledával mnohem lepší než "dosti pohlednou", neboť ji krášlila vášnivá touha líbit se. Kromě tří prvních komoří (čtvrtý* svůj úřad zjevně zanedbával) byl přítomen pan ze Souvré, doktor Héroard a také Bellegarde, kterého Luynes pozval, protože ho měl Ludvík jako jediného vévodu a paira v oblíbě. Ludvík poceloval Annu na obě tváře a my jsme pak hodnou chvíli klekali a podle protokolu líbali lem královnina roucha. Ledva byla ceremoniální část u konce, nabylo setkání důvěrnější povahy. Ludvík vzal manželku za ruku a jal se ji provádět zámkem, vyprávěje jí - či spíše obraceje se na Luynese, aby tak činil - o králich a královnách, kteří zde žili.

Během prohlídky jsme upozorovali, že více než o krále se Anna zajímá o královny, zejména o Annu Bretaňskou, o níž se Luynes zmínil při prohlídce kaple svatého Huberta, řka, že král Karel VIII. zbudoval toto místo jako oratoř pro svou choť. Druhou oratoř jí pak zřídil na panství v Clos-Lucé, které, ač vzdáleno jen půl míle odtud, je mnohem méně rušné než zámek.

"Y por qué dos oratorios?"** zeptala se Anna.

"Porque la reina era muy piadosa."***

"Yo también,"+ řekla Anna s jistou pýchou, která krále viditelně překvapila, neboť byl sice sám valně zbožný, ale nikdy by ho nenapadlo, že by se tím měl chlubit.

Nato se Anna zeptala, jak stará byla Anna Bretaňská, když ji provdali.

"Catorce anos,"++odpověděl Luynes.

"Mi edad!"+++ řekla Anna zvesela.

"Bohužel," pokračoval Ludvík, "ovdověla v devatenácti letech."

"Mám překládat, sire?" zapochyboval Luynes.

"Inu ovšem!" řekl král. "Královna má právo znát pravdu." Luynes přeložil královu větu a Anna ihned posmutněla.

"Pobrecita!"++++ řekla.

"Co je to, Luynesi?" zeptal se Ludvík.

"Její Veličenstvo královna lituje královnu Annu z celého srdce." Hle, jak dlouhý a diplomatický způsob překladu jediného slova! "Královna by měla litovat rovněž Karla VIII.," řekl Ludvík. "Vyprávějte jí, jak zemřel ve sklepe, když v běhu narazil hlavou do zdi nad nízkými dvířky."

Luynes tak učinil a Anna po chvilce přemýšlení španělsky pravila, že jej mělo napadnout sklonit hlavu.

Zatímco Luynes trochu na rozpacích převáděl její řeč do naší, zachoval si Ludvík neproniknutelný výraz, ale myslím, že jej naivní upřímnost jeho choti musela rozveselit.

V tak řečené ložnici Jindřicha II. vysvětlil Luynes na královu prosbu královně, co znamenají hole, žebrácká mošna a měšce vytesané do kamene kolem okenního výklenku: připomínají poutníky na cestě do Santiaga de Compostela, kterým zbožná Anna Bretaňská poskytovala na jednu noc útulek a stravu.

Naše Anna uctivě naslouchala poučnému příběhu, leč v oku jí zablesklo živěji, když ji Luynes prozradil, že truhlice pod oknem kdysi obsahovala šperky Marie Stuartovny.

"Y dónde están ahora las joyas?"* vyhrkla.

Luynes jí vyložil, že Marie Stuartovna byla provdána za francouzského krále Františka II., a když zemřel na plicní chorobu, uchýlila se do rodného Skotska i se svými šperky.

"Y a qué edad se volvió viuda?"** zeptala se Anna.

"Diez y ocho anos,"*** odpověděl Luynes.

"Pero qué desgracia!"**** řekla královna a její mladistvá tvář náhle potemněla, jako by jí přišlo na mysl, že sňatkem s francouzským králem člověk podstupuje nebezpečí ovdovění v rozpuku mládí.

Její tíseň vzrostla, když jí Luynes vyložil, že otec Františka II. Jindřich II. předčasně zesnul na následky zranění utrpeného při turnaji, když mu tříska z rozštípnutého dřevce prorazila spánek. Ludvík měl sice jazyk pomalý, avšak ducha byl bystrého, takže postřehl hned královninu myšlenku, usmál se a prostřednictvím Luynese se ji pokusil upokojit: on má zdraví dobré, ve dveřích vždy sklání hlavu a turnaje se již ve Francii neprovozují.

Královo ujištění, třebaže šprýmovné, stran trvalosti jejich spojení (ačkoliv myslím, že nebylo úmyslné) jí vehnalo radostnou červeň do tváří, neboť už ji začínaly hrýzt pochybnosti, jaká bude její budoucnost na francouzském dvoře - vždyť sice byla provdána, leč stále panna, a navíc si ji Ludvík téměř nevšímal.

Ulevilo se jí ještě více, když jí král Luynesovým prostřednictvím dal na srozuměnou, že jí ponechá chvilku na osvěžení, případně na převlečení, ale že pro ni pošle před večeří, kterou by s ní rád sdílel, prokáže-li mu tu čest. Po této dvorné prosbě Anninu tvář ozářila tak upřímná radost, že se král zdál dojat. Po vzájemných hlubokých úklonách se rozešli.

Toto se přihodilo osmnáctého dubna roku 1616 a datum je v mých zápiscích dvakrát potvrzeno z důvodu, který povím. Španilá čtenářko, nevěřil jsem svému sluchu, když mi Héroard mimochodem naznačil, že král s královnou spolu stolují poprvé.

"Jakže?" zvolal jsem ohromen. "Poprvé! Poprvé od dvacátého prvního listopadu minulého roku! Poprvé spolu sdílejí pokrm?"

"Kdo to ví lépe než já?" opáčil Héroard chladně. "Od svatební noci jsem krále ani na jediný den neopustil."

Musil jsem jeho svědectví uvěřit, a po pravdě řečeno, poskytlo mi hojnost látky k přemýšlení. Nade vši pochybnost se ukazovalo, jak málo záleží královně matce, která nikterak nelitovala úsilí při zprostředkování španělských sňatků, na synově sblížení s chotí, když již měli po svatbě. A musím říci ještě víc, natolik mne ta věc sužuje: cožpak nemohla ta čarodějnice bezcitně zařídít jako Luynes několik důvěrných setkání krále a královny mezi čtyřma očima, aby se nejprve seznámili, místo aby je okamžitě chtěla spářit jako psa a fenku bez ohledu na jejich útlý věk?

Bylo asi půl osmé, když Ludvík s Annou usedli proti sobě k večeři, jež se odbyla tuze pěkně, neboť Ludvík dokázal být galantní a Anna ve své touze zalíbit se dokonce prohlásila, že se od nynějška začne usilovně učit francouzskému jazyku. Po večeři ji Ludvík uchopil za ruku a doprovodil ji až do její ložnice, kde s ní chvíli pobyl, ale tak krátce, že byl Luynes zklamán.

Později mi vyprávěl, že toho dne se kojil planou nadějí. Nelze však nikterak zapřáhnout pluh před voly, dodal. Minul nyní, že Anna se po tělesné stránce nestane skutečnou Ludvíkovou manželkou, dokud se Ludvík nestane skutečným králem. Tak jest, říkal jsem si v duchu, ale to bude muset nejprve odejít sudička, jež vrhá na královo lože obávaný stín a uzurpuje si jeho žezlo.

* * *

Konečně nadešel návrat z nekonečné cesty do Guyenne, a čím jsme byli blíže Paříži, tím prudčeji mi bušilo srdce - jednak bláznivou radostí, že znovu uvidím paní z Lichtenbergu, jednak obavami, jak mne přivítá. Když se totiž náš pobyt v Toursu stále prodlužoval, napsal jsem jí nakonec adresu, aby mi mohla odpovídat na mé nesčetné listy. A skutečně mi napsala, ale tak, že mi z toho srdce stydlo, jak byl její list krátký, chladný a odměřený. Namlouval jsem si, že je to jen dílo její obezřetnosti, neboť se mohla oprávněně domnívat, že dopis adresovaný prvnímu královskému komořimu bude otevřen a čten agenty královny matky. Zdálo se mi nicméně, že tak vášnivá milénka, jakou byla při našem loučení, mi mohla alespoň nějakým jinotajným vyjádřením naznačit - ne-li v řádcích, tedy mezi řádky -, jaké city ke mně chová.

Četl jsem ten krátký lístek, stejně stručný jako chladný, aspoň stokrát, leč stále jsem v něm nenacházel nic než zdrženlivou zdvořilost. Marně jsem si říkal, že Ulrika má německé, kalvínské vychování a není vůbec zvyklá svěřovat hnutí svého srdce papíru, byť jen v náznacích a diskrétně. Ani tato myšlenka mne nedokázala zcela upokojit. V jednom okamžiku mne přepadl strach, že ji ztratím, a odtud byl jen krůček k přesvědčení, že je již ztracena. Ožila ve mně žárlivost, které jsem kdysi tolik a podle ní tak hloupě podléhal, když jsem byl ochoten vidět soka tu v Bassompierrovi, tu dokonce v jejím vlastním synovi, a já si hned začal spřádat hrůzné příběhy, točící se všechny kol slabosti a proradnosti, jež lidové představy (a také Písmo svaté) přisoudily něžnější polovičce lidstva. Sama něžnost se mému zaslepenému mozku stávala podezřelou: jako by dost síly k věrnosti mělo jen silnější pohlaví...!

Napsal jsem jí, jakmile jsem překročil práh našeho paláce na Rozkvetlém lánu. Odpověď, kterou mi vzápětí donesl poslíček, obsahovala jediné slovo: "Přijďte." Ta stručnost mi vyrazila dech. Otec, vida, že blednu a takřka omdlívám, přiskočil, hmatl po lístku, který mi vypadl z ruky, a pohlédl naň.

"Nu tak!" řekl, nalil sklenici vína a podal mi ji ke rtům. "Omdléváte snad? Co to je? Paní z Lichtenbergu vám napíše, abyste přišel, a jak se vás nemůže dočkat, vyjádří se jediným slovem; co je na tom zlého?"

"Ach!" odpověděl jsem mdlým hlasem. "Kdyby alespoň to ‚přijďte‘, suché jak troud, doprovodila jediným vykřičníkem, to by bylo jiné! Pochopil bych, že mne žádá, abych co nejrychleji běžel k ní a vrhl se jí k nohám."

"Milý Petře," řekl otec s úsměvem, "vždyť vy nevíte, co mluvíte! ‚Přijďte‘ prostě znamená, abyste přišel, s vykřičníky nebo bez nich... Pro všechno na světě, nehledejte v noci den a ve dne noc! Běžte! Běžte! Což vám srdce spadlo do nohavic? Nemáte dost udatnosti, abyste se postavil tváří v tvář nepřítelkyni tak strašlivé? Vyhlíží to snad, že vás již nechce, když vám napíše ‚přijďte‘ jen tak beze všech okolků, poněvadž nechce ztratit ani minutu zbytečným ujišťováním, že je vaši služebníci, a dalšími výlevy duchaprázdné zdvořilosti? Pro rány Boží, pane synu, přál byste si, aby projevovala užvaněnost, když se vás zatím nemůže dočkat?"

Jeho řeč mi znovu vlila krev do žil, i rozběhl jsem se ven a rovnou skočil do kočáru, který chvála bohu nebyl ještě vypražen, neboť Poprda s Poscancem si dopřávali malé přesnídávky, než se pustí do díla. Neprodleně jsem je zaměstnal a kázal jim, aby mne dovezli ke Gráfin. Ti taškáři však nespěchali, mrkali na sebe významně a vyměňovali si hromovým šepotem poznámky v okcitanštině, jež jsem raději neslyšel. Vůbec jsem je vlastně nelitoval. Věděl jsem dobře, že Herr von Beck jim jako vždy nechá servírovat bohatou krmí, hodnou dvorních jedlíků.

V paláci v Bourbonské ulici mne Herr von Beck přijal s puntičkářskou falešnou zdvořilostí, k níž jako by se přimísila trochu chladu. Možná však, že jsem pouze pochybil, zkrátiv jeho komplimenty a otázkav se ihned, jak se daří jeho paní.

"Sie ist krank, Herr Ritter,"* odvětil a vyhlížel při tom, že mi to klade za vinu.

"Wieso krank, Herr von Beck? Ist es schlimm oder nicht?"***

"Das weiss ich nicht, Herr Ritter," pravil, zavíraje se jak ústřice. "Arzt bin ich ja nicht."***

Vida jej tak nakvašeného a skoupého na slovo, byl jsem v očekávání nejhoršího, když zaklepal na dveře Ulričiny ložnice a pustil mne dovnitř. Avšak hlas mé krasavice, jenž se ozval zpoza zatažených závěsů a žádal mne, abych za sebou zavřel na zástrčku, mne upokojil. To nebyl hlas trpící, na to v něm bylo příliš vášně a radosti. Doběhl jsem k loži, rozhrnul závěsy a tu již vztáhla ke mně paže, dlouhé černé vlasy jí rozpuštěné splývaly na oblá ramena a ve vlídném příšeří baldachýnu mne vítaly její dokořán otevřené oči, zářící převelice, leč nikoliv od horkosti. Nevýslovná rozkoš mi v jediné vteřině vynahradila všechny mé obavy, úzkosti, zoufalství a bolest srdce, jimiž jsem trpěl od chvíle, kdy její krutě stručný list dospěl ke mně do Toursu. Co následovalo - podle mne to nejlepší, co nám kdy země mohla dát -, obešlo se beze slova obejde se i bez popisu.

Když po bouři nastal klid a s artikulovanou řečí se nám vrátil i dech, chtěl jsem vědět, jaká že ji to postihla choroba.

"Přece velmi vážná!" smála se." Netrpělivost. Když mi přinesli váš lístek, vypočítala jsem si podle času, nezbytného k doručení odpovědi, že přijдете zrovna na svačinu, a ta mi v tu chvíli připadla jako ohavné zdržování. Hbitě jsem zvolila nejrychlejší řešení. Napsala jsem 'Přijďte!' a řekla von Beckovi, že jsem onemocněla, že zůstanu ležet, a necht' vás po vašem příchodu neprodleně zavede do mé ložnice."

Hleděl jsem na ni novými očima. Její otevřenost mne okouzlovala. Žádná francouzská koketa by se nikdy nepřiznala k takové netrpělivosti. Přesto jsem ještě docela nepřekousl dopis, který mi poslala do Toursu, a jelikož ona si vůči mně počínala tak prostě a otevřeně, rozhodl jsem se, že zvolím stejný způsob.

"Ach, ten dopis," řekla ihned, "ten byl i mně odporný, jak byl suchý. Než nemohl být jiný. O něco dříve jsem dostala od Bassompiera lístek, v němž mi doporučoval, abych byla velice obezřetná, kdybych chtěla psát svým bývalým studentům jazyka německého (plurál značí vás), a že mi důvody toho opatření vypoví ústně, jakmile bude zpět v Paříži. Což učinil."

"A kdy?"

"Včera, neboť dorazil do hlavního města den před vámi."

"K ďasu! Tak rychle! Odjel z Toursu v tentýž den jako já."

"Inu, přitáhl jej do Paříže mocný magnet, krásná vdova z urozeného rodu, proto se cestou neloudal jako vy..."

"Nikterak jsem se neloudal, drahá. Zajišťoval jsem po cestě noclehy."

"Jen malé popíchnutí, Petříčku! Nehněvejte se!" Přitáhla si můj zarostlý obličej sametovými dlaněmi a pokryla jej celý letnými polibky. Takové počínání mne okouzlovalo. Osvojila si je až s léty, jak se ujišťovala, že se na mou lásku může spolehnout. Neboť v čase, kdy byl náš vztah v plenkách, poznal jsem ji tak vážnou a zdrženlivou, že jsem si téměř netroufal milovat ji naplno. Avšak jak jí začínalo být se mnou volněji, tu aniž přestala být vážná svou povahou, mívala přes tu chvíli veselou, hravou, ba šibalskou náladu. Jako by mi jen proto někdy dávala pocítit svůj drápek, abych vzápětí mohl vychutnat její sametové pohlázení.

"Zkrátka," pokračovala, "Bassompierre mne navštívil a vyprávěl mi příběh, který prý slyšel od pana ze Sauveterre, správce šatníku a dvevníka královny matky."

"Toho šikovného muže znám. Díky svému úřadu si zahospodařil více než sto tisíc zlatých. Copak svěřil našemu příteli?"

"Střežil jako obvykle Mariiny dveře, když Marie a maršál s maršálovou z Ancre začali hovořit o Luynesovi. Děsili se jeho vzrůstajícího vlivu na Ludvíka a shodli se, že je nezbytno jej od krále vzdálit. Nicméně nebyli zajedno co do prostředků. Mají Ludvíka o nutnosti rozchodu s ptáčníkem přesvědčit, nebo jej k tomu má matka přinutit?"

"K čertu! To tedy florentské trio prokazuje francouzskému králi pěknou úctu! Je plnoletý, ženatý, leč je třeba dohlédnout, s kým se přátelí. Dokonce jsou prý hotovi se do toho vložit silou! A to všechno vykládají před dvevníkem!"

"Právě! Byli tak zvyklí vídat jej přede dveřmi, že jej ani nevnímali. Pak se ulekli, že všechno slyšel, a rozhodli se zasvětit jej do plánu, aby si pojistili jeho mlčení. Sauveterre se nejprve pokusil Luynese bránit, než vida brzy, že královna matka je rozhodnuta ,buď Luynes, nebo já', předstíral souhlas s jejím názorem. Otázal se dokonce královny matky, zda má někoho v záloze, kdo by favorita nahradil, neboť - řekl - ,král nás již dvakrát přesvědčil, že nějakého favorita mít bude: nejprve to byl rytíř z Vendôme a nyní Luynes. Co bychom učinili, kdyby si po Luynesově odchodu vyvolil někoho třetího a Vaše Veličenstvo by nemohlo jeho volbu nijak ovlivnit?"

"Obratná otázka," řekl jsem. "Chtěl, aby se bála, že se vyhne Charybdě, ale upadne do Skyilly."

"Královna a Conciniovi pak probírali možné favority podle zpráv pana z Blainville. Kdo je Blainville, Petříčku?"

"V našem příběhu má roli zrádce. Velí těm, kdož krále střehnou. Vidí vše, slyší vše. Nemůžete učinit takřka nic, aby to nevyčlenil. Poněvadž pak obdržel Conciniho zásluhou od krále výsadní list, má dveře všude otevřené, ani se nemusí dožadovat vstupu. Je to jedním slovem ten nejpodlejší a nejlistivější špión, jaký se kdy plazil po povrchu zemském."

"Povzme si tedy, kdo jsou podle Blainvilla možní favorité," pokračovala Ulrika. "Především jistý mladík jménem Haran, králův komorník."

"To nelze!" pokrčil jsem rameny. "Ten není urozený. Třebaže naň Ludvík hledí vlídně, za favorita by si jej nikdy nevyvolil."

"Poté byl jmenován markýz z Courtenvaux."

"To by bylo možné. Krom toho, že si jej král oblíbil, je to první komoří a syn pana ze Souvré."

"V tom právě vidí Concini čertovo kopýtko, můj milý Petře. Upozornil, že by bylo velmi obtížné se jej zbavit, kdyby se snad královně znelíbil, neboť jeho otec je rytířem Svatého ducha a maršálem Francie.*

"Totéž svatá pravda."

"Konečně přišel na řadu třetí kandidát - a ten vás překvapí."

"Kdopak to byl, anjelíku můj?"

"Byl jste to vy."

"Já?" vytřeštil jsem oči.

"Vy."

"Já, s kterým král tak málokdy hovoří? Jak mohl Blainville vyčmuchtat, že si mě Ludvík velmi váží a já že mu jsem cele oddán? Vpravdě ďábelský čich má tenhle slídič! A jak přijal Concini mé jméno?"

"Jako v případě pana z Courtenvaux. Kdyby rytíř ze Sioraku upadl v nemilost, řekl, jak se jej zbavit, je-li chráněncem vévodkyně z Guise? Poštvala by proti nám celý kmen Guisů. Končinka však byla toho názoru, že by vás měli v hrsti, jelikož jste převelice oddán jistě falcké kněžně, jejíž pobyt v Paříži je pouze trpěn."

"Bože nebeský!" vykřikl jsem. "Jehlice tedy té stvůře nestačily! Má drahá, ještě se o vás budu chvět!"

"Nechvějte se, Petře, Sauveterre nalezl odpověď. Řekl jim: „Rytíř ze Siorakuje muž knih. Miluje vědění a učí se cizím řečem. A třebaže je znamenitý jezdec a výborný šermíř, lov jej téměř nezajímá a ptáčnictví ještě méně. On není z těsta, z něhož může vzejít Ludvíkův favorit. “

"Jsou tedy jiní pretendenti?"

"Nikterak, byl jste poslední."

"A jak královna rozhodla?"

"Rozhodla, že nic nerozhodne. Tato krásná věta není z mé hlavy, drahý příteli, nýbrž z hlavy Bassompierrovy."

"A co Concini?"

"Nijak na královnu nenaléhal. Luynes jej zklamal, neboť zasadil-li se Concini, aby mu dali Amboise, bylo to proto, že se těšil, kterak mu Luynes začne zobat z ruky a zradí kvůli němu i krále. Zároveň však je přesvědčen, že Luynes nebude mít nikdy dost kuráže zaútočit na jeho postavení. Možná má Concini v zásobě i jiné způsoby zastrašení Luynese než veřejnou nemilost."

"To je váš názor, má milá, nebo Bassompierrov?"

"Můj."

Paní z Lichtenbergu se nemýlila a já byl udiven, kde se v ní běře tolik jasnozřivosti, když do Louvru nikdy ani nevšloupala. Heidelberg je sice o mnoho menší než Paříž, avšak intriky u falckého dvora si zjevně nijak nezadají s intrikami u dvora francouzského.

Několik dní po tomto rozhovoru jsem o polednách potkal Luynese na velkém schodišti v Louvru. Okamžik i místo byly příhodné. V tu dobu se velmoži i lokajové hledí každý po svém zasytit a velké schodiště, pokud arciť právě není zaplaveno davy lidu, je ve své střední části nejlepším místem na světě ke sdělování tajných informací, neboť je tu zdaleka viděn každý, kdo po něm stoupá či schází.

Když jsme se oba octli na téže schodě, zastavil jsem se. Od návratu z cesty do Guyenne mne už vícekrát zarazila Luynesova zachmuřená tvář. Proto jsem byl nyní překvapen, vida, že znovu nalezl svůj úsměv a hledí mi v ústřety vesele a čile.

"Včera jsem se dozvěděl, pane," oslovil jsem ho, "že jste od pana z Fontenay zakoupil úřad purkrabího Louvru, a chci vám upřímně poblahopřát."

Luynes však nebyl z těch, kdož naslouchají komplimentům a nepodávají vám v odpověď stejnou minci. Vyslechl jsem tedy trpělivě zdvořilosti, jimiž mne zahrnul a jež příjemně podbarvoval jeho lehký jižní přízvuk.

"Tedy jste konečně u cíle svých tužeb," přerušil jsem jej, chtěje již rozhovor ukončit.

"Jistě," připustil, "ačkoliv úřad sám o sobě mne nepřitahuje, nýbrž to, že přináší nárok na obydlí v Louvru. Protože pak štěstí nechodí nikdy samo, král mne ubytoval právě nad svými komnatami. Mohu tedy k němu vklouznout nepozorován po vnitřním točitém schodišti, kdykoliv se mi zachce. Ale zejména," ztišil hlas až do šepotu, "nemusím již večer vycházet ven a racet se domů do Tuilerii."

"To je vskutku pohodlné," řekl jsem.

"Jde o mnohem více než jen o pohodlí," řekl Luynes, nakláníje se k mému uchu, když se nejprve obezřele rozhlédl kolem dokola.

"O co tedy?"

„O bezpečnost, pane ze Sioraku. Dospělo to tak daleko, že se obávám po setmění vyjít z Louvru na ulici. Někde v temném zákoutí člověk utrží ránu mečem dřív, než se naděje."

"Vám někdo vyhrožoval, pane?"

"Baže! Však víte kdo."

"Některý z princů?"

"Nikterak, nikterak. Osoba, která po třikráte dokázala, že jí na lidském životě pramálo záleží."

"Co vám řekla ta osoba?"

"Tohle, a bylo to převelmí jasné: "Pane z Lujíne, já vím, že král na mne nepochlízí dóbže. Z toho se mi budete códpovídat."

Tomu, kdy by si myslil, že Luynes snad obavy přeháněl či zachovával nadbytečnou opatrnost, odpovím, že měl dost a dost důvodů být ve střehu. Maršál z Ancre nebyl pouze chtivý dobrodruh bez skrupulí. Čas od času si počínal co krvelačná šelma... Během naší cesty do Guyenne zůstal v Paříži a jistý švec jménem Picard, strážník z ulice U Harfy, který zrovna sloužil u Buciské brány, jej jednou nepustil ven z města, ježto neměl průvodní list. Concini vyčkal času, a teprve když se královna vrátila do Paříže a on si byl jist svou beztrestností, přikázal svým lokajům ztlouci ševce holí. Což učinili a nechali jej ležet na dlažbě jako mrtvého. V Amiensu, kde byl guvernérem, a cítil se tudíž všemocným, dal zákeřně zabít štábního důstojníka Prouvilla, protože popřál sluchu jeho pomlouvačům a nedůvěřoval mu. O rok dříve se v Paříži pokusil odstranit muže jménem Riberpré, jenžto unikl svým vrahům věru jen o vlasek.

Pro tuto svou prudkou, mstivou povahu byl Concini obávaným mužem, a nyní ještě více než kdy dřív, jelikož jeho žena se během cesty do Guyenne poznovu stala všemocnou vládkyní královny myslí. Jemu pak chybělo už jen pár stupínek k tomu, aby v čele státu neměl soupeře. Uvědomili jsme si to, když se začalo šuškat, že královna matka brzy odvolá staré ministry a nahradí je novými muži. Sillery musel podat demisi a na jeho místo nastoupil pan z Vairu. A taktéž odvolání Villeroye a Jeannina prý bylo na spadnutí.

Tito ministři, kteří měli nyní upadnout v nemilost, požívali již drahé let u dvora přízviska šedobradí. Všem již za ta dlouhá léta strávená v postroji politických intrik zbělely vousy a prořídly vlasy. Sillerymu bylo dvaasedmdesát let, Villeroyovi čtyřasedmdesát a Jeanninovi třisedmdesát. Nicméně ani jednomu z nich dosud neselhávala paměť, ni výmluvnost, ni jasný rozum. Do tak závažných výšin byli pozvednuti z milosti Kateřiny Medicejské a zvláštní shodou okolností je nyní měla srazit v prach nemilost Marie Medicejské.

"Budeme jich želet," řekl markýz ze Sioraku, zatímco jsme v knihovně vyčkávali, až nás Marietta zavolá k večeři. "Jakže, pane otče?" podivil jsem se. "Pokud mne paměť neklame, za časů krále Jindřicha jste neměl než sžíravý posměch a jed pro ty, jež jste nazýval ligistickými spreženci, hišpány a kdovíjak ještě. Což je dnes budeme oplakávat?" "Ligisty dozajista byl. Odjaktěživa i hišpány. Proto také náš Jindřich jejich služeb využíval jen co převzácného koření. Nicméně je zaměstnával. A to z toho důvodu, že byli sice zaslepení v záležitostech vnějších vztahů, avšak doma pracovali obratně a zkušeně ve prospěch státu, jehož zájem jim ležel na srdci. A věřte mi, pane synu, že za těch šest let od Jindřichovy smrti by se věci vyvinuly mnohem hůře, kdyby šedobradých nebylo. Pravda je, že nemalou měrou mímili a brzdili vliv Končínice, a dokonce leccemu i zabránili. Však u ní mají mnohý vroubek."

"Cože! Je snad příčinou jejich osudu pavoučice?" zvolal jsem.

"Zajisté. Mám to z důvěryhodného zdroje: předevěřím jsem na vštivil Villeroye v jeho sídle v Conflans, chtěje jej potěšit, neb mi přišlo na mysl, že přede dveřmi ministra, který je napůl v nemilosti, velká tlačenice nebude. Jak tvrdí sám Villeroy, Končínka mu nikdy neodpustila, že při jednáních v Loudunu odňali maršálovi z Ancre Amiens."

"Ale vždyť," ozval se La Surie, "maršál z Ancre dostal ohromné náhrady: Normandii, Caen, Pont-de-l Arche, Quilleboeuf...!"

"Nedovedeš si představit, Miroule," řekl otec, "jak šílená pýcha zmítá tím přivandrovalcem! Těhle sopky se stačí dotknout, a už dýmá vzteky. Vztít mu Amiens, toť v jeho očích takřka urážka majestátu!"

"A Sillery?" zeptal jsem se.

"Silleryho odchod je hotovou věcí. Jeho vroubek, mohu-li to tak říci, je starý několik měsíců. Než se dvůr vypravil na cestu do Guyenne, patřil Concini k těm, kdo si přáli odklad španělských sňatků. Ne tak Sillery, který měl v té věci královnu na své straně. Nu a Sillery zvítězil. Concini byl, jak víte, vypovězen do Amiensu. Sice o tom rozhodla královna a Sillery za nic nemohl, ale Concini přesto tuhle šedobradou hlavu dostane."

"Ještě že nemůže upadnout v nemilost královna," poznamenal La Surie.

Zasmáli jsme se, než jen na půl úst, neboť nás rostoucí Conciniho moc plnila obavami.

"A kdo by byli noví ministři?" pokračoval jsem.

"Barbin, Mangot, možná Lucon."

"Kdo je to, ten Lucon?"

"Což vám to musím připomínat? Biskup z Luconu, Richelieu. Barbin jej představil Concinimu a Richelieu mu hned začal zobat z ruky, chtěje se stát favoritem favorita."

"Tak hluboko že by klesl?"

"Naopak! Míří velmi vysoko a touží po moci. Již během zasedání generálních stavů požadoval pro církev zastoupení v královské radě, neboť prý církevní otcové mají patřičné „schopnosti, poctivost i obezřetnost“."

"Kohopak měl asi při tom na mysli?" podívoval se La Surie, tváře se úmyslně jako prost'áček.

V ten okamih vpluly do knihovny mohutné prsy a s nimi Marietta se slovy "večeře je hotová". Když nás spatřila, jak se prohýbáme smíchy nad La Surieho poznámkou, dodala: "No konečně! Nic vám tak nepročistí žaloudek od černých myšlének jako takový smích na celé kolo. Panstvo se důkladně nakrmí a můj Caboche bude rád."

Usadili jsme se a Marietta naložila každému z nás na talíř pořádnou, porci kouřící voňavé pečeně, domlouvajíc každému, aby si vzal rovnou dvě - "když už, tak už" -, a doprovázejíc každou nabídku takovou záplavou řečí, že nám uši přetékaly a málem jsme ohluchli.

"Marietto!" oslovil ji otec. "Jednou věcí jsem si jist: tobě dojde řeč leda snad na svatého Dyndy. Běž, má milá, hezky za svým Cabochem a nevracej se, dokud tě nezavolám."

Jakmile Marietta zmizela, nikoliv skleslá, že ji odbyli, nýbrž polichocená, že ji markýz ze Sioraku oslovil "má milá", La Surie pokračoval:

"Quid o těch ministrech, kteří nám hrozí? Jací jsou ti homi novi?"

"Homines novi,"* opravil otec.

"Homines novi," opakoval La Surie a trochu se začervenal, neboť byl na svou latinu pyšný jako každý samouk.

"Jsou dosud mladí, obratní, nepostrádají vtip. Zejména Barbin a Lucon. Lucon je velmi duchaplný a je mu pouhých třicet let."

"Pane otče," optal jsem se, "odkud máte, že, Lucon Concinimu podlézal?"

"Od Villeroye. Lucon prý napsal favoritovi dosti servilní dopis, kde mu nabízel své služby."

"To se mi nelíbí. Kdysi jsem jeho kázání obdivoval."

"Toť planá řeč, synu! Lucon je politik. A politik nikdy neváhá plazit se třeba po kolenou, aby se dostal vzhůru."

"Tím spíše, že pro kněze je lezení po kolenou samozřejmostí," prohodil La Surie.

"Vari, Miroule!" zarazil jej otec. "Tvá slova čpí hugenotskou bečkou! Na výměně ministrů, bude-li jaká, není špatné to, že homines novi by snad byli horší než šedobradí. Právě naopak! Ale každý je bude považovat za Conciniho stvůru, a to plným právem."

"Takže nejmocnější bude on!" zvolal La Surie.

"Nikterak! Kostky nejsou dosud vrženy. Slyšel jsem, že ke dvoru se ve vši slávě vrátí Condé, mocnější než kdy předtím. Bude hlavou královské rady a bude držet brk."

"Co to znamená?" vpádl La Surie.

"Bude podepisovat dekrety královské rady."

"Jakže? Místo královny matky?"

"Přesně tak! Dokonce s tím souhlasila, tak je nechápavá!"

* * *

O několik dní později, dvacátého července, vstoupil princ Condé do Paříže, slavnostně ozářen letním sluncem. Lid jej přivítal s nadšením, soudní dvůr s umírněnou radostí a královna matka se zjevným uspokojením.

Po něm se ke dvoru vrátili takřka všichni princové a s nimi, žel, i vévoda z Bouillonu, který, jak už jsem říkal, měl se spíše jmenovat "Kujón", jsa nejdřábelštějším intrikánem království. Bouillon měl nyní na Condého takový vliv, že mu stačilo necelých deset minut, aby kterékoliv jeho rozhodnutí změnil v pravý opak..

Kdyby měl Condé ve své popletené hlavě plné plánů a nápadů, jež přicházely a zas bez užitku odplývaly, jen špetičku zdravého rozumu, považoval by se za nejšťastnějšího z lidí. Předsedal královské radě, podepisoval dekrety, dělil se o nejvyšší moc s královnou matkou. Pečlivější pozorovatel by podle nejvýmluvnějšího ukazatele dokonce shledal, že drží tu lepší část moci: místo aby se prosebníci tísnil před branami Louvru, obléhali nyní jeho dveře a snažili se předat jeho tajemníkům své prosební listy, suppliky a požadavky, které pak Condé podle své libovůle uspokojoval, čili nic.

Ne že by Condé sám tak nezřízeně dychtil po ještě výjimečnějším postavení, než jaké už měl, ale ostatní princové jej pobízeli, aby jen žádal ještě více, neboť sami lačnili po významnějších hodnostech a větším dílu z nebeské many státních peněz. Usoudili, že hlavní překážkou jejich vášnivých tužeb je Concini, jehož osobu i vzestup upřímně nenáviděli, i uradili se, že Florent'ana lapí, uvězní, a bude-li nutno, třeba i zavraždí. Condému Bouillon hrozil, že jej velmoži opustí, pakli se k nim nepřidá, proto se rozhodl táhnout s nimi za jeden provaz, ačkoliv on osobně nemohl už nic získat. Krom toho mu Concini, jak jsme viděli, vždy spíše pomáhal a šetřil jej.

Na chodbách a schodištích v Louvru koluje mnoho zpráv, které snad vyskakují rovnou ze zdi a do uší vám neodbytně bzučí, leč tolik jich je zcela lživých, že jsem váhal uvěřit kterékoliv z nich. Třebaže jsem o rozruchu v řadách princů leccos zaslechl, přesnou vědomost jsem získal až při důvěrné večeři o samotě se svou dobrou kmotřičkou vévodkyní z Guise. Došlo k ní sedmého srpna a její datum mohu přesně uvést, protože jsem toho dne bylo páté hodině odpolední přítomen v královských komnatách v Louvru slyšení, které Ludvík udělil mylordu Hayesovi, mimořádnému vyslanci krále Jakuba I. Anglického, kterýžto lord byl velký tělnatý muž, hrubě koktal a jeho tvář připomínala svou ruměností a šířkou šunkovou kýtu. Poblahopřál králi k sňatku a jal se rozprávět plán zaslíbení knížete waleského a Kristýnky.* Pozoroval jsem, že k anglickému lordu se Ludvík chová nekonečně srdečněji než k vysokým hodnostářům španělským, které kdy měl příležitost poznat, dokazuje tím, že přes svou vroucnou zbožnost má raději anglikánského Angličana než španělského katolíka.

I má večeře s paní z Guise o něco později byla převelmí pamětihodná. Pan z Nevrlava, panděrovitý majordom mé zlaté kmotřičky, mne držel ve veliké úctě od chvíle, kdy jsem získal úřad prvního královského komořího. Přijal mne takřka láskyplně a uvedl do bludiště chodeb v paláci Guisů, zatímco vedle něho poskakoval jeho milovaný trpaslík a s hlavou dozadu vyvrácenou do mne zespoda zabodával zlolajný pohled černých lesklých očíček, jako by uvažoval, kterak mne sprovodit ze světa.

U stolu nalezl jsem jen princeznu z Conti, jež mi vlídně vyložila, že je zde jen proto, aby mi zpříjemnila čekání na matku, kterou jako obvykle zdržela její složitá toaleta. Princezna celá zářila a její krása by vyrazila dech každému, kdo nebyl výhradním milovníkem mužského pohlaví. Má bezprostřední povaha mne přiměla říci jí rovnou, jak jsem nadšen, že mohu sytit své zraky jejím okouzlujícím půvabem.

"Nu konečně, bratránku!" řekla a v hrdle jí zaklokotal lehký škodolibý smích. "Hle správná slova, jaká si zaslужují odměny! Dovoluji vám olíznout mi konečky prstů a políbit mne! Avšak nikoliv na tvář! Pokazil byste mi nalíčení!"

"A kam tedy, Madame?"

"Na krk."

"Na krk, Madame!" opáčil jsem cele zaujat.

Kroužil jsem kolem ní a nacházel lícidlo, žel, i na krku. Pozvedl jsem tedy vlasy barvy havraních křídel a vtiskl jí polibek na šíji. Abych byl upřímný, přineslo mi to značné potěšení.

"Ale fuj, bratránku!" vykřikla a elegantně se celým tělem otočila, aby mne od sebe odstrčila na délku vztažené paže.

"Vy na to jdete zhurta! To nebyly rty, to byl jazyk! Svatá Panno! Kdo vás naučil takovým způsobům? Vsadím se, že ten kdosi není ani svěťice, ani panna."

"Pouze jsem uposlechl okamžité inspirace, Madame," řekl jsem.

"Inspirace! Co mi to tu namlouváte! Ale vždyť se ještě celá chvějí!"

Nevíte snad, že každá žena je na šíji převelmí citlivá? A zapomínáte, že jsme stejné krve? Málem byste se dopustil téměř stejného incestu jako můj bratr arcibiskup! Já vím, já vím! Řeknete mi teď, že jste jen poloviční bratr, takže i incest je nanejvýše poloviční!"

"Běda, Madame, přeběda! Tenhle nebyl ani pětinový!"

"A máte tu drzost, že toho snad ještě litujete! Vite-li pak, pane, že jste obyčejný chlípík?"

"Kdo že je chlípík?" zjišťovala paní z Guise, vstupující do dveří.

"Já, Madame," řekl jsem, zametaje turecký koberec pery svého klobouku, dáváje však dobrý pozor, abych si je nepolámal, neboť mne stála celé jmění.

"A jakápak je příčina sporu?" pokračovala paní z Guise a spočívala na nás obou laskavým pohledem.

"Jediný polibek, který byl, jak se mi vyčítá, příliš něžný a příliš dlouhý a měl být umístěn na krk."

"Šíje není krk," řekla princezna z Conti.

"Ale šíje je součástí krku."

"To je mi pěkný důvod!"

"Tak dost!" zvolala paní z Guise, zvedajíc oči k nebi, ne snad proto, aby vzala nebesa za svědky našich dětinských škádlení, ale spíš aby uplatnila krásu svých modrých očí. "Dcero, co jste to za arcikoketu! Tolik žízníte po obdivu mužů, že si zahráváte s vlastním bratrem...!"

"Tu žízeň jsem však zdědila po vás, máti," řekla princezna z Conti, vstala a poklesla až k zemi v pokloně stejně půvabné

jako hluboké.

Zdvihla se a obě ženy se objaly tak pevně, jak jen jim dovolovaly jejich vyztužené suknice. Zároveň se rty vzájemně dotkly tváří, ale jen tak, aby neutrpěly barvičky zde nanesené.

"Musím běžet!" zvolala náhle princezna z Conti, pohlédnuvši rychle na hodinky. "Nepřibližujte se ke mně, bídнику!" pokračovala, avšak její oči a rty vyslaly ke mně zářivý úsměv. "Nikdy vám neodpustím!"

Třemi kroky dlouhých nohou dosáhla dveří a byla tatam.

"Bože na nebesích," řekl jsem, když jsme osaměli, "kam má tak naspěch?"

"Což to neuhádnete?"

"Vezme si svého milence, teď, když je vdova?"

"Vy snad šlíte, Petře? Má dcera a vzdát se titulu princezny! Aby se mohla stát hraběnkou z Bassompierre! Ona, která mří tak vysoko!"

"Ale co hřích, Madame? Je přece velmi zbožná..."

"Hřích, bohudíky, ještě nikdy ničemu nezabránil," pravila paní z Guise se smíchem, jako by právě vzpomněla svých mladých let.

Povečeřeli jsme znamenitě, jako vždy u ní v paláci. Paní z Guise talíř střídavě milovala a nenáviděla. Někdy jídávala příliš a příliš dobře, jsouc milovnicí všech chuťových požitek a rozkoší. Jindy zase, když se žaludek vzbouřil či ji posedl strach z tělnatosti, nejedla nic jako mnich v posteli. Onoho večera prožívala zrovna jeden z těchto dní krušného odříkání, pokrmů se takřka nedotkla a číše ještě méně. Zato mluvila bez omezování.

Začalo to kázáním na téma mé zvrhlé vůle neženit se, když přitom není u dvora urozené dívky, jež by se necítila počtēna, kdybych ji požádalo ruku, vždyť můj otec je rytířem Svatého ducha, já sám prvním královským komořím a po své pramáti, rozené z Caumontu, pocházím z významného périgorského rodu, po své matce pak...

"Což to nic neznamená," pokračovala vítězoslavně, "mít v žilách krev Bourbonů?"

"Znamená to mnoho," uklonil jsem se. "Než ještě více znamená mít takovou matku, jako jste vy..."

I povstal jsem a obešel stůl, abych poklekl u jejích nohou a políbil jí ruku.

"Nemyslete si, že mne takhle obměkčíte," pravila, téměř již obměkčena. "Kdybyste se alespoň stal milencem nějaké urozené dámy, jejíž ušlechtilý původ, vliv a krása by vám sloužily ke cti, jenže vy se raději pelešíte v chlívkou s děvečkami!"

Spanilá čtenářka si jistě vzpomene, že podle paní z Guise byly mé panské, které jsem, jak se domnívala, dosud vyznamenával svou láskou, "jen kuchyňské suchty", její vlastní pak "pasačky krav", zejména pokud se vyznačovaly líbezným zevnějškem jako Perettka.

Vrátil jsem se na své místo u stolu a naslouchal jí s něžnou láskou, kterou jsem k ní choval, až se mi někdy zdálo, že jsem starší než ona. Čekal jsem nicméně s určitou netrpělivostí, zda vyčerpá své téma dříve než mne. Naštěstí vyschl pramen její výmluvnosti rychleji, než bych se odvážil doufat. Lapol jsem v letu chvíli ticha, jež se vloudila doprostřed jejího řečnování, a ve snaze rozptýlit ji jsem se otázel, jak se daří jejímu nejstaršímu synovi. V tu chvíli nabylo rozhovor na zajímavosti a já otevřel dokořán uši, dosud napolovic zavřené. Místo aby vévodu očerňovala jako obvykle, kupodivu jej vychválila až do oblak.

"Ach!" vydechla. "Konečně mi vévoda poskytl důvod ke spokojenosti! Ukázal, že je hoden svého postavení i svého původu! Nevynaložila jsem tedy své úsilí nadarmo a mé rady přinesly ovoce!"

Nemohl jsem si pomoci a vytřeštil jsem oči, vyslechnuv úvod tak nečekaný ve srovnání s jejími obvyklými výlevy proti prvorození. Také jsem dobře učinil, že jsem se tohoto prohrěšku proti slušnému chování dopustil, neboť paní z Guise mne chtěla přesvědčit a pustila se do líčení události, o níž by jinak jistě pomlčela, vázána dvorskou zdrženlivostí.

"Při svém postavení v Louvru jistě víte," spustila, "že velmožové chtějí využít uvítací slavnosti pořádané na počest mylorda Hayese a shromáždí se dnes večer v Condého paláci; ledva pak anglický vyslanec ulehne, dojednávají komplot proti Concinimu."

"Skutečně jsem o tom slyšel, Madame."

"Vévoda z Guise byl hostem, či chcete-li účastníkem jednání a vyslechl včera večer z Condého úst zcela překvapivé prohlášení. Condé pravil: 'Je třeba si pospíšet a dokončit, co jsme započali, avšak je třeba také uvážit následky našeho činu - královna bude odstraněním Concinioho smrtelně uražena a bude se nám chtít pomstít. Proti tomu vidím jedinou pomoc: vzdálit ji od krále.'"

"Ajta!" zvolal jsem. "Odvážná to řeč! Aby ji mohli vzdálit od krále, museli by ji nejprve unést! A co na to odpověděli princové?"

"Pohlédli na sebe a zmlkli."

"Všichni?"

"Všichni s výjimkou mého syna!" prohlásila paní z Guise, halíc se v oblak mateřské lásky.

"A co řekl?"

"Že je veliký rozdíl mezi bojem proti maršálovi z Ancre, přivandrovalci, nule a nenáviděné, ostudné skvrně na tváři této země, a mezi pošlapáním povinné úcty ke královně, neřkuli vztažením ruky na její osobu. 'Já osobně,' uzavřel, maršála nenávidím, avšak jsem nejponížejší služebník jejího Veličenstva.' Nu tak, co vy na to, milý Petře? Není to obdivuhodné?"

"Byl to skutečně koherentní proslov."

"Koherentní?" opáčila celá načepýřená a s hřebínkem naježeným.

"Co je to zas za podivné cizí slovo?"

"Z latiny: cohaerens. Co dobře drží pohromadě."

"K čertu s vaší latinou, pane učený! To je vše, čím oceníte přímou vévodu z Guise? Žárlíte snad na staršího bratra, že

jste jej pochválil tak skromně? Co je to prosím vás za výrazivo?"

"Madame, to slovo znamená, že vévoda z Guise zůstává věrný Jeho Veličenstvu jako až dosud vždy, již po šest let. Nesvedl bych lepší chvalořeč než byla tato. Ani tvrdší kritiku Condého než prohlášení, že v jeho chování shledávám mnoho nekoherentního. Je předsedou královské rady, má právo podpisu, tudíž je vlastně spoluvladařem této země, a hle, on komplotuje proti moci, jejíž je součástí. Mohu-li pak se vás zeptat, Madame, co učinil vévoda z Guise, když vyslechl Condého slova?"

"Co měl podle vás učinit kromě toho, že vše okamžitě zopakoval královně?"

Nebyl sám. Arcibiskup z Bourges, rovněž zapletený do komplotu proti Concini, Marii také donášel, ovšem v předem určených hodinách a v noci, aby jej nikdo nespasil vcházet do Louvru ke královně. Později jsem se dozvěděl od Barbinova pobočníka jménem Déagant (jenž bude hrát ve zbytku mého vyprávění významnou úlohu), že věčný váhavec Condé byl rozpolcen mezi dvěma plány na období po odstranění Conciniho: buď po únosu královny ovládne králova ducha i vůli, přinutí jej dělat, co chce on, a tak bude vládnout jako král, avšak bez titulu; anebo uklidí královnu do kláštera a nechá prohlásit sňatek Jindřicha IV. s Marií Medicejskou za neplatný pod záminkou, že Jindřich IV. již před ním písemně přislíbil manželství markýze z Verneuil. Z Ludvíka by se tedy stal pouhý bastard, Condéby ho sesadil a vládl by místo něho.

Když jsem vyličil tyto plány otci, chtěl vědět, co si myslím o prvním z nich.

"Condé se nikdy nestane pánem Ludvíkovy mysli. Totě utopie. Ludvík jej nenávidí. Alespoň tak jako Conciniho. A vy, pane otče, jak smýšlíte o druhém plánu?"

"Jeho zpozditost přesahuje mé chápání. Verneuilová vrátila králi písemný příslib manželství, když po odhalení komplotu proti jeho osobě seděla ve vězení. Král příslib spálil. Kdo bude moci dokázat, že takový příslib kdy existoval a že znemožňoval následný sňatek? Co více, dokážete si představit, jak papež ruší sňatek Marie Medicejské, když ze všech křesťanských panovníků je mu zrovna ona nejposlušnější ovečkou?"

"Je Condé podle vašeho mínění, pane otče, vzdor tomu všemu nebezpečný?"

"Nevím. Má nešťastnou povahu i tělesné ustrojení, jsa nevelký, neduživý, churavý, s tím podivným orlím nosem, který nemá arciž nic společného s nosem bourbonským (zde otec s prchavým úsměvem mrkl na můj nos). Jako sodomita podléhá vlivu svých milců a snad už ani sám neví, jakého je vlastně pohlaví. Zejména však bojuje s nevyléčitelnými pochybnostmi stran svého původu: je skutečně synem prince z Condé, nebo onoho pážete, s nímž se markýza spustila a kterého přiměla prince otrávit? Tyto pochyby jej šírají, nahánějí mu hrůzu, že bude zavržen, a činí z něho muže nesnášenlivého, zakyslého, nepokojného, nestálého. Počíná si co korouhvička ve větru. Rozpráví mnoho, leč koná málo. Slovy je hrdina, avšak činy zbabělec. Chce být v čele, ale zrazují jej nervy. Sotva se do něčeho pustí, hned se toho zděsí, přepadne jej úzkost, pláče. Činí četná prohlášení, jež se navzájem vylučují. Nicméně..."

"Nicméně, pane otče?"

"I takový ubohý popleta může natropit mnoho zla, obklopí-li se lidmi, kteří jej zastoupí ve chvílích slabosti."

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

V těchto svých Pamětech dávám favoritovi střídavě tři různá jména: Concini, Končín nebo maršál z Ancre. Ve své době však tato tři jména zdaleka neměla též význam. Pro královnu matku byl favorit samosebou Concini, pro dvořany, alespoň na veřejnosti, maršálem z Ancre, ti pak, kdož mu podléžali, častovali jej "Excelenci", jak si skutečně žádalo důstojenství jeho titulu. Král by jej býval měl oslovovat "bratranče", ovšem nečinil tak nikdy, tiše tím odmítaje neospravedlnitelné pocty, jakých se ničemníkovi dostávalo od královny. Když jej musel jmenovat, příznačně

po francouzštině výslovnost jeho jména a nazýval jej Končinem. Lid, který Florent'ana zuřivě nenáviděl, pro něj z nenávisti a zároveň z opatrnosti vynalezl přehráli hrubých přízvisek, z nichž il coglione* patřil k nejmírnějším. Kdykoliv měla manželka velikého muže oslovit paní z Guise, říkávala jí "paní maršálko". Když hovořila s přítelkyněmi v úzkém kroužku, jmenovala ji "signorou Concini", doma ve svém paláci pak v mé společnosti Galigaiovou a někdy Končinkou, jak jsem říkával i já. U nás doma na Rozkvetlém lánu jsme ji nenazvali jinak než Pavoučicí, protože slézala každého večera ze svého samotářského přibytku nad královními komnatami, aby "královnu ještě pevněji omotala svými pavučinami". Z obavy, aby Marietta, jejíž uši se s oblibou vyskytovaly na nejrůznějších místech, nakonec podle okolností nebo zásluhou obraznosti přiměru neporozuměla, o kom je řeč, užívali jsme též latinského slova aranea, případně řeckého arachné.

Někdy v polovině srpna - nepamatuji si přesně, kterého dne - jsem se o deváté hodině dostavil do královských komnat a velmi mne překvapilo, že král, obvykle "ranní ptáče", dlel dosud na lůžku. Pan ze Souvré mi polohlasem vyložil, že včera král nemohl kvůli nesmírnému vedru usnout, i vstal z lože, oděš se domácím šatem, odebral se do své knihovny a tam si krátil čas až do půlnoci zpěvem.

Byl již s vyprávěním pomalu u konce, když se Ludvík náhle vzbudil, posadil se na lůžku, oči se mu ještě zavíraly a vlasy měl rozježené, ale zcela vážně nám oznámil, že nepřítel se zrádně a zákeřně zmocnil zámku Chambord, avšak bohudíky on, Ludvík, jej odtamtud neprodleně vyhnal prudkým útokem, který nám podrobně bez jediného zakoktání popsal, používaje přitom výrazů, které jsem ani sám neznal a o nichž mi později maršál ze Souvré prozradil, že jsou vysoce odborné a užívají se při vojenských operacích, zejména při útoku dle všech pravidel.

Když byl Ludvík vše vypověděl, pomodlil se, odmítl snídani (což by mne znepokojilo, kdyby neměl veselou tvář, jakoby rozjařenou válečnickým snem), a ještě než se odebral na návštěvu ke královně matce, vyzval mne, abych jej doprovodil do zbrojního kabinetu, že mi ukáže hákovnici, kterou mu včera daroval vévoda z Bellegarde. Zavolal proto Descluseauxe, aby odemkl dveře, a cestou po schodech o patro výše mi ještě sdělil pár dalších podrobností o slavném obsazení či spíše znovudobytí zámku Chambord Ludvíkovými vojsky.

Jeho tón, hlas, výraz, zkrátka vše se změnilo jako mávnutím proutku, ledva za námi Descluseaux zavřel dveře.

"Siolaku," obrátil se ke mně tichým hlasem, přičemž hlučně rozebíral Bellegardovu hákovnici, "znáte Déagéanta?"

"Nikoliv, sire. Můj otec s ním ale mívá co do činění."

"Jak to?"

"Déagéant mu potají přinášel od vašeho královského pana otce peníze na jeho tajná poslání."

"A co si markýz ze Sioraku myslí o Déagéantovi?"

"Mnoho dobrého, Veličenstvo."

"Já rovněž," pravil Ludvík, vážně na mne pohlížeje svými krásnými černými očima.

Na okamžik jsem zaváhal, než jsem řekl:

"Niměně, sire, Déagéant je podřízeným Barbinovým."*

"To mu nikterak nezabraňuje být mi dobrým služebníkem," řekl Ludvík. "Přál bych si, Siolaku, abyste se s Déagéantem sešel. Je obzvláště hodný."

Čtenář si jistě vzpomíná, že tento způsob vyjadřování byl pro krále příznačný.

"A co mu povím, sire?"

"To on vám bude mít co vyprávět."

Král pokračoval:

"Kdyby se Déagéant často ukazoval u mne, mohlo by to pro něj být nebezpečné, když je Barbinův podřízený."

Z toho jsem vyrozuměl, že král ode mne chce, abych dělal mezi ním a Déagéantem prostředníka. Ludvík vyčetl z mého pohledu pochopení i souhlas a složil zbraň již beze slova. Pak zavolal Descluseauxe, energicky si utřel ruce klůčkem a ledva byly dveře otevřeny, seběhl po schodech tak hbitě, že jsem mu sotva stačil.

Tato krátká rozmluva ve dvou na mne učinila hluboký dojem: za měsíc bude Ludvíkovi patnáct let. Stejně jako se mi jindy některé jeho kratochvíle jevily nedůstojnými jeho věku - leč nebyla to vše jenom komedie k ukonejšení nedůvěry královny matky? -, tak mi dnes naopak připadal sebejistý a rázný. Já pak jsem byl opojen radostí, že mi poprvé světil poslání, které, jakkoliv skromné, přece se blížilo úkolům, jimiž jeho otec kdysi pověřoval mého otce.

Po celý den mi vrtalo hlavou, jak zprostředkovat schůzku s mužem, kterého jsem jakživ neviděl, avšak zcela zbytečně, neboť ještě téhož večera po večeři, kterou jsem zhltnul ráz na ráz (nemá ve zvyku dlouho se zdržovat u stolu), když jsem se již chystal ulehnout, kdosi zaklepal na dveře mého bytu v Louvru. Nikoho jsem v tak pozdní hodinu nečekal, i nabil jsem své pistole a položil je na dosah ruky na stůl - s večerem totiž Louvre není o mnoho bezpečnější než sama Paříž -, zatímco La Barge, jenž z pážete povýšil na lokaje, rychle navlékal livrej a Robin přibíhal s partyzánou v ruce, připraven postavit se pro každý případ ke dveřím.

Na mé znamení začal La Barge zvolna pootevírat dveře. Za nimi jsme spatřili člověka, který nevyhlízel nijak nebezpečně, bylť malé postavy, beze zbraně a strohým černým ošacením připomínal kněze, kterému dosud nevyholili tonzuru.

"Pane rytíři," začal s přehlubokou poklonou, "jsem Déagéant, váš ponížený a uctívý služebník."

"K vašim službám, pane Déagéante!" odpověděl jsem, zatímco La Barge za ním zavíral dveře. "Prosím, posad'te se zde na židli a udělejte si pohodlí."

Očima jsem dal znamení La Bargeovi a Robinovi, aby se odklidili do sousedního kamrlíku, kde, jak jsem dopředu věděl, budou trávit volný čas hraním v kostky a popíjením mého vína. Přiměl jsem je však, aby nehráli o víc než o jeden denár na desetibodovou partii, neboť jsem nechtěl být svědkem, jak celá mzda putuje z kapes jednoho do kapes druhého. Velké nebezpečí ostatně nehrozilo, protože nebyli nijak vášniví ani zavilí hráči a v okamžicích mezi hody se raději chvástali svými úspěchy v lásce.

"Těší mne, že vás poznávám, pane Déagéante," řekl jsem. "Otec mi vyprávěl, jak jste se stýkali za časů zesnulého

krále."

"Jak se daří panu markýzovi?" zeptal se Déagéant s úklonou. "Je zdráva vesel."

K čemuž mi Déagéant poblahopřál, a zatímco hovořil, nepřestával jsem jej pozorovat. Měl široká ramena, hranatou lebku sedláka, zářící černé oči, vlasy nakrat'oučko ostříhané, huňaté obočí, knír jako kartáček a bradu krátce zastřiženou. To vše vytvářelo dojem skromnosti a sebejistoty.

"Pane rytíři," řekl a oběma dlaněmi se opřelo kolena, "dovolíte-li, povím vám, jak zařídíme spojení mezi Ludvíkem, vámi a mnou. Budu-li pro vás mít nějaké významné sdělení, přinesu vám je v tuto pozdní hodinu. Vy pak z něj rače sepsat, ovšem změněným rukopisem, stručný a diskretní výtah."

"Jakou měrou diskretní, pane Déagéante?"

"Osoby uváděj tež toliko posledním písmenem jejich jména."

"Posledním? Nikoliv počátečním?"

"Každý očekává, že půjde o první písmeno. Napíšete-li B jako Barbin, věc je jasná. Méně jasná již bude, napíšete-li N jako Barbin, nebo K jako Ludvík či E jako Condé. Sepíšete tedy zprávu a hned nazítří požádáte Ludvíka, zda byste nemohl nahlédnout do některého slovníku v jeho knihovně, neboť jak mi prozradil, někdy tak vskutku činíváte. Rače tam pak vložit svůj dokument do knihy Esejů pana Montaigne k první straně třinácté kapitoly. Jakmile bude Ludvík moci, vyzvedne si jej a přečte, načež jej hned spálí."

"Proč třináctá kapitola, pane Déagéante?"

"Na pomoc vaší paměti, pane rytíři. Třináctá jako Ludvík."

Vonělo to vše romantikou a tajuplností a já byl dostatečně mlád na to, aby mne to okouzlovalo.

"Začneme hned dnes večer, pane Déagéante?"

Ten bystrý muž postřehl mé nadšení a chtěl, abych zblízka poznal i horší stránku věci.

"Neuniklo vám, milý rytíři, že vydávaje se po této cestě, pokládáte takřka hlavu na špalek?"

"Vždyť vy také, pane Déagéante."

"Mne by čekala spíše oprátka, nejsem šlechtic," řekl Déagéant se slabým úsměvem.

Při pohledu na jeho úsměv jsem pochopil, že lze být statečným bez fanfaronství, a dokonce ani není nutno tasit meč, jakkoliv naši páni šlechtici jsou přesvědčeni o opaku.

"Tak tedy začneme!" zvolal jsem a opětoval jeho úsměv. Již nyní jsem pocítil, že mezi námi vzniká srdečné spiklenectví. Déagéant začal:

"Předevčirem požádal princ Condé Barbina, aby jej vyhledal v Saint-Martin. Barbin mne vzal s sebou, neboť na jednání k panu princovi vždy chodí raději se svědkem."

"A pročpak, pane Déagéante?"

"Aby v případě potřeby stvrdil obsah rozhovoru, anžto princ je převeliký lhář."

Déagéant to řekl docela prostě, jako by šlo o nejznámější věc na světě.

"Nalezli jsme jej," pokračoval, "ve stavu naprosté bezradnosti, takořka v slzách. Přijal Barbina jako dítě ztracené v lese, jež se chytá svého otce s nadějí, že mu pomůže najít cestu. 'Pane,' řekl mu třesoucím se hlasem, nyní jsem v situaci, kdy mi již nezbývá, než sesadit krále z trůnu a usednout na jeho místo!'"

"Pane Déagéante," přerušil jsem jej, "mohl byste ten ohromující výrok zopakovat? Jsem z něj celý zkoprnělý a chtěl bych se ujistit, že jsem slyšel dobře."

"Nyní jsem v situaci, kdy mi již nezbývá, než sesadit krále z trůnu a usednout na jeho místo."

"A to řekl Barbinovi, intendantovi, důvěrníkovi a poradci královny matky! Kterážto má největší zájem na tom, aby král zůstal, kde je, neb vládne místo něho! Není to šilenství? Nehledě na to, že prohlášení samo o sobě již představuje urážku majestátu!"

"Jenže ledva je princ pronesl, pane rytíři, poněkud je zmínil slovy: 'Zdá se mi však, že to by přece jen znamenalo zajít příliš daleko.'"

„Ale," otázal se Barbin, když se trochu vzpamatoval z úžasu, proč byste to dělal?" Condé opáčil: „Protože velmožové na mne převelni tlačí! Říkají, že jestli to neučiním, opustí mne. A jestliže mne opustí, pane Barbine, bude mnou královna matka pohrdat!"

"Aj!" ozval jsem se. "Jak typické pro Condého, tento strach, že jím zhrdnu! Až do konce svých dní bude pochybovat, zda je synem svého otce!"

"Totéž se zdálo Barbinovi, i pravil hned s převelikou úctou: 'Monsignore, váš původ vás staví z dosahu jakéhokoliv pohrdání a královně bude vždy záležet na tom, aby vaši moc spíše zmnožovala, než umenšovala.' Když Barbin takto prince pohládl po srsti, pokračoval: 'Ostatně králova strana není zdaleka tak slabá, jak se domníváte! Již pouhé královo jméno představuje obrovskou moc a všichni, o nichž si myslíte, že náležejí ke straně velmožů, sedí ve skutečnosti na dvou židlích... Takže dle mého soudu jakýkoliv pokus otřást královskou autoritou skončí ještě dříve, než začne.'"

"Věru obratná řeč," pravil jsem.

"Však pan Barbin je duchaplný muž," přitakal živě Déagéant. "Naneštěstí se z pouhé ctižádostivosti připojil ke Concinimu a za to jej věru nechválím. Ať tak či onak, jeho slova způsobila, že Condé alespoň pro daný okamžik otočil. A zcela jasně prohlásil, že by zůstal svému panovníkovi věrný, kdyby jen královna zapudila vévodu z Bouillonu, který neustále máte a trápí princovu mysl a ovládá ji silou, z níž se princ nedokáže vymanit."

"To je pravda?"

"Pravda pravdoucí! Nižádný manžel nikdy neovládal svou ženu tak pevnou rukou a tak úplně. To prosím prohlašuji vzhledem ke Condého sklonům zcela jednoznačně... Budu s vaším dovolením pokračovat, pane rytíři. Barbin opouští prince s polovičním slibem, že vévoda z Bouillonu bude vzdálen od dvora, pan princ se uchyluje do svých komnat a

tam už jej očekává řečený Bouillon. Vida, že Condé není pevně rozhodnut obrátit se proti králi, začne jej Bouillon přesvědčovat, aby se rozkmotřil s Concinim, a doufá, že tudy se dostane do sporu s královnou, a následkem toho i s králem."

"Condé mu neodolal?"

"Stejně jako neodolal Barbinovi. A rovnou poslal arcibiskupa z Bourges vyřídit Concinimu, že již nepatří k jeho přátelům."

To mne ohromilo:

"Vždyť to je vyhlášení války!" vyhrkl jsem. "A naprosté šílenství! Pokud Condé nehodlá Končina zabít, proč ho děsit a dělat si z něho smrtelného nepřítele? A pokud se jej hodlá zbavit, proč jej varuje předem? Cožpak kočka varuje myš, že ji zakousne?"

"Zcela správná úvaha, pane rytíři!" souhlasil Déagéant. "Než pokračujeme. Zrovna když arcibiskup z Bourges dospěl ke Concinimu, nalézal se tam shodou okolností i Barbin. A byl-li on zaskočen nejnovějším obratem postojů pana prince, což teprve Končín, který slyne více krutostí než statečností! Nedokázal zastít zoufalství a zmatek, jež se ho zmocnily, a ve své bezradnosti odvěkl Barbina k manželce. Ta byla ochromena hrůzou zrovna jako její muž a chtěla okamžitě prehnout z Paříže a uchýlit se do Caen, které jim, jak víte, náleží. Nemohla však, bylať příliš churava, a po dvakráte omdlela, když vstupovala do nosítek. Končín odjel sám, ještě v noci, a šťval koně jako o závod. Mám-li použít vaši metaforu, pane rytíři, tedy myš, kterou varovali, utekla do své díry. Nebude však snadné dostat ji z této díry ven: Končín má vojsko a mnoho, přemnoho peněz na další vojáky..."

Sotva se se mnou Déagéant rozžehnal, světil jsem jeho vyprávění papíru. Nazítří ráno jsem se dostavil do královských komnat s jedním knoflíkem kabátce rozepjatým a poprosil jsem Jeho Veličenstvo, aby kázalo Berlinghenovi odemknout mi knihovnu, což Ludvík bez hnutí brvou učinil. Já však zpozoroval, že v blízkosti čenichá pan z Blainville, a dal jsem si velký pozor, abych nešel rovnou k Esejům od pana z Montaigne. Naopak jsem ze sousední police vyňal Erasmovo dílo Enchiridion militis christiani, usedl jsem a pohroužil se v tu suchou četbu. Učinil jsem dobře. Nečetl jsem ještě ani pět minut, když se otevřely dveře a dovnitř se vsunul dlouhý nos páně Blainvillův. Pozvedl jsem oči od Erasma a otázal se:

"Máte se mnou co do činění, pane z Blainville?"

"Nikterak, pane rytíři," ujišťoval mne s přezdvorným pozdravem. "Šel jsem náhodou kolem a vida, že dveře jsou otevřeny," (ve skutečnosti otevřeny vůbec nebyly), "dovolil jsem si vstoupit, neb jsem dosud nikdy neměl možnost nahlédnout do knihovny Jeho Veličenstva." Za řeči se ke mně neustále přibližoval, zřejmě aby mohl nahlédnout do knihy, kterou jsem držel v ruce.

"Vždyť stačilo požádat Jeho Veličenstvo o dovození jeho knihovnu navštívit! Jistě by vám neodmítlo!"

"U všech všudy," neudržel se Blainville, když byl konečně dosti blízko, "vy čtete latinsky!"

"To je jen Enchiridion militis christiani, a mám věru štěstí, že to Erasmus sepsal latinsky, anžto holandštiny nejsem mocen."

Blainville, vychovaný v jezuitské koleji, nebyl žádný nevědomec. Pravidl:

"Aha, to je tedy ona slavná Příručka křesťanského rytíře."

"Myslím, že lépe by bylo titul přeložit: Příručka rytíře Kristova," odpověděl jsem.

"Nevěděl jsem, že jste tak hluboce zbožný," řekl Blainville a vyhlížel jako honící pes, když se zoufale snaží zachytit mizějící stopu.

"Tím se věru nepyšním," zasmál jsem se. "Hledám výrok, který mi otec včera citoval, ale nepamatoval si jej až do konce."

"Jaký výrok?" chtěl vědět Blainville, jehož hnala inkviziční vášeň daleko za práh zdvořilosti.

"Ale tady to právě je," zvolal jsem bez meškání. A oddrmolil jsem mu nahlas a co nejrychleji větu, kterou jsem těsně před jeho příchodem přeběhl očima. Byla tak dlouhá a umně konstruovaná, že Blainvillova latina, jak jsem pevně věřil, na ni nemohla stačit.

Stalo se, več jsem doufal. Styděl se požádat mne o překlad, takže po vícero zdvořilých poklonech se náš slidič odplazil se schlipými slechy.

Po jeho odchodu jsem zůstal sedět s Erasmem otevřeným na kolenou a špicoval jsem uši v obavách, aby se snad neuspokojený čenich páně Blainvillův náhle neobjevil znovu. Po chvíli jsem vstal a po špičkách došel ke dveřím. Vyhlednuv opatrně a shledav chodbu opuštěnou, zavřel jsem znovu za sebou a tentokrát i zamkl. Nato jsem běžel pro Montaigneovy Eseje, vložil svou zprávu k první straně třinácté kapitoly a zasunul knihu na místo, jakož i Erasma. Za chvíli jsem byl venku. Do královských komnat jsem se vrátil zamyšlen, neboť Blainvillův příchod mi způsobil značnou starost. Zmátl jsem sice slidičův čich, ale jak je vůbec možné, že mne následoval? Usoudiv, že jej možná upozornil rozepnutý knoflík, předsevzal jsem si, že po domluvě s Déagéantem navrhu králi jiné znamení.

Arcibiskup z Bourges, kterého Condé použil jako poslíčka, aby Concinimu sdělil, že "již nepatří k jeho přátelům", měl v životě jedinou ctižádost: vášnivě toužil, aby se jeho fialový hábit změnil v purpurový a čelo aby mu ozdobil klobouk, jehož širokánská střecha by zahalila třaslavá arcibiskupská ramínka majestátním stínem. Proto ve dne intrikoval s Condém a s velmoži a v noci se vkrádal do Louvru tajnou brankou, aby vše vyzradil Barbinovi a královně matce.

Arcibiskup se kryl z obou stran, a nechť už by vzbouření princů dopadlo jakkoliv, on počítal s vděčností vítěze, s jeho přimlouvou u Svatého otce, item s kardinálským kloboukem.

Princové byli Concinioho útekem z Paříže nadšeni. Favorit uvolňoval místo Condému. To tedy znamenalo, že Condé je vítězem. Kdyby měli ve svých nevelkých mozkovnách špetku zdravého rozumu, postrehli by, že Condého postavení nebylo dosud nikdy tak vratké. Končínka přece v Paříži zůstala. Ta arciť považovala pana prince za svého smrtelného

nepřítele a královna jí popřávala sluchu více než kdy jindy.

Condé a velmožové ve své nadutosti intrikovali bez jakýchkoliv zábran či studu, jako by si již byli jisti vítězstvím.

Usilovali získat pro svou věc plukovníky a hejtmány jednotlivých čtvrtí, požadovali od farářů, aby kázali proti králi, nutili soudní dvůr svolat vévody, pairy a královské úředníky, aby rozhodli, nemá-li se řízení státních záležitostí svěřit jiné osobě než královně matce. Všechny tyto rejdy se děly zcela neskrývané a byly doprovázeny bujarými oslavami, při nichž se provolávalo: Pryč s pruhem! To znamenalo, že kdyby princové zvítězili nad královskou mocí, jejich rodové znaky by získaly výsadu, jež dosud patřila pouze znaku královskému: ten totiž nemůže nikdy být přetát šikmým pruhem. Právě heslo Pryč s pruhem! je prozrazovalo. Ačkoliv prohlašovali, že jim jde jen a jen o upevnění královské moci, všichni usilovali o pravý opak - o znovunastolení feudálního státu, kde by každý byl malým králem ve vlastní provincii, jejíž hranice by se pokoušel rozšiřovat na úkor souseda, kde by měl vlastní vojsko a kdož ví, třeba i razil vlastní mince... Vévoda z Longueville přece kdysi podobný plán přednesl a víme, jak příkře jej můj malý král odmítl, ačkoliv mu tehdy nebylo ani deset let.

Končín uprchl z Paříže patnáctého srpna a Končince stačily dva týdny, aby přesvědčila královnu matku, že je třeba zatknout Condého a uvrhnout jej do žaláře. Ale Marie, váhavá jako vždy, se jednou rozhodla, vzápětí si to rozmyslela, pak se znovu rozhodla, až jejího otálení největší ryby využily a unikly ze sítě. Toho velmi želel Barbin, který zatčení připravil a s jistotou doufal, že se kromě Condého zmocní i dalších obzvláště odbojných princů. Zatčením však královna pověřila pana z Thémynes, neboť si vzpomněla, jak náš Jindřich kdysi prohlásil, že tento muž bude sloužit královské moci za všech okolností.

Bylo dohodnuto, že jakmile Condé vstoupí do Louvru, aby předsedal královské radě, rozestaví se před padacím mostem stráž, aby nemohl prchnout. Jelikož pak by stráž mohly být nápadné, u padacího mostu bude přichystán králův kočár i se spřežením, aby každý myslel, že král hodlá jet do Saint-Germain-en-Laye a strážní oddíl mu má na cestě zajišťovat bezpečnost.

Když jsem tuto drobnou lest líčil otci, připomněl mi, že Jindřich III. v den zavraždění vévody z Guise také použil jako vábníčku královský kočár. Aby si vévoda z Guise nepřivedl s sebou na zasedání rady příliš početnou družinu, s níž by měli Gaskoňci z oddílu Pětačtyřiceti příliš velkou práci, stanovil Jindřich III. osudné zasedání na sedmou hodinu ranní a pro ospravedlnění tak časných hodin namluvil den předtím vévodovi, že se hodlá hned zrána odebrat na zámek La Noue. Zapřažený kočár tedy přistavili před sedmou hodinou k vnějšímu schodišti zámku v Blois, aby smyšlenka o odjezdu vyhlížela co nejpravděpodobněji.

Vraťme se však ke Condému. O jedenácté hodině opustil královskou radu a bral se ke komnatě královny matky, kde se měla sejít výkonná rada. Kdosi mu po šeptal, že má být zatčen, ale on nechtěl věřit a zpupně prohlásil, že na něho se nikdo neopovázá vztáhnout ruku. "A přesně tak," řekl můj otec," odpověděl před osmadvaceti léty vévoda z Guise těm, kdož jej varovali, že mu Jindřich III. ukládá o život. Jednu věc tihle rebelové nikdy nepochopí: ať je panovník jakkoliv slabý, ve zdech královského zámku zůstává stále nejsilnějším."

Condé v královnině komnatě nikoho nenalezl, ani královnu matku, ani ostatní členy výkonné rady. Když se po ní již po několikáté jistou netrpělivostí sháněl, vyptává se přítomných královských úředníků, netušil arci, jak blízko se nachází, skrytá ve vedlejší kabinetě spolu s králem a s Monsieurem a oddělená od něho jedinými dveřmi.

Condé, který se již viděl králem Francie, se cítil téměř uražen, že jej královna matka nechává čekat. Jak nesmírné as muselo být jeho překvapení, když do pokoje vstoupil pan z Thémynes a řekl mu, že má rozkaz jej zatknout.

"Vy se opovážujete to učinit?" řekl Condé.

"Ano, monsignore," děl Thémynes, "na rozkaz krále. Račte mi odevzdat svůj meč, monsignore."

Condé nejprve odmítl, než vida, že přichází pan z Elbene a za ním sedm nebo osm dalších šlechticů s partyzány v rukou, zesinal a povolil.

"Zabijete mne, pane z Elbene?" zeptal se.

"Pane, jsme šlechtici, nikoliv kati," odpověděl mu pan z Elbene. "Nemáme žádný rozkaz vám ublížit."

Skupinka šlechticů jej bez meškání obstoupila a odvedla do připraveného pokoje. Zde projevil trochu odvahy, jež mu před několika okamžiky tolik scházela, a odmítl podávaný oběd s požadavkem, aby mu pokrm připravili jeho lidé.

To mu dovolili a vzápětí mu vrátila klid návštěva pana z Luynes, který jej jménem krále ujistil, že s ním bude dobře zacházeno. On však tak naléhavě žádal, aby mohl promluvit s Barbinem, že královna matka nakonec přikázala, aby mu i v tomto ohledu bylo vyhověno.

Ještě téhož večera mi Déagéant v mém příbytku vyprávěl, co Condé Barbinovi řekl, což byly samé pošetilosti, dětinské breptání a výlevy žluči, kromě tvrzení, že jej královna předběhla o pouhé tři dny. Kdyby byla otálela déle, král by dnes již korunu na hlavě nenosil. Jeho holedbání bylo o to hloupější, že jím plně ospravedlňoval své uvěznění. Přitom neustával prostřednictvím Barbina a Luynese královnu matku úpěnlivě prosit, aby mu vrátila svobodu.

Barbin se stále obával, aby zatčení nevyvolalo odvetu princů a pozdvižení lidu v ulicích Paříže. Místo aby však princové přispěchali svému vůdci na pomoc, raději praskli do bot. Jakmile shledali, že městské brány zůstaly otevřeny, naskákali do svých zlacených kočárů a cvalem vyrazili každý do své provincie ukrýt se za vlastními hradbami. Jelikož však je nikdo nepronásledoval, brzy jim zas narostl hřebínek, shromáždili svá vojska a stali se stejnou hrozbou jako dříve.

Jediná princezna z Condé, matka našeho vězně, neohroženě nasedla na koně a projížděla ulicemi Paříže ve snaze vzbouřit lid, který však zůstal v klidu. K pozdvižení lidu bylo by třeba přinejmenším panny na bílém oři, něco takového jim ovšem princezna poskytnout nemohla. Pařížané dobře znali její minulost, její procesy, příběh o pážeti a jedu. Zato švec Picard nezapomněl na rány, jež mu uštědřili Conciniho lokajové, pozvedl bojovný dav, a nemohl-li se pomstít maršálovi, odnesl to jeho dům.

Došlo tam k bezuzdnému řádění. Dav rozerval látky, roztřískal nábytek, zplnil zahradu. Vše, co se nedalo odnést, bylo

zničeno. Přece však nebyla jejich zuřivost tak slepá, jak by se dalo předpokládat. Výstřely z hákovnic provrtaly portréty Conciniho a jeho manželky, a když to buřičům nestačilo, rozřezali ještě plátna noži. Portrét královny matky strhli ze zdi a vyhodili oknem na ulici, kde byl později nalezen špinavý, leč celý. Portrétu krále se však nikdo ani nedotkl. Jediný zůstal viset na stěně, neposkvrněný a nedotčený, ačkoliv všude kolem zbývaly jen cáry poničených tapet. Když jsem se o tom dozvěděl, byl jsem radosti bez sebe a srdce se mi prudce rozbušilo.

* * *

Dva týdny po Condého zatčení mne Déagéant navštívil v mém příbytku v Louvru. Zrovna jsem večeřel, i vyzval jsem jej, aby se mnou pojedl. Přijal nabídku až na mé naléhání, odmítnuv ji nejprve zdvořile, aby se ujistil o její upřímnosti. Byla to našťěstí studená večeře, i mohl jsem bez meškání vyhostit La Barge a Robina do přístěnku a zanechat je s láhví vína, hrou v kostky a jejich nepřebornou zásobou milostných historek.

"Navrhuji, abychom nejprve pojedli, souhlasíte-li, pane Déagéante," řekl jsem. "Pohovoříme si později. Budu mít klidnější mysl a lépe si vaše zprávy vštípím do mozku."

Souhlasil, a zatímco naše čelisti v tichosti pracovaly, několikrát jsem na něj krátce pohlédl. Muž byl přesně takový, jak mi jej můj otec kdysi popsal; zajisté nepřišel na svět proto, aby si zde zadovážděl, nýbrž aby vyoral přímou, hlubokou brázdou svého života. Vědom si společenských rozdílů zachovával obyčeje, aniž tím upadal do servility či ztrácel ze zřetele vlastní cenu. Byl málomluvný, avšak každé jeho slovo mělo váhu a smysl, vyznal se výborně v politice, ale neměl sklon k intrikám, ovšem kromě služby králi, pro něhož byl podle otcových slov hotov ke všemu.

"Nuže, pane Déagéante," oslovil jsem jej, ledva jsme vyprázdnili talíře, "jaké nové zprávy máte?"

"Hrozné," odpověděl a jeho nezáživný výraz podivně neladil s vážností jeho slov. "Až za pár dní vejdou ve známost, nebude ve Francii syna dobré matky, který by je za takové nepovažoval. Zkrátka meč, visící nad hlavami šedobradých, konečně dopadl. Po Sillerym jsou nyní v nemilosti i Villeroy a Jeannin a královna místo nich jmenovala triumvirát - Barbina, Mangota, Richelieua. Všechny vybrala Končinka, sice v manželově nepřítomnosti, leč s jeho souhlasem."

"Říká se, že mají mnoho ducha, sil i prostředků."

"To ano," souhlasil Déagéant s výrazem nevole ve tváři. "A to je právě ze všeho nejhorší."

"Ale jsou to přece rodilí Francouzi a nosí v srdci lásku ke svému národu, jak se domnívám. Třeba budou Conciniho brzdit a usměrňovat, kdyby chtěl zajít příliš daleko."

"To zajisté předpokládají, ale nedokážou to. Concini je zpupná, násilnická zrůda. To on je ustanovil ministry. A kdyby se chtěli vzpoutat, prostě je odstraní. Pane rytíři," zarazil se Déagéant, "tento komentář není součástí mého poselství. Prosím, neračte jej uvádět ve své zprávě."

"Což by nemohl být králi užitečný?"

"Domnívám se, že nikoliv. Král ví více, než si myslíme, a podle Luynese velmi dobře chápe nebezpečnost situace."

Nevím proč, ale jeho způsob vyjadřování, zdánlivě tak neosobní, mne naplnil jakousi úzkostí, i zeptal jsem se:

"Pane Déagéante, jen mezi námi, domníváte se, že by Ludvíkovi mohlo v příštích měsících hrozit nebezpečí?"

Déagéant s dlaněmi položenými na kolenou a s očima sklopenýma mlčel. Už jsem si začínal myslet, že mi nechce odpovědět, když náhle zvedl oči, zpřímil na mne pohlédl a řekl prostě: "Veliké."

Zůstal jsem jak opářen. Když se mi hlas vrátil, zněl tak hluše, že jsem jej nepoznával.

"Veliké!" opakoval jsem. "Hrozí mu ztráta svobody? Koruny? Života?"

Déagéant jen potřásl hlavou; proto jsem znovu úpěnlivě zanaléhal: "Mohu se vás zeptat, na čem se zakládají vaše obavy, pane Déagéante?"

"Především na znalosti Conciniho povahy. Jistě si vzpomínáte, jaká hrůza jej zachvátila, když mu Condé vzkázal, že již nepatří k jeho přátelům. Viděl jsem ten strach na vlastní oči. Byl jsem s Barbinem u toho. Jal se nás tehdy ujišťovat, téměř v slzách a se zoufalou grimasou na rtech, že kdyby se snad jednoho dne vrátil ke dvoru, nikdy, nikdy se už nebude plést do vládnutí a spokojí se jen s nepatrnou pravomocí, nezbytnou ke spravování a zabezpečování vlastního majetku, neboť si je dobře vědom, že právě jeho výjimečné postavení ve státě způsobilo, že jej nyní všichni nenávidí..."

"Konečně jednou rozumná řeč!"

"Jenomže ji okamžitě a naprosto popřel, ledva jej Condého zatčení znovu vyneslo do sedla!"

"Co řekl?"

"Položil Barbinovi záludnou otázku. Zeptal se jej, zda mu podle jeho mínění ještě hrozí nebezpečí, kdyby se vrátil do politiky..."

"A co mu Barbin odpověděl?"

"Excelence, nevidím zhola nic, co by vám v tom mohlo zabránit."

"A proč mu k d'asu Barbin odpověděl takovým způsobem?"

"Na to jsem se ho také zeptal. Podle jeho mínění byl Concini stejně rozhodnut znovu se chopit moci, ba ještě ji zmnožit, a Barbin si byl jist, že by tak stejně učinil navzdory všem radám."

"Jaký závěr z toho rozhovoru podle vás vyplývá, pane Déagéante?" zeptal jsem se po chvilce mlčení.

"Především, že Barbin je schopen ve své pružnosti a poddačnosti zajít daleko, jen aby zůstal ministrem. Dále, a to je, myslím, nejdůležitější: Concini spoléhá na svou štěstěnu a je rozhodnut hnát věci na ostří nože. Jinak řečeno, chce se znovu chopit moci, zejména aby se pomstil za panickou hrůzu, kterou zažil na útěku z Paříže. A tak jako se předtím třásl, tak se nyní projevuje jako nadutec, tyran, ba ukrutník, jestliže si moc skutečně získá a udrží."

"Mohl by se obrátit i proti Ludvíkovi?" zeptal jsem se po chvíli šeptem, jako by se mi už pouhá otázka jevila bezbožnou.

"Zatím ne," odvětil Déagéant. "Aby upevnil moc a zároveň si vyřídil účty s Condém a s velmoži, obrátí se nejprve proti nim. Ve své touze porazit je a zničit se nezastaví před ničím. Právě proto si vyvolil takové ministry: různé muže, kteří

budou věrně stát při něm."

* * *

Otec byl mým důvěrníkem v každém ohledu. Když říkám "otec", míním taktéž La Surieho, jehož myšlenky sice nebyly vždy oděny do stejných slov, ale pramenily rozhodně ze stejného srdce. Avšak své Gräfin, třebaže jsem dokonale znal její mlčenlivost, jsem se dlouho nedokázal svěřit se svým tajným posláním, hlavně protože pocházela z Falce a zde se jednalo o důvěrné záležitosti týkající se francouzské koruny. Dlouho jsem v její společnosti o těchto věcech mlčel jako ryba. Nakonec jsem si uvědomil, že jí bývá známo leccos z našich záležitostí, třebaže já sám ji nic nevyzražuji, i dovolil jsem si jednoho dne položit jí otázku, od koho má své vědomosti. "Od benátského vyslance přece," odpověděla. "Je to starý přítel mého otce, a když mne přijde navštívit, rád se mnou hovoří o francouzské politice, jednak protože vyznat se v ní je jeho povoláním, a také protože mu to vše velmi leží na srdci, ježto je vroucným přítelem této země."

Svěřila mi to během jednoho z našich rozhovorů za závěsy a já zůstal celý zkoprnělý, i stydno mi bylo, že cizinci je známo o francouzském dvoře tolik věcí, jež nikterak neslouží ke cti královně, například jakým způsobem si počíná její nejbližší okolí, jaké nestydaté přízní se u nás těší mrzci dobrodruzi či v jaké osamělosti je záměrně držen můj ubohý král. "Petříčku," řekla mi jednou, zatímco její hlava s rozhozenými vlasy spočívala mi na rameni, "prosím, otočte hlavu ke mně a pohledte na mne, neboť si přeji s vámi důvěrně pohovořit skutečně z očí do očí. Neuniklo mi, že jste vůči mně notně opatrný a uzavřený, kdykoliv se jedná o vnitřní záležitosti vaší země, což mne zajisté neuráží, ba naopak vás za vaši obezřetnost chválím a shledala bych přirozeným, kdybyste si stejně počínal i nadále. Než asi týden už pozoruji, že jste smutný a skleslý, vzdycháte, bručíte a potají se hryžete starostmi, i pomyslela jsem si, že kdybyste se mi svěřil, možná by vám to ve vašem soužení přineslo úlevu. Jestliže takové je i vaše přání, zdaž vám musím přísahat, že ani slůvko z toho, co byste mi řekl, nebude nikdy opakováno na tomto světě, ba ani," dodala s úsměvem, "na onom světě. Tam by to vlastně ani nebylo možné, neboť tam přec budeme nerozlučně spojeni na věčné časy."

"Má nejdražší," řekl jsem již rozhodnut, znaje svou Gräfin příliš dobře, než abych o ní mohl pochybovat, "přísahy jsou jistotně zbytečné, důvěřuji vám cele. A máte plnou pravdu. V těchto dnech jsem zkrúšen velikými starostmi a mám pro to dobrý důvod. Chudáček můj král je těžce churav."

"Jak dlouho již?"

"Od druhého října, tedy ode dne, kdy se Concini navrátil z Caen do Paříže. Téhož dne pocítil Ludvík převelmi bolestivé křeče v břiše, k nimž se přidal průjem a dávení."

"Vy vidíte mezi oběma událostmi nějakou souvislost?"

"Ó ano. Myslím, že ano. Přestože totiž kolika díky vlhkým, teplým obkladům kladeným na břicho někdy poleví nebo utichne, Ludvík je stále smutný, vyčerpaný, A jak pravivá doktor Héroard, 'unylý'."

"Co značí to slovo?"

"Ochablý. Héroard pochází z Montpellieru a někdy se vyjadřuje řečí našeho jihu."

"Hádám, že člověk musí být ochablý, trpí-li ustavičným vyprazdňováním střev. Ještě to trvá?"

"Ba ano. Již mnoho dní a takřka bez přestávky."

"Co mu předepisují?"

"Projímadla a klystýr."

"To že je dobré léčení? Jak o tom smýšlí váš pan otec?"

"Myslí, že není dobré, ježto je neúspěšné. Tvrdí, že se ještě nikdy nepodařilo vyhojit úporný průjem projímadlem a klystýry."

"Řekl to Héroardovi?"

"Ano, v mém bytě, kam jsem je oba pozval na večeři, aby si vyměnili názory. Héroard byl zvíklán, avšak nikoliv přesvědčen, neboť klystýr a projímadlo jsou v celém světě považovány za dokonalý lék na všechno. Možná nevíte, má drahá, že když Jakub Clément vrazil Jindřichovi III. do břicha nůž, první starostí lékařů bylo dát královskému pacientovi klystýr, který měl za následek krutější bolesti a rychlejší smrt."

"Domnívala jsem se, že jedním z lékařů Jindřicha III. byl váš pan otec?"

"Tehdy již ne. V té době již náležel k agentům jeho tajné diplomacie."

"Myslím," řekla paní z Lichtenbergu s lehkým úsměvem a hřbetem ruky mne pohládila po tváři, "že ta se zřejmě stane vaší rodinnou tradicí, milý Petře... Odpusťte," vzpomatovala se, "vraťme se k Héroardovi. Co si myslí o chorobě, již trpí váš rozmilý král?"

"Je zoufalstvím a obavami skoro šílený a vši mocí se brání lékařům královny matky, kteří by si přáli pouštět Ludvíkovi žilou tak často, jako dostává klystýr."

"Héroard tedy není přívržencem pouštění žilou?"

"Bohudíky ne! Jinak bych už na Ludvíkův život mnoho nevsázel."

Héroard studoval s otcem na lékařské škole v Montpellieru za Rondeleta, Saporty a Salomona řečeného z Assasu, kteří byli všichni velicí mistři a na tuto odsouzeníhodnou novotu pohlíželi velmi nepřátelsky. Pouštění žilou k nám bylo přeneseno z Itálie za vlády Karla IX., který na ně podle otce také zemřel. Nešťastník trpěl chorobou plic a čím více vykašlával krev, tím více mu pouštěli žilou...!"

"Ve jménu jaké logiky?"

"Ve jménu metafory: Čím více shnilé vody se ze studny vyčerpá, tím více zdravé vody do ní nateče. Stejně tak čím více se pacientovi odejme nezdravé krve, tím zdravější je zbývající část, která se obnovuje..."

"Avšak," namítla paní z Lichtenbergu, jak víme, že při pouštění žilou odeče právě ta nezdravá část, a nikoliv ta dobrá?"

"Bravissimo, drahá přítelkyně! Přesně takový byl názor lékařské školy v Montpellieru! Leč běda! Ve sporu s Leonardem Botallim a s ostatními italskými lékaři u dvora tento názor nezvítězil."

"Ludvíkovi již také pustili žilou?"

"Ano, před dvěma dny, na výslovný rozkaz královny matky. Zákrok provedl její chirurg pan Ménard. Odňal králi šest uncí krve, jež byla podle Héroarda „zpěněná a jasně červená“."

"Královna nechtěla pouštění žilou opakovat?"

"Neodvázila se. Héroard byl proti tomu, a navíc jí král ještě předtím vrátil projímadlo, které mu nechala připravit svými lékaři."

"Pane na nebi!" zvolala paní z Lichtenbergu. "Tolik nedůvěřuje vlastní matce?"

"Nevím. Možná jí chtěl jenom dát na srozuměnou, že nechce být léčen nikým jiným než Héroardem."

"Dovedu si představit, že odmítnutí projímadla se stalo záminkou mnoha pomluv."

"Tím spíše, že Marie, vidouc Ludvíka vážně nemocného, učinila cosi, co pobouřilo celý dvůr."

"Co to bylo?"

"Stěží si troufám vám to říci. Za královnu se hanbím a jejího syna je mi převelice líto."

"Což to bylo tak nehorázné?"

"Jak jen si lze představit."

"Nuže?"

"Dostavila se k soudnímu dvoru a žádala, aby ji stvrdil co regentku pro případ, že by její syn zemřel."

Když nyní po tolika letech, už dávno šedobradý, zachycuji na papír rozhovor s paní z Lichtenbergu, mám určité pochybnosti o datu, kdy k němu došlo, neboť zde sice uvádím pouštění žilou, jež provedl Ménard prvního listopadu, avšak nezmiňuji se o velké krizi z jednatřicátého října, kdy nás všechny zachvátila hrůza, neboť jsme si již mysleli, že s Jeho Veličenstvem je konec. Dovožuji z toho, že jsem pomíchal ne snad jednotlivá období choroby, ta jsem si zaznamenával do kroniky převelmi pečlivě, nýbrž data svých častých hovorů s Gräfin, jež však nemají význam pro další vývoj tohoto příběhu.

Krizi, k níž došlo třicátého prvního dne měsíce října, zapůsobila na královo okolí tak strašlivým dojmem zejména proto, že jsme již více než deset dní měli Ludvíka za uzdraveného, či alespoň na cestě k uzdravení. Od devatenáctého října koliky, průjmů, závratě i zvracení pominuly. Ludvíkovi se vrátila veselejší nálada a začal se znovu věnovat svým obvyklým zaměstnáním a zábavám, počítaje v to i lov a sokolnictví. Tak přešlo deset dní a my jsme už mysleli, že jeho nemoc patří minulosti, když se třicátého října k šesté hodině odpolední ohlásila recidiva. Ludvík si znovu začal stěžovat na koliku a Héroard si pospíšil s klystýrem, o němž mi sdělil, že bude "zchlazující a detersivní". Měl jsem pochyby o významu slova "detersivní" a Héroard, jehož jsem se dotázal na jeho přesný smysl, mi vysvětlil, že v medicíně to znamená "ránu čistící a zajizvení podporující". Ještě téhož večera jsem tuto definici opakoval doma otci, který zvolal, zvedaje ruce k nebi: "Kéž by Bůh dal a tato střeva nebyla tolik čistěna! Jistě by se byla zajizvila rychleji!"

Ke krizi, která v první chvíli vyvolala obavy, zda Ludvík přežije, došlo jednatřicátého října ve čtvrt na pět odpoledne a její průběh byl mi vylíčen takto. Ludvík, již od rána velice churavý, spal v tu chvíli za zataženými závěsy baldachýnu, když tu jeden z komorníků - byl to mladý Berlinghen, syn onoho Berlinghena, který tak dobře sloužoval Jindřichu IV. - uslyšel jakési chroptění, i myslel, že v ložnici snad chrápe nějaký pes. Přivolal svého druha, jali se oba hledat, avšak žádného psa nenalezli, proto rozhrnuli závěsy královského lože. Král chroptěl s ústy přitíštěnými k paži. Vyděsili se a utíkali pro doktora Héroarda. Ten okamžitě Ludvíka uchopil, položil na zem a pokoušel se mu otevřít ústa. Jen za pomoci prstů to však nedokázal, zuby byly příliš pevně stisknuty. Musel si pomoci střenkou nože. Ludvík ztratil vědomí, přivedli ho k sobě trochu kořalky, a aby se mu pohybem rozproudila krev, podepřeli jej hned Héroard s Berlinghenem z obou stran a přiměli ho k chůzi po místnosti.

Křečovitý záchvat netrval déle než osm minut. Pak se choroba vrátila do svého již obvyklého řečiště. Héroard vysvětlil krizi - která se v životě jeho královského pacienta již neopakovala - přítomností "nezdravých plynů ve střevech", což dokazuje, že lékaři mají pro každou nesnáz vždy pohotově vysvětlení, byť jen slovní, neboť je věru otázka, odkud se ony "nezdravé plyny" mohly vzít, ne-li z té části těla, která byla zasažena chorobou. V té souvislosti si vzpomínám, jak kdysi náš Jindřich trpěl dnou a zeptal se svého lékaře, proč po opiu, které od něj dostává, bude spát. Učený ten muž mu tehdy odvětil, aniž hnul brvou: "Sire, pokud opium uspává, je tomu tak z toho důvodu, že se jedná o uspávací..." Desátého listopadu byl Ludvík k naší velké radosti již zcela zdrav, veselý a čilý a mohl se dvě hodiny procházet po Tuilerích. Nicméně ti, kdož jej měli rádi, prožívali následující týdny v obavách z nové recidivy. Naštěstí se naše obavy ukázaly lichými.

Jsem přesvědčen, že z hlediska propuknutí a postupu choroby byl významným činitelem pacientův duševní stav, protože po celé zmíněné období projevoval Ludvík neobyčejný neklid a nepokoj. V kteroukoliv denní či noční hodinu vstával ze svého lože a chodil si lehnout hned do lůžka některého z komorníků, hned k panu z Luynes, hned se zas vracel pod svůj baldachýn. Toto ustavičné putování z jednoho lože do druhého a do třetího působilo velmi skličujícím dojmem na všechny přítomné, kteří mohli projevům zoufalé úzkosti jen bezmocně přihlížet.

Počítáme-li i období zdánlivé rekonvalescence, jež předcházelo prudké krizi z třicátého prvního října, trvalo královo soužení déle než měsíc, od druhého října do desátého listopadu léta šestnáctistého šestnáctého. Po celý ten čas navštívila královna matka svého syna jen jedinkrát, a to v den krize. Jak mi bylo řečeno, místo znepokojení nad osudným vývojem choroby projevovala spíše veliký strach z možných následků, které by tento vývoj mohl přinést jí samé. Následnictví Gastona po Ludvíkovi bylo sice mimo veškerou pochybnost, ale kdo by potvrdil Mariino regentství, když téměř všichni vévodové a párové opustili dvůr, a někteří dokonce vůči Marii vystupovali otevřeně nepřátelsky. Soudní dvůr pak, který již v roce 1610 značně překročil své pravomoci, když prohlásil Marii Medicejskou regentkou, měl nyní pramalou chuť vzít na sebe znovu zodpovědnost za podobné rozhodnutí, zejména v situaci, kdy byl Condé ve vězení a téměř všichni princové na válečné stezce.

Moje spanilá čtenářka bude jistě zklamána, že malá Anna Rakouská po celou dlouhou dobu nemoci nepřišla svého manžela navštívit ani jedinkrát. Mám-li však být upřímný, nejenže nevím, zda takové přání projevila, já ani nevím, zda

by jí to v takovém případě vůbec dovolili.

Ze všech čtyř prvních královských komorí se nepříšel během královny choroby poptat na jeho zdraví jediný Concini. Zato se zjevil, ledva se Jeho Veličenstvo uzdravilo, ale za tak nestoudných a drzých okolností, že přesahují meze představitosti.

Scéna, která se obešla beze slov, leč nebyla tím pro Ludvíka méně bolestná, se odehrála dvanáctého listopadu, třetího dne Ludvíkovy rekonvalescence. Král se probudilo půl jedné hodině ranní, "vykonal své záležitosti", jak říkal stydlivý Héroard, a požádalo šálek vývaru, který lačně vypil, což Héroarda utvrdilo v přesvědčení, že se pacient zotavuje. Ludvík se nicméně obešel bez snídáně, ne však už bez oběda, k němuž usedlo jedenácté a opět s velkou chutí. Kdyžťe dojídal, ohlásili mu návštěvu pana z Mataretu, guvernéra města a zámku Foix. Ludvík jej přijal dosti vřele, neboť hrabství Foix bylo sice roku šestnáctistého sedmého přivtěleno k francouzské koruně, ale Ludvíkovi jméno Foix stále připomínalo Navarru a zesnulého otce. Pan z Mataretu pak byl silně dojat přijetím, jehož se mu dostalo od syna "našeho Jindřicha", jak byl v Béarnsku stále ještě nazýván, a jeho pohnutí ještě vzrostlo, když jej Ludvík, který měl chuť protáhnout si nohy, odvedl do velké galerie, jejíž okna poskytují výhled na řeku Sein. Krom pana z Mataretu doprovázely krále jen dvě osoby: poddůstojník stráže a moje maličkost, neboť Ludvík mne vyzval, abych jej následoval.

Ludvík vešel do velké galerie a pro větší pohodlí při rozhovoru se zastavil v jednom z okenních výklenků. Zde pozorně naslouchal hlasu páně z Mataretu, jenž k němu hovořil s přízvukem jeho otce, a zároveň se zájmem sledoval, jak po Seině kloužou říční lodě a jejich barevné plachty se třepotají, vzdouvány větrem. Ta podívaná zajisté svým živým veselím vzpružovala rekonvalescenta, navracejícího se životu, zároveň však vyzařovala tichý klid.

Řečený klid ovšem přerušil příchod mladého Berlinghena, jenž přiběhl sdělit Jeho Veličenstvu, že maršál z Ancre právě poslal do královských komnat šlechtice s dotazem, kde je král. Bylo mu odpovězeno, že se prochází ve velké galerii s panem z Mataretu a s panem ze Sioraku. Sdělení učinilo na krále pramaly dojem. Myslil zajisté, že Končín se touto pozdní návštěvou pokouší napravit své nezdvořilé mlčení a nepřítomnost během jeho choroby.

Berlinghen odběhl jak štěně, vrtící spokojeně oháňkou, že mohlo být užitečným, a pan z Mataretu navázal na svou řeč. Hovořil o zámku Foix, který nemůže dát opravit, nemaje prostředků. Žel nebylo mu dopřáno rozvinout téma, jež mu tížilo srdce a bylo nepochybně příčinou jeho návštěvy. V tu chvíli se totiž rozlehl na konci chodby veliký halas a tartas a dovnitř se vevalil zástup šlechticů s nepokrytými hlavami, kteří obklopovali ze všech stran kohosi, z něhož byl v tom davu vidět pouze klobouk, nezaměnitelný díky pyšným pštrosím a pavím perům, o nichž klevetil celý dvůr, neb jedno každé z nich kostovalo dvě stě zlatých.

Tváří v tvář hlučnému zástupu zůstal pan z Mataretu zaraženě stát, Ludvík se otočil od obrazu Seiny s plavidly a chladným zrakem si měřil majestátní klobouk, symbol moci a slávy, který se k němu blížil na vlnách skloněných hřbetů a odkrytých hlav. Nebylo to věru střetnutí rovného s rovným, neboť Jeho Veličenstvo doprovázel místo armády jediný gardista a místo dvora jen pan z Mataretu a já.

Projevem drzého fanfarónství a nestoudnosti bylo už to, že se Concini objevil v královském Louvru s tak početným doprovodem. Nikdo z princů královské krve by si to byl nikdy nedovolil. Člověk by tedy alespoň očekával, že chocholatý klobouk rozhrne tlupu patolízalů, předstoupí před panovníka a opustí hlavu, kterou pokrývá. Nic takového se nestalo. Končín zamířil k vedlejšímu okennímu výklenku, kde začal krákorat silným, pánovitým hlasem, komole francouzštinu italskými slovy. Smečka lichotníků a patolízalů mu nábožně naslouchala. Do tváře jsme mu neviděli, ježto byla skryta v zástupu, ale že je řeč strhující, dalo se usoudit podle natrásání velkolepého chocholu, který se v ohnivém zápalu skláněl a vztyčoval. Měňavou hrou zářivých barev zvěstoval chochol nám všem, že král neexistuje, jelikož on si jej nepovšiml.

Pan z Mataretu, jenž právě přibyl ze své zastrčené provincie a jistotně nevěděl, do jakých pohoršlivých konců došly už věci u dvora, zůstával zaražený, němý, rudý hanbou. Ludvík jej co nejvlídnějšími slovy propustil, a teprve když početný šlechtic odešel, opustil i on svůj okenní výklenek a následován strážným a mnou (jeho dvůr se tak o třetinu zmenšil) zamířil do Tuilerií, kde se beze slova a bez jediného pohledu napravo či nalevo procházel dobrou hodinu s rukama křečovitě sevřenými za zády, s tváří zsinálou a zuby stisknutými.

* * *

Vědomí vlastní nadřazenosti bylo u Ludvíka tak živé a tak hluboké, že nikdy, tím jsem si jist, nezapomněl ani neodpustil urážku, kterou toho dne zakusil. Prozatím však o tom nikomu neřekl ani slůvka, a vešel-li incident ve známost, zejména Héroardovu a pana ze Souvré, bylo to dílo gardistovo, protože já sám jsem se o tom nezmínil živě duši.

Dva dny poté Ludvík odjížděl na zotavenou do Saint-Germain-en-Laye a vyznamenal mne místem ve svém kočáře. Velmi se těšil na zámek svého nejranějšího dětství, k němuž se vztahovalo tolik něžných vzpomínek na otce. Vzrušením z chytaného odjezdu se vzbudil již o čtvrté hodině ranní a posnídal misku vývaru. Snad bych měl upřesnit, že miska nebyla cínová, nýbrž z jemného porcelánu, a Ludvík příliš netrpělivý, než aby použil lžici; uchopil misku oběma rukama, pozvedl ji k ústům a vypil její obsah jedním douškem. Avšak ve chvíli odjezdu z Louvru ve čtvrt na devět už po vývaru nebylo ani památky a Ludvíkovi začalo cestou kručet v břiše. A tu si při průjezdu líbeznou vesničkou, ležící na cestě před mostem v Nully,* povšiml výkladce pekařova, i kázal ihned zastavit spřežení a nevyčkav ani, až vyklopí stupátko, seskočil a běžel se podívat na vystavené laskominy, jež měly přitáhnout zákazníky. Pekař poznal krále, v mžiku vyběhl z krámu, smekl čepici, padl na kolena a prosil, aby Jeho Veličenstvo přijalo dvě čerstvé, do zlatova vypečené paštičky, ještě horké z pece. Byl bez sebe štěstím, že vidí Ludvíka zblízka a hovoří s ním z očí do očí. Celá pekařova rodina i s nemluvnětem u matčina prsu se shromáždila v krámě a hleděla s otevřenými ústy na panovníka. Dobrák pekař odmítal vzít byť jedinou pistoli, chtěl paštičky králi darovat, což Ludvík nakonec přijal, vřele poděkoval, a nastoupiv zpět do kočáru, zhltl v mžiku obě paštičky s chutí, která všechny přítomné rozradostnila. Jméno vsi té, Nully, předobře znají i Pařížané, neboť dalo název mostu, který se v tomto místě klene přes Sein.

Každý si jistě vzpomíná, že jedna z Ludvíkových výčitek matce a bylo těch výčitek nesčetně - se dotýkala peněz. Kdykoliv ji požádal byt' jen o malou částku, odpovídala mu, že v pokladně nejsou peníze, ale přitom klidně věnovala Conciniimu čtyři sta padesát tisíc liber jako odškodnění za ztráty, které utrpěl, když mu po zatčení Condého dav vyraboval a zničil dům. Ludvík tehdy pro jednu odložil své mlčení a nahlas a velice zřetelně si postěžoval. Když proto Ludvík za pobytu v Saint-Germain-en-Laye dostal nápad složit a předvést dvoru vlastní velký balet, hrubě mne překvapilo, že se královna uvolila nést náklady, a půjčila mu dokonce svého dvorního básníka Etienna Duranda, aby mu pomohl s libretem. Možná se po Ludvíkově stížnosti na její lakomství zastyděla, neboť u dvora se o tom hodně hovořilo. Možná jí Končinka našeptala, že pokud bude Ludvíka zaměstnávat balet, nezbude mu čas na králování. Marie sama ostatně jako pravá příslušnice medicéjského rodu milovala balety, plesy, slavnosti a velkolepé události a na uspokojení své vášně byla ochotna znovu rozhazovat zlato plnými hrstmi, byt' tím zároveň prokazovala laskavost tak málo milovanému synovi.

Poeta Durand, v podobných podnicích velmi zkušený, navrhl králi množství námětů, z nichž Ludvík bez váhání zvolil Vysvobození Rinaldovo, epizodu vyňatou ze slavného Tassova eposu Osvobozený Jeruzalém. Rinaldův příběh, inspirovaný Homérem, je křesťanskou obdobou vyprávění o Odysseovi a jeho družích v zajetí kouzelnice Kírké. Tasso ztvárnil zápletku takto: Jeruzalém nebude vyrván ze spárů nevěřících bez Rinalda, nejudatnějšího z rytířů, kteří se zúčastnili první křížové výpravy. Avšak Rinaldo cestou upadne do osidel krásné Armidy, která jej za pomoci svých kouzel drží v čarovné zahradě, kde se oddávají rozkoši a zahálce. Rinaldo si nicméně uvědomí svůj úpadek - jak, to včas uvidíme -, unikne z čarodějné pasti a postaví se opět do čela křížáků.

Když jsem se dozvěděl, jaké téma si Ludvík zvolil, myslil jsem zpočátku, že je to na památku otcovu, kterýžto uspořádal podobný balet roku šestnáctistého desátého u příležitosti svatby svého nemanželského syna vévody z Vendôme se slečnou z Mercoeuru. Ludvíkovi bylo tehdy osm a půl léta, a pokud si dobře vzpomínám, představení jej nadchlo, neboť miloval tanec i hudbu. Ledva však začaly zkoušky baletu o Rinaldovi, vyjevilo se mi, že v pojetí patnáctiletého Ludvíka je tento balet plný politických jinotajů. Ty ostatně nechyběly ani v Baletu pro Madame, který dávala Marie Medicéjská před odjezdem Alžběty do Španěl a který vychvaloval zářné úspěchy regentčiny vlády, z nichž nejvýraznější, arciť jen v jejích očích, byl dvojnásobný španělský sňatek.

Ludvík zahájil zkoušky svého baletu dvacátého listopadu roku šestnáctistého šestnáctého v Saint-Germain-en-Laye a uvedl jej dvacátého devátého ledna následujícího roku v Bourbonnském sále v Paříži. Za tanečnický zvolil Ludvík ty ze svých blízkých, které měl rád: rytíře z Vendôme, Montpouillana, La Roche-Guyona, Liancourta, Courtenvauxe, Humiere se a Brantese (jednoho z Luynesových bratrů). Déagéant byl hrubě překvapen, že mezi tanečnický je také arcišpión pan z Blainville, a ještě překvapenější, že mezi nimi nevidí mne. Pro mne je vysvětlení prosté, jsem dobrý tanečník na plesích, ne však v baletu, s nímž nemám žádnou zkušenost, i byl jsem nucen odmítnout po ctu, kterou mi Ludvík chtěl prokázat. Byl však té lásky a zaměstnal mne co poradce, což mi umožnilo účastnit se po dva měsíce zkoušek. Pokud jde o pana z Blainville, může být, že královna matka jej synovi vnutila, aby mohla být o celém podniku informována. Je však také možné, že jej Ludvík vybral sám, aby se Blainville nedovtipil, že jeho zrada byla odhalena. Ludvík, ač vynikající baletní tanečník, se nechtěl ujmout role Rinalda sám. Snad si nepřál ohrozit královské důstojenství přijetím role muže, který bezmocně uvízl v zajetí čarodějných sítí, čímž se může jevit poněkud zneuctěn. V prvním výjevu představoval král ducha ohně a v poslední scéně Gottfrieda, velitele armád, což je úloha vpravdě vhodná pro příslušníka královského rodu. Rinaldovu roli svěřil panu z Luynes, tedy osobě, která mu byla nejbližší, jako by chtěl zdůraznit, že má na vysvobození očarovaného rytíře osobní zájem. Jinak řečeno, Luynes vlastně představoval v roli Rinalda jeho.

Poprvé za celý ten čas, co paní z Lichtenbergu žila v Paříži v naprostém ústraní, jak víme, zalitovala svého rozhodnutí nikdy se neukázat u dvora, neboť balet Vysvobození Rinaldovo by byla ráda shlédla, alespoň se tak domnívám podle množství otázek, které mi kladla při našich rozhovorech za závěsem.

V jedné z těchto důvěrných chvil mi řekla:

"Vyprávěl jste mi, Petře, že v prvním výjevu král a dvanáct šlechticů sestupují z hor v převlečení za duchy - král za ducha ohně, další za duchy vod, vzduchu, větru, her, lovu, války a tak dále. To mají být nějakí démoni či snad pekelníci?"

"Ale kdež, drahá, ti duchové symbolizují buď přírodní síly, nebo obvyklá zaměstnání šlechty. A tančí, což znamená, že jsou činní, zatímco Rinaldo na úpatí hory hluboce spí v zajetí kouzel krásné Armidy."

"Spánek však není hřích, Petře. Však i my sami, myslím..."

"Vždyť to vůbec není totéž!" rozesmál jsem se. "Rinaldův spánek je symbolem jeho z pohodlnění, když by přitom měl stát v čele křížáků a osvobozovat Jeruzalém. Hned v následující scéně se vše vyjasní. Především zmizí hora a namísto ní se objeví kouzelná zahrada Armidina."

"Jak zmizí?"

"Pomocí otáčivé scény. Kouzelná zahrada, která se objeví místo ní, je nádherná. Tryskají v ní tři vodotrysky, jejichž voda padá do jezírek vroubených květinami, a stojí tam dva ozbrojenci odění po antickém způsobu s hůlkou a štítem v rukou."

"Měděným štítem?"

"Nikoliv, má znejmilejší, křišťálovým. Hůlku zřejmě mají, aby mohli bojovat proti kouzelnické hůlce Armidině. Zatímco se ozbrojenci procházejí po jevišti, vynoří se pojednou z jezírka nymfa uhrančivé krásy."

"Nymfa? Možná je to spíše najáda, jestliže vystupuje z vod, nemyslíte? A jak víte, že je uhrančivé krásy, Petře? Už jste se k ní přiblížil?"

"Jen prosím schovejte drápky, Madame. Nymfu hraje muž, a Armidu ostatně také."

"Jakže? Ženy v balettech nikdy netančí?"

"Ale ano! Než to jsou zcela ženské balety, jako byl balet Nymf Dianiných, jenž se stal osudným našemu Jindřichovi. Církev by nelibě nesla, kdyby tančila obě pohlaví pospolu."

"Církev je klidnější, když se v ženské úloze předvádí muž? Řekla bych, že církev je naivní. A cože tam ta zmáčená nymfa pohledává, znejmilejší Petře?"

"Hodlá svést oba vojáky. Leč nedaří se jí to. Così je před ní chrání, asi ona hůlka."

"Nu to je věru zvláštní!" rozesmála se Gräfin.

"Nymfa tedy mizí," pokračoval jsem, "a nastupují příšery, jež zaplaví celé jeviště. Jsou to napůl lidé, napůl zvířata. Například je mezi nimi panská, mladá a oděná podle poslední módy, avšak běda, hlavu má opičí a paže samý chlup!"

"Dobře jí tak!" vpadla paní z Lichtenbergu, která se mračila při pouhém slově panská od časů, kdy měla spadeno na Tonku a na Lojzku. "Avšak jakou úlohu mají ty příšery?"

"Armida je povolala, aby ozbrojencům nahnaly hrůzu. Ani to se jí však nepodaří. Ozbrojenci jsou stále neohrožení. Příšery mizí. Rinaldo se nakonec probudí, na hlavě má věnec z květín a zdobí jej množství drahokamů. Vstane, dá se do tance a opěvuje vítězství lásky."

"Má stokrát pravdu," mínila Gräfin.

"Měl by pravdu, má nejdražší, kdyby od něho křesťané neočekávali, že osvobodí Jeruzalém! A nyní nastane to, čemu se tak šikovně říká, neočekávaný zvrat: když Rinaldo skončí svůj chvalozpěv na lásku, přistoupí k němu jeden z ozbrojenců a beze slova mu nastaví křišťálový štít, což je ve skutečnosti kouzelné zrcadlo."

"Bože můj! Kouzelné zrcadlo! Vděčíme snad za tuhle peripetii Bellegardovi?"

"Nikterak, nikterak, jen Tassovi. Člověk v něm nespátří budoucnost. Jen sebe sama, jaký skutečně je. Takže když na sebe Rinaldo pohlédne, uvědomí si, jak hluboko klesl. Vidí se konečně v pravém světle - lenivý, nečinný, zcela v zajetí přepychu a neřesti. I odhodí květinový věnec, strhá ze sebe zdobné šperky... Objeví se Armida. Avšak její vodotrysky vysychají, její nymfa mizí, její příšery prchají. Marně zkouší další čarodějnické kousky. Zbytečně se zjevují další obludy, raci, želvy, slímáci..."

"Bože na nebesích!"

"Jediným mávnutím její hůlky se všechny obludy promění v odporné ježibaby, které nakonec s sebou odnesou kouzelníci, jež je vyvolala. Rinaldo je tudíž osvobozen od Armidy a přichází pro něj Gottfried, velitel armád - sám Ludvík, jak víte -, aby naplnil své poslání. V posledním výjevu vidíme Gottfrieda pod nebesy zlatem protkávanými a posetými drahokamy, kol dokola mu padají k nohám jeho urození a vzdávají hold jeho ctnostem... Jaký je váš názor, drahá?"

"Že k rozluštění tohoto poselství bychom potřebovali klíč."

"Tedy do toho, drahá! Hledejme jej!"

"Domnívám se, že smysl je prorocký: Ludvík se osvobodí z područí své matky, jako se Rinaldo zbavil Armidiných kouzel, a ujme se moci, kterou mu už nikdo nebude upírat."

"Ale co se stane s Conciniem? A jak naloží s jeho ženou?"

"Toť zcela prosté. Jen si vzpomeňte, příšery, jež jsou spřeženkyňmi kouzelnice, mizí ze scény spolu s ní."

"Má nejdražší," řekl jsem, líbaje její sladké rty, "váš jiskřivý duch nemá sobě rovna než ve vaší kráse."

"Na mém jiskřivém duchu, chcete-li jej tak nazývat, je nejvzácnější to, kterak si porozuměl s vaším... Popravdě však je jinotaj tak průhledný, že nevím, kdo by mu mohl neporozumět. A zajímalo by mne," dodala za okamžik, "co si o tomto politickém manifestu pomyslí královna matka."

Uvedení baletu bylo považováno za velkolepé a sklidilo u dvořanů převelický úspěch. Co se týče Mariina názoru, přiblížil mi jej Bellegarde, blízký přítel papežského nuncia Bentivoglia, který Prý řekl: "Una persona di conto mi ha detto di sapere di certo che la regina ha timore del re."* Vím, že to jsou jen řeči o řečech, ale o dva dny později v králově komnatě jsem byl přítomen mimořádnému, ba řekl bych až výstřednímu výjevu, který mne přiměl jim věřit.

Onoho dne, přesněji řečeno odpoledne úderem třetí vzkázala královna Ludvíkovi po jednom ze svých úředníků, že jej ve čtvrt na čtyři navštíví. Oznámení jen o málo předcházelo návštěvě, a jelikož jsem v tu chvíli byl v komnatě s Ludvíkem a panem z Luynes sám, vstal jsem a požádal Jeho Veličenstvo, aby mne propustilo.

"Naopak, jen zůstaňte," řekl král. "Pan z Luynes také. Však Její Veličenstvo také nepřijde samo."

A skutečně, když se královna objevila - velká, majestátní, s vlasy vysoko vyčesanými na italský způsob, což ji činilo ještě vyšší, celá vyšňořená a ověšená skvostnými šperky, jež ani v nejmenším nepomýšlela strhat z živůtku a zahodit jako Rinaldo -, kráčeli za ní ministři Barbin a Mangot, kteří byli v upjatých černých oděvech proti královně nesmyslně malí, přesto však dodávali setkání jaksí slavnostní ráz, takže připomínalo více slyšení než obyčejnou návštěvu.

Kdyžpak po pozdravech, poklonách a pokleknutích královna přešla rovnou k věci, obsah i forma její řeči naznačovaly, že se pečlivě připravila s pomocí Končinky nebo Barbina, nejspíše však obou, neboť první byla matkou myšlenek, které druhý oděl do vhodného hávu.

"Sire," pravila, "jste již stár patnácte let a několik měsíců, jste nyní velký a máte schopnosti, nezbytné k úspěšnému panování. I nerada bych, abyste se domníval, že jsem posedlá nadměrnou touhou řídit nadále stát. Ostatně nečinila jsem tak ze zvláštní ctižádostivosti, nýbrž z touhy býti vám ku pomoci."

Odmlčela se, snad čekala, že syn nyní něco poznamená nebo jí poděkuje. Neučinil však ani jedno, ani druhé. Spokojil se lehkou úklonou.

"Krátko, sire, přeji si být zbavena řízení vašich záležitostí a prosím, abyste laskavě stanovil den, kdy se mnou předstoupíte před soudní dvůr, jemuž hodlám sdělit své rozhodnutí předat vám správu království."

Co s tím má, k čertu, společného soudní dvůr?, pomyslil jsem si. Ludvík je král. Je plnoletý. Je-li návrh upřímný, Marii nezbývá než ustoupit do pozadí a nechat Ludvíka, aby se ujal výkonu svých práv.

Královna matka se znovu odmlčela a král znovu ani nemukl. Oči všech přítomných, nejen regentky, se upíraly na jeho

tvář, která nevyjadřovala nic.

"Jistě shledáváte, sire," pokračovala, "že jsme si v minulosti nepočínali vždy zcela tak, jak by bývalo žádoucí. Nicméně jsem učinila vše, co jsem mohla, a vše, co bylo třeba k upevnění vaší moci. A jsem rozhořčena, že po tolika důkazech horoucího zaujetí pro blaho státu je mi nyní čelit tajným pomluvám."

To tedy ano! - říkal jsem si -, to bylo jistě pro blaho státu, když dala právě Končinovi čtyři sta padesát tisíc liber na opravu domu, a nepochybně bylo pomluvou prohlašovat opak či snad opačně smýšlet, v kterémžto případě se pomluva arciť stávala "tajnou".

Ludvík jasně pochopil, že na tuto obžalobu, namířenou proti jeho blízkým, zejména pak proti panu z Luynes, musí dát odpověď, a to promyšlenou a pádnou. Učinil tak stručně, jak bylo jeho zvykem.

"Madame, nikdy a nikdo o vás se mnou nehovořil slovy, jimiž by utrpěla vaše důstojnost."

Nato se královně znovu uklonil a pokračoval tónem, v němž - nebo pod nímž - jsem vycíťoval chlad, ne-li dokonce jakýsi výsměch.

"Pokud jde o váš návrh, Madame, slouží vám převelice ke cti, já jsem však s tím, jak spravujete království, zcela spokojen, a i kdybyste naléhala, nebude mou vůlí, abyste opustila správu mých záležitostí."

Královna matka měla všechny důvody ke spokojenosti s touto odpovědí, neboť byla vyplněním jejích přání.

Pohlédnuv ale bedlivěji do její hrubé, nevrle tváře, usoudil jsem, že je spokojená jen napolo. Sama strojila nepravdivou řeč, aby se dobrala pravdy, a také synova odpověď byla příliš krásná, než aby byla pravdivá. Cožpak po shlédnutí baletu Rinaldovo vysvobození mohla ještě pochybovat o tom, že Ludvík touží převzít vládu?

Žel, královně nebyla dána schopnost pohovořit s Ludvíkem upřímně a otevřeně. Takový dialog musil by arciť ze všeho nejdříve nastolit otázku Conciniho a jeho nesmírného vlivu. Marie však svou řeč zahájila návrhem tak nehorázně pokryteckým, že pak už nemohla pokračovat jinak. Nakonec vychrlila záplavu příslibů a lichotek, které měly Ludvíka ukolébat a jeho favorita navnadit.

"Jestliže si přejete, sire," spustila, "abych vládla i nadále, musíte se do budoucna se mnou podělit o funkce, vyplývající z mého úřadu. Chci si ponechat tu horší část. Sláva bude vaše. Kdykoliv bude třeba říci ne, vezmu si to na starost já.

Udělování milostí ponechám vaší péči." (Pěkná ukázka řečnického umění prozrazovala vliv Barbinův: královna sama by toho věru nebyla schopna.) "Převezmete taktéž péči o přidělování úřadů, které by se uprázdnily. Jestliže mimo jiné toužíte odměnit péči pana z Luynes dalšími dárky, prosím, račte přikazovat. Já pak, tím si buďte jist, nezapomenu nikdy, čím je královna povinována svým poddaným, poddaná svému králi a matka svému synovi..."

Ludvík se spokojil tím, že přijal tuto spršku svěcené vody s půvabnou úklonou. Jakožto výborný tanečník, vychovaný znamenitým tanečním mistrem, dokázal do tohoto pohybu vložit půvab a zároveň, alespoň podle mého mínění, i němou ironií.

Nato jej pan z Luynes pohledem požádalo dovolení ujmout se slova, i udělil mu je pokynem hlavy. Favorit ihned pokročil vpřed, poklekl před Marií, políbil lem jejího šatu, vstal a pronesl řeč, v níž královně velmi nadneseně děkoval za její dobrá slova, ačkoliv nížádnému z jejích slibů nedůvěřoval ani za mák. Své díky Luynes doprovodil přísahami a ujišťováním, že bude královně na věky věkův sloužit a bude provždy poslušen její vůli. Spustil vpravdě ohňostroj lži a klamu, který jak se patří završil celý pokrytecký výstup, při němž nebylo řečeno nic upřímného, nic, co by mělo jakýkoliv význam či co by mohlo rozptýlit vzájemnou nedůvěru a obavy matky a syna.

Když jsem o věci dodatečně přemýšlel, utvrdil jsem se v přesvědčení, že plán tohoto podivného kroku se zrodil v hlavách maršálského páru. Opakovali tak dlouho a tak často - již celá léta -, že Ludvík je "idiot", až tomu nakonec uvěřili. Umínili si, že mu prostřednictvím jeho matky nastrojí tuto hrubou léčku, a doufali, že Ludvík naivně odkryje své záměry. Sama skutečnost, že tak neučinil, je nyní znepokojovala více než dříve, a znepokojovala rovněž královnu.

Pár dní po tomto setkání jsem se dozvěděl, že Marie se pokouší zakoupit v Itálii knížectví Mirandola, chystajíc si tak poklidné útočiště pro případ, že by ji události přinutily opustit Francii. Kdekdo by si pomyslel, že má-li podobné obavy, pokusí se získat synovu náklonnost, nebo bude alespoň brát ohled na jeho city. Nic takového se nestalo. Slepé násilí, jež bylo podstatou její povahy, opětovně nabylo vrchu. Záhy po její nabídce, že předá moc Ludvíkovi, došlo v radě ke scéně, jež ohromila celý dvůr.

Ludvík se dozvěděl, že v bude v radě projednávána jistá důležitá otázka, a nejsa přizván, rozhodl se, že se do jednací síně odebere z vlastní vůle. Jakmile jej královna matka zpozorovala, zrudla zlostí, vyskočila ze sedadla, vrhla se k němu, a odvádějíc jej za paži ke dveřím, žádala jej, ať "se jde proběhnout někam jinam". Ludvík zbledl, avšak slůvka neodpověděl, ježto jeho důstojnost mu bránila hádat se veřejně s matkou. Vrhla na ni ledový pohled, krátce se uklonil a odešel.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

Čím déle vzpomínám na vše, co se přihodilo v tomto království po návratu prince z Condé do Paříže, tím více žasnu nad tím, že událost takového významu, jako je otevřená válka královny matky s velmoži, měla tak bezvýznamnou příčinu, totiž ono poselství, které arcibiskup z Bourges předal Concini: "Pan princ vám vzkazuje, že již nepatří k vašim přátelům."

Proč jen horlivec arcibiskup neposečkal, než běžel vyřídít ta boječtivá slova? Vždyť již nazítří je Condé popřel, změnil znovu názor... Marně! Končín již uprchl do Caen, pln děsu, leč zároveň pln veliké trpkosti, protože nedokázal strávit nevděk největšího z velmožů: upjal se na něho od samého začátku regentství s přesvědčením, že když si jeho manželka podrobila vůli královny matky a on sám má za přítele prvního prince královské krve, nemůže jej nic ohrozit.

Proto také prostřednictvím své manželky vnukl Marii onu odevzdanou politiku, která na další a další vzpurnost princů odpovídala vždy jen smlouvami a deštěm zlatěáků. Končina pramálo zajímalo, že na jejich tichý pakt doplácí královský poklad: na jedné straně jej vykrádal on sám, na druhé straně princové, a všichni dohromady tvořili jednu zlodějskou bandu!

Slovo však bylo vyřčeno, posel příliš hbitý a válka vyhlášena. Concini se v Caen zotavil z počáteční hrůzy a žíznil po pomstě, takže jeho boj proti včerejším spojencům byl nečekaně zavilý. Postavil proti nim tři armádní sbory, tentokrát však jejich úkolem nebylo jako kdysi zpovzdáli harašit zbraněmi a nahánět strach, nýbrž vrhnout se na nepřítele a porazit jej na hlavu.

Guise sice nejprve kolísal, ale pak se pod vlivem mé dobré kmotřičky přidal na stranu královny. Za odměnu obdržel velení šampaňské armády, leč jeho bojové zkušenosti nebyly veliké, takže k němu Richelieu přiřadil pana z Thémynes, který za zatčení Condého obdržel maršálskou hůl, ačkoliv na takovou odměnu to byl čin věru málo hrdinský.

Velitelem druhé armády, která měla zaútočit na protivníka v provinciích Nevers a Berry, se stal pan z Montigny. Přestože tento starý voják sloužil již Jindřichovi III. i Jindřichovi IV. a proslavil se v dobrém pŕluctu bitev, byl povýšen na maršála teprve asi pět měsíců před těmito událostmi ve dvašedesáti letech. Byla to jeho poslední válka a poslední bitva, neboť zemřel ještě téhož roku.

Třetí armádu, jež měla pacifikovat střed země a okolí Paříže, svěřili hraběti z Auvergne. Tento královský levoboček, syn Marie Tronchetové a Karla IX., byl pohledný šlechtic a dobrý hejtman, leč valně lehkomyšlný. Při své přelétavosti se takřka bezděky zapletl hned do dvou spiknutí proti Jindřichovi IV., který uchránil jeho krásnou hlavu před popravčí sekýrou snad proto, že byl nevlastním bratrem jeho milenky. Uvrhl jej do Bastily, kde Auvergne setrval dvanáct let. To byl také důvod, proč jsem jej nemohl své spanilé čtenářce představit na plese u vévodkyně z Guise společně s jinými věhlasnými kavalíry francouzského dvora.

Královna osvobodila Auvergne v červnu roku šestnáctistého šestnáctého, zdánlivě aby vyhověla prosbám jeho příbuzných, ve skutečnosti však proto, že ve svém táboře potřebovala prince, byť levobočka, a také že se jí nedostávalo velitelů.

Spatřil jsem jej dvacátého šestého června u krále, jehož přišel prosit za odpuštění, že zradil Jindřicha IV. Klečel na obou kolenou a nechtěl vstát, dokud mu nebude odpuštěno. Ludvík mu tedy odpustil, ale slovy, z nichž bylo patrné, že o období vlády svého otce ví vše.

"Zklamal jste dvakrát, pane," řekl, "avšak já vám odpouštím."

V čase prvního spiknutí byl Ludvíkovi jeden rok a dozvěděl se o všem až mnohem později, avšak jeho znamenitá paměť uchovala vzpomínku na urážku, již se Jindřichovi tehdy dostalo.

S velkým zájmem pohlížel jsem na hraběte z Auvergne, když se zvedal ze země a po tvářích se mu řinuly slzy jako hrachy. Oblečen byl podle módy staré dvanáct let, meč neměl, an právě opustil svou kobku, a byl dočista zmatený a zkoprnělý. Bylo mu tehdy čtyřicet tři let, přesto jsem jej shledával stále velmi sličným, jakkoliv mu již spánky značně prokvetly stříbrem. Byl posledním výhonkem, byť z levého boku, slavného rodu Valois, který vládl Francii od třináctého století. Přežil Jindřicha III., jenž jej míval velmi rád, i královnu Margot, jež jej v lásce neměla.

Sire," řekl, když konečně mohl promluvit, "jsem před vámi jak nahý. Račte mi, prosím, dát meč."

Bez stínu zaváhání dal mu Ludvík jeden ze svých a přikázal Berlinghenovi, aby mu jej připsal k opasku. Bylo to jako pasování na rytíře, Auvergne se téměř zalykal radostí, a byť neproněsl slova, která mu dvůr pak přičítal, jsa v tu chvíli neschopen vydat hlásku, je svatá pravda, že již nikdy netasil svůj meč jinak než ve službě Ludvíkovi. Dva pardony od Jindřicha a dvanáct let v Bastile mu napravily hlavu. Až do konce svého dlouhého života si však uchoval podivnou hopsavou chůzi, kvůli níž se o něm říkalo, že je zrozen pro tančení v baletu. Pro spravedlnost bych dodal, že stejně tak dovedl velet armádě, což prokázal právě nyní.

Tím, kdo ony tři armády postavil, vyzbrojil a postaral se o jejich zásobování, nebyl nikdo jiný než Richelieu, který se po svém jmenování státním tajemníkem zahraničních věcí a války pustil do díla se zápalem, jenž mu vynesl útoky ze strany princů, kteří jej v jednom ze svých prohlášení nazvali další z Conciniho stvůr, "ničemných bytostí, nezkušených v řízení státu a zrozených k otroctví". Bohužel je tomu tak, tehdy byl Richelieu skutečně servilní vůči mrzkému dobrodruhovi, který se k němu choval jako k lokajovi a jehož urážky se mu brzy staly nesnesitelnými. I to je pravda, že

jeho diplomacii tehdy chyběla zkušenost, což se projevovalo v přílišných ambicích, neúměrných prostředkům. Ve vedení války se však díky své neúnavné energii výborně osvědčil. Svým hbitým perem sepsal taktéž výborné manifesty.

Zato z manifestů strany velmožů čísel zloba, až se čtenáři dělalo zle. Nestyděli se hlásat, že chtějí "navrátit králi důstojenství, které mu náleží, a vyrvat jej z rukou uchvatitelů." Zapomínali přitom, že v jejich rukou by se Ludvíkovi nevedlo lépe, vždyť uplynulo stěží půl roku od času, kdy oni sami naléhali na Condého, aby "sesadil krále z trůnu a usedl na jeho místo." Richelieuovi tudíž nebylo zatěžko odhalit jejich pokrytectví a přesvědčivě dokázat, že jejich jediným skutečným záměrem je "srazit v prach autoritu Jeho Veličenstva, rozchvátit a roztrhat celý stát, opevnit se každý ve svém koutě a zplodit tolikéž tyranských režimů, kolik provincií čítá naše království".

"To je všechno krásné!" řekl mi Déagéant, když mne navštívil koncem února v mém příbytku v Louvru. "Porazit prince, věčné rebely tohoto království, je jistě podnik hodný chvály. Než zvítězí-li Richelieu v boji, který jim vypověděl, a já věřím že se tak stane, komu jeho vítězství za daných okolností prospěje, ne-li Concinimu, jehož nezměrné moci už nebude stát v cestě sebemenší překážka? Již nyní Concini staví vlastní armádu. Již nyní usiluje o hodnost konetabla jako kdysi Guise. A jestli ji získá, nedám za Ludvíkův trůn zlamanou grešli, ba ani za jeho život."

"Pane Déagéante," oslovil jsem jej, "ví král o sporech mezi Richelieuem a princem?"

"Víš, pane rytíři. Bellegarde jej o tom zpravil. Proto za vámi nepřicházím. Mním vám sdělit jisté skutečnosti a prosím, abyste je doručil Ludvíkovi naším obvyklým kanálem."

"Hovořte, pane Déagéante," vybídl jsem jej, "kapsář mé paměti je dokořán."

"Primo: všichni tři ministři docházejí denně do Končinova domu, hovoří o státních záležitostech a přijímají rozkazy. Secundo: Končinovým záměrem je vyhnat z královské rady členy, kteří nejsou dle jeho názoru dosti poslušní. Tertio: včera v Louvru vrazil do síně, kde pracuje rada depeší, bez okolků zasedl do králova křesla a poručil státnímu tajemníkovi, aby mu přečetl zprávy, které právě došly. Quarto - a teď budete, pane rytíři, koukat -, tedy Quarto: pod záminkou, že je válka, odvelil Concini k armádě valnou část královny osobní gardy."

"To je arciť velmi varovné!" zvolal jsem.

"To je!" přitakal Déagéant, aniž se však na jeho hranaté selské tváři projevil byt' i jen stín vzrušení. "Věc byla rozhodnuta dnes ráno: k armádě vévody z Guise odjede králova garda, jeho lehká jízda a šestnáct z dvaceti rot francouzských gardistů."

"Co mu vlastně zbude?"

"Švejcaři a čtyři roty francouzských gardistů. Po další úvaze chtěl Concini poslat vévodovi z Guise do Ile-de-France ještě další tři z těchto zbývajících čtyř rot. Ale proti tomu se vyslovili Mangot a Richelieu, prý aby se příliš neoslabila Ludvíkova ostraha."

"To mne těší, že Mangot a Richelieu se odvážili té obłudě odporovat. A Barbin?"

"Netrouf si ani pípnout. Conciniho záchvaty zuřivosti jej děsí."

"Domníváte se, pane Déagéante, že kdyby se Concini odvážil vojenského převratu proti králi, Richelieu by s tím souhlasil?"

"Nikoliv, myslím, že ne. Concini je pro něj pouhým stupínkem k moci. Richelieu se však mýlí, jestliže se domnívá, že v pravou chvíli dokáže toho zuřivého šílence udržet na uzdě. To podle mého názoru nedokáže nikdo, ani královna matka, která ostatně nic nechápe a na vše pohlíží výhradně očima Končinky."

"Myslíte si, že Concini je skutečně šílenec?" otázal jsem se.

"To je, ovšem pouze v tom smyslu, že se již nedokáže ovládat, jinak nikoliv. Rozlišuji u něho dvě hybné síly: pýchu vlastní přivandrovalcům a zbabělost. Ty jej pudí překračovat veškeré meze a hranice, ježby mu měl vnuknout rozum."

"Jakto?"

"Concini vyšel z takové spodiny, že sám jeho původ jej štvě dál a dál v jeho honbě za neomezenou mocí. Zbabělost pak jeho touhu po moci jen násobí: čím více se cítí nenáviděn, tím obávanější by chtěl být. Vizte jen, jak si počíná v Louvru, jako by tam byl již doma - celý se třese nedočkavostí, je zpupný, dává průchod záchvatům zlosti, doslova kálí na všechno a na všechny... Ale zatímco se takto předvádí jako drsný tyran, pohleďte mu pozorně do očí: jsou vyplašené, plné strachu. Jeho hněv je pouhá maska. Hrozí se vlastního vzestupu, avšak zastavit se již nemůže. Půjde až do krajnosti, i kdyby měl být na konci jeho pád, případně pád Ludvíkův."

Déagéantův popis "dvou hybných sil" Conciniho mi tanul na mysli ještě dlouho poté, co jsem svěřil jeho zprávy papíru a uložil je ke třinácté kapitole Montaignových Esejů. Zdálo se mi, že se tím vysvětluje neuvěřitelná řada fanfarónských kousků, které Concini předvedl králi během měsíce března a které byly pro jeho vlastní záměry zcela neúčinné, ba škodlivé, jsouce všechny hrubými urážkami majestátu.

Začátkem března - nevím již přesně, kterého dne - se král chystal do Saint-Germain-en-Laye, a ježto mne poctil pozváním, abych jej doprovodil, stal jsem se přímým svědkem trapného výstupu, který mne dočista ohromil. Když Ludvík, ponořen v myšlenky, již již kladl nohu na stupátko kočáru, zvedl náhle hlavu, pohlédl na svou eskortu, zbledl, uskočil, jako by jej uštkl had, prudce se vzpřimil a pobouřeně vykřikl:

"Co to má znamenat? Co to má znamenat? Kdo velí tomu oddílu?"

"Já, sire," přiblížil se hejtman s hlubokou úklonou.

"Kdo jste, pane? Já vás neznám," řekl král z vysoka.

"Jsem pan z Hocquincourtu, sire, k vašim službám."

"To je vaše rota?"

"Nikoliv, sire, patří maršálovi z Ancre."

"Maršálovi z Ancre?" vykřikl Ludvík. "To maršál z Ancre vám dal rozkaz, abyste mne dnes doprovodil?"

"Tak jest, sire," řekl pan z Hocquincourtu. "K vašim službám, sire."

"Sloužíte mi velmi špatně, pane, jestliže posloucháte jiné rozkazy než moje!" přerušil jej velmi příkře Ludvík. "Zmizte, pane, vy i vaši muži!"

"Totiž, sire," odvážil se pan z Hocquincourtu, maje zjevně větší strach z Conciniho než z krále, "maršál z Ancre mi dal rozkaz a..."

"Pane!" zvolal král hrubě rozzloben a v černých očích mu zajiskřilo. "Král Francie bude doprovázen výhradně svými vlastními oddíly! Já, já vám rozkazuji, abyste zmizeli! Jestliže okamžitě neuposlechnete, zavolám pana z Vitry a dám vás rozsekat na kusy! Říkám výslovně, dám vás i vaši rotu rozsekat na kusy, a udělají to mí francouzští gardisté!"

Pan z Hocquincourtu, rudý, jako byl král zsinálý, vysekl hlubokou poklonu, pak druhou, pak třetí a nejistým hlasem vydal své rotě rozkaz k návratu na ubikace.

Po celou cestu až do Saint-Germain-en-Laye, kam nás doprovodil oddíl francouzských gardistů, seděl Ludvík zabořen v pravém rohu kočáru s kloboukem vraženým do očí a se zaťatými zuby. Nikdo se neodvážil ani pípnout a cesta proběhla v hrobovém tichu. V Saint-Germain se vrátil k obvyklým kratochvilím, zejména k lovu na zajíce v oboře Pec, kterou si velmi oblíbil, rozkládal se na břehu Seiny a mezi stromy bylo co chvíli možno zahlédnout vysoké plachty lodí, klouzajících po neviditelných vlnách. Ačkoliv však lovil s obvyklou vášní, byl Ludvík po celých pět dní, jež strávil v zámku svého dětství, převelmí zamlklý.

Po návratu do Paříže spěchal jsem ze všeho nejdříve do Bourbonenské ulice, kde se mi paní z Lichtenbergu sice nejprve vrhla do náruče, ale poté se na mne maličko zamračila, prohlašujíc, že mám Ludvíka raději než ji.

"Drahá, to přece není stejná láska!" zvolal jsem. "Vzhledem ke svému věku bych sice nemohl být jeho otcem, jsa sotva o deset let starší než on, ale poznal jsem jej ještě jako dítě a chovám k němu zároveň s city poddaného vůči panovníkovi též city staršího bratra."

"Však to je citů až až!" mínila Gräfin, ale brzy výčitek zanechala, majíc během našeho společného odpoledne cos lepšího na práci než hledání záminek k hádce.

Jakmile však náš milostný zápas skončil smírem, znovu se vrátila k téže věci a stěžovala si na mou mlčenlivost a na to, že moje myšlenky jí nepatří stejně, jako jí právě patřilo mé tělo.

"Ach, anjeliku můj," odpověděl jsem, "věci totiž dospěly tak daleko, že mne věru krutě sužují starosti! Všechny úspěchy našich armád proti velmožům jen posilují Conciniho. Jeho drzost vzrostla natolik, že neváhá předvádět svou nadutost i králi!"

Nechtěje zacházet do ponižujících podrobností, vyprávěl jsem jí jen příhodu s eskortou, o níž jsem nepochyboval, že se jí jednoho dne stejně dozví, ať od Bassompiera či od benátského vyslance. Má Gräfin projevila značný údiv jak nad drzostí Conciniho, tak nad tupostí pana z Hocquincourtu a nad královým hněvem.

"Dobrý Bože," vzdechla, "až tak daleko to dospělo? Conciniho rota rozsekána na kusy pod okny Louvru rotou královou! Byla hrozba míněna vážně, Petře?"

"Zajisté v té horké chvíli byla míněna vážně."

"A Vitry by se byl odvážil vykonat takový rozkaz, kdyby jej dostal?"

"Jistotně. Vitry by se na králův pokyn odvážil všeho... Má nejdražší, v tomto království existuje vysoká šlechta, míním zejména rody Condé a Mayenne, jejichž příslušníci jsou, abych tak řekl, dědičnými rebely a zrádci svého panovníka. Díky Bohu máme však také jiné, byť méně urozené rody, kde se z otců na syny dědí bezvýhradná věrnost králi. To jsou například rody Thémines, Vitry..."

"A Siorac," napověděla Gräfin s potutelným úsměvem a pohládila mne po tváři.

"A Siorac!" souhlasil jsem, zmocniv se její ručky, abych mohl políbit modravé žilky na zápěstí.

"Petře můj," pokračovala, "tvrdíte mi stále, že král se dokonale ovládá, jak mi tedy vysvětlíte, že se v této věci tak nechá unést hněvem?"

"Protože nešlo jen o nějaký odporně zpupný kousek, nýbrž přímo o jeho bezpečnost. Rota placená Concinim, již velí Conciniho přívrženec, by mohla docela klidně využít příležitosti a cestou do Saint-Germain-en-Laye jej unést. Měl se snad Ludvík vydat do rukou svého nejhoršího nepřítele, když mu právě tak oškubali jeho gardu?"

* * *

Ludvík sice usilovně skrýval své pravé city vůči Conciniho tyranii a vůči autoritě vlastní matky, ale počátkem března se projevilo, že je nedokázal vždy zcela ovládnout. Dvůr se tehdy dozvěděl, že hrabě z Auvergne oblehl vévodu z Maine v Soissons a prohlašuje, že do měsíce mu město otevře brány. Po těchto ujištěních se královská rada rozhodla uvést úspěch ve známost s co největší slávou a vyslat krále do Soissons, aby ve chvílích dobytí města stál v čele svých armád. Tak bude urbi et orbi jasné, že válku proti velmožům nevedou ministři v zájmu favorita, nýbrž skutečně sám král pro upevnění své moci.

Tento tah, který jistě poradili Barbin a Richelieu, byl velice obratný, jenže se neuskutečnil, protože král, dozvěděv se, že má jet do Soissons, nedokázal skrýt opojnou radost, jež jej ovládla tak, že takřka oka nezamhouřil a chvíli se netrpělivostí. Jelikož dozor a špehování kolem Ludvíka od návratu Conciniho do Paříže opět zesílily, vše se brzy doneslo Marii a jejímu okolí. Zejména Končinka se hluboce zamyslela a jaly ji obavy, že král, jakmile se jednou ocitne uprostřed svých gardových pluků, jejichž velitele a takřka všechny vojáky osobně znal, by se mohl cítit posílen, vymanit se z matčina poručnictví a otevřeně vystoupit proti favoritovi. Proto byl navzdory královu znechucení, ba zoufalství odsouván jeho odjezd do Soissons z týdne na týden, až nakonec osmého dubna zrušen docela. Domnívám se, že ničím nemohli dát Ludvíkovi jasněji najevo, jak málo je pánem ve svém království. Vždyť po pravdě řečeno nemohl z vlastní vůle ani opustit Louvre, nepočítáme-li krátké pobyty v Saint-Germain-en-Laye nebo ve Vincennes. Soissons bylo podobně jako Amiens město značného významu, tak říkajíc jeden z pařížských bulvárů, ovládající přístupovou cestu k Paříži ze severovýchodu. Jelikož Concini se nikdy nesmířil se ztrátou Amiensu, který místo něho dostal vévoda z Montbazonu, jal se nyní ve své šílené chtivosti pomýšlet na Soissons. Ještě nebylo dobyto, ale on si

už vyprošoval u Barbina a Richelieua, aby se přimluví u královny matky a ona svěřila guvernérství tohoto města jemu. Marně ministři poukazovali na nevhodnost takového počínání, které nutně u každého vyvolá představu, že Concini válčí proti princům jen proto, aby tyl z kořisti. Krajně pobouřen odporem ministrů promluvil o tom Concini v jejich přítomnosti s královnou sám, leč dostalo se mu od ní velmi příkrého odmítnutí a výtek stran jeho neukojitelné žádostivosti. Concini byl před ministry zahanben a svěřil ohon, avšak ledva je rozhněvaná královna opustila a uchýlila se do svého budoáru, shledal v sobě dosti drzosti, aby ji tam následoval. Když pak po chvíli komnatu opouštěl, pravil zvysoka k ministrům, že má už celou věc v kapse a Soissons bude jeho.

Ministři se dotázali královny a pravda byla zcela opačná. Jednalo se opět o jeden z Conciniho výstupů jako vystřižených z vlašské komedie ve stylu - či lépe řečeno v pokleslém stylu - oné scénky, kterou sehrál, když brzy po ovdovění královny matky předstíral, vycházející z její ložnice, že si zavazuje šňůrku na poklopci, naznačuje tak, že je jejím milencem. Čtenář si tuto špinavost jistě připomene, ličil jsem ji na počátku svých Pamětí a náš muž se zde jeví v pravém světle.

"Kdybych měl definovat Conciniho slabosti," pravil Déagéant poté, co mi při jedné ze svých nočních návštěv objasnil, jak tomu bylo se Soissons, "řekl bych: Primo, že se naparuje a nafukuje, až to hraničí s dětinstvím, ježto má raději pověst o své všemohoucnosti než moc samu. Secundo, je tak mstivý, že si neuvědomuje, že někdy by pomsta mohla uškodit především jemu samému. Tertio, jeho myšlení je hrubě přízemní, neboť muži, který sní o moci nejvyšší, by měla být lhostejná nějaká vláda v Soissons nebo v Amiensu."

"V Amiensu!" zvolal jsem nevěřicně. "Vždyť ten mu královna smlouvou z Loudunu odňala a odevzdala jej vévodovi z Montbazonu!"

"To ovšem nebrání Concinimu, který zahořkl, že nedostal Soissons, aby nehýčkal plán na znovuzískání Amiensu. Má ve městě přátele, kteří jsou schopni vyvolat tam určitý zmatek. Svěřil se s tím Barbinovi, jenž doslova spráskl ruce a zvolal: „Ale Excellence! To by znamenalo porušení slova královny! Zneuctění jejího podpisu! Zničení jejího dobrého jména! A souhlas s manifesty velmožů!"

Concini však nechtěl nic slyšet, rozzuřený, že se mu někdo odvažuje odporovat, a obrátil se k němu zády. Když Barbin viděl, že navzdory jeho radám hodlá Concini uskutečnit svůj neblahý záměr, uvědomil o všem královnu, která přikázala vévodovi z Montbazonu jednomu z mála věrných vévodů -, aby se co nejrychleji odebral do svého města, jinak hrozí, že mu bude ukradeno."

"A Concini?"

"Od té doby Concini, opilý vztekem, vstává lehaje myslí jen na pomstu. Pomocí pomluv, bůhvíjak slepovaných udavačských listů a podezřelých svědků se snaží ministry očernit u královny, aby je sesadila."

"Cože? Ty nadané, rázné muže? Kteří jí tak dobře posloužili, zvítězivé ve válce proti princům?"

"Vděčnost není Conciniho silnou stránkou," pravil Déagéant s ledovým úsměvem. "Nástupce již vyvolila jeho choť: jsou to Russelay, Mesmes a Barentin. Bude arci? třeba ještě trochu času, než se záležitost uzavře. Barbin a Richelieu totiž velmi obratně sami podali královně demisi. Královna je odmítla, alespoň prozatím. Zmítá se mezi ministry, kteří si stěžují na maršála, a Končinkou, která ji večer co večer krmí svými rozumy, a neví už, komu věřit a jak se rozhodnout. Její úsudek, jenž nebyl nikdy příliš bystrý, se nyní hrouží v naprostý zmatek. Vše jí nahání strach. Nedůvěřuje nikomu, už vůbec ne svému synovi. Myslí i na odchod do ústraní, a když nedokázala získat knížectví Mirandola, jedná teď s papežem o požívací právo k vévodství Ferrara."

"Jedno mne za daných okolností udivuje," řekl jsem. "Concini je hned v Paříži, hned v Caen. Jak si to vysvětlujete?"

"Jeho nepokojný duch totiž," řekl Déagéant, "váhá mezi dvěma rolami: rolí nekorunovaného krále Paříže a úlohou vévody nebo prince v místodržitelství v Normandii, kde zahájil opevňovací práce, jako by byl vévodou z Nevers v Neverském kraji. Mezi jiným začal s nákladnými opravami v Quilleboeuf a v Pont-de-l'Arche, díky nimž, jak se pyšní, bude mít v rukou „klíč k celé Francii“, neboť ovládne řeku, která živí Paříž. Hloupé chvástání, vždyť zásoby jsou do hlavního města přiváženy jak po proudu, tak proti proudu. Nechal přivést dvacet pět děl z Arzenálu, a protože mu to nestačilo, objednal dalších dvacet pět ve Flandřích. Ta ostatně nikdy nezaplatil. Nu a konečně verbuje vojsko, holedbaje se, že koncem května bude mít k dispozici třicet tisíc mužů, z nich dvě třetiny cizinců."

"To je mnoho."

"To je málo, jestliže jim velí zbabělec. A je to málo ve srovnání s třemi armádami, které by mohl mít proti němu král, ovšem až budou princové poraženi."

"S podmínkou, že král už bude skutečným králem!"

"Budte ujištěn, že na to pomýšlí, pane rytíři," řekl Déagéant.

Toho večera už více neřekl a opustil mne, abych mohl sepsat zprávu, kterou jsem měl nazítří uložit do knihy Montaigneových Esejů. Což jsem učinil a v duchu přitom chválil Déagéanta za tuto lest, neboť bedlivý dozor kolem Ludvíka se začal stahovat čím dál víc a bylo považováno takřka za těžký zločin, jestliže některý z jeho úředníků s ním chtěl promluvit o samotě, nebo s ním i veřejně a před svědky hovořit na vážné téma. Vzpomínám si dobře, že když jsem jednou odpovídal trochu rozvláčněji na Ludvíkovu otázku ohledně obléhání Paříže Jindřichem IV., ocitl jsem se nečekaně tváří v tvář hrozbě vyhnání, a teprve po rozhodném zásahu paní z Guise u královny jsem byl toho trestu ušetřen, s výslovným však doporučením, abych hovořil s Ludvíkem co možná nejméně. Poplach byl tak naléhavý a má kmotřička vyhlížela tak vážně, když se mnou o té věci hovořila, že jsem jí raději - byť s obtížemi - smlčel, jaký odpor ve mně budí ostudný pokyn, který z mého drahého krále činí takřka prašivou ovci v jeho vlastním paláci. Později jsem zpozoroval, že Ludvíkovi jsou tyto ničemné rozkazy týkající se jeho osoby známy, neboť jsem vícekrát přihlížel, jak se čistě z dobroty uzavírá před svými hodnostáři, když s ním některý hovoří o tom či onom poněkud dále, jako by je chtěl ušetřit osudu, který hrozil mně.

Po tomto incidentu jsem zdvojnásobil svou opatrnost, a když jsem potkal na velkém schodišti pana z Luynes, dohodl

jsem se s ním na novém znamení pro krále místo rozepnutého knoflíku; tuto drobnost jsem dosud opomínal učinit. Dával jsem také dobrý pozor, abych nežádalo klíče od knihovny ve chvíli, kdy kolem čenichal zvědavý nos pana z Blainville. Pouhá představa, že bych musel opustit Paříž, mne plnila zoufalstvím, vždyť by to znamenalo nejen zpřetrhat četná pouta citová i milostná, nýbrž také opustit službu u mého krále a neochraňovat jej více na cestách posetých smrtelnými nástrahami, po nichž mu bylo kráčet.

Pokaždé jsem dlouho přemítal Déagéantovy výklady (málem jsem řekl lekce) a nacházel v nich mnoho "významonosné dřeně". * Můj čtenář si jistotně povšiml, možná s pousmáním, oněch Primo, Secundo, Tertio, quarto, jež členila jeho promluvu a působila malouško školometský. Leč to bylo jen zdání. Déagéant měl výčty v oblíbě, neboť dodávaly jeho řeči přehlednosti. Na rozdíl však od osob, jejichž preciznost a metodičnost plyne jen a jen z těžkopádnosti a pomalosti jejich mozku, duch Déagéantův byl tak svižný, bystrý a jasnozřivý, že jsem nikdy za jeho návštěv nepřestal obdivovat hloubku jeho myšlenek. Čím déle jsem o tom uvažoval, tím raději jsem byl, že nad Ludvíkem bdí ve stínu právě tento muž, neboť Luynes byl sice věrný a vřelý, ale přednosti u Déagéanta dokonale rozvinuté se nacházely u Luynese ve stavu křehounkých výhonků, a to zde nehovořím o statečnosti, již měl Luynes ještě mnohem méně.

Pro Ludvíka bylo lepší, zdržoval-li se Končín v Normandii a budoval nákladné opevňovací práce, neboť při jeho pobytech v Paříži skrýval král stále obtížněji svou nechuť vůči němu, téměř na něj nepohlédl, a když k němu Concini hovořil, odpovídal mu na půl úst. Concini se zase nikterak nesnažil brzdit svou přivandrovaleckou neomalenost, jelikož měl Ludvíka za bytost bez ducha a bez energie. Jak víme, takový názor šířila královna matka již celá léta a dvůr jej přijal za evangelium. Tuto hloupou pověru sdílel dokonce i Richelieu, který byl jinak ztělesněná bystrost a který později přiznal, že dubnové události jej zastihly nepřipravena, an si nikdy nepomyslel, že by na této straně mohlo být dosti síly k tak radikální změně daného pořádku.

Uvedu zde pouhé dva příklady Conciniho nevidané troufalosti vůči Ludvíkovi. Koncem dubna se otevřela stavidla nebes a na naše hlavy se snášely bouře tak četné jako naše starosti. Ludvík nemohl na lov, i rozptyloval se hraním biliáru v "malé galerii", již se tak říkalo jen proto, aby se nějak odlišila od "velké galerie" s výhledem na řeku. Když jsem nenalezl Ludvíka v jeho komnatách a od Berlinghena jsem zjistil, že hraje svou partii, odebral jsem se za ním. Shledal jsem, že u něho stojí pár šlechticů z jeho doprovodu, kteří se však zcela ztrácejí ve stádě Končínových pochlebníků. Vzápětí jsem si povšiml i Končina, kterak drží v ruce klobouk zdobený proslulými předrahy pery, i usoudil jsem, jak by jistě učinil každý z vás, že tentokrát se odhodlal krále pozdravit. Kupodivu tento jeho ústupek dvorským mravům ve mně vzbudil podivnou nevoli, jako by skrýval cosi horšího než obvyklou neslušnost.

Přesto jsem slyšel, jak takřka uctivě prosí Ludvíka, aby mu prokázal čest a zahrál si s ním partii biliáru. Jestliže francouzský maršál takto osloví vrchního velitele armád, není na tom nic nevhodného, proto Ludvík po jistém váhání přijal, a to způsobem, jenž nebyl nevlídný, spíše nedůvěřivý a opatrný. Lokaj v tu chvíli podal Concinimu tágo, které on uchopil pravičkou, ale jelikož jeho levice byla dosud zaměstnána kloboukem a on přece ke hraní potřeboval obě ruce, přitočil se k němu jeden z jeho šlechticů, a přeuctivě pokleknuv, nabídl se, že mu klobouk bude opatrovat. Zdálo se, že Concini mu jej skutečně podá, ale pak se zarazil - možná však, že si celý výstup předem promyslel - a obrátil se na krále bujarým hlasem, jako by se už nemohl dočkat: "Per Dio! Vaše Veličenstvo mi jistě dovolí, abych nechal na hlavě?" Jak řekl, tak i učinil, nečekaje na svolení, o něž požádal tónem tak nonšalantním, a co horšího, ještě přitom zaklel. S kloboukem na hlavě pak věnoval svým lichotníkům triumfální spiklenecký pohled, načež se sklonil a namířil tágo na kouli ze slonoviny, zatímco majestátními pery takřka zametal zelený stůl.

Byl jsem jak přimražen, a kdyby mi byl můj král v tu chvíli přikázal, abych drzému ničemu proklál mečem, věru že bych to byl učinil. Král však mlčel, bezpochyby v obavách, že kdyby popustil uzdu svému hněvu, zašel by dále, než dovoluje opatrnost. S neproniknutelnou tváří se pustil do hry, které, jak jsem upozoroval, přihlíželi zděšeně i Končínovi patolízalové, neboť jak my, tak oni jsme na půdě Louvru byli vůbec poprvé svědky takového výjevu - šlechtic s kloboukem na hlavě v blízkosti králově.

Partie byla krátká. Ludvík ji ukončil po několika minutách pod záminkou, že je unaven, a rozloučil se s Concinim lehkým pokynutím hlavou. Jakmile jsme byli z doslechu nenáviděného floutka, avšak ještě než jsme dospěli do králových komnat, otočil se ke mně a vybuchl hlasem chvějícím se hněvem:

"Sioraku, viděl jste, jak si nasadil klobouk?"

Vím dobře, že někteří z těch, kdož dostávali od favorita úřady a peníze, snažili se jej v této věci omlouvat a tvrdili, že španělští grandí mají právo ponechat si klobouk na hlavě i v přítomnosti panovníkově. Taková omluva podle mne nemá žádný smysl. Jednak nejsou mravy na obou stranách Pyrenejí stejné, jednak Concini nebyl Španěl, nýbrž Ital. V jeho zemi pak jde účta tak daleko, že před papežem lidé neváhají klekat na obě kolena a líbat mu sandál.

Myslím však, že jednou zašel Končín ve své trestuhodné nestoudnosti ještě dál. Jak si vzpomínáme, Ludvík nebyl vůbec marnotratný, nemiloval šperky ani okázalé oděvy, aniž jaké přepychové výstřelky. Někdy se mu však přece stávalo, že potřeboval více peněz - na lov a na honitbu. Víme už, jak to v takových případech chodívalo - obracel se na matku a ta mu většinou dala zamítavou odpověď.

Takového odmítnutí se Ludvíkovi dostalo i v dubnu. Protože si je však nechal pro sebe, nikdo z jeho hodnostářů nic nevěděl, dokud jej jednou po ránu nepřišel navštívit Concini s tlupou svých dvořanů, jež rázem zaplavila královu komnatu, příliš malou pro takový dav; král a hrstka jeho blízkých, včetně mé maličkosti, byli doslova zatlačeni do kouta. Zvichřené vlnobítí se však rázem rozestoupilo jak Rudé moře před Mojžíšem, aby mohl projít maršál z Ancré, který nesmekl, protektorsky Ludvíka pozdravil a pravil mu:

"Sire, já jsem velice rozzloben, že vám královna nedala ty dva tisíce zlatých, o něž jste žádal na jakási bezvýznamná vydání. Až budete příště potřebovat, račte se jen obrátit na mě, já vám obstarám, kolik budete chtít, ať už ze státní pokladny nebo z mých vlastních peněz."

Třebaže Ludvík už dávno věděl, čeho je Concini schopen, nyní na okamžik oněměl. Tenhle "pan nikdo", zkažený

dobrodruh, který přišel do Francie z ciziny bez groše v kapse a obohatil se díky královně matce rabováním státních financí, se opovážuje nabídnout mu almužnu, a to z "vlastních peněz", které nejsou ani vlastní, ani poctivě nabyté. "Pane," ozval se Ludvík konečně (vyhýbaje se oslovení "bratranče" či "pane maršále"), "vy mi nemáte co dávat peníze..."

Víc toho tehdy neřekl, jsa jako obvykle skoupý na slovo. Concini po rychlém pozdravu opustil komnatu.

* * *

Pařížský lid, zejména drobný, kterému se krušně žije hlavně v dobách, kdy led a sníh činí potraviny i topivo vzácnými, se odjakživa vášnivě zajímalo dění v Louvru, okolo královské rodiny, princů i ministrů. Tlachá se o tom v ulicích, na náměstích, na tržištích i na prostranstvích před chrámy a proud té řeči unáší a strhává s sebou pravdu i lež, jež nelze od sebe oddělit. Jistě za to může ta pultisícovka služebníků, kteří přes den pracují v Louvru, majíce zde ustavičně co do činění se zhruba stovkou komorných a lokajů, kteří bydlí uvnitř těchto zdí (jako dříve má Lojzka - tolik se pyšnila, že spí s králem pod jednou střešou) a od nichž se dozvídají spoustu věcí, jež vzápětí roznesou a papouškují po celé Paříži. Cestou od jednoho k druhému se zprávy arcí všelijak nadouvají a přetvářejí, aniž se kdy docela ztratí zrno pravdy v nich skryté.

Dosud nikdy naši Mariettě pusa tolik nejela jako onoho měsíce dubna, kdy nám vždy u oběda líčila novinky, jež nepaběrkovala, nýbrž nabírala lopatou na Novém tržišti, tím spíše, že otec jí pro jednu trochu popustil uzdu, chtěje v těch časech nepokojů a úzkosti jejím prostřednictvím změřit puls dobrých Pařížanů.

Zvěstovala nám - a ukázalo se, že měla pravdu - že Concini si naverboval do osobní gardy čtyřicet rváčů, kteří jej všude doprovázeli a jimž říkal "mi coglioni": jakmile to vešlo ve známost, nikdo v Paříži už jej nepojmenoval jinak než il coglione, i když podle Marietty bylo pro něj to přízvisko příliš mírné, neboť zasluhoval, aby jej jako Ravaillaka upálili na veřejném prostranství. Dále nám zjevila, že Concini také naverboval a ubytoval na předměstí Svatého Heřmana devatenáct tisíc cizozemců, kteřížto žoldnéři měli v případě potřeby vytrhnout na Pařížany a zmasakrovat je (což se ukázalo pravdivým kromě počtu, neboť jich byly jen dva tisíce); že král hrozil, že dá ty cizí regimenty rozsekat na kusy, ale bohužel nemohl, neboť jeho osobní garda byla zrádně odvelena do Soissons (prapodivně překroucená verze případu s eskortou); že Concini dal v Paříži vztyčit dvě stě padesát šibenic pro Pařížany, kteří by se protivili jeho tyranii (nové šibenice skutečně vyrostly na náměstích a křižovatkách, než bylo jich pouhých padesát); že na Conciniho rozkaz byl na nádvoří v Louvru sťat jistý hejtman (což byla pravda) za to, že hovořil s králem (zatímco ve skutečnosti donášel princům); že král si stěžoval u královny matky na špatné chování jejího favorita, a pomlouvání jejího milence (což Concini nebyl) královnu tolik rozzlobilo, že si troufla krále zpolíčkovat (což od prohlášení plnoletosti nečinila), peskujíc jej přitom slovy: "To tě nemuší zajímat!" (Královna matka ovšem, jak poznamenal La Surie, když Marietta vyšla z jídelny, králi netykala, ani neměla auvergneský přízvuk.) K rozhovoru však skutečně došlo, navíc sotva před týdnem, a byl zázrak, že se o něm Marietta dozvěděla tak rychle, byť i v této překroucené podobě, vždyť jak předlouhou cestu od úst k ústům měl za sebou?

"Pařížané už nenávidí Končína opravdu zuřivě," řekl otec, když jsme se po obědě uchýlili do knihovny. "O královně matce se ostatně nemluví o mnoho lépe. Čekají nás zde vážné nepokoje, pokud se nepodaří přetnout smyčku, která nás dusí."

La Surie se ozval:

"V celém tom pasticciu"* (byl pyšný na svou znalost italštiny) "mě udivuje jedna věc: Končínka svého muže nenávidí, protože se k ní chová jako zvíře, bije ji, až padne, vláčí ji za vlasy, vyhrožuje jí dýkou. Královna matka jej nemá o mnoho raději. Proč se ty dvě nespojí a toho zločince se nezbaví?"

"Protože prostě nemohou," řekl jsem. "Končínka žije v klauzuře svých komnat a má na světě jedinou vášeň - zlato. Potřebuje však světskou paži, aby hájila její zájmy. Tou paží je Concini."

"A královna matka?"

"Ta je tak zmatená, nejistá a popletená, že nakonec souhlasí s tím, co chce Končínka. Nikdy nebude mít sílu poslat ji domů do Florencie. Ani ji, ani jejího manžela."

"Situace je tedy bezvýchodná?" otázal se otec.

Na to jsem nenašel odpověď a spokojil jsem se povytažením obočí. Po pravdě řečeno jsem už přestával doufat. Déagéant mi svěřil, že král se nade vše obává, aby jej nezbavili trůnu a nekorunovali jeho mladšího bratra Gastona, lehkomyšlného, poddajného chlapce, který by umožnil královně získat druhé regentství a Concinimu upevnit jeho absolutní moc.

Přesto však téhož dne, kdy slovo "bezvýchodná" zaznělo v mém srdci jako hrana, vysvitla mi nová naděje s odpolední návštěvou Déagéantovou u mne v Louvru, kterážto návštěva se neodehrála stejně jako předchozí, byť jsem po pozdravech započal rozhovor obvyklou větou:

"Pane Déagéante, mluve! Kapsář mé paměti je otevřen dokořán...!"

"Tedy jej, prosím, uzavřete, pane rytíři!" řekl Déagéant. "Třináctá kapitola Esejů už nám neposlouží... Dnes přejdeme ke druhé etapě, pokud s tím ovšem souhlasíte. Neboť záležitost bude nebezpečná. Račte si, pane rytíři, laskavě vzpomenout, že jestliže prohrájeme..."

"Znamená to popravčí špalek pro mne a oprátku pro vás! To jsme si už řekli! Mluve, mluvte, pane! Přemůže mne netrpělivost, budete-li ještě dlouho otálet!"

Déagéant se usmál a já si pomyslel, že by se měl usmívat častěji, neboť jeho strohá, hrubě tesaná tvář na okamžik zjihla přátelským, téměř něžným zábleskem.

"Pane rytíři, mohu se vás zeptat, kolik je vám let?"

"Dvacet pět."

"Nejste poněkud mladý na to, abyste vydával všanc svůj život a riskoval, že dáte navždy sbohem všem, které

milujete?"

"Pane, k tomu bych vám rád ocitoval slova svého děda, barona z Mespechu. Když se jej o jeho stých narozeninách zeptali, bude-li teď už pohlížet na blížící se smrt s větší vyrovnaností, odpověděl okamžitě: „Ale kdežpak! Ať jste mlád nebo stár, když vám smrt zaklepe na dveře, je to vždy příliš brzy." Přesto bych ani nechtěl zůstat naživu, kdyby můj král upadl do zajetí nebo se mu vedlo ještě hůře. Cítil bych se zneuctěn, že jsem mu nedobře sloužil."

"Takové je i moje citění," řekl Déagéant vážně.

"Nuže tedy," zvolal jsem všecek rozpálen, "co učiníme? Kam půjdeme? Kdy začneme?"

"Tam, kam půjdeme, se nemáme objevit dříve než za dobrou hodinu, a jestliže dovolíte, pane rytíři, rád bych zatím uchoval místo i jména společníků v tajnosti."

"Ach ne! Tolik okolků!" vzdychl jsem. "Tedy zatím povečme! Ne, ne, žádné odmítání! Čas nám lépe uteče. La Bargi, požádej Robina, ať nám přinese chléb z Gonesse, máslo, pár pěkných plátků bayonneské šunky a láhev cahorského vína. Pane Déagéante," pokračoval jsem, když jsme byli usazeni u stolu a statečně jsme se krmili, popíjejíce zdatnými doušky, "až vám domácí víno rozproudí krev, nepochybně vám rovněž rozváže jazyk. Nu tak, pane, konec s vytáčkami! Odpovězte mi: místo?"

"Louvre."

"Louvre je velký..."

"Příbytek pana z Luynes."

"Společníci?"

"Pan z Luynes."

"To se rozumí. Kdo další?"

"Jeho bratranec baron z Modeny."

"A ještě?"

"Pan z Marsillaku."

"Kdo další?"

"Pan Troncon."

"Kdo je pan Troncon?"

"Právník."

"To je vše?"

"To je vše," řekl Déagéant.

Třebaže slova zpochybňoval úsměv, nic jiného jsem již z něho nemohl dostat. Abych byl zcela upřímný, cítil jsem se v duchu poněkud sklesle. Osoby, jež jmenoval, se mi jevily příliš malé a hrubě bezvýznamné, než aby se pustily do podniků, který musil být převlece důležitý, když Déagéant uznal za vhodné upozornit mne na jeho nebezpečnost.

"Však koho jste myslel, že tam užíté, pane rytíři?" tázal se Déagéant, vycitliv mé zklamání. "Vévody? Biskupy? Takové osobnosti nerady dávají v sázku to, co jim náleží, a když, tedy sázka musí být vysoká a šance na výhru značná. Nikoliv oni, nýbrž drobní lidé, mezi něž se počítám, jsou ochotni položit za svého krále život..."

Nemaje v Louvru dámu svého srdce, nebyl jsem zvyklý opouštět svůj příbytek v noci a strašit potmě na chodbách.

Déagéant mi poradil, abych si narazil klobouk do očí a zakryl si tvář pláštěm, dále pak abych nezapomněl meč a dýku.

On sám, vysvětlil mi, má dýku po italsku na zádech pod kabátem. Za světlonoše a zároveň halapartníka vyvolil jsem

Robina, dobře věda, jak je silný. Všechna ta opatření byla činěna z pouhé opatrnosti, jak vysvětloval Déagéant.

Ničemů prý je plno všude, dokonce i v Louvru, ale on za svých nočních vycházek nepotkal nikdy nikoho kromě plachých mileneckých dvojic. Přesto však jsme se mohli srazit s Končinovými špehy.

Čtenář si možná vzpomene, že jakožto hejtman získal Luynes v Louvru příbytek, který byl umístěn přímo nad komnatami královými a byl s nimi spojen malým vnitřním schodištěm, což králi umožňovalo navštěvovat Luynese zcela důvěrně v kteroukoliv hodinu.

V jedné ze zatáček tohoto schodiště jsme našli spícího pana z Berlinghenu, uveleбенého na stupních. Robin, pohoršený, že ten hlupák usnul na hřídce, navrhoval probudit jej čepelí halapartny přitištěnou k hrdlu. Obával jsem se však, aby ten holobrádek nezačal po takovém probuzení ječet, jako když ho na nože bere, a raději jsem jej uchopil za ramena a jemně s ním zatřásl, zatímco Déagéant mu svítil lucernou do očí. Konečně se Berlinghen probral a já mu mohl vyčinit za jeho chybu, z čehož se málem rozplakal. Vida jej tak bezbranného, přikázal jsem Robinovi, aby zůstal s ním, což kuchaře nepotěšilo, obzvlášť když mu ještě Déagéant vzal lucernu a on musel zůstat potmě a v chladu s mladým chlapcem, jehož ani nemohl zpražít, neboť byl šlechtic.

Když Déagéant zaklepal dohodnutým způsobem na Luynesovy dveře, nejprve se pootevřely, pak se rozvíraly víc, až se objevila Cadenetova hlava. Cadenet byl Luynesův bratr, ze všech tří nejjudatnější, ten, který se bil místo nešťastníka Luynese v souboji, když jej jakýs žárlivec vyzval. Luynes tehdy jistě na vině nebyl: znal své slabosti, takže nikdy nikoho neprovokoval a choval se ke každému mírně, skromně a vlídně.

Poznav Déagéanta, který si na okamžik posvětil Robinovou lucernou do obličeje, otevřel Cadenet dveře dokořán, tiše pozdravil a ustoupil stranou. Ocítl jsem se v kabinetě, zřejmě docela malém, chabě osvětleném jedinou svíčkou. Stál zde druhý Luynesův bratr Brantes a vlastním tělem tarasil přístup k protějším dveřím. Za pasem měl dvě pistole, jejichž pažby se v příšeří leskly. Tři bratři se sobě hrubě podobali a měli se velmi rádi. Pro jejich bratrskou lásku i pro veselý a přístupný středomořský temperament je měl rád celý dvůr. I jejich tělesné vzezření budilo obdiv: byli dobře rostlí, byt' nevysocí, měli sametové oči, havraní vlasy a rysy jak cizelované.

Brantes mi věnoval zářivý úsměv a rovněž ustoupil stranou. Vročil jsem do pokoje, kde mne zpočátku oslnilo prudké světlo dvou velikých svíců, takže jsem stěží rozeznával obrysy půl tuctu postav sedících v kruhu. Když mne však Brantes uchopil za paži a usadil na stoličku, přestal jsem mhouřit oči a s úžasem před sebou rozpoznal krále. Ihned jsem

vstal a chtěl se uklonit, než Brantes mne znovu uchopil za paži a pošeptal mi, ať jen se posadím, že Jeho Veličenstvo nechce na tajných schůzkách žádné ceremonie.

"Sire," řekl Luynes, "všichni, jimž jste kázal přijít, jsou zde." Ludvík přejel očima shromáždění. Byl zde pan z Modeny, pan z Marsillaku, Déagéant, já a kdosi, kdo musel být pan Troncon. A taková hrstka mužů měla dobýt zpět celé království.

"Pánové, děkuji, že mi tak dobře sloužíte," řekl král.

Jednak kvůli své dětské koktavosti, jež způsobila jeho uzavřenost, jednak z vrozené dispozice nedůvěřovat slovům nebyl Ludvík nijak výmluvný a výmluvnosti si necenil ani u ostatních. U málomluvného člověka se však každému slovu, tónu i způsobu, jímž je vysloveno, přičítá smysl, přesahující základní význam. Když nám děkoval, že mu tak dobře sloužíme, chtěl tím říci, že na rozdíl od všech, kteří jej opustili, jsme mu my zůstali věrni navzdory snahám Conciniho a královny matky odříznout jej od okolního světa.

Když nám tak poděkoval bez velkých frází, zato však s citem, který vycházel opravdu od srdce a rozzářil jeho krásné černé oči, přešel Ludvík ihned k předmětu naší schůzky. Opět byl velmi strohý a stručný.

"Pánové, víte dobře, že jsem nespokojen se způsobem, jakým se vládne v této zemi, s tím, jak malý význam se přičítá mé osobě, a s tím, že nemám žádný podíl na řízení státních záležitostí."

Odmíchl se, jako by sám udiven, že pronesl tak dlouhou větu. Poté přešel ihned k závěru.

"S tím je třeba něco učinit, pánové. Je na vás, abyste našli prostředky."

Nakonec připojil poznámku, v níž dal průchod určitým ohledům a jež se mi v tu chvíli jevila velmi poučnou:

"Raději bych napřed zkusil ty mírnější, než bych zacházel do krajností."

Tu jsem si ihned pomyslel, že Ludvík sice "krajnosti" zatím odsouvá stranou, ale už o nich uvažoval a nevylučuje je, pokud by "mírnější prostředky" zklamaly.

Když Ludvík skončil, všichni dlouho mlčeli, zřejmě na rozpacích, jaký že "mírný prostředek" by mohl vést k odstranění Conciniho.

"Mluvte všichni volně," řekl král po chvíli, "nemusíte mne pokaždé žádat o dovolení."

"Sire," ozval se konečně pan z Luynes, "až Vaše Veličenstvo pojedje do Saint-Germain v doprovodu roty svých švališť, zajisté by se dalo na místě skočit do sedel a tryskem dojet do Rouenu."

"Do Rouenu?" podivil se pan z Modeny. "Rouen je dobré město, zajisté, a věrné. Než nachází se příliš blízko Caen, kde sedí Concini se svými vojáky a děly."

"Toť pravda," uznal pan z Luynes, uvědomuje si, že ve snaze rychle uprchnout nedobře zvolil útočiště. "Tak řekněme do Amboise, to patří mně."

"Amboise je jistě krásný zámek," namítl pan z Marsillaku, "leč nedá se dobře hájit, máte-li jen jednu rotu lehké jízdy."

"A hlavně," ozval se Déagéant, jemuž myšlenka na útěk zjevně nebyla po chuti, "jakmile bude Veličenstvo v Amboise, co pak učiní?"

"Mohlo by," začal Luynes, avšak hlasem poněkud váhavým, "vyzvat všechny své věrné, aby za ním přispěchali."

"A co když nikdo nepřijede?" řekl Déagéant.

"Když nikdo nepřijede," opakoval Troncon, "dostane se král do bezvýhodného a ponižujícího postavení. Útěk do Amboise by znamenal podstoupit riziko, neslučitelné s královskou důstojností."

Po těch slovech následovalo tichů, a jelikož pan z Luynes zjevně nehodlal vytáhnout do boje na obranu svého plánu, byl tento pohřben, sotva se zrodil. Byl jsem panu Tronconovi vděčný, že mu zasadil ránu z milosti, neboť jsem jej sám považoval jedním slovem za špatný, ze všech důvodů, které byly vysloveny, a také proto, že bych nelibě nesl, kdyby francouzský král opustil Louvre a dal se na útěk před podlým ničemou.

Troncon svou poznámkou upoutal moji pozornost. Prohlédl jsem si jej pozorně, a co jsem viděl, mne uspokojilo. Zdál se mi odlišný z kovu podobné ryzosti jako Déagéant.

Ticho se prodlužovalo, což začínalo být trapné pro nás pro všechny. Proto nakonec kdosi - myslím, že to byl pan z Marsillaku - navrhl, aby se král obrátil na královnu matku a sdělil jí své naléhavé přání vzít vládu v zemi do vlastních rukou.

"To by ničemu neposloužilo," namítl Ludvík. "Kdykoliv to své královské matce jen slůvkem naznačím, rozhněvá se."

"Nuže tedy," ozval se pan z Modeny, takto velký hráč biliáru, "nelze-li kouli zasáhnout přímo, je třeba zkusit to odrazem a vyslat k Jejímu Veličenstvu královně důstojného posla, jenž by jí jménem krále vyložil, že jediným lékem na naše neduhy je vypovězení maršála a maršálové z Ancre."

"Ejhle," ozval se pan z Luynes tím horlivěji, že byl přívržencem prostředků "co nejmírnějších", "mám právě po ruce někoho, kdo by se takového úkolu dobře zhostil. Je to pan z Estang, biskup z Carcassonne, který dlí Paříži jako zástupce languedockých stavů. Je to ctný muž a nepochybuji, že bude souhlasit a vezme na sebe poselství královně v tom smyslu, jak jste byl pravil."

Po krátké odmlce požádal král, aby každý z nás vyslovil svůj názor. Pan z Marsillaku řekl, že nápad je velmi dobrý, však byl také jeho. Pan z Modeny jej podpořil, jsa povahy vlídné a smílivé. Déagéant se zatvářil odmítavě, já rovněž.

Troncon pak na králův dotaz řekl přímo:

"Sire, pochybuji, že takový postup přinese očekávaný výsledek."

"Proč by ne?"

"Možná bude dosti snadné přemluvit královnu matku a snad i maršálovou z Ancre, než ani jedna, ani druhá nepřesvědčí Conciniho. Zverboval již tolik vojska a shromáždil tolik děl, že je přesvědčen o své neporazitelnosti. Je tak opojen vlastní mocí, že tuto partii nikdy nevzdá."

Nicméně vzhledem k tomu, že jednoznačně byl proti Marsillakovu návrhu jediný Troncon, král návrh přijal. Déagéant pak prosadil, aby se královně takřka denně posílaly nepodepsané listy, naléhající, aby vyhnala favority, nechce-li

"upadnout do krajního neštěstí a uvrhnout do něho též celé království."

Později jsme se dozvěděli, že poselství pana z Estang, jakož i další podobná opatření, podnícená králem a Luynesem, nakonec spolu s rostoucím počtem anonymních dopisů vzbudily v Končince podezření a obavy. Jízdním poslem zpravila o všem Conciniho, který tou dobou dlel v Normandii. Okamžitě se rozhodl k co nejrychlejšímu návratu do Paříže.

Dorazil sem sedmnáctého dubna roku šestnáctistého sedmnáctého a okamžitě se jal dštít oheň a síru. Sotva vkročil do Louvru, nechal si předložit seznam všech, kdo se stýkají s králem, říčel, že jich šedesát nechá vypovědět a zbytek stít, a kdyby to snad nestačilo, zavře krále v Louvru, zakáže mu opustit Paříž, odejme mu i možnost rozptýlení ve Vincennes a v Saint-Germain a ponechá mu pouze Tuilerie na procházky. K tomu všemu dodal, že kdyby se ještě někdo opovážil protivit se jeho záměrům, jeho vládě a jemu samému, mohou se přihodit mnohem horší věci...

Téhož večera v Luynesově příbytku na sebe král a spiklenci mlčky pohlíželi. Konečně se Ludvík ujal slova a stručně a pevně prohlásil, že je třeba jednat, a to bez odkladu. Tu již nebyl mezi hrstkou věrných nikdo, kdo by jasně neporozuměl, že s "mírnými prostředky" je konec.

* * *

Ze strany pana z Luynes došlo přec ještě k pokusu oživit plán útěku. Nebohý Luynes! Tak okouzlující a tak zbabělý! Conciniho hrozby jej takřka ochromily, i hovořil jen a jen o odkladných lhůtách, čase na rozmyšlenou a úhybných manévrech. Zkrátka, jak to nazval Déagéant, "cukal se". Jeho nový plán, který přednesl na tajné schůzce toho večera, kdy se navrátil Concini, totiž nepozorovaně opustit Louvre a přidat se k armádě hraběte z Auvergne u Soissons, byl přijat ledovým mlčením. Nakonec Ludvík ztratil trpělivost a sám zpražil svého oblíbence zápornou odpovědí. Nyní, když "co nejmírnější prostředky" byly zcela jednoznačně zavrženy, bylo nutno upřesnit, do jakých až "krajností" jsme odhodláni zajít. Déagéant nám předestřel naše možnosti jasně, byť zahalenými slovy: zatknout Conciniho a buď jej předat soudnímu dvoru, nebo jej zavraždit. Ludvík myšlenku na vraždu ihned odvrhl, snad že nechtěl kráčet ve stopách Jindřicha III., který dal probodnout vévodu z Guise Gaskoňci z oddílu Pětačtyřiceti ve své vlastní ložnici v Blois, snad z přesvědčení, že pro krále tak bohabojného se nehodí zahájit panování proléváním krve.

Déagéant, Troncon a já jsme se usilovně snažili zvrátit toto odmítavé rozhodnutí. Concini se ani v Louvru nikdy nepohyboval bez své pretoriánské gardy a bez početného ozbrojeného doprovodu. Gardisté i členové doprovodu by se jistě chopili zbraní, kdyby se Concinimu dopřálo času povolát je na pomoc, následovala by bitka, která by si vyžádala mnohou smrt, avšak možná zrovna ne tu, jež by byla ve státním zájmu. Král své odmítnutí sice neodvolal, ale čtenář si postupně všimne, že jeho postoj v této věci byl konec konců méně neoblomný a možná měl více odstínů, než se nám zpočátku zdálo.

Hledali jsme muže, jenž by Conciniho zatčení provedl, a Troncon, sám náležející k "mužům taláru", pomyslel zcela přirozeně na pana Jindřicha z Mesmes, zástupce nejvyššího soudce města Paříže. Setkání s ním odbylo se převelmí opatrně v Tuileriích, kde jakoby náhodou potkal městský soudce krále, který zde byl na procházce sám s Luynesem. "Pane z Mesmes," oslovil jej Ludvík dosti zhurta, "jste přece mým služebníkem?"

"Zajisté, sire," odpověděl Mesmes překvapeně.

Na okamžik se rozhostilo ticho a poté Ludvík s nejednoznačným výrazem pokračoval:

"Vidím ve svém království mnoho věcí, které se mi nelíbí."

Mesmes pozdvihl obočí a notně zpozorněl, nevěda, co bude následovat.

Luynes řekl:

"Maršál z Ancre neplní dobře své povinnosti."

"Maršál," odpověděl Mesmes po chvíli, "nikdy nevychází bez gardy a početného doprovodu. Při zatýkání by pravděpodobně kladl silný odpor."

"Však městský soudce má také své prostředky," řekl Ludvík.

"Mým zaměstnáním není zabíjení osob, které zatýkám," řekl Mesmes. "Chci říci, že mám dosti odvahy, abych maršála zatkl a předvedl jej před soudní dvůr, pokud při tom budou dodrženy zákonné předpisy."

"Děkuji, pane z Mesmes," řekl Ludvík bez hnutí brvou. "Jsem s vaší odpovědí spokojen a rád bych, abyste si nechal obsah rozhovoru pro sebe."

Mesmes se uklonil a odešel. Král jej vyprovodil pohledem a obrátil se na Luynese:

"To není náš muž."

Večer na tajné schůzce u Luynese nám favorit podal zprávu o setkání se soudcem. Vyprávěl dobře, měl talent a vytříbený styl, ale v situaci, v níž se nacházel král a potažmo i my všichni, jsem na jeho elegantní věty náhle neměl trpělivost a byl jsem vděčen Déagéantovi, když usekl jeho brilantní řeč několika pádnými, přesně volenými slovy. "Pro tento případ," řekl, "nutně potřebujeme právě muže, který si žádných předpisů nevšímá. Je-li tomu tak, proč nepožádat Vitryho?"

Na plesu u vévodkyně z Guise jsem čtenáři představil nikoliv tohoto Vitryho, nýbrž jeho otce, kterému se hrubě podobal. Po otcově smrti převzal syn jeho zbroj, jeho titul markýze z Hôpitalu i hodnost gardového hejtmána. Byl to pohotový šermíř, buřič a rváč, pověstný mužnou tváří, kurážným okem, mocnou čelistí, rozložitou postavou a hlasitým smíchem. Jeho fanfaronské kousky, souboje a výstřelky dávno nikoho nepřekvapovaly. Vyprávěl jsem již, jak onehdy, když byl jeden z jeho vojáků zatčen, sebral několik mužů, vyhodil dveře vězení do povětří, spráskal žalárníky a vězně osvobodil. Vyvázl z toho s pouhou důtkou. Dlouho po událostech, jež nás nyní zajímají, ztloukl tento muž biskupa z Bordeaux, nazýváje ho "pámbičkářem, svičkovým dědkem a nebeským kozlem". Ani něžné pohlaví jej nedokázalo ochočit. Nemoha se obejít bez žen, bral si je, jak mu přicházely pod ruku, a nakládal s nimi tak násilnický, že chudinky vycházely z jeho náručí celé rozlámány a poseté modřinami. Vzdor tomu - či snad právě proto, vlastně nevím - ženy silně přitahoval, včetně dam ode dvora.

Déagéantův návrh se králi i nám ostatním zalíbil o to více, že právě toho měsíce Vitry velel strážní službě v Louvru. Pozvali jsme jej na schůzku prostřednictvím jednoho z Luynesových sokolníků, který kdysi sloužil u jeho otce a udržoval s ním přátelské styky. Vitry se u pana z Luynes objevil o jedenácté hodině večerní, a zpozorovav mezi námi Déagéanta, trhl sebou, z čehož je patrné, že ani tak odvážný, ba smělý muž nemusí být prost opatrnosti: "Co tu dělá tamten chlap?" chtěl vědět, pramálo se staraje o protokol. "To je Barbinův spřízenec."

"Ale patří k mým dobrým služebníkům," vysvětlil král.

"To je ovšem něco zcela jiného," zněla hbitá odpověď. "Nechť mi Vaše Veličenstvo ráčí říci, co ode mne očekává."

"Zatčení maršála z Ancré."

"Stane se, sire," řekl Vitry prostě.

Ludvík vyhlížel navýsost spokojeně, že padl na muže zrovna tak málomluvného jako on. Ještě lepší bylo, že Vitry přešel po krátkém zamyšlení rovnou k praktickým podrobnostem.

"Sire, rád bych přibral ještě tři spolehlivé muže - svého bratra Du Halliera, svého švagra Persana a Roquerolla. Přivedl bych je sem, aby před nimi Vaše Veličenstvo stvrdilo rozkaz, který mi právě dalo."

"Budiž," souhlasil král.

Když se Vitry nazítlí dostavil v doprovodu tří zvolených šlechticů, král zopakoval svůj rozkaz zatknout maršála.

"Sire," řekl Vitry, "Du Hallier mi přivedl pár mužů. Persan, Roquerolles a já jich budeme mít také několik. Dohromady to nebude více než nějakých dvacet lidí. Ovšem Concini všude chodívá v doprovodu stovky mužů. Početní převaha bude tedy na jeho straně, a až jej budu chtít zatknout, začne se bránit. Co si Vaše Veličenstvo přeje, abych učinil?"

Ludvík pohlédl Vitrymu do očí, avšak neřekl nic. Tu Déagéant pronesl nahlas a zřetelně:

"Král očekává, že bude zabit."

Vitry pohlédl na Déagéanta, pak na krále, který i nadále mlčel a nevyslovil s Déagéantovými slovy ani souhlas, ani nesouhlas. Třebaže měl Vitry hulvátské způsoby, byl bystrého ducha a pochopil, že Ludvíkovo mlčení je výrazem zdrženlivosti a že souhlasí, avšak nechce to vyslovit nahlas.

Já sám jsem v tu chvíli Ludvíka bezvýhradně obdivoval. Vždyť mu ještě nebylo ani šestnáct let, ale i kdyby byl dvakrát starší, nemohl by projevit více politické obratnosti a větší péči o svou důstojnost.

"Sire," řekl Vitry, "provedu vaše rozkazy."

Vitry, jakožto praktický, hbitý a rázný muž, chtěl neprodleně znát čas a místo. A tu šest členů tajné královské rady seznalo, že za Ludvíkovým několikaměsíčním mlčením se skrývaly usilovné úvahy, z nichž vzešel zralý plán, na kterém jsme kromě podrobností nemuseli ničeho měnit.

K zatčení - používali jsme stále tohoto eufemismu - mělo dojít v neděli dvacátého třetího dubna v Louvru. Přesněji v králově zbrojním kabinetě ve druhém patře - tam, kde jsem s králem tak často hovořival sotto voce, zatímco skládal a rozebíral některou ze svých krásných hákovnic. Concini tam měl být pozván poslem Jeho Veličenstva, aby si prohlédl malá díla, jimiž Ludvík ostřeloval pevnosti z hlíny, které si stavěl v Tuileriích - ačkoliv dobře věděl, že tato činnost již není hodna jeho věku, ale od Conciniho návratu do Paříže předstíral, že se jí se zaujetím věnuje. Nebylo mu totiž tajno, že matku i jejího favorita dokonale uklidní, podá-li jim takto další důkaz své dětinskosti.

Zde ve zbrojním kabinetě měl nyní Vitry se svými druhy Conciniho zatknout.

Zdar ani nezdar podniku neměly Ludvíka zastihnout nepřipraveného. Kdyby k zatčení nedošlo, proběhl by se svými věrnými velkou galerií do Tuilerií, kde by je čekali osedlaní koně. Odtud by se dostali do Meaux, města, kde byl guvernérem Vitry. Pod ochranou jeho hradeb by pak král svolal svá vojska a pronásledoval by bez oddechu či příměří maršála po celé zemi, ať by se skryl kamkoliv.

V případě úspěchu oznámí královně matce, že se rozhodl vzít vládu ve svém království do vlastních rukou, a jelikož k dokonalému ovládnutí státních záležitostí potřebuje čas, žádá nyní Marii Medicejskou, aby opustila Paříž, s tím, že později bude povolána zpět. Ludvíkův záměr byl zcela jasný a nadchl mne svou prozíravostí. Král velmi dobře chápal, že dokud jeho matka zůstane v Louvru, nebude moci nikdy vládnout sám. Se skutečnou smrtí uchvatitelovou musela nutně jít ruku v ruce politická smrt špatné matky. Podle mého mínění nebylo tehdy vůbec jisté, zda má chuť povolat ji jednoho dne zpět.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Čtyři dny před plánovaným datem popravy došlo ke zcela nečekané události: Richelieuův švagr, pan Pont z Courlay, vyhledal pana z Luynes a důvěrně mu svěřil, že Richelieu "dobře vidí, že věci neprobíhají tak, jak by měly, a že Jeho Veličenstvo nemá důvody ke spokojenosti. Kdyby proto Jeho Veličenstvo ráčilo chtít jej považovat za jednoho ze svých ministrů, tu by nebylo nic důležitého, co by se dozvěděl, ať už v úřadě nebo mimo něj, o čem by svému králi nepodal zprávu jako jeho věrný poddaný."

Tento manévr uvedl tajnou radu ve zmatek a byl vysvětlován dvojím, zcela protichůdným způsobem. Někteří byli znepokojeni, domnívajíce se, že Richelieu naše spiknutí nějak vyčenichal. Jiní, jako Luynes, mínili, že Richelieu by

nebyl takto jednal, kdyby měl Concini s králem skutečně vražedné úmysly, jaké jsme předpokládali. Z toho Luynes usuzoval, jak se dalo očekávat, že by bylo vhodné Conciniho zatčení odložit. Ledva to vypustil z úst, Ludvík zběhl hněvem a přikře jej zarazil: stanovené datum se měnit nebude. Jeho odsouváním by byla otřesena Vitryho důvěra v pevnost našeho rozhodnutí.

Z vlastních Richelieuových úst jsem se později dozvěděl, že ve skutečnosti nevěděl o ničem - ani co chystal Ludvík proti Concinimu, ani co strojí Concini proti svému panovníkovi. Avšak jako ministr byl tehdy v poloviční nemilosti, takřka krok od demise, tupen, urážen a pomlouván Concinim, kterému ostatně vzhledem k jeho šílenému počínání prorokoval zlý konec, a zoufale tápal kolem sebe po větvi, již by se zachytil, neboť na té dosavadní se již necítil v bezpečí a obával se, že každým okamžikem praskne a přivodí i jeho pád. To by se jistotně stalo, kdyby v posledním okamžiku a takřka naslepo nebyl vzlétl svému králi v ústrety s olivovou ratolestí v zobáku. To byly rozhodující chvíle jeho osudu.

Richelieu vyslal svého švagra k Luynesovi devatenáctého dubna. Do data určeného ke Conciniho popravě zbývaly čtyři dny. I stalo se, že od prvního dne toho měsíce sesílala na nás obloha jen déšť a zase déšť. Déšť od matutina po nešpory a od klekání do svítání, vodopády deště z nesčetných mraků, jež za celý den neprorazilo slunce. Vyhlíželo to nejinak, než že matka příroda zanevřela na lidský rod a chce potrápít naše nebohé hlavy celodenním šerem, smrdutými výpary, jako by se blížil konec světa, a věčnými provázkami, ba provazy starozákonního deště. Byl bych snad měl raději kroupy, hromy a blesky než tento věčný déšť, který bez přestání bubnoval do střech a oken, probouzeje v lidském nitru démona úzkosti a hořkosti.

Jak mi líčil mladý Berlinghen (ten to musel vědět, neb se ho to nelíbě dotýkalo), během oněch čtyř nocí, jež se střídaly se dny jen o maličko jasnějšími, král nespál, a pokud si přec jen zdířl, probouzel se s křikem, jak si v rozpálené hlavě převracel stále tytéž sžíravé myšlenky. Ráno pak, jak mi svěděl později, "nevěděl, co říci Héroardovi," a snažil se napodobit svůj veselý a odpočatý výraz, onu "vlídnou tvář", kterou Héroard puntičkářsky zaznamenával do deníku. Po celý zbytek dne předstíral s neproniknutelným výrazem v tváři, že je cele zaujat svými dětinskými hříčkami.

Kvůli této králově větě "nevím, co říci Héroardovi" jsem se nakonec přiklonil k nepravděpodobně vyhlížející možnosti, že totiž král Héroarda do komplotu nezasvětil, snad protože Héroard byl nejsledovanějším z jeho služebníků, a představoval tudíž nejslabší článek řetězu.

Konečně nadešel dvacátý třetí den měsíce dubna, pokud je možno hovořit o dni, neboť ráno nebylo o nic méně temné či snad méně deštivé než celý předchozí čas od začátku měsíce. Concini obvykle přicházel do Louvru mezi devátou a desátou hodinou ranní. První hlídka - Dubuisson - stála na rohu nábreží Seiny před jeho domem. Až maršál vyjde, měla uhánět do Louvru uvědomit Vitryho a jeho muže, kteří se procházeli po dvou či po třech na nádvoří a pod pláští skrývali před deštěm nabitě pistole. Taktéž měl být vyzooměn král, aby mohl poslat Concinimu v ústrety páže se vzkazem, že Jeho Veličenstvo jej očekává ve zbrojním kabinetě.

Ráno o půl deváté se Ludvík odebral do malé galerie a pustil se do biliáru. Když jsem jej o deváté přišel pozdravit, požádal mne, abych se k němu připojil, což jsem provedl, ačkoliv moje hra rozhodně nebyla na jeho výši. Tentokráte se to však výjimečně nepotvrdilo. Nehrál jsem lépe než obvykle, zato však Ludvík hrál mnohem hůře. Ruka se mu netřásla, to nikoliv, než stávalo se mu, že nezamířil dosti pečlivě či přesně neodhadl, jakou silou je třeba do koule šťouchnout, aby se dotkla obou zbývajících. Navíc každou čtvrt hodinu pohlížel na hodinky, které měl tentokráte zavěšené kolem krku, jak požadovala móda. Déšť zatím stále padal s umanutou jednotvárností, a jak jsme hráli, jeho nepřetržitý šumot nesnesitelně jítřil nervy. Dosud nikdy v životě jsem nehrál biliár takovou dobu a s menším potěšením. Nakonec zvonkohra u Samaritánky na Novém mostě žalostně odklínkala poledne. Ludvík odhodil tágo na stůl a procedil mezi zuby: "Už nepřijde. Pojďme na mši." A zamířil do kaple v Malém bourbonském paláci, kam jsem jej následoval.

Mše se chýlila ke konci, když se objevil Dubuisson a šeptal králi, že Concini právě vstoupil do Louvru a jde nahoru ke královně matce po velkém schodišti. Král za ním ihned vyslal poslíčka s prosbou, aby se odebral do zbrojního kabinetu, jenže zatímco posel utíkal nahoru po velkém schodišti, Concini sestoupil po malém točitém, vyšel z Louvru a vrátil se domů. Věc se nepodařila.

Hned po obědě se u Luynese sešla tajná rada, kde nás Vitry ohromil svou prozíravostí i citem pro podrobnosti. "Sire," prohlásil drsným hlasem, jehož mocný zvuk se marně snažil přitlumit, "musíme náš plán změnit. Je příliš složitý. O polednách vstoupil Concini Bourbonskou branou do Louvru. Prošel sotva na sáh od nás a my jej mohli v tu chvíli zatknout, avšak co nám v tom zabránilo? Náš plán. Protože nejprve vás Dubuisson musel uvědomit a vy, sire, jste musel vyslat posla, který měl Conciniho požádat, aby za vámi přišel do zbrojního kabinetu. Posel jej dnes nedostihl. Nuže, sire, předpokládejme, že zítra by se to podařilo a on by mu vaše pozvání vyřídil. Je zaručeno, že Concini uposlechne? Já myslím, že ne! Nevzpomene si, že právě takto zatkl prince z Condé, když jej pozvali do komnat královny matky? Jak by Concini nevěděl, že ho nemáte rád, sire, když to u dvora ví každý? Podle mne bude zprvu vašim pozváním hrubě udiven a vzápětí právě svou vlídností vzbudí jeho podezření. Neuvěří vám a nepřijde, na to dám krk. A jestli snad proti vám něco chystá, zřejmě se notně vyděsí a bude chtít svůj plán uskálit."

Ludvík s rukama nehybně spočívajícíma na kolenou a s pohledem vnořeným přímo do Vitryho očí věnoval jeho naléhavé řeči veškerou pozornost. Když nastalo ticho, řekl prostě:

"To je pravda. A pravdě je třeba dát za pravdu. Pane z Vitry, jaký jiný plán navrhuje?"

* * *

Spanilá čtenářko, pokud snad žijete v některé z našich půvabných francouzských provincií a dosud nikdy jste nevzkročila na půdu Louvru, chcete-li dobře pochopit Vitryho plán, měla byste být poučena, kterak se do Louvru vchází. Jistě bych vás mohl požádat, abyste se vrátila k sedmé kapitole těchto Pamětí a přečetla si znovu první stránky. Avšak chtěl bych, abyste mi zachovala přízeň, a proto jsem se rozhodl ušetřit vás toho úsilí, byť nevelkého, totiž listování knihou pozpátku, a ve stručnosti vám vše vypovím znovu.

Do Louvru se vstupuje branou, řečenou "Velká bourbonská brána", která je z levé i z pravé strany podpírána dvěma mocnými okrouhlými věžemi, jež vyhlížejí starobyle a pochmurně. Předpokládejme, že kdosi otevře obě křídla Velké bourbonské brány - jejichž strašlivé skřípění bude zajisté ukrutnou mukou pro vaše líbezná ouška - a vy se ocitnete na pevném dřevěném mostě, nazývaném most "spící" (jelikož, jak tvrdí La Surie, není dost probuzený na to, aby se zvedl). Tento most měří asi dva a půl sáhu na šíř,* klene se nad prvním vodním příkopem, naplněným začernalou, smrdutou vodou, a je po obou stranách opatřen zábradlím na ochranu před nemilou koupelí. Budete-li pokračovat dále, dospějete ke dvěma padacím mostům, ležícím vedle sebe, z nichž jeden je velký, druhý malý. Velký, který je široký právě tak pro kočár, vás přivede ke klenutému průjezdu s širší branou pro vozy a s brankou pro opěšalé. Brankou lze propouštět přichází do Louvru po jednom, i sluje škvíra. Přímou k ní lze dojít po malém padacím mostě, jemuž se říká či spíše přezdívá prkénko. Přicházíte-li pěšky a větší vozová brána pod klenbou je uzavřena, musíte se pustit po řečeném prkénku, ježto vás dovede ke škvíře, kterou přítomný gardový hejtman, okouzlen vaší spanilou a vlídnou tvář, jistotně bez meškání otevře.

* * *

Vítry předložil králi následující plán. Ještě než přijde Concini do Louvru, uzavře se velká brána pod klenutým průjezdem a nechá se otevřená pouze pěší branka. Ledva vkročí na spící most, uzavře se za ním Bourbonská brána, čímž bude oddělen od zbytku své suity. Tak se ocitne ne sice ve slepé uličce, neboť pěší branka zůstane otevřena, ale v zúženém prostoru, kde zbytek jeho doprovodu, kterému se podaří proniknout na most zároveň s ním, bude natlačen "tělo na tělo". I kdyby jich bylo více než dvacet, což je počet Vítryho vojáků, nemohli by ani tasit meč, který by byl ostatně velmi málo účinnou zbraní proti pistolím útočníků.

Když jsme se s novým plánem seznámili, neměli jsme nikdo chuť o něm dále debatovat, neb jsme na něm nenalezli jedinou vadu. Však i kdyby nás jazyk svrběl a chtěli bychom něco namítat, nebylo by to již nic platno; sotva Vítry skončil, král jeho plán velmi rozhodně přijal, shledav jej podle svého obvyklého rčení "obzvlášť dobrým" po všech stránkách.

Nyní stačilo jen čekat a Bůh ví, že to čekání bylo dlouhé - celý zbytek odpoledne, celou noc a ráno. Zvláštní věc, jež nám připadla jako dobré znamení - u tak významných podniků se člověk chť nechť stává pověřivým: dešť, který od prvního dne toho měsíce neustával ve dne ani v noci, v pondělí dvacátého čtvrtého dubna náhle vyschl, zanechávaje nás v údivu, že již neslyšíme jeho nenáviděné šumění.

Vítry, muž činu a přímočarý povaha, se rovněž zaradoval, že přestalo pršet, leč z důvodu zcela praktického: doutnaky pistolí nenavlnou a odpadne nebezpečí, že by špatně chytily. Učinil také několik opatření, dokazujících, že dobrý voják umí předvídat vše, i nepředvídatelné. Místo aby doručení rozkazů pro pana z Corneillanu ohledně Bourbonské brány pověřil některého z gardistů, podjal se toho sám, chť je mít jistotu, že budou správně předány a pochopeny. Velká Bourbonská brána totiž byla obsluhována městskými biřici, kteří ji mohli otevřít či zavřít pouze na příkaz zde velícího hejtmana, případně jeho poručíka. Ten ovšem nemohl nic rozhodnout bez souhlasu hejtmana strážní služby, v tomto případě pana z Vítry. Dvacátého čtvrtého dubna měl službu u brány místo svého hejtmana poručík Corneillan a právě jemu Vítry osobně předal rozkaz, aby bděle střežil bránu, dokud se neobjeví maršál z Ancré, a jakmile vejde dovnitř, aby ji zavřel, ať už se ti, co zůstanou venku, rozhořčují, jak chťejí.

Nato Vítry zamířil do velké síně v prvním patře a rozkázal zde přítomným Švejcům, připraveným zajišťovat čestnou stráž, aby se odebrali o patro níže do tak řečeného Švejcarského sálu* a připojili se ke svým kamarádům. Nakonec vyhledal pana z Fourilles, hejtmana sloužící rotě francouzských gardistů, a dal mu pokyn, aby jeho lidé zůstali ve zbraní co záloha a vyčkávali na zadním, "kuchyňském" nádvoří na druhé straně Louvru.

Poté se vrátil do síně stráží a čekal, vyhlížeje škvírou ve dveřích k pěší brance, až Dubuisson, jenž stále hlídal poblíže Conciniho domu, přiběhne oznámit, že maršál přichází.

Jak nám Vítry později vyprávěl, cítil se čilý a svěží, dokud dával příkazy. Jakmile však nezbyvalo než čekat, ať už seděl na truhle, měřil dlouhými kroky síně či stál u dveří se zrakem upřeným na branku, začal pociťovat jisté příznaky břišní koliky a zastyděl se. Ale vzpomněl si, že podle vyprávění jeho otce i Jindřich IV. trpěl před každou vítěznou bitvou nepravdivostí střevních funkcí a dokázal je brát s humorem. Tím se Vítry upokojil a podařilo se mu přesvědčit sám sebe, že jeho nevolnost je předzvěstí úspěchu.

V deset hodin konečně posel ohlásil, že Concini právě vychází z domu. Vítry si narazil na hlavu klobouk, popadl velitelskou hůl, vyšel ze strážní síně a dal znamení spiklencům, kteří se k němu seběhli. Když spěchal k brance, s úlevou zaslechl skřípění obou křídel hlavní brány, která se na Corneillanův rozkaz zavírala. V tu chvíli už byl Concini na spícím mostě a nemohl se obrátit zpět.

Zde se objevila nesnáz, kterou ani Vítry nepředvídal: brána vedoucí do klenutého průjezdu byla zavřená a jediným otevřeným průchodem byla škvíra. To znamenalo, že také on a jeho druzi se budou muset ke spícímu mostu dostat škvírou a přes prkénko. Tedy stejnou cestou, jen v opačném směru, kterou se ubírali v tentýž okamžik Conciniho přívrženci, směřující na nádvoří Louvru. Škvíra i prkénko byly přitom tak úzké, že se tam stěží vyhnuly dvě osoby proti sobě.

K tomu se připojila ještě jedna potíž. Vítry byl v Louvru dobře znám a oblíben co výborný společník a každý, koho potkal, jej chtěl pozdravit, obejmout, zažertovat s ním. Vítry ve snaze skrýt horečnou netrpělivost na všechny volal: "Služebník, pane ten a ten! Služebník, pane ten a ten! Nechte mě projít! Nechte mě projít! Mám práci!" A když se konečně dostal až na spící most, byl hněvem tak zaslepen, že Conciniho minul bez povšimnutí.

Pravda je, že Concini v tu chvíli skláněl hlavu nad jakýmsi dopisem. Kráčel volně podél zábradlí po pravé straně spícího mostu. O tři kroky za ním šel autor dopisu, pan z Cauvigny, a právě na něj se Vítry obrátil s dotazem:

"Kde je maršál?"

"Přece tamhle!" řekl Cauvigny a ukázal na něj prstem.

Vitry se obrátil, vrhl se zpět, popadl maršála za levou paži a zařval: "Jménem krále vás zatýkám!"

"Ke mně!" vykřikl Concini, a uskočiv k zábradlí, hmatl po jilci svého meče.

Přesně na to Vitry čekal: "Ne, na něj!" zvolal, pevným stiskem Conciniho znehybnil a dal spiklencům smluvené znamení.

Všech pět výstřelů z pistole se rozlehlo zároveň. Concini, nevydav ani hlásku, klesl na kolena, avšak nezhroutil se k zemi, protože se zády opíralo zábradlí mostu. Napůl vestoje vypadal, že ještě žije, proto se spiklenci, rozhodnutí jej dobít, jali doň vrážet dýky a meče, zatímco Vitry řval jak smyslů zbavený: "Na rozkaz krále!", chtěje zastrašit Conciniho druhy. Ti však byli ochromeni hrůzou při pouhém zaslechnutí slova král a na odpor ani nepomysleli. Jen pan ze Saint-Georges napolo tasil meč, leč vida, že zůstává osamocen, zastrčil jej zpět. Smrtící výstřely padly z takové blízkosti, že Conciniho znetvořená, krvácející tvář byla zčernalá střelným prachem. Vitry, podrážděný, že mrtvola stále ještě sedí, do ní strčil nohou. Tu se teprve naklonila na stranu a vzápětí zhroutila k zemi tváří na špinaváprkna spícího mostu. Jedna z přezůvek, které si Concini natáhl přes střevice na ochranu proti bahnu, mu přitom sklouzla z nohy a mezerou pod zábradlím žbluňkla do vodního příkopu. Padla podešví dolů, takže se hned nepotopila, nýbrž chvíličku plula po temné vodní hladině.

* * *

Nyní, když jsem dokončil předchozí kapitolu, sestavenou na základě líčení přímých účastníků, rád bych se, pokud čtenář dovolí, vrátil o několik hodin zpět proti proudu času až k sedmé hodině ranní, kdy celý rozespálý, mohl-li hovořit o rozespalo sti po bezesné noci, kráčím ke královým komnatám se správným tušením, že nadcházející dopoledne dvacátého čtvrtého dubna bude pro Ludvíka převelmi dlouhé a plné úzkosti.

V předsíni jsem našel mladého Berlinghena, jak zcela oblečen spí na stoličce.

"Co tu děláte?" zatřásl jsem jím.

"Jeho Veličenstvo mne dnes v noci vykázalo z ložnice: příliš jsem chrápal."

S obvyklou naivitou dodal:

"Nevýhodou pána, který špatně spí, je, že vás slyší."

"Což spí tak špatně?"

Berlinghen potřásl plavými lokýnkami.

"Co horšího, on mluví ze spaní. Namoutě, kdyby nebyl král, řekl bych, že mě trochu ruší."

"Jak víte, že mluví zrovna ze spaní?"

"Má jiný hlas."

V tom okamžiku jsme řečený hlas zaslechli z ložnice, avšak tentokrát to nebyl hlas spáče, nýbrž pánovitý a netrpělivý hlas velmi bdělého muže.

"Kdo je tam, Berlinghene?"

"Pan ze Sioraku, sire."

"Berlinghene, jdi pro pana z Luynes a doktora Héroarda. Jakmile přijdou, ať vstoupí a pan ze Sioraku rovněž."

"Promyslím si to, sire," pronesl Berlinghen, který nevypadal, že by se chtěl hned tak zvednout ze své stoličky.

"Nepromýšlej! Běž!"

"Ano, sire," odpověděl Berlinghen, vstal a schválně převrhl stoličku, aby dal rámu sem najevo, s jakou horlivostí je poslušen rozkazů svého pána. Než neučinil ani dva kroky a navrátil se k předchozí liknavosti.

Toho rána jsem nesnídal, jelikož jsem měl stažené hrdlo i žaludek, a náhle jsem pocítil jakousi slabost, nohy mi podklesávaly, v hlavě mi vířilo. Zvedl jsem stoličku a usedl na ni s hlavou v dlaních. Myšlenky mi zalétly ke Gráfin a k otci, jímž jsem o našem podniku slůvka neprozradil. Dupal jsem, zda je ještě někdy uvidím, zda neprožívám poslední hodiny na svobodě, či snad dokonce na živu, neboť kdyby náš plán nevyšel, Conciniho pomsta by byla nelitostná, tím jsem si byl jist. Podivno, že jen tím pomyšlením se mi začala jevit jako převelice pravděpodobná: už jsem se viděl s hlavou na katově špalvu, pot mi stékal mezi lopatkami, a byť v polospánku, propadal jsem panickému děsu. Tu se objevil Déagéant.

"Jakže?" podivil se. "Pane rytíři, vy spíte! Vy můžete spát v lůně smrtelného nebezpečí? Ach, jak krásné je být mladý a bezstarostný!"

Měl jsem takovou radost, že mne Déagéant tentokrát špatně odhadl, až jsem vyskočil a bez okolků jej objal. On, vždy tak skromný a úzkostlivě zachovávající meze svého postavení, musel být takovým projevem náklonnosti překvapen, leč opětoval mé objetí, přičítaje je zřejmě na vrub mému mládí stejně jako mou zdánlivou bezstarostnost.

"Siolaku," uslyšeli jsme králův hlas, "kdo je to s vámi?"

"Pan Déagéant, sire."

"Ať vejde i on a Luynes s Héoardem také, až přijdou."

"Ano, sire."

Jako vždy, když mne Ludvík nazval "Siolakem", vraceje se do dětských let, pocítil jsem, že se celý chvěji velkou láskou k němu, a bylo mi stydno, že jsem pomýšlel na Bastilu a na popravní sekyru, když jsem vlastně měl mít na paměti, že můj život dočista nic neznamená ve srovnání s životem krále.

Konečně přišel pan z Luynes a za ním doktor Héoard, který byl o pár let starší a zatížen již pěkným teříškem, jakož i pocitem vlastní důstojnosti, takže kráčelo něco volněji, avšak s majestátností, jež mi neunikla. Héoard dobře věděl - a dával to všem jasně najevo -, že první okamžiky po králově probuzení patří jen jemu, kdežto my ostatní, tedy Luynes, Déagéant a já, jsme v tichosti obstoupili lože a hleděli, kterak doktor pracuje, jako by sloužil mši svatou.

Héoard započal zkoumáním moči, která za kuropění opustila královský měchýř. Po vyšetření prohlásil ji za "světle žlutou a v dostatečném množství". Poté se zmocnil Ludvíkova zápěstí, a vytáhnuv z kapsy našité za manžetou kabátce rozměrné hodinky, změřil mu tep, o němž se trochu nadneseně vyjádřil, že je "plný, rovnoměrný a poklidný". Navrátil

hodinky zpět do pouzdra, položil králi na čelo dlaň, pár vteřin ji tam držel a zvěstoval, že "teplota je mírná". Nakonec dobrou minutu pozoroval Ludvíkovu tvář a stále tím neosobním, vážným způsobem uzavřel: "Vzhled je dobrý a výraz veselý."

Prohlášení to mne hrubě udivilo, neb já jsem viděl tutéž tvář jako bledou, unavenou a napjatou, což bylo zcela normální u hochy starého patnáct a půl léta, který po čtvero noci oka nezamhouřil, neboť dal vlastní život v sázku ve značně hazardní hře. O tom jsem uvažoval, když jsem zaslechl, jak Héroard oznamuje, že skončil a lokajové mohou Jeho Veličenstvo učesat. Říkal arcit' po starodávnu "učesati". Na rozdíl od předchozího svého přesvědčení jsem nyní soudil, že Héroard zřejmě byl do spiknutí zasvěcen, avšak král jej asi požádal, aby o se o ničem nezmiňoval a ničeho nenaznačoval. Proto před námi pronášel lživě uklidňující výroky o králově dobré náladě, které měl za chvíli zopakovat královně matce a které byly promyšleny tak, aby ukoľebaly její nedůvěru.

Když byl král učesán, oblečen, odřikal modlitbu a nepatrně posnídal, odebral se s Luynesem, Déagéantem a mou maličností do malé galerie, kde se znovu pokusil ukrátit si čekání hrou v biliár. Požádal o partii Luynese, výborného hráče. Luynes přijal s předstíraným nadšením, ačkoliv by se jistě tisíckrát raději viděl dvacet mil odtud v sedle bujného, silného oře. Vskutku toho dne nehrál dobře, měl nejistou ruku. Ludvíkovi se ruka netřásla, ale mezi dvěma údery vždy nekonečně dlouho křídloval své tágo a jeho pohled zatím bloudil neznámo kde. Konečně jej ta nezábavná zábava znavila, i povolal Descloseauxe a přikázal, aby mu odenkl zbrojní kabinet ve druhém poschodí.

Pohled na krásné, nablýskané zbraně ve stojanech jej zdánlivě upokojil. Hladil je rukou i pohledem, načež požádal, aby dal Descloseaux na stůl "velkou vitryovku": nazýval tak skvělou mušketu, považovanou za nejmodernější ukázkou zbrojářského umění. Tato palná zbraň s doutnákovým zámek měla nosnost přes sto sáhů a byla úžasně přesná. Když Descloseaux splnil příkaz, Ludvík zbraň rozebral, pečlivě vycídl všechny součástky a znovu ji s obvyklou zručností složil. Potom dal do hlavně kulku, ale doutnák zatím nezapálil a svěřil mušketu Descloseauxovi. Pak stále s Déagéantem a se mnou, jakož i s Descloseauxem, nesoucím mušketu, sestoupil do své komnaty, usedl na stoličku a chvíli setrval bez hnutí, beze slova, s očima upřenými k zemi. Za okamžik vyskočil a přikázal Berlinghenovi, aby jej opásal mečem. Nato začal rázovat sem tam po místnosti a velmi rozhodně hleděl před sebe.

O půl jedenácté došlo k tak nepochopitelné události, že ještě i dnes je mi zatěžko jí uvěřit, byť jsem byl jejím přímým svědkem. U dveří komnaty se náhle zcela bez dechu a s vlasy zježenými objevil jakýsi muž, kterého nikdo u dvora neznal a nikdo už nikdy víc nespatriť ale co říkám muž, měl bych říci ničema, dotěra, blázen, šílenec, král hlupáků -, a volal: "Sire! Sire! Maršála netrefili a on teď po velkém schodišti běží sem i se svými lidmi!" Po těch slovech zmizel, jako by jej pohltilo peklo.

Ludvík, který předtím chvíli seděl na stoličce, vyskočil a v očích mu zajiskřilo.

"Hej, Descloseauxi!" zavelel, "zapal doutnák velké vitryovce!"

Vzápětí tasil, zavěsil si meč na kožené poutko na zápěstí, aby měl volné ruce, kdyby musel střílet, a vzkřikl, zatímco Descloseaux se k němu připojil s mušketou a já s Luynesem jsme tasili meče:

"Na ně! Provrtám je jak řešeto!"

Hbitě proběhl předsíní, avšak hned za dveřmi se ocitl tváří v tvář panu z Ornano, plukovníkovi Korsičanů, který vykřikl: "Sire! Kam jdete? Už je to hotovo! Maršál z Ancre je mrtev!"

"Ale je opravdu a nepochybně mrtev?" nevěřil král, jemuž mu dosud zněla v uších lživá slova neznámého.

"Je to pravda, sire!" zvolal právě přibíhající šlechtic, jenž sotva dechu popadal. "Pravda pravdoucí! Viděl jsem to na vlastní oči!"

Jak jsem se později dozvěděl, oním šlechticem byl pan z Cauvigny, pisatel suppliky, kterou Concini četl, když jej salva z pistolí spříseženců srazila k zemi. Dobré nebe! Vychytralý ptáček věru neotálel, okamžitě přeběhl do protivného tábora a rovnou pilil pochlebovat králi. Dost možná, že mu brzy předá i tu suppliku, na kterou již Concini nestačil odpovědět! Pan z Cauvigny nebyl jediný, kdo si takto počínal a svlékal starou kůži jako had. Bylo poučné sledovat, jak rychlé a všeobecné bylo obrácení Conciniho přívrženců. Když Ludvík dospěl do síně gardistů, otevřel okno na nádvoří Louvru a ukázal se v něm, přivítal jej jásot tak nadšený, jako by se snad popravky favorita účastnil celý ten zástup dole, a ne hlouček sotva dvaceti věrných. Ze stovky šlechticů, kteří Conciniho všude následovali, plazíce se před ním v prachu, učinilo pět kulek z pistole stejně kované rojalisty, jakými byla hrstka maršálových katů.

A Ludvík...? Ten byl opojen štěstím. Vzrušením zrudl, prudce dýchal a zprvu nemohl slůvka vypravit. Od smrti jeho otce uplynulo sedm let: sedm let útaku, urážek a ponižování, prožitých v područí bezcitné matky. Když konečně tváří v tvář zástupu, jenž mu provolával slávu, znovu našel řeč, byl jeho hlas tak zdušený pohnutím, že jej málem nebylo slyšet:

"Díky!" volal. "Díky! Velké díky vám všem! V tuto chvíli jsem králem!"

* * *

Není to zvláštní, že když dojde k významné události, jež rozdmýchá vášně, špatná zpráva bývá často rychlejší dobré, jako kdyby zasutý strach z možného neštěstí dokázal sám o sobě zplodit jeho příznak? Stalo se tak v Louvru, když onen neznámý, o němž jsem se zmínil, přiběhl oznámit, že maršála z Ancre netrefili. K témuž jevu došlo i ve městě, neboť po přestělece na spícím mostě se mezi Pařížany rozšířila zvěst, že král, jejich milý malý král, tak utiskovaný matkou a odpornou Končínkou, padl podobně jako jeho otec rukou zločincovou.

Nastal nepopsatelný zmatek a rozruch. Majitelé krámků v obavách ze srocení bouřících davů uzamkli své živnosti a zavřeli bytelné okenice, vyztužené kováním, jak činívají na noc. Nové tržiště muselo být uzavřeno, ježto nepřijeli žádní obchodníci ni kramáři. Neboť nebylo muže ani ženy, kterému či které by po té hrůzné zprávě neklesly ruce v klín.

Osiřely krámky, pulty, pece i jehly a lid se vydal do ulic, kde se brzy vlnil tisícíhlavý zástup.

Naše veselé pařížské holčiny byly samý pláč, kvílení a rozezlené výkřiky, vláčely Conciniho blátem a častovaly jej strašlivými hrozbami, mezi tím se však ozývalo i dost odpudivých, zloajných, nectných výroků na adresu královny

matky. Muži vrčeli jak dogy na řetěze a horké hlavy se chtěly ozbrojit, zaútočit na tyrana a vytáhnout jej z jeho doupěte v Louvru. Příštípkaři, nejžvanivější cech v Paříži, byli v čele se slavným Picardem všude a podněcovali ke vzbourení dělníky z manufaktur, vysloužilé vojáky i nepracující povaleče. Nejdivočejší cechy - nosiči, hutníci a lodníci ze Seiny - plánovali apokalyptické řádění a k nim se potměšile přidávaly, přitahovány jak špendlíky k magnetu, obávané bandy pařížských výtržníků - Rudoši, Chocholati, Šedivci -, kteří přes den obvykle zalézali do doupat s dvojím východem na páchnoucích předměstích uprostřed labyrintu uliček, kam hlídky nedokázaly proniknout.

Ulicemi se rozléhalo jednomyslné volání po překrutné smrti pro muže, jenž tou dobou již nežil. Na křižovatkách poráželi šibenice, kterých tam dal padesát vztyčit, aby nahnal lidu hrůzu. Ponechali jen jedinou, na Novém mostě, na níž, jak se zapřísáhli, pověsí cogliona, jakmile ho chytí. Hlídky, jež se je pokusila uklidnit, byla zasypána kameny a donucena k ústupu, spěchala tedy ke králi se zprávou, že lid hodlá táhnout na Louvre.

Královská rada, která přestala být tajná, ledva déšť kulek ukončil Conciniho život, a zasedala nepřetržitě, rozhodla, že je nutno sročení rychle uklidnit, než dojde k výtržnostem. Příslušníci tělesné stráže, odění do královských barev, a tudíž dobře rozpoznatelní, byli vysláni koňmo do ulic Paříže, aby jí projížděli křížem krážem v doprovodu biřců a praporečníků a provolávali: "Concini je zabit! Concini je zabit! Král je králem! Ať žije král!"

Pokřik ten šel od úst k ústům a šířil se od čtvrti ke čtvrti, z ryneků do ulic, z ulic do uliček rychlostí, překonávající veškeré představy. V několika minutách se lid radoval stejně vášnivě, jako předtím nařikal a zuřil. Neznámí lidé se objímali, blahopřáli si, obličeje zářily, zdálo se, že se zrodil spravedlivější svět, v němž žít bude radost. Ze zbytků šibenice, na nichž se měly houpat oprátky s odbojnými Pařížany, se zažehly veliké jásavé ohně, kolem nichž se oslavovala smrt toho, kdo je dal vystavět. Majitelé krčem museli otevřít své podniky, lidé se nahrnuli ke stolům, žíznivě pili, tančili, povětrné holčiny vesele proháněli. A při tom všem všichni mluvili a mluvili o mladém králi, dojímali se udatností chlapce stěží šestnáctiletého, vzpomínali, jak pěkně vyhlížel a jak hrdě se nesl, kdykoliv se na veřejnosti objevil na koni, prorokovali mu, že bude největším králem na zemi. Přirovnávali jej k Panně orléánské, jíž se podobala jeho něžná tvář, někteří dokonce ujišťovali, že záměr zabít zloducha mu vnukl sám Pán Bůh nebo anděl Bohem seslaný. Ti, kdo už neměli peníze na víno, vycházeli do ulic, neúnavně pobíhali městem a opojení fanatickým nadšením vyvolávali na celé kolo: "Ať žije král!", případně přidávali: "Král je králem!" Tyto dva do nekonečna opakované výkřiky vycházely znovu a znovu z tisíců prsou a stoupaly až k nebesům.

Předmět tolikeré lásky byl obležen v Louvru zástupem jiného druhu, než stejně horlivým. Všichni, kdož měli jakýkoliv průkaz, opravňující je k volnému průchodu brankou - šlechtici, soudci, držitelé úřadů vyšších i nižších -, se trpělivě stavěli do nekonečné řady, jež se táhla po padacím mostě na spící most, ba až do ulice Rakouské. Tlačence byla obrovská, mohloť se ke škvíře přistupovat výhradně po jednom. Na monumentálním schodišti Jindřicha II. se černal obrovský zástup. Postupovalo se rychlostí jednoho kročeje za půl hodiny a lidé byli tak namačkáni, že by špendlík mezi nimi nepropadl. Královské komnaty nebyly pro tolik návštěvníků dost prostorné, proto král přijímal v malé galerii. I tam však Ludvíkovi hrozilo, že bude umačkáán davem, lačnicím jej spatřit. Z toho důvodu, item aby jej bylo vidět, musil vyskočit na biliárový stůl. Tu se k němu za pochlebných výkřiků vzepjal celý les rukou, tak úpěnlivě se snažících dotknout se jej, jako by jim takový dotek měl snad provždy zajistit štěstí a mír.

Biřci obklopili biliárový stůl ve snaze zabránit těm nejvášnivějším vylézt za králem až nahoru. Protože jim byly z bezpečnostních důvodů odebrány zbraně, uchopili vodorovně do obou rukou tága a snažili se udržet zástup v patřičných mezích. Dvě tága praskla, což všechny hrubě rozveselilo, jak byli šťastni. Ludvík měl sice po čtyřech probdělých nocích bledý, křečovitě stažený obličej, ale byl na vrcholu blaha. Cítil, jako by mu narostla křídla, jak se právě osvobodil od dvojí tyranie. Tiskl ruce, děkoval, smál se jak dítě a hned zase skrýval obličej v dlaních, to když jej napadlo, že tolik smíchu se možná neslučuje s jeho důstojností. Divná věc: on, dosud považovaný za zakřiknutého a málomluvného chlapce, nyní bez přestání hovořil, některé sám oslovoval, jiným vtipně odpovídal.

Předsedovi Mironovi na jeho omluvy, že sloužil královně, odpověděl: "Vy jste dělal, co jste musel, jako jsem já nyní učinil to, co jsem musel." Jinému z návštěvníků řekl: "Šest let jsem směl jen honit mezky v Tuileriích. Dnes je na čase, abych převzal svou zodpovědnost." Neodbytná vzpomínka na marné, dětinské zabíjení času v době, kdy jej vychovávali tak, aby z něho nebyl král, se mu vracela i nyní v jeho novém štěstí. Leccos z jeho dosavadního života vysvitlo při rozhovoru s kardinálem z La Rochefoucauld. Vída jej obleženého ze všech stran, prelát mu řekl: "Sire, od nynějška budete jinak zaměstnán než dosud." On však odpověděl: "Ó ne. Předstírat, že jsem dítětem, mne stálo více úsilí než všechny mé nynější povinnosti."

Ty však nepodceňoval, naopak hbitě, moudře a obezřetně konal navzdory všeobecnému chaosu. Odmítl propustit prince z Condé na svobodu, vyčkáváje, až strana velmožů uzná svá pochybení, sesadil Conciniho ministry a povolal zpět šedobradé. Odpoledne se vyhoupl na koně a v doprovodu gardistů a tří stovek urozených pánů projížděl širokými ulicemi Paříže, sklízaje všude potlesk a nadšené ovace, které pokračovaly i později, když byl už dávno zpět v Louvru.

* * *

Nechť mne laskavý čtenář nyní ještě jednou doprovodí několik hodin zpět proti proudu času, abych mu mohl hic et nunc představit ženskou osobu, vyznačující se zejména bezvýznamností, jejíž jméno si však dějiny zapamatovaly, protože se dílem náhody ocitla na správném místě, kde mohla položit jedinou krátkou otázku a donést odpověď své velitelce, kteréhožto úkolu se ostatně zhostila prachbídně, jsouc žena neotesaná, ba hrubá.

Jmenovala se Kateřina Forzoniová a byla dcerou kojné Marie Medicejské. Opustila Florencii s královnou a na francouzském dvoře žila již sedmáct let jako noční komorná panovnice: to znamenalo, že líhala v její ložnici a bděla nad jejím spánkem, avšak pouze každou třetí noc, neboť svou úlohu sdílela se dvěma dalšími služebníky. Zvláštní je, že této noční službě, málo únavné, měl-li pán dobrý spánek, říkalo se v Louvru "mít jízdní".

Kateřina "měla jízdní" z dvacátého třetího na dvacátého čtvrtého dubna a uprostřed noci ji vzbudil královnin hlasitý výkřik. Kateřina, hrubě nakvašená a rozmrzelá, si nedala příliš práce, aby svou nenáladu skryla. Vstala z žíněnky, na níž

ji bylo spát (a kterou ráno složenou uklízela do skříně), vykřesala jiskru a zapálila jednu svíci v šestiramenném svícnu. Užela královnu vztyčenou na loži, jak vyděšeně zírá do prázdna s rukama přitisknutýma k hrudi.

"Ah, Catarina!" křičela. "Ho sognato un sogno orribile!"*

V přívalu slov vychrlila svůj sen. Stála před soudem, byla obžalována z ukrutných zločinů a odsouzena k smrti.

Kateřina však poskytla královně přamálo útěchy kromě světla a své přítomnosti.

"Un sogno è un sogno!"* pronesla lakonicky.

Ledva se Marie po chvilce znovu zachumlala do pokrývek, sfoukla Kateřina svíčku a šla si také lehnout s myšlenkou:

"Chvála Bohu, aspoň si snad zítra přispí."

Královna si skutečně přispala, neboť její mohutné tělo, zahrabané do příkrývek, se začalo vrtět na loži teprve okolo desáté. Kateřina již byla dávno vzhůru, a jelikož věděla, že těsně po probuzení mívá její velitelka mizernou náladu, vyskočila, sotva zaslechla pohyb. Svižně uklidila zíněnku do almary, v mžiku se oblékla a po špičkách opustila královninu ložnici. Její "jízdní služba" totiž končila ve chvíli, kdy královna otevřela oči. Mariina ranní toaleta byla již v rukou jedenácti "denních" komorných. Jakkoliv byla Kateřina vcelku dobře placena a bylo s ní slušně zacházeno, dobré sémě padalo na neúrodnou půdu: neměla Marii ráda, a tak jí i tentokrát zazlívala, že ji vzbudila uprostřed noci. Komnaty královny matky se nacházely v mezipatře. Kateřina uslyšela ze zdola hluk, otevřela okno a spatřila dole na nádvoří Vitryho, jak drží řeč uprostřed hloučku šlechticů, i zavolala na něj:

"Pane z Vitry, che cosa c'è!"**

Vitry zamžikal údivem, kdo jej takto volá, navíc italsky, ale pak si uvědomil, že je to ženský hlas, navíc patřící ženě, která se před ním rozplývá, kdykoliv jej potká, a odpověděl jí:

"Zabili maršála z Ancre!"

"Kdo?"

"Já!" odpověděl Vitry pyšně. "A na králův rozkaz!"

Kateřina zavřela okno. Sdělit tu novinu bez meškání královně bylo nepochybně její povinností, leč chystala se ji splnit s jistým potěšením. Vědělať totiž velmi dobře, nejsouc žádná hlupačka, jaký účinek bude zpráva mít.

Královna byla již vzhůru, oděna pouze v hedvábný domácí šat, který si ani nezapjala, nechávajíc své tučné tělo napolo odhalené. Tato jinak nesmírně stydlivá žena si totiž v soukromí ráda pohověla; seděla toho rána rozvalená v křesle s nohama nepůvabně roztaženými, brada jí visela až na prsa a vlasy jí padaly do obličeje, na němž utkvěl mrzutý a zároveň úzkostný výraz. Trhla sebou, když Kateřina bouchla dveřmi, za což se okamžitě poníženě omluvila, poklekajíc s hlavou málem u podlahy, ačkoliv bouchnutí bylo předem promyšleno, aby její velitelku vylekalo.

"No tak, co je?" utrhla se na ni Marie. "Co na mě tak civíš?"

"Madame, musím vám říci něco, co se vám nebude líbit."

"Tak dělej, mluv! Mluv, ty palice tvrdá!"

"Madame," Kateřina zvedla hlavu a promluvila náhle velmi zvucným hlasem, "maršál z Ancre byl právě zabit panem z Vitry, a to na králův rozkaz!"

"Opravdu?" vykřikla královna vstávajíc a vrhla na ni zmatený pohled.

"Pan z Vitry mi to právě řekl."

"Bože můj!" řekla Marie s oběma rukama přitisknutýma k srdci.

Zbledla, nedokázala popadnout dech, pohybovala neslyšně rty, ale nemohla vydat ani hlásku.

Učinila několik kroků, zastavila se, otočila a vrátila se zpět na místo, odkud vyšla. Jako by jí zrak vypověděl službu, nahmatala opěradlo rukou a dopadla znovu do křesla, z něhož před chvílí vstala.

V ten okamžik vnikly s velkým brebentěním do královské ložnice tři nejdůvěrnější královniny přítelkyně, dosud nedooblečené, leč mající hrubě napilno: paní z Guercheville (ta, jež dohlížela na dívky z královniny družiny), má dobrá kmotřička vévodkyně z Guise a má nevlastní sestra, jiskrná princezna z Conti. "Po pravdě řečeno," vyprávěla mi později, jsem tehdy příliš nejsklřila, jsouc dosud ve spodničkách, neučesaná, nenalíčená, prsa nevyšněrovaná a bez jediného šperku! Matka a Guerchevillová na tom byly stejně. Právě jsme se dozvěděly o Conciniho popravě a rovnou z lože jsme utikaly ke královně, abychom jí poskytly útěchu, a já osobně také trochu proto, abych viděla, kterak to snáší... A tu najednou vstupují pan z La Place a pan z Bressieux. Chtělo se mi zemřít hanbou, že mě pání šlechtici vidí v takovém ústrojí! Nu a věřil byste, bratránku, že i přes vážnost situace, přes můj nedbalý úbor, nebo možná právě kvůli němu, mohl na mně pan z Bressieux oči nechat? Na mou věru! Muži jsou podivní tvorové!"

Útěcha nejdůvěrnějších přítelkyň Marii v ničem neprosněla. Kroužila po místnosti dlouhými kroky se ztraceným pohledem, rozčuchaná a stále jako němá. Lomila rukama a vyhlížela jak ztělesněné zoufalství. Když z ní nebylo možno dostat slovo, odvážila se paní z Guise zastavit ji a upravit na ní růžový hedvábný šat, aby zakryl její přebujelé tvary.

Ledva má dobrá kmotřička završila dílo cudnosti, Marie, která si toho stěžila povšimla, se poznovu vydala na svou pouť, tu lomíc rukama, tu tleskajíc jako šílená.

V tu chvíli jsem vešel do ložnice já s podrobným ústním vzkazem pro Marii od jejího syna. V chůzi jsem věnoval rychlý něžný pohled paní z Guise a pohled jiného druhu princezně z Conti, jež se mi jevila rozkošnou i ve spodničce, a spěchal jsem pokleknout před královnou, leč políbit lem jejího šatu mi nebylo možno, ježto se pohybovala příliš rychle. Ostatně vzhledem k jejímu rozpoložení jsem usoudil, že není schopna mne vyslechnout a porozumět mým slovům, takže jsem se rozhodl vyčkat, až se z té zdrcující zprávy poněkud vzpamatuje.

Pan z La Place prokázal více odvahy a pokusil se splnit poslání, kvůli němuž byl přišel.

"Madame," pravil, jsme v zapeklité situaci. Nevíme, kterak oznámit paní maršálově z Ancre smrt jejího chotě."

Na ta slova se královna zarazila, obličej jí zbrunátněl a nalézajíc v hněvu schopnost řeči, rozkřikla se hrubě s neskrývanou krutostí:

"Tak vy nevíte! To se podívejme! Jestli nevíte, jak jí tu zprávu říci, tak ji zazpívejte!"

Její slova zapůsobila na mne velmi smutně. Vzhledem k manželově osudu dalo se očekávat, že ani s Končínkou nebude zacházeno právě vlídně. I cítil jsem, jak podlé je v tuto chvíli královnino surové a necitelné jednání!

"Mám teď sama svých starostí dost!" pokračovala zuřivě. "Už mi o těch lidech nemluvte! Však jsem jim to říkala! Už dávno se měli vrátit do Itálie! Ještě včera večer jsem upozorňovala maršála, že ho král nemá v lásce. A teď mám dost práce sama se sebou, než abych se starala o tu ženu!"

Podle mého mínění skrývalo se v jejím postoji a v její řeči dvojí doznání, zaobalené do roušky pokrytectví: Marie nikdy nechtěla dát Concinimu jasný příkaz, aby opustil dvůr, neboť, jak už jsem dříve naznačil, byl Concini paží, která ji držela u moci navzdory snahám jejího syna. A jestliže se nyní před tímž synem třásla hrůzou, bylo to proto, že si přese všechno uvědomovala, s jak křiklavou nespravedlností se k němu chovala.

Po tomto výbuchu jako by se Marie začala uklidňovat. A zdálo se, že našla nové východisko z nouze - nechat všechny chyby vlastní vlády dopadnout na hlavy maršála a maršálové z Ancre. Usoudil jsem, že nyní nastala chvíle, kdy musím se svou trochou do mlýna.

"Madame," spustil jsem, znovu před ní pokleknuv, "nechť mne Vaše Veličenstvo laskavě vyslechne. Mám pro vás poselství od vašeho královského syna."

"Poslouchám, pane," usedla a s žalostným výsledkem se pokusila shromáždit trosky své důstojnosti.

"Madame, váš královský syn je rozhodnut být od nynějška pánem ve svém království a ujmout se řízení státních záležitostí. Prosí vás, abyste se jimi laskavě přestala zabývat."

"To je vše, pane?" zeptala se hlasem, do něhož usilovala vnést po výšenost, což se jí zcela nepodařilo.

"Nikoliv, Madame," řekl jsem s novou úklonou. "Váš královský syn vás vyzývá, abyste v žádném případě neopouštěla svůj pokoj a do ničeho se nevměšovala."

"Jsem tedy uvězněna, pane?" otázala se trpce.

"Nikterak, Madame, jeť to dočasné opatření. Později král dohlédne, aby se Vaše Veličenstvo uchýlilo do některého města dle vlastní volby."

"Takže jsem sesazena, a co horšího, hanebně vyhnána!" rozkřikla se královna s nečekanou prudkostí.

"Račte odpustit, Madame, nemůžete být sesazena, když jste se regentství před několika měsíci sama vzdala, a tudíž nevládnete. Král pak vás mými ústy ujišťuje, že vás bude povždy ctít co svou matku."

"To je lhostejno, chci ho vidět!" pronesla, navracejíc se ke svým despotickým způsobům.

"Madame, jestliže dovolíte, nyní by bylo naprosto zbytečné žádat krále o rozhovor."

"To se ještě uvidí!" ode skla nadutě. "Můžete jít, pane."

Uklonil jsem se a měl se ihned k odchodu, zachytiv cestou udivený pohled své dobré kmotřičky, která se takto zničehož nic dozvěděla, když mne spatřila v roli "missi dominici",* že jsem byl zasvěcen do spiknutí proti Concinimu. Mne osobně rozhovor s královnou utvrdil v přesvědčení, že stejně jako nechápala včera, nepochopí dnes ani nikdy jindy zhola nic z povahy vlastního syna, když stále ještě doufá, že jí stačí s ním promluvit, aby jej přiměla změnit rozhodnutí. Nebyla s to opustit vyjeté koleje vlastních názorů a pokračovala v tom, co činila dosud - podceňovala jej. Cestou z královniných komnat jsem zaslechl rozčilené hlasy, a přiblíživ se, ušel jsem pana z Vitry ve sporu s poručíkem královniny gardy panem z Presles, jemuž přikazoval, aby odvolal své muže, neboť na jejich místo mají přijít jeho muži. Pan z Presles okamžitě odmítl a Vitry, zuřivý k nepříčetnosti, řval, že ho rozseká na kusy i s jeho gardisty. Nato šel pan z Presles zaklepat na královniny dveře, a když se objevila Kateřina Forzoniová, požádal ji, aby se zeptala, jaké má pro něj královna instrukce. Kateřina mu od své velitelky vyřídila, že musí králových rozkazů uposlechnout. Vyjádřila se však natolik hrubě a nezdvořile, že pan z Presles zapochyboval o její důvěryhodnosti a požádalo rozhovor s královniným nejvyšším podkoním panem z Bressieux. Teprve když ten přišel a potvrdil královnina slova, pan

z Presles zavelel svým mužům k odchodu, zpražený a silně posmutnělý, neboť dobře chápal, že jeho rota bude rozpuštěna. Vitry je vzápětí nahradil tuctem králových biřiců, jež seřadil před královninými dveřmi a přikázal jim, aby nedovolili nikomu vstoupit. Navzdory ujištění, které jsem jí v nejlepším přesvědčení dal, byla Marie zkrátka a dobře zajatkyň svého syna, alespoň prozatím.

Kdyby se jen dokázala zamyslet sama nad sebou, byla by si připomněla, že před týdnem, když se Concini přirtil z Caen, mohl si klidně roztrubovat urbi et orbi, že uvězní krále v Louvru, a z její strany nezazněla sebemenší námitka.

Poblíž králových komnat jsem potkal zedníky, nesoucí vápno, cihly a nářadí, jakož i Švejcary, vyzbrojené sekýrami. Ti první spěchali zazdít dvoje tajné dveře vedoucí z královniných pokojů, ti druhí pak rozštípat dřevěný můstek přes vodní příkop, kudy mohla Marie chodit do zahrady na břehu Seiny. Jak patmo, král se obával, aby tudy neuprchla a nezačala shromažďovat odpůrce moci, kterou dosud neměl čas upevnit.

V dopoledních hodinách dvacátého čtvrtého dubna Marie s dětinskou svéhlavostí šestkrát po sobě požádala krále o přijetí a král ji šestkrát příkře odmítl. Poslední poselkyní byla pani z Guercheville, která vyčkala, až král půjde kolem, vrhla se mu k nohám a přednesla královnin požadavek. Od Ludvíka se jí dostalo této ledově chladné odpovědi: "Ctím stále v královně svou matku, ačkoliv ona se mnou nejednala ani jako s králem, ani jako se synem. Já se k ní přesto budu chovat jako k matce. Avšak setkat se s ní nemohu, dokud neuspořádám své záležitosti."

Jak byl pravil, držel ji i nadále v zajetí a bedlivě dbal, aby ji nikdo nemohl navštívit, ani její děti, ani žádný z dvořanů, ani cizí vyslanci.

Když k Mariiným komnatám mířil španělský grand vévoda Monteleone, neoblomný Vitry jej zarazil: "Kam jdete, pane? Tam se už nechodí. Teď račte ke králi!"

Spanilá čtenářko, kdož by si pomyslel, že jednoho dne pocítím dokonce trochu soucitu s tou, kterou jsme doma na Rozkvetlém lánu nazývali Pavoučicí? Když jí oznámili smrt jejího manžela, neuronila jedinou slzu, přesto však projevila více šlechtnosti než její velitelka, ana královnu politovala: "Ubohá žena," řekla, "já jsem ji zničila!" Načež nacpala

všechny své diamanty do slanníku a ulehla naň, předstírajíc chorobu. Byla nejen zatčena a zbavena nakradené kořisti. Soudní dvůr, jenž by za Conciniho života nikdy neprojevil ani špetku podobné horlivosti, pomstil se nyní za dřívější zbabělost na slabé osamělé ženě. Byla obžalována z čarodějnictví a po nespravedlivém procesu odsouzena k upálení. Den po dvacátém čtvrtém dubnu, když vešlo ve známost, že Concini byl pohřben v kostele u Svatého Heřmana Auxerreského, vtrhl lid dovnitř, aby poplival náhrobní kámen. Jelikož taková pohana nedosti ukojila jejich zlobu, sňali desku kryjící tělo, vytáhli mrtvolu na světlo Boží, vláčeli ji ulicemi a posléze pověsili za nohy na šibenici u Nového mostu. Tam se na ni s noži v rukou vrhli další a jali se ji řezat na kusy. Z maršála z Ancre zbyl jen beztvářý pahýl, avšak zuřivci, snad zklamání, že hmota již nemá lidskou podobu a jejich nenávist dosud plane, dali hlavy dohromady a rozhodli se nebohé zbytky upálit. Když se o tom dozvěděl Ludvík, hrubě litoval, že hlídky nedokázaly podobným bezbožnostem zabránit v samém počátku.

Tři Conciniho ministři byli, jak už povědíno, zbaveni úřadů, avšak nečekal je všechny tři stejný osud, zdaleka ne. Mangin byl odsouzen k doživotnímu vyhnanství a zemřel v bídě a zapomnění. Mangot si uchoval svobodu a dožil v chudobě.

Výhercem této loterie se stal Richelieu, který si s obdivuhodnou prozíravostí vsadil na šťastné číslo. Zpočátku jej sice král přijal velmi zle, ale on připomněl Luynesovi, kterak Pont z Courlay učinil jeho jménem slib, že bude Jeho Veličenstvo informovat o všem, co se mu donese. Nato obdržel od krále pokyn, aby doprovázel královnu matku do jejího pravděpodobného exilu a dělal tak prostředníka mezi ní a jejím synem. Zároveň Richelieu přislíbil Déagéantovi, že s ním povede šifrovanou korespondenci a bude ho informovat, kdyby se v královnině okolí chystala nějaká intrika. Zajistiv se tak z obou stran, pohlížel nyní Richelieu do budoucnosti s důvěrou, k níž jej zcela jistě opravňovaly jeho neobyčejné schopnosti i nadprůměrná ohebnost páteře.

* * *

Ludvík měl krajně nepříznivé vzpomínky na protokolární návštěvy u své povýšenecké, příkré matky, jež musel vykonávat po sedm dlouhých let dvakrát i třikrát denně, a v následujících dnech si plně vychutnal svou novou výsadu, totiž skutečnost, že se onoho ponižujícího břemene zbavil. Proto neoblomně trval na svém rozhodnutí, že se setká s Marií teprve tehdy, až sám určí den a hodinu, jakož i na tom, že k ní nesmí být vpuštěn žádný z cizích vyslanců. Jinak ovšem hrubě slevil ze své prvotní přísnosti a hleděl, aby s ní bylo zacházeno lidštěji, než se ona chovala k němu. Dovolil, aby ji navštěvovaly její dcery, aniž arciť připustil, aby ji následovaly do vyhnanství, což platilo i pro Gastona. Obával se, aby jednoho dne nepoužila jeho sourozenců proti němu jako rukojmích.

Dovolil také, aby s ní po libosti hovořili ostatní: její důvěrné přítelkyně, její tajemník Philipeaux z Villesavinu, její nejvyšší podkoní pan z Bressieux a samozřejmě Richelieu, nová hlava královniny rady.

Odchod královny matky do ústraní nebyl v pravém slova smyslu exilem, leč v mnohém se mu podobal, protože neměla příliš na výběr. Než zůstat zavřená v Louvru a žít zde zbavena dřívější velikosti, zvolila Marie možnost uchýlit se do některého ze svých měst, nejraději do Moulins. Moulins však, jak se brzy ukázalo, nebylo připraveno stát se jejím útočištěm, proto požádala o Blois, jehož okolí i zámek ji okouzily během dřívějších pobytů.

Požádala krále ještě o jiné věci a nebyly to žádné nicotnosti - ve zvoleném městě chtěla vládnout s neomezenými pravomocemi, požívat svých důchodů, apanáží a platů bez jakýchkoliv srážek, mít zde svou gardu nebo alespoň některé její oddíly; dále chtěla znát, a to neprodleně, jména všech osob, kterým král dovolí ji doprovázet, a konečně si přála rozloučit se s králem, až nadejde okamžik odjezdu.

Ludvík k tomu všemu přistoupil obezřetně, jakkoliv byl rozhodnut zachovat se vůči ní co nejlépe a přijmout její podmínky. Chtěl uchovat nezpochybnitelné důkazy jednání, aby nemohla být jednoho dne zkreslena, a přikázal, aby mu byly všechny královniny požadavky předloženy písemně, a sám rovněž písemně odpověděl, že s nimi souhlasí. Se stejnou péčí a opatrností připravil protokol loučení, v němž stanovil přesně vše, včetně slov, jež měla být z obou stran vyřčena. Ježto Marii znal, obával se, aby scénu loučení nepřehnal, což by se podle jeho přesvědčení neslučovalo s důstojností královny matky a krále. Pravda, za určitých okolností mohla být zárukou naprostého klidu Mariina necitelnost. Po Mikulášově smrti ani nezaplakala, v čas odjezdu Madame do Španěl byla jako kus ledu, a když zatkli Končinku, vyhlíželo to, že si na ni už ani nepamatuje. Pokud však šlo o ni a o její vlastní neštěstí, byla určitě schopna křičet, sténat, chrlit zuřivé výčitky či propuknout v hlasitý vzlykot. Ludvík si vzpomínal na drsné scény, které bývalo snášet jeho otci, zhusta v přítomnosti dvořanů, a proto se rozhodl, že jí její úlohu při loučení od začátku do konce předepíše.

Ona pak musela slíbit, že se ji naučí z paměti a odřiká ji, aniž cokoliv přidá nebo zamlčí. Navzdory jejímu slibu se prý Ludvík stejně stále obával, aby se záměrně od textu neodchýlila.

Královnin odjezd byl stanoven na středu třetího května a loučení na týž den o půl třetí hodiny odpolední. Déšť, který ustal dvacátého čtvrtého dubna (znamení, jež bylo považováno za zázračné), na úsvitě třetího května spustil znovu. Lidé blízce královně matce byli zajedno v mínění, že nebesa tak jistě vyjadřují svůj smutek nad odpoledním rozchodem.

Král se pro tuto příležitost oděl v bílý atlasový kabátec (této látce a barvě dával při slavnostních příležitostech přednost i jeho otec), šarlatové spodky a černý plstěný klobouk s bílými pery. Osobně mne velmi překvapilo, že k tomu obul vysoké boty s ostruhami. Je sice pravda, že po loučení hodlal jet na lov do Vincennes, ale obvykle se obouval až po příjezdu na místo, protože nechtěl ve vysokých botách vést již cestou v kočáře. Paní z Guise, která Mariina odchodu želela, neboť v ní ztrácela přítelkyni, jež ji zahrnovala penězi, prohlásila, že boty s ostruhami jsou jen a jen furiantský kousek vzdorovitého syna, poněvadž dříve, ujišťovala, by se byl nikdy neodvážil v takovém ústroji před matku předstoupit.

Nevím, zda měla pravdu, neboť Ludvík pro tentokrát vyloučil ze suity svých věrných Vitryho a jeho bratra Du Halliera z obavy, aby přítomnost Conciniho katů královnu neurazila.

Krom hrstky svých nejvěrnějších strpěl Ludvík při loučení přítomnost vyslanců sousedních království, aby byli svědky rozvodu, o němž, jak se obával, by se mohlo za hranicemi hovořit nepříznivě na základě dvorských pomluva zlovolných zpráv.

K ceremonii došlo v mezipatře, totiž v předsíni královských komnat. První přišel král v doprovodu řečených osob, mezi nimiž jsem se nalézal také já, leč čekal sotva minutku a na prahu ložnice se již objevila královna, oděna nikoliv velkolepě, jak jsem očekával, nýbrž střízlivě a vkusně, bez jediného šperku a bez jakékoliv ozdoby krom krajkového kapesníčku, který držela v ruce. Neřekl bych, že vyhlížela "schliple", jak někteří později prohlašovali. Domnívali se tak zřejmě proto, že její obličej byl prost naduté povýšeností, jež z ní obvykle vyzařovala. Je třeba uznat, že v ponižující Mariině situaci bylo přetěžké kráčet se vztyčenou hlavou.

Když se objevila, král smekl a postoupil pár kroků směrem k ní, ale příliš se nepřiblížil. Zůstal stát s kloboukem v ruce snad na sáh daleko. Pohlédl na ni s výrazem, v němž se nezračilo sebemenší pohnutí, a pravil pevným hlasem:

"Madame, přicházím vám dát sbohem a ujistit vás, že o vás budu synovsky pečovat. Mým přáním bylo sejmut z vás břímě státních záležitostí. Je na čase, abych se jich ujal sám, abyste vy mohla spočinout. Rozhodl jsem se již netrpět, aby kdokoliv kromě mne vládl tomuto království. Nyní jsem králem."

Zde Ludvík maličko prodlél. Slova "nyní jsem králem" pronesl prostě, bez zvýšení hlasu, ale s touž rozhodností, kterou právě zdůraznil.

"Zařídil jsem vše, čeho je k vaší cestě třeba," pokračoval, "a přikázal jsem panu z La Curée, aby vás doprovodil se svou rotou. V Blois ode mne dostanete další zprávy."

Znovu se odmlčel a pokračoval:

"Sbohem, Madame, milujte mne a budu vám dobrým synem."

Myslím, že z celé krátké řeči byla nejpřekvapivější poslední věta, neboť prosba "milujte mne" nemohla být nikdy vyslyšena, což on dobře věděl, a stejně tak slib "budu vám dobrým synem" nemohl zjevně vzhledem k matčině povaze dodržet.

Nyní měla Marie odpovědět. Ludvík na ni pohlédl se záchvěvem znepokojení, ježto měla oči plné slz a horečně hnětla kapesníček, až se zalekl, zda pod vlivem dojetí nezapomene či nezmění svůj text. Po pravdě řečeno první slovo, jež vyslovila, zdálo se tyto obavy potvrzovat, neboť místo aby jej nazvala "můj synu", jak předpokládala její úloha, nebo "sire" podle etikety, obrátila se naň s oslovením "pane".

"Pane," řekla třesoucím se hlasem, "převelice mne mrzí, že jsem za svého regentství neřídila váš stát více podle vaší libosti. Ujišťuji vás však, že jsem mu věnovala veškerou starost a péči, která byla v mých silách, a prosím, abyste mne provždy považoval za svou velmi poniženou a velmi poslušnou matku a služebnici."

Ponecháme-li stranou "velmi poniženou a velmi poslušnou matku a služebnici", což byla věta dle protokolu, zbavená jakéhokoliv smyslu, text, který Ludvík matce předepsal, zdál se mi prodchnut jistou ušlechtilostí. Nechtěl matku nikterak obviňovat: nevyčítal jí nesmyslné rozkrádání státních peněz, ani slabošskou politiku vůči velmožům, ani pohrdání, jímž jej drtila, ani podporu, kterou poskytovala uchvatiteli, jenž usilovalo jeho osobní svobodu i život. Přecházející všechny tyto závažné výtky mlčením, spokojil se prohlášením, že nevládla "podle jeho libosti", avšak že vládla, jak nejlépe dovedla. Zde se projevila jeho veliká smířlivost. Snad příliš velká, říkával jsem si později, když jsem rok za rokem pozoroval, do jakého zmatku uvrhají království šílené Mariiny intriky.

Kdyby byl tehdy Ludvík mohl odhodit svou neproniknutelnou masku, byl by si zhluboka oddechl úlevou, sotva jeho matka dokončila naučená slova. Ale to by byl vydechl příliš brzy, neboť ledva umkla, uchýlila se Marie do jednoho z okenních výklenků a propukla v pláč.

Její vzlyky uvedly Ludvíka do rozpaků. Ačkoliv jej příznaky blížícího se výstupu hrubě rozčilovaly a byl by se mu nejraději vyhnul, přece cítil, že zde nemůže Marii jen tak nechat, neboť by si vysloužil veřejné výtky za svou bezcitnost, stejně, jakými on sám tolikrát v duchu zahrnoval matku. Rozhodl se tedy zůstat stát, nehybný a mlčenlivý jak mramorová socha. Královna zatím kapesníčkem, který zde nalezl použití, možná předem vypočtené, utírala slzy, jež jí kanuly po tvářích, a co chvíli stíhala syna kradmými pohledy.

Jelikož vypadal neoblohně a zdálo se, že jen čeká, až bude moci odejít, rozhodla se potlačit slzy a znovu promluvila velice patetickým tónem, leč tentokrát neoslovila krále ani "můj synu", ani "sire", ba ani "pane".

"Odcházím. Prosím jen o jedinou milost a odvažuji se doufat, že mi ji neodepřete: vraťte mi mého intendanta Barbina." Barbin býval skutečně jejím intendantem, než se s jejím souhlasem stal ministrem. Tento požadavek tedy krále musel vrcholně podráždit, především proto, že už jeho předložením se Marie projevila jako nespolehlivá partnerka, neb opustila půdu dohodnuté role, a taktéž proto, že ze všech tří Conciniho ministrů považoval král právě Barbina za nejvíce provinilého.

Král nebyl jediný, komu se tato prosba notně zajíдалa. Povšiml jsem si, že Richelieu, stojící krok za královnou po její pravici, nelibě krčí nos. Navzdory vážnosti chvíle mne to poněkud rozveselilo. Kdyby totiž král tento Mariin požadavek in extremis přijal a "vrátil" jí Barbina, byl by s výlučným prelátovým postavením v Mariině radě konec. Barbin měl nad ním výhodu delšího působení v úřadě, prokázaných služeb dávného data, jakož i velké důvěry, jíž se u královny těšil.

Richelieuův zmatek však netrval dlouho: král, stále mramorově nehybný, pohlédl královně pevně do očí a neodpověděl ani slůvkem. Nemohl jí dát lépe najevo, že nic z toho, co by si přidala k naučenému projevu, nebude bráno v potaz.

Každý jiný Boží tvor, muž či žena, by to již vzal na vědomí. Ne tak Marie! Poprvé jsem vůči ní pocítil cosi jako soucit.

Připomněla mi obrovskou vosu, narážející znovu a znovu na okenní sklo. Opětovně zanaléhala:

"Neodmítejte mi tuto jedinou prosbu, kterou k vám vznáším!" Král s očima stále upřenými do jejích nadále mlčel. Marie tedy, aniž uvážila, jak se svou zaslepenou tvrdohlavostí zesměšní, vyrazila potřetí na ztec a prohlásila s tragickým patosem, který jsem považoval za zoufale nevhodný:

"Možná je to mé poslední přání vůbec!"

Nemístné naléhání naladilo přihlížející nepřiznivě: byloť nad slunce jasné, že Marie se poníží zbytečně a že i třetí prosba se roztříští královu nehybnost a mlčenlivost zrovna jako dvě první. Vždyť jí odňal veškerou moc a vyhostil ji na venkov! Což mohla ještě doufat, že má naň takový vliv, aby jej přiměla změnit tak velevýznamné politické rozhodnutí, jako bylo Barbinovo odsouzení?

Ludvík zůstával nehybný, avšak v jeho pohledu, upřeném na Marii, nebylo pohrdání ani podráždění, nic než zdvořilá trpělivost, jako kdyby sám již považoval rozhovor za ukončený a nyní jen uctivě čekal, až se ona laskavě odporoučí. Konečně to Marie pochopila, zanechala proseb, patetických i tragických výstupů a neobyčejně hrubým tónem pronesla:

"Tak do toho!"

Po těch slovech přistoupila ke králi a učinila něco mnohem překvapivějšího, než byla všechna její předchozí slova: dala mu políbení. Ludvík se zachvěl, prudce ucouvl, co nehlouběji se matce uklonil, otočil se na podpatku a kráčel ke dveřím. Před nimi se však zastavil, vyčkáváje, až se s královnou rozloučí jeho doprovod. Učinili jsme tak jeden po druhém dle protokolu. Když přišla řada na Luynese, královna jej uchopila za ruku a polohlasem jej co nejnaléhavěji prosila, aby se u svého pána přimluvil za Barbinovo osvobození. Ludvík uhodl důvod zdržení, pootočil se a zavolal na svého oblíbence hlasem, v němž bylo slyšet podráždění, které až dosud dokázal potlačit:

"Luynesi! Luynesi! Luynesi!"

Ještě po mnoha letech mi ten výkřik zní v uších a nevím, proč mi připomíná to, co mu předcházelo - onen tak nevitáný a tak špatně přijatý polibek matky synovi, první a poslední, který mu kdy dala.

Luynes nedokázal nebýt s každým zadobře a slíbil královně, že s králem o Barbinovi promluví, ačkoliv byl předem rozhodnut, že nic takového neučiní. Bylo to tedy již po čtvrté, co tahle voska kvůli svému intendantovi narážela na zavřené okno.

Netrpělivé, opětovné královo volání "Luynesi! Luynesi! Luynesi!" odtrhlo favorita od královniny ruky, jako by jej neviditelné vodítko náraz odtáhlo k jeho pánovi.

Zůstala stát osamocena a bezradná. Bez Barbina, který jí měl nahradit Conciniovou, nedokázala sama rozeznat cestu, kterou by se měla ubírat, její duše byla samý zmatek a přes veškerou svou tvrdost si připadala velmi slabá. Opřela se o zeď mezi okny a poddala se vzlykům, zatímco Richelieu se nad ní skláněl a šeptal jí do ucha slova křesťanské útěchy. Jakkoliv byl již pevně rozhodnut ji sloužit - a podle potřeby jí i škodit -, neměl dosud pokdy dostat ji pod svůj vliv, takže mu nyní naslouchala jen napolo.

Opozdil jsem se pozorováním té zvláštní dvojice a musil jsem řádně natáhnout nohy, ba chvíli i běžet, abych krále a ostatní dostihl. Zdařilo se mi to teprve, když vstupoval do komnat Anny Rakouské.

Malá královna stála u okna a vyhlížela na nádvoří, kde již čekalo asi deset kočárů Mariina průvodu a oddíl pana z La Curée, určený co eskorta. Měla tvářičku zbrázděnou slzami, špatně rozuměla všemu, co se událo, a strchovala se, že bude sdílet osud královny matky. Když poklekla před králem a pozdravila jej, vzal ji Ludvík za ruku a upokojil ji několika slovy, jimž nechybělo mnoho, aby mohla být zvána něžnými. Pak přihlížel, kterak se konvoj vydává na cestu.

Když kočáry jeden po druhém projely pod klenutým průjezdem, přes padací most i přes spící most a zmizely mu z dohledu, Ludvík se rozloučil s Annou a odebral se do malé galerie, kde strávil tolik hodin u biliárového stolu hrou či předstíráním hry ve dnech dvacátého třetího a dvacátého čtvrtého dubna. Opřen o kamenný parapet přihlížel, jak první kočár vjíždí na Nový most. Byl to kočár pana z Bressieux. Za ním následoval kočár královny matky, potažený černým sametem, s šestisprážím hnědáků. Ludvík jej vyprovázel pohledem.

Benátský vyslanec, který spolu s námi následoval krále až do malé galerie, prý později svěřil paní z Lichtenbergu, jež mi to prozradila, že král se díval za mizejícím matčiným kočárem "en gusto partieolare",* Já však míním, že vyslanec si takové pocity spíše představoval, než pozoroval, neboť Ludvíkova tvář nevyjadřovala nic. Soudím-li však podle dojmů těch, kteří stejně jako já po léta sdíleli s Ludvíkem jeho osud, jeho úzkosti i zkoušky, jimž byl vystavován, hovořil bych zde spíše o obrovské úlevě, jako kdyby se olověný příkrov, tížící pod regentčinou knutou celý Louvre, náhle vznesl, a králi se tím zázračně ulehčilo. Byl všecek vzrušen, ale vážný, o "potěšení" nemohlo být řeči. Byl svobodný. Byl králem. Konečně žil.

Jakmile zmizel královnin kočár z dohledu, povolal Ludvík svůj kočár a vyzval mne spolu s Luynesem a Vitrym, abych s ním nastoupil. Tato ohromná čest, zejména v tak památných chvílích, mne však zastihla nepřipravena - měl jsem stěží čas vyslat La Barge k otci a ke své Gräfin, abych se omluvil za neomluvitelné porušení slibů, jímž jsem se vůči nim právě provinil.

Cestou se Ludvík, jak činíval často, zabořil do rohu kočáru po směru jízdy s kloboukem vraženým do očí, ruce zkřížil na břiše a tvářil se, že spí. Znamenalo to, že si nepřeje, abychom hovořili, a už vůbec nemá chuť hovořit sám. Nato se i Vitry se svou obvyklou přímocí rozhodl, že si zdřímne, a jako by uposlechl vlastního rozkazu, skutečně okamžitě usnul. Luynes naopak zůstal bdělý a bloudil zrakem neznámo kde, avšak představuji si, že snil o velkolepé budoucnosti, jež ho očekává, neboť zřejmě měl v tom smyslu již nějaké přesnější vědomosti. Nezavídal jsem mu, zdaleka ne, leč v duchu jsem byl přesvědčen, že jakkoliv je rozmilý a příjemný, pro velký osud bude příliš malý. Chvíli před příjezdem do Vincennes se král probral ze své nehybnosti, protáhl si paže, posunul klobouk z čela, a vyhlédnuv okénkem, poznamenal nahlas, že dosud prší. A pak, pokračuje zřejmě ve svých předchozích úvahách, zničehonic pronesl hlasem, jehož vřelost prozrazovala velké dojetí:

"Dvacátého třetího a dvacátého čtvrtého dubna bylo v Louvru zasvěceno do našeho podniku dvacet šlechticů. A všichni uchovali tajemství! Nikdo z nich mne nezradil!"

Poslušen logiky, která mi v tu chvíli unikala, změnil pak předmět hovoru a vzpomněl stejným tónem na takřka opojné přijetí, které mu schystali Pařížané, když dvacátého čtvrtého dubna v odpoledním čase projížděl na koni ulicemi města. Na dobrých pět minut se odmlčel a pak, jako by právě učinil ze dvou předchozích poznámek logický závěr, řekl vážným

hlasem s výrazem duchovního soustředění ve tváři:

"Francouzi mne milují. Budu jim dobrým králem."

V tom výroku jako by překvapivě zazněla ozvěna slov, jež ve chvíli loučení věnoval matce: "Milujte mne a budu vám dobrým synem." Nato jsem si v duchu pomyslel, že pro Ludvíka bude zajisté mnohem přirozenější být milován lidem Francie než vlastní matkou a mnohem snazší stát se "dobrým králem" než "dobrým synem".